GAYRİ RESMİ
AMERİKAN TARİHİ

1

GORE VIDAL

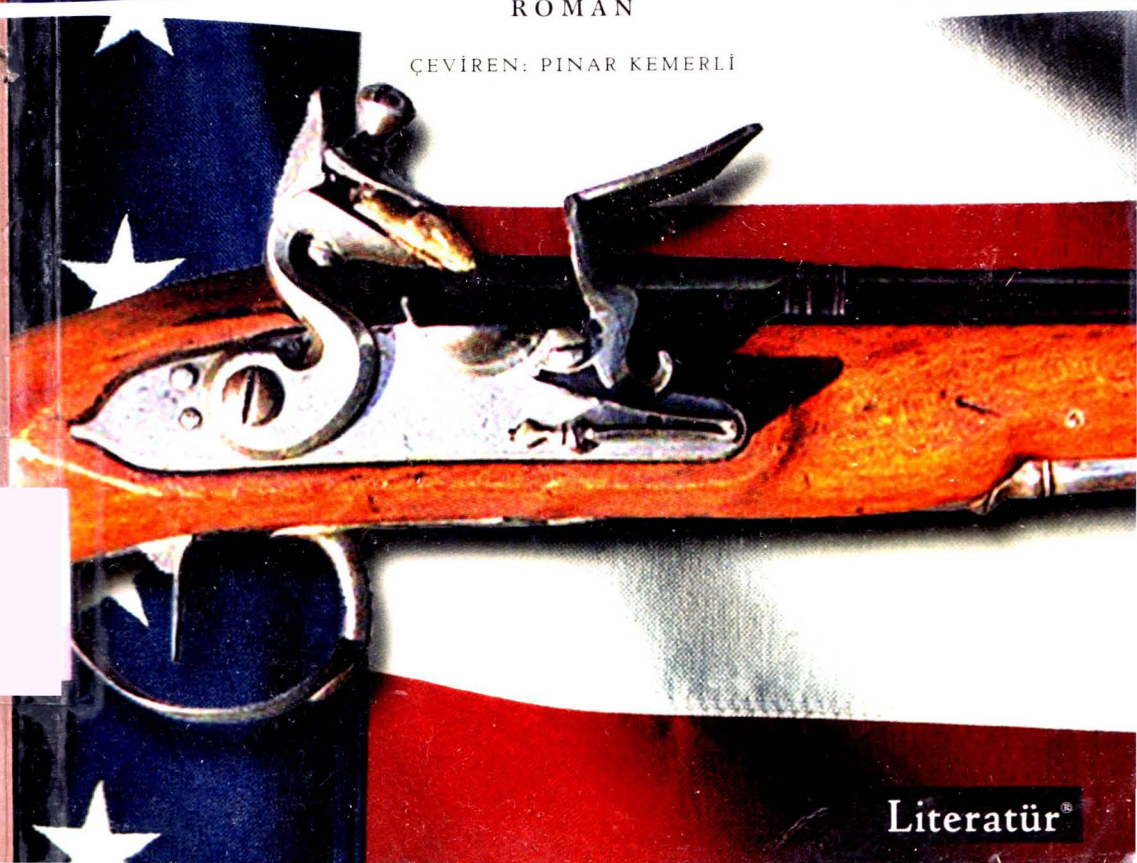
DÜELLO

Gore Vidal'in muhteşem tarihsel romanı ya da romanlaştırılmış tarihi.

GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ

ROMAN

ÇEVİREN: PINAR KEMERLİ

GORE VIDAL

DÜELLO

Literatür®

1927 yılında doğan ve ilk romanı Williwaw'ı on dokuz yaşındayken yazan Gore Vidal, 1948'de yayımlanan The City and the Pillar'la uluslararası bir başarı kazanmıştır. Çok verimli bir yazar olarak romanlar, oyunlar, ktsa hikâyeler, denemeler kaleme almış; politik bir aktivist olarak da makaleler yazmış, eylemler yapmıştır.

Amerikan tarihini bir aile ve çevresinin yaşadıkları etrafında romanlaştıran Vidal'in yedi ciltlik Narratives of Empire [bizim Gayri Resmi Amerikan Tarihi adını verdiğimiz] dizisi büyük övgüler almıştır.

DÜELLO

ROMAN

Gore Vidal, "esrarı peşini hiç bırakmamış bir ailenin ve bir ülkenin tarihinin kölesi olmuş bir anlatıcı" olarak, yedi ciltlik muhteşem bir dizinin bu ilk kitabında, Amerika Birleşik Devletleri'nin kuruluş hikâyesini anlatıyor. "Gayri Resmi Amerikan Tarihi" adını verdiğimiz bu dizide yer alan romanların kişileri ve olayları gerçektir; olağanüstü kurguyu destekleyen karakterler ve diyaloglar ise şaşırtıcı derecede sahici.

Yazar, dizinin ilk kitabı olan *Düello*'da İhtilal'e, Amerikan Cumhuriyeti'nin ilk yıllarına uzanıyor. Romanın ana karakteri olarak seçtiği Amerika Birleşik Devletleri Başkan Yardımcısı Albay Aaron Burr, General Alexander Hamilton'ı bir düelloda öldürerek adını unutulmazlar listesine yazdırmıştır. Resmi tarihin genelde bir düzenbaz ve maceracı olarak gösterdiği Burr, burada dönemin acımasız mücadeleleri içinde Amerikan tarihine yön verecek tercihleri yapan, Washington, Jefferson, Hamilton gibi belli başlı aktörlerden biri olarak çıkıyor karşımıza.

Düello'da, bugün dünyanın hâkimi haline gelen bir ülkenin kuruluş hikâyesini öğreniyor, aynı zamanda Kurucu Babaları yakından tanıma fırsatı [illegible]ruz.

SKB 980483 DIG

Düello

GORE VIDAL

ÇEVİREN **PINAR KEMERLİ**

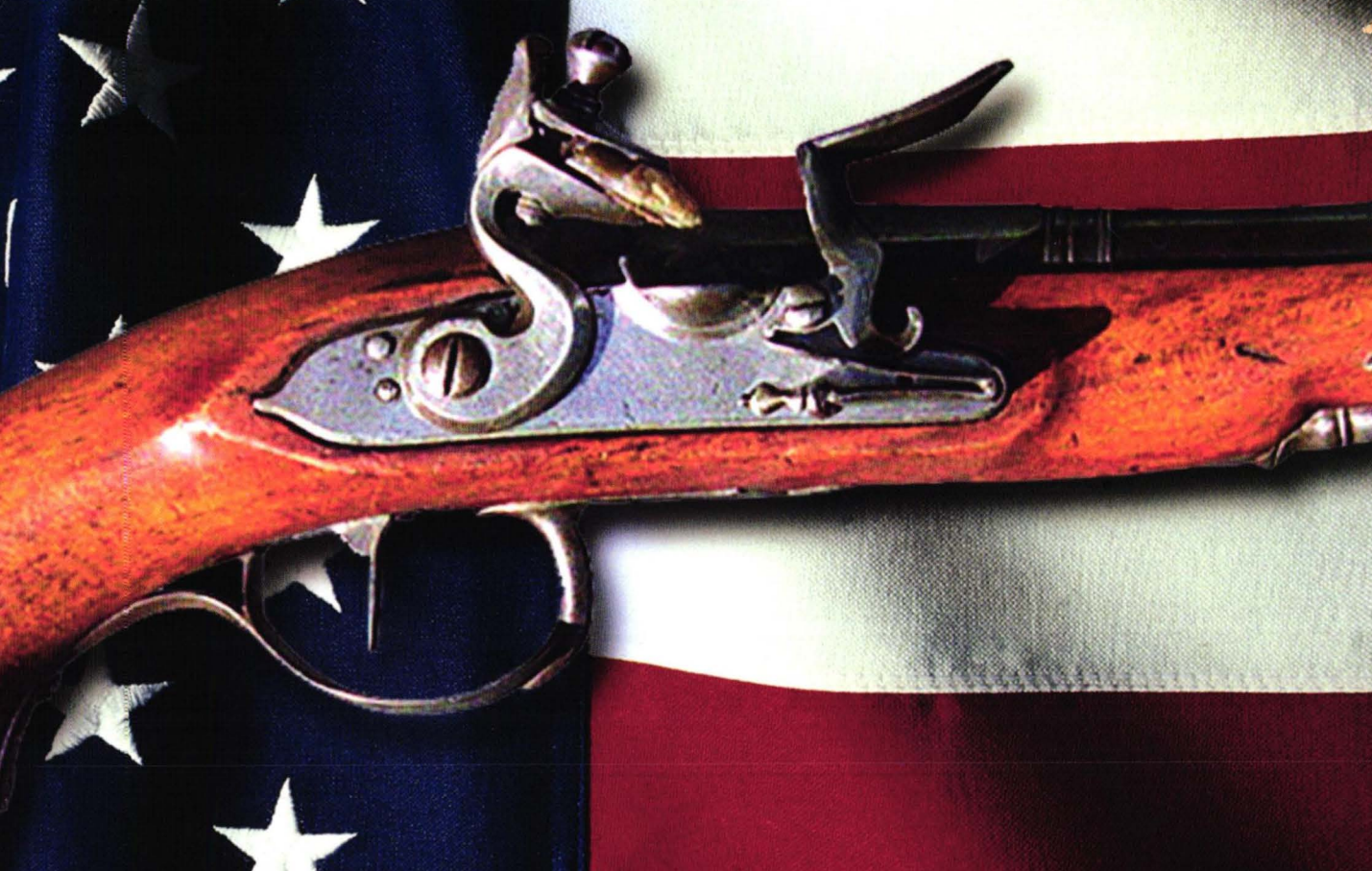
Düello'da, bugün dünyanın hâkimi haline gelen bir ülkenin kuruluş hikâyesini öğreniyor, aynı zamanda Kurucu Babaları yakından tanıma fırsatı buluyoruz.

LİTERATÜR
www.literatur.com.tr

GORE VIDAL'İN GAYRİ RESMİ AMERİKAN TARİHİ

- *LINCOLN*
- *1876*
- *İMPARATORLUK*
- *HOLLYWOOD*
- *WASHINGTON D.C.*
- *ALTIN ÇAĞ*

DÜELLO

Gore Vidal

GAYRİ RESMİ AMERİKAN TARİHİ

DÜELLO

Gore Vidal

ÇEVİREN
PINAR KEMERLİ

LİTERATÜR YAYINLARI: 403
Tarihsel Romanlar Dizisi: 20
Gayri Resmi Amerikan Tarihi: 01

DÜELLO
Gore Vidal

Kitabın Özgün Adı:
Burr

Çeviren
Pınar Kemerli

Yayın Yönetmeni
Abdullah Yılmaz

Yayına Hazırlayan
Gökçe Çiçek Çetin

Düzelti
Adem Uludağ

Dizi ve Kapak Tasarımı
Mithat Çınar

Baskı Öncesi Hazırlık
Emel Atik

Birinci Basım, Haziran 2005

Baskı ve Cilt:
Şefik Matbaası
Tel: (0212) 472 15 00

ISBN: 975-04-0311-8

© Copyright 1993 Gore Vidal

© Copyright 2005, Literatür: Yayıncılık
Bu kitabın yayın hakları Akçalı Ajans Ltd. Şti. aracılığıyla
Literatür: Yayıncılık, Dağıtım, Pazarlama San. ve Tic. Ltd. Şti.'ne aittir.
Kitabın tamamı veya bir bölümü hiçbir biçimde çoğaltılamaz, dağıtılamaz,
yeniden elde edilmek üzere saklanamaz.

LİTERATÜR®
Yayıncılık, Dağıtım, Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.
İstiklal Caddesi, Meşelik Sokak, Dünya Han, No: 18-20 Kat: 5 Beyoğlu 34433 İstanbul
T 0(212) 292 4120
F 0(212) 245 5987
E literatur@literatur.com.tr
www literatur.com.tr

İmparatorluk Öyküleri

Mary McCarthy, "ciddi" kurgunun altından kalkamayacağı şeylerin, sanıyorum ki günbatımıyla başlayıp, gerçek siyasetin söz konusu olduğu bir Kabine toplantısıyla son bulan meşhur bir listesini çıkarmıştı bir zamanlar. İster bunaltıcı Toronto'da, ister capcanlı Baltimore'da olsun, önemli olan tek şey, orta sınıf evlilikleriydi artık. Canı hakikaten sıkılmış olanlar içinse, okuru, günün hakim kuramına bağlı olarak yeniden düzenlenmeye ya da öylece bırakılmaya hazır bir halde gelişigüzel kağıdın üzerine serpiştirilen romanın unsurlarıyla, kelimelerle baş başa bırakarak, Baltimore'un bile yapısöküme tabi tutulabileceği edebi kuram duruyor.

Gördüğünüz gibi, bir çemberin içine alıyorum konumu; çünkü, (*Gulliver'in Gezileri* ya da *Alice Harikalar Diyarında* gibi arı yaratıcılık örneklerinden sonra) genel cazibesi olan tek anlatı şeklinin tarih olduğunu düşünmüşümdür hep; ayrıca, çoğunlukla mitolojik kökleri yüzünden, haydi ciddi olarak bilimsel kelimelerle konuşalım, aslında genetik düzenlemeler olan kendi benliklerimize dair, hikâyedeki o meşhur tavuk gibi yolun karşı tarafına geçerken nasıl göründüğümüzü görebilelim diye yol ortasına kurulmuş herhangi bir aynadan çok daha fazla şey anlatıyor bize tarih. Kurgunun içine tarihi ya da tarihin içine kurguyu sokmak, en azından, Tolstoy'un zamanlarından beri pek gözde bir fikir değil. Sonuç olarak ortaya çıkacak şeyin ne kurgu ne de tarih olabileceğine inandırdılar bizi. Ancak yazarın geçen yaz sona eren kendi evliliğinin kağıda dökülmesinin, kutsal –hayır, *ciddi*– kurgunun malzemesinin ta kendisi, müşterek deneyimimiz olduğunda çoğu insan mutabık olacaktır. Aynı zamanda, pek çoğumuz için, birinin arkadaşı Brian'ın, East Anglia Üniversitesi'ndeki Barth Barthelme Burke ve Hare dersine, değişim programı öğrencisi Sonia'nın kaydını yaptırmasından kısa bir süre sonra nasıl ve neden Doris'i terk etmiş olduğuna ilişkin hikâyesi kadar bunaltıcı ve sıkıcı olacaktır bu. Ne

olursa olsun, bu türden budalaca bir kurgu bile, aynı zamanda tarihtir; çünkü, sıkıcı bir şekilde de olsa, yakın zamanda hakikaten yaşanmış olan bir şeyi anlatmaktadır bize. Fakat, diğer taraftan, bir romanı tarihsel bir süreç içinde kurgulamak kesin bir kuraldır. İkinci Dünya Savaşı tarihti ve bu son derece gerçek olan savaşın ayrıntılarından on binlerce roman türedi. Edebi kuramcıları bir yana bırakırsak, bir bağlamı olmayan pek az metin vardır.

Amerikan tarihine gelince; ülkenin başkentinde yaşayan siyasi bir ailede büyümek gibi tuhaf bir talihim oldu ve sözgelimi, İkinci Dünya Savaşı'yla sonuçlanan siyasi tarihi, hatta, gerçi kendimi bir tarihçiye dönüştürmemi gerektirdi bu, İngiltere'den ayrılışımızın altında yatan sebeplerden bazılarını ilk elden ya da ilgi çekici ikinci ya da üçüncü ellerden (benim ömrümle büyükbabamınkinin toplamından daha yaşlı değil Cumhuriyet) biliyordum. Önünde sonunda elimdeki bu malzemeyi kullanacağıma emindim. Ama nasıl?

Buhran, New Deal,* İkinci Dünya Savaşı ve Kore talihsizliği sırasında Washington, D. C.'de büyüyor olmak hakkında bir roman yazmaya 1996 yılında karar verdim. Franklin Roosevelt'in ilk dönemlerindeki muzaffer halinden, arkadaşım J. F. Kennedy'den başkası olmayan genç bir senatöre; Birleşik Devletler'in 1945-1950 yılları arasındaki dünya imparatorluğundan, ellilerin başlarındaki Ulusal Güvenlik Devleti'ne dönüştüğü yıllarda Washington, D. C.'de olmak hakkında bir roman. Bu romanda Roosevelt gibi gerçek karakterler kullanmış olsam da, hiçbir zaman onun aklının içine girmeye cüret etmedim; yalnızca, hayatları gerçek olaylar bağlamında yaşanmış olan diğer kurgulanmış karakterler tarafından gözlemlendi Roosevelt. Sevilen bir kitap oldu *Washington, D. C.*; özellikle de Capitol Hill'de. Fakat, Amerikalı bir eleştirmen, kitabın ciddi kurgudan daha çok, parlak ve basit bir MGM filmine yakın olduğunu düşünürken; işaret ettiğim, Watergate öncesi mutedil yozlaşmalara inanmakta güçlük çeken Britanyalı bir eleştirmen, "Amerikalı Suetonius"** ismini taktı bana; bizi yönetenlerin dünyasını yaratıyor değil, bildiriyor olduğumdan sevmemiştim bu

* New Deal (Yeni Anlaşma): Birleşik Devletler'de yapılan sosyal ve ekonomik reform programı. (ç.n.)

** Suetonius: MS 75-160 yılları arasında yaşamış, Romalı bir biyografi yazarı. On iki Roma imparatorunun hayatını anlattığı eseriyle bilinmektedir. (ç.n.)

tabiri. Ciddi romanların günbatımlarını ve Kabine toplantılarını içermediğini, ciddi insanlarınsa, kesinlikle kahyaları ve şoförleri olmadığı gibi, bu kişilerin başkanlarla kavga etmek şöyle dursun, onları tanımadıklarını bile daha o günlerde anlamıştı Amerikalı eleştirmen.

Memleketimin pek de matah olmayan folklorunun bir parçası da bizim sınıf sistemine sahip olmamamızdır; bir romancının sınıf sisteminden bahsetmesinin derin ve çoğunlukla da büsbütün akıldışı bir öfkeye yol açacağı anlamına gelir bu. Ne de olsa, ülkemizde gerçek bir demokrasinin (bir cumhuriyetin ya da katiyen bir oligarşinin değil) hüküm sürdüğünü ve akademik çalışmalarınızı ciddiye aldığınız takdirde, bizdeki meritokrasinin* herkese açık olduğunu öğretmek için para alıyor öğretmenlerimiz.

Kariyerimin oldukça ilerlemiş bir evresinde "otobiyografik" bir roman yazma girişimim, şimdiye dek çözüme kavuşturmuş olduğum tüm sorulardan daha fazla soru üretti beynimde. Daha önce hiç kendi hakkımda yazmamıştım ve duygusal olarak ya da başka türlü, tarihe olan ilgim dikkatimi kendi eğitimimden her zaman uzaklaştırmıştı. Ayrıca, ilk elden bildiğim kadarıyla, ülkemizin tarihinin yalnızca kötü öğretilmediğinin, aynı zamanda ciddi olarak çarpıtıldığının da farkındaydım.

Neden "gerçek" tarihi yazarken, bu tarihe ilişkin diğer görüş açılarını yansıtmak için hayal ürünü karakterler yerleştirmeyeyim ki içine? Aeschylus'tan Dante'ye, Shakespeare'e, Tolstoy'a, Scott'tan Flaubert'e ve daha bir sürü anlatıcıya kadar, çoğunlukla bu olmamış mıydı Batı edebiyatının başlıca uğraşı?

Bismarck, karmaşık makinelerin ve silahların idare edilebilmesi için en alt sınıfı eğitme kararını verdiğinde, bu kararın, içinde bir tehlikeyi de barındırdığını biliyordu entelektüeller. Eğer *onlar* da okuyabilselerdi, fikir sahibi olamazlar mıydı? Yanlış fikirler? Eğitim konusundaki tartışmalar bir ya da iki kuşak boyunca devam etti ve Mill'den Papaz Malthus'a kadar herkes karıştı bu tartışmalara. Bu arada, *onlar* okumayı öğrenmişlerdi. Fakat, ne okumalıydılar? Sarayın içinde gerçekten de dönmekte olan dolaplar çığrından çıkmıştı ve bundan sonra hiçbir zaman Kabine toplantıları düzenlenmeyecekti; diğer yandan, günbatımları güzeldi ve bu yüzden de

* meritokrasi: Rekabetçi bir eğitim sistemi içinde, meziyetleriyle öne çıkan kişilerden seçilen bir hükümet ve bu değerler doğrultusunda yönetilen bir toplum anlayışı. (ç.n.)

iyi, güzel ve doğru, bildiğimiz Ciddi Roman oluverdiler; en düşük sınıfları, uysal işçiler ve hevesli tüketiciler olarak yerli yerinde tutmak amacıyla tasarlanmış, uyarı niteliği taşıyan hikâyeler.

Mary McCarthy'nin bir nesil önce duyurduğu edebiyat konularındaki büyük temizlik uzunca zamandır süregitmekte. Geçen yüzyılın popüler romanı, aşağı yukarı, okuru aşırılığa, otoriteye, itaatsizliğe, cinsel sapkınlığa karşı uyaran dinsel bir risale özelliği taşıyor ve çoğunlukla da, talihin tutsakları olarak kendi çocukları yüzünden istemediği işleri yapmak zorunda kalacak işçiyi denetim altında tutmayı garanti eden bir kurum olan evlilikle sonlanıyordu. Bir yüzyıl önce modernizmin böylesine kuvvetle patlak vermesinde şaşılacak bir yan yok. Joyce, Mallarme ve Mann, hepsi kendi özel yollarıyla, dünyayı (halinden hoşnut) bir toplum kurbanının bakış açısıyla gözlemlemeyi reddettiler. İster gece için yepyeni bir dil hayal eden bir adam, ister bir çeşit parazit ya da bakteri olarak kendini şeytana teslim eden bir dâhi olsun, insanın iç dünyasını aydınlatmayı seçti modernizm.

Zannedersem, romanıma konu olarak kendi ülkemi seçmeye, bizlere, kıtanın yerli halkını ortadan kaldırdıktan sonra, birbirlerine ve huzursuz egemenliği altına giren diğer soylara çoğunlukla çılgınca olan tek tanrı inancını kabul ettirmeye çalışıp, içinde köleliği de barındırarak, neredeyse mutlu mesut yaşayıp gitmiş olan, teselli edici bir toplum düşüncesi vermek için para alan o okul öğretmenleri tarafından sevk edildim. Yine de, korunmaya değer bir Amerika ("istisnai" değilse bile) fikrinin var *olduğuna* inanıyordum; bu yüzden de, 1776 yılından geriye giderek, halihazırda hiçbir zayıf düşman bulunmadığı zamanlarda, bu sefer kendi halkıyla da olsa daima savaşan şimdiki ulusal güvenlik devletinin, eski cumhuriyetin yerini aldığı 1952 yılı ve dolaylarında gerçekleşen nihai defnine doğru izini sürmeye koyuldum bu düşüncenin.

1966 yılında *Washington, D. C.*'yi yazarken, bunların hiçbirini bilmediğimi söylememe gerek yok. En sonundan başlamış ve kişisel bilgimin, resmi yorumla çeliştiği durumlar haricinde, ülkem hakkında bana öğretilenlere ve anlatılanlara inanmaya meyletmiştim. *Washington, D. C.*'den sonraki kitabım, *Burr,* kronolojik olarak ilk sırada geliyordu; bu kitapta 1776 ve 1836 yılları arasındaki gelişmelere eğilmiş ve kitabın merkezine, ailemle bağlantısı bulunan, "Birleşik Devletler'in ilk beyefendisi" diye bilinen ve tüm çılgınlığıyla, dindar hipokratların hakim olduğu bir dünyaya salı-

verilmiş bir çeşit Lord Chesterfield olan şeytani başkan yardımcısının bizzat kendisini, Aaron Burr'ı yerleştirmiştim.

Gönüllü olarak kitap okuyan o küçük halk kesimi içinde Burr'ın sahip olduğu popülarite, okullardaki tarih öğretiminden son derece hoşnutsuz olan akıllı bir halk tabakasının da olduğuna dair ilk işaretti. Cumhuriyet'in hikâyesini onların gözüyle anlatma olanağı bulduğum bir aile de yaratmıştım bu kitapta. Burr'ın gayri meşru oğlu, Charles Schermerhorn Schuyler benim hayalimin ürünü olmasına karşın, gözüme hakikaten de çok gerçek görünüyor. Avrupa'da geçirilen uzun bir yaşamdan sonra, 1876'da, Birleşik Devletler'in yüzüncü yılı şerefine düzenlenen kutlamaları gözlemlemek için bir tarihçi-gazeteci olarak Amerika'ya geri dönüyor Schuyler; başkanlık seçimlerinin galibinin federal birlikler tarafından koltuğuna oturmaktan alıkonulduğu yıldı bu. Her şey ironikti ve kendini son derece evinde hissediyordu Charlie. Ayrıca dul kalmış olan kızı Emma'yı evlendirmeyi de aklına koymuştur; belli bir bedel ödese de başarıyor bunu. Emma'nın kızı Carolina Sanford'u ve üvey kardeşi Blaise'i takdim ediyor *Empire:* Fransa'da yetişmiş olan kardeşler, Birleşik Devletler'de saygınlık kazanma arzusuyla yanıp tutuşmaktalar. Blaise'in kahramanı, tarihin, popüler medyada neyi dile getiriyorsanız, o olduğunu keşfetmiş olan William Randolph Hearst. Bu şaibeli görüşün Blaise için belirli bir cazibesi olduğu aşikâr; fakat, Washington, D. C.'de batmakta olan bir gazeteyi satın alarak sansasyonel gazeteciliğe yelken açan Carolina oluyor.

Bu dönemin bilge eleştirmenleri, o yıllarda hiçbir kadının böyle bir şeyi yapamayacağını söylediler bana; ama, tabiki bir nesilden daha az bir süre sonra, bir aile dostumuz olan Eleanor Patterson, büyük bir başarıyla tam da bunu yaptı (Edith Wharton, *The Age of Innocence* kitabının konusunu, Eleanor'un Polonyalı bir kontla yaptığı talihsiz evlilikten almıştır).

Hollywood adlı kitabımda hem Hearst hem de Carolina, tüm dünyada düşlerin kaynağı olacak bundan sonraki en büyük şeyin filmler olacağına karar veriyorlar. Gazetesini Blaise'in devralmasına izin veriyor Carolina; sonra da, durmaksızın başkanlığa adaylığına koyan arkadaşı Hearst'ten daha büyük bir başarı göstererek film yapımcısı oluyor ve filmlerinde oyunculuk yapmaya da başlıyor. Bu arada, bu hayal ürünü insanların boy gösterdiği bağlam Birinci Dünya Savaşı, Cemiyeti Akvam, Woodrow Wilson, William

Jennings Bryan, Warren Harding ve silahlarını kuşanmış genç Franklin Roosevelt'in gerçek dünyasının tıpatıp aynısı. İlerlemiş yaşlarında tanımış olduğum bunca insanın gençliklerini, *Hollywood*'da kaleme almak tuhaf bir histi benim için.

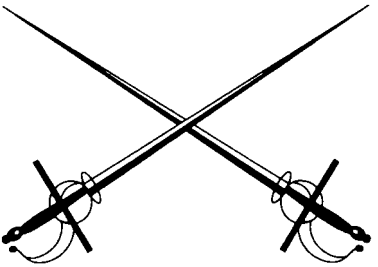
Hikâyenin tüm parçalarını birbirine bağlamak için, şimdi tekrar yazdım *Washington, D. C.*'yi. *Lincoln* ise, içinde küçük bir rolle yer alan tek kişi Carolina'nın babası olduğundan, hikâyenin diğer parçalarından bir nevi ayrı tutulan bir roman oldu; ancak, İç Savaş'a değinmeden bizim için herhangi bir tarihten söz edemeyiz; bu yüzden de *Lincoln*'de anlatılan hikâye, içindeki gerçek ve hayal ürünü arasındaki gidiş gelişlere bir tını ekliyor.

Bu sözkonusu halının üzerindeki şeklin ne olduğuna karar vermek bana düşmez. Kişisel olarak, kusurları olan bir cumhuriyeti, 1898'de başlayan ve şimdi, ben bu satırları yazdığım sırada, militarize olmuş bir ekonomiyle görünürde sonu olmayan bir toplum olarak artık sağlam bir şekilde kurulmuş olan kana susamış bir imparatorluğa tercih ederim. Fakat, burada bir yargıç değil, esrarı peşimi hiçbir zaman bırakmamış olan bir ailenin ve bir ülkenin tarihinin kölesi olmuş bir anlatıcıyım; bu tarih beni içine öylesine hapsetti ki, şimdi yedinci ve son cildi olan *Altın Çağ* ile tamamlanan bu roman dizisine *İmparatorluk Öyküleri** adını verdim; dünyaya gelmiş olan herkes gibi bizim de tarihte yol alan bir ulus olduğumuzu ve cumhuriyetimizin bu yolculukta, her nasılsa yolunu kaybederek, sevilmeyen bir imparatorluğa dönüştüğünü ve böylesi varlıkların her zaman başına geldiği gibi, bizim imparatorluğumuzun da pek yakında çökmeye başlayacağını fark etmemizi sağlayan Vientnam'a dek, maceramızın sonunda hakikaten de altın gibi ışıl ışıl olabileceğini düşünedurduğumuzdan, tamamıyla ironik bir başlık da sayılmaz *Altın Çağ*.

Gore Vidal

* Gore Vidal, yedi ciltlik bu diziye *Narratives of Empire*, yani *İmparatorluk Öyküleri* adını vermiştir; ancak biz daha açıklayıcı olacağını düşünerek diziyi *Gayri Resmi Amerikan Tarihi* olarak adlandırdık. (Yayıncının Notu)

1833

Bir

New York Evening Post'a *Özel Bir Haber*

1833 yılının 1 Temmuz'unda, gece yarısına doğru, yetmiş yedi yaşındaki Albay Aaron Burr, elli sekiz yıl önce doğduğunda (altmış beş demek daha doğru olur ama unutmayın, kendileri dava açmaya pek meraklıdır!) soyadı Bowen olan Eliza Jumel'le evlendi. Tören Madam Jumel'in Washington Heights'taki konağında yapıldı; nikahı Doktor Bogart (tam adı daha sonra öğrenilecek) kıydı. Hazır bulunanlar arasında Madam Jumel'in yeğeniyle (kimilerine göre aslında kızı) Albay Burr'ın Reade Street'teki şirketinde avukat olan kocası Nelson Chase de vardı. Albay'ın ikinci evliliğiydi bu; ilk evliliğini yarım asır kadar önce Theodosia Prevost'la yapmıştı.

1804 yılında, Albay Burr (Birleşik Devletler'in Müstakbel Başkan Yardımcısı) General Alexander Hamilton'ı bir düelloda tabancayla vurup öldürdü. Bu üzücü olaydan üç yıl sonra, Başkan Thomas Jefferson'ın emriyle tutuklandı Burr; devleti bölmeye kastettiği gerekçesiyle vatana ihanetle suçlandı. Başyargıç John Marshall başkanlığındaki mahkeme, Burr'un vatana ihanet suçundan beraatine karar verdi; ama, kendini Meksika İmparatoru ilan ettirmek için, İspanyol hâkimiyetindeki toprakların işgalini önermekten suçlu bularak, Burr'ı hafif bir cezaya çarptırdı.

Şarap tüccarı Stephen Jumel'in dul eşi olan yeni Bayan Burr, rivayete göre, New York'un en zengin kadınıydı; hayata Rhode Island, Providence'ta bir genelevde atılmıştı, pek şaşaalı olmasa da kuşku yok ki, şen şakrak bir ortamda...

Uygun dili tutturmayı beceremeyeceğim galiba; çünkü, William Leggett *Evening Post* için Albay Burr hakkında bir yazı yazmamı istediğinden beri, bulabildiğim her şeyi koyuyorum yazıya; bakalım Leggett'ın tepkisi ne olacak. "Hiç sanmıyorum ki" diyecektir herhalde, o veremli haliyle tüm havayı içine çekmek istercesine nefes alarak, "idari editör 'uygunsuz bir ev' den söz edilmesine izin versin."

Neyse, usturuplu sözcükler bulma işini sonraya bırakalım. Leggett nedendir bilinmez, son günlerde birdenbire Albay Burr'a ilgi duymaya başladı; üstelik Leggett'ın editörü Bay Bryant'ın, patronumun "pespayenin teki" olduğunu düşünmesine rağmen. "Son yüzyıldaki pek çok erkek gibi, o da kadın kıymeti bilmiyor."

Bay Bryant'tan daha genç olduğum için olsa gerek, Albay Burr'ın "pespayeliğinin" günümüzdeki ikiyüzlü atmosferle hoş bir tezat oluşturduğunu düşünüyorum. On sekizinci yüzyılın erkekleri bize benzemiyorlar. Albay Burr da bir on sekizinci yüzyıl erkeği; burada, Haarlem'de yeni bir karısı var ve Jersey City'de de eski metresi; hâlâ hayat dolu, hâlâ dinç. Kısacası bir canavar. Öldürülmeli mi, ortadan mı kaldırılmalı? Bence Leggett'ın niyeti öyle. Peki ya benimki?

Şu anda Jumel konağının verandasında oturuyorum. Herkes uyuyor. Peki ya, yeni evliler? Sarmaş dolaş, yaşlı çıplak vücutları düşünmek insana kasvet veriyor. Hemen aklımdan siliyorum bunu.

Günün tuhaflıkları, Albay Burr'ın ofisinden çıkması ve bir arkadaşıyla buluşacağı City Hotel'e kadar beraber gitmemizi istemesiyle başladı. Her zamanki gibi esrarengiz bir havası vardı. Albay, berbere gitmek gibi sıradan bir olaya bile, hükümeti devirme amaçlı, darbeci bir plan süsü verir. Broadway'e doğru giderken son derece sağlıklı bir şekilde yürüyordu. Üç yıl önce kendisini yarı kötürüm hale getiren inmeden eser yoktu.

Albay, Liberty Sokağı'nın köşesinde elma şekeri almak için bir an durdu. Satıcı kadın onu tanıyordu. Zaten her yaşlı New York'lu,

görür görmez tanır Albay'ı. Sıradan insanlar sevgi ve içtenlikle selam verirler, saygıdeğer zatlar ise görmezden gelirler onu; ama Albay da buna pek fırsat vermez. Bakışları çoğunlukla ya yere dikilidir ya da beraber yürüdüğü insanın üzerine odaklı. Yine de her an her şeyin farkındadır.

"Sayın Albay için özel bir parça, sevgili kurtçuklardan bir tane bile yok içinde!" Belli ki Burr ile yaşlı kadın arasında bir şaka bu. Albay'ın kadınla konuşma tarzı sevecen ve nazikti. Telaşla gelip geçen Wall Streetli iş adamları Burr'ı bir an süzer, sonra gözlerini ondan kaçırırlar. Burr, fiziksel varlığının başka insanlar üzerinde bıraktığı etkiden habersizmiş gibi davranır.

"Charlie, bu gece bir maceraya var mısın?" Bir geveleme biçiminde dökülmüştü bu sözler ağzından. Burr'ın dişleri tam değil, yapışkan şeker de Doktor Dodge'un özenle yaptığı takma dişlere pek yaramıyor.

"Evet, efendim. Nasıl bir macera?" İri, siyah gözlerinde muzip bir parıltı vardı. "Maceranın verdiği keyfin yarısı sürpriz olmasından gelir."

City Hotel'in önünde bir atlı tramvay duruyordu. Tramvayın atları kişniyor, işiyor, homurdanıyordu. Güç sahibi zengin insanlar doluşmuştu otele. Günbatımı, buluşup çene çalma ve içki içme zamanıydı; sonra her türlü araçtan daha hızlı olduğu için yürüyerek giderlerdi evlerine. Aşağı Broadway'in trafiği bu saatlerde tamamen tıkandığı için, son zamanlarda herkes yürüyor. Kadidi çıkmış John Jacob Astor'u bile kadim zamanlardan kalma bir salyangoz gibi sürüne sürüne cadde boyunca ilerlerken görebilirsiniz; tabii sümüksü salya yerine paranın parıltılı izini bırakıyordu ardında.

Albay otele gireceğine (acaba kapıdaki bir grup Tammany* şefi yüzünden mi yön değiştirdi?) Trinity Kilisesi Mezarlığı'na yöneldi. Ben de her zamanki itaatkâr tavrımla onu izledim. Benim gibi yetenekleri fazla olmayan bir hukuk kâtibi, itaat etmeyip de ne yapacaktı ki? Albay'ın beni bu işte tutmaya neden devam ettiğini anlayamıyorum doğrusu.

* Tammany: Amerikan Devrimi sonrasında ortaya çıkan yurtsever topluluklardan biri. Adını Delaware Şefi Tamanend'den alan Tammany birlikleri, genellikle Demokratlardan yana bir baskı grubudur. (ç.n.)

"Bu sevimli mezarlıkta –yakından– tanıdığım insanların sayısı, tüm Broadway ahalisi içinde tanıdıklarımdan fazla." Burr her şeyle dalga geçer; tavrı-terbiyesi kimselere benzemez. Oldum olası böyle miydi yoksa Avrupa'da geçirdiği sürgün yılları mı onu değiştirdi bilemiyorum. Yoksa –şimdi aklıma geldi– New York'luların tavrı mı değişti? Öyle olsa gerek. Ama bizler ona garip görünüyorsak bile, o bunu söylemeyecek kadar kibar ve biz şeytanların arasında yaşayıp gidiyor: Benim sevgili avım!

Burr, mezarlığın yarım yamalak ışığında gerçekten şeytanı andırıyordu –şayet şeytanın, boyu bir metre yetmiş beş santimi bile bulmayan (benden de iki-üç santim kısa), ince yapılı, küçücük ayaklı (toynak mı demeli?), geniş alınlı (giderek yok olan ışıkta boynuzlarını görür gibi oluyorum), saçlarının önü dökülmüş, arkasıysa eski stilde alelusul pudralanıp kaplumbağa kabuğu bir tokayla tutturulmuş bir mahluk olduğunu farz edersek. Öldürdüğü adamın mezar taşı hemen arkasında yükseliyordu.

"Benim tercihim Princeton College'ta gömülmek. Hiç acelem yok ama." Hamilton'ın mezarına bir göz attıktan sonra ses tonunu ve yüz ifadesini hiç değiştirmeden, "Sir Thomas Browne'un çalışmaları hakkında bir şey biliyor musun?" diye sordu.

"Hayır, efendim. Arkadaşınız mı?"

Burr sırıttı, Dr. Dodge'ın yaptığı dişlerinde kan pıhtısı gibi kıpkırmızı, ufak bir elma kabuğu gözüktü. "Hayır, Charlie. Ben, Aşil'in kadınların arasında saklandığı günlerde de ortada yoktum henüz." Ne demek istediyse... Ben her şeyi kaydediyorum. Leggett'ın tavsiyesine uyarak, Albay'ın ağzından çıkan her kelimeyi yazmaya kararlıyım.

"Her zaman kadınları erkeklere tercih etmişimdir. Bence bu, beni başkalarından farklı kılıyor; sence de öyle değil mi?"

Neyi kastettiğini gayet iyi bildiğimden, evet anlamında başımı salladım. New York'lu beyefendilerin bar ve tavernalarda birbirleriyle geçirdiği zaman, kadınlı erkekli geçirdikleri zamandan çok daha fazladır. Son günlerde kadınların girmesine izin verilmeyen kulüpler kurmaya pek merak saldılar.

"Yanımda bir kadın olmadan yapamam, bu kadar basit."

"Ama hiç evlenmediniz..."

"Sen doğduktan sonrası için söylüyorsan, evet, doğru. Ama... Nazik ilişkiler hiç eksik olmadı hayatımdan." Bir an ağzı kulaklarına vararak baktı yüzüme; solgun ışığın altında on dört yaşında,

arsız bir oğlana benzemişti aniden. Sonra hemen bildik haline büründü; o tuhaf zekâsını ve nüktedanlığını hariç tutacak olursak, bildik vakur ve soylu haline. Burr'ın parlak zekâsı beni hep rahatsız etmiştir. Yaşlıların zekâsının bizden daha keskin olması hiç hoşumuza gitmez. Bizden önce orada var olmaları yetmezmiş gibi, her şeyin en iyisini kapmış da olurlar.

"Çok eski dostum Dr. Bogart'la buluşacağız otelde. Bizim için bir fayton kiraladı. Sonra, hep beraber Haarlem Heights'a gideceğiz ya da şimdiki adıyla, *Washington* Heights'a." Kaçamak bir gülümseme belirdi yüzünde. "Amerika'daki bir tepeye Washington'dan daha uygun bir isim bulunamazdı doğrusu."

Burr'un General Washington hakkındaki görüşlerine dair daha önce de birtakım notlar almıştım. Ne yazık ki, bu konudaki yorumları hep üstü kapalı imalardan ibaretti ve nadiren bir cümleden fazlasını söylerdi. Örneğin, "Amerika'nın ilk başkanının kadastrocu olması ne kadar yerinde, değil mi?" deyip, keserdi. Çok şey biliyor ama çok az anlatıyor. Ama, ben kararımı verdim: İşin sonuna gelmeden bildiği her şeyi öğreneceğim.

Burr, mezar taşlarını okumaktan büyük keyif alır. "Elizabeth! Hayret, öldüğünden hiç haberim yoktu." Sekiz köşeli gözlüğünü taktı. "Ölüm tarihi bin sekiz yüz on. Anlaşıldı. Ben Avrupa'daymışım. Adaletsizliğin mahkûmu bir firari." Burr gözlüğünü çıkardı. "Bence doğum tarihi –Jeremy Bentham'ın deyimiyle– önemsenmemiş. Benden daha yaşlıydı ve... *güzeldi*! Güzeldi, Charlie." Burr gözlüklerini alnının üstüne yerleştirdi. Kilise avlusundaki ağaçlarda kuşlar cıvıldıyordu; diğer yandan Broadway'in berbat trafiğinin gıcırtılı gürültüsü at kişnemelerine karışıyordu.

"Maceralarla dolu hayatımı kaleme aldığını biliyorum." Şaşırmıştım. Hemen de belli ettim. Yüzüm, her zaman olduğu gibi, her şeyi açığa vurmuştu. Kurnazlıktan eser yoktur bende. Ama öğrenmem lazım. "Not alırken gördüm seni. Dert etme. Aldırdığım yok. Bu kadar tembel olmasaydım, bu işi kendim yapardım; zaten biraz yaptım da."

"Anılarınızı mı yazıyorsunuz?"

"Bölük pörçük. Gittikçe azalsa da, İhtilal'in gerçek hikâyesini 'çok geç kalmadan' anlatmaya dair bir arzu içimde hâlâ var; eğer okul kitaplarını kılavuz olarak kabul edip, bu kitaplarda o günlerin ne kadar farklı efsaneleştiğine bakarsak, geç bile kaldım sayılır.

Bizim hakkımızda bu kadar yanılmaları inanılmaz bir şey. *Evening Post*'taki Bay Leggett'la niye o kadar sık görüşüyorsun?"

Bu ani hamle karşısında kelimenin gerçek anlamıyla tökezledim; bir ithamdı bu, hem de Albay'ın duruşmalardaki çapraz sorgu sırasında başvurmakla ünlü olduğu tarzda yapılan bir itham.

Yaşlı adamın yardımıyla düşmekten kurtuldum.

Gevelemeye başladım. "Onunla görüşüyoruz; çünkü Columbia Üniversitesi'ne gittiğim yıllardan beri tanırım kendisini. Oraya gelip giderdi; siz de bilirsiniz işte, yazıp çizmek üzerine konuşurduk. Gazetecilik hakkında ya da. Eskiden aklımdan geçirmiştim, belki meslek olarak basın sektöründe yazmayı seçerim diye, yani hukuk okumaya karar vermeden önce..."

Öğreneceğini öğrenmiş olacak ki, beni mezarlığın dışına, Broadway'e doğru yönlendirirken konuyu değiştirdi Burr. Broadway'in sokak lambaları cızırtıyla etrafa beyaz bir ışık saçıyor, yoldan geçenlerin önünde ya da arkasında oynaşan titrek kara gölgeler oluşturuyordu. Aniden ürperdim; hayaletler düştü aklıma. Sonuçta ben de toprağa girmeyi reddeden bir hayaletle birlikte değil miydim şu anda?

"Leggett'ı gördüğünde, federal yasaların tüm eyaletlerde uygulanmasıyla ilgili hükümsüzlük meselesi üzerine yazdığı makalelere hayran olduğumu ilet. Ben de Jackson'cıyım, hükümsüzlüğe karşıyım." Buyurun size bir ipucu. Geçenlerde Güney Carolina Eyaleti, federal kanunların geçerliğini kendi eyalet sınırları içinde hükümsüz kılmaya ve hatta, üzerine gelindigi takdirde Birlik'le* bağlantılarını koparmaya "hakkı" olduğunu bildirdi. Eğer Burr (herkesin zannetiği gibi) gerçekten batı eyaletlerini doğudan ayırmak istiyor olsaydı, Güney Carolina'nın Hükümsüzlük Kanunu'nu** desteklerdi. Evet, desteklemiyormuş işte. Ya da beni yanıltmak için bu yasayı desteklemediğini söylüyor. Labirent gibi bir insan Burr. Yolumu kaybetmemem lazım.

Burr beni City Hotel'in kalabalık barına doğru sürükledi; papağan yüzlü, tavırları da insana bir kuşu hatırlatan, yaşlı, soluk beyaz

* Birlik (Union): Amerika'nın kuruluşu ve İç Savaş sırasında, Kuzey Hükümeti'ne bağlı olan eyaletlerden oluşmuş birlik. (ç.n.)

** Hükümsüzlük (Nullification): Eyalet Yasama Meclisi'nin, Birleşik Devletler'in tümünde geçerli olan federal kanunlarının, söz konusu eyalette uygulanmasının dayatılmasını reddi doğrultusunda karar alması. (ç.n.)

tenli bir adam olan Doktor Bogart gelene kadar epeyce Maderia içtik beraber (Burr için ender bir şey bu; düşkün olduğu tek şey tütündür çünkü).

Burr taşkınlık derecesinde neşeliydi. Niye olduğunu hâlâ bilmiyordum. "Dominie, yine geç kaldın. Hiç mazeret istemiyorum. Hemen çıkmamız lazım."

Burr bardağını bıraktı; ben de kendi bardağımı koyarken, yan masadaki beyefendinin konuştuklarımızı işitmek için yırtındığını fark ettim. Bu yoğun, duman dolu salonda, erkek sesleri ve barmenin buz kırarken çıkardığı ses yüzünden adamın ne konuştuğumuzu duyması pek kolay olmasa gerek.

Burr, "Haydi bakalım!" deyip heyecanla kapıya yöneldi; genç hukukçulardan bir kısmının –içlerinden bazıları Albay'ı tanımış ve başlarıyla selamlamıştı– çil yavrusu gibi dağılmasına neden oldu. "Haydi beyler, Heights'a gidiyoruz." Ellerini çırptı Albay. "Heights'tan başka nereye gidilir ki?"

İki

Gece yolculuklarına alışkın değilimdir. Karanlıkta bir faytonun içine hapsolmak, alıştığım dünyadan tümüyle çekip koparır beni. Nal takırtıları, koşum takımlarının şıngırtısı ve faytoncunun küfürleriyle –özellikle bu gece– dünyayı renkten arındıran, ağaçların ve kırların yeşil rengini siyaha, beyaza, gümüşe çeviren tüyler ürpertici bembeyaz bir yarımay, yok olduğumu, bir hiçliğe düştüğümü hissettiriyordu bana. Bir süre gerçekten de ölüler diyarına göçmüş olduğumu zannettim.

Karşımdaki iki yaşlı adamın da, bu ruh halimi dağıtmaya faydası olmadığı ortadaydı. "Şu çifltlik evi, şuradaki üç bacalı bina Wentworthların değil miydi?" Burr'un bu sorusuna Dr. Bogart, "Hayır, Albay, Dutchmanların. Adlarını duymuşsunuzdur. Karısı keldi, yetmiş ikide ya da yetmiş üçte Fishkill River'a düşüp boğulmuştu kadıncağız" yanıtını verdi.

Onların yaşına geldiğimde ben de böyle mi olacağım acaba? Korkunç ölüm biçimleri ve bitmez tükenmez kahramanlık hikâyelerinden başka laf etmez mi olacağım? Ama, Castle Garden'daki İtalyan falcıya bakılırsa, ömrüm kısa olacakmış benim. Boş lakır-

dılarla dolu bir ihtiyarlık benim için söz konusu değil. Bundan dolayı çok memnunum.

Faytonun içinde bulunduğum süre boyunca, bir hiç olma denemeleri yaptım; uzunca bir zaman hiçliğin, sıfır oluşun kusursuzluğuna ulaşmayı başardım. Aynı zamanda hile de yaptım: Gelecek günleri düşündüm; şu an içinde bulunduğum sıfırın kırıldığını hayal ettim ve bu sıfır kırıldığı gün, ah işte o gün, tüm dünya, Charlie Schluyer'ın da kendisine katılmış olduğunu anlayacak! Niye matematik terimleri kullanarak yazıyorum ki? Çarpım tablosunu hâlâ tümüyle ezberleyebilmiş değilim; uzun bir bölme işlemi karşısında bocalarım.

Betimle! Leggett'ın bana sürekli dediği gibi. Betimle! Pekâlâ, anlatıyorum işte.

Açık duran geniş bir kapıdan geçiyoruz. Taş mı? Tahta mı? Bilemeyeceğim. Dönemeçli bir fayton yolu. Yüksek, kapkara ağaçlar. Uzakta bir nehir görüntüsü. Üstündeki ışık donuk gümüşi (şu anda pek iyi betimleyemedim –sonra bir daha deneyeceğim). Derken konağın kocaman, karanlık endamı çıkıyor karşımıza. Tüm pencereler pırıl pırıl, ışık içinde. Acaba bir davet mi var? Hayır. Olsaydı, Burr bizim uygun bir şekilde giyinmemizi isterdi. Ama eğer bir davet yoksa, niye bütün ışıklar yanıyor? Ne kadar zengin olursa olsun, Madam Jumel bile gece yarısının gelişini evin bütün ışıklarını yakarak kutlamaz herhalde.

Fayton ön kapıda duruyor. Evin bir yanından çıkıveren, siyah bir seyis bitiyor yanımızda. Faytondan iniyoruz. Sütunlarla çevrilmiş basamaklardan verandaya çıkıyoruz (verandanın üstü ikinci katın balkonunu oluşturuyor). Ev hayli büyük, hem sağa hem sola uzayan holler evde pek çok odanın, mahzenlerin ve çatı aralarının olduğunu düşündürüyor. Bu konağı, İhtilal'den önce Moris adlı bir Tory* yaptırmış. Sonradan eyalet hükümeti el koymuş binaya. Konağın rağbet gören bir han olduğu günlerde, annemle babam her pazar gelirlerdi buraya. En sonunda, Stephen Jumel burayı yeni karısı ve eski metresi Providence'lı Eliza Bowen (belki de soyadı arada değişmiştir) için satın aldı.

* Tory: İngiliz Muhafazakâr Partisi'nin atası olan Tory Partisi'nden gelir ve günümüzde muhafazakâr, tutucu anlamında kullanılır. (ç.n.)

Ön kapılar açılıyor. Altın parıltısında şen bir ışık dışarıya süzülüyor. Uzun boylu, şişman bir uşak karşılıyor bizi. Albay Burr hızla dalıyor içeriye. Ben, sanki sarhoşmuş gibi sağlam basamayan bacaklarıyla yürümekte zorluk çeken Dr. Bogart'a yardım ediyorum. Bundan sonrası tarih anlatısı olacak; dolayısıyla kip değişek.

Holden içeriye adımımızı attığımızda Albay Burr'ın (yoksa Madam Jumel'in mi desek) "eşleşme dansı"na şahit olduk.

Upuzun holün sonunda, kristal lambaların ışığının altında, Fransız balo elbiselerine benzer bir tuvalet giymiş olan Madam duruyordu. İhtişamlı. Uygun sözcük bu diye düşündüm. Gösterişli bir kadın; yuvaları kocaman gözlerinin ufak gri bebekleri, küçücük ağzı ve köşeli çenesiyle, gösterişli. Tepeden tırnağa ışıl ışıl mücevherlerle donanmıştı. Evet, bir balo elbisesi olmalıydı üzerindeki (sonradan bize Fransa'dan geldiğini söyleyecekti); tuvaletin stili, taşra sayılan New York'ta ya henüz bilinmiyordu ya da rağbet görmemişti. Muhtemelen birincisi. Yüksek tabakayla pek haşır neşir olduğum söylenemez.

"Albay Burr! Bu gece geleceğinizi hiç ummuyordum, Bayım." Madam'ın Albay'a söylediğini duyduğum ilk sözler bunlar oldu. Sesi holde yankılanmaya devam ederken ben, Dr. Bogart'ı bir uşağın yanına doğru sürükledim; uşak da bizim gibi, bir eli merdiven tırabzanlarında, bir eli aşağı yukarı kalbinin üstünde, her an uçuşa hazırmış gibi duran ev sahibesini dikkatle süzüyor, bize hiç aldırış etmiyordu.

"Sevgili Madam, dün size bir uyarıda bulunmuştum, işte o gerçek oluyor." Burr, Eliza'ya ulaşmak üzere seğirtirken, Eliza da arkasındaki çok köşeli çalışma odasına çekilmekle üst kattaki odalara sığınmak arasında bocalayarak, pozunu hiç bozmadan tırabzana yapışıp kalmıştı.

"Uyarı mı? Ben hiçbir uyarı hatırlamıyorum, Albay."

"Madam." Albay, Madam'ın kalbini koruyan eli tuttu. Eliza gösterişli bir tereddütle elinin tutulmasını kabullendi. "Söz verdiğim gibi, bir rahip bulup geldim. İşte Dr. Bogart."

Dr. Bogart, "Büyük bir onur, Bayan Jumel..." diye konuşmaya başlamıştı ki, Burr'ın sesi onunkini bastırdı: "Ofisten bir şahit de getirdim; Charles Schuyler..."

New York'un tanınmış ailelerinden birine mensup olan Schuyler soyadını duyunca, bir anlığına Madam'ın dikkati dağıldı. "Schuyler mi?"

Ben Madam'a *söz konusu* Schuyler Ailesi'nden olmadığımı anlatmaya fırsat bulamadan, Burr, kadının kapmayı başardığı elini dudaklarına götürürken, sesini hipnotize edercesine alçaltarak, "Dr. Bogart benim en eski dostum; kendisini İhtilal sırasında tanıdığımız bir din adamı. Bir vatansever, gerçek bir kutsal kişi." Dr. Bogart bu kadar övgü karşısında şaşırmış görünüyordu. "General Washington'ın da yakın bir dostu olan Doktor –ki Washington'ın hiç arkadaşı yoktur– bizi evlendirmeye razı oldu. Bu gece. Şimdi."

"Albay Burr!" Madam, şimdiye kadar Park Tiyatrosu'nda sunulmuş en iyi performansta görülecek türden bir abartıyla çığlık attı. Elini çekip kurtarmaya çalıştı ama başaramadı. Merdivenlerden çıkmayı denedi, yine Burr'ın elinden kurtulamadı. Uşaklarından umduğu medet de asabi kıkırdamalar ve kaçırılan gözlerle karşılandı. Holdeki saate göre sekiz dakika içinde (saatin Napolyon Bonapart'ın hediyesi olduğunu sonradan öğrendik) Eliza Boman Lumel, Bayan Aaron Burr olmayı kabul etti.

Madam'ın yüzü hafiften kızarmıştı, kendisine bir viski, bize de birer Madeira getirilmesini emretti. Sanki önceden kararlaştırılmış bir işaret üzerine Nelson Chase ve Madam'ın yeğeni olan karısı Mary Eliza da (aslında kızın Madam'ın eski ilişkilerinden birinin meyvesi olduğu rivayet ediliyor) bize katıldı. Tombul, ahmak bir adam Nelson Chase; Albay Burr'a nasıl da hayran. Kendisine stajyer avukat süsü verip bir senedir bizim şirkete gelip gidiyor. Mary Eliza ile ilk defa tanışıyordum. Hoş bir kadın; güzel değil ama insanı etkilemesini biliyor. Uzun lafın kısası göz kamaştırmıyor; ama zaten Madam'ın ihtişamının yanında başka kim göz kamaştırabilir ki!

Albay'la Madam (Bayan Burr diyemiyorum bir türlü) ana girişin sol tarafında, ufak bir salonda evlendiler. Nikah sırasında Nelson, "Harika, harika" diye haykırdı durdu. Durumu tarif eden en doğru kelimeyi bulmuştu sanırım. Kısa süren bir törenden sonra yemek odasında muhteşem bir ziyafet verildi. Belli ki, Madam'a değilse de, aşçısına malum olmuş Albay'ın umulmadık taaruzu.

Albay'ı "toplum içinde" ilk kez görüyorum. Onu yalnızca ofisinde görürdüm eskiden ve mahkeme salonlarında. Bugünlerde duruşmalara da pek sık gittiği söylenemez aslında; Alexander Hamilton'ın intikamını almak adına, onun katiline kaba davranılması gerektiğine inanan birçok yargıç var hâlâ. Albay'a eşlik ettiğim son duruşmada, yargıç –eğer o anda icat etmediyse– çoktan unutulup gitmiş olan bir eyalet kanununu bulup çıkarmıştı karşısına.

Burr'a, "Bu yasayı bilmiyor musunuz, Bay Burr! *Bilmiyor musunuz bunu*?" diyerek kükremişti.

Yargıç nihayet bağırmayı kestiğinde Burr, en yumuşak sesiyle "Hayır, Sayın Yargıç, bilmiyorum. Ama *işitiyorum*" dedi.

Aaron Burr'ın neden bir efsane olduğunu dün gece anladım ilk kez: New York'un bir dönem moda öncüsü, Alman prenslerinin sırdaşı, Londra salonlarının gözdesi, Jeremy Bentham'ın son derece uygar diye tanımladığı Burr'ın. Onu dinledikçe, Avupa'da olduğu kadar Amerika'da da üç kuşağın hayranlığını kazanıp onları nasıl kendine bağladığını, kadın erkek herkesi nasıl bir şeytan gibi –yo, doğrusu her güzelliği kendisine çeken Faust gibi– büyülediğini anladım. Burr'ın şeytanla imzaladığı o zehir zemberek anlaşmayı okuyabilmek için neler vermezdim; kim bilir şeytan hangi maddeleri ilave etmiştir; Burr da mahkemede nasılsa geçerli olmadığını bildiği için bu maddeleri nasıl da rahatlıkla kabul etmiştir. Ve nasıl bir zarafet ve gösterişle atmıştır imzasını. Aaron Burr'ı mahkemeye verdiğinde, şeytanın yerinde olmak istemem doğrusu.

Bütün gece kadeh üstüne kadeh tokuşturulduğundan, başım hâlâ kazan gibi. Uykuya dalmadan önce midem bulandı ama âşıkları rahatsız etmemek için kendimi tutup kusmadım. Madam da hafiften sarhoş oldu içtiği viski yüzünden. Nelson'a gelince; işin dozunu kaçırdı, başkaları aldırmasa da karısını utandırdı.

"Bir daha evlenmeye tövbeliydim." Madam tatlı bir gülümsemeyle yeğenine baktı. "Öyle değil mi, *petite*?"

"Kesinlikle, *Tante*." Teyze yeğen, kızcağızın okula gittiği yılları Paris'te birlikte geçirmişlerdi.

"Sevgili Stephan'ım..."

"Gerçek bir beyefendiydi, Madam." Albay kendinden önce Madam'ın kocası ve şu anda kavuşmuş olduğu servetin kaynağı olan adamın adını duyar duymaz, fevkalade bir tepki verdi. "Bu kentte, kendi kuşağının en sevilen adamıydı." "Şarap tüccarları arasında" diye ilave edecekti ki, durdu. Madam ticaretten pek hoşlanmazdı.

Madam, trompet benzeri sesler çıkararak sümkürdü. "O yaşlı ve çelimsiz haliyle *le pauvre** faytonla gitmesine ses çıkarmadığım için kendimi hâlâ affedemiyorum. *Tombé*...** nasıl deniyor. At ara-

* Fr.: Acınacak halde. (ç.n.)
** Fr.: Düşmüş. (ç.n.)

basından düştükten sonra onu bana getirdiklerinde kendimi –*moi même*– sorumlu tuttum. Geceler boyu başında oturdum, dualar ettim ve ona baktım." Belli ki, Madam kocasının ölümü hakkında çıkan dedikoduyu hepimizin duyduğunu farz ediyordu; karanlık bir gecede, kocasının bütün bandajlarını söküp, adamı kan kaybından ölmeye terk ettiği söyleniyordu. Nasıl ki Albay'ın geçmişine mal edilen dehşet hikâyeleri varsa, Madam'ın geçmişinde de var bu hikâyelerden.

"...yeminime rağmen, Albay Burr'a yenik düştüm." Madam'ın hırçın sesi ve garip aksanı bir anda odaya hâkim olmuştu. "Kendisini genç kızlığımdan beri tanırım"

"Henüz çocuktunuz o günlerde, Madam" diyerek Madam'a baktığında, Albay'ın gülümseyen gözlerinde daha önce hiç rastlamadığım yeni bir parıltı gördüm; New York'un en zengin kadınıyla evlendiğinin nihayet farkına varan mal mülk sahibi bir adamın bakışıydı bu.

Son birkaç aydaki olaylara ancak şimdi anlam verebiliyorum. Albay'ın neden sık sık işlerini bırakıp Heights'a kadar o uzun yolu katettiğini, Madam'ın hukuki işleriyle neden bu kadar uğraştığını (şu anda mahkemede üç davası görülüyor) merak ediyordum. Nelson Chase ile özel ofiste yaptığı, benim veya ortağı Bay Craft'ın içeri girmesiyle kesilen uzun toplantıların sebebi açığa çıktı. Para konusu da böylelikle aydınlanmış oldu.

Albay avukatlık işlerinden iyi (benim standartlarıma göre olağanüstü) para kazanıyor. Ama ay sonunda, nasıl oluyorsa, hesabını denkleştirecek parası kalmıyor. Bir kere, eskiden kalma muazzam borçları var. Bir başka neden de, Albay'ın son derece eli açık olması. Ofisindeki çuha kaplı yuvarlak masasının etrafını hukuk kitaplarıyla kale gibi çevirip ortasına paraları tepeleme yığıyor ve her isteyene dağıtıyor: İhtilal'de savaşmış gazilere, yaşlı dullara, himaye altına almış olduğu gençlere, herkese. Daha doğrusu borçlu olduğu kişiler hariç herkese. Her zaman para sıkıntısı çektiği halde, imparatorluk kurma hülyasından vazgeçmiş değil hâlâ. Geçen ay son planına ilişkin sırrını paylaştı benimle.

"Texas'ta sadece ve sadece elli bin dolara, küçük bir ülke kadar toprak satın alınabiliyor; yol parasından başka bir masrafa girmeksizin, pek çok Alman'ı, en çok bir sene içinde oraya yerleştirebiliriz." Almanların dünya kadar toprağı ekip biçtiğini düşleyince Albay'ın gözleri büyüdü. "Charlie, yirmi yıl sonra böyle bir yatırımın milyon-

larca dolar edeceğini görüyor musun?" Yirmi yıl sonra kendisinin doksan yedi yaşında olacağını Albay'a hatırlatmayı göze alamadım.

Geçen hafta Burr'ın bir bankacıyla bu Texas işini konuştuğuna kulak misafiri oldum ve Burr'ın delirmiş olduğuna karar verdim; değil elli bin, elli doları bile olmadığını biliyordum. Ama şimdi, istemediği kadar parası var ve bir zamanlar Birleşik Devletler'in üçüncü başkanı ya da Meksika'nın ilk imparatoru olmaya aday olan Aaron Burr, ömrünün son demlerinde en azından bir Texas grandükü olma yolunda ilerliyor.

"İlk defa nerede karşılaştığımızı anlatalım mı, Albay?" Madam yelpazeleniyordu bir yandan. Gece sıcaktı; Madam'ın açık teni, viskinin ve ısının etkisiyle pençe pençe kızarmaya başlamıştı.

Tek bir ağızdan, hiç kimsenin anlamadığı Fransızca bir isim söylediler. Sonradan Burr'a yazılışını sordum. "Chenelette Dusseaussoir"mış. Açıklamayı yapansa Madam oldu. "Bir tatlıcı dükkânıydı; City Hotel'in tam karşısında. Eskiden herkes oraya giderdi. Romlu pastası Paris'te yediklerimiz hariç, şimdiye kadar yediklerimin en güzeliydi."

"Hangi yıldı?" Nelson Chase tüysüz domuzu andıran yüz hatlarını gerip kaşlarını çatarak, çok ilgileniyormuş gibi bir poz takınmıştı. "Bin yedi yüz doksan dokuz" dedi Burr. "Bin yedi yüz doksan" diye düzeltti Madam. Önemli bir fark vardı iki tarih arasında; ama ikisi de belleklerinde paralel yollarda yürüdükleri için olsa gerek, uzlaşmaya çalışmadılar

"Ben Providence'tan New York'a yeni gelmiştim. Fakat, burada bir sürü akrabam vardı elbet. Ve *de la famille* herkesi tanıyordum. Çok güzel günlerdi Amerika için, kesinlikle." Bu son cümle ağzından dökülürken, tatsız bir çınlama sindi Madam'ın sesine. "Benim asıl memleketim Fransa. Değil mi, Mary Eliza?"

"*Mais oui, Tante.*" Saygılı kız şu Mary Eliza. Vücudu da güzel.

"Geri dönmemizin tek sebebi İmparator'dur." Madam tam formundaydı. Uşak viskileri getirir getirmez yuvarlıyordu. Burr hâlâ canlılığından bir şey kaybetmemiş, fındık bekleyen bir sincap gibi gözünün içine bakıyordu Madam'ın.

"Sevgili Stephan'la Fransa'ya, Rochefort Limanı'na kendi gemimizle vardığımızda –geminin adı *Eliza*'ydı; benim adımı taşıyordu– limandaydı İmparator." Madam bana hitaben konuşuyordu; benden başka herkes hikâyeyi daha önce defalarca duymuş olmalıydı. "Waterloo Savaşı bitmişti; kaybeden de biz olmuştuk."

Madam'ın New England'lı Yankee* aksanı yavaş yavaş Fransız göçmeni aksanına dönüşüyordu. "İmparator'umuz gemisindeydi; *fakat* liman *Anglais* tarafından kuşatılmıştı. Ne yapacağız? Yüzlerce plan geliştirip, vazgeçmiştik. Nihayet kocamla eski ekolden sadık ve şerefli bir zat olan Maréchal Bertrand kendi aralarında, İmparator'un –kılık değiştirerek– *Eliza*'ya binmesine karar verdiler; gemimiz Amerikan bayraklı olduğundan Britanya filosunun yanından durdurulmadan geçebilir ve biz güvende olacağı New Orleans'a götürebilirdik İmparator'u; ta ki Fransızlar ya da aslında bütün *dünya*, hak ettiği yere dönmesi için ona çağrıda bulunana dek. Biliyor musunuz, gözleri aynı sizinkiler gibiydi Albay Burr; ateşli ve kudretli."

"Evet, Madam, bana daha önce de söylenmişti bu." Burr bu benzetmeden gocunmuyordu. Ne de olsa her ikisi de, önce başarıya ulaşmış, sonradan yenik düşmüş birer maceraperestti. Aralarında sadece derece farkı vardı.

"Fakat *les sales Anglais*** onu yakaladı; St. Helena'ya götürüp, şu dünyada yaşamış en büyük insanı, benim ilahımı öldürdüler." Madam'ın gözleri yaşlarla doldu. Bukleleri, yüzünün her iki yanından aşırı simetrik dökülüyor; peruk taksa daha iyi olacak.

"İmparator, götürülmeden önce bavullarıyla askeri sandığını teyzeme bıraktı." Müzede rehberlik yapan ve yüzüncü defa mamut dişinin hikâyesini anlatan birini andırıyordu Mary Eliza. "İmparator'un eşyalarının arasında bir de saat vardı."

"İşte, şu saat!" Üstünde Napolyon'un portresi olan süslü saati gösteriyordu Madam. Hızla, İmparator'un kendisine bizzat hediye etmiş olduğu bütün eşyaları saydı.

Kendime hâkim olamayıp patavatsızca bir soru sordum. "Gerçekten Napolyon'la hiç karşılaştınız mı?"

"Karşılaşmak mı!" Yankılanan keskin bir çığlık atarak söylemişti bunu Madam. Burr bana öyle dik baktı ki, bütün gece boyunca bir daha hiç sesimi çıkarmadım. Madam'a, "Hayatımın gayesiydi o. Kral Louis Phillipe tarafından Fransa'dan sürülmemin tek sebebi..." diye uzun uzun anlatmaya devam etti.

* Yankee: Özel olarak New England'lıları, genel olarak da Amerika Birleşik Devletleri'nin kuzey eyaletlerinin yerlilerini tanımlamak için kullanılan bir lakap. (ç.n.)
** Fr.: Pis İngilizler. (ç.n.)

Gecenin sonunda da payladı beni Albay. İkinci katın girişindeydik. Madam gerdek odasına gitmişti bile. "Madam'ın hayal gücü kuvvetlidir" diye başladı.

"Özür dilerim, Efendim."

"Neyse, zararı yok. İşin doğrusu İmparator'la –benim karşılaşmadığım gibi o da– hiç karşılaşmadı; ama hikâyenin geri kalan kısmı doğru. Napolyon'un son şansı bir Amerikan gemisiyle kaçmaktı. Tesadüf eseri, bu işi yapabilecek olan gemi de *Eliza* olmuştu. Fakat, tanrılar Napolyon'dan yana değildi."

Burr, holün sonundaki ufak bir odayı işaret etti. "Bin yedi yüz yetmiş altı yılında, General Washington'ın çalışma odasıydı burası. Burada kaldığı o üç ay içerisinde, New York City'yi Britanyalılara kaptırmayı başardı. Tüm yeteneksizliğine rağmen, tanrılar hep onu desteklemiş oldu sonunda. Cromwell haklıydı: Nereye gittiğini bilmeyen doruklara erişir. Tallyrand bana hep derdi ki, bir insanı büyük kılan tamamen tesadüflerdir. Hayatta kalmayı hep dikkatli planlar yapıp gerçek duygularını hiçbir zaman belli etmeyerek becerdiğinden, *ona* büyük adam diyemeyiz elbet. Bu sanatı sen de öğrenmelisin, Charlie."

"Özür dilerim, Albay. Söylediğim şey..."

"Fazla yorma kafanı delikanlı. Tanrı seni ıslah etsin. Şimdi..." dedi ellerini sahte bir sevinçle birbirine sürterek, "evlilik tanrısının divanına gidiyorum."

Birbirimize iyi geceler diledikten sonra Albay Burr, Washington'ın eski çalışma odasının karşısındaki kapıyı tıklattı ve Madam, viski içmekten kalınlaşmış sesiyle *"Entrez, mon mari"* der demez, odanın içine süzülerek gözden kayboldu.

Üç

"Charlie, bu *Evening Post*'a göre değil ki!" Leggett bana, İngiliz romancılarının tasvir ettiği gibi 'hor görerek eğlenme' bakışıyla bakıyordu

"Çok mu uzun?" Düğünün iki sayfalık, açık seçik bir tasvirini vermiştim Leggett'a; New York'a dönerken yolda yazmıştım bu metni. Yeni evliler şafak vakti, altı atın çektiği, Madam'a ait sarı faytonla Albay'ın yeğeni Vali Edwards'ı ziyaret etmek üzere Con-

necticut, Hartford'a gitmişlerdi. Evet, iyi bir muhabir olmaya çalışıyorum; bütün gerçeklere değiniyorum.

Leggett içini çekti. "Bay Briddle'ın bankasını ortadan kaldırmakla, serbest ticaretin teşvik edilmesiyle, köleliğe aşamalı olarak son verilmesiyle, işçi sendikalarıyla ilgileniyoruz biz. Emekli bir fahişenin bir vatan hainine varması bizi hiç ilgilendirmiyor."

Leggett'ın bu öfkeli halini iyi bilirdim; yine de Albay'ı savunmak zorunda hissettim kendimi ya da onun düğününün benim yorumumla anlatısını. "Bildiğimiz kadarıyla bir vatan haini değil Aaron Burr. Madam Jumel'se, yıllar önce neler yapmış olursa olsun, bir fahişe değil; saygıdeğer ve zengin bir dul. Ve evlilikleri de çok ilginç bir haber. New York'un en dile düşmüş simalarından ikisi evlendi."

Leggett iğrendiğini belli eden bir hırıltı çıkardı. Daha otuz ikisinde (demek ki benden yalnızca yedi yaş büyük) ama babam gibi duruyor. Tanıştığımız günlerde ben Columbia'da öğrenciydim; o da bir yandan *Mirror* gazetesine tiyatro eleştirileri yazıyor, bir yandan da arkadaşı Edwin Forrest gibi tiyatrocu olmaya çalışıyordu. Sahnede başarılı olamadı. Ancak, *yine de,* Bowery Tiyatrosu'ndan çok daha önemli bir sahnede oynayan bir aktör olduğu muhakkak. Gazeteci olarak hem siyaset hem de edebiyat dallarında çok başarılı oldu; ünlü de üstelik.

Leggett'ın süregiden dramasının ilk perdesi, düello ettiği için deniz kuvvetlerinden atılmasıyla başladı. Donanma Mahkemesi Baş Yargıcı'na Shakespeare'den yaptığı alıntılarla hakaretler yağdırdıktan sonra, New York'u fethetmeye koyuldu. Aktör olarak başarısızdı ama yazdığı *The Rifle* isimli kitapla yazar olarak başarıya ulaştı; ardından *Critic* adlı bir dergi çıkardı ama dergi işi tutmadı. Şimdi ise *Evening Post*'un editörlerinden biri ve şehirde yabana atılmayacak bir güce sahip. Herkes korkuyor ondan, kaleminin gücünden çekiniyorlar; sözü geçen düelloda kullandığı tabancasını ya da bir meslektaşını dövdüğü Malaka bastonunu da unutmamak gerek. Fakat, gözle görülür bir şekilde ölüme doğru ilerliyor; iri bedeni, hem donanma yıllarında kaptığı sarıhumma yüzünden hem de veremden gün geçtikçe eriyor.

On yedi yaşımdayken Leggett bir tanrıydı benim için. Şimdiyse hoşuma gitmekten çok canımı sıkıyor. Hoş, kendi canını da sıkıyor ya... Yine de onunla görüşmeye devam ediyorum; o da bana

yazma konusunda cesaret vermeye (ve de canımı sıkmaya) devam ediyor. Hukuktan pek hazzetmediğimi, kendimi bir şekilde kurtararak yazı yazmaya adamak istediğimi biliyor. Ne yazık ki, bugünlerde sadece siyaset üzerine yazanlar para kazanabiliyor ve ben de siyasete hiç meraklı değilim (yakın bir zamana kadar Leggett da değildi). Rüyalarımı süsleyen, Washington Irving'inki gibi bir kariyer; arada sırada orada burada yayınlanan kısa yazılar yazıyorum ama Leggett'ın *Evening Post* için yazmamı teklif ettiği geçen aya dek, yazdıklarım karşılığında neredeyse hiçbir zaman para alamadım.

Bana, "Aaron Burr'la olan ilişkini kullanmalısın" diye tavsiyede bulunan da Leggett oldu.

"Ne şekilde?"

Leggett, "Hep not tut; yaptığı kötülükleri gözünden kaçırma..." demekten başka bir şey söylememişti.

Albay Burr'ın evlenme hikâyesinin tam da Leggett'ın istediği türden olduğunu sanmıştım ama yanılmışım.

"Peki Charlie, ben yazıyı Bay Bryant'a gösteririm. Kararı veren o olsun. Ben olmayayım." Leggett yan odaya geçti, fısıltılar duydum, geri geldi ve kapıyı içeriden kapadı. "Yazdıkların Bay Bryant'ın dikkatine sunuldu."

"Sağ ol, çok sağ ol." Sesimin alaycı bir tonda çıkmasını sağlamaya çalıştım; tıpkı Aaron Burr'ınki gibi.

Leggett ayaklarını masanın üstüne uzatınca, masanın üstündeki kağıtlar ve kitaplar dağıldı. Kirli bir mendille orta parmağındaki mürekkebi silmeye koyuldu. "Charlie, sefih hayatını hâlâ sürdürüyor musun?"

"Hukuk çalışmaya devam ediyorum, evet."

"İyi cevaptı. Seni iyi eğitmişim." Sırıttı, ardından mürekkep lekeleriyle dolu mendilini ağzına tutup uzun uzun öksürdü; mendildeki kanı görmemek için gözlerimi başka yöne çevirdim.

Öksürmesi nihayet durdu; yakışıklı yüzü bitkindi, kül gibi olmuş, ter içinde kalmıştı. Bitkin bir sesle devam etti. "Bayan Townsend'in müessesesini kastetmiştim ben."

"Haftada bir kere. Daha fazla değil. Yeniyetme işlerini bıraktım."

"Yalnız vakit geçirmek, yalnız *ölmek* için!" Gözlerine aniden bir ışıltı geldi Leggett'ın. "Şu Bayan Townsend'in yeni kızlarından bahsetsene."

"İrlandalı çok genç üç kız var, daha yeni geldiler, çiy tanesi gibi..."

"Yeter! Evliyim ben, Charlie. Kes artık."

"Sen sordun."

"Odysseus gibi kulaklarımı tıkamalıyım ben de. Gençlik günlerimdeki denizkızlarının şarkılarını bir daha söyleme bana. O güzel İrlanda tılsımından bir keresinde..."

Bu sırada Bay Bryant odaya girdi. İnce dudaklı, sakalı tüm suratını kaplamış, kırklı yaşlarında görünen, soğuk bir adam Bay Bryant; New England'lılara özgü tavırlarla Amerika'nın bir numaralı şairi olmaktan duyduğu memnuniyeti gizliyor (Leggett da kendini Amerika'nın ikinci en iyi şairi kabul ediyor). Fakat şimdiye dek benim mevcut olduğum bir ortamda şiir gibi önemsiz bir konudan bahsetmiş değil, Bay Bryant. Her karşılaştığımızda, kendini usturuplu bir tavırla radikal siyasete adamış olan *Evening Post*'un yardımcı editörü tavrını sonuna kadar takınıyor. Aklıma gelmişken şunu da söyleyeyim; herhalde bütün New York'ta yazılarını hâlâ tüy kalemle yazmakta olan tek kişi odur. Albay Burr bile modern, çelik uçlu kalemleri tüy kalemlere tercih ediyor.

"Çok ilginç, Bay Schuyler." Hemen ayağa kalktım. Bay Bryant yeniden oturmamı ima edecek herhangi bir harekette bulunmadığına göre, kısa bir görüşme olacaktı. "Tabii ki bu ...mutlu olayı yayınlayacağız. Burası bir gazete. Ama haber alma özgürlüğü –ve halkımıza saygı– adına bu hadiseden tek bir cümleyle söz etmek kâfi gelecektir."

"Dememiş miydim?" Leggett başarısızlığıma sevinmişti.

Bense kızgındım. "Belli ki yanlış yönlendirilmişim. Albay Burr'la ilgilendiğinizi sanıyordum."

"Bay Leggett'ın benden daha fazla ilgi duyduğu kesin." İki editör sıkıntıyla birbirine baktı.

Bense direniyordum. "Leggett'ın önerisi doğrultusunda, malum düğünü tasvir ettim; siz de takdir edersiniz ki, ilginç bir yanı da var."

Bay Bryant, beni yatıştırma çabasındaydı. "Albay Burr'ın New York'taki, hatta Birleşik Devletler'deki en ilginç insanlardan biri olduğuna ben de katılıyorum."

"Evet, Charlie, Burr'ı hayatı, bağlantıları, özellikle de şu günlerdeki bağlantıları hakkında açıkça, samimi bir dille konuşturmayı bir becerebilseydi, hayli ilginç olabilirdi."

"Albay'ın samimi olabileceğine inanmam zor." Bay Bryant'ın Burr hakkındaki görüşleri de herkesinkiyle aynıydı.

Fakat, Leggett'ın aklında başka bir şey vardı. "Bildiğin gibi, Charlie, biz Başkan Jackson'ı destekliyoruz. Ancak, başkan yardımcısı bir muamma..."

Bay Bryant keskin bir dille, "*Benim* için kesinlikle bir muamma değil" dedi.

"Benim için öyle. İçiyle dışı bir değil. İlkeli biri olduğu da söylenemez. Ve ben de, diğer heskesin bilmek istediği şeyi bilmeyi istiyorum: Başkan Yardımcısı Van Buren ile Aaron Burr arasındaki ilişkiyi."

"Hiç şüpheniz olmasın, Bay Leggett'ın da 'benim de' merakımı celbeden yalnızca birbirleriyle olan *siyasi* ilişkileri." Bay Bryant, Leggett'a ikaz eden bir bakış attıysa da, Leggett görmezden geldi.

"Hayır" diye ateşli bir şekilde atıldı, "ilişkinin *her* detayıyla ilgileniyoruz." Bana döndü. "Her şeyi not almanı, Albay'a sürekli sorular sormanı istememin iyi bir gerekçesi vardı. Bu iki adamın birbirleriyle ne kadar yakın olduklarını öğrenmemiz çok önemli."

"Albay, Van Buren'i takdir eder." Burr, şimdiye dek hiç Van Buren'dan bahsetti mi diye düşündüm. "Ama, 'yakın' olduklarını söyleyemem."

Leggett kararlıydı. "Sen bilsen de bilmesen de öyleler. Yirmi yıl önce Burr Avrupa'dan döndüğünde doğrudan Albany'ye, Van Buren'e gitti; onun evinde kaldı. Düşünsene, Albany bölgesinin liderlerinden biriyle kaldı. O sıralar batı eyaletlerinde hâlâ vatana ihanetle suçlanmaktaydı Burr. New Jersey Eyaleti tarafından da o zaman Hamilton'ı öldürmekle suçlanıyordu."

Bu anlattıklarının hiçbiri tam olarak doğru değil; Leggett'a göre bir konunun bütününde heyecan verici bir yolla haklı çıkmak, ayrıntılara ilişkin hatasız fakat sıkıcı bir doğruculuktan daha iyidir. Bir gazeteci olarak etkili olmasının sebebi de bu. "Şimdi yanıt aranması gereken soru şu: Martin Van Buren gibi zeki, temkinli bir insan, bu kadar tehlikeli, bu kadar içten pazarlıklı biriyle neden dostlük kursun?"

"Elbette, aralarında her zaman siyasal açıdan bir görüş birliği olmuştur." Bay Bryant'ın soğuk tavrı genç meslektaşının ateşli canlılığıyla hoş bir tezat oluşturuyordu. "Albay Burr, Tammany Hall'ün kurucularındandı. Martin Van Buren şimdi onların liderlerinden biri. Aynı... eee... idealleri diyelim, paylaşıyorlar."

"İdealler, ha!" Leggett kollarını çarmıha gerilmiş gibi açtı. "İkisinin de hiçbir ideali olmamıştır. Her ikisinin de ömürleri boyun-

ca peşinde koştukları tek şey güçtü. Burr'ın elbette herhangi bir önemi kalmadı artık. Tarihe karıştı o. Ancak, Matty Van başka; asıl hedefimiz o şimdi. Ah, o küçük sihirbaz. General Jackson'ın başkanlığının ilk döneminde onu yönlendiren, şimdiki ikinci dönemde de onu idare eden ve eğer biz onu durdurmazsak, Albany'deki yolsuzluklar sayesinde otuz altıda kesinlikle Jakson'ın ardından başkan seçilecek olan bizim, Amerika'nın Merlin'i o."

"Niye durdurmamız gereksin ki? Üstlendiği pozisyonların çoğunu..." Ama Bay Bryant, Leggett'ın –benim tahminimce– ahlaki tutkularının heyecanıyla başa çıkamadı.

"Pozisyonların canı cehenneme! Matty aday olmak ve seçilmek için elinden ne gelirse yapacaktır. Tam bir siyasetçi o. Görünürde tabii. Ama size söylüyorum ki, o sarışın, pembemsi Flemenk yüzünün, o melek gibi gülümsemesinin ardında çok tuhaf, çok çürümüş, çok Aaron Burrvari bir şeyler saklıyor."

Leggett'ın dedikleri bana hiçbir şey ifade etmiyordu. "Bir insanın sırf Aaron Burr'ın dostu olduğu için başkanlıktan mahrum edilmesi gerektiğini ileri sürüyor olamazsın?"

"Bay Leggett'ın aklında tam olarak bunun olduğunu sanmıyorum." Bay Bryant Eski Ahit'te tasvir edilen bir peygambere her zamankinden de fazla benziyordu. "İzninizle Bay Schuyler" diyerek odadan çıktı.

"Charlie!" Leggett o özel, ders veren bir öğretmeni andıran ses tonunu takınmıştı: "Senin bu saflığına bir son verme zamanı geldi artık. Martin Van Buren, Aaron Burr'ın gayri meşru oğlu."

Şaşırmıştım. "Buna inanmıyorum. Ayrıca, bundan *nasıl* emin olunabilir ki?"

"Albay Burr'ın Kinderhook'ta, Hudson River üzerindeki tavernada kalmış olduğu biliniyor. Pek çok kişi, taverna sahibinin karısı Mary'nin, kocası Abraham'a muhteşem bir boynuz taktığından ve Albay'dan bir çocuk peydahladığından şüpheleniyordu."

"Pek çok kişi şüpheleniyordu ha?" diyerek alaycı bir tavır takındım.

"Şüpheler kadar bir sürü de –hukuk diliyle söylersek– ikinci dereceden delil var. Albay'ın bütün aileyi çabucak dost edinmesi mesela; ayrıca genç Matty'nin koca gözleri, kısa boyu, kalkık kaşları, kurnazlığı; bunlar sana tanıdık gelmiyor mu?"

Aralarında fiziksel bir benzerlik olduğu doğru; ama "Van Buren açık tenli, Albay ise esmer..."

"Eee, işin içinde bir de anne var tabii." Leggett karşı delilimi hemencecik bir kenara itmişti. "Bütün bunlar sırf dedikodu olabilir. Ama, doğru da olabilir. Kesin olan şeyler de var: Matty'nin küçük yaşta Kinderhook'u terk ettiği, New York'a geldiği ve hemen Aaron Burr'ın ortak olduğu bir hukuk bürosunda çalışmaya başladığı gibi."

"Diyelim ki Albay onun babası, ne var bunda?"

Leggett nihayet gönül indirip bir açıklama yapma tenezzülünde bulundu. "Bunun *senin* için nasıl bir fırsat olduğunu bir düşün. Matty'nin Aaron Burr'ın oğlu olduğunu ispat eden uzun bir makale, yoo, bir kitap seni nasıl bir servete kavuşturur, biliyor musun?"

"Bunu kanunen ispat etmek..." diye başladım söze; ama Leggett beni dinlemiyordu bile.

"Senin servet sahibi olmandan daha da önemlisi, Charlie, bu cumhuriyetin kaderi. Jackson çok önemli reformlar başlatmak üzere. Demokrasi yolunda ilerliyoruz. Ve Van Buren bu gidişi tersyüz edecek. Bu yüzden, gel, başkan olmasını engelleyelim."

"Piç olduğunu ispat ederek mi?"

"Amerikalılar ahlaka son derece önem veren insanlardır. Bu ahlaka Van Buren'in piç olmasından daha büyük zarar veren şeyse, Aaron Burr'la olan *siyasi* bağları; özellikle de son yıllardaki bağları. Gizli toplantılar yaptıklarını, karanlık komplolarını ve şeytani birlikteliklerini ispat edebilirsek, o zaman Van Buren'in General Jackson'ın yerine başkan olmasını engelleyebiliriz."

"Yani sen, Henry Clay'in mi başkan olmasını istiyorsun?"

"Hayır, ben Kentucky'li diğer senatörün, Richard Johnson'ın başkan olmasını istiyorum. Siyahi hatunlara *düşkünlüğüne* rağmen Johnson, Jackson'ın reformlarını devam ettirir. Van Buren asla ettirmez." Komplo teoricilerine benzemişti Leggett. "Herhalde Bay Bryant ile benim aramda fikir ayrılığı olduğu dikkatini çekmiştir. O, Van Buren'e güvenir, ben güvenmem. Ben Johnson'ı tutarım, o tutmaz."

Leggett'ın kendini böylesine kaptırdığını daha önce hiç görmemiştim. Gözleri heyecandan cam gibi parlamış, yanakları kızarmıştı. Bir an sessizlik oldu. Derken, Pine Street'ten gelen istiridye satıcısının ezgisi bu sessizliği böldü:

İyi istiridyeler burada
Kar gibi bembeyaz
Rockaway'in istiridyeleri bunlar!

(Duyduğum her şarkıyı not ediyorum; belki bir gün bir makale yazarım bunlara ilişkin.) Bir türlü karar veremiyordum. "Her şeyden önce, hiç sanmıyorum ki Albay bana doğruyu söylesin."

"Onu her gün görüyorsun. Seni seviyor da."

"Babamın bir arkadaşıydı; ama bu demek değil ki..."

"Burr yaşlandı. Artık geçmişte yaşıyor."

"*Geçmişte* mi yaşıyor? Şu anda Almanları Texas'a yerleştirme planları yapmakla meşgul."

"Aman Tanrım!" Leggett etkilenmişti. "Neyse, gerçeği bulacak olan tek kişi sensin. Zaten hayat hikâyesini yazıyor dememiş miydin?"

"Öyle diyor. Ama ben emin olamıyorum. Arada bir bana dikte ettireceğini söylüyor ama..."

"İyi ya, onu teşvik et o zaman. Anlattır o eski günleri; Kinderhook'u, Meclis'teki günlerini ve Bayan Van Buren'i hamile bırakmasını..."

"Korkarım ki Bağımsızlık Savaşı'nın 'gerçek' hikâyesini anlatmak daha çok ilgilendiriyor onu."

"Biraz kurnaz olmayı beceremez misin?"

"Albay'ı hiç tanımamışsın. Diyelim ki ona doğruyu anlattırdım; yine de isterse yayınlanmasına mani olabilir. Ne de olsa eyaletin en iyi avukatı ve hâlâ iftira diye bir suç mevcut."

Leggett'ın vazgeçmeye hiç niyeti yoktu. "Seçime daha üç yıl var. O zamana kadar eminim ölmüş olur ve New York kanunlarına göre ölüye iftira davası açılamaz."

"Van Buren ne olacak?"

"Birisinin piç olduğunu ispat etmek iftira değildir." Ayağa kalkmıştı. "Charlie, Van Buren'i Beyaz Saray'dan uzak tutacak, demokratik ilkelerin devamlılığını sağlayacak bir yol bulmuş olabiliriz."

Ben de ayağa kalktım. "Hikâyeyi *Evening Post* mu basacak?"

Leggett güldü, aynı anda öksürmeye de başladı. "Tabii ki hayır! Ama sen hiç merak etme. Yayınlayacak birini bulurum." Beni kapıya doğru sürükledi, sanki parçaları birbirine tellerle tutturulmuş bir iskelet yürüyordu yanımda. "Ciddiyim, Charlie." Elimi, sıcak ve kuru elinin içine aldı. "Hayatta kaç kere geçer insanın eline ülkenin gidişatını değiştirme fırsatı?"

Leggett, yanlış ata oynamıştı. Şimdi lütfediyor havasına girme sırası bana gelmişti. "Albay'a iletirim *bunu*. Sadece yaşıyor olmakla

bütün Amerikalıların hayatını pek çok defa değiştirmiş adamcağız; ama bunun kendisine bir faydası olmamış anlaşılan."

"Durumu ironik olarak yansıtma işini *bana* bırak, sevgili Charlie. *Sen*, tarihi değiştir."

Albay'a ihanet mi ediyorum? Bir şekilde, evet. Ona zararım dokunuyor mu? Hayır. Onun şeytan olduğunu iddia eden, yazarı meçhul bir bildiri onu hiç üzmez. Jefferson ve Hamilton gibi çok tanınmış isimler çok daha kötülerini yazdılar onun hakkında. Ayrıca, şayet tutarlı biriyse, Van Buren'in babası olduğunu bütün dünyanın öğrenmesinde pek bir sakınca görmez. Sık sık şöyle der Albay: "Ne zaman bir kadın bana çocuğunun babası olma onurunu bahşetse, bu iltifatı memnuniyetle kabullenirim ve olmadığım konusunda şüpheye düşme bayağılığına düşmem."

Ama öte yandan, eğer Van Buren seçimi kendisiyle ilişkisi yüzünden kaybedecek olursa, buna çok üzülür. Ne yapalım, başka seçeneğim yok. Leggett bana angaryadan kurtulmam için bir imkân tanıdı; yazarlıkla geçimimi sağlamak için bir fırsat bu. Bunu değerlendirmek zorundayım. Aynı zamanda, –itiraf ediyorum– zamanımızın en kurnaz düzenbazını kandırmanın tadı da bir başka. Albay'ı çok severim; ama hayatta kalmayı daha da çok severim.

Dört

"Connecticut seyahati iş yüzünden kısa kesildi." Burr, ince purosundan çıkan dumanlarla kuşatılmış olarak oturuyordu. Dahili ofisteydi. Betimle: Keçeleşmiş yırtık perdeler tozlu pencerelerin camlarını örtüyor; içeriye sızan yaz güneşini yemyeşil dağıtıyor etrafa; yarattığı etki cehennemi, yo hayır, sanki bir sualtı etkisi bu; odaya giren birinin, paramparça olmuş hukuk kitaplarına ev sahipliği yapan, ön kısmı çıkıntılı yüksek kitaplığı belli belirsiz fark ederek içine daldığı bir su dünyası; çuha kaplı masa, duvardaysa tombul, esmer bir kıza ait yağlı boya portre. Albay'ın kızı Theodosia (efsaneye göre korsanlar Theodosia'nın gözlerini bağlayıp, geminin yan tarafındaki bir kalasın üstünde yürümeye zorlarlar onu). Albay şu ana kadar bana Theodosia'dan hiç söz etmedi; ama geçmişten nadiren, ancak hınzır bir arzuyla, tanınmış birinin itibarını zedelemek istediği anlarda bahseder zaten.

"İşim o kadar çok ki, bütün geceyi ofiste geçirmek zorunda kaldım." Misafir koltuğuna oturmamı işaret etti Albay.

"Peki Bayan Burr?..."

"Madam, Heights'ta; başka nerede olacak? Ama bugün şehre inecek. Texas'a ait evraklarla ilgili ne yaptın, Charlie?"

Dosyayı çekmeceden çıkardım.

"Bugün arazileri satın alıyoruz." Burr, kağıtları keyifle masaya serdi. "Şu anda Bremen'de, yola çıkmaya hazır bin göçmen var." Texas ve Louisiana'yı içine alan bir haritayı önüne serdi Albay. "Buraları karış karış bilirdim." Zarif parmağı –elleri genç kalmış– Mississippi River'ı New Orleans'a kadar takip etti.

"Vahşi, bomboş, güzel kırlar." Aniden, hırsla, parmağının ucuyla vurdu haritaya. "İşte şurası Bay Jefferson'ın beni tutuklattığı yer." Bir okul çocuğu gibi sırıttı. "Benim, kırk beş kişiyle Birleşik Devletler'in batı tarafını, benim gibi Jefferson ve cuntasından hoşlanmayanların Birlik'ten söz ederken kullandığı isimle söylemek gerekirse, Büyük Virginia'dan ayırmaya yeltendiğimi iddia etmişti."

"O kırk beş kişiyle ne yapmak niyetindeydiniz?"

Burr'ın yüzü kapandı. Konuşmayı kesmeye karar verdiğinde yüzünün büründüğü ifadeyi başka şekilde tarif etmek mümkün değil. Fakat nezaketi de hiç elden bırakmaz; münasebetsizlikleri görmezden gelir.

"Almanları yerleştireceğimiz yer işte burası." Sabine River'ın batısındaki bölgeyi gösteriyordu. "Su bol, otlaklar mükemmel ve tüm kira kontratları yapıldı." Hayaller kuruyor Albay. Ama gerçekten hayal mi bunlar?

"İşin en güzel tarafı da, Madam'ın bizim adımıza bu yatırımı yapmaya çok hevesli olması." Burr gözlüğünü alnına doğru itti. "Şaşırtıcı bir kadın, Charlie. Tam anlamıyla insanı hayrete düşürüyor."

"Onu Napolyon hakkında... Yani şey, o soruyu sorduğum için özür diliyorum."

"Galiba, belli bir yaştan sonra geçmişi olduğu gibi değil de, olması *gerektiği* gibi hatırlamaya başlıyor insan."

"Sizin hiç öyle bir haliniz yok."

"Ama ben yaşlı değilim ki, Charlie." Koyu renk gözlerini Tyrone Power edasıyla kocaman kocaman açtı; ama o İrlandalı romantik aktörden farklı olarak, Burr kendisiyle dalga geçmekle meşgul-

dür hep. "Görüyorsun ya, özel bir muafiyetim var benim. Bir bakıma çok kötü bu. Yalnızca geçmişimin nasıl olması gerektiğini değil, gerçekte ne *olduğunu* da biliyorum." Gayri ihtiyari bir... ne? Surat asma mı? Acı belirtisi mi? Yoksa ben mi uyduruyorum? Fakat Burr kendini çabucak toparladı. "Ve bunu bilen tek kişi benim. Bütün olarak bakıldığında belki de çok iyi bir şey bu."

"Hayır, Efendim, bunu tek sizin biliyor olmanız iyi değil. Hikâyenin sizin tarafınızdan nasıl görüldüğünü dünyayla paylaşmakla yükümlüsünüz." Leggett'la konuştuğumdan beri söylemeyi planladığım şeyi nihayet söyleyebilmiştim; ama önceden ezberletilmiş gibi söylediğim için kendime lanet ettim.

Burr gülümsedi. "Benim hikâyem gerçeğin ta kendisidir diye bir şey yok. Beni pohpohluyorsun. Ve bu hoşuma gidiyor!" Masanın altındaki deri sandığı ayağının ucuyla hafiften tekmeledi Albay. "Başlı başına bir tarih saklıyorum burada: Mektuplar, gazeteler, not defterleri, yazmaya başladığım anılarımın başlangıcı. Ah Charlie, neye başlarsam başlayayım, harikulade bir şekilde başlarım, gerçek anlamda harika, mükemmel." Derin bir kedere kapılmış gibi bir ses tonuyla –bu hiç de tipik hali değil– söylemişti bunları. Sonra çabuk çabuk ve fazla da önemsemeyen bir edayla devam etti. "Ama bir şeye iyi başlıyor olmak hiç başlamamaktan daha iyi bir şey değil mi? Hem de ne başlangıç! Ben, ünlü bir ilahiyatçının oğlu olarak doğmuş değilim sadece; çok daha ünlü ve kutsal bir adamın, bizzat Jonathan Edwards'ın, bir ermişin –nasıl tabir ederler?– Tanrı'yla birlikte yürüyen birinin torunu olarak doğdum. Hayır, bu bildik fiil, o büyük Püriten'in ilerleyişini tanımlamaya yetmiyor. Jonathan Edwards, Tanrı'yla birlikte *koştu* ve hepimizi yarış dışı bıraktı. Tanrı'yı da, sanırım. Beniyse, haydi haydi. Stockbridge'li bu ermişi hiç tanımadım; ama onun upuzun gölgesinde yetiştim; ürpertirdi beni, ta ki Voltaire'i okuyana, şan ve onur gibi şeylerin, istediği şeyi elde etmekten ve kendini yaratmaktan korkmayan insanlar için *bu* dünyada *da* var olduğunu anlayana dek. Tıpkı Bonapart gibi. İhtilal'e işte bu duygularla katıldım ve bir kahraman oldum."

Albay sustu. Sönmüş olan purosunu bir daha yaktı. "Aramızdan birkaçı işte böyle başladı. Fakat, kimi *bitirdi* sonunda? Malum, ben değil." Yüzüme doğru dumandan halkalar üfledi Albay. "Sonunda Virginia'lı bir kadastrocu, defne dalından çelengi başına taktı ve

bu vatanın 'babası' oldu. Ama adil olalım. General Washington'ın kimseyi 'dölleme' kabiliyeti olmadığı için bu Birlik'in peydahlanması şerefinin ona verilmesi uygun oldu. Hilkat garibesi soyunu bu eyaletler vasıtasıyla devam ettiren kısır bir aygır adeta. Yani sonunda yarışı hızlı ve çevik olan değil, bereketsiz, dölsüz olan kazandı." Burr pek keyiflenmişti yaptığı bu teşbihle. Bense hafif bir şok geçiriyordum. Herkes gibi ben de, Washington'ın iç karartıcı ama mükemmel bir insan olduğuna inanıyordum.

Burr, rengi solmuş birkaç sayfa el yazması tutuşturdu elime. "Geçenlerde, tesadüf eseri, İhtilal sırasındaki maceralarımı yazdığım bu kağıtları duldum. Seni eğlendirir belki."

İhtilal bana Troya Savaşı kadar uzak; ayrıca savaşa katılıp bugün hâlâ hayatta olanlar hiçbir konuda fikir birliğine varamadıkları için, o antik şavaştan bile daha karışık gelmesine rağmen, Albay'ın elinden yazıları alırken, bana güvenmeyi seçmiş olduğu için yine de büyük keyif duydum.

Leggett, İhtilal'de savaştığını iddia eden ne kadar insan varsa, bunların Vauxhall Gardens'a götürülüp kurşuna dizilmesi gerektiğini söylemişti geçenlerde. Gerçi Vauxhall gibi geniş bir arazi bile bunca iddia sahibini almaz ya. Altmış yaşındaki hangi Amerikalı erkeğe sorsan Bağımsızlık Savaşı'nda trampet çalmıştır; yetmişindekilerse ya albaydır ya da general.

"Ben göçüp gider gitmez, biyografimi yazmak niyetinde Matt Davis. O da fazla genç sayılmaz ya, neyse." Albay, eski dostunun da ölümlü olduğu düşüncesiyle kıkır kıkır güldü.

Bir gazete editörü, bir Tammany reisi ve basının, Burr'ın yandaşı olan asıl Cumhuriyetçiler için halen kullanmakta olduğu terimle ifade etmek gerekirse, ezeli bir Burrcıdır Matthew L. Davis. Kullananların çoğunun, kökeninin ne olduğu hakkında en ufak bir fikre sahip olmadığı bir kelimedir bu Burrcı; bu kişiler, Burrcıların atasının Reade Street'te bir bürosu olduğunu, bu grup şu anda Van Buren'e karşı olmasına rağmen, gruba ismini veren kahramanın ta kendisi Van Buren'i destekliyor olduğundan (acaba oğlu olduğu için mi?) Albay Burr'ın artık bir Burrcı olmadığını öğrenseler çok şaşırırlardı.

"Matt'in elinden gelenin en iyisini yapacağından eminim. Ama ben hâlâ sağken, yazdıklarıma göz atmana hiçbir itirazım yok. Senin iflah olmaz bir edebiyatçı olduğunu biliyorum. Kim bilir, belki beraberce bir şeyler yapabiliriz bir gün."

Bitişik odadan çarpan bir kapının sesi geldi. Nelson Chase işe gelmiş olmalıydı. Ayağa kalktım, günlük işlere başlamalıydım artık. "Bay Davis niye Van Buren'e bu kadar şiddetle muhalif?"

"Ben muhalif olduğunu sanmıyorum."

"Fakat geçenlerde yazdığı yazıda..."

"Siyaset Charlie, siyaset. Muhalif gibi *gözükenler* genellikle gizli taraftarlardır. Her neyse, Van Buren otuz altıda başkan olacak. Tammany de onu destekleyecek. Başkan Yardımcısı ile son görüşmemde bunu kendisine ilettim."

"Albay Burr!" Lanet puro dumanına öyle alışmışım ki, kapının açılmasıyla içeri dolan temiz hava beni öksürttü. Nelson Chase'in aptal suratı, kabaktan oyulmuş bir fener gibi belirdi kapıda. "Madam, yani eşiniz, aşağıda, faytonda bekliyor."

Albay bir an tereddüt ettikten sonra ayağa kalktı. "Charlie, aşağıya in ve ona de ki, *kararlaştırdığımız* üzere onunla saat beşte Tontine'de buluşacağım. Şu anda meşgul olduğumu söyle ona. Yok, dur. Burada olmadığımı, adliyede olduğumu söyle."

"Bugün adliyede duruşma yok, Albay." Nelson Chase sözünü tamamlamadan Albay ayağa kalktı. Siyah şapkasını giyerken, ceketinin içinde, tam kalbinin üstündeki bir kabarıklık dikkatimi çekti. O, büronun arka kapısından çıkıp gidince, aşağı inerek, dürüstçe, "Albay Burr az önce dışarıya çıktı" diyebildim.

Madam sarı faytonun penceresinden dikkatle beni süzüyordu. "*Nereye* gitti?" Sorusu taa su kulesinden işitilmişti herhalde.

"Tam bilemeyeceğim, Madam. Bir randevusu olduğunu söylemişti sanırım."

"Faytona binin Bay Schuyler. Charlie. Hayır, sana Charlot diyeceğim. İçeri gir, seninle konuşacaklarım var."

"Ama, Madam..." Dev gibi iri, üniformalı bir siyahi seyis, "faytona binin" sözünü duyar duymaz aşağı atlamış, faytonun kapısını açmış, beni bir çuval patates gibi içeri tıktıktan sonra yeniden faytona atlayıp, itirazımı tamamlamama fırsat vermeden Bowling Green'e doğru yola koyulmuştu bile.

Madam ellerimi ellerinin içine aldı; o nefes alıp verirken, kahvaltıda içmiş olduğu Madeira'nın kokusu yüzüme çarpıyordu. "Charlot, beni soydu o!"

Boş bir ifadeyle yüzüne bakakaldım. Yüzünü benimkinden uzaklaştırana kadar nefes alamadım; sonunda sırtımı kadife koltuklara yasladım.

"Bir hırsızla evlenmişim!" Madam küçük çantasını, sanki çantada –ya da göğsünde– gözüm varmış gibi sıkıca göğsüne bastırmış, o Fransızca'laştırılmış İngilizce'siyle, vaktiyle satın almış olduğu Hartford civarındaki paralı köprünün hisselerini anlatıyordu bana. Vali Edward'ın evinde, daha balaylarının ilk gecesinde, Albay onu bu hisseleri satmaya ikna etmiş. Başkan yardımcılığı yapmış biriyle evlenmiş olmakla edindiği yeni konumundan öyle memnuniyet duyuyor, kendini öyle güvende hissediyor, Albay'a da öyle sevgi duyuyormuş ki, onun hisseleri satmasına ve parayı da –altı bin dolar kadar– bizzat kendisinin toplayıp, emniyet gerekçesiyle ceketinin astarının içine diktirmesine rıza göstermiş.

"'*Ma foi*'* dedim ona. 'Paranın benim ceketimin astarına dikilmesi daha doğru olur, *non*? Ne de olsa hisseler benim. *Du Gourverneur*'ün evinde, yatak odamızdaydık, hadise çıkarmak istemedim. *Naturellement*'. Ne cevap verse beğenirsin? Neden onu sanki cehennemlik bir piçmiş gibi lanetliyormuşum; öyle dedi bana, 'Ben senin efendinim, Madam. Senin kocan. Yasalara göre senin olan her şey artık benimdir!' *Yasalara göre!*" Ufacık kanlanmış gözler kocaman yuvalarından bana bakıyordu; onun derisi yüzülmüs kafatasını hayal etmek hiç de zor değil. "Yasaların içini dışını iyi bilirim; eğer benimle mahkemelerde oyun oynamak istiyorsa, kentteki en iyi avukatlardan yüzlercesini tutup hangi mahkemede olursa onun canına okurum!" Castle Garden'ın tam karşısında faytonu durdurttu.

"Derken, dün gece, yemekten sonra, kendini iyi hissetmediğini söyledi. Erkenden yatıp uyumak istiyormuş. Gece vakti evden tüydüğünü sabah olunca fark ettim; bir çiftçinin faytonunu kiralamış. Peşinden hemen şehre geldim ama işte, geç kalmışım. Hem param onun ellerinde hem de kırık kalbim şimdi!"

Faytoncu kapıyı açıp, Madam'ın inmesine yardım etti. "Biraz hava alalım." Önce kolumu sıkıca tuttu, sonra da dışarıdaki havayı derin derin içine çekti Madam.

Battery en çok yaz günlerinde hoşuma gider; ağaçlar yemyeşildir, güllerse rengarenk açmış; gezintiye çıkmış kızların üzerindeki açık renkli muslin elbiseler deniz ve çiçek kokan rüzgârla birer bayrak gibi dalgalanırken, yelkenli tekneler nehrin gri sularında gidip gelirler.

* Fr.: "İnan olsun." (ç.n.)

Castle Garden'ın, kırmızı tuğlalardan örülmüş yuvarlak al bir pastayı andıran kalesine doğru yürümeye başladık. Birkaç hafta önce, Başkan'ın bir tekneyle bu eski kaleye geldiğini kendi gözlerimle görmüştüm. Zayıf, dokunsan kırılacakmış gibi narin, bembeyaz karışık saçlı General Jackson, verilen iskeleden karaya çıkarken gayet yavaş hereket ediyor, ikide bir destek almak için yanındakilerden birinin koluna ya da omzuna tutunuyordu. Başkanlık dönemi bitmeden ölür diyorlar onun için.

Albay Burr da yanımdaydı o gün; Brodway'in alt tarafında dikilmiş, Başkan'ı seyrediyorduk; bizim durduğumuz yerin aşağısında, sarhoşlardan oluşan kalabalık bir grup, sanki bir düzine 4 Temmuz kutlaması bir anda yapılıyormuş gibi şamata çıkartıyordu. "Washington'a bile böyle bir karşılama yapılmamıştı."

"Sizin burada olduğunuzu bilseydi, ne yapardı Başkan?" diye sordum Albay'a.

"Üç kere tahtaya vururdu herhalde." Burr gülmüştü. "Ne de olsa, suçlu geçmişinin suretiyim ben. Meksika'yı fethetmeme yardım etmek istemişti. Bak şimdi ne hale gelmiş!" Burr'ın sesinde iğneleyici bir ton yoktu; sanki büyüyüp evden ayrılan çocuğundan söz ediyordu sevecenlikle. Başkan, kalabalığın içinde gözden kaybolmak üzereyken, seyyar iskelenin çökmesiyle birkaç kodamanın nehre nasıl düştüğünü keyifle seyretmiştik.

Madam, İrlandalı bir genç kızın sattığı dondurmadan almaya gönderdi beni. İrlandalı genç kız. Bu kelimeleri yazmamalıyım. Aklıma bile getirmemeliyim. Ama getirdim bir kere. Ve bunu düşünüp duruyorum. Bu kadar güçlü irade testi yeter. Bu gece Bayan Townsend'in evine gideceğimi biliyorum. Nasıl da zayıfım!

"Albay'a çok şey borçluyum." Madam karaağaçların arasında sert asker adımlarıyla yürümeye başladı. O, yanlarından geçerken, gezintiye çıkmış insanlar sıçrayarak kenara çekildiler: Battery Denizi'nin yeşil ve çiçeklerle kaplı tepelerinde dolaşan bir asker... hayır, bir Amazon gibiydi Madam. "Geçmişte, bana karşı çok iyiydi, bense her zaman öyle değildim. İngilizce'de nasıl diyorsunuz, *bienvenue?*"* Nispeten sakin olduğu zamanlarda nasıl oluyorsa Madam'ın İngilizce'si kadıncağızı terk edip gidiyor. Sinirleri gergin olduğu anlardaysa, o Rhode Island şivesi aniden geri dönüyor, Providence'lı geveze Eliza Bowen oluveriyordu.

* Fr.: "Hoş geldiniz." (ç.n.)

"Albay'la ilk kez nerede karşılaştınız?" Bu yaşlı kurtların ağzından en ufak bir gerçek kırıntısı almak mümkün değil.

"Ne kadar yakışıklıydı!" Ağzını şapırdattı Madam; dondurma, doğal hali kırmızı olmayan dudaklarının üstündeki belli belirsiz tüylerin uçlarında boncuklar oluşturmuştu. "Onu ilk defa General Washington'ın yemin töreninde görmüştüm. Broad Street'te. Balkonda. General Washington'ı hâlâ o balkonda görür gibiyim. *Derriére'i** biraz büyük olmakla birlikte çok asil, çok buyurgan biriydi." Madam, belli ki açılış töreniyle ilgisi olmayan bir anıyı hatırlayıp kıkır kıkır güldü. Ama nasıl olabilirdi ki! Washington 1789'da başkan oldu; Madam şimdi elli sekiz yaşındaysa, bu durumda o zaman on üç yaşındaymış. Her neyse, söz konusu olan Madam'sa, bu da mümkündür işte!

"Albay da davetteydi ve onunla dans etmiştim. Daha sonra –Albay'ın hemen ardından– ah, *l'ironie,* ne ironik ki Bay Hamilton'la dans etmiştik. Çok tuhaf. Düşünüyorum da, ikisine de hayran kalmıştım; oysa ikisi de ufak tefek adamlardı ve ben her zaman uzun boylu erkekleri beğenirdim."

Madam'ın gözleri benim fazla uzun sayılmayacak boyuma takıldı bir an. Şuh bir gülümseme belirdi yüzünde. "Ama anlaşılan benim gerçek ihtirasım, *adoration*'um, aslında ufak tefek fakat dünyada bir eşi daha bulunmayan erkeklereymiş; *Comma l'Empereur. Vive Nopoléon!*" Aniden avaz avaz bağırınca, önündeki bir grup taşralı Quaker** –Poughkeepsie taraflarından oldukları ebleh suratlarından okunuyordu– korkuyla Madam'ın yolunun üstünden cekildi.

Madam dudaklarını yaladı; neredeyse bitmişti dondurması. "Tesadüfen karşılaştığımız oluyordu ama pek sık değil. Albay Burr siyaset ve hukukla meşguldu, benim de başka meşgalelerim vardı. Yine de, Burr kendi hakkı olan başkanlığa o alçak Jefferson'ın gelmesine izin verdiğinde hepimiz ne kadar üzülmüştük. Albay seçilmesi için gereken oyları toplamıştı; ama vermiş olduğu sözden geri dönmedi. Aşırı dürüsttü..." Aniden kaşları çatıldı, aklına bu dürüst Burr'ın, onun paralarını çalmış olan kişinin ta kendisi olduğu gelmiş olmalıydı.

* Fr.: Arkası. (ç.n.)
** Quakers: Bir Protestan tarikatı. (ç.n.)

"Hayır! Dürüst değil! Zayıf! Onun yerinde Bonapart olsaydı, iradesini ortaya koyar, başkan olurdu. Ve o Jakoben Jefferson yoluna çıkmaya kalkışacak olursa da, Capitol'ü* basar, silahla alırdı hakkını. O zaman ben de... ne olurdum? Marie Louise? Sapasağlam dururdum fakat; o Avusturyalı şıllık gibi dünyaya şimdiye kadar gelmiş olan en değerli adamı terk etmezdim. *Pauvre homme!* Erkekler niye bu kadar güçsüz? Kadınlarsa böylesine güçlü?"

Madam beni bir banka doğru çekiştirdi, kendisi de yıkılan bir panayır çadırı gibi yanıma çöktü. Tepemizde kızıl kuşlar uçuşuyordu. "Charlot, sen benim dostum olmalısın."

"Zaten öyleyim, hakikaten..."

"Albay seni takdir ediyor, senin gayet zeki olduğunu düşünüyor."

"Aaa, yo hayır..."

"Göründüğünden çok daha zekisin. Gözlerin birbirinden çok ayrık, zekâ belirtisi bu. Hiç kuşku yok ki, kendini parası varmış gibi gösterip, benim *tapılacak* yeğenimle evlenen Nelson Chase'den çok daha zekisin. Neyse, eski bir hikâye bu. Yine de yeğenimi mutlu ediyorsa, bütün masraflarını öderim. Niye olmasın? Başkalarının yaşamına bir parça *douceur*** katmayı severim."

Bir süre saçları at kuyruklu bir grup İngiliz denizciyi seyrettik; çınlenlere yayılmış, Battery'nin ucundaki üç tatlı kızı av seçmişlerdi kendilerine. Güneş tepemize indiğinde tek düşünebildiğim şey, Bayan Townsend ve evindeki zevk odalarıydı.

"Charlot, Albay beni mahvetmek niyetinde." Madam, itiraz etmeme fırsat vermeden susturdu beni. "Hayır hayır. Kötülük olsun diye değil. Alçaklık etmek elinden gelmez. Ama büyük işler yapacağım diye deli oluyor. Ufacık servetime el uzatmaya kalkışacak..." Ufacık servet! "Bütün paramı Texas'a Almanları doldurarak batıracak. Oysa ben Almanlardan nefret ederim; Texas'tan da hiç hazzetmem."

"Albay genellikle fevridir."

"Onunla konuşmalısın. Seni dinleyeceğinden eminim. Senin, *Biographie*'sini yazdığını söyledi. İyi şanslar, *mon petit!* Onun hayatını yazmak istemezdim doğrusu." Koluma sarılarak devam etti.

* Capitol: Amerika Birleşik Devletler'inde Kongre'ye ev sahipliği yapan resmi ve gösterişli büyük yapı. (ç.n.)

** Fr.: Yumuşaklık, hoşluk. (ç.n.)

"Bir tavuğun ancak iyi bakıldığı takdirde altın yumurtlayacağına inandır onu. Texas'a yapacağı yatırım konusunda da akıl ver. Paramı hemen geri verirse faiz istemeyeceğimi söyle. Hatta ona bir hediye bile vereceğim. Mesela firması için yeni bir ofis. *Je redoute* Reade Street. Ben, istismar edilmediğim sürece inanılmaz cömert olurum. Bu işte benim tarafımı tutmalısın, Charlot."

Yardım edeceğime söz verdim. Ben Madam'a sadakat andı içerken, kızıl kuşlardan biri Madam'ın omzuna vıcık vıcık bir gübre bıraktı. Bu kutsal armağanın farkına varmayan Madam, geri dönmek üzere altın işlemeli faytonuna yönelirken kendisine eşlik etmeme izin verdi.

Yolda Sam Swartwout'a rastladık ve bizi selamladı. Başkan Jackson'ın eski bir Burrcı olan Sam'i, New York Limanı'nın vergi tahsildarlığına ataması birçoklarını hayrete düşürmüştü. Madam da büyük bir keyifle Sam'in selamını aldı. Tahsildar gülücükler ve iltifatlar yağdırıyor, lafını da esirgemiyordu. "Bizim yaşlı oğlanı nihayet kafesledin, desene?"

"Bu ne biçim söz, Sam! Asıl, o beni kafesledi. Niye kafaslemesin ki? Zengin bir dul değil miyim ben?" Bir an Eliza Bowen'ın bütün bir kuşağı ne kadar eğlendirdiği gözümün önüne geldi. Fransızca ukalalıkları, yapmacık hareketleri tamamen kaybolmuştu. Sanki manastırdan yeni çıkmış, bir erkekle ilk defa beraber çıkan bir kız gibi kıkırdıyordu. Swartwout'sa viskiden kartlaşmış sesine, donuklaşmış yırtık gözlerine, saçlarını eski bir Romalı gibi önüne tarayarak kelini örtmeye çalışmasına rağmen, taze bir delikanlı rolü yapmaya çalışıyordu. "Beni ne zaman konağa çağıracaksın?"

"Ne zaman istersen, Sam. Ne iyi bir dost!" Cümlenin son kısmını bana dönerek söylemişti. "İyi günlerde olduğu gibi kötü günlerde de Albay'a sadık kalmıştır."

"Kötü günlerde öyle olduğuna şüphe yok, Liza. Ama, şimdi iyi günler geldiğine göre hangi yolu tutacağımı şaşırdım." Anlayamadığım bir şeylere kahkahadan kırılırcasına güldüler. Bu müstehcen, ahlaki değerlerden nasibini almamış kuşağa dahil olmayan hiç kimsenin anlayamacağı şeylere. Swartwout sık sık Albay'ın ziyaretine gelir ve kapalı kapılar ardında sohbete dalarlar. Bu yaşlı maceracıların konuşacak o kadar çok sırrı var ki!

Swartwout bana dönerek, "Lütfen Albay'a saygılarımı iletin ve yakında ziyaretine geleceğimi söyleyin. Bir de ona deyin ki, Clay'i

herkesin zannettiği kadar sevmiyorum. Ne demek istediğimi anlar o. Siz ne zaman bitiriyorsunuz hukuku?" dedi.

Her zaman verdiğim cevabı verdim. "Yakında sanıyorum."

"Dünyanın en iyi hocasıyla çalışıyorsunuz, Charlie. Eğer kendine de hocalık edebilseydi, şimdiye kadar çoktan Meksika İmparatoru olmuştu; üstelik dünya da çok daha iyi bir yer olurdu o zaman... Hiç olmazsa senin ve benim için, Liza." Gösterişli bir şekilde Madam'ın elini öptü ve iskelede elma satan kadına doğru seğirtti Swartwout.

"Bu adam hakkında tek söyleyebileceğim, çok ama çok sadık bir insan olduğudur." Madam daha iyi bir ruh hali içindeydi şimdi; kocasını geçici olarak affetmişti anlaşılan. "Ama zaten *L'Empereur* haricinde hiç kimse, Albay kadar taraftar toplamayı ve bu taraftarlarını bunca zaman kendisine sadık *tutmayı* beceremeyiştir."

Faytona bindiğimiz esnada, başkan olmanın nasıl bir his olabileceğini tahmin edebiliyordum: Herkes ağzı açık bize bakıyordu.

"Acaba" diyordu, gösterilen ilginin farkında olan Madam, "faytonun kapısına başkan yardımcısı armasını işletsem mi? Sahi, öyle bir arma var mı?"

Görevi bitmiş bir başkan yardımcısının, eski makam armasını taşımasına izin vereceklerini hiç sanmadığımı söyledim. Ama Madam beni hiç kaale almadan, İmparator'un ona La Rochelle'de hediye ettiği faytondan söz ediyordu. Güya faytonun kapısındaki krallık arması, Fransız polisini Madam'ın seyisi, Fransız ordusunu da koruması haline getirmişmiş.

"Çok kibardı, ona hiç şüphe yok." Bonapart'tan söz etmeye devam ediyor sanmıştım, meğer Burr'u düşünmüştü Madam.

"Size tapıyor, Madam." Barıştan kimseye zarar gelmezdi. Kuş pisliği omzunda kurumuştu.

Madam kikirdedi... Yo hayır, Eliza Bowen'dı kıkır kıkır gülen. "Kimseye tapmaz o, Charlie. Hatta kimseyi sevmez bile. Hiç sevmedi. Theodosia dışında..."

"İlk karısını mı kastediyorsunuz?"

"Hayır, kanserden hayalete dönen yaşlı kadından söz etmiyorum. Kızı Theodosia. Hayatta sevdiği tek kişiydi o... kızı; başka da hiç kimseyi sevmedi!"

Madam'ın yüzü aniden, ürkmüş, tüyler ürpertici bir şeyle karşılaşmış ve şaşırmış gibi bir ifadeye büründü. "Ne kadar tuhaf, Aaron Burr ve kızı; bu artık bizi hiç ilgilendirmeyen bir konu. Ölüm

her şeyi sona erdiriyor. Zavallı Aaron, bazen kızıyla birlikte onun da boğulup gittiğini düşünüyorum; artık ondan bize kalan tek şey –Albay'dan geriye kalan tek şey– sahile vuran hayaleti.

Beş

Five Points'te gece yarısı tıpkı gündüz gibidir. Her hafta oraya bir daha asla gitmemeye karar verir ve gene her seferinde kendimi uzak tutmayı beceremem. Ancak, bu sefer, buraya gelmemin bir amacı var. Rosanna Townsend, Hudson Valley'de Kinderhook'un yakınlarında doğmuş. Albay ile Van Buren arasındaki ilişkiyi, pekâlâ da bilebilir. Bu satırları yazarken, yalan söylüyorum. Battery'deki muslin elbiseli genç kızlar gün boyu aklımdan çıkmadı. Van Buren'den bana ne!

Beş sokağın birleştiği bu yerde dünyanın en berbat insanlarına rastlamak mümkün; sarhoşlar, orospular, hırsızlar, kumarbazlar, kiralık katiller, hepsi burada. Dünyada, buradan pis bir mahallesi olan başka bir şehrin daha bulunabileceğini sanmıyorum. Gerçi Albany'den başka bir şehir görmüş de değilim; ama olsa olsa Sultan'ın Babıâli'si, Cross Street'in gecelerinden daha fena olabilir; yine de, pek zannetmiyorum.

Önce fazla içmeden bütün barları tek tek dolaştım; zevki ve eğlenceyi sapkınca erteleyerek gözlem yaptım; siyasi dedikodulara kulak kabarttım. Anthony Street'in köşesinde akşam yemeği niyetine istiridye yedim. Gürültü, kokular, tavernaların pencerelerinden sızan ışıklar ve muslin elbiseli kızlar her zamanki gibi aklımı başımdan alıyordu.

Gece yarısı geldiğinde Thomas Street 41 Numara'nın yolunu tuttum (sırf bu adresi yazmak bile nefesimin sıkışmasına yol açıyor; cephesi Flemenk tarzında inşa edilmiş bu yeşil pancurlu, eski, tuğla evi keşfetmeden önce bekarlıkla nasıl baş ediyormuşum bilemiyorum).

Kapının tokmağını çaldım. Bir sessizlik. Evin derinlerinden gelen bir kadın bağrışı. Kapı açıldı, siyahi bir yüz, "Ah! Sizsiniz. Girişe doğru süzüldüm. Zenci hizmetçi kapıyı kapayıp kilitledi."

"Bayan Townsend müsait mi?"

"Hemen yukarıya çıkarak, elimizde neler var görmek istemiyor musunuz?" Elbette istiyordum; bekleyecek halim kalmamıştı.

Ama bir görevim vardı. Yalnızca bir şehveti söndürme ziyareti değildi bu. Bu işleri –şu an için– bir kenara bırakmıştım; Thomson Street, 41 Numara'ya bundan böyle adım atmayacaktım. Bir yemindi bu.

Hizmetçi kadın, benim evin hanımıyla vakit geçirmeyi isteyecek kadar sapıtmış olduğuma ikna olduktan sonra, beni aşağıdaki kabul salonuna yönlendirdi. Bayan Townsend, çay içerek *chaise-longue* keyfi yapıyordu. Sürekli çay içer, "Kahve insanı paslandırır, çay ise kurutur, pası engeller" derdi.

Her zaman yaptığı üzere ağır bir kitap okuyordu. "Sanırım saçma sapan bir şey, Bay Schuyler." Kitabı bıraktı ve tokalaşmak için elini uzattı. "*Pilgrim's Progress.*" Genellikle felsefi eserler ya da vaaz derlemeleri okur Bayan Townsend; "Dindar olduğumdan değil; o taraklarda bezim yok benim. Ama tüm bunların bir anlamı olmalı. Büyük bir tasarı, bir maksat." Uzun, sarı parmağıyla havaya bir spiral çizdi Bayan Townsend. "İpuçları arıyorum."

Bayan Townsend, yanındaki arkası düz sandalyeyi işaret ederek oturmamı rica etti; gaz lambasının ışığı yüzüme vuruyordu. Uzunca burnu ve hafif ürkütücü yüz ifadesiyle son derece aristokrat bir havası var. Saçları yapay bir kızıla boyanmış; mesleğine –bundan ne gurur duyuyor ne de utanıyordu– uygun bir saygınlık katıyordu bu renk ona. "Şu Bay Bunyan çok iç karartıcı ama –kitabın sonuna gelmeden– 'Tanrı'nın Şehri'ni' *göreceğim* sanırım. Ya da hiç değilse kentin suyla çevrili ön cephesini. Kolay okunuyor, inkâr etmeyeyim; doğrusu Thomas Aquinas'tan sonra, insanın içi açılıyor bunu okurken."

Bana da çay ikram etmek istedi. Başımla reddettim. Kendi fincanını doldurdu. "Evlenmeniz gerek, Bay Schuyler. Çok gençsiniz bu işler için ya da çok yaşlı." Çatılmış kaşlarla yukarı katı kastediyordu.

"Sizi ziyaret etmek için en iyi yaşın yirmi beş olduğunu sanırdım ben."

Bayan Townsend başını salladı. "Yirmi beş yaş evlenmek için en iyi yaştır. Benim müessesem yaşlı evli erkeklerin sığınağı ya da deneyimsiz genç oğlanların eğitim yeri olarak varlığını sürdürüyor. Hayatının en verimli çağında olan, bir aile kurması ve bir yetişkin olarak hayatının temellerini atması gereken bir adamın geleceği bir yer değil burası." Bayan Townsend'in söylevleri genelde pek yüce, pek üst makamdandır; yazıya döküldüğünde pek öyle görünmese de kulağa hoş gelir.

"Evlenecek param yok ki benim."

"O halde mirasyedi bir kız bul kendine."

Bu konuşmayı daha önce de yapmıştık. Konuyu değiştirdim. Thomas Street'e yeni gelenler olup olmadığını sordum. "Connecticut'tan pırlanta gibi bir kız geldi; güzel kızlar soğan kadar bol yetişiyor orada. Nedendir bilmiyorum. Belki havasından. On yedi yaşındaymış. Öyle diyor. Bence daha da genç. Söylediğine göre, bu sabaha kadar da bakireymiş. Bence biraz abartıyor ama çok değil."

Bayan Townsend anlattıkça benim heyecanım da artıyordu. Beni en çok baştan çıkaran, bana en çekici gelenler, çok genç olan kızlar; Albay Burr'ın tabiriyle, tam *en fleur*'ler: O da tadlarına doyamazmış. En azından yaşlılığında. Gençliğinde ise kendinden yaşlı kadınlara abayı yakarmış fena halde.

"Beni bu Connecticut soğanına takdim edecek misiniz?"

Bayan Townsend bir fiyat söyledi. Ben başka bir fiyat attım ortaya. Böyle özel durumlarda her zaman olduğu üzere sıkı bir pazarlığa giriştik.

Fiyatta anlaşıp, parayı ödedikten sonra hemen yukarıya seğirtmiş olmamam Bayan Townsend'i hayrete düşürmüştü. "Haydi, gidin, Bay Schuyler. Adı Helen Jewett; en arkada, soldaki odada. Yoksa sizi resmi olarak tanıştırmamı mı istiyorsunuz?"

Bayan Townsend'i daha da hayrete düşürerek bir çay istedim. Çayı koyarken Albay Burr'ı tanıyıp tanımadığını sordum ona (nerede çalıştığım ve hatta ne işle meşgul olduğum hakkında hiçbir fikri yok Bayan Towndsend'in). Bir gülücük, dişlerindeki, Hindistan'dan gelme fildişinden yapılmış mükemmel protezleri açığa çıkardı. "Albay Burr! Ne adamdı! Ben gençken şehrin en yakışıklısıydı diyebilirim. Ah, o kara gözler! Kadınları da ne çok severdi. Gerçekten çok severdi kadınları. Nereden mi biliyorum; çünkü ne kadar işi olursa olsun kadınlarla saatlerce *konuşurdu.* General Hamilton'sa tam tersiydi, biriyle iki laf edemeyecek kadar meşguldü hep. Nasıl da hemencecik bir kızın üstüne atlar, daha kız bir şey anlamadan, pantolonunu çekip toz olurdu. O da pek yakışıklıydı, yani General Hamilton; bir *tilkiyi* andırırdı. Ne demek istediğimi anlıyor musunuz? Saçlarının ve çillerinin garip bir turunculuğu vardı; kimilerine pek hoş gelebilir ama ben hoşlanmazdım." Zarif burun delikleri bir an titredi. "Bir de tilki gibi bir kokusu vardı ki, tahammül edemezdim."

"Yani, ikisini de *tanıyordunuz*?"

Bayan Townsend hafif bir kahkaha attı. "Evet, hatta –ya da bilhassa– İncil'deki anlamıyla tanıdım ikisini de. Bu ikisi şehirdeki bütün neşeli kadınları tanırdı; ben de o zamanın en neşeli kadınlarından biriydim. Şimdi müsaadenle çıngırağı..."

"Madam Jumel gibi mi?"

"Eliza Bowen mi?" Zarif başı, hor gören bir tavırla havaya kalktı. "O sürtüğe hiçbir zaman katlanamadım! Bütün Fransız erkeklerini o kapardı. Onlar mı onun hoşuna giderdi, o mu onların bilemem. Uzun zaman bir gemi kaptanıyla William Street'te yaşadı ve benim gibi kadınların varlığından habersizmiş gibi davrandı. Biz onun ne mal olduğunu biliyorduk tabii. Bizim *kız yurdu* öyle pek büyük değildir; bilirsin işte, hele otuz yıl önce, henüz tüm dünya gençken hiç değildi. Ama Liza, yapmak istediğini yapmış dediklerine göre. Hep zengin olmayı ve sosyeteye kabul edilmeyi isterdi. Para sahibi olmuş. Ama diğeri bence mümkün değil. Tanrı'ya şükürler olsun, New York'ta değil en azından. Paranın satın alamayacağı şeyler var."

Bayan Townsend'in tekrar Albay Burr'dan bahsetmesini sağladım. Ama, yıllardır onun ne yapıp ettiğine ilişkin bir fikri yokmuş. "Ben Thomson Street'ten dışarı adım atmıyorum; onun da buraya hiç geldiği yok. Onu, *sanırım* bir kere, on iki veya on üçlerde, Avrupa'dan daha yeni döndüğü sıralarda tiyatroda görmüştüm. Ama başkasıyla karıştırmış da olabilirim. Kahramanlarımdan biridir Albay Burr. Hem de içten içe hâlâ bir Federalist olduğum halde."

"Aslen Kinderhook'lu değil miydiniz?"

Bayan Towndsend, olağan halinden daha da şaşırmış gibi gözüktü. "Size bunu ben mi söylemiştim?" diye sordu ama cevabıma aldırmadı; kendi boşboğazlığını affetmişti bile. "Hayır, Claverack'lıyım. Pek uzak sayılmazlar."

"Van Buren Ailesi'ni tanıyordunuz herhalde?"

Belli ki, sorularım arasındaki bağlantıyı bulmaya çalışıyor ama soru sorarak kendini küçük duruma düşürmek de istemiyordu. Sadece cevap vermekle yetiniyordu. "Bir iki defa tavernalarına gitmiştim. Ama oğullarını hatırlamıyorum. Sanırım New York'a gitmişti. On yedi yaşına geldiğimde ben de şehre taşındım; Sodom ve Gomora'daki yerimi almaya pek hevesliymişim demek ki. Milton'ın şeytanı gibi, Thomson Street'e hükmetmeyi, Claverack'ta hizmet etmeye yeğlerim."

"Hiç Albay Burr'ın Martin Van Buren'in babası olduğuna dair bir söylenti duydunuz mu?"

"İnsan her türlü şeyi *duyar*. Ama ben hiçbirine inanmam. Albay'ın en azından bir tane gayri meşru oğlu olduğunu biliyorum; bir gümüşçü, Bowery'de oturuyor. Adı Aaron Columbus Burr. Annesi Fransız; Albay Paris'teyken gebe kalmış çocuğa. Büyüleyici bir delikanlı. Bir kere buraya müşteri olarak gelmişti; işi bittikten sonra da kalıp gümüş tepsimi onarmıştı. Canım tepsiye acımadan, Tanrı'nın cezası bir kızın kafasına atmıştım da, koca bir çukur açılmıştı tepsimde. O kadar yakışıklıydı ki, biraz daha genç olsaydım niyeti bozar, Mösyö Columbus Burr'a bizzat servis yapardım. En azından o zamanlar öyleydi. Yıllar var ki onu da görmedim."

Üst kattan, birinin engellemeye çalıştığı boğuk çığlıklar gelmeye başlıyor.

Bir kapı büyük bir gürültüyle çarpılıyor.

Bir adam öksürüyor.

Bayan Townsend *Pilgrim Progress'i* eline alıyor ve "Bayan Jewett'in yanına çıkın" diye buyuruyor.

Bayan Jewett açık bir pencerenin önünde ayakta duruyor; ay ışığının altındaki darmadağın bahçeyi ve Bayan Townsend'in ineğini zapt etmek için ördürdüğü köhne çiti görebiliyorum arkasından. En sevdiğim odadayım. Bayan Townsend'in konukseverliğinin tadına ilk kez bu odada bakmıştım.

Helen Jewett elini uzatıp benimle tokalaşıyor. Gergin görünmüyor, sadece ağırbaşlı...

Şu anda ofiste not tutuyorum; Bayan Townsend'in evinde geçirdiğim gecenin sabahı; dün gece bu kızla beraber olmaktan aldığım zevki daha önce hiç tatmadığımı kayda geçirmek zorundayım. Gri gözler, mükemmel bir ten, tertemiz bir vücut... Sevişirken insana kendini bir ıtriyat dükkânında güreşiyormuş gibi hissettiren şu ucuz parfümlere bulanmış kızlardan değil.

Epeyce bir süre konuştuk Helen'le. "Terzi olmak istiyordum." Köylü şivesi yoktu. "Ama bilirsiniz işte, New Haven'da çalışacak yer yok. İki Fransız kadın tüm sektörü ele geçirmiş; öyle açgözlüler ki, başka kimseye iş yaptırmıyorlar. Ben de buraya geldim; Bayan Townsend'i tanıyan bir kızla tanıştım ve işte buradayım." Noktayı koyduktan sonra gülümsedi. Çok açıksözlü bir kız.

"Birkaç yıl içinde bir dükkân açacak kadar para biriktirebileceğimi umuyorum. Çok fazla para da gerekmiyor aslında. Bayan

Townsend, onun ve buradaki diğer kızların elbiselerini dikebileceğimi söyledi."

Buradaki kızların nadiren, çok sade bir elbise dışında bir şey giydiklerini (evden dışarıya çıkmalarına izin verilmez pek) ve Rosanna Townsend'inse hep aynı, pas tutmuş kadar eski, yeşil-siyah renkli, matem elbisesine benzeyen, çuval gibi entariyi giydiğini söylemeye gerek duymadım.

"Hoşuna gitti mi?" Hakikaten merak etmiş bir tavrı vardı kızın.

"Evet. Hem de çok."

"Buna çok sevindim."

"Buraya geldiğinde bakire miydin?"

Başını hayır anlamında sallayarak, yeniden gülümsedi. "Hayır; ama daha önce bir yabancıyla böyle şeyler yapmamıştım."

"Hoşuna gidiyor mu?"

"Eee şey, tam olarak bilemiyorum." Ardından güldü. "Ama sen kutsal kitaplardaki erkek melekleri andırıyorsun." Bu sözler beni o kadar tahrik etti ki, yeniden sevişme arzusu kapladı içimi. Fakat ne yazık ki, zenci hizmetçinin ağır ayak sesleri, bana ait sürenin bittiğini hatırlatıyordu. Onu görmeye tekrar geleceğimi söyledim. Gidecek miyim gerçekten? Evet.

Odadan çıkıp merdivenlere yöneldiğimde, birisinin boğuluyormuş gibi hırıltılar çıkardığını duydum. Bir kapı açıldı ve içeriden iki eliyle ağzını kapamış vaziyette Leggett çıktı; arkasındaki yatakta ürkmüş çıplak bir kız bırakmıştı.

Hizmetçi kız kapıyı öfkeyle çarparak kapadı.

Leggett son bir defa şiddetle öksürdü; elinin tersiyle ağzını sildi, gözlerini açtı ve beni gördü. "Boşa gitti paralar. Neredeyse *ölüyordum*. Abartmak ya da süslemek için söylemiyorum, gerçekten ölüyordum. Burası toz içinde de ondan böyle oldu. Rosanna'ya söyleyeceğim. Bu toz yüzünden boğulacağıma, bel soğukluğu kapayım daha iyi."

Sarsak bir hareketle koluma tutundu; beraberce alt kata indik. Kabul salonunun kapıları kapanmıştı, Bayan Townsend, John Bunyan'la baş başaydı.

Leggett'la sıcak gecenin –sabahın demek daha doğru olur– içine daldık ve Cross Street'teki Five Points adlı tavernanın yolunu tuttuk.

İçeriye adım attığımızda genç bir garson, talaş kaplı zeminde iki domuzu kovalıyor, müşteriler de bu kovalamacayı keyifle izliyorlardı.

İçeridekilerin hepsi hemen tanıdılar Leggett'ı. İşçilerin hayranlığını kazandığı kadar zenginlerin de nefretini toplamıştı. Arka taraflardaki bir masaya ulaşana kadar bir sürü insan Leggett'ın sırtına ya da omzuna vurmuş, adamcağız her darbede sendelemişti.

Leggett birer bira ısmarladı; cebinden bir yazının baskı provalarını çıkardı; bir yandan bana Connecticut'lı kızla ilgili sorular sorarken, bir yandan da baskının düzeltmelerini yapmaya koyuldu. Pek fazla bir şey anlatmadım; onun kıza gitmesini istemiyordum çünkü. Başını sallıyor, öksürüyor, okuyor ve provayı düzeltiyordu. Sinirime dokunuyordu doğrusu.

"Gerçekten aynı zamanda hem okuyup hem de konuşabiliyor musun?"

"Elbette" dese de, biralar geldiğinde kağıtları tekrar cebine soktu.

"İçkiler müesseseden, Bay Leggett." İrlandalı bir yüz, tepemizden gülümseyerek bakıyordu bize. New York'un alt tabakasından olanlar Leggett'ın ateş püsküren yazılarını –ya da herhangi başka bir şeyi– gerçekten okumuyor olabilirler; ama Leggett'ın işverenleri acımasızca eleştiren biri olduğu sözü dolanıyor aralarında. Ve onurunu kıran patronunu kırbaçlamayı –geçenlerde böyle yapmıştı Leggett– becerebilen biri, elbette, gerçek bir kahramandır işçilerin gözünde.

"Albay Burr'dan ne haber?"

Leggett'a Madam'la aramızda geçen konuşmayı aktardım. "Malzeme toplamaya devam ediyorum" diye de ekledim. Aslında duyduğum birkaç şeyi –çoğunun da konuyla ilgisi yok, kişisel şeyler– deftere aktarmaktan başka bir şey yapmamıştım. Yine de, tıpkı bir suçlunun yazılı ifadesi gibi, bir söz, bir diğerine götürür insanı. Verilen ifadeler ilk başta boş laflarla, kendini temize çıkarmak için söylenmiş sözlerle, tekrarlarla doludur; sonra yavaş yavaş mesele ortaya çıkmaya başlar; yalanlar belli olur, hakikat su yüzüne çıkar. İnanıyorum ki, Albay Burr hakkında öğrendiğim *her şeyi* kaydedersem, sonunda bu sır çözücü Sfenks'in ayağa kalkmasını ve önümde serilmiş yatan bu şeyin kadın mı erkek mi, vahşi mi insan mı, yoksa eşi benzeri görülmemiş bir melez mi olduğunu bana göstermesini sağlayabilirim. Aaron Burr kim ve –tekrar– benim için ne ifade ediyor?

"Beni ilgilendirenin ne olduğunu biliyorsun, Charlie. Adamın Van Buren'la ilişkisi."

"Albay'a doğrudan doğruya bunu sormam mümkün değil..."

"Elbette, değil. Ama bunu biliyor olabilecek başka insanlar da var."

"Matthew Davis gibi mi?"

Leggett suratını ekşitti. "O her şeyi bilir ama *anlatmaz*. Özünde bir Tammany o, gizli gizli Henry Clay için çalışıyor. Diyebileceğim tek şey şu: Eğer seçim Clay ile Van Buren arasında olacaksa..."

Seçimler Leggett'ı çok heyecanlandırıyor. Kendini bir kavgaya veya bir tartışmaya vermeden varolamıyor sanki. Güney'de siyah kölelerin olması ve şehirlerde işçilerin sömürülmesi onun için gerçekten çok önemli sorunlar. Bu yüzden ona gıpta ediyorum. Hiç can sıkıntısı yaşamıyor; hep gergin, hep ateşli, hep saldırgan; mürekkepten yıldırımlarını savurup duruyor iktidardakilere.

Bense tam tersiyim; geçmiş cezbediyor beni, geçmişte kalan sırlar. Egemenlik hayalleri kurmaya meyilliyim ben; hani hayal kuranın sınıfları, ulusu ve asaleti büyük bir kolaylıkla altüst etmesine imkân sağlayan türden hayaller. Bonapart'a büyük hayranlık duyarım. Burr'a da öyle. Leggett içinse alçaktır onlar ve hiç şüphesiz gerçekten de öyleler. Ben, yine de ikisini on tane Andrew Jackson'a tercih ederim.

Belki de siyasetin bu kadar çok sayıda Amerikalıya cazip geliyor oluşu, kolayca öğrenilen bir kumara benziyor olmasından ibarettir. Demokrasiyi savunuyor olsalar da, her birinin asıl amacı, kendilerine kitlelerin daha üstünde bir yaşam standardı sağlayacak para birikimini elde etmek. Siyasetçilerin davranışlarının altında yatan güdülerin bu şekilde görmezden gelinmesi normal sanıyorum. Ama, benim tercihim yine de, sıradan yollarla güç kazanamayınca, oyunu bozup –ya da bozmaya çalışıp– tahtı ele geçiren –ya da geçirmeye çalışan– Burr gibilerden yana.

Fakat, Aaron Burr hakkında gerçekten ne biliyorum? Ya da kendi hakkımda? Bu sıcak ağustos gününde Reade Street'teki masamda oturmuş, kendimi Albay'ın yerine koyup, saçma sapan bir şeyler karalayarak, onun ve öbürlerinin işe gelmelerini bekliyorum. Dışarıda yaprak kımıldamıyor.

Daha biraz önce yuvarlak masanın altında duran kasayı açmaya çalıştım; ama kilitliymiş.

Leggett'la başka neler konuşmuştuk?

"Matthew Davis'ten bilgi alamazsam Sam Swartwout'u deneyeceğim."

Leggett, bu konuda pek hevesli değildi. "İlişkilerini saklamak için pek çok sebep var ama açıklamaları için hiçbir neden yok. Sam, Van Buren'den hoşlanmaz ama Burr'a ve bilhassa da Başkan'a ihanet edecek kadar da güçlü değildir bu nefret. Yoksa, Burr'ın batıdaki maceraları hakkında çok şey bilir elbet."

Gitme zamanı gelmişti. Bardan çıkarken, tahta tulumbanın yanında iki kişinin kavga ettiğini gördük. Fasulye sırığı gibi ince uzun olanının kollarında derman kalmamış, kolları iki yana düşmüştü. Kısa ve gürbüz olan da onu habire yumrukluyordu.

"'Işığı söndür'"* diye bağırdı genç olan; kentteki en muhteşem sesin sahibi Edwin Forrest'tı bu; oğlancı Tory William de la Touche Clancey'ye çoktan hak ettiği dayağı atmakla meşguldu.

"*Haydi, söndür şu ışığı!*" Forrest'ın sesi tüm Five Points'te sûr borusu gibi yankılandı. Dünyanın en iyi Othello'sudur Forrest; hatta çoğu klasik rolde ondan daha iyi oynayan birini İngiliz oyuncular arasında bile bulamazsınız (Mrs. Trollope'nin onu cahilce hor gömesine rağmen hem de). İçkiden mahvolmaz ya da cinayet suçundan kodesi boylamazsa, dünyanın en iyi aktörü olacağı kesin. Henüz yirmi yedi yaşında.

Leggett kavga edenlerin üstüne atlayıp, Forrest'ı tavernanın duvarına dayadı ve kendinden geçmek üzere olan Clancey'ye de bir tekme atarak, onu caddenin ortasına savurdu. "Tanrı aşkına Ned" dedi Leggett, "Desdemona değil bu!"

"Pek de farkı yok" diye tehditkâr bir ses tonuyla homurdandı Forrest; kendine güçlükle hâkim olduğu belliydi, genç bir boğayı hatırlatan yakışıklı yüzü viskiden kızarmıştı.

Araya girenlerden ve Forrest'ın uzağında oluşundan cesaret alan Clancey, kir pas içindeki yüzüne ve yırtılmış gömleğine rağmen tekrar eski küstahlığını takınmıştı. "Haydi Leggett, bu küçük kasap çırağını yatağına götür" dedi. Hem garklayan hem de tıslayan, öfkeli bir kaz gibi çıkıyordu sesi.

Forrest, Leggett'ın kollarından kurtulmaya çalışarak, "*Senin* yatağına değil ama" diye gürledi. Bowery'nin** delikanlıları önlerinde sarf edilen bu hakaretleri dinlemekten büyük bir haz duyuyor gibiydiler. Keyifleri katmerliydi delikanlıların; tuttukları takımın

* W. Shakespeare'in *Othello* oyunundan: 5. perde, 2. sahne. (ç.n.)

** New York'ta fakir, sefil kimselerin yaşadığı, adi eğlence yerleri bulunan mahalle ya da sokak. (ç.n.)

en sevilen iki ismi olan Forrest ve Leggett, düşman belledikleri Clancey'ye karşı! Clancey düşmanlarıydı çünkü, demokrasiden hiç hazzetmiyordu, Whig'leri* bile radikal bulacak kadar Tory'ydi; Adams Ailesi'nin görgüsüz olduğunu düşünüyor, Daniel Webster içinse, *sans culotte* diyordu. Yayınladığı *Amerika* adlı derginin sayfalarını Amerikan denebilecek her şeye hakaretle dolduruyor Clancey. Zengin bir karısı ve beş çocuğu olduğu halde iflah olmaz bir oğlancıdır; sürekli, şehre yeni gelmiş taşra oğlanlarının peşindedir.

Leggett arkadaşının üstünü başını düzelttikten sonra kavganın sebebini sordu. Forrest sadece gülümsemekle yetinip kolunu Leggett'ın omzuna attı ve yavaş yavaş oradan uzaklaştılar. (Forrest'ın sahnede izlediğim herkesten daha iyi olduğunu düşünüyorum; sık sık aynanın karşısına geçip onun, *Spartacus*'ün son sahnesindeki performansını taklit etmeye çalışırım.)

"Neyi biliyorsan..." Iago'nun repliğini fısıldıyordu, "onu biliyorsundur." O harikulade sesi duyar duymaz titredim. Bu sahneyi yazarken bile tüylerim diken diken oluyor (Leggett gibi ben de, bir zamanlar aktör olmayı aklımdan geçirmiştim). Sanırım, Leggett'ın Forrest'a, asla bilemeyeceğim bir hayat süren bu aktöre beslediği dostane duyguların altında gerçekleştiremediği aktörlük hevesi yatıyor.

Şimdi Albay Burr'ın bana verdiği müsvetteye dönüyorum.

Birinci sayfanın en üstünde:

"*Yarbay Aaron Burr'ın Şanlı İhtilal Zamanlarında Verdiği Askeri Hizmete Dair Anlatısı.*" "Şanlı" kelimesi sonradan, "Burr" ve "İhtilal" kelimeleri arasına sıkıştırılmış.

"Yanızca bu yazıda dile getirilenlere değil, halen hayatta olan tanıkların ilişikte sunulan ifadelerine de dayanarak, Yarbay Aaron Burr, kısa zaman önce çıkarılan kanun gereğince (belgeler ilişiktedir), Britanya zulmüne karşı gerçekleştirilen haklı savaş sırasında yaptığı masrafların şimdi iadesini talep eden bir asker olarak, kendini saygıyla Kongre'ye takdim eder. New York City, 1 Ocak 1825."

* Whig: 1689'dan itibaren Büyük Britanya'daki Tory'lere (Muhafazakârlara) muhalif olan parlementer ve siyasi parti. 19. yüzyılın ortalarından itibaren, Whig terimi yerini "Liberal"e bırakmıştır. (ç.n.)

İlişiktekileri aradım. Yoktular.

Derken sayfa kenarındaki boşluğa karalanmış şu notu gördüm: "Charlie. Kongre'ye yapılan bir rica, asla tamamıyla dürüst olamaz. Üç yıl önce yatağa mahkûm olduğumda, bu kahramanlık hikâyesini bir kez daha okudum ve o günlerin *gerçek* hikâyesinin yazılması gerektiğine karar verdim. Gerçekler insana zarar vermez derler. Hiç kuşkun olmasın ki son derece yanlış bir kanı bu; gerçek, büyükbabamın söyleşilerinde sürekli dile getirdiği gibi, Tanrı'nın yolladığı bir yıldırım gibi çarpar bizi. Yeri gelmişken şunu da belirteyim; Tanrı varsa bile, O'nun, herkesin yorumladığı kadar nahoş Biri olmadığını düşünmüşümdür ben hep. Fakat, benim görüşüm, her zamanki gibi çoğunluğun görüşünü yansıtmıyor.

Bu eski hikâyelerin anlatısının tadını çıkar. Senato'da görevli olduğum günlerde, kısa bir süre için, askeri arşivlerin idaresi benim sorumluluğuma verildiği dönemde, kendime görev edindiğim bu gerçekleri kağıda dökme işi, kuşkusuz, pek eğlendirmişti beni."

Kenarlara karalanmış notları ve dipnotları esas metnin içine katarak, tüm metni aktarıyorum.

Cambridge, Quebec

Amerikan kolonilerinde yaşayan halkla Britanya askerleri ilk kez Lexington'da karşı karşıya geldiğinde, ben on dokuz yaşındaydım ve Connecticut Eyaleti'nin Litchfield şehrindeki Tapping Reeve Hukuk Fakültesi'ne gidiyordum. Ertesi gün (20 Nisan 1775) Litchfield'de "zafer" çanları çalıyordu. Uzun zamandır beklenen Amerika'nın bağımsızlığı için mücadele nihayet başlamıştı ve ben de bu savaşa hazırdım.

Aslına bakarsanız, hazır olduğum tek şey maceraydı. Hamilton'ın tersine, İhtilal'e yol açan ve halkın arasında yaygın olan yanlış tabirle, Amerikan kolonilerinin Britanya tahtından siyasi olarak ayrılması yönündeki tartışmalara hiç katılmamıştım ben. Ha-

tiplerle dolu bir aile içinde büyüdüğüm için olsa gerek, siyasi belagata hiçbir zaman kulak asmadım; tabii nadiren attığım kendi siyasi nutuklarımı saymazsak!

Asıl savaş başlayana kadar günlerim sadece hukuk çalışmak ve Fairfieldli Dolly Quincy ile gezip tozmakla geçiyordu. Dolly, Massachhusetts'ten Kongre delegesi olan John Hancock'un nişanlısıydı ama benimle de ahbaplık ediyordu; elinin altında, belli bir mesafede tutulması gereken, coşkulu bir erkek hayran bulundurmayı beceren "tecrübeli kadın" rolünü büyük bir zarafetle oynuyordu.

Dolly'yle Lithcfield Tavern'ın önündeki kalabalığın arasında dikilmiş, Britanya kontrolü altındaki Boston'dan nasıl kaçtığını anlatan bir nalbantı dinliyorduk. Nalbant kendisinin de Lexington'da savaştığını iddia ediyordu. Eminim o gün bir sürü kanlı detay anlatmıştır; ama adamın söylediklerinden tek bir kelime bile hatırlamıyorum artık. Fakat kolumu sıkıca tutan ve hiç konuşmayan Dolly'yle beraber çamurlu bir yoldan yürüdüğümüzü hatırlıyorum. Fulyaların açmış olduğunu ve suları hâlâ buz gibi soğuk olan bir gölcükte kayar gibi yüzen kazı da.

"John bu işe memnun olacak." Dolly çiçek topluyordu. "Savaşın bir an önce başlamasını arzuluyor; aklını kaçırmış bence."

"Sen Tory misin?" Onunla dalga geçiyordum. Ama o gayet ciddiydi; savaş hummasına tutulmaya en ufak hevesi yoktu. "Başımıza geleceklerden korkuyorum." Ses tonu ve hafif şehla olmasına rağmen pek güzel olan gözlerindeki hüzün hâlâ gözümün önünde. O uzun savaş işte böyle başlamıştı; çalan çanlar ve rengârenk fulyalar arasında.

Temmuz'da bir arkadaşım (Dolly) vasıtasıyla artık Kıta Meclisi'nin başkanı olan John Hancock'tan bir tavsiye mektup aldım; beni ve kuzinim Matthias Ogden'ı, geçenlerde Kıta Ordusu'nun başkomutanlığına getirilmiş Virginia'lı George Washington'a takdim ediyordu bu mektup.

Dolly'nin ordu komutanlığına Washington'ın atanmasına ne kadar kızdığını söylemeden geçemeyeceğim bu arada. "John'ın başkomutan olması gerekiyordu. Niye böyle oldu anlayamadım."

Aslında, o zamanlar hiç kimse, Washington ve onun Virginia Konfederasyonu'na bağlı olanların nasıl olup da çoğunluğunu New England'lıların oluşturduğu bir ordunun liderliğini ele geçirdiğini anlayamamıştı. Bir orkestra uyumu içinde çalışan ve birbir-

lerine olağanüstü bağlılık gösteren Virginia'lılar yalnızca John Hancock'u değil, Gates, Lee ve Altemas Wad gibi yetenekli komutanları da kenara itmeyi başarmışlardı. Bu işte, John Adams'ın dostu New England'lı John Hancock'a ihanet etmesinin de büyük payı vardı kuşkusuz. Birbirlerine pek bağlı olamayan ve doğru dürüst bir siyasetten de yoksun olan New England ve New York'lular, Amerika cumhuriyetini daha en başından Virginia cuntasına teslim etmiş oldular; cunta da bizi neredeyse yarım yüzyıl boyunca büyük bir memnuniyetle idare etti.

General Washington'ın Temmuz'da ordunun komutasını eline geçirmesinden bir hafta sonra, Matt Ogden'la Cambridge'e vardık. Kent, subay ve subay adaylarıyla doluydu.

Hancock'un mektubunu hemen başkomutanın yaveri General Gates'e verdik. General bize sıcak davrandı fakat işi başından aşkındı. Bana General Washington'la bir randevu ayarlayacağına söz verdiyse de, Cambridge'de kaldığım iki ay zarfında General'le hiç konuşamadım. Diğer taraftan, Matt Ogden hemen bir göreve atanmıştı.

Gündüzlerimi, Charles River yakınlarında kamp kurmuş olan 17.000 asker adayından bazılarını tanımak üzere bu ordugâhta, gecelerimi de subaylarla konuşabilmek için gazinolarda geçirmekten başka yapacak bir şey yoktu. Burada toplanmış erkekler arasında özellikle dikkat çekenler, o zamanlar batı sınırını oluşturan ormanlık alandan gelmiş insanlardı? Püsküllü av ceketleri giyiyorlar, vahşi yaratıklar gibi yaşıyor, açık havada uyuyorlardı. "Hacet" için çukur kazıp sonra üstünü kapatmaya üşendiklerinden, bulundukları yerler kokudan geçilmiyordu.

Başlarını sokacak bir dam tercih edenlerse, birbirinden çok farklı barınaklarda kalıyorlardı. Pek az subayın düzgün çadırlarda ve hatta İngiliz çadırlarında kalacak parası vardı. Diğerleri ya yelken bezinden ya birbirine rasgele çivilenmiş tahta parçalarından ya da çim keseklerden barınaklar yapmak zorunda kalmışlardı kendilerine. Genel görüntü tam bir kargaşaydı; sanki Lizbon depremi gibi büyük bir doğal afet yaşanmış, her yer yıkılıp harabeye dönmüştü; insanların çoğu da, büyük bir felaketten sağ çıkan kazazedeler gibi, ilkelliğe dönmenin bütün gereklerini yerine getirerek kavga ediyor, sarhoş oluyor, çalıp çırpıyordu.

Bir birlikten öbürüne geçerek bilgi toplamaya çalıştım. Bariz olan tek şey şuydu: Kimi subaylar hiç çaba harcamadan askerlere

söz geçirirken, bazıları –bunlar çoğunluktaydı– bağırıp çağırıyor, tehditler savuruyor ama itaat etmelerini sağlayamıyorlardı.

Temmuz'un sonlarına doğru bir gün New York'lulardan oluşan pejmürde kılıklı bir bölüğün talimini seyrediyordum. General Washington, siyah bir atın üzerinde bize doğru geldi. Onu ilk defa bu kadar yakından görüyordum. Kısa süre önce ordu için tasarlanmış olan mavi renkli, buffalo derisinden üniformalardan giymişti. Göğsündeki çaprazlama açık mavi kordon, başkomutan olduğuna işaret ediyordu (düşük rütbeli diğer generaller mor kordon, kurmay subaylar yeşil kordon takarlar ve bu böyle sırayla devam eder).

General önümden geçerken selam durdum. Hâlâ sivil kıyafetliydim ama ordunun çoğu sivil kıyafetler içindeydi zaten.

Washington selamımı alırken yüzüne dikkatlice baktım. Çiçek bozuğu sarı cildi hafifçe pudralanmıştı; kocaman yuvalarından etrafı izleyen kurşuni gözleri donuktu; vakur ama biraz bön bir ifade vardı bu yüzde. Tanrı kadar yaşlı olduğunu düşündüm. Oysa sadece kırk üç yaşındaydı.

General, ağır ağır, yelken bezinden yapılmış iğreti bir kabine doğru ilerledi; körkütük sarhoş iki kişi, en az kendileri kadar sarhoş olan bir seyirci güruhunun büyük keyifle seyrettiği öldüresiye bir kavgaya girişmişti kabinin önünde.

General'i takip ettim; merak içindeydim, ne yapacağını görmek istiyordum. Çoğu subay başını öte tarafa çevirir, görmezden gelirdi. Ayık olduğunda bile Amerikan askerini idare etmek kolay değildi; sarhoşken birer cani kesilebilirdi her biri.

"Durun!" Komutan, komutunu vermişti; derinden gelen bir gök gürültüsü gibiydi sesi. Romla kafayı bulmuş seyirciler afallamıştı; kısa bir süre bir mırıltı yayıldı ortalığa. Derken yeniden kavgaya kaptırdılar kendilerini. Kavgacılardan biri hasmının kulağını, yarıdan çoğunu ısırarak koparmıştı anlaşılan; şimdiyse, kulağı kopmuş olan böğürerek ötekinin gırtlağına sarılmış, adamı boğmaya çalışıyordu.

Bir an için, bugünlerde ülkenin her yanında gördüğümüz at üstündeki heykellerinden birini andırmıştı Washington. At ve binicisi, kavgacıların laf dinlemeyecekleri anlaşılana kadar kımıldamadan durdular. Sonra majesteleri atından indi, sanki haşmetli bir alayın başında gidiyormuşçasına, domuzlar gibi pisliğin içinde homurdanıp debelenen iki adamın yanına doğru yürüdü. İriliğinden

ve oldukça hantal görünüşünden (bir kadınınkini andıran geniş kalçaları, kalın butları ve küçük bir göğüs kafesi vardı Washington'ın) beklenmeyecek vahşi bir çeviklikle hareket ediyordu. İki adamın üstüne attı kendini. Kocaman ellerinden biri, hasmının boğazını sıkmakta olan adamın boynunu kavradı. Diğeri, yamyamın keçeleşmiş saçlarını yakaladı. Adamları kaldırdı, ayaklarını yerden kesip birer sıçan gibi havada salladı. Tüm bunları yaparken, gök gürültüsünü andıran küfürler çıkıyordu, pudranın altında artık tuğla kırmızısına dönmüş, geniş sarımsı yüzündeki ağzından. Sesi Boston'a kadar gitti mi bilinmez ama, bütün ordugâhta duyulduğu kesindi.

Komutana yardım çabuk yetişti. Bir çavuş korkuya kapılmış iki kavgacıyı hemen tutukladı. Cümbüşe katılmış olan adamlar, atına bindiği sırada –benim kadar yakınında olmayanlara– olağanüstü serinkanlı görünen Washington'a selama durmaya bile kalktılar; oysa dizginleri tutan elleri titriyordu General'in. Belli etmese de korkmuş olmalıydı. Neresinden baksanız, Washington'ın modern savaş biçimleri üzerine hiçbir deneyimi yoktu; Kızılderililere karşı gerçekleştirilen savaşların hikâyeleri Virginia'lılar tarafından abartılmış, birer efsaneye dönüştürülmüştü ve gerçekleri yansıtmıyordu. Askeri yönden eksiklikleri ne olursa olsun, hiç değilse bir generale yaraşır *görünüşü* vardı Washington'ın.

Başkan Hancock, bir gün bana çok eğlenceli bir yorumla Washington'ın Philadelphia'ya ilk gelişini anlattı. Yeni toplanmış Kongre'ye, manidar bir şekilde, on iki yıl önce Kızılderililerle savaşırken giydiği kırmızılı mavili üniformasını giyerek gitmekte ısrar etmişti Virginia delegesi. Askeri açıdan iyi bir görüntü oluştursa da, bazı delegeler, artık bu eski giysinin içine hiç de kolay sığamadığının farkına varmışlardı oysa.

"Her akşam" diye anlatmıştı Hancock, "Barnes'ın tavernasındaki akşam yemeğinin ardından masadan kalkıp yalpalaya yalpalaya açlıktan ölecekmiş gibi duran atına binmeye giderken, cart diye bir yırtılma ya da sökülme sesi yükselecek zannederdik."

Hancock mezara bile, Kıta Ordusu'na kendisinin yerine Washington'ın komutan seçilmiş olmasına duyduğu öfkeyle gitti. Böylesine önemli bir konuma yükselmeyi kıl payı kaçırmış olmak acı bir şey; o yaz, birilerinin önemli bir konuma yükselmesi kaçınılmaz görünüyordu. Lexington ve Bunker Hill'de dünyanın en iyi ordusuyla göğüs göğüse savaştık. Ne de olsa, vatanlarından 3000

mil uzakta, vahşi bir doğanın içinde savaşmak zorunda kalmışlardı Britanyalılar; bu ordunun başarılı olduğu nizami harp yerine, en çok korktukları savaş stratejisiyle karşı karşıya kalmışlardı: Gizlenmiş keskin nişancıların yoğun ateşi.

Cambridge'de aptalca bir özgüven duyuyor olsak da, eminim, Washington bile böylesi başıbozuk insanlar topluluğundan bir ordu çıkaracabileceğine kuşkuyla bakmıştır. Charles River civarına hırsızlar, kabadayılar, ömrü ormanlarda geçen avcılar, caniler, Güney'deki sahiplerinden kaçan zenciler, Avrupalı maceraperestler, uzun lafın kısası, *asker* hariç herkes birikmişti. Hiçbirinin İngiltere'yle yaşanmakta olan soruna aldırdığı yoktu. Askere yazılanların çoğunun istediği tek şey, avans olarak ödenen paraydı. Yurtseverlerin de, özellikle de New England'lıların, Washington'a pek bir faydası dokunmuyordu; her biri kendini bir general addediyor, alt rütbelerde hizmet vermeyi kabullenmiyordu. Hal böyleyken, yine de, her niyeyse, kısa bir savaş olacağı kanısındaydık.

Washington'ın yola çıktığı sıralarda, tıknazca bir genç bana, Ekselansları'nın kullandığı dile ilişkin çeşitli gözlemlerini aktardı. Gülüştük ve birlikte ırmağa doğru yürümeye başladık.

"Ben Maryland Eyaleti'nden Yüzbaşı James Wilkinson" diyerek kendini tanıttı. Kıskançlık doldurdu içimi. Ben on dokuz yaşında görmüş geçirmiş bir erkektim; oysa on sekiz yaşındaki bu çocuğun yüzü daha tıraş görmemişti. Jamie kısa bir süre tıp eğitimi aldıktan sonra Georgetown'da askere yazılmıştı. "Artık çatışmayı görmek istiyorum. Ama hani nerede? Ne zaman?" Uzaktaki Boston'ı kastediyordu ve Britanya karargâhını. Başını salladı. "Hoş bir durum."

Başlangıçta çok iyi anlaşıyorduk; benim, hayatında sahip olduğu en iyi dost olduğumu söylüyordu Jamie. Sonraları düşmanı olacağım kimin aklına gelirdi!

"Satılık Kızılderili ayakabıları var!" Giyinişinden Kızılderili hududunda yaşadığı belli olan soluk yüzlü, şişman bir adam, tozun toprağın ortasında bağdaş kurmuş, birkaç çift kaba saba mokaseni, işsiz güçsüz kalabalığa teşhir ediyordu. Karargâh, Washington'ın otoritesinin henüz hissedilmediği o ilk günlerde, bir panayır yerini andırıyordu.

Çıplak ayaklı bir köylü kendine bir çift mokasen satın alırken, satıcı durmadan konuşuyordu. "Çok dayanır bu ayakkabılar, hiç merak etmeyin. Kendim yaptım. Derisini de ben tabakladım." Mokasenler elden ele dolaşır, sağlamlıkları iyiden iyiye sınanırken,

herkesi esrarengiz bir gülme tutmuştu. Az sonra da bu Kızılderili ayakkabılarının hakikaten garip olan hikâyesini dinledik.

"Memleketim Frankfort'tan buraya gelirken iki Kızılderili savaşçıyı vurup öldürdüm. Vurduktan sonra, yerde yatan bu iki koca adama alıcı gözüyle bir baktım. Yazık olur, dedim kendi kendime, bunları burada kurda kuşa bırakıp ziyan etmek. İkisinin derisini de belden aşağıya doğru yüzdüm ve derilerini tütsüleyip güneşte kuruttum. Dedim ya, ben sepiciyim. Sonra da derilerinden bu güzel ayakkabıları yaptım; sığır derisi kadar iyiler. Baksanıza?" Mokasenlerden birini eline aldı. "Sadece birkaç çift kaldı elimde, fırsat zamanı diye işte buna derler! Hakiki Kızılderili derisi bunlar, sizi temin ederim."

Charles River üzerindeki köprüde Washington'la yardımcılarına rast geldik. Epeyce uzakta, ırmağın kıyısında çırılçıplak banyo yapan adamlara bakıyordu General. Yıkananlar, birkaç meraklı Cambridge'li hatuna gösteriş yapıyordu, neşeli çığlıklar atarak.

"Hiçbir zaman bu ayaktakımından bir ordu kurmayı becerememeyecek." Wilkinson, anarşinin Washington'a ağır basacağını zannetmişti. Ama, yanılıyordu. Birkaç dakika içerisinde, yüzücüler çavuşları tarafından silah zoruyla, nehrin yukarısına doğru sürülmeye başladı. Ertesi gün bir albayla beş yüzbaşı da bu muameleden payını aldı. Daha sonraki gün de kampın ortasına, "At" denilen, suçluların bağlanıp kırbaçlandığı bir alet getirildi. İpleri eline almıştı Washington.

Bir hafta sonra, çiçek hastalığı ve kötü bir ishal yayılmaya başladı kampta. Washington, ishalin elma suyundan kaynaklandığı konusunda ısrar ettiyse de, herkes elma suyu içmeye devam etti. İshal de bir türlü geçmek bilmedi. İnsan korkunç sancılar içinde kıvranıyorken, hayatının bağırsaklarından çıkan kanla akıp gitmesi, ölümlerin en kötüsü olmalı.

Ben de hastalandım; yüksek ateş yüzünden iki hafta yatağımdan çıkamadım. Matt ile Jamie ellerinden geldiği kadar bana baktı. Hayatım boyunca hiç bu kadar berbat bir duruma düşmemiştim. Orduya katılmak için evden kaçmış fakat hâlâ bir yolunu bulamamıştım bunun.

"Vücut ölçülerin yüzünden." Bunu derken, bir yandan da bana lahana çorbası içiriyordu Matt. "On yaşında görünüyorsun!" Abartıyordu; ama çocuklara özgü göbeği ona hak etmediği bir saygınlık kazandıran Jamie de dahil olmak üzere, tüm diğer subaylardan

daha genç göründüğüm doğruydu. Oysa ben askerlik yaşamına gayet uygun olduğumdan emindim. İyi nişancıydım. Atlarla aram iyiydi; askerlerle de iyi olacağından hiç şüphem yoktu. Bir kere, eğitim konusunda doğuştan bir yeteneğim vardı, dolayısıyla da otoriterdim. Şan ve şöhret de istiyordum. En kısa boylu adamı bile en az bir karış uzatırdı bunlar.

Uyumak mümkün değildi (vücudumun harareti ve dışarıdaki sıcak katlanılmazdı), diğer odada Matt'in arkadaşlarla konuştuğunu duydum. "En az bin gönüllüye ihtiyaçları olacakmış."

"Birisi karşında işte!" Bu da çok genç birinin sesiydi. "Ömrümün sonuna kadar Cambridge'de çakılıp kalmak değil benim niyetim." Charles River boyundaki kampımızın görüş sahası içinde kalan Boston'daki Britanya ordusu, karşımızdaki yeşil ovalarda, binlerce tehlikeli, kırmızı kurşun asker gibi her gün tertip alırken, Washington'ın yanlızca "hacet" gömülmesi ve adamlarına talim yaptırmakla ilgileniyormuş gibi görünmesi çok tuhaf geliyordu bize. Halbuki Washington'ın harekete geçmemesinin nedeni (biz o sıralar bilmiyorduk bunu), elinde son derece sınırlı miktarda barut olması, topunun hiç olmaması ve askeri birliklerinin dişe dokunur bir deneyimden yoksun olmasıymış. Washington'ın savaş anlayışı basit ve değişmezdi: Sayıca düşmanından iki kat üstün olmadıkça hiçbir şey yapma. Bu yüzden Kongre'nin daha fazla asker ve daha fazla mühimmat göndermesini bekliyordu. Britanya kuvvetlerinin vatanlarından çok uzakta olduğunu, kolonilerde ise iki milyondan fazla Amerikalı bulunduğu göz önüne alındığında, Birtanyalılara karşı her yönden üstün gelmek zor olmasa gerekti. Asıl zor olan Washington'ın ordunun idame ve iaşesini sağlamasıydı. Zenginlerin çoğu Britanya yönetiminden yanaydı, yoksullar ise Amerikalı tüccarların uzaktaki bir adaya vergi ödeyip ödememesine hiç aldırmıyordu. İşin doğrusu 1775'te birkaç hırslı avukattan başka vatansever yoktu. Uzun süren o ölümcül savaş bittiğinde ise pek az vatansever kalmıştı. En iyileri vurulup öldürülmüş, geri kalanlar da bitkin düşmüştü.

Ama şimdi, hiç değilse bazılarımız için, sıkıcı günler geride kalmıştı. Matt, elinde yanan bir mumla, terimden sırılsıklam olmuş yatağıma oturup heyecanla, "Kanada'ya saldıracağız" dedi.

Şaşırmıştım. "Niye önce Boston'a saldırmıyoruz ki? Hem çok daha yakın hem de Birtanya ordusunun çoğunluğu orada."

"Washington, Britanyalıların Kanada'dan güneye inip New England'ı geri kalan kolonilerden ayırmayı planladığı kanısında.

Niyeti onlardan önce davranmak. Bu yüzden de bir tabur ve en az üç tüfekçi birliği oluşturmak üzere gönüllü aranıyor."

Ateşim o gece düştü, bir daha da yükselmedi. 6 Eylül'de Yarbay Christopher Green'in bölüğüne yazıldım. 13 Eylül'de Cambridge'den ayrılıp Newburyport'a doğru yola koyulduk. Yeni ve heveslı bir askerim ya, yürümeyi tercih ettim. Matt ise akıllı davranıp bir faytona bindi.

Ayın 16'sında, çoğunluğunu Virginia'lılar ve Kentucky'lilerin oluşturduğu ve içlerinde New York'lulardan oluşan yalnızca tek bir birlik olan (bu açgözlüler verilen paranın peşindeydi sadece) bin yüz asker, İhtilal'in ilk kahramanı Albay Benedict Arnold'ın teftişine hazırdı.

Arnold'ın o günkü hali tüm canlılığıyla gözümün önünde; masmavi gökyüzünü arkasına almış, uzun boyu, iri cüssesiyle karşımızda dikiliyor. Saçları mürekkep gibi simsiyah; esmer yüzü sanki ceviz kabuğuyla boyanmış; gözleri saldırgan bir hayvanın ya da yırtıcı bir kuşunki gibi delici, buz gibi soğuk, hiç kırpılmıyor: Kızılderililer ona boşuna Kara Kartal lakabını takmamışlar. Yerinde duramayan, cesur, gözü savaştan başka bir şey görmeyen, savaşmak için yaratılmış, büyüleyici biriydi.

Arnold'ın bize hitaben yaptığı konuşma kısa sürdü. Ardından bir sürü subayı tanıttı. İçlerinde, pek çok Kızılderili öldürmekle ün salmış Virginia'lı Dan Morgen da vardı; püsküllü deri ceketlerden giyinmiş Morgan, yaklaşık kırk yaşlarındaydı ve subayların en yaşlısıydı. Arnold ise otuz dört, otuz beş yaşlarındaydı. Otoriterdi otoriter olmasına ama, Washington gibi o hayranlıkla karışık korku duygusu uyandırmıyordu insanda. Arnold'da daha çok, şu hemen ilgi odağı oluveren "en sportmen delikanlı" havası vardı. Aslına bakarsanız, subaylarımızın hiçbiri askere benzemiyordu. Yarbay Roger Enos hariç; o da, Kanada'yı kaybettirecekti bize.

1775 Mayıs'ına kadar New Haven'da eczacılık yapıyormuş Benedict Arnold. Lexington'da savaş başladığını duyar duymaz dükkânını kapayıp bir bölük oluşturarak, Massachusetts Eyaleti'nin emrine sunmuştu. Başından beri izlediği strateji Ticonderoga Fort'u Britanyalıların elinden alarak Kanada yolunu açmaktı. Sonunda Ticonderoga Fort'u ele geçirdi; ama bu onuru Ethan Allen'la paylaşmak zorunda kaldı (herkesle çekişen bir kişiliği vardı Allen'ın, Britanyalılar tarafından esir alınınca bütün Amerikalı komutanlar rahatlamıştı). Allen ile Arnold hemen birbirlerine

düştüler. Daha kötüsü Massachusetts Eyalet Meclisi, Kanada'da hiçbir çıkarlarının olmadığını bildirdi Arnold'a. Görünüşe göre, Ticonderoga Fort'u ele geçirmemizin tek sebebi, çok ihtiyacımız olan düşman toplarını ele geçirmekmiş. Kendisini aldatılmış ve kullanılmış hisseden Arnold, Ağustos ayında Watertown'da görevinden istifa etti. Washington ise onu hemen albay olarak göreve atadı. Arnold da, "Ekselansları, Kanada'nın fethi için benim stratejimi kabul etme şerefini gösterdiler" diyerek, yeniden katıldı orduya.

Arnold, Newburyport'taki kilisenin kürsüsünden subaylarına vaaz veriyordu. "Beklemekle fazla bir şey kaybettiğimizi sanmıyorum. Ticonderoga Fort'u ele geçirir geçirmez Kanada'ya yürümek istiyordum zaten." Matt Ogden'le göz göze geldik. Askeri bir kahramanla ilk karşılaşmamızdı bu. Demek ki, kahraman bir asker tek başına kentler düşürüp tarih yazabiliyordu. "Fakat mümkün olmadı" diyerek bu konuyu kesti Arnold. Kendisini durduran Massachusetts'li kodamanları, subayları önünde itham etmeyecek kadar sağduyu sahibiydi.

Kurmay bir yüzbaşı, bir Kanada haritası çıkardı ve bunu kürsüye zımbaladı. Oturduğumuz sert sıralardan kürsüye doğru uzattık başlarımızı; Arnold güzergâhı açıklayacaktı. Ertesi gün, on bir taşıma aracına binmiş, Kennebec River'ın ağzındaki yerleşim merkezi Gardinierstown'a gidiyorduk. 224 tekne bizi bekliyor olacaktı orada.

"Bu altı düz teknelerle Kennebec River'dan yukarı doğru yola koyulacağız." Kalın bir parmak, haritadaki nehri takip ediyordu. "Irmağı besleyen kaynağa geldiğimizde Dead River'a doğru on iki mil yol almamız gerekecek. General Schuyler'in ordusu da bu sırada Ticonderoga Fort'dan hareket edip St. John Fort'a, oradan da Montreal'e geçecek. Montreal bizim hâkimiyetimize geçtikten sonra, General Schuyler bizimle Quebec'te buluşacak. Aldığım güvenilir bir istihbarata göre, bütün Kanada'da sadece yedi yüz Britanya askeri varmış; tek bir gemileri bile yokmuş. En geç 15 Ekim'de, Quebec Kuşatması'na başlayacağım."

Bu konuşmayı hatırladığım kadarıyla aktarmamın nedeni, savaşın ilk günlerinde bazı subayların kendilerinden ve zaferden ne kadar emin olduklarını göstermek. Fakat, şunu da belirtmeliyim ki, daha ilk kar düşmeden Kanada'nın kurtarıcıları olacağımıza bizi inandırmayı başarmıştı Arnold. Nasıl başarısız olabilirdik ki?

Kanadalılar bizim tarafımızdaydı. Fransa bu toprakları İngiltere'ye terk edeli sadece on iki yıl olmuştu; Fransız kolonisindeki halk (bize söylendiğine göre) bu durumdan büyük rahatsızlık duyuyor, sabırsızlıkla bizim gelmemizi ve "özgürlüğü" bekliyorlardı. Maalesef, hepimiz bu saçmalıklara inanmıştık.

Sonradan anlaşıldı ki, Fransız kolonistler, kendi Fransız Valileri'ne tercih etmiş oldukları İngilizleri sevdikleri kadar bile sevmiyorlardı bizi. Daha da önemlisi, Amerikalıların onların mensup oldukları kiliseye duydukları nefretin de gayet iyi farkındaydılar. Düşününce, Washington'ın bir an için bile Kanadalı Fransızlardan medet ummuş olması, tam anlamıyla saçmalıktı; çünkü gün geçmiyordu ki, basında ya da Kongre'de, Roma Katolik Kilisesi ve onun, yüzlerce köyün topraklarını, şehitlerimizin kanıyla sulayarak bizim saf Protestanlığımızı kirletip yok etmeye yönelik şeytanca planlarına karşı bir saldırı olmasın. Louisiana'yı ve bu eyaletin Katolik nüfusunu yasadışı yollarla fütursuzca ilhak ettiği zaman, Jefferson'ın da farkına varacağı üzere, diğer halkların dinine ve törelerine karşı duyarsızlık, devlet işlerinde hep karşılaşılan bir durumdur ve pek çok sorunun kaynağı olmuştur.

Sözü edilen tekneler Gardinierstown'da bizi bekliyordu. Yeni kesilmiş çam ağaçlarından alelacele yapılan bu araçlar, taşınacak malzemeler yüklendiğinde birer kaya gibi dibi boyluyorlardı. Büyük çabalarla nehri geçecek sağlamlıkta ve sayıda tekne yaptık. Nihayet, güneşli bir eylül sabahında Kanada'nın fethine giriştik.

Tıpkı Napolyon Bonapart gibi Benedict Arnold da hava koşullarına aldırmayacak kadar *büyük* bir adamdı. İkisi de sonbaharı, şaşmaz bir biçimde kışın izleyeceğini, Rusya ve Kanada gibi Kuzey ülkelerinde de kışın yenilmesi imkânsız bir düşman olduğunu anlayamamışlardı. Bizler arasında da başına gelecekleri önceden sezen yoktu doğrusu; hikâyedeki çekirge misali, ılık eylül günlerinin tadını çıkarıyor, Kuzey'in o güzel ışıkları içinde şan ve şeref hayalleri kuruyorduk.

Kısa bir süre sonra Arnold'ın haritasının yanlış olduğu ortaya çıktı. Kennebec River, bizi inandırmış olduklarından çok daha deli ve hızlı akıyordu. Belki otuz kırk defa nehirden ormana çıkarak, o cehennemi ağırlıktaki tekneleri sırtımızda taşımak zorunda kaldık. Kurşun gibi ağır yükün altında eziliyorduk. Soğuk gecelere kurt ulumaları hâkimdi. Yolculuk boyunca, küçük ve kasvetli bir ileri karakol olan Fort Western dışında (şimdi, Maine Eyaleti'ne

bağlı Agusta olarak biliniyor) geçtiğimiz yerlerde ancak birkaç kişiye rastlamıştık.

Fort Western'i çevreleyen kazık çitlerin dış tarafına kocaman bir ayı zincirlenmişti. Ayının, kan revan içindeki zincirlenmiş ayakları yüzünden büyük ıstırap çektiği anlaşılıyordu. Bu görüntü hafızama kazındı kaldı. Çam iğnelerinden yükselen nemli koku ve her tarafı kaplayan o kara topraklar da öyle. Gri kayalardan yansıyan mika parıltısı... Bir de ırmakların içinde akıntıya karşı yürürken ya da buz gibi soğuk yağmurdan korunmak için bulduğumuz sığınaklarda, boynuz içinde saklanan barutun ıslanmaması için çabalayan adamların okuduğu lanetler.

Karada ilerlerken çoğunlukla genç Jonathan Dayton'la (geleceğin Meclis Başkanı ve New Jersey Senatörü) beraber yürüyorduk; tayınımızı paylaşıyor, geceleri aynı ateşin çevresinde yan yana yatıyorduk. Matt ise öncü birliklerden birindeydi.

Nehirden ilerlediğimiz zamanlarda, Albay Arnold kendine ait ayrı bir kayıkla yol alıyordu; ağaçtan oyma bu kayığı iki Kızılderili idare ediyordu. Başlarda, komutanımızın kendini bizim gibi *al fresco** uyuma zevkinden mahrum edip geceyi geçirmek için bir göçebe çadırı bulma konusundaki şaşmaz kabiliyetine dair iyi niyetli şakalar yapıyorduk. Ama felaket gelip çattığında, şakalar lanet okumaya dönüştü; adamların açıktan isyan etmesini engelleyen tek şey Arnold'ın güçlü kişiliğiydi.

Ekim'in 8'inde, Kennebec River'ı besleyen kaynağa vardık. Bitkin düşmüştük ama yerleşim bölgesine ulaşmak için acele etmemiz gerektiğini biliyorduk; ateş kırmızısı, altın sarısı yapraklar kahverengiye dönüşerek düşmeye başlamışlardı artık ve kuzeyden esen rüzgâr kar kokusu getiriyordu. Çekirgenin güzel günlerinin sonu gelmişti.

Kendine pek yakışan bir ismi olan Dead River'a karadan ulaşmak tam sekiz günümüzü aldı. Dead River'ın durgun, dip akıntıları kuvvetli kapkara suyu, dünya kurulduğundan beri varmış gibi duran, el değmemiş bir ormanın içinde kıvrıla kıvrıla akıyordu. Öylesine derindi ki su, kayıkları sırıklarla ilerletmek mümkün olmuyordu; karadan iplerle çekiliyordu tekneler ve normalde atların yaptığı bu işi, insanlar yapıyordu. New York'lular şimdiden on

* İta.: Açık havada. (ç.n.)

hafta sonra başlayacak olan yeni yıldan ve bu tarihte bitecek olan askerliklerinden söz etmeye başlamışlardı bile.

24 Ekim gecesi, Dead River taştı. Teknelerimizin ve erzağımızın yarısını, kendimize güvenimizinse çoğunu yitirdik. Geceyi, Jonathan Dayton'la bir ağacın dallarında geçirdik. Şafak söktüğünde hayretler içinde, muazzam bir gölün, karanlık çam ormanının içinden her yöne doğru genişlediğini gördük. Sular yatağına çekildiğinde, çamurun içinde bir araya gelerek, felaketin boyutlarını anlayabilmek için kafa yorduk.

Tam Albay Arnold da aramıza katıldığı sırada, kar yağmaya başladı. Ağaçların dibinde alelacele bir konsey topladı Arnold. "Kararı size bırakıyorum" dedi adamlarına, "ister devam edin ister geri dönün."

Döne döne üzerime yağan ve birbirimizi görmemize engel olan bembeyaz kara rağmen şiddetli bir tartışmaya giriştik. Fakat yağan karı, ormanın içine saçılan tekneleri ve yarısı yok olan erzağımızı gerekçe göstererek geri dönmek isteyenlere karşı tartışmayı zekice sürükleyen Arnold, onları böyle bir yolculuğun intihar olacağına ikna etmeyi başardı. Çıkan karar, devam edilmesi oldu.

Ayın 30'unda Albay Arnold, o kahrolası haritaya göre yakınlarda bir yerlerde olması gereken Sartigan köyüne yiyecek almaya gitti.

"Onu bir daha görmeyeceğiz." Dayton oracıkta terk edildiğimizden emindi. Dağıtılacak tayın kalmamıştı. Köpeği olanlar hayvanlarını çoktan yiyip bitirmişti; şimdi sıra kemerlere ya da ayakkabılara, hatta sabunlara gelmişti. Neyse ki, Matt, ileri müfrezedeki görevinden dönmüş ve bir parça domuz etiyle iki şişe likörden ibaret son erzağımızı getirmişti beraberinde; Quebec düşene ya da Albay bize yiyecek getirene kadar görüp göreceğimiz son nevalenin bu olacağını düşünüyorduk.

Üç gün sonra keyfimiz daha da yerine geldi; efsanevi Sartigan'dan erzak ve tedarik ulaşmıştı. Büyük bir cümbüş yaşanıyordu. Kar yağışı bile sanki bu mutlu olay yüzünden bir süreliğine durdu.

Ardından da kötü haber geldi. Kızılderili bir kılavuzun rapor ettiğine göre, Yarbay Enos komutasındaki geri müfrezemiz Massachusetts'e geri dönmek üzere harekete geçmiş; elimizde işe yarar sadece 500 asker kalmış oluyordu böylece.

7 Kasım ve 13 Kasım tarihleri arasında, "ordumuz" Quebec yakınlarında, St. Lawrens River kıyısındaki Levis'ta toplandı. Medeni bir yere ulaştığımız için rahatlamış fakat kendi duru-

mumuz yüzünden alarma geçmiştik. Britanya Donanması'na ait iki gemi nehirde devriye geziyordu; ayrıca toplam kırk iki topun bulunduğu bir fırkateyn ve bir şalopanın koruduğu Quebec Fort'ta ise 500'den fazla Britanya askeri bulunuyordu. Arnold'ın "çok güvenilir" istihbaratı, en az haritası kadar iyi çıkmıştı.

13 Kasım gecesi, Britanyalılar elimizde kalan nehir teknelerini ateşe verdi. İnanılır gibi değil ama, o yaş odunlar yanmıştı.

Quebec surlarının altındaki Wolfe's Cove'a geçtik. Tuzak kurarak avlanan bir avcı, General Schuyler'in halefi General Montgomery'nin, Britanyalıların Chambly ve St. John karargâhlarını nasıl ele geçirdiğini işte burada anlatmıştı bize. General Montgomery o sırada Montreal üzerine yürüyordu. Buna çok sevinen Arnold, Matt'e beyaz bir bayrak alarak kaleye gitmesini ve Quebec'in derhal teslimi talebini iletmesini emretti.

"Britanya komutanına, eğer direnmeden bize teslim olurlarsa her bakımdan çok adil ve cömert davranacağımızı söyle. Şayet, Kanada bizim hükümranlığımızı tanımayacak olursa, *çok katı* –tekrarlıyorum– çok katı oluruz." Kulaklarıma inanamıyordum. Zavallı Matt emredildiği üzere hareket etti.

Kale kapısına yaklaşmakta olan Matt'i izliyorduk nefesimizi tutmuş; ufacık bir adam ve elinde bir sopanın ucuna takılmış kirli bir beyaz gömlek... İşte bu sahneden sonra, Arnold'ı müthiş öfkelendiren, beniyse, elbet Matt'in güvende olduğunu anladıktan sonra, çok eğlendiren olay gerçekleşti. Britanyalıların kurşun yağmuru altındaki Matt telaş içinde tepeden aşağı seğirterek, barınağa ulaşıp aramıza yeniden katıldı.

"Bu piçlere öyle bir ders vereceğim ki, cehennemi boyladıktan sonra bile unutamayacaklar." Arnold'ın esmer yüzü hiddetten iyice kararmıştı; gri sarı gözleri tıpkı bir kedininkiler gibi parlıyordu. Hemen o anda Matt'e emirler yağdırmaya başladı; nehirden aşağı, Montreal'e doğru yola çıkmalı, her neredeyse Montgomery'yi bulmalı ve ona demeliydi ki, "Gelip, bize katılmak zorundasınız. *Derhal!* Toplu bir kuşatma için. Montreal önemli değil, önemli olan Quebec." Matt bir saat içinde yola koyulmuştu.

Kasım'ın 19'unda, kentin yirmi mil batısına, Pointe aux Trembles'a çekildik ve ordugâhı orada kurduk. Ertesi gün Montreal'den kalkan bir şalopa geldi; Kanada Valisi Sir Guy Carleton vardı güvertede. Montgomery, Montreal'i almıştı. Umudumuz arttı.

"Hizmetlerimizi Montgomery'ye sunuyor olsaydık, halimiz çok daha iyi olurdu." Dayton hırçınlaşmıştı. Genç subayların çoğu gibi içine düştüğümüz durumdan ötürü o da Arnold'ı suçluyordu. Geçmişe dönüp bakıyorum da, aslında Arnold'ın Kanada'yı alma planı iyi bir plandı. Bonapart'ın mükemmelliğe ulaştırdığı cinsten, cesurca bir atılımdı. Arnold bir Bonapart değildi elbet; ama yaratıcı ve cesur bir generaldi. Gerçek bir büyük general için *sine qua non** olan şeyse, onda yoktu ne yazık ki: Şans. Bir de, daha önce de söylediğim gibi, Kanada kışının ne denli zalim olduğunu hesaba katmamıştı.

30 Kasım sabahı, Arnold, bana General Montgomery'ye sunulmak üzere bir mektup vererek, bunu nehir yoluyla götürmemi emrettiğinde, Montreal'den hâlâ hiçbir haber alınamamıştı. Bense aldığım göreve çok sevinmiştim.

Kızılderili bir kılavuzla birlikte Ponte aux Trembles'tan küçük bir kanoya binerek hareket ettik. Britanya gemisi Horney'den bizim gitmekte olduğumuz yöne doğru atılan birkaç isabetsiz gülle dışında, Quebec kentinin kurulu olduğu yarların ilerisindeki akıntıya karşı hiç taciz edilmeden kürek çektik. O bembeyaz sabahta, soğuk bile hoşuna gidiyordu insanın; huş ağacından yapılmış kanoya hafif hafif çarpan suyun sesinden başka hiçbir ses işitilmiyordu.

Burada hemen belirtmeliyim ki, kırsal bölgeden geçerken, tanınmamak için Fransız bir rahip kılığına falan girmemiştim. Bir kere, hangi Fransız olsa benim kılık değiştirdiğimi hemen anlardı. Hakkımdaki bu hikâye nereden çıktı bilmiyorum ama, diğer bir sürü saçmalık gibi bu da yayınlandı işte. Fort Western'de Kızılderili bir prensesle karşılaştığım, onunla trajik bir aşk ilişkisi yaşadığımız ve Quebec saldırısında kızcağızın hayatımı kurtarmak için kendini benim önüme atana kadar benim sadık metresim olduğu da doğru değil. Çoğu ipe sapa gelmez binlerce yalan dolanın tam merkezinde yer almak benim kaderim. Yine de, hiçbir zaman yalanlamam bu hikâyeleri. Herkes neye istiyorsa ona inansın. Ancak ismimin, hakikaten de esrarengiz bir biçimde benden çalındığını; hayal gücü dur durak bilmeden çalışan kaçık bir yazarın, üç koca ciltlik bitmek tükenmek bilmeyen fantastik macera romanındaki karakterlerden birini betimlemek için kullanıldığını düşünüyorum. Gerçi, bir okur olarak bendenizin hayal gücü, şu iblis Aaron

* *Lat.*: Olmazsa olmaz. (ç.n.)

Burr'ın, Ay'a bir sefer düzenlemek bile başarılması daha kolay ve çok daha ilginç bir hedef olacakken, kalkıp da Birleşik Devletler'i tek başına dağıtmaya niyetlendiğini bininci kez okuduğunda, bu fantastik romanın yazarının hayal gücüyle aşık atamıyor.

Batıdan gelen küçük Amerikan filosunu ufukta gördüğümüzde, Pointe aux Trembles'tan ayrılalı üç saat bile olmamıştı. Benedict Arnold'ın, beni (o günlerde hep yapıldığı gibi) New Jersey College'ın son rektörünün oğlu olarak takdim ettiği mesajı Richard Montgomery'nin eline, gün batarken teslim etmiştim.

"Albay Arnold'a tedarik göndermiştim zaten. Ulaşmıştır kendisine." Montgomery uzun boylu, iri yapılıydı; yakışıklıydı ama burnunun üstüne inen kaşları yüzünün budalaca görünmesine sebep oluyordu; hızlı koşmak üzere yetiştirilen fakat bu süreçte köpek cinsine özgü o bildik zekâyı yitiren İngiliz köpeklerini andırıyordu. Gerçi Montgomery'nin zekâsı hakkında doğru bir tahminde bulunacak kadar tanımıyordum kendisini; yine de, cesareti ve cazibesi su götürmezdi. Onunla pek iyi anlaştık. Nitekim, beni hemen o anda yüzbaşı olarak kendi kurmay heyetine dahil etti. Bu ilk terfimdi.

Kuzey Amerika'nın en iyi korunan kalesini, 300 adamıyla Montgomery'nin bizim aramıza katılmasından sonra, söylendiğine göre, mevcudu yaklaşık 800'e ulaşan bir birlikle alacaktık.

Aralık ayı boyunca, en iyi yolun bir kar fırtınası çıkmasını beklemek (burada her üç günde bir kar yağıyor gibiydi) ve böyle bir anda kalenin en yüksek ve dolayısıyla en az nöbetçi bulundurulan noktası Cap Diamond'a ip merdivenlerle tırmanmak olacağına General Montgomery'yi ikna etmeyi başardım. Aynı anda üç ayrı müfreze daha kaleye saldıracak ve nöbetçilerin dikkatini dağıtacaktı. Cap Diamond'a çıkmayı başardıktan sonra kalenin içine girmiş olacak, ardından da kale kapılarını açabilecektik.

Elli kişiye (ve kendime de) yüksek bir duvara tırmanma talimi yaptırmak için bana iki hafta verilmişti. Ne yazık ki, General Montgomery'yi, eğer Lower Town'u, nehir kıyısındaki ambarlarıyla beraber kuşatırsa, Quebec'in gerçek sahipleri olan tüccar ailelerinin ambarlarını, mallarını ve gemilerini kaybetme tehdidiyle karşı karşıya kalmaktansa, teslim olması için Sir Guy'a baskı yapacaklarına inandıran iki dostane Kanadalı, General'e fikrini değiştirtmeyi başardı. Hiçbir zaman bunun iyi bir plan olduğunu düşünmemiştim; değildi de.

Montgomery, hücuma geçmek için, yılın son gününü seçti. Zaten başka bir şansı da yoktu. Bundan bir sonraki gün askerlik süresi dolacak olan birkaç yüz New York'lu, eve dönmeyi düşünüyordu.

Arnold doğudan, Montgomery batıdan saldıracaktı. İki ayrı birlik Lower Town'da birleşecek ve Quebec Fort'a doğru hareket edeceklerdi. Başlangıçta her şey lehimize işliyordu. Koskoca bir dolunay vardı. Kör kütük sarhoş olmuş bir Britanya Garnizonu yeni yılı kutluyordu. Fakat, tam ileri harekata geçtiğimiz sırada, kuzeyden esen şiddetli bir kar fırtınası kaleyi görünmez hale getirip Abraham Yaylası'nı bir kefen gibi beyazlara bürüdü. Artık geriye dönmek için çok geç olduğundan, kendimizi, eğer biz onları göremiyorsak, onlar da bizi göremiyorlardır diye avutarak yolumuza devam ettik.

Irmak kenarında ilerlediğimiz esnada, Montgomery'nin tarafındaydım. Birkaç metre önümüzü bile göremiyorduk. Kar gözlerimizi yakıyordu. Kaleyi koruyan tahta kazıkların ilk sırasına vardık. Üzerlerinden atlayıp geçtik. Sonra ikinci sıraya geldik. Onları da geçince karşımıza kalenin ilk gözetleme kulesi çıktı; kaleyi koruyan denizciler, bizim yaklaştığımızı görür görmez, arkalarında 12 poundluk bir top bırakarak kaçışmışlardı.

Lower Town'a giden dar ve derin bir dere boyundaydık artık.

Montgomey çok sevinmişti; kulağıma, "Kar bizim müttefiğimiz" diye fısıldadı ve aniden durdu. Kısa zaman önce karaya vurmuş bir sürü buz kütlelerinden ilkine çarpmıştı ayağı.

"Çekin şunları kenara" diye emretti Montgomery; buzları kenara iterek yolumuzu açarken bizimle beraber çalıştı. Daha sonra iki yüz asker, Montgomery'nin, benim ve Fransız rehberin arkasında tek sıraya girdi. "İleri, cesur çocuklar!" diye haykırdı Montgomery. "Quebec bizimdir!"

Ölümcül br beyazlığın karşısında uzun bir gölge gibi duran Montgomery bana dönerek heyecanla, "İki dakikada kalenin içinde olacağız" dedi.

O anda, bir insan kaderini fazla zorlamamalı diye düşündüğümü hatırlıyorum. Tam cevap verecektim ki, birden ayaklarım yerden kesildi ve bir kar yığınının içine doğru savruldum. Sert kar tabakasına çarptığım an, 12 poundluk topun geciken gümbürtüsü duyuldu. Gözetleme kulesini bırakıp kaçan denizcilerden biri, neler olup bittiğini görmek için geri dönmüştü; ilerideki karartılarımızı görünce de, üzerimize top ateşi açmıştı.

Nefesimi kontrol edebilmeye başlayınca, yaralanmış mıyım ve bu tek renkli manzarada kanı fark edebilecek miyim diye meraklanarak ayağa kalktım. Görünüşe göre sağlam olduğumu anlayınca, aceleyle General Montgomery'nin karların içinde yattığı yere doğru koştum; Montgomery'nin kafası parçalanmıştı. Onu kaldırmaya çalıştım ama ölü gibi ağırdı ve zaten, ölmüştü de. Yakınlarda yatan iki yardımcı ve bir çavuş da ölmüştü. Fransız rehber ortadan kaybolmuştu. Saldırıya geçmek üzere oluşturduğumuz sıraya geri döndüm.

"Hücum!" diye bağırdım. "Şehir bizimdir!" Fakat, bu pek ilginç anda, Campbell adlı bir subay, Amerikan askeri için pek kıymetli olan oylamalardan birinin yapılması için ısrar etti; neden olmasındı ki? Demokratik yollarla seçmesi istendiğinde, Amerikan askeri, hiç şaşmaksızın geri çekilmekten yana oy kullanır.

Tüm itirazlarıma, sövmelerime ve tehditlerime rağmen, dere çukurunda, kanının karda bıraktığı iz siyah gibi görünen yüz kiloluk kumandanımla yalnız bırakılmıştım. Çılgınca bir öfke içinde ve mantıksızca, Montgomery'den geriye kalanları bizim tarafımıza geri götürmeye karar verdim; o deliliğim esnasında, hiç şüphesiz, onu diriltmeyi umuyordum. Fakat cesedi daha birkaç metre sürüklemiştim ki, gözetleme kulesinden üzerime ateş açıldı.

Montgomery'nin cesedini düşmana bıraktım (onlar da daha geçenlerde, benim davet edilmediğim gösterişli bir törenle tekrar defnedilmesi için cesedi New York'a geri verdiler). Bu arada şunu da belirtmeliyim ki, Trumbull'un General Montgomery'yi yâd eden ve layıkıyla meşhur olan yeni tablosu, bu dokunaklı sahneye, olay esnasında civarda hiç yokken şimdilerde her yerde boy gösteren birkaç subayı eklemiş ama nedense beni unutmuş.

Eğer askerler beni takip edip (Lower Town'da bizi beklemekte olan) Arnold'ın bölüğüyle buluşmuş olsaydı, Kanada bugün Amerika'nın bir parçası olurdu (ah Kanada ah!). Fakat Montgomery'nin zamansız ölümü, Campbell'in korkaklığı ve Enos'un ihaneti yüzünden başarısız olduk. Kanada'yı 1812'de yeniden istila etmeyi denedik ve yine başarısız olduk. Bu defa kış değil, kendi kumandanımız James Wilkinson tarafından yenilgiye uğratılmıştık. Zavallı Jamie, Kanadalılar için bir düzine kar fırtınasına bedeldi.

O uğursuz taarruzda iki yüz askerimiz öldü; üç yüzü esir alındı. Geri kalanlardan çoğu da yaralanmıştı; ayağından kötü bir yara alan Albay Arnold da onlardan biriydi.

Ben binbaşılığa terfi etmiştim ve kahramanlıklarımı kolonilerin her tarafına bildirilmişti. Matt Ogden'ın, beni bizzat gidip General Washington'a övmeyi uygun bulmasından sonra, bu becerilerimden etkilenen General, bana kendi kurmayında bir yer teklif edince, Kongre'de bile benden bahsedilmişti.

Bir kahramandım artık ve daha yirmi birimde bile değildim. Genç Aaron Burr'u bir kar fırtınası içinde General Montgomery'yi taşırken gösteren ham tahtadan yapılmış oymalar, bir zamanlar tüm bir Amerikalı öğrenciler kuşağını eğitip, onlara ilham olmuştur. Quebec'te ölmüş olsaydım, bugün hâlâ hatırlanıyor olur muydum? Herhalde olmazdım.

Altı

Kanada istilasını onun dilinden dinlemekten ne büyük keyif aldığımı Albay'a söylediğimde, neden bahsettiğimi bilmiyormuş gibi bakıyor bana; ateşteki korları karıştırıyor (evet, Albay yazın ortasında bile şöminesini yakar). "Ne yapayım, hep üşüyorum" der sık sık. "General Washington'ın kabahati." Burr gülümsediğinde, yüzü Leggett'ın ofisindeki Voltaire büstüne benziyor. "Beni sevmezdi; sürekli rutubetli ve uğursuz yerlere tayin edilmemi sağladı."

Sonunda, "Ha, evet. O günler hakkında karaladıklarımdan bahsediyordun" dedi. "Hâlâ, zaman zaman notlar alırım. Zannedersem lüzumsuz bir uğraş. Kimse gerçeklerden hazzetmiyor. Örneğin, kötü bir insandı diye, Benedict Arnold'ın kötü de bir general olduğunu söylüyorlar şimdi bize. Ama elbette ki, en iyi kumandanlarımızdan biriydi o. Kesinlikle Washington'dan üstündü."

"Yazdıklarınızdan böyle bir fikre kapılmıyor insan."

Burr şaşırdı. "Ama Arnold mükemmeldi! Quebec'te ölümcül hatayı yapan Montgomery'ydi. Bence gayet mantıklı olan stratejimi desteklemişti Arnold. Montgomery'nin Lower Town'a saldırma planıysa, mantıksızdı elbet. Arnold'ın savaş alanındaki muhakemesi kusursuzdu."

Nelson Chase, Madam'dan bir mesaj getirerek konuşmamızı böldü. Albay mektubu aldı ve kaşlarını çattı. Bugünlerde çok huzursuz. Köşkte işler kötü gidiyor. Bana Washington'la ilgili notla-

rını göstermeye söz vermişti; ama ne zaman onları istesem, en son nereye koyduğunu hatırlayamadığını söylüyor.

Yedi

Sıcaklar beni tembelleştirdi. Ağustos neredeyse sona eriyor. Albay Burr bazen günlerce uğramıyor ofise. Bazen köşkte oluyor. Bazen de Jersey City'de. Bence, en az bir kez de eski okulu Princeton College'a (buraya New Jersey College dendiği zamanlarda, rektörü Albay'ın babasıydı) gitmiş olabilir.

Bugünlerde Albay'ın ağzı her zamankinden sıkı olmasına rağmen, Texas kira kontratlarının geçersiz kılınmış olabileceğini ve eğer öyleyseler, Albay'ın (daha doğrusu Madam'ın) oraya yaptığı tüm yatırımını kaybetmiş olduğunu anlıyorum.

Nelson Chase'in bana anlattığına bakılırsa, "Köşkte korkunç patırtılar kopuyor." Chase, Albay'ın özel hayatı hakkında ağzımı da aramaya başladı son günlerde; Albay'ın, Chase'in teyzesiyle ya da Madam her neyi oluyorsa Chase'in, daha geçenlerde evlendiğini göz önünde bulundurursak, benimle konuşmak için pek yakışıksız bir konu bu. Ben hiçbir şey söylemiyorum. Zaten Burr adına, Jersey City'de yaşayan Jane McManus diye birine yolladığım birkaç mektup dışında hiçbir şey de *bilmiyorum.* Ama, *honi soit qui mal y pense.**

Burr, dün bütün bir öğleden sonrayı Bayan Tompkins adlı bir kadın ve Albay'ın öz çocuğu olduğu apaçık belli olan beş yaşında bir kız çocuğuyla birlikte geçirdi; gerçi, çocuğun geçkin Bayan Tompkins'den olduğunu sanmam.

Burr çocuklara karşı fevkalade sabırlıdır. Onlarla, sanki yetişkinmişler gibi konuşur. Bir şeyler öğretir onlara. Saatlerce oyunlar oynar. Özellikle de kız çocuklarına düşkündür; çünkü der Albay, "Kadınların ruhları vardır, Charlie! Gerçekten vardır."

Bu akşam saat beşte, Albay'ın General Washington hakkındaki notları nihayet elime geçti. "Daha önce okumuş olduklarının devamı. İlave edilmiş birkaç kenar notu var. Bence Washington'ın iyi

* Ortaçağ Fransızca'sında, "Kötü düşünene lanet olsun!" demek. (ç.n.)

bir portresi çıkıyor bu yazılardan; ama eminim sen bu yüzü tanımakta güçlük çekeceksin."

Burr solgun ve zayıf görünüyor. Bu sabah mahkemede, Alexander Hamilton'ın katiline iyi bir nutuk çekmeyi uygun gördü yargıç. Sonunda konuşmaktan nefessiz kaldığındaysa, Albay, büyük bir nezaketle şöyle dedi: "Bugün kendinizi iyi hissetmediğinize üzüldüm, Sayın Yargıç."

George Washington

1776 Bahar'ının başında, Albay Arnold'un deli olduğuna kanaat getirdim. Darmadağın olmuş bölüğümüzü, Quebec surlarının önünde, bir aşağı bir yukarı, günlerce yürüttü. Belirli aralıklarla, teslim olmaları yönünde çağrı yaparak Britanyalıları epeyce güldürdü. Bir keresinde benden de böylesi taleplerden birini iletmem istendiğinde kesin olarak reddettim.

Gitme zamanım geldiğinde, Arnold buna da izin vermedi. Ona, beni orada ancak silah zoruyla tutabileceğini söyledim. Bunu yapmaya yeltenmedi.

Haziran ortasında, General Washington'ın, New York City'nin yaklaşık üç kilometre kuzeyindeki Richmond Hill'de bulunan Mortier Köşkü'ndeki karargâhına varmıştım.

Böylesine güzel bir evi hayatımda ilk kez görüyordum. Hudson River'a bakan muhteşem bir manzarası vardı. Bahçeler, kameriyeler, gölcükler, (sonraları, bir set çekip kapatarak, ufak bir göle çevirdiğim Minetta) bir ırmak. Atımı, içeriye alınmayı bekleyen bir düzine subayın dikildiği ön verandaya doğru sürerken, burası tam bir Cennet diye düşünmüştüm.

Giriş kapısının üzerindeki ikinci balkonda, elinde iğne, oya işleyen Bayan Washington oturuyordu. Bir bakıma soğuk fakat yumuşak bir gülümseyişi ve sakin bir hali vardı. Yüzü sıradandı, görülebildiği kadarıyla elbette; çünkü genellikle birkaç yıl önce modası geçmiş olan kocaman şapkalar giymek gibi bir alışkanlığı vardı Bayan Washington'ın. Washington, henüz fakir fakat hırslı bir toprak sahibiyken onunla evlendiğinde, Virginia'daki en zengin duldu.

Yüksek tavanlı ana hole girdiğimde, bir gün benim Richmond Hill'in sahibi olacağım hiç aklıma gelmemişti; pekâlâ, belki bir an için bunu *hayal etmiş olabilirim*.

Bir kurmay yüzbaşı beni, yarım düzine subayın General'i görmek için beklediği yan salona aldı. General her gün, üst kattaki yatak odalarından birinde (ben bu odayı, Washington'ın o katı ve vasat hayaletini elimden geldiğince oradan defetmeye çalışarak, bir kütüphaneye çevirecektim) ziyaretçilerini kabul ederdi.

Holde bulunan tanımadığım subaylar arasında, New York Topçu Birliği'nden Yüzbaşı Alexander Hamilton da vardı. Ancak Haziran'ın sonuna kadar onunla resmi olarak tanışmayacaktık. Sonradan, "Senin kim olduğunu bir bakışta anlamıştım" demişti bana. "Hepimiz anlamıştık. Ve kıskançlıkla dolmuştu içim." Canı isterse, Hamilton sevimli olabiliyordu. "İşte orada duruyordun bir çocuğa benzeyen Quebec kahramanı; bense yalnızca herhangi bir subaydım!" Hamilton gençliğinde kızıl sarı saçları, soluk mavi fakat parlak gözleri ve ufak ama güçlü vücuduyla çok etkileyiciydi. İkimizi, kaçınılmaz bir şekilde rakip yapacak bir zaman ve mekânda, belli bir yaş ve kalitede oluşumuz, bizim tuhaf trajedimiz –ya da şanımız– oldu. Yine de, en başından beri aramızda kişisel bir sıcaklık oluştu. Kardeş gibiydik (evet, Habil'le Kabil geliyor akla; fakat bir farkla, her ikimiz de biraz Habil, biraz Kabil'dik). Hamilton'ın ne istediğini, ilk karşılaşmamızda anlamıştım. Onun da benim emellerimi anlamış olduğunu ve ikimizin arasında yalnızca benim, onun hayatta en çok olmak istediği şey olan başkanlığa erişebilecek imkânlara ve yeteneklere sahip olduğum bilgisine katlanamadığını da tahmin ediyorum. Yalnızca kapasitemden değil, sahip olduğum elverişli durumdan da nefret etmeye başlamıştı. Ancak merak ediyorum, başarısız olacağımı da biliyor muydu acaba; benim onun içindeki kusuru görmüş olduğum gibi, o da benim içimdekini görmüş müydü? Varsayımların faydası yok artık. Hamilton'la kardeş gibiydik, evet; ama aynı zamanda çok farklıydık da. O kıskançtı. Ben değilimdir. Hüsrana mahkum bir hırs, hiçbir zaman Hamilton'a yaptığı gibi bana hayatı zehir etmedi. Hamilton sonunda, benim kurulmasına yardım ettiğim Amerikan dünyasına katlanamaz hale gelip saçmalayarak, kendisi bu korkunç gerçeğin vücut bulmuş hali olmak için, beni bu dünyadan çıkarttı. Eğer yeni bir ulusun kuruluş aşamasında, zirvede yalnızca tek bir kişilik yer olduğunun farkında olan iki genç

"kahraman" olmasaydık, kuşkusuz çok iyi iki arkadaş olacağımızı düşünmek tuhaf geliyor. Sonradan görüldüğü üzere, hiçbirimiz o en yüksek noktaya ulaşamayacaktık. Hamilton'ı dağın yamacından aşağıya fırlatan bendim ve onunla beraber kendim de düştüm.

İçeriye girdiğimde General Washington, masasının başında ayakta duruyordu. Ona verdiğim selama, bana en ciddi bakışını fırlatarak karşılık verdi. Ağarbaşlılıkta üzerine yoktu Washington'ın.

"Binbaşı Burr, kendinize konaklamak için uygun bir yer bulana kadar burada kalabilirsiniz."

"Sağ olun, General. Bu şerefin..." Tam nazikçe, savaş alanına yollanmak üzere bir görev istemek üzereydim ki, resmi bir dille ve üzerine basa basa konuşmaya başladı Washington. Karşısındaki her kim olursa olsun, konuşmak hiçbir zaman kolay değildi General için.

"Hakkınızda çok iyi raporlar aldık, Binbaşı Burr. Albay Arnold dışındaki her kaynaktan."

"Albay Arnold'la yalnızca tek bir anlaşmazlığımız oldu. Ben, kendilerine en ufak bir zarar dahi veremeyecek durumdayken, Britanya Valisi'ne hakaret dolu mesajlar göndermeye devam etmeyi lüzumsuz buluyordum."

"Neden Quebec'i alamadık?"

"Açık konuşabilir miyim?"

General'in cevabı, pek çok kez tekrarlanmış olmanın akıcılığıyla geldi. "Gerçekleri açıkça ve tarafsız olarak ifade etmeyi, her zaman bir kural olarak ortaya koymuşumdur."

"Başarısız olduk, General; çünkü benim planım kabul edilmedi." Ortalığı kızıştırmaktan kaçınmak için hiçbir sebep göremiyordum.

"*Sizin* planınız mı, Bayım?" Geniş yuvarlarındaki ufak ve donuk gözleri, hayretle üzerime dikilmişti.

Ona, Cap Diamond'a tırmanma stratejimi detaylıca anlattım. Etkilenmemişti. "Hiç şüphesiz, daha iyi çalışan kafalar da var ordumuzda."

"O daha iyi çalışan kafalardan biri, Efendim, paramparça oldu. General Montgomery öldürüldüğünde, onun yanındaydım. Diğer iyi çalışan kafa ise, şu anda tükenmiş ve darmadağan olmuş bir orduya komuta ediyor."

"Askeri kabiliyetinizden çok eminsiniz, Binbaşı."

"Hayır, Efendim. Ama, diğer stratejinin başarısızlıkla sonuçlandığı bir gerçek. Ben yalnızca Kral Frederick'in Dresden Kuşatması'nda uyguladığı taktiği takip etmeyi umuyordum." Genç ve inatçıydım; kumandanımı, yalnızca kendi askeri cesaretimle değil, modern savaşla ilgili geniş bilgimle de etkilemeyi umuyordum. O dönemin diğer pek çok subayı gibi ben de, Büyük Frederick'in seferleri üzerinde dikkatlice çalışmıştım.

Fakat, General Washington kitap okumazdı; ben, onun kısa bir süre önce batırdığı işi olan tütün yetiştiriciliği hakkında ne kadar az şey biliyorsam, o da Frederick hakkında o kadar bilgiye sahipti. Karısının servetini saymazsak, Washington, ordunun başına geldiğinde, bir çeşit mali sıkıntı içindeydi. Nehir çamurunun en iyi gübre olduğu (ki değildir) yolundaki teorilere ve iki atın nemli toprakta bile hareket ettiremeyeceği kadar ağır olduğu ortaya çıkan bir sabanın (Jefferson'un ayak sesleri!) icadına rağmen, çiftçilikte başarılı olamamıştı Washington.

Her zaman para sıkıntısı çekmesine rağmen, hep debdebe içinde yaşadı. Savaşın ilerleyen yıllarında annesi, oğlu George'un onu soyup soğana çevirdiğini ve yoksulluktan, emekli maaşı alabilmek için Virginia Meclisi'ne başvurmak zorunda kaldığını ortaya atınca, hepimiz çok şaşırmış ve çok da gülmüştük. Ben, Washington'ın bu konuda suçsuz olduğundan eminim. Görünüşe göre, Washington sorumluluk sahibi bir oğul, annesi ise bir baş belasıymış. Oğlunun Trenton'daki "zaferinin" haberi gelince, şirret kadın şöyle demiş: "Yağcılık diye işte buna derler." Kadının, hiçbir zaman oğlundan hoşlanmadığı aşikâr; sonunda Washington da ondan nefret etmiş olmalı. Birinin öz annesini sevmemesi ne tuhaf! Bense, daha biz doğru dürüst tanışma fırsatı bulamadan ölmeyi uygun bulan annem yaşıyor olsaydı, ona tapacağımı düşünmüşümdür hep.

General Washington bir zili çaldı. İçeriye bir kurmay albay girdi.

"Lütfen, Binbaşı Burr'a görevlerini bildirin. Şehirde bir yere yerleşene kadar burada kalacak." General, bana doğru döndü. "Quebec'te olanların eksiksiz bir raporunu isteyeceğim sizden."

Görüşme sona ermişti; General kağıtlarla kaplı uzun bir masaya geçti ve sanıyorum ki rasgele okumaya başladı. Arkadan bakıldığında, heybetli görünüşü, yalnızca devasa kıçı yüzünden biçimsizleşiyordu. Konuştuğumuz esnada Britanyalıların Montreal'i tekrar zapt ettiğini ve Kanada maceramızın tam bir başarısızlıkla sonuçlandığını ikimiz de bilmiyorduk.

Askeri şan peşindeyken, günde on saat boyunca bir masanın başında, Washington'ın Kongre'ye yazdığı mektupları kopyalarken buldum kendimi. Kötü eğitimi nedeniyle gramerde ve imlada kusurlu olmasına rağmen, milletvekillerini pohpohlama konusunda olağanüstü kabiliyetliydi General. Fakat, o zamanlar, siyaset hakkında hiçbir şey öğrenmediği Virginia Meclisi'nde bir delege olarak on beş yıl harcamamıştı henüz. Bence, sonuç olarak, harp sanatı hakkında en ufak bir yeteneği bile olmayan mükemmel bir siyasetçi olarak değerlendirilmeliydi Washington. Fakat, her zamanki gibi, tarih her şeyi tersten yazdı.

En yararlı işimin Fransa'dan gelen normalden küçük birkaç balya battaniyenin denetimi olduğu on günün sonunda, John Hancock'tan General Israel Putnam'ın yaverliği görevine atandığım haberini alınca çok sevinmiştim... Evet, General Washington'ın başından Kongre Başkanı'nın başına geçmiştim. Eğer bu savaşta faydalı olacaksam, başka bir seçeneğim yoktu. Aslında, Hancock'a da belirttiğim üzere, ordudan ayrılmayı, Virginia'lı bir kadastrocunun kâtibi olmaya yeğlerdim.

Tabii ki, Richmond Hill'de geçirdiğim o iki hafta süresince Washington'la olan ilişkim konusunda pek çok rivayet var. Güya, benim şehvet düşkünlüğümden hayrete düşmüş Washington. New York City'i ziyaret etme fırsatı bulduğumuz o nadir zamanlardan birinde, benim ve diğer birkaç genç subayın neler yaptığımızı bilse, gerçekten hayrete düşerdi. Ama bunlar hakkında hiçbir şey bilmezdi ve çok sofu olduğu doğruydu gerçekten.

Karargâha varışımdan kısa bir süre sonra, Hickey adlı bir asker vatana ihanet suçundan asılmıştı. Yirmi bin New York'lu pek memnun olmuştu bu işe. İnfazda hazır bulunmamıştım ama sonradan Washington'ın taburlara verdiği demecini gülerek okudum. Komutanımıza göre, İngiliz doğmuş olan Hickey para için değil, *ömrü boyunca hafif kadınların kurbanı olduğundan* Britanyalıların safına geçmişti! Büyükbabama yakışır cinsten bir vaazdı bu. Aklıma gelmişken, Washington erleri ne kadar küçük görüyorsa, erler de Washington'dan o kadar hoşlanmıyordu. Diğer taraftan, genç subaylar (en az bir istisnayla) kumandanlarına tapıyorlardı; önünde sonunda tarihin ne olacağına karar verenler erler değil, genç subaylar oluyor.

Haziran'ın 29'unda limanda beliren Britanya filosuna rağmen, New York'u hiç bu kadar şen görmemiştim. Battery, doğru dürüst

hasarla sonuçlanmasa da, sürekli bombardıman altında tutuluyordu. Ancak şehirdeki kızlar, çığlık çığlığa ve heyecanla, korunmak için güçlü kollarımıza koşmaktan pek keyif alıyorlardı.

3 Temmuz'da General Howe komutasındaki Britanya ordusu, bir Tory kalesi olan Staten Island'a çıkartma yaptı. Durumumuz tehlikede olmasına rağmen, herkes Washington'a güveniyordu. Çok yakında, o, hem Long Island'ı hem de New York City'yi kaybetmeyi başardığında uçup gidecek olan bir güvendi bu.

Daha önce belirtmiş olduğum gibi, 1776 öncesinde adına savaş denecek çok az deneyimi olmuştu Washington'ın. Yıllar önce, Fransızlar ve onların Ohio civarındaki Kızılderili müttefikleriyle birkaç korkunç çatışmanın içinde yer almıştı. Şanı, ilk kez, Virginia Valisi'ne gönderdiği bir telgrafta, başının üstünden geçen mermilerin sesini "cezbedici" diye nitelendirmesiyle duyulmuştu. Tuhaf bir kelime. Tuhaf bir genç adam.

Benim düşünceme göre, ordunun komutasına Gates ya da Lee geçirilmiş olsaydı, savaş en az üç yıl erken biterdi. Her biri çok zekiydi. Düşmanı anlamışlardı (aslında Lee, Britanyalı kumandanları şahsen tanıyordu). Her biri, meydanlarda, Britanyalılara karşı gerçek zaferler kazanmıştı; Washington'ın yapmayı hiçbir zaman beceremediği bir işti bu. Fakat, savaşta düşmanı yenmeyi beceremese de, rakip generalleri Kongre'de yenilgiye uğratma konusunda büyük bir kabiliyeti vardı Washington'ın. Başından beri niyetlendiği gibi, sonunda zirvede yalnızca o duruyordu.

İstihbarata hiç beklenmedik bir merakı vardı Washington'ın. Bizim istihbarat ağımız hemen hemen her zaman Britanyalılarınkinden daha iyiydi. Ne yazık ki, Washington'ın muhakemesi gerçekleri reddedebiliyordu bazen. Örneğin, Britanyalıların New York Island'a nereden ve ne zaman saldıracaklarına dair mümkün olabilecek her türlü uyarıyı almamıza rağmen, öğrendiklerinin hiçbirine inanmadı Washington. Britanyalılarsa tam o yerden ve tam o zamanda saldırdılar. Yine de kararlılığı konusunda hakkı verilmeli. Ürkütücü yetersizliği yüzünden savaşın yıllar yılı sürmesine rağmen, onun kazandığı türden bir zafer, sanıyorum ki, ancak azim ve cesaretle tam bir yaratıcılık yoksunluğunu birleştiren bir adama nasip olabilirdi.

Korkarım, Washington'ın yardımcısı olmayı gereğince takdir edememiştim. Kongre'den nadir olarak yollanan paraları istemek için mektuplar yazmaktan hiç zevk almıyordum: Amerikan askeri,

bir Hesseli kadar paralı askerdi. Para yoksa, savaş da yoktu. Diğer yardımcıların, Washington'ın besbelli çok hoşuna giden, tapınma ifadelerini ve fütursuzca yağ çekişlerini dinlemekten de pek hoşlanmıyordum. Diğer yandan, fikir özgürlüğünün Washington'ın astlarında aradığı bir özellik olmadığına dair herkes tarafından uyarılmış olmama rağmen, Washington'ın kararlarını sorgulamaya meyilliydim ben. Sonunda Washington'ın yanından ayrıldığımda ikimiz de birbirimizden kurtulduğumuz için mutlu olmuştuk.

Temmuz 1776'da katıldığım, eski dostum General İsrael Putnam'ın, Battery ve Broadway'in köşesindeki karargâhında daha iyi zaman geçirecektim. Eski bir meyhaneci olan Putnam, o sınıfa özgü sıcakkanlılığın yanı sıra keskin bir zekâya da sahipti. Tek kusuru kendini tekrar etmeye meyilli olmasıydı. Düşman ne zaman yakınlaşsa, adamlarına, hiç şaşmaksızın, "gözlerinin aklarını görene kadar" ateş etmemeleri talimatını verirdi. General Putnam'ın Bunker Hill'de meşhur ettiği bu kendi deyişini kendinden aşırmaya pek hevesli oluşu, ateşin, göz aklarının bizim bazı miyop avcı erlerimize görünür hale gelmeden önce açılması gerektiğini düşünen subaylar dışında, herkesin çok hoşuna gidiyordu.

9 Temmuz'da, Bowling Green'de General Putnam'ın karşısında selam durdum. Daha sonra, Kıta Meclis'inin isteğiyle, Philadelphia'dan yeni gelen bir bildiriyi bölüğe okudu emir erimiz.

Bağımsızlık Bildirisi'nin bir kelimesini bile dinlemediğimi itiraf ediyorum. O zamanlar, bu yüce bildirinin yazarının adını bile zar zor biliyordum. Birinin, madem hayatlarımızı böylesine dokunaklı bir şekilde bağımsızlık davasına adamamızı uygun görmüş Bay Jefferson, bari, en azından, orduda bize katılsın dediğini hatırlıyorum. Fakat akıllı Tom, Virginia'nın güvenliğini ve yerel siyasetin heyecanını, savaşın sıkıntı ve tehlikelerine tercih etti.

Putnam'ın evinde, on üç yaşlarında güzel bir kız yaşıyordu; sonraları beni, onu baştan çıkarmakla suçlamışlardı. Margaret Moncrieffe, Britanya ordusundaki bir binbaşının kızıydı; aynı zamanda da, General Montgomery'nin kuzenlerinden biriydi (o günlerde, özel ilişkilerimiz amma da karışmıştı!). Margaret'in babası, Putnam'ın arkadaşı olduğundan, General, kızı evine almıştı. Başka hiçbir şeyi olmasa bile, baştan çıkarıcı bir canlılığı vardı kızın. Putnam'ın yemek masasında, General Washington'a zokayı yutturduğunda ben de o masadaydım.

Yemek bittiğinde, özgürlüğe ya da zafere ya da bu türden başka bir duyguya kadeh kaldırılmıştı. Margaret dışında herkes bunun şerefine içmişti.

"Şarabınızı içmiyorsunuz" derken, çocuğa, genellikle, kamçılanmak üzere At'a bağlanmış erler için sakladığı o soğuk, donuk yılan bakışını attı Washington ("Disiplin bir ordunun ruhudur"; işte Washington'ın gözde kuralı buydu). Can sıkıcı bir çocuktu ama cesaretten yoksun değildi Margaret. Kadehini kaldırdı. "Britanyalı Kumandan General Howe'un şerefine."

Washington'ın yüzü benek benek kızardı. "Bizimle alay ediyorsunuz, Bayan Moncrieffe..." diye söze başlayan Wahington, sonra sustu; her zamanki gibi, yeni bir fikir beyan eden bir cümle kurmayı beceememişti.

Herkesin yardımına sevgili Putnam yetişti. "Bir çocuğun söyledikleri bizi eğlendirmeli General, gücendirmemeli."

Washington'ın yüz ifadesi olağan dinginliğini çok geçmeden geri kazandı. Nazik olmak için sarf ettiği hantal bir gayretle, "pekâlâ, küçükhanım, bu düşüncesiz davranışınızı, Sir William Howe'la, nehrin diğer tarafında yediğiniz bir dahaki yemekte, benim veya Genaral Putnam'ın sağlığına içmeniz şartıyla, görmezden geleceğim."

Bu kızdan hiç hoşlanmamıştım. Büyümüş de küçülmüştü sanki; sinsi olduğunu düşünüyordum. Bir teleskopla, çatıdan saatlerce karşı kıyıdaki Britanya karargâhını izlediğini fark edince, General Putnam'ı uyardım; ama o, bu uyarıyı ciddiye almadı. Daha sonra, babasına hediye olarak gönderilmek üzere, bir dizi çiçek resmi yapmaya başladı. Resim yaparken izlediğim bir gün şöyle dedim ona: "Çiçeklerin dili diye bir şeyin var olduğuna inanıyor musun?"

Margaret, çok hoş bir şekilde kızardı (daha on üçünde göğüsleri tamamen çıkmıştı) ve kekeleyerek, "Evet. Yani, demek istediğim, hayır. Tam olarak değil." Birden, işveyle ve cilveyle alakasız bir telaşa kapıldığını hissettim. Belli ki, çiçeklerin dili, taburların mevkilerini bildirebiliyordu. Kız, bir casustu.

Belli bir gayret göstererek General Putnam'ı, Margaret'in, potansiyel savaş hattından daha uzağa gönderildiği takdirde daha güvende ve daha mutlu olacağına ikna etmeyi başardım (bu iyi General'in, kızı herkesten daha iyi *tanıyor* olduğundan şüpheleniyorum).

Margaret, Kingsbridge'e taşınmıştı. Sonra, Britanyalıların yanına geri gönderildi. Daha sonraki yaşantısıysa romantik ve düzensiz geçti. Şimdi, Londra'da yaşıyor. Birkaç yıl boyunca, Kral'ın elçisi Charles James Fox'un metresiydi. Duyduğuma göre, kendisi bekaretini bozan kişi olma şerefini bana atfediyormuş. Fakat sanmıyorum ki, o zamanlar bu mümkün olsun.

General Howe, 1776 Ağustos'unun sonunda, 34.000 kadar adamı Staten Island'da toplamıştı. New York City'yi zapt edip Hudson'ı kontrol altına alarak kolonileri ikiye ayırmaktı niyeti. Ne yalan söyleyeyim, niyeti her neyse, kolaylıkla istediğini yaptı.

Britanyalıların varışından hemen sonra Putnam, beni Brooklyn Heights'tan Haarlem Heights'a kadar uzanan bir alandaki tüm ileri karakollarımızı teftişe yolladı. Bırakın canlı, modern bir Avrupa askeri gücüyle, herhangi biriyle savaşmaya dahi bu kadar hazırlıksız olan adamları ömrümde görmemiştim. Muhteşem kumandanlarımızın astı olmama rağmen, durumumuzu mümkün olduğunca doğru bir şekilde tespit etme yönündeki vazifemi ciddiye almıştım. General Putnam'a yazdığım kasvetli rapor, Başkomutanlık'a gönderilmişti.

İki gün sonra, Battery'de, Ekselans Hazretleri'yle karşılaştım. New York'un kükürt kokan bir ağustos günüydü. Herkesin sinirleri gergindi. General'in saçını pudralamak için kullandığı tebeşir tozu terle karışıp, damla damla, sıcaktan ve sinirden alevlenmiş yanaklarına akıyordu. Tam karşımızda, güzelce cilalanmış topları ve kurşuni gökyüzü altındaki beyaz yelkenleriyle, karmaşık manevralar yapan Britanya filosunun görüntüsünün, General'in moralini düzelttiği söylenemezdi.

Washington bana, "Düşman taarruza geçtiği takdirde, neticenin ne olacağını düşünüyorsunuz?" diye sordu. Çok şaşırmıştım; Washington, böyle soruları, kurmay subaylara nadiren sorardı; subaylaraysa hiçbir zaman sormazdı.

Aptalca bir dürüstlükle, "Bozguna uğrarız, Efendim" dedim.

"Asla!" Bu "asla", İhtilal boyunca... hayır, Washington'ın uzun süren yaşamı boyunca, hatta mezara kadar, onu takip edecek olan tapınma korosunun daimi bir üyesinden gelmişti. Çevresi tarafından Washington kadar pohpohlanan ve desteklenen başka bir adam olmamıştır.

Ben konuşmaya devam ettim. "İnanıyorum ki, Efendim, sizin Cambridge'den beri başarıyla takip etmekte olduğunuz yöntem en akıllıca olanıdır." Evet, ben de dalkavukluğa başlamıştım.

"Bu yöntemin ne olduğunu düşünüyorsunuz, Bayım?" Savaş lordumuz, benim, kendisinin kazansa da kaybetse de, ya da daha olağan olanı yapsa, yani hiçbir şey yapmasa da, aydan aya esrarengiz bir şekilde büyüyen efsanesinin tam olarak esiri olmadığımdan daha o zamanlarda bile şüpheleniyordu.

"Fabius Cunctator'u taklit etmek. Bizden daha üstün olan bir düşmanla doğrudan bir çatışmaya girmekten kaçınmak. Onu, tedariklerinden uzaklaştırmak. Onu, avantajın onda değil, bizde olduğu kıta içlerine doğru çekmek. Efendim, sizin yerinizde olsam, New York City'yi bugün terk ederdim ben. Kıyı şeridini General Howe'a bırakırdım. Ne de olsa alacak. Fakat, şimdi geri çekilirsek, orduyu muhafaza etmiş oluruz; bu haldeyken..."

Çok ileri gitmiştim. Yardımcılardan biri beni azarladı. "Kolonilerin en iyi taburları burada, Binbaşı Burr. En iyi komutanları..."

"Bizi hafife alıyorsunuz, Binbaşı." Beklenmedik bir şekilde yumuşaktı Washington. Dantel bir mendille tebeşir iziyle dolu yüzünü sildi; çiçek hastalığından kalan çukurlardan ağzının kenarında olanlar bilhassa derindi.

"Benden bir rapor istemiştiniz, Efendim."

"Evet." Washington, sırtını limana döndü ve o zamanlar, kırmızı tuğla evleri ve ince kilise kuleleriyle halen küçük bir Flemenk kasabası olan şehre hükmeden isli, eski kaleye dikti gözünü. Zaten, o zamanlar John Jacob Astor henüz Almanya'nın Waldorf şehrinde, küçük bir kasap çırağıydı.

"Şehri savunacağız." Washington'ın hatalı kararları, her zaman, öyle bir kesinlikle ilan edilirdi ki, sanki herhangi bir eleştiri, Sina Dağı'ndan yeni indirilmiş bir tabletin şeklini bozmak olacakmış gibi hissederdi insan.

"Efendim, ben sizin yerinizde olsam, yarın şehri yakıp yıkar ve Jersey'e geri çekilirdim."

"Teşekkürler, Binbaşı. General Putnam'a saygılarımı iletin. İyi günler."

Washington'ı savunmak için şunu belirtmek gerekir ki, o zamanlar onun hareketlerini şekillendiren güçlü, gizli baskılardan kimsenin haberi yoktu. Onun da şehri yıkmak istediği, fakat yerel tüccarlar (Britanya taraftarı olanların hepsi) ve nihayetinde, hiçbir koşul altında şehrin yakılmamasını *emreden* Philadelphia'daki Kongre tarafından durdurulduğuna dair kanıtlar var. Ancak düş-

manın karşısına tüm birliklerimizle, Long Island'daki Brooklyn'de çıkmak, Washington'ın –kesinlikle başkasının değil, Washington'ın– fikriydi. Bu savaş, Washington'ın ilk meydan savaşı olacaktı ve neredeyse sonuncusu oluyordu. Biyografisini idealize ederek kaleme alan bugünkü yazarlar bile, facianın tek sorumlusunun Washington olduğunu itiraf ediyorlar.

Washington'ın ilk işi, o zaman tamamı bile tek bir Britanya tugayını durduramayacak olan orduyu hemen iki kola ayırmak oldu. Sonra da, bir dizi göz kamaştırıcı Britanya ve Hesse savaş hilesine kendi bildiği yoldan cevap vermeyi seçti; birkaç saat içinde, askersiz ve generalsiz kalmıştı.

Ana savunma hattı olan Brooklyn Heights'a geri püskürtülen Washington, Long Island'da kaldığı takdirde tüm ordusunu kaybetme; Heights'tan vazgeçip New York Island'a geri çekilmeyi tercih ederse de küçük düşürücü bir yenilgi alma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştı. Küçük düşürülmeyi tercih etti, Washington.

29 Ağustos'un erken bastıran soğuk ve sisli gecesinde, Brooklyn feribotunun kızaklarının yakınındaki bir karpuz tarlasında dikilip, ordunun tahliye edilişini izledim. Tüm gece vapurları, New York ve Brooklyn arasında bir ileri bir geri gidip geldi. Alçak kara şekilleri, garip ince sisin içinde bir görünüp, bir kayboluyordu. Sessiz gecede, yalnızca yaralıların hafif inleyişleri, subayların fısıldayarak verdikleri emirler ve bizim için tasarladığı yenilgiye başkanlık eden General Washington'ın atının dizginlerinin gürültüsü duyuluyordu.

15 Eylül 1776'da, Britanya filosu, Battery'nin 4 mil kadar kuzeyindeki Kip's Bay'de göründü. Biz, her zamanki gibi, şaşırmıştık. Saat on birde, ağır bir bombardıman başladı. Daha sonra, Britanyalılar ve Hesseliler karaya çıktılar. Bizim askerlerimizse, Washington'ın bizzat aramızda oluşuna rağmen, hemen kaçtılar. Kendi askerlerine, deli bir adam gibi feryat eden, tugay komutanlarının birinin kafasında bir sopa kıran ve bir çavuşu kılıcıyla yaralayan Washington'ın çabaları nafileydi. Öfkeden kudurmuş ağlayan Washington, tilki avı melodisini ("Bakın hele, tilki kaçıyor") çalarak onunla alay eden Britanya borozanlarının sesine doğru sürükleniyordu.

Washington, adanın üst taraflarına, Eylül'ün kalan kısmında karargâhı olacak Haarlem Heights'taki (Albay ve Bayan Burr'ın

–*ci-devant** Jumel'in– şimdiki evleri olan) Morris Köşkü'ne doğru geri çekilmeye başladı. Bu, kariyerinin en kötü dönemi olmalıydı; Valley Forge'taki kıştan bile daha kötü durumdaydı.

Şimdi, eskiden Washington'ın bürosu olan bu odada oturmuş, bu notları düzeltirken, onu yarım asırdan fazla bir zaman önce, Kongre'ye, Long Island ve New York City'yi bu kadar kayıp vererek kaybetmeyi nasıl becerdiğini açıklamaya çalıştığı o uzun, dilbilgisi kurallarını hiçe sayan, samimiyetsiz mektupları yazarken hayal ediyorum.

Bu süre zarfında, General Washington'ı yalnızca bir kez Morris Köşkü'nde görmüştüm. Eylül'ün 22'siydi ve kurmay subaylarla yapılacak bir toplantıya giden General Putnam'a eşlik ediyordum. Konuşulacak çok şey vardı. Bir önceki gece, New York City'nin üçte biri yanıp kül olmuştu.

"Birileri, bizi iyice benzetti." Washington, gözdesi tıknaz Albay Knox'la beraber, merdivenlerin başında dikiliyordu. General Putnam bir şey söylemeye fırsat bulamadan, Washington bana döndü ve kara dişlerini açığa çıkaran o soğuk gülümseyişine, ilk ve son kez, maruz kaldım. "Bu muharebeyi planlama işini sizin dışınızda hiç kimseyle tartışmamam gerekirmiş, Binbaşı?"

"Ancak sizin emrinizle, Ekselansları."

General Putnam ve Albay Knox'un, neden bahsettiğimiz hakkında en ufak bir fikri yoktu.

Charlie, sandıklarımın içini deşip, sana, bu notlardan daha fazla bulacağım; eski meselelerin çok fazla canını sıkmadığını farz ediyorum.

Madam'ın, o aynı merdivenlerde gönlünü almaya çalıştığım geçen gece, Washington'ı düşündüm. O karanlık gülümseyişi, kalın deri paltosu ve mavi renkli üniformasının omuzlarındaki kaçınılmaz saç pudrası serpintisiyle, tam Madam'ın yanıbaşında, bir an için *gördüm* onu.

Ah, aramızda hayaletler dolaşıyor! Fakat, hatıra dediğimiz, çoktan toprağa karışmış şeylerin gölgesinden başka nedir ki zaten? Ya da, bu sefer olduğu gibi, yalnızca, zayıflasa da hâlâ canlı olan benim hafızamda değil, kuşkusuz gerçekte bir yerlerde, Madeira şa-

* Fr.: Bugüne dek. (ç.n.)

rabı içmekten kararmış korkunç takma dişler şeklinde sergilenmekte olan bir gülümsemedir de.

Sekiz

Fırtına patlıyor! Albay ya da Nelson Chase büroya uğramayalı bir haftadan fazla oluyor. Bay Craft ve ben, işleri elimizden geldiğince yapmaya çalışıyoruz. Son zamanlardaki görevlerimden biri, Albay'ın Texas projesindeki ortaklarını ağırlamak. Şüphelendiğim gibi, kira kontratlarında bir problem varmış; dolayısıyla, Almanlar gelmiyorlar. Albay bütün yatırımlarını kaybetti. Ortaklar sinirli. Onları başımdan savmam gerek; bu yüzden, "Albay şehir dışında" diyorum. Başka ne diyebilirim ki?

Güneşin savaş arabası kadar uğursuz olan Madam'ın heybetli sarı faytonu, öğleden sonra geç saatlerde penceremin altında durdu. Faytoncu aşağıdan bana seslendi. "Madam, sizi City Hotel'de bekliyor." Sonra da faytona binerek uzaklaştı; beni faytona almamışlardı. Demek ki, yürüyecektim.

Ana holün at nalı şeklindeki merdivenlerinin başında Madam ve Nelson Chase duruyordu. İkisinin de ağlamış gibi bir halleri vardı. Yüzeysel olarak bakıldığında, keder ve öfke birbirlerine çok benzer.

Madam kolumu yakaladı; sanki kolumu tutmazsa yere çakılacaktı. "İkinci faytonumu sattı, gri atlarımı da."

"Ortadan kayboldu." Nelson Chase, kendini önleyemeyerek burnunu çekti. Hem gözyaşı hem de öfke; sonradan açığa çıktı ki, saman nezlesi yüzündenmiş.

Bizi Bayanlar Yemek Salonu'na doğru yönlendirdi Madam. Oturduğumuz gibi çay ısmarladı ve çayı, gelir gelmez, Napolyon dönemi arılarıyla süslenmiş gümüş bir imbikten kattığı romla güçlendirdi.

"İnanılmaz bir şey! *Incroyable, Charlot!*" Rom yavaş yavaş Madam'ı yumuşatmaya başlamıştı. "Pazartesi günü, Albany'ye gitmesi gerektiğini söyledi bana. Vapurla yolculuk edecekti. Ben de, aptal gibi, 'ikinci faytonu alsana' dedim. Böylece, pencereden bana şapkasını sallaya sallaya gitti! *Ma foi*! Onu öldürebilirdim! Bir hafta hiçbir haber çıkmadı, ta ki..."

Nefes borusuna kaçan rom yüzünden bir öksürük nöbetine tutuldu Madam; nöbet geçene kadar da, hırıltılarla soluyarak Nelson Chase anlattı hikâyenin geri kalan kısmını. "Madam, kendi faytonunu bu sabah Bowling Green'de gördü. Albay, daha yeni geri dönmüş olmalı diye düşündü. Durumu faytoncuya –yabancı biriydi– soran Madam'a, patronu olan Newburgh'tan Bay Jennings diye birinin faytonu birkaç gün önce, Albay Burr'dan beş yüz dolara satın aldığını söyledi adam."

"Bin dolarlık bir faytondu." Madam daha yeni atlattığı öksürük nöbetine rağmen çok anlaşılır bir şekilde söylemişti bunu.

"Nerede o?" Chase bana, sanki bu sorunun cevabını bilmek ve söylemek zorundaymışım gibi baktı.

"Albany'ye gideceğini söylemişti." Bu doğruydu. "Ama ne yaptı bilmiyorum." Doğru söylemiştim.

"Jersey City'de değil." Chase, manidar bir şekilde baktı bana.

"Jersey City mevzusunu biliyoruz!" Madam, İtalyan opera sanatçılarının yaptığı gibi mücevherli parmağını burnunun kenarına götürdü; daha sonra, beni şaşırttığı kadar Bayan Townsend'i de şaşırtacak kadar müstehcen bir ifadeyle göz kırptı. "*Ily a une fille à Jersey City.*"*

"Kadının adı Jane McManus." Nelson Chase'in suratı şişmişti ve son derece acımasızdı. "Albay'ın yaşında, bir düşünsene."

"Yaşının, bununla hiçbir ilgisi yok!" Madam'ın, tek bir yere asla uzun süre odaklanamayan öfkesi, tıpkı Yunan ateşi gibi Nelson Chase'e savruldu.

"Sadece, demek istiyordum ki..."

"Albay, her şeyden önce, bir *erkek*. Ateşten bir mahluk. Apollo ile Mars arasında kurulmuş müthiş bir denge o. Sadakat, şu zavallılar içindir!" Madam, enfes bir şekilde, büyülenmişçesine bizim olduğumuz tarafa doğru bakmayı sürdüren bir oda dolusu New York hanımefendisini ve onların âşıklarını kastetmişti. "*Puissance*'tan** bu kadar muaf bir kocayı zaten istemezdim! Bırakın kızlarını Jersey City'de tutsun; hiç de yaşlı sayılmaz..."

Kulaklarıma inanamıyordum. Albay yetmiş yedi yaşında. Hâlâ aktif olması bir mucize; Madam'ın, Albay'ın böyle bir faaliyetine göz yumacağıysa hayatta aklıma gelmezdi. Şu hayat hakkında bildiğim her şeyin ötesinde bu.

* Fr.: "Jersey City'de bir kız arkadaşı var." (ç.n.)
** Fr.: Güç, iktidar. (ç.n.)

"Dert ettiğim kızlar değil, Charlot. Para konusundaki kahrolası beceriksizliği canımı sıkıyor benim! Yeni faytonumu ve atları, değerlerinin *yarısına* satmak, ha! Beni batıracak bu adam!"

"Connecticut hisselerinin satışından ona verdiğiniz paraları çoktan kaybetti." Gerçekleşmesine yardımcı olduğu evliliği, kişisel sebeplerden ötürü şimdi bozuyordu Nelson Chase.

"Islah edilemez bir adam! Gençliğinde, yüz tane servet tüketti zaten. Pekâlâ, benimkini harcayamayacak ama! Söyle ona bunu. Ona de ki, eğer fayton ve atlar için bana borçlu olduğu bin doları ödemezse, onu boşayacağım."

"Elimizde yeteri kadar delil var." Nelson Chase mutluydu.

Onlara, Albay'ı ne zaman görürsem Madam'ın söylediklerini ona ileteceğime dair söz verdim. Daha sonra, evin içinden fayton yoluna inen merdivenlere kadar onlara eşlik ettim. Romdan pembeleşmiş yüzüyle, şimdi iyi bir havadaydı Madam.

"Söyle ona Charlot, onu sabırsızlıkla bekliyorum."

"Bin dolarla beraber" diye ekledi Nelson Chase.

"Tüm kalbimle!" Madam, yanında Nelson Chase, hafifçe sallanarak aşağı doğru indi. Ben, neredeyse dolmuş olan yemek salonunu geçerek ana salona geri döndüm. Bir an için başımı, her zaman çok güzel sirke ve kızarmış et kokan, geniş, konforlu salonun içine uzattım. Albay, bazen yemeğini tek başına, burada bir köşede yer. Fakat bugün o günlerden biri değil.

O sırada ceketimin çekiştirildiğini hissettim. Aşağıya doğru baktım ve yaşlı Dr. Bogart'ı gördüm. Katarakt perdelerinin arasından, beni yine de tanıyabilmişti.

"Oğlum! Otur şöyle! Yemeğimi hep bu saatte yerim ben. Gündoğumu ve günbatımında. Sen de öyle yapmalısın." Dr. Bogart haşlanmış patateslerini yerken –çiğnerken– onunla oturdum.

"Dostumuz Albay'ı o büyük günden beri görmedim." Dr. Bogart korkunç bir şekilde kıkırdadı. "Her şey yolunda mı?"

"Ah, evet, efendim."

"Güzel bir çift. Gerçi, o kızın Aaron için yapabileceği en ufak şey bu. Demek istediğim, iyilik yapan iyilik bulmalı."

"Albay, Madam'a ne gibi bir iyilik yaptı ki?"

Fakat Dr. Bogart ayrı bir telden çalmaya başlamıştı. "*Diğer* düğün farklıydı; dur da sana anlatayım."

Anlatmasını gerçekten teşvik ettiğim söylenemez; fakat Dr. Bogart yine de anlattı elbette. "Çok alelade bir kadındı ilk Bayan

Burr. Zavallı Theodosia. Aaron'dan on yaş büyüktü; alnında da berbat bir yara izi vardı. Daha o zaman bile kanserden çekiyordu. Ayrıca ilk kocasından dört çocuğu vardı. Cebinde de bir kuruşu bile yoktu. Fakat, Aaron tapıyordu ona. Hepimiz tapıyorduk. Benim ailem, Paramus'ta onlara yakın bir yerde oturuyordu."

"Nerede tanışmıştı Albay, Theodosia'yla?" Madem dinlemek zorundaydım, başı sonu belli bir sunumu tercih ederdim.

"Savaş sırasında." Dr. Bogart'ın hafızası bulanmış gibi duruyordu; kaşığıyla bir patatesi ezdi; yavaş yavaş geçmişi hatırlamaya başladı. "Albay Burr civarda, Ramapo River üzerindeki Orange County'deydi. Görüyorsun ya, tüm bunları hatırlıyorum; çünkü ben de oradaydım." İhtiyarlamış gözleri benimkilere dikildi; sadece savaşı değil, "gözün görebileceği en yakışıklı erkek" olan genç Burr'ı da görmüş gözlerdi bunlar. "İnce ve sırım gibiydi. Bir ceviz dalı kadar da sert. Ve, ah, zekâsı! O zekâsı! O günlerde, Aaron Burr'a az da olsa âşık olmayan kız neredeyse yok gibiydi."

Şanslı kızlarmış ki, Albay, onların ilgisine coşkuyla karşılık veriyormuş diye düşündüm.

"Onun adı Theodosia Prevost'tu. Hermitage'da yaşıyordu. Bogart Çiftliği'nden gelen yolun karşısında. Kocası, Batı Hint Adaları'nda görev yapan Britanyalı bir albaydı. Bir Tory olduğundan yasal olarak Hermitage'dan gönderilmesi gerekiyordu; ama Amerikalı olarak doğduğu ve George Washington ile Jeremy Madison'ın dostu olduğu için kalmasına izin verilmişti; subaylarımızın hepsi de onu ziyaret ederlerdi. Bir gün Washington bile ziyaretine gelmişti. Derken, genç Albay Burr –ordunun en genciydi– Britanyalılara karşı gece akınlarına başladı. Bizim civarda herkes, hâlâ ondan bahseder. Yani, aramızda gece akınlarını ve gençlik günlerimizi hatırlayabilenlerden geriye kalan herkes." Dr. Bogart düşüncelerinin akışını kaybetmişti. Boş gözlerle tabağına bakıyordu şimdi.

"Albay Burr" dedim, ona konuyu hatırlatmak için, "Theodosia Prevost."

Söylediklerimle, yaşlanan beyinlerin çekildiği Araf her neresiyse, oradan geri çağrılmıştı Dr. Bogart. "Kocası ölmüştü; savaş sona ermişti ve Theodosia, Paramus'ta Albay'la evlendi. Ne günlerdi onlar!" Ve Doktor Bogart, uzunca bir süre, gökyüzünün daha mavi, suyun daha temiz, patateslerin şimdikinden daha iri olduğu bir dönemden bahsetti. Bu nutku iyi biliyorum. Yaşlıların tiradıdır bu.

Burr'un İhtilal maceralarını sordum.

"Burr, Cambridge'de General Washington'ın birliğine katıldığı günden itibaren ne istediğini biliyordu. Yasadışı katılmıştı orduya diyebilirim; çünkü henüz yaşı tutmuyordu. Vasisi de –biliyorsun, Aaron, iki yaşında öksüz kalmıştı– çok öfkelenmişti. Edwards Ailesi'nden olan vasisi, bir ulakla, yalnızca küçük olması sebebiyle değil, aile doktoruna göre de, bünyesi herhangi bir savaşı atlatamayacak kadar zayıf olduğundan, hemen eve geri dönmesini emreden bir mektup gönderdi Aaron'a."

Dr. Bogart'ın ince mavi dudaklarında, ince mavi bir gülümseme belirdi; o da pek çok doktoru devirdi. "Aaron, ulağa, eğer kendisini kamptan çıkartmaya çalışırsa, onu astıracağını söyledi. Ulak, bunun üzerine, vesayet altına aldığı adamın huyunu suyunu bilen biri diyebileceğimiz vasiden gelen ikinci bir mektubu verdi Aaron'a; bu mektup daha yumuşaktı ve içinde biraz para da vardı. İşte Aaron savaşa böyle katıldı ve ilk kahramanlarımızdan biri oldu. Quebec'ten sonra ismini duymayan kalmamıştı."

Dr. Bogart daha anlatacaktı ama William de la Touche Clancey bana küstahça çarparak yanıma oturunca (ufak tefeğim diye bir taşra oğlanına mı benziyorum ben?), hızlıca Dr. Bogart'a veda edip oradan ayrıldım.

Giderken Clancey bana sert bir bakış attı. Sanırım, beni Five Points'ten hatırlamıştı.

Bu öğleden sonra ofiste yalnızdım. Tıpkı bir hırsız gibi, çuha kaplı masanın altında duran sandığı açmayı ikinci defa denedim. Ve bu sefer başardım. Albay sandığı kitlerken anahtarı yalnızca yarısına kadar çevirmişti ve kilidin ağzı, yerine sağlam oturmamıştı.

Sandığın içindekiler hemen hemen beklediğim şeylerdi. Mektup paketleri, gazete kupürleri, Albay'ın 1812'de Avrupa'dan dönüşünden kısa bir süre sonra ölen torununun oyuncakları... Bu arada, Albay'ın, kendisinden ya da torunundan bahsederken her ikisi için de "Gamp" adını kullandığını belirtmeliyim.

Sandıkta Van Buren hakkında herhangi bir şey var mı diye boşuna arandım durdum. Zaten, Albay'ın Avrupa'dayken, dönüşünde kızı Theodosia'ya takdim edilmek üzere yazmış olduğu bin sayfalık günlüğü hesaba katmazsak bile, tüm bu mektupları ve kağıtları incelemek bir ay alırdı. Günlük, tabii ki, hiçbir zaman Theodosia'ya takdim edilememişti. Çocuğunun ölümünden sonra, New York'a giden bir gemiye binmişti Theodosia. Gemi denizde kaybol-

muş ve böylece muhtemelen kimse tarafından okunmamış olan bu günlük de sandıkta istirahate çekilmişti. Acaba Albay'ın hatırı için, bu günlüğün okunması gerekir mi diye merak etmiyor değilim.

Albay günlüğünde, Paris ve Londra'da çektiği yoksulluğu şaşırtıcı bir samimiyetle anlatıyor; Napolyon ile bir görüşme ayarlayabilmek, para ödünç alabilmek, kendisinden nefret eden ve Albay'a her vatandaşın sahip olduğu hakkı bahşetmeyeceği belli olan bir Amerikan konsolosundan pasaport alabilmek için ne kadar uğraştığını da. Beni en çok şaşırtansa, Albay'ın cinsel münasebetlerini, hepsini anlayamadığım Fransızca kelimelerle ve kızıyla Albay arasındaki özel bir dili kullanarak anlatma şekli oldu.

2 Mayıs 1811 için, Paris'te yazılmış örnek sayfalar:

Sana, dün gece beni, bekçinin saat ikide çıkışına kadar yine uyku tutmadığını anlatmayı unuttum. Akşam yemeğindeki çay çok sert, irademse içmeye karşı koyamayacak kadar zayıftı. Yatakta zaman geçirip patatesleri yedikten sonra, saat üç sularında dışarıya çıktım. Patatesler haşlanmıştı.

Güzel kadınlara bakmak için Tuileries'e gittim ve yalnızca bir tane gördüm; bir faytonun içindeydi. *Une duchesse au moins.** Kadının vücudunun üst kısmı, başını yaslayıp rahatlamaya çok uygundu ve Hartfordlu Bayan X'inki gibi dolgundu; hatırladın değil mi?

Ondan sonra da Palais Royal'e, *filles*'i (bu kelime, sokak kadınları anlamında kullanılmış burada) gözlemeye gittim.

Güzel bir gündü. Palais Royal'ın kemerlerinin altında *filles* çıvıldaşıyorlardı. Buradaki kadın çeşidi de bir ilkbahar gününde Battery'de görebileceğim kadar geniş bir yelpaze oluşturuyordu. Fakat Battery'den farklı olarak burada küçük bir para sana dünyaları satın alabilir ve hiç evlilik muhabbeti de olmaz.

Dolgun dudaklarının kenarında bir beni olan, Beau Ned Livingston'ın Creole** olan karısına tıpatıp benzeyen, esmer bir mahluktan çok etkilendim. "*Bonjour, Mademoiselle*" diyerek yanına yaklaştım. Pek naziktim. Onu yerlere kadar eğilerek selamladım.

* Fr.: En azından bir düşes olmalıydı. (ç.n.)

** Creole: Amerika'ya yerleşmiş Fransız asıllı Avrupa-Afrika melezi; Avrupa ve Afrika dillerinin karışımı bir dil konuşan beyazlar. (ç.n.)

Bana haşmetli bir bakış attı. Ben Fransızca'mı konuşturdum. O da matematiğini. Birkaç dakika içerisinde onun Palais Royal'in arkasındaki köhne bir binanın dördüncü katındaki tek bir odadan ibaret olan, seslerden ve görüntülerden (ve kokulardan da!) anlaşıldığı kadarıyla *filles* ve onların *amis*'leri tarafından sık ziyaret edilen *atelier*'ine doğru yola koyulmuştuk.

Oldukça temizdi (yine de burasının Fransa olduğunu unutmamak lazım). Çarşaflar idare ederdi. Heyecan ise, *brio*. İlk olarak *Camel*'i yaptık. Daha sonra, yanlış giriş ve incinme yüzünden başarısız olan *la Tonnerre*'i denedik. Neticede her şey çok memnun ediciydi. Burgundy'deki Dijon'danmış. Erkek kardeşi Dış İşleri Bakanlığı'nda çalışan bir kâtipmiş (ya da o, öyle söylüyor). Vanderlyn'in son tıbbi teorilere (*department de Venice*) dayanan tavsiyesine uyarak *splendeurs de l'amour*'dan* sonra *vase de nuit*'yi** ayırıp sağlam bir işedim.

Nasıl bir adam bu Albay? Theodosia nasıl bir kız çocuğuydu? Albay'ın Theodosia'ya ve Theodosia'nın Albay'a yazdığı mektupları okuyunca, insanın üzerinde kalan etki, Lord Chesterfield ile oğlunun karşılıklı yazışmasının bırakacağı etkiye benziyor (şayet, oğul babanın dengi olabilseymiş elbette; çünkü Theodosia'nın üslûbu girift ve çok parlak); gerçi bu günlüğü okuyup birbirleriyle özel olarak nasıl konuştuklarının farkına varınca da hayrete düşüyorum.

İleride bu günlüğün başına gelecekleri merak ediyorum. Sanıyorum, Bay Davis bunu ortadan kaldıracaktır. Eğer Albay'ı savunmak istiyorsa, kaldırmalı da.

Dokuz

Bu sabah işe geldiğimde Albay Burr ofisindeydi. Morali yerindeydi. "Madam'ı gördün sanırım. Ve her şeyi de biliyorsun!" derken hınzırca ellerini ovuşturdu. "Biz ayrıldık. Ama sadece geçici

* Fr.: Aşkın güzellikleri. (ç.n.)
** Fr.: Gece kabı, lazımlık. (ç.n.)

olarak. Önümüzdeki birkaç gün Bowery'de, himayem altında olan bir gencin yanında kalacağım. Yükselen bir gümüşçü, eğer gümüşçülerin gerçekten yükselebileceklerini söylemek uygun olursa."

"Sözünü ettiğiniz kişi Bay Aaron Columbus Burr olmalı." Pervasızlığımdan memnundum. Demek ki Albay'ın tavrı bulaşıcı.

Bu bilmiş yüzden, gasp etmeyi becerebildiğim ilk şaşkın bakışla mükâfatlandırıldım. Albay'ın ak düşmüş kaşları, her zamanki gibi topuz şeklinde toplanmış saçlarının hemen altında duran gözlüklerinin çerçevesinden taşıncaya kadar kalktı. "Charlie, ilgimi çekiyorsun benim. Hakikaten." Bir an duraksadı Albay; kuşkusuz bana duyduğu bu ilgiyi nasıl izah edebileceğini düşünüyordu. "Nelson Chase gibi beni takip etmiyordun, değil mi?"

"Hayır, efendim. Sadece bir tahmindi bu. Birisi, gümüş işleyen bir oğlunuz olduğunu söylemişti."

"Sanırım, bunun bir sır olarak kalması imkânsızdı. Annesi, çocuğun bir gün orijinalini taklit edip yalnızca babasını değil, bizim yeni dünyamızı da keşfedebileceği umuduyla –ki on sekiz yaşına geldiğinde gerçekten de keşfetti– düşünceli bir şekilde ilave ettiği Columbus'la beraber ona benim adımı da vererek, bunun bir sır olarak kalmaması için elinden geleni yaptı. Şimdi, annesini de New York'a getirmek istiyor." Albay içini çekti. "Annesini ilk tanıdığımda Rue Royal'de bir saatçinin asistanıydı. Makineler konusunda bir harikaydı. Saatten pusulaya kadar her şeyi tamir edebiliyordu. İçimde onu tekrar görmek için en ufak bir istek yok. Columbus'u *Maman*'ı buraya getirme fikrinden caydırmaya çalışıyorum."

Burr, eline bir puro alıp arkasını kesti. "Ona evinin, şu haliyle bile, kendisi, karısı –Staatsburgh'tan gelen çok çekici bir kadın– ve iki pırlanta gibi çocuğu için çok küçük olduğunu söyledim; ki zaman zaman orada kalan kendimi ve onların sevgili yaşlı Gamp'ını da saymıyorum." Puroyu yakarken gerçekten sevecen görünüyordu; bence, çocuklar, kadınların refaketinden bile daha çok şey ifade ediyor Albay için.

"Zaman içinde Columbus'la tanışacaksın. İngilizce'yi çok kötü bir aksanla konuşan, yakışıklı bir delikanlı. Ona bir şeyler öğretecek zamanım olmadı; zavallı oğlan." Puronun yükselen dumanı, Albay'ın başını, hafif yana kaymış bir hale gibi kaplıyordu. Konuyu değiştirdi. "Dostumuz Nelson Chase, Jersey City'de benim için bir oyun hazırladı. Şimdi, Bowery'e taşınmamın sebebi bu."

"Madam için çalışıyor." Albay'a, kendi sadakatimi, bu şekilde ilan ediyordum.

Albay başını salladı. "Bildiğin gibi, sık sık Jane McManus adında çok sevgili bir kızı ziyaret ederim. Yaklaşık elli yıl önce babaannesinin dostluğunu bulduğum gibi, şimdi de onun dostluğunu sakinleştirici buluyorum. O da Jersey City'den. Bu şehrin, benim için cazibesini hiç yitirmediği kesin. Her neyse, biz, yani Bayan Jane ile ben, Jane'in Nelson Chase için çalışan şaşı gözlü hizmetçisi tarafından *gafil avlandık*. Hikâyenin tümünü bastonumun yardımıyla bu kadından öğrendim. Madam, olur da canı bir gün ben ve Bayan McManus arasındaki gizli bağları çözmek isterse, bu hizmetçi kadın şahit olarak ifade verebilsin diye, kadına, beni ve Bayan Jane'i uygunsuz bir durumda yakalaması için para vermiş. Şey, kız bizi yakalamayı başardı elbette. Bayan Jane hâlâ tüm bunların utancıyla ağlıyor. Ve Madam da bu bayağı delile sahip olmuş oldu."

"Bence efendim, Madam'ın en az karşı çıkacağı şey sizin..."

"Dostluklarım mı?" O genç gözlerde alaycı bir parıltı vardı. Bir seferlik olmak üzere herkes haklı: Aaron Burr, şeytanla *gerçekten* bir anlaşma yapmış. Anlatılan karanlık efsanelerin hepsi doğru demek.

"Onu kızdıran para meseleleri. Şu Texas'taki arazi kiralama işinden kaybettiğiniz paralar."

Albay kaşlarını çattı. Şeytanla anlaşması her ne ise, para işlerinde yetenekli olmanın kontrata dahil olmadığı kesin. Mathew Davis bir kez bana, Burr'ın İhtilal'den hemen sonra, New York City tarihinde bir avukatın kazandığı en büyük serveti elde ettiğini ama abartılı ve savurgan bir yaşam tarzıyla bu parayı son meteliğine kadar yiyip bitirdiğini söylemişti.

"*Faytonumuzu,* ona söylemeden satmamam gerektiğini kabul ediyorum. Bu, bir düşüncesizlik örneği. Fakat, teklif o kadar iyiydi ki. Para da çok gerekliydi. Faytoncu Jake de –harika bir herif, bu arada– gri atların fazla iyi olmadığını söyledi. Her neyse, olan oldu artık."

Ani bir rüzgâr, dışarıdaki kırmızı yapraklı sarmaşığı, tozlu camın üzerine, bir tabutun kapağındaki parmak vuruşları gibi art arda üç kez savurdu. Nereden böyle bir tasvir aklıma geldi ki? Burr ölümsüz biri. Ancak, ölümsüz ya da değil, o da istemeyerek bu sesle ürperdi. "Hep tetikte olmalıyız, Charlie."

"Evet, efendim. Nerede yaşadığınızı biliyorlar mı?"

"Henüz değil. Bırakalım, bir süre daha tahmin etmeye çalışsınlar. Ben yeni bir projeyle uğraşıyorum..." Albay durdu. Neler planlıyor olduğunu zamanı gelmeden ifşa etmek konusunda her zaman ketumdur. İşlerinin niye hep felaketle sonuçlandığını açıklayabilir bu. Hiç kimseye, hiçbir zaman, onu uyarabilme fırsatı vermez.

"Park Tiyatrosu'ndaki yeni oyunu muhakkak görmelisin. Dün gece Columbus ile beraber gittik. Bir melodram ama öyle aptal işi değil. Bize, adam başı yetmiş beş sente mal olan bir locada oturduk. Ne israf ama!"

Albay, daha sonra masanın üzerinde duran birkaç eski kitabı işaret etti. "Bunları, senin için aldım, Charlie. Korkarım, kullanılmışlar. Gibbon'ın, *Roma İmparatorluğu'nun Düşüşü ve Çöküşü.* Al bunları. Hepsini oku. Uygar ol."

Bay Craft, elinde patrona getirdiği işler, aceleyle odaya daldı. Albay'la samimi dakikalarımız sona ermişti.

On

Saat tam altıda, Bridge Street, 3 Numara'nın ön kapısını çaldım. Leggett bana randevuyu ayarladığını söylediği zaman olacağımı tahmin ettiğimden bile daha fazla gergindim.

İriyarı bir kadın açtı kapıyı. İsmimi bile sormadan sadece, "*Beyefendi*, ön salonda" dedi. Ve kadın kahkahalarının duyulduğu, evin arka taraflarına doğru gözden kayboldu. Yukarıdan da, sanki çocuklar koşturmaca oynuyorlarmış gibi küt küt sesler geliyordu. Bu büyük adam New York'taki ikametgâhında, bekar bir insan için hiç de yalnız sayılmazdı.

Şöminenin yanında, Mağribi görünüşlü bir saray resminin (acaba Elhamra mı?) altında Washington Irving dikilmiş duruyordu. Okuldayken okuduğum kitaplarda, dalgın görünüşlü, zayıf bir delikanlı olarak tasvir edilirdi Irving. Artık öyle değil. Şimdi çarpık ama sevimli bir gülümseyişi olan, oldukça şişman ve yaşlıca biri. Gözleri tetikte, uyanık; ressamların ilk taslaklarında yaptıkları gibi tümüyle, her bir noktanızı kavrıyor bakışları. Utangaç biri olduğu izlenimini bırakıyor insanda. İlk başlarda sesi o kadar alçaktı ki, konuşmalarından ancak ara sıra birkaç kelime yakalayabili-

yordum. "Çok mutlu... Bay Leggett... yakında Washington City'e... alışkın değilimdir... lütfen... oturun... çok mu sıcak?"

Bay Irving, bizi ateşin karşısındaki iki koltuğa karşı karşıya oturttu; dizlerimiz neredeyse birbirine değiyordu. Sert bir rüzgâr odada cereyan yapıyordu. Bana uzun uzadıya bir daha baktı. "Schuyler. Hangi Schuyler?

"*Hiçbir* Schuyler." Yapmaya alışkın olduğum itirazımı yapma fırsatı bulunca, gerginliğimin birazından kurtulmuştum. Babamın, eskiden Greenwich Village'te bir taverna sahibi olduğunu ve şanlı Schuyler'le hiçbir bağının bulunmadığını izah ettim Irving'e.

"Felemenk olsun da, önemi yok." Irving, Flemenkliğimin açık fiziksel gerçekliğinde, artık ne kadar olabilirse, teselli bularak hayal kırıklığını atlatmıştı. Sarı saçlarım ve mavi gözlerimle, şimdiye kadar çizilmiş olan tüm Felemenk erkek karikatürlerine benzerim. Rahmetli anneme çekmişim. O, bir Schermerhorn'du; hayır, zengin Schermerhornlar değil, diğerleri.

Irving benimle Felemenkçe konuşmayı denedi ve ben anlamayınca yine hayal kırıklığına uğradı. "Eski dil unutuluyor. Bu günlerde hepimiz aynıyız. Bu ayın başlarında Kinderhook'ta..." Duraksaması hayret vericiydi. Aslında orada Başkan Yardımcısı Van Buren'i ziyaret ediyor olduğunu bütün dünya biliyor. "...Flemenk kökenli eski bir arkadaşımlaydım. Boşuna, gençliğimizden bildiğimiz pek çok sınır taşını aradık. Artık Flemenkler de diğer herkes gibi. Tüm renkler kayboluyor." Irving'in daimi tonu melankoliymiş gibi duruyor; cümleleri de, uçucu bir düşüşle sonlanmaya meyilli.

"Van Buren'ların tavernası hâlâ Kinderhook'ta mı?" Çok hızlı ilerlemiştim.

"Evet, evet. Orasını bilir misiniz?" Irving'inkisi, yalnızca nezaketen gösterilen bir ilgiydi.

"Albay Burr'dan o taverna hakkında pek çok şey duydum. Onun hukuk bürosunda çalışıyorum da."

"Aaron Burr." Irving, bu ismi yumuşakça ve belli bir duyguyla söylemişti. Fakat tam olarak nasıl bir duyguyla olduğunu belirleyemiyordum. Düşmanca olmadığı kesin. Belki de meraktır. Pişmanlık. "Evet, Bay Leggett, Albay Burr'ın kariyeriyle ilgilendiğinizi söylemişti. Kardeşim bir keresinde Albay Burr için bir gazatenin editörlüğünü yapmıştı; uzun zaman önce." Irving'in gözleri kapandı. "*Morning Chronicle*"dı gazatenin adı. Çok siyasi bir şahsiyetti kardeşim Peter; hâlâ öyledir. Kendini davaya adamış bir Burrcıydı. Ben

ufak tefek şeylerimi –bunu söylerken, Irving'in gözleri fal taşı gibi açılmıştı– ilk kez onun gazatesinde yayınladığımda, Albay Burr başkan yardımcısıydı. Otuz kırk yıl öncesinden bahsediyorum."

Okuldayken, onun, Jonathan Oldstyle mektuplarını okuduğumu söyledim Irving'e. Görünüşe göre, daha o günlerde bile, insanlar eski New York'un o eski "güzel günlerini" özlüyorlarmış. Irving'in eserlerine ne kadar hayran olsam da, onun Flemenk antikalığından aldığı zevki paylaşmıyorum. Flemenk olmanın hiçbir yanını sevmiyorum; buna, bizim hakkımızda yapılan bütün o şakalar da dahil.

"Albay'ın gazetesinde yazdığım şu *ufak tefek* şeylerin sonuncularından birinin, düello geleneğinin sürdürülmesine karşı bir saldırı yazısı oluşu ne tuhaf. Bu, o malum olaydan yalnızca iki sene öncesindeydi..." Irving hareketlendi. Gözlerini benimkilerden kaçırarak şöminenin üzerindeki Mağribi şatosuna dikti.

Bu arada, üst katta korkunç bir patırtı koptu. Irving yerinden sıçradı; telaşlanmış görünüyordu; iç geçirdi. "Ah bu çocuklar!" derken, bir an için tavırlarındaki olağan sevecenlik kayboldu. Şu açık ki, aile hayatına alışkın değil. Ne de olsa son yirmi yıldır İspanya ve İngiltere'de bekar hayatı yaşamıştı. Neticede, şimdi Amerikalıdan ziyade bir İngiliz erkeğine –kibar olan çeşidinden– benziyordu. Hemen bu gece Park Tiyatrosu'nda sahneye çıkıp bir dükün uşağı rolünü büyük bir kolaylıkla oynayabilir.

"Albay Burr'ı Richmond Hill'de görmüş olmalısınız?"

Irving gülümsedi. "Elbette. Fakat ben, Küçük Çete'ye dahil değildim. Bu, Albay'ın hayranlarının kendilerine verdikleri isimdi. Albay'a çok sadık bir gruptu bu ve böyle olmak için iyi de bir gerekçeleri vardı. Albay Burr, New York'un Maecenas'ıydı. Sanatçıları çok severdi. Onlara yardım etmekten de çok hoşlanırdı. Ondan para talep eden hiçbir iyi sanatçı asla eli boş dönmezdi. Hem o hem Theodosia..."

"Bayan Burr mı?"

"Hayır, o zamanlar Bayan Burr ölmüştü. Ben, Albay'ın kızı olan Theodosia'yı kastediyorum. Hayatımda tanıdığım en olağanüstü kadını." Irving gerçekten duygulanmış gibi duruyordu; yuvarlak gözleri ışıldıyordu. "Theodosia, ufak tefek ve esmerdi; o Yunan profiliyle ne de ihtişamlı dururdu. Yarım düzine lisan konuşurdu. Her ilmi bilirdi. Voltaire'i okumuştu. Jeremy Bentham'ın mektup arkadaşıydı. Bunlara rağmen, kadınsı ve sevecendi..."

Herkesin hemfikir olduğu bir şey varsa, o da Theodosia'nın gerçekten bir fazilet örneği olduğuydu; fakat kendi esrarengiz sebeplerinden dolayı Irving'in, çoktan ölmüş olan bu kadına duyduğu tutkuyu abarttığı izlenimine kapıldım; yanağından yalnızca tek bir damla gözyaşı, o uzun, sert gövdesinin kalesine doğru, karanlıkta yanaktan boyuna sıçramak üzere süzülürken, karmaşık ve eksiksiz cümleler kurarak ifade ediyordu Theodosia'ya olan hayranlığını... Ben de dalga geçiyorum adamın üslûbuyla, pes doğrusu.

"Bay Van Buren, Richmond Hill'e sık gelir miydi?"

Gözyaşının, yumuşak dolgun yanağında bıraktığı tuz izini temizlemek için ipek bir mendil kullandı Irving (çocukluğumun en gözde hikâyelerini yazan kişinin bu adam olduğunu bir türlü unutamıyorum). "Sanıyorum, hayır." Irving temkinliydi. "Dostlukları, gereğinden fazla şeyi açıklamak için kullanıldı."

"Ama Avrupa'dan döndüğünde, Albany'de Van Buren'le kalmadı mı Albay Burr?"

"Bay Van Buren, bir zamanlar bir dosttu. Bu yüzden, Albay, ona karşı her zaman arkadaşça davranacaktır. Ama aralarında hiçbir *siyasi* bağlantı yok." Irving bunu sert bir dille söylemişti. Irving'in adı, sık sık, Van Buren seçildiği takdirde kurulacak kabinenin olası dışişleri bakanı olarak zikrediliyor. Ne de olsa, bir süre Londra'daki Amerikan Elçiliği'nde görev yapmış tecrübeli bir diplomat. Aslında, geçen sene Başkan Jackson tarafından görevlendirilen Van Buren'in elçi sıfatıyla Londra'ya varıp görevi alması, Başkan Yardımcısı Calhoun'un kötü niyeti sonucu Senato tarafından aşağılayıcı bir şekilde reddedildiğinde, Irving de Londra'daydı. Bununla beraber, ince ruhlu Irving onay alamamış büyükelçiye karşı çok kibar davranmış; onun, Kral tarafından kabul edilmesini ve Londra sosyetesinin çoğunluğu tarafından da el üstünde tutulmasını sağlamayı başarmıştı.

Irving, Van Buren'e Senato tarafından reddedilişinin onun için hayırlı olduğunu da söylemiş sözde. "Çünkü" demiş, rivayete göre, "siyasette, bir insanı gereğinden fazla bitirmek diye bir şey vardır. Şimdi, Jackson'ın bir sonraki başkan yardımcısı olacaksın sen ve bu Calhoun'un sonu olacak."

Dünyevi bir insan olmayan Irving, iyi bir dost olduğu kadar iyi de bir siyasi kahin olduğunu böylece kanıtlamış oldu. Bu iki adamın Hudson'ın üst taraflarına doğru beraberce seyahatlere çıkıp, Felemenk harabeleri etrafında dalgın dalgın gezinmelerinde şaşı-

lacak hiçbir sey yok. Rip Van Winkle sahiden canlandı ve arkasına Amerika'nın gelecek Başkan'ını da takarak aramıza geri döndü.

"Size herhangi bir yardımımın dokunabileceğinden pek emin değilim, Bay Schuyler." Irving'in içindeki, tetikte bekleyen diplomatın farkına şimdi varmıştım. "Albay Burr'ın kariyeri hakkında yapılmış bir çalışmayı okumanın çok ilgi çekici olacağına katılıyorum. Fakat, bunun için belki biraz erken oluğunu düşünmüyor musunuz? Pek çok insan hâlâ hayattayken..."

"Örneğin, Bay Van Buren gibi mi?"

"Başkan Jackson'ın, Albay Burr'la çok daha derin ilişkilere girmiş olduğu da *söyleniyor*." Irving'in ahenkli sesinde apaçık bir sertleşme seziliyordu. "Senatör Clay de öyle; ki o..."

Konuşmamız, adeleli bir yapısı olan sarışın bir gencin salona girmesiyle bölündü. "Bay Irving! Ah, özür dilerim. Yalnız değilsiniz." Delikanlı kapının girişinde teredütte kaldı. Ben ayağa kalktım.

"Size, John Schell'i takdim edeyim, Bay Schuyler." Delikanlının el sıkışı, kemik kıran cinstendi. "John'la Londra'dan gelen gemide tanıştım. Yeni ülkemize alışana kadar burada kalacak."

"Affınızı rica ederim, beyler." Delikanlıdaki Alman aksanı çok kuvvetliydi. Bize resmi bir selam verdikten sonra, yanımızdan ayrıldı.

Irving devam etti. "Şunu söylemek üzereydim; dün akşam Senatör Clay'i tiyatroda gördüğümde..."

"Dün gece mi? Fakat, Albay Burr da dün gece tiyatrodaydı."

"Biliyorum" derken gülümsüyordu Irving. "Size, olanları anlattı mı?"

Hayır dercesine kafamı salladım.

"Saat dokuz sularında Henry Clay tiyatroya geldi. Neredeyse herkes ayağa kalktı ve alkışladı onu. Çok gürültülü bir karşılama olduğunu söyleyebilirim." İnce ve çarpık bir gülümseme belirdi Irving'in dudaklarında. "Bu Whig tarzı gösteri sırasında ben, *her nasılsa,* yerimden kalkmadım. Daha sonra, oyun arasında giriş salonundan geçerken birden ne gördüm dersiniz; Albay Burr, tesadüfen olduğunu düşünüyorum, Bay Clay'le karşı karşıya gelmişti. Biri cılız, o sazan balığınınkini andıran korkunç ağzıyla gözü dönmüş gibiydi; diğeri ise Cehennem'den gelen küçük, kara bir şeytana benziyordu. Küçük şeytan elini uzattı ve Bay Clay *sendeledi*; geriye doğru düşercesine kaykılışını ifade edebilecek başka bir kelime yok. Derken, kendisine şans dilemek için etrafını saran bir in-

san grubu Clay'in başını ağrıtınca da ortadan kayboldu. Orada dikilen onca insandan bir düzinesinin bile Albay Burr'ı tanıdığını; tanıyanların içinden birinin bile Clay'in yıllar önce Kentucky'de çok hırslı ve genç bir avukatken Aaron Burr'ı bir vatana ihanet ithamı karşısında nasıl başarıyla savunduğunu ve bu süreç içinde, neredeyse kendi siyasi kariyerini daha başlamadan yok edeceğinin farkında olduğunu sanmıyorum. Sizin şu Aaron Burr'ınız, pek çok meşhur dolabın içindeki canlı iskelettir!"

"Buna Başkan'ın dolabı da dahil mi?"

"Bence –sizce de öyle değil mi?– zamanında, General Jackson aralarındaki ilişkiyi son derece tatmin edici bir şekilde açıklamıştı." Irving'in cevabı, en hafifinden söylemek gerekirse bile, çok katıydı. Fakat, diğer taraftan da bugünkü Başkan destek vermezse, Irving'in arkadaşı bizim gelecek başkanımız olamaz; bu yüzden, Andrew Jackson'ın hiçbir kuşku uyandırmaması gerekir. Hiçbirinin herhangi bir kuşku uyandırmaması gerekir. Ancak, Burr'ın, Jackson'ın, Clay'in, yani tüm takımın bir zamanlar vatana ihanet ettiklerine inanan insanlar var. Ortalıkta açığa çıkmamış ne kadar çok sır var! Ve Washington Irving birini bile açığa çıkarmamaya niyetli.

Aşağıdaki mutfaktan gelen sesler, ailenin akşam yemeğinin neredeyse hazır olduğunu hatırlattı bize. Ayağa kalktım. "Albay Burr'ı hiç görmüyor musunuz?"

Irving de yavaşça ayağa kalktı. Bir an için dizlerimiz birbirine çarptı.

"Dün gece gördüm onu. Ama konuşmuyoruz. Konuşmamızın ne anlamı olabilir ki? Bir zamanlar, elbette çok hayranlık uyandırıcıydı. Fakat önünde sonunda bu kadar uzun..." Yüzünde, tekrar o tecrübeli, çarpık gülümseyiş belirdi ve birdenbire, sesini kasti olarak yumuşattı. "...böyle *doğal denemeyecek* kadar uzun –varlığıyla, unutulması çok daha iyi olacak şeyleri sürekli olarak hatırlatarak– *yaşayarak,* kendisine, daha doğrusu hepimize zarar veriyor."

"Bence, hâlâ aramızda olması fevkalade. Geçmişte olanların aslını bize anlatabilecek durumda olması da."

"Aslını mı? Belki de. Ancak, tarihimizi işimize gelecek bir şekilde kendimiz yazıp, üzüntü verici ve pek de iftahar etmediğimiz detayları tavanarasına kaldırmamız daha iyi değil mi?"

Benimle yürüyerek Irving, bir çocuğun oyuncak atıyla ablukaya alınmış kapıya kadar geçirdi beni. Atı beraberce, yol üstünden kaldırdık.

"Bay Leggett'a selamlarımı iletin. Onu görürseniz, kendisiyle haftalık *tete-a-tete*'mizi* yapmak için çarşamba günü Washington Hotel'de buluşacağımı söyleyin. Siz de bize katılmalısınız." Omzumda duran eli ani bir çimdik attı bana; bu sanki bir cesedin parmaklarının birdenbire sertleşerek hayat kazanması gibiydi.

"Size fazla yardımım dokunmadığı için üzgünüm." Irving omzumdan çekti kolunu. "Richmond'daki vatana ihanet davası sırasında aldığım notları hâlâ saklıyorum. İsterseniz, sizin için bir kopya yaptırabilirim."

On Bir

Bu sabah Bay Craft'la dava dosyaları üzerinde çalıştık. Albay Burr ise ofisinde düşüncelere dalmıştı. Alacaklılar gelip gittiler; Albay'ın yine parasız olması tabii ki canlarını sıkmıştı; şehirdeki herkes, Jumel servetinin hâlâ Albay'ın elinde olduğunu zannediyor. Fakat gerçek, Albay hakkındaki her konuda olduğu gibi bunun tam tersi.

Öğle vakti Matthew L. Davis geldi. Gizem dolu bir gülümsemesi olan, saçlarına kır düşmüş, zayıf, gözlüklü bir adam; tam bir siyasi ajitatör ve provakatör; tam anlamıyla da bir gazete editörü. Yayınlayacak tarafgir bir gazetesinin olmadığı hemen hemen hiç olmadı. Bay Davis, duman dolu odaya daldı ve arkasından kapıyı kapadı. Bir saat sonra Albay Burr beni içeriye çağırttı.

İki eski komplocu, açılmış sandığın karşısında baş başa vermiş oturuyorlardı.

"Charlie, Bay Davis'e İhtilal hakkındaki notlarımı ver, lütfen."

"Kendine kopyalarını çıkardın mı?" Bay Davis'in, insanda sanki sürekli bir sır veriyormuş hissi uyandıran bir Tammany sesi vardı.

"Evet, efendim." Albay Burr'a döndüm. "Umarım, birer kopyalarını çıkartmış olmamın sizin için bir mahzuru yoktur?"

"Hayır. Hiçbir mahzuru yok. Dikkat et, Matt! Bir rakibin var! Hem de nasıl bir görevde! İkiniz için de. Hem Jefferson hem de Hamilton tarafından karalanmış bir adamın aklanması. Bu adamlar, planlarının en büyük düşmanı ben olmam haricinde hiçbir ko-

* Fr.: Baş başa görüşme. (ç.n.)

nuda anlaşamadılar." Neşeyle güldü Burr. Onu güldüren şeyin ne olduğu hakkında en ufak bir fikrim yok. "Eğer iftiranın, kılıçtan daha keskin olduğu doğruysa, her gerçekçi çözümlemede benim çoktan –ve iki defa– ölmüş olmam gerekirdi. Ama siz iki iyi adam sayesinde, tüm alçaklıklarıma rağmen, en azından iyi bir asker olduğum gerçeğini yaymak hâlâ mümkün olabilir belki." Albay çok hüzünlü görünüyordu.

"Hamilton kötü bir askerdi..."

Fakat Albay, Bay Davis'in sözünü yarıda kesti. "Hayır, Matt. General Hamilton, her zaman yürekli bir adam oldu; en azından seyircilerin onu izliyor olduğu her zaman."

Sonra konuşma, benim hiç ilgilenmediğim Tammany meselelerine çevrildi.

Bay Davis, Avrupa'dan neredeyse her gün çok sayıda göçmen gelmesine seviniyordu. Gelenlerin hepsini Tammany üyeliğine kaydedip seçimleri kazanmayı umuyor.

Burr bu konuda coşkulu değil. "Seçimleri kazanmasına kazanacaklar ama senin sayende olmayacak bu."

Bay Davis anlamamıştı.

Albay izahata girişti. "Ahlaksız Roma Kilisesi aklına geldikçe yüzü beyazlaşan Hamilton ya da Jesuitlerden ödü kopan Jefferson gibi konuşmak istemiyorum; ama seni temin ederim Matt, bu Katoliklerin sayısı eski neslin sayısının iki katına çıkınca..."

"Biz, onları sadık Amerikalılara dönüştürüyorken onlar nasıl olur da bizim sayımızı geçebilirler?"

Burr'ın kahkahası bir orgun bas notası gibiydi. "İyi bir Amerikalı her şey olabilir ama bir Roman Katolik olamaz. Bu bir çelişki. Her birimiz için onlardan iki tane olduğunda da vatanı ikiye bölecekler. Göreceksin. Ve niye yapmasınlar ki? Gerçek demokrasi budur; bu durumda –biz değil– onlar halk olacaklar." Burr, bana döndü. Sen, jürilerin *seçildiği* günleri görebilecek kadar yaşayacaksın, Charlie."

O sırada Bay Craft'ın kâtibi elinde bir mektupla içeriye girdi. "Yollayan belli değil, Albay. Mektubun yazarı sizin Cehennem'de yanıp kül olmanız için duacı, Efendim. Bay Craft bunun sizi eğlendireceğini düşündü."

"Gerçekten de pek eğlendim." Burr mektubu yanan şömineye attı. Sonra da Bay Davis ofisten ayrıldı ve Albay Burr bir iş için Sicil'e yolladı beni. Ardından onunla City Hotel'de buluşacaktım.

Wall Street'ten geçerken, babamı postaneden çıkarken gördüm. İyi giyinmişti ve tam ayık sayılmamakla beraber sarhoş da değildi. "Charlie." Bana tereddütle baktı. "Sensin, değil mi?"

"Evet, benim." Üç yıl önce annemi öldürdüğünden beri görüşmemiştik.

"Hâlâ Albay Burr'ın bürosunda çalışıyorsun ha!"

"Sen de hâlâ tavernada."

İkimiz de karşımızdakinden bir cevap beklemiyorduk.

"Bilirsin işte, birkaç mektup attım." Babam, hikâyesini doğrulayabilmek için postaneyi işaret etmişti.

"Gidip Albay'la buluşmalıyım."

"Epeyce yaşlanmış olsa gerek."

"Evet, öyle."

"Bilirsin, ben hep Albay için oy kullandım." Birbirimizin gözlerine bakamıyorduk ve söyleyecek başka bir şeyimiz olmadığından ayrıldık.

Albay, beni Wall Street ile Broadway'in köşesinde neşeyle karşıladı. Ona, babamla karşılaşmamızı anlattım. Albay babamla bozuştuğumu biliyor; fakat bunun nedenini bilmiyor. "Baban, çok hoş bir beyefendi. Greenwich Village'teki en iyi taverna onunkiydi. Çok hoş bir yerdi." Albay Burr koluma girdi. Beraberce, City Hotel'in önündeki bir kalabalıktan kaçınarak, Broadway'den geçtik.

"Bay Clay buraya uğramış olmalı" dedi Albay.

"Hayır. Kendisi Amerikan Hotel'inde."

Albay Burr bana yandan şöyle bir baktı. "Dün geceki hadiseyi duydun galiba?"

"Evet, biri bundan bahsetti."

"Bu dünyada benden korkan iki insan var. Bunlardan biri başkan; diğeri de başkan olmak istiyor."

"Ve her ikisi de sizin yanınızdaydı; siz şu..." Burr'ın Batı'da yapmayı planladığı şu iş her ne ise onu kastediyordum; fakat hâlâ bunu ifade etmek için kullanılacak kibar bir sözcük bulamamıştım. Jefferson, Albay'ın bu planını vatana ihanet diye nitelendirmişti. Başyargıç Marshall ve jüri üyeleri ise müessir bir fiil olarak.

"Çok tuhaf bir adam şu Henry Clay." Albay aniden durdu; tökezledi; esmer yüzünü yağ basmıştı sanki. "Bacağımda bir gariplik var, Charlie." Çok şaşkın görünüyordu. "Bacağımı hissetmiyorum." Sendeliyordu Albay. "Yürüyemiyorum da." Tam düşecekken kolundan tutup otelin duvarına yasladım onu.

"Hemen bir fayton bulayım."

Burr gözleri kapanmış, duvara yaslanmış, hayır, daha doğrusu yıkılmış bir halde başını salladı.

Reade Street'e geldiğimizde Bay Craft, onu yukarı kata, Albay'ın arada sırada dinlenmek için kullandığı ve içinde küçük bir çocuk karyolası olan odaya taşımama yardım etti. Bir doktor çağrıldı. Yatağa yatar yatmaz derin bir nefes aldı Aaron Burr ve kendinden geçti.

On İki

Köşkte geçirdiğim iki günden sonra, eve henüz döndüm. Albay'ın her hatası affedildi.

Madam tam kıvamında. "Benim cesur savaşçım! Amerika'nın ışığı! Nihayet emin bir limana sığındın!" deyip duruyor Albay'a.

Albay Burr'ın boylu boyunca serildiği, gürleyen bir ateşin yanındaki Napolyon stili kanapenin başında duruyor Madam. Albay dikme bir ropdöşambr giymiş. Yüzü, bir oğlan çocuğununki kadar yumuşak ve canlı. Doktorun şaşkın bakışları arasında –bense hiç şaşırmadım– inmenin etkilerini gayet iyi atlatıyor. Sol bacağı hâlâ kısmen felçli; fakat Madam'ın izin verdiği ender durumlarda hiçbir yardım almadan, topallayarak etrafta dolanabiliyor artık. Madam, yeğeninin yardımıyla gününü gecesini Albay'ın yanında geçiriyor. Hain Nelson Chase ise ortalarda yok.

Köşkte iki gece geçirdim. On altı yaşından beri yurtlarda yaşayan ve Columbia'ya gitmiş biri olarak, kaldığım odada gece gündüz bir ateşin yanması ve sekiz uşağın benim hizmetimde olması benim için olağanüstü bir tecrübeydi. New York'taki herkesin zengin olmayı neden bu kadar çok istediğini anlıyorum şimdi.

Madam, hayatından ilginç hikâyeler anlatarak eğlendiriyor bizi. Bir ara aşçıyı işletti. "Norah, Kraliyet Ailesi'yle yediğin şu yemeği anlatsana beylere."

Norah neyi, nasıl anlatacağını çok iyi biliyor. "Bilirsiniz, Madam'ın evde olmadığı bir öğle vakti mutfaktaydım ve evdekiler için haşlanmış domuz eti ve lahana hazırlıyordum..."

"Dünyada yapılanlardan en iyisini!" Mary Eliza yanımdaki bir kanapede el işi yapıyor; Albay'sa halsizce uzanmış, zamanın soldu-

ramadığı şehvetli dudaklarıyla yumuşakça gülümserken, domuz ve lahananın şerefine kadeh kaldırıyor Madam.

"...derken kısa boylu, esmer, Bowery'deki Fransız tavernalarının garsonlarından biriymiş gibi bir aksanla konuşan, çok hoş, yabancı bir bey girdi içeriye. Adam, 'Madam burada mı?' diye sordu; ben de, 'Hayır' dedim; sonra, 'Evi dolaşabilir miyim?' diye sordu; ben de dolaşabileceğini söyledim; daha sonra, aşağıya, mutfağa gelip üzüntülüymüş gibi bir sesle, 'Şimdi taa Jersey'e geri dönmek zorundayım' dedi; ben de, 'Gitmeden bir şeyler yeseydiniz bari' dedim; o, 'Domuz eti ve lahana en sevdiğim yemektir' deyince, ben de onu masaya oturttum..."

"Geldiğimde, onları işte tam orada buldum! *A deux** yemek yiyorlardı. Norah ve *son majeste le Roi de l'Espagne*."**

Boş gözlerle bakıyordum Madam'a. Söylediğini benim için tercüme etti hemen. Görünüşe göre, bahsettikleri ziyaretçi şimdi New Jersey'de yaşayan, Napolyon'un kardeşi, İspanya Eski Kralı Joseph Bonapart'mış.

Madam Jumel elini sallayarak Norah'ı mutfağın derinliklerine geri gönderiyor.

"*Le Roi*, Bonapart Ailesi'nin gücüne sahip biri." Hikâyeler devam ediyor. Benim başım ağrımaya başladı bile.

"İki yıl boyunca Paris'teydim" dedi Albay, "ve yalnızca bir kez, bir Fransız beni evine davet etti."

"Ne tuhaf! Ben Paris'teyken her gün ziyaretlere gidiyor, ziyaretçi ağırlıyordum." Madam için bir puan.

"Kendilerini bu zevkten nasıl mahrum bırakabilirlerdi ki, sevgili Eliza?" Burr gözlerini yumdu. "Ama ben o günlerde çok fakirdim. Her gün bir kilo üzüm yerdim; çünkü ucuzdu."

"Sürgün! Bu ülke sana neler çektirdi." Madam dışarıya çıkınca, ben de odama çekildim. Yatağımın başucundaki masada, üzerine Burr'ın el yazısıyla yazılmış bir not iliştirilmiş bir paket buldum.

"C. S. için. Broadway'deki neşeli yaramazlığımız –zaman vermek gerekirse, akşam yemeği öncesine kadar– mutlu bir son –veya süreklilik– Neden bu kadar çok tire kullanıyorum ki? Tıpkı bir okul talebesi gibi. Tire kullanmak, zayıf bir üslûbun işaretidir. Jefferson tireleri mızraklar gibi sayfanın orasına bu-

* Fr.: Baş başa. (ç.n.)
** Fr.: Majesteleri İspanya Kralı. (ç.n.)

rasına savururdu. Biliyorum, konuyu dağıtıyorum. Ancak, aklımın felçten etkilendiğini *sanmıyorum*; bacağım da her dakika iyiye gidiyor. Mamafih, birdenbire ölüvermem de *mümkün*. Bu yüzden sana, İhtilal hakkında yazdığım notları şimdi veriyorum. Tamamlanmış değiller.

Senato'dayken, kısa bir süre için İhtilal'e dair tüm resmi belgelere açık erişim hakkı verilmişti bana. Belgeleri kopyalayacak bir katiple beraber sabah beşten ona kadar Dışişleri Bakanlığı'nda çalışıyordum. Pek çok gizemli olayı çözebilmiştim. Fakat, daha sonra bir Birleşik Devletler senatörünün, 'hâlâ hayatta olan eski bakanların mektuplaşmaları'na ulaşma hakkı olmaması gerektiği gibi sahte bir dayanakla, arşivin tümüne girmem men edildi. Belgeleme usulüyle toplamayı başardığım tüm bilgiler de kızımla beraber denizde kayboldu.

Bazen, kalemi daha fazla yazabilmek arzusuyla elime alır fakat yalnızca bir paragraf yazabilirdim. Diğer zamanlardaysa hatıralarımdan yeniden inşa ederdim geçmişi. Şimdiye kadar yazdıklarıma yenilerini ekleyebilecek miyim bilmiyorum. Belki sen bu parçalardan bir şeyler yaratabilirsin. Matt Davis bu notların sende olduğunu biliyor; eğer daha yüksek bir dünyaya göçüverirsem, ona, bunları sen ulaştıracaksın. Bu, kutsal bir güven, Charlie; olabilecek en kötü cinsinden!"

Bu "parçalara" şöyle bir göz attım. Bazıları uzun; bazıları kısa. O günlerin bir renk cümbüşü. Onları kopyalamaya başlıyorum.

General Knox

Henry Knox, Washington'a bağlı olan tüm adamların arasında en yapışkan olanıydı. Şişman, hantal ve kurnaz olan Knox, karargâhı organize etme konusunda kusursuz olsa da, askeri kabiliyetten yoksundu; 1776'dan savaşın sonuna kadar topçularımızın başı olmasına rağmen, topun hangi tarafından ateşlenmesi gerektiğinden hiçbir zaman tam olarak emin olamamıştır. Fakat top bulma konusunda üstüne yoktu Knox'un. Litchfield'deki kilise çanlarından ya da III. George'un Bowling Green heykelinin kalıntıların-

dan top döktürürdü bize; bu da işe yaramazsa, kolay yolu tercih edip geceleri Britanyalılardan top çalma emri verirdi adamlara.

Knox'un İhtilal öncesinde Boston'da bir kitapçı dükkânı varmış. Washington'ın, okumakta güçlük çekmediği kitaplardan (ya da, en azından, onların nasıl ciltlendiğinden) haberdar olan birkaç kişiden biriydi. İlk kurulan Kabine'de sadakatle hizmet verdi.

Kıta Ordusu'nun 15 Eylül 1776'da Kip's Bay'deki dillere destan yenilgiyi tadarak Haarlem Village'e kaçtığı (Washington'ın tabiriyle söylemek gerekirse, "geri çekildiği") gün, Knox'u iş üzerinde –eğer uygun tabir buysa– gördüm.

İki düşük rütbeli subayla birlikte ben de bu izdihamın içinde kalmıştım. Washington'ı Richmond Hill'de bulacağımı düşünerek atımı o yöne doğru sürdüm. Birliklerimiz arasındaki iletişim tamamen kopmuştu ve eğer yeni emirler varsa da, kimsenin bunlardan haberi yoktu. Her zamanki gibi, her asker kendinden sorumluydu.

Richmond Hill'e doğru ilerlerken yarı yolu geride bıraktığımızda, arkasında tüm bir tugayın saklandığı, toprak tabyalarından yapılmış eğreti bir istihkama rastladık. Bu tugayın, Haarlem'e geri çekilme emrini almadıklarını ya da anlamadıklarını düşündüm ilk olarak.

"Komutanınız kim?" İlk gözcüye doğru bağırdım.

Cevap, "Albay Knox!" oldu. Daha sonra da topraktan daha yeni çıkmış şişman bir köstebeğe benzeyen Albay Knox'un ta kendisi, pisliğin üzerinden doğrularak bana baktı. Kendimi takdim ettikten sonra tugayın neden geri çekilmediğini sordum ona.

"Mümkün değil, Binbaşı" diye cevap verdi Knox, "Britanyalılar adayı ikiye böldüler. Ama biz görevimizi yerine getireceğiz. Bu mevziyi sonuna kadar savunacağız." Genç sesi titriyordu bunları söylerken. Kurmay subaylar sinirli sinirli bizi süzdüler. Kimse bir istihkamı sonuna kadar savunmak istemez; özellikle de aslında gerçek bir istihkam olmayan bu istihkamı.

"Efendim!" Knox'a karşı saygılı fakat ısrarcıydım da, "Bu çerçöp yığınını, tek bir havan topuna karşı bile savunamazsınız."

"Biz burada siper aldık, Binbaşı." Bir an için, Knox'un yalnızca çok şişman olduğundan dolayı burayı hemen terk etmek istemiyor olabileceği geldi aklıma.

Bir yüzbaşıya dönerek, "Suyunuz var mı? Erzağınız?" diye sordum.

"Hayır, Efendim. Bir tek, daha yeni kazmış olduğumuz bu siperler var."

"O zaman Albay'ım, Ekselansları'nın verdiği emre itaat edip, Haarlem'e geri çekilmenizi öneririm size."

"Yapamayız!" Knox'un genellikle tunç gibi güçlü çıkan sesi, cırtlamıştı. "Britanyalılar, bizimle Haarlem arasındalar artık."

"Değiller, Efendim." Sarı yaprakların gün ışığını etrafa yaydığı o sonbahara yaraşır güzellikteki bu ormanlık alanda yaptığımız tartışmaya Knox'un subayları da katılmıştı. Başımızın üstündeki dalları çıtırdatan serin bir rüzgâr, erkeklerin korktukları zaman sızdırdıkları, o başka herhangi bir şeyle karıştırılması imkânsız olan kokuyu burun deliklerime taşımıştı; hiç kimse öldürülmek istemez. Ve ölüm kapıya dayanmıştı şimdi.

"Benim istihbaratım, Britanyalıların bugün öğleden sonra saat üçten itibaren bizim yarım mil kuzeydoğumuza, New York Island'ın tam karşısındaki hatlara çekilmiş olduklarını söylüyor. Dinlesenize. Ateş ettiklerini duyabilirsiniz." Söylediklerinden hiç de etkilenmiş gözükmeyen kendi subaylarının önünde bir savaşçıymış gibi görünebilmek için elinden geleni yapıyordu Knox. Etraftan gelen seslere kulak verdik. Güneye doğru tüfek atışlarından başka bir ses duyulmuyordu.

"Efendim" dedim, "bu atışların kimin tüfeğinden çıktığını bilmiyorum; ama bir an önce buradan çıkmak için harekete geçmenizi tavsiye ederim."

"Burada komutan benim, Bayım." Knox'un yuvarlak suratı, çiftleşme zamanı gelmiş iki kafalı bir kurbağa gibi şişmişti.

Subaylara döndüm. "Baylar, eğer burada kalırsanız, düşman tarafından katledileceksiniz. Sayıca sizden üstünler ve sizden daha fazla silahları var. Daha da kötüsü, öldürülmeyenlerse esir alınacak ve Master Hickey kadar yükseğe asılacaklardır." Fütursuzca atıyordum; fakat hayırlı bir vesileyle. Subaylar hep bir ağızdan konuşmaya başladı. Bir oylama yapıldı. Tugay, Haarlem'e doğru ilerlemeye karar vermişti.

"Hareket edemeyiz!" Knox öfkeden köpürüyordu. "Adayı bilmiyoruz. Biz Massachusetts'liyiz."

"Bowery'den Heights'a kadar her yolu, her patikayı biliyorum ben." Bu doğruydu; henüz küçük bir çocukken sık sık adada avlanmaya çıkardım. "Size yolu ben gösteririm."

Knox itiraz ededursun, tugay çoktan bir araya gelmiş ve bizi sarımsı ormandan üzerlerine atılan bir sürü vahşi hayvan gibi gö-

rünce tek bir ateş bile açmadan, koşabildikleri kadar hızlı koşarak kaçan bir Britanya piyade yuvasının içine doğru ilerlemişti bile.

İki mil boyunca tugayın önünde atımı sürdüm. Bugün çok yapmacık bir şekilde Manhattan Island dediğimiz yerin karakteristik özellikleri olan sık ağaçların, derin bataklıkların, aniden karşınıza çıkan ırmakların arasından tugaya kılavuzluk ediyorken, Knox bir kez olsun konuşmadı benimle.

Üzerimize yalnızca bir kez ateş açıldı. Knox'un korkudan ödü kopmuştu. Ama onun yanlış bir emir vermesine fırsat vermeden, yanıma iki subay alarak ateşin açıldığı yöne doğru sürdüm atımı. Kayalık bir çıkıntıda gizlenmiş küçük bir grup Britanya piyadesi bulduk. Sanki büyük bir kabilenin ileri muhafızlarıymışız gibi Kızılderili naraları atarak üzerlerine doğru sürdük atlarımızı. Ormana doğru kaçışan bu Britanyalıları yarım mil kadar takip ederek birkaçını da öldürdük.

Tugayı bıraktığımız patikaya geri dönüp tugayın ortadan kaybolduğunu gördüğümüzde güneş neredeyse batmıştı. Knox'un, ilk geçen Britanya subayına teslim olmuş olabileceğinden korkuyordum; ama Tanrı'ya şükür, sadece kaybolmuştu. Sükûnet içinde batıya doğru ilerlerken bulduk tugayı.

Knox'a, güneşin battığı yöne doğru ilerleyen bir patikanın onları yalnızca New York'a, Britanyalıların darağacına götüreceğini söylediğimde çok şaşırdı.

Amerikan kampının ışıklarıyla çevrilmiş Haarlem Village kilisesinin tepesini gördüğümüzde, vakit gece yarısına yaklaşmıştı. Askerler çok sevindiler. Albay Knox, tugayını kampa doğru ilerletirken kimseye tek kelime etmedi.

Kahramanlığım, derhal Washington'a iletilmiş olmasına rağmen, hiçbir zaman resmi olarak ifade edilmedi.

Oysa, Albay Knox bundan tam üç ay sonra (Aralık 1776) topçu birliklerinin kumandanı ve tuğgeneral olmuştu.

Gece Süvarileri

Temmuz 1777'de, General Washington'dan yarbaylığa terfi edildiğim haberi geldiğinde Peekskill'de, General Putnam'ın ya-

nındaydım. Bunun geçikmiş bir terfi olduğunu düşünüyordum. Quebec ve Long Island'da rütbesi benden küçük olan subayların, şimdi benden daha kıdemli olduklarını belirttiğim bir mektupta Ekselansları'na da ilettim bunu. O zamanlar böyle şeyler çok önemliydi benim için; çünkü diğer herkes bunlara çok önem veriyordu. O günlerde, hepimiz itibara susamıştık.

Washington'ın cevabı ise kibirli ve konunun dışındaydı. Zaten o zamanlar, benim Washington'ın sevmediği komutanlarla, özellikle de, Polonya ordusunun son komutanlarından, dengesiz olsa da çok parlak biri olan General Charles Lee ile iyi geçindiğimi herkes biliyordu. Savaş boyunca Lee gibiler insafsızca gözden düşerken, Knox gibi, ona tapan vasat adamların insafsızca yükselmesi Washington'ın kaidelerinden biriydi.

New Jersey, Orange County'de, Ramapo River üzerinde konumlanmış bir alayın komutan yardımcısı olacaktım. Bu alay, Malcolm adlı zengin ve güler yüzlü bir New York'lu tüccarın eseriydi. Bu beyefendinin tercihen herhangi bir idari ya da askeri görevden ferah bir uzaklıkta durarak, bu alayın babası olarak anılmaktan daha fazla istediği hiçbir şey yoktu. Biz pek iyi anlaşmıştık. Ben alayın kumandanlığını üstlenirken, Malcolm da kampın yirmi mil ötesine taşındı; orada büyük bir ev kiraladı ve ailesiyle mutlu (ve ataerkil) bir şekilde, hep orada yaşadı.

Alayımdaki askerleri gevşek bulmuştum; çünkü bundan önceki subayları, talim yaptırmaktan çok partilerle ilgilenen New York beyefendileri olmuştu. Onlara sert davrandım fakat nadiren "At'ın" yardımına başvurdum. Görevim sürekli tetikte olmayı gerektiriyordu. Her zaman hareket halindeydim. Uyuyabildiğim ender zamanlarda da elbiselerimle yatıyordum. Başının arkasında da bir çift gözü var diyorlardı benim için. Tüm bunlar ben henüz yirmi bir yaşındayken oluyordu. Muhteşemdi!

Bu süre zarfında George Washington savaşı kendi gizemli yöntemiyle idare ediyordu. Long Island Muharebesi'ni kaybettikten sonra Kips Bay'de baskına uğramış ve böylece New York City'yi Britanyalılara bırakmak zorunda kalmıştı. Bunun ardından, sonuç olarak Kıta Ordusu'nun çoğunluğunun evine döndüğü White Plains'deki yenilgiye de katlanmak zorunda kaldı. Washington, geriye ne kadar asker kaldıysa onlarla beraber, North River'ın karşı yakasına geçti. Halbuki, 1776 Ağustos'unda, Hudson River'ın doğusunu Britanyalılara bırakmış olsaydı, ordusunu ek-

siksiz olarak muhafaza edebilir, Philadelphia önlerinde siper alarak o şehri elinde tutabilirdi. O ise, herkese, Britanyalıları yenmek için ne yeteri derecede kaynağı ne de kabiliyeti olduğunu göstererek, neredeyse bir yılını New York Island ve New York City'yi kaybetmeye adadı. İhtilal neredeyse 1777 Kış'ında sona eriyordu.

Genç subayların bir kısmı Washington'ın komutanlık görevinden alınması için dua ediyordu. Bazılarımız Lee'nin başa geçmesini istiyorduk. Diğerleriyse, Gates'in. Washington'ın kendi ekibindeki yaltakçıları dışında hiç kimse Washington'ın kumandası altında bir kış geçirmek ve dolayısıyla mağlubiyet istemiyordu. Düzensizliğimizin ve zayıflığımızın boyutunun farkında olsalardı, bize hemen ve oracıkta bir barış antlaşmasını imzalamayı dayatabilirlerdi Britanyalılar; çünkü Washington'ın savaşı idare edişi, her geçen gün, aralarında, ismini saklı tutmayı seçse de, güçlü Kongre üyelerinin de bulunduğu binlerce Tory yaratıyordu.

Eylül 1777'de aldığım görev, düşmanı Amerikalı olmadığına pişman etmekti. Bunda başarıya ulaştığımı zannediyorum. Bizim karanlığa, gizliliğe ve şaşırtmaya dayanan Kızılderili tarzı mücadelemize elbet hiçbir zaman uyum sağlayamadılar. Paramus'un etrafındaki vahşi ormanları biz biliyorduk. Onlar değil. Hiç muhabereye girmedik onlarla. Bunun yerine, her zaman etraflarında olmayı; onları, tercihen karanlıkta, teker teker öldürmeye hep hazır bulunmayı tercih ediyorduk.

Gece akınlarımız New Jersey'nin ayak bastığımız her köşesinde meşhur olmuştu ve en azından genç kumandanlardan biri bunun çok güzel bir yaşam tarzı olduğunu düşünüyordu. Fakat tam o sıralarda Paramus'un hemen arkasındaki güzel bir evde, Hermitage'de, ileride karım olacak kadınla tanıştım.

Hermitage'de harika bir partiye katılmak için kara çam ağaçlarının arasından, düşman karakollarının yanından bir Kızılderili gibi sürünerek geçmenin ve sonra ay battığında, bu işle görevli bir uşağın uyarı işaretiyle arka pencereden atlayarak bir gölge gibi ortadan kaybolmanın tuhaf bir zevki vardı.

Ah, Valley Forge ve "kardaki o kanlı ayak izleri!" Hayatta hiçbir şeyden, bu güzel teşbihin yaratıcısı James Wilkonson'ın anılarını okumaktan aldığım kadar büyük bir zevk almadım. Zaten, durum uygun olduğunda bile gerçeği söylemeyi hiç beceremezdi ki Jamie. Valley Forge'ta üstü başı lime lime olmuş adamlar ve parçalanmış ayakkabılar vardı; ama karda kan izleri gördüğümü hatırlamıyorum. Fakat bizi Pennsylvania'nın o rüzgârlı yamaçlarına ve harbin en ümitsiz zamanlarına sürükleyen facialar dizisini çok iyi hatırlıyorum.

Eylül 1777'de Britanyalılar, Washington'ın manevralarını bir kez daha boşa çıkarmayı başararak Philadelphia'yı istila ettiler. (Kongre, artık Baltimore kenti için bir yük olmaya başlamıştı.) Kabul edilen hikâyenin tersine, Britanya ordusunun şehirlerindeki varlığından hiç de rahatsız değillerdi Philadelphia'lılar; aslında pek çoğu, Jefferson'ın desteksiz atışlarını ve bulanık siyasi teorilerini kendi gizli planlarına kurnazca kılıf yapmayı becermiş birkaç açgözlü ve kibirli avukatın yol açtığı parçalanmaların ve rahatsızlıkların son bulması için Washington'ın en kısa zamanda yakalanıp asılmasını umuyorlardı.

1777 Noel'inden kısa bir süre önce, Pennsylvania'da, Bethlehem'e kırk mil kadar uzaklıkta olan Valley Forge'a gidip Washington'a rapor verdim. Kumandanın ikametgâhı her zamanki gibi konforluydu (Saraya çekidüzen vermek için Şubat'ta Lady Washington da buraya gelecekti.).

Soğuk bekleme odasında yalnız başıma bekledim. İçeriye girerken, bana o balık bakışlarından birini bahşeden General Knox'un da aralarında olduğu bir sürü yardımcı gelip gitti. Beni görmekten memnuniyet duyan Albay Hamilton ile eski bir dostum ve yaşıtım olan Albay Troup'u hemen tanıdım. Troup, şöyle dedi bana: "Onun aklını dağıtırsın. Haydi, gir içeri. Ekselansları öfkeden köpürüyor."

Ordugâha çevrilmiş olan bu evin eskiden yemek odası olduğunu tahmin ettiğim odasına girdim. Washington, sivil giyimli iki beyefendinin karşısında, bir ateşin önünde dikiliyordu.

Kasabalılarla ilgilenmeyi kesmeden selamıma karşılık verdi Washington. "Beyler, eminim ki, Quebec'te General Montgomery'nin yanında savaşan Albay Burr'ı tanıyorsunuzdur." Pennsylvania Meclisi'nin üyelerinden olan ve aynı zamanda da ordunun ihtiyaçlarını karşılayan –ki bu hırsız oldukları anlamına geliyor– bu iki adam, kim olduğumu gerçekten de biliyorlardı. Biri iri, diğeri de ufak tefekti. Bu adamların isimleri şimdi Pennsylvania tarihinin saygın isimleri arasında; bu yüzden, bu irikıyım alçakla onun kara kuru suçortağını, şüphesiz, asil vatanseverler olarak saygıyla anan torunlarını utandırmayacağım.

İri olanı, sanki açıklama yapıyormuşçasına, "Kabul edersiniz ki Ekselansları, bu alan sizin ihtiyaçlarınızı karşılamak için çok uygun" dedi. Kollarını, kuzeye ve güneye doğru salladı. "Bol bol su, bir değirmen, kulübeler inşa etmek için kullanabileceğiniz keresteler. Daha yeni elimize ulaşan bir çivi sevkiyatım var. O da hizmetinizde."

"Pennsylvania Meclisi'nin çivilerin parasını çoktan ödemiş olduğunu umuyorum." Kimse Washington'ı sinirli olduğu için suçlayamazdı; o, Delaware, Wilmington'daki kışlık karargâha gitmek istemiş; fakat Kongre'deki Pennsylvania delegeleri, eğer Pennsylvania'da kalmaya devam etmezse hem orduya hem de Kongre'ye yaptıkları finansal desteği kesmekle tehdit etmişlerdi Washington'ı. Böylece, bizim yarı aç ordumuz, bir avuç tüccarı zengin etmek için rüzgârın şiddetle estiği bir yamacın kenarlarına tünemişti şimdi; hâlâ hastalanmamış birkaç askerden de burada bir kamp inşa etmeleri ve tedarikleri olmadan, her nasılsa, ilkbahara kadar hayatta kalmaları bekleniyordu.

Ufak tefek olanı çivi konusunu değiştirerek, "Elimizde her türlü malzeme mevcut. Ya da en kısa zamanda mevcut olacak. Minnettar bir koloninin... şey, yani 'eyaletin' sunabileceği hiçbir şeyden yoksun kalmayacaksınız" dedi.

Birden dışarıdan yüksek bir gaklama sesi duyuldu. Ufak tefek adam konuşmayı kesti. Washington bile o donuk yüzünün şaşkınlıktan gevşemesine izin vermişti. Gaklama sesleri daha da yükseldi. Kış sessizliğinin içinde sanki bin kadar, hayır iki bin kadar karga gaklıyordu. "Gak, gak, gak."

Albay Troup içeri girdi. "Adamlarımız, Ekselansları."

"Gak, gak, gak!"

"Yiyecek istiyorlar, Ekselansları."

Pennsylvania'lılara döndü Washington. "Kampta, yalnızca yirmi beş torba un var. Askerlerin ayaklanmasına ramak kaldı. Yarına kadar bize erzak temin etmezseniz, sizi Britanya celladından koruyacak kimse olmayacak. Böyle bir durumda, sizi benden koruyacak kimse de olmayacak, Beyler."

Albay Troup tir tir titreyen Pennsylvania'lıları dışarı çıkarttı.

Washington benimle hesaplaşmaya geçti. "New Jersey'deki gece akınlarınızı duydum. Askerleriniz takdir edildiler."

"Sağ olun, Ekselansları." Eğilip tek dizimin üzerinde durmalı mıyım diye düşünmedim değil. Geçen her yılın yeni mağlubiyetleriyle saltanatına saltanat katıyordu Washington'ın sarayı. "Aynı hizmeti şimdi de sunmayı umuyordum."

"Pennsylvania'da mı?" Mürekkepten lekelenmiş elini cama doğru salladı Washington.

"Hayır, Efendim. Staten Island'da. Her karışını biliyorum bölgenin ve orada Britanyalılara ciddi anlamda zarar verebileceğimizi de biliyorum. Bilhassa, gece akınlarıyla."

"Ne kadar adama ihtiyacınız olacak?"

"İki yüz, Efendim. Benim alayımdan."

"Albay Malcolm'ın alayından demek istiyorsunuz herhalde." Bunu kesin bir dille söylemişti Washington. Birbirimizden hoşlanmamak kaderimizdi. Kendi adıma, onun aklının yavaş çalışmasını sinir bozucu buluyordum; savaş alanında yenilgiye uğrama konusundaki dehşet verici kabiliyetiniyse saymıyorum bile. Şu üç yıl içerisinde, Trenton'da kazandığı küçük bir zafer dışında düşmanla girdiği *her* çarpışmayı kaybetmişti. Trenton'daki zafer de kazara kazanılmıştı zaten; Hesseliler, Washington'ın saldırdığı gece etrafa nöbetçi koymamışlardı. Savaşın bu aşamasındaki Amerikan zaferleri, Gates'in Saratoga'da ve Lee'nin Charlston'da kazandığı muharebelerdi sadece. Gayet doğal olarak, pek çok subay Washington'ın değiştirilmesini istiyordu. Ben de onlarla aynı duyguları paylaşıyordum.

"Gak! Gak! Gak!"

Washington, beni kışlık karahgâhta hiçbir şey yapmaksızın tutmak için bahaneler uydururken, gaklama sesleri devam ediyor ve ben de Washington'ın bu durumdan ne kadar etkilendiğini görüyordum. Sonunda, "Tahta barakaların inşasında Albay Malcolm'un adamlarına siz kumanda edeceksiniz" diyerek beni başından savdı. İşte böyle evcilleştirildim ben.

Karargâhtan çıkınca Albay Hamilton'a rastladım. Tepenin aşağısındaki birkaç vatanperverin karga sesleri çıkararak kollarını çırpıyor olduğu, parçalanmış çadırlardan ilkine bakakalmıştı. Kağıda dökülünce komik gibi duruyor; fakat, aslında bir ordu oluşturması gereken adamlar arasında gözlenildiğinde büsbütün endişe verici bir manzara bu. Gaklamaların arasında, tek tük, "Ete hayır, ete hayır!" haykırışları da duyuluyordu.

"Bir şeyler yapmalıyız, Burr." Hamilton'ın konuşmaya etkileyici bir selam duruşuyla başlamadığına tanık olduğum ender durumlardan biriydi bu.

"Evet." Kolay ikna olmuştum. "Adamlara yiyecek bulmamız lazım. O kadar da zor..."

"Sen, bilmezsin bu Pennsylvania'lıları." Bu yakışıklı beyefendi, başını salladı; hepimiz gibi yamalı pantolon giyen, zayıf, ufak tefek bir adamdı Hamilton.

"Ben olsam en yakın kasabaya gidip neye ihtiyacım varsa alırdım."

Hamilton hor gören gözlerle baktı bana. "Öyle bir şey yapsaydık, bu 'işadamlarının' her biri Kral'a bağlılık yemini ederdi."

Hamilton'ın bu çıkışından etkilenmemiştim. "Öyleyse, onları asmaya ne dersin?" Onu şaşırtmaktan, daha doğrusu onun şaşırıyormuş gibi yapmasına izin vermekten hoşlanıyordum. Aslında Hamilton, *force majeure** gösterileri yapmaya benden çok daha düşkündü. Haşarı bir tavırla, Washington'ın ekibindeyken benim tahammül edilemez bulduğum mevkiden hoşlanıp hoşlanmadığını sordum ona.

Hamilton dolaylı bir cevap verdi. "Yerimi heves kırıcı buluyorum. Kongre'deki budalalar ve bir kısım subayların hainlikleri arasında..." Gates'e karşı kırıcı bir saldırıya girişti Hamilton. "Alçak bir entrikacı; subaylarla tam burada, kampta entrikalar çevirip Ekselansları'nın arkasından sürekli Kongre'ye mektuplar yolluyor."

Washington'ı Gates ile değiştirmeyi hedefleyen şu Conway Cabal Komitesi'nin varlığını ilk kez öğreniyordum. Hamilton her ne kadar Washington'ın hayranı olmasa da, onun sayesinde yükselmeyi seçmişti bir kere; bu yüzden adı Conway olan, henüz yeni aramıza katılmış bir Fransız subayının liderliğini yaptığı bu komi-

* Fr.: Büyük güç. (ç.n.)

tenin bir parçası değildi. Zeki fakat aceleci biri olan Conway, kendisini ordunun teftiş subayı yapması için Kongre'yi her nasılsa ikna etmeyi başarmıştı. Washington için büyük bir darbeydi bu. Şansı vardı ki, ordudaki diğer tüm kıdemli subaylar için de bir darbe olmuştu bu durum; subayların Conway'in hak edilmemiş terfisine duydukları kızgınlık, Washington'ın bu müşterek kıskançlık üzerine oynayarak Conway'i yalnız başına bırakmasına imkân sağlamıştı.

Fakat pek becerikliydi bu Fransız. Conway ve Gates arasındaki mektuplaşmalar, Britanyalıları bir tek Conway'in alt edebileceğine ikna etmişti Gates'i (sanki Gates'in ikna edilmeye ihtiyacı varmış da). Ne olağanüstü bir kıştı o! Açlıktan ölmek üzere olan ve üstlerinde doğru dürüst kıyafeti bile bulunmayan ordumuzun konakladığı kütükten yapılmış kulübelerin içerisinde, çeşitli komplocular arasında yüzlerce şifreli mektup elden ele dolaşıyor, Sultan'ın sarayında bile görülmeyecek karmaşıklıkta entrikalar yeşeriyordu. Tüm bu faaliyetin merkezinin yakınlarında James Wilkinson –başka kim olabilir?– vardı.

Jamie'yi Noel günü ihtişamla kulübemin önünden geçerken gördüm. Ekim ayında, ordumuzun savaştaki ilk ve tek gerçek zaferini, Britanyalı general Burgoyne ve kuzeydeki ordusunun teslim oluşunu haber vermek için Jamie'yi Kongre'ye yollamıştı Gates. Bu iyi haberin iletildiği mektup, Gates'in Kongre'ye yönelttiği bir talebi de içeriyordu; haberin taşıyıcısının tuğgeneralliğe terfi edilmesini rica ediyordu Gates. Bu tuhaf ölçütü temel alırsak, demek haberler kötü olsaymış, binbaşılığa düşürülecekti Jamie'nin rütbesi. Zafer sarhoşu olmuş Kongre, herhangi bir itirazda bulunmadan ya da konu üzerinde düşünmeye gerek görmeden kabul etti bu ricayı. Conway'in terfisi yeterince sorun çıkarmıştı; ama Wilkinson'ın rütbesinin böyle gülünç bir şekilde yükseltilmesi yirmi kadar albayın bu kararı protesto ederek şikayetlerini dile getirdikleri mektuplarını Kongre'ye göndermelerine sebep oldu. Ben, bu albaylardan biri değildim; Jamie, hâlâ benim dostumdu. Ben de, onun "idolü."

Karların içinde birbirimizi görür görmez kucaklaştık Jamie'yle. Bu sakalsız delikanlı, şimdi yirmi yaşından daha büyük gösteren bir adam olmuştu ki, Gates'in, onu bu kadar yüksek bir rütbeye getirerek sergilediği aptallığı göz önüne alırsak, şanslı bir durumdu bu. Kol kola Jamie'nin konakladığı yere doğru yürümeye başladık.

Bana, Kanada'dan geri çekilişlerinin hikâyesini anlattı (ben ayrıldıktan bir hafta sonra, Arnold'ın birliğine katılmıştı Jamie). Ben de, Long Island'dan geri çekilişimizi anlattım ona.

Ağaç kütükleri, kaya parçaları ve donmuş su birikintileri arasından dikkatlice yol alıyorduk. Adamların küfürlerine karışan balta sesleri geliyordu her yerden. Binlerce küçük ateşin arasından bin yüz kadar kulübe yükseliyordu. Soğuk gri zeminin üzerinde turuncu ateşler parlıyor; reçineli duman, insanın gözlerini yakıp yaşartıyordu.

Emekli askerlerin çoğu gençliklerini, devamlı çiçek açan bir yaz mevsimi gibi hatırlamaya meyillidir. Onlar için gerçekten öyle geçmişti o günler belki; ama benim için mevsim her zaman kıştı. Şimdi bile, kemiklerimde hissettiğim o soğuktan müstaribim; daha fazla ateş, daha çok sıcaklık arıyorum hep; Kongre'nin bizim için yollamış olduğu paralar o sözde tedarikçiler tarafından çalındığı için, kimisinin battaniyeden başka giyecek bir şeyi olmayan o yarı aç adamların, yanan ateşlere iyice sokulduğu dik, sert Pennysylvania yamacını içim ürpererek hatırlıyorum. Kendimizi terk edilmiş hissediyorduk. Terk edilmiştik de. Şunu belirtmeme izin verin ki, biz bu haldeyken, bu ulusun kurucuları başka yerlerde çok rahat bir kış geçirmekteydiler; özellikle de Monticello'da kitaplarının arasında tam bir konfor ve sükûnet içinde yaşayarak her daim iyi olan yünlerini kırpma fırsatı bulan Jefferson.

Konaklamak için, duvarları balçıktan iyiden iyiye çatlamış bir ek bina bulmuştu Jamie kendisine. İçerdeki şömine yanıyordu. İki kıdemsiz subay (yaşça, bizden en az beş yaş daha büyüktüler!), bizi selamlayarak yanımızdan ayrıldı.

Bir askerin yanında düşük ya da yüksek rütbeli bir başka asker olmadığında her zaman yaptığı gibi, her ikimiz de hart hurt kaşınarak ateşin önüne oturduk. Muhtemelen George Washington ve eşi haricinde, Valley Forge'taki herkes bitlenmişti.

"Burr, sen gelmiş geçmiş en büyük enayisin!" Jamie sevgiyle söylemişti bunu. "Washington'la kalsaydın, şimdiye kadar tugay komutanı olmuştun." Jamie bana bir pişi (kızgın taşın üzerinde pişirilmiş un ve su karışımı bir şey) uzattı.

İştahla yedim pişiyi. "Katip zihniyeti yok bende."

"Sen de başka işler yaratırdın kendine. Troup veya Hamilton'ı mektup kopyalarken görmüyorsun, değil mi?"

"Ben, kendi alayım olmasını yeğlerim."

"Bense bir karargâhım olmasını." Jamie'nin olgunlaşma sürecini geçiremedim ben; tabii sadece görünüş bakımından. Karakter bakımından, hâlâ eskisi gibi acul bir delikanlıyla, Washington'ın Valley Forge'taki en sevdiği kelimeyi kullanmak gerekirse, kurnaz bir entrikacının tuhaf bir karışım Jamie. Onun gibi doğuştan bir siyasetçinin Amerikan ordusunun, benim gibi doğuştan bir askerin de Amerika siyasetinin zirvesine çıkmasının kaderin garip bir cilvesi olduğunu çok sık düşünmüşümdür. Her birimiz, diğerinin sürmüş olması gereken hayatı yaşadık.

O vakitler Siyasetçi Wilkinson, Asker Burr'ı süratle, karmaşık bir entrikanın tam içine itmişti. "Gates'in orduyu ele geçirmesi lazım. Bunu yapabilecek başka kimse yok."

Çok şaşırmıştım. Wilkinson'ın Washington'ın yanında ve Conway Komitesi'ne karşı olduğunu sanıyordum.

"Kongre'nin çoğunluğu bizi destekleyecek." Jamie derin bir nefes aldı. "Fakat, şimdilik hiç kimse, yarı-Tanrı'yı devirmeye cesaret edemiyor."

"Hiçbir zaman da edemeyecekler." İhtilalle igili meseleler konusunda, Washington her ne kadar kötü bir general olsa da, eğer o olmasaydı Bowling Green'de şimdikinden de büyük bir III. George heykeli olacağını bilecek kadar deneyimliydim.

Faaliyetlerimizin bu aşamasında Meclis gerçek bir ikilemle karşı karşıyaydı. Washington'ın, Britanyalıları altetmek için yeterince kabiliyetli olmadığı –ve hiçbir zaman da olamayacağı– herkesin gözünde aşikârdı artık. Gates ya da Lee tercih ediliyordu. Fakat ne Gates ne Lee, ne de bir başkasının elimizde kalan orduyu bir arada tutup, aynı zamanda da hırsızlar sürüsünü ve kendilerine Kongre diyen laf ebelerini idare edebilecek otoritesi yoktu.

Albay Burr'ın notlarının devamına da baktım; ama Wilkinson veya Conway Komitesi'yle ilgili daha fazla bir şey bulamadım.

Albay'ın bir sonraki notları Washington'ın Burr'ı, Valley Forge'taki isyankâr bir alaya atamasını anlatıyor.

"General McDougall sizin disiplini sağlamada kusursuz olduğunuz hususunda beni temin etti, Albay Burr. Bu yüzden, bu baş belası alayın kumandanlığını size veriyorum." Yemek sonrasında ateşin önündeki yerini almıştı Washington. Tam karşısında, güzel sinsi yüzü, hukuk okuduğum zamanlarda Litchfield'li kızlar arasında moda olan tarzda büyük bir başlığın altında gizlenen Bayan Washington oturuyordu. Bayan Washington'ın, hiçbir kesin sebep olmaksızın, sanki içinden gelen bir sesi onaylıyor ya da inkâr ediyormuşçasına başını sallamak gibi endişe verici bir huyu vardı.

General'in askeri ailesinin birkaç üyesi de kendilerine çalışıyormuş süsü vermiş, tekrar tekrar raporların üzerinden geçerek etrafımızda oturuyordu. Yalnızca Hamilton, rahatça, bir kitap okuyordu; onun okuma tutkusu en az benimkisi kadar güçlüydü. Benim gibi o da genellikle tarih ve felsefe okurdu. Ancak, (hatırasına bir parça saygısızlık edip onu tüm dünyaya ifşa etmeme müsaade edilirse) onu, bir gün, elinde tuttuğu, kütüphaneciden *Edward Mortimer* (yazarı bir kadındı) ve *Kont Palvino'nun Aşkları ve Eleanora* adlı kitapları kendisi için ayırmasını rica eden bir notla beraber New York Cemiyet Kütüphanesi'nde gördüğümde keşfettiğim üzere, etrafında kimse olmadığı zamanlarda sadık bir kadın romanları okuruydu Hamilton. Onu kütüphanede gördüğüm o gün çok şaşırmıştım. Eğitimime bazen ara vererek İngilizce veya Fransızca romanlar ya da aptalca tiyatro oyunları okumak için kendime müsaade edişim, orta yaşlarımı bulmuştur benim.

Yarı-Tanrı'yla konuşurken mümkün olduğunca rahat olmaya çalıştım. "Alay Körfez'e yerleştirilmiş vaziyette." Saldırıya geçtikleri takdirde Britanyalıların buraya ulaşmak için kullanacakları geçitti Körfez. "Bu alay disiplinden yoksun. Düzenli nöbet tutmuyorlar. Daha da kötüsü, habire yanlış ve zararlı alarmlar veriyorlar."

Bayan Washington, ne kadar yanlış alarm olursa o kadar iyi olur dercesine, hararetle salladı başını.

"Elimden geleni yapacağım, Ekselansları." Washington'a söylenmesi gereken tek şey buydu.

On gün içinde düzensiz ve kabiliyetsiz (daha önce bir tugay komutanı tarafından komuta edilen) bir milis birliğinin başına geçmiş ve onlara gece gündüz kuvvetli bir talim yaptırarak, içlerinden birkaçını kasti olarak isyan etmeye teşvik etmiştim.

Onuncu günün sabahında, adamlardan bazılarının bir dahaki teftişte beni öldürmeye ant içmiş olduklarını duydum. Gün boyunca gereken önlemleri aldım. Gece yarısı geldiğinde herkese dışarı çıkmalarını emrettim.

Soğuk bir geceydi. Parlak bir ay vardı. Trampetler çalındı. Askerler hazır ola geçtiğinde tek tek her askerin yüzüne bakarak teftişe başladım. Sıranın ortasına geldiğimde adamın biri öne fırlayıp kolunu bana doğrultarak bağırdı, "İşte şimdi ölüm vaktin geldi!"

Birkaç tüfek bana doğrultuldu. "Ateş!" diye bağırdı adam. Boş şıkırtılar duyuldu; kurşunlar boşaltılmıştı.

Kılıcımı çekip, hâlâ önümde duran gerilmiş kola var gücümle savurdum. Metal, kemiği parçalayıp geçerken boğuk bir çatırtı sesi çıktı. Adam bir çığlık attı. Buz kesen nefesi, beyaz bir bulut gibi yüzünü gizliyordu. Neredeyse parçalanmış olan kolu, kırık bir kuklanınki gibi yana düştü.

"Hizaya girin, Bayım." Adam anında emre itaat etti; ben de bölüğe dağılmalarını emrettim. Adamın kolu kesildi; sonra da eve yollandı. O günden sonra tek bir yanlış alarm gelmedi alayımdan.

Bu olaydan sonra General Washington'ın bir askerin uzvunu kesmekten dolayı beni askeri mahkemede yargılatmayı ciddi bir şekilde düşünmüş olduğu söyleniyor. Fakat bu fikrinden caydırıldığı aşikâr.

General Washington'ın, Staten Island'ı taciz etme planımı sonunda kabul ettiğini de belirtmek gerek. Fakat, Washington bu görevi ayyaş generallerimizden İskoç asilzadesi Lord Stirling'e emanet edince, araziyi bilmeyen Lord Stirling başarısız oldu.

Monmouth Court House

İhtilal günlerini, keskin bir soğuğun hâkim olduğu zamanlar olarak hatırlamak gibi bir eğilimim olmasına rağmen, benim kişisel felaketim, şu uzun ömrümde gördüğüm en sıcak günlerden bi-

rinde, 28 Haziran 1778'de gerçekleşti. Soğuğun başaramadığını, zalim sıcak neredeyse başaracaktı. O günden sonraki beş yıl boyunca sağlığım düzelmedi ve bir subay olarak savaş alanlarında edindiğim ne kadar itibar varsa, hepsini Monmouth Court House Muharabesi'nde kaybettim.

Mayıs başlarında, Valley Forge'ta hatırı sayılır kutlamalar oluyordu. Sadece ordu kıştan sağ çıkmakla kalmamış (ve Washington da kendisine karşı olan komiteyi onlardan daha akıllı davranarak alt etmiş), Fransız Hükümeti'nin Amerika Birleşik Devletleri'ni resmi olarak tanıdığına dair bir haber de gelmişti; tüm bunlardan daha da iyisi, Fransızlar bize yardım etmek için bir filo göndermekle kalmamış, donanmaları da çoktan İngiliz Kanalı'nı ablukaya almaya başlamıştı bile. Savaşı kazanacağımızdan emindik artık.

Güzel bir mayıs sabahında Washington taburları teftiş etti; onlara Fransa'dan gelen haberleri okudu; kıymetli barutlarımızdan on üç atışlık kadarını patlattı; bol miktarda yemek hazırlatarak hepsini bir çadırın altında servis ettirdi; her askere bir bardak rom dağıttı ve genel olarak bırakın zafer kazanmayı, bizim için artık her şeyin mümkün olduğu izlenimini yarattı.

Yakın zamanda bir Britanya generaliyle mübadele edilmiş olan General Lee de elimizdeydi. Kısa bir süre önce, tavernada bir kadını ziyaret ettiği sırada esrarengiz bir şekilde esir alınmıştı Lee. Esrarengiz diyorum; çünkü bazıları Washington'ın bu esir alma işini, rakiplerinden birini ortadan kaldırmak için bizzat ayarlamış olduğundan şüpheleniyordu. Lee çok akıllı, gururlu ve etkileyiciydi; ikimiz kısa zamanda iyi arkadaş olmuştuk. Tüm savaş süresince yakın olduğum tek subayın, askeri mahkeme tarafından yargılanıp işi bitirilen tek kişi olması manidar. Şu açık ki, Wilkinson'ın sahip olduğu, hayatta yükselmek için kendisine yardımcı olabilecek kumandanların peşine düşmedeki o inatçılıktan yoksundum ben. Ancak sahip olduğu tüm hünerlere rağmen, Valley Forge'ta o kadar çok entrika ve karşı-entrikaya karıştı ki Jamie, General Gates en sonunda düelloyo çağırmakla tehdit etti onu. Bu arada, burnu entrikacıların kokusunu iyi alan Washington, Jamie'yi levazım subaylığına atayarak Valley Forge'tan uzaklaştırdı. Beklenileceği üzere, bu meslekte ufak miktarlarda para çalmaya muvaffak oldu Jamie; fakat, bu arada maalesef orduyu giydirmeyi ihmal ettiğinden görevinden alındı.

Wilkinson'ın, önemli adamları kendine bağlama yoluyla şan şeref –hayır, *mevki*– peşinde koşuşunu tanımlamak için "inat" kelimesini kullandım. Ama içimizdeki diğer iyi adamlar gibi şerefi yalnızca şeref için isteyen Hamilton'la karşılaştırıldığında, bu uğraşında çok tutarsızdı Wilkinson.

Fikirlerinden nefret ettiği bir adama hizmet etmeye zorlanan Hamilton'ın, kim bilir ne zor zamanlar geçiriyor olduğunu sık sık düşünmüşümdür. Hamilton ve Washington kesinlikle uyumsuz bir çiftti. Vakur, ağır General, kampın içinde saygın bir edayla paytak paytak gezinirken, genç, sırnaşık yaver, Washington'ın topuk hizasındaki kızılımsı bir terrier gibi sıçrayıp duruyordu. Washington'ın ise Hamilton'a bayıldığı her halinden belli oluyordu; bu sevgili gencin kendisinden ne derece hoşlanmadığını hiçbir zaman fark etmemiş olmalıydı. Fakat o zamanlar Washington'ın ne erkeklerle ne de kadınlarla arkadaşlık etmek gibi bir alışkanlığı vardı (Ona yakın olan insanlardan pek çoğunu tanıyordum; Jemmy Madison'ın dediğine göre, âşık bir kadından çok manevi bir kız kardeşe benzeyen Virginia'daki bir komşusunun karısından başka hiçbir kadın olduğunu duymadım hayatında). Eğer içinde başka duygular vardıysa da, hepsine sıkıca gem vurmuştu Washington. Karısıyla arasındaki görgü kurallarına uygun ilişki de mallar arasındaki bir müttefiklikten ibaretti; Washington'ın hırsının ve soğuk yılan mizacının tipik bir göstergesiydi bu.

Kırk üç yaşından itibaren yalnızca Amerikan'ın tanrısı rolünü oynamaya değil, Amerika'nın tanrısı *olmaya* da mecbur bırakılmıştı Washington. Bu kendi yaşıtları arasından hiçbir arkadaşı olamayacağı anlamına geliyordu; çünkü onlardan herhangi birinin bir rakip olduğu ortaya çıkabilirdi. Sonuç olarak, sevgisini yüksek mevkisi için hiçbir tehdit oluşturmayacak genç adamlara odaklamaya meyilliydi. Fakat Washington'ı Charles Lee gibi onun yaşıtı ve eşiti olan biriyle beraberken izlemek olağanüstü komik bir gösteri izlemek gibiydi. Her zamanki görkemli Washington, beceriksiz bir saray mensubuna dönerdi böyle anlarda: Çekingen, tereddütlü, aniden yüzü kızaran biri oluverirdi; fakat sonra, tam doğru zamanda, ansızın bir bıçak görünürdü karanlıkta ve sonrasında bu gösteriyi izlemekte olan bir başka rakip, bu kalın kafalı, dalkavukluk eden Virginia beyefendisinin, kendisini rakiplerinin birinden daha kurtarmış olduğunu keşfettiğinde gözlerine inanamazdı.

Washington'ın Hamilton'a duyduğu tutku karşılıksız kalmış olsa bile, İhtilal'imize Valley Forge'ta katılan genç ve hayat dolu Fransız, Marquis de Lafayette'in Washington'a sunduğu tapınmayla haydi haydi telafi edilmişti bu hayal kırıklığı. Lafayette, zulümle savaşımızda bize yardım etmeye gelmiş, aklı şan ve şerefte olan o birkaç Avrupalı'dan biriydi. Bu yabancıların içinde bir tek Von Steuben'in askeri kabiliyeti vardı. Sahip olduğu en yüksek askeri rütbe yüzbaşılık olmuşken, etrafa Büyük Frederick'in korgenerali olduğunu yayan Von Steuben, olağanüstü bir yalancıydı. Adam yetiştirme konusunda da olağanüstü olduğu ortaya çıktı.

Lafayette'e gelince, yalnızca, o gençliğe özgü heves, cazibe ve aptallık vardı onda. Aklıma gelmişken, hayatımda gördüğüm en tuhaf kafa şekline sahipti; kafasının tepesi ananas gibi sivriydi. Washington'a tapıyordu. Genç adamın şevkiyle boğulan Washington, öyle bir noktaya geldi ki, neredeyse Lafayette'in bize Monmouth Court House Muharebesi'ni kaybettirmesine izin veriyordu.

O günleri düşünüyorum da, tuhaf görünüşlü bir topluluk olmalıydık. Her ne kadar Washington temiz üniformasının içinde tam anlamıyla bir asker gibi görünüyorduysa da, Lafayette ve yabancıların bir kısmı dışında geri kalanlarımız paçavralar içindeydik. Monmouth Court House Muharebesi öncesinde Benedict Arnold'ın da olay yerine geldiğini belirtmeliyim; sürekli Washington'ın etrafında dolanır, kulağına bir şeyler fısıldardı Arnold. Son zamanlarda terfisi ihmal ediliyordu ve bu, doğuştan kötü olan mizacına hiç de iyi gelmiyordu. Komplonun çöküşünden beri oldukça uslanmış Gates de oradaydı. İhtilal boyunca başlıca işi, onu yatırma vakti gelene kadar saygıdeğer Efendisi'nin kadehini dolu tutmak olan yaveri James Monroe'nün refakat ettiği iriyarı Lord Stirling de oradaydı elbet. İhtilal'de çarpışan, cumhuriyeti kuran, çeyrek yüzyıldır bir kıtanın büyük bir kısmını yöneten bu adamlar ne küçük bir gruptu böyle. Amerika'nın gelecek valilerinden pek çoğu da Valley Forge'ta bulunuyordu; yeşil dallardan yapılmış bir çardakta rom ve su içerek Fransa Kralı'nın şerefine kadeh kaldırıyorlardı.

Kutlamalar bittiğinde bir çiftlik evindeki General Lee ve onun hayranlarından birkaçına katıldım. Ayaklarının ucunda bir Pomeranya köpeği duran (oldukça Lee'yi andıran bir köpekti), darmadağınık, kötü tıraşlı ve gözleri pırıl pırıl parıldayan Lee, ayaklarını şöminenin paravanına uzatmış, Philedelphia'daki tutsaklığının

hikâyeleriyle eğlendiriyordu bizi. "Britanyalılar bana pek medenice davrandılar. Özellikle de ordularındaki kıdemli subaylar. Çoğu da iyi insanlar. Bu savaştan öyle nefret ediyorlar ki! Bütün suçu kendi siyasetçilerinde buluyorlar. Her gece, beraber içki içer, bu savaşın sona ermesi ve siyasetçilerin, Ekselansları hariç dünyadaki *tüm* siyasetçilerin, asılması şerefine kadeh kaldırırdık." Lee göz kırptı. Lee'nin saygılı, her hecenin telaffuzunda mutlak bir hor görme taşıyan özel bir "Ekselansları" deyişi vardı.

"General Clinton, Philadelphia'dan vazgeçip New York'a geri çekilmek istiyor. Londra'daki elçiliği, ya kolonilerden tamamen çekilmeye (ki bu olası gözükmüyor) ya da New York'u süresiz olarak zapt etmeye razı olmaları için ikna etmeye çalışıyor. Adam savaştan bıkmış. Hepsi bıkmışlar. Ekselansları'na, eğer Clinton Philedelphia'dan gerçekten çekilirse onu durdurmak için bir şey yapmamamız gerektiğini söyledim. Tam aksine, Britanyalılara altından bir köprü kuralım dedim. Yollarına çiçekler serelim; çünkü savaşı bizim kazandığımız anlamına gelir bu. Bu iş burada bitmiş olur. Fransızlar bu savaşta bizim tarafımızı tutmaya karar verdiler; Fransız donanması Long Island açıklarında göründüğü gün Britanyalılar evlerine geri dönecekler. Ekselansları ise maalesef savaş meydanlarında kazanılmış bir zaferin açlığını çekiyor. Durmadan Trenton'daki o çarpışma sırasında olanları abartmaktan bıktı usandı artık. Şimdi kendisinin Marlborough ve Frederick gibi kumandanlar seviyesinde olduğuna inansa da, insanlar Amerikan zaferlerinden bahsettiklerinde, bahsi geçen zaferlerin asla ve asla onunkiler değil, benim ve Gates'in kazandığı zaferler olduğunu da biliyor. Size şimdiden söyleyeyim, Britanyalılar geri çekilirken onlarla bir meydan muharebesine girmeye yeltenecek Washington. Başlangıçtaki avantajlarımız ne kadar büyük olursa olsun, Washington'ın her zamanki gibi yine kaybedeceğini de görüyorum şimdiden." Lee'nin diğer vasıfları tartışmaya açık olsa bile, iyi bir kahin olduğu kesindi.

Haziran ayında, General Clinton'ın komutası altındaki Britanyalılar Philadelphia'yı boşaltarak, New York'a doğru uzun ve zorlu bir yolculuğa başladılar.

Washington'ın, düşman trendeyken saldırıya geçme planını ortaya sürdüğü kurmay toplantısına ben de katıldım. Her zamanki gibi hemen hemen herkesin bu plana rıza göstermesini sağlamıştı. Yalnızca Lee, Britanyalıların geri çekilmesine izin vermek olan

karşı görüşünü ortaya koymuştu. Her ne kadar Lee'ye saygı duyuyor olsam da, Washington'ın stratejisinin teorik olarak sağlam olduğunu düşünüyordum. Ama meşhur kumandanımızın işin içinde olduğu her durumda olduğu gibi, bu plan da uygulamada bir felaketle –ya da bu seferlik neredeyse felaketle– sonuçlandı.

Washington hatasını daha işin başında yaptı. Neşe dolu Lafayette'in ünlü olma tutkusunun (sevgili kumandanı Washington'ın yüce efsanesine duyduğu tutku da cabasıydı) esiri olan Washington, ilk olarak bu Fransız gencin *General Lee*'nin alayının başına geçerek saldırıya önderlik etmesini önerdi. Haklı olarak bu öneriye kızmıştı Lee. Washington bunun üzerine, bir tek kendisinin verebileceği tarzda bir karar vererek, vahim bir şekilde ikiye bölünmüş komutanlık görevini birbirine yamadı. Eğer düşmana ilk olarak Lafayette saldırırsa, Lee kenara çekilerek Lafayette'in şan seref kazanmasına izin verecekti. Lee savaş meydanına vardığında Lafayette bir kahramanın şanını hâlâ *kazanamamışsa*, kumandanlık Lee'ye geçecekti. Kongre'de olağanüstü iyi işleyen ama savaş meydanında hiç de iyi sonuçlar vermeyecek türden aptalca bir uzlaşmaydı bu. Son bir ahmaklık olarak da, son anda birlikleri yeniden öyle bir düzenledi ki Washington, bölük komutanlarından çoğunun kimi komuta ettikleri hakkında hiçbir fikri yoktu.

Muhteşem plandan bu kadar bahsetmek yeter.

General olmadığım halde kendi alayımı ve diğer iki Pennsylvania alayının belli bölümlerini içeren bir tugayın komutanlığı bana verilmişti. Yarbay Bunner adında çok iyi bir yardımcı komutanım vardı ve genel olarak halimden memnundum. Ancak 27 Temmuz sabahında, hiç abartmıyorum, bardaktan boşanırcasına yağan bir yağmurun altında atıma bindiğimde, bir felaketin yaklaştığını hissetmeye başladım. Askerler böyle şeyleri hissederler. Havadaki garip bir elektrik, zaferi, yenilgiyi, acıyı, ölümü saatlerce önceden iletir.

Benim tugayım, Amerikan birliklerinin sol kanadına komuta eden Lord Stirling'in kuvvetlerinin bir parçasıydı. Lord Stirling'in yetki alanı Britanya ordusunun mevzilendiği, batıdaki Monmouth Court House'a kadar uzanıyordu. Stirling'in emriyle, bütün 27 Temmuz günü ve gecesini açık alanda, bize Britanya silahlarından daha fazla zarar veren tropikal bir güneşin altında geçirdik. Hepimizi güneş çarpmıştı. Pek çoğumuz bayıldı; bazılarımız da güneş çarpmasından dolayı aniden bastıran krizler geçirdi. Dünyanın en

büyük ve en becerikli sinekleri olan Jersey sivrisineklerinin oluşturduğu bulutların da kurbanı olmuştuk.

Ayın 28'inde, henüz güneş doğmamışken, tugayımı Monmouth Court House'ın batısına ve güneyine doğru kumlu, dar bir geçitten ilerletiyordum. Başımda sürekli bir uğultu vardı. Ancak aklım başımdaydı; bugün bile o yolun, daha doğrusu o patikanın kenarlarına dizili, sıcaktan kurumuş uzun çamların görüntüsünü ve tam arkamdaki çavuşun o günlerde Britanya ordusunda popüler olan "Dünya Tersine Döndü" adlı şarkının nakaratını ıslıkla nasıl tekrar tekrar çaldığını hatırlıyorum.

Öğlende, geniş dere yatağının hemen batısındaki yüksekliğe varmıştık. Ordunun bizim oluşturduğumuz kanadındaki ileri birliklerin ilk saldırılarına geçecekleri nokta işte burasıydı. Buraya varır varmaz, bundan sonraki emirleri beklemek için dur emri verdim askerlere.

Üzerinde yayaların geçebileceği dar bir köprü olan ve içinden sivrisinek vızıltılarının yükseldiği bir bataklık vardı altımızda. Uzakta bir yerlerdeyse bir orman ve bir yerlerde de düşman... Askerlerime savaş tertibi almalarını emrettim. Bu pek kolay değildi; iki dakikada bir adamlardan biri bayılıyordu. Albay Bunner'ın termometresi, doksan dört dereceyi gösteriyordu.

Askerleri çok su içmemeleri için teşvik ediyordum; fakat bir anda her yerde olamayacağımdan, düzinelercesinin midesi çok su içmekten kısa zamanda şişmiş ve midelerine kramplar girmeye başlamıştı. Ben de o günden sonra perhiz uygulamama rağmen, beş yıl çekmek zorunda kalacağım bir ishale tutulmuştum aynı gün.

Öğle vaktinden kısa bir süre sonra, bir top gürlemesinin ilk yankılarını duyduk. Court House yönünden, toplam beş top sesi duyuldu. Sonra da bir sessizlik çöktü. Bir saat daha geçti. Telaşa kapılarak teğmenlerden birini, emir almak talebiyle Lord Stirling'in yanına gönderdim.

Öğlenden sonra saat üç civarında, güneş çam ormanının üzerinde bir top güllesi gibi alev alev yanarken savaş başladı. Bununla birlikte sağ tarafımızda, görüş mesafemiz dışından gelen tüfek atışlarının patırtısını, topların vızır vızır geçerken ve yere düşerken çıkardıkları sesleri duyabiliyorduk. Lafayette-Lee bölükleri uzun esrarengiz bir gecikmeden sonra savaşmaya başlamışlardı.

Karşıdaki ağaçların arasında kırmızı bir ışığın parladığını gördüm birden. Aynı anda, bir Britanya müfreze birliğinin, General

Lee'nin ileri mevzisinin etrafından dolaşarak arka tarafa geçmek umuduyla ağaçların arasından üzerimize doğru ilerlediğini haber verdi gözcüler.

Bunun üzerine hücum emri verdim. Ben koruma ateşini sürdürürken, askerler de Kızılderililer gibi tek koldan ilerleyerek köprüyü geçmeye başladılar. Birkaç dakikalık bir süre içinde bütün tugay köprüyü geçmiş ve mevzilenmiş olabilirdi. Fakat kader ağlarını örmüştü.

Washington'ın emir subaylarından biri ortaya çıktı. "Durdurun şu adamları, Albay!" Adamın vahşi gözlerini gördüm, parlıyordu.

Ben adamın deli olduğunu düşündüm. "Onları durduramam. Britanyalılar bizi menzil altına almadan önce gizlenebilmek için geçiyorlar karşıya."

"Durdurun onları! Geri çağırın! Bu, General Washington'ın emridir."

Atımı öyle bir döndürdüm ki, sanki hayvan kurşun seslerinden ürkmüş gibi oldu. Hiçbir şey duymamış gibi davranarak atımı köprüye doğru sürdüm. Tugayın yaklaşık üçte biri köprünün diğer tarafındaydı şimdi. Britanyalılarsa bir sıra çam ağacının arkasından atış menzilimize girmek üzereydiler.

Washington'ın emir subayı beni takip etmişti. "Başkomutan adına, size, adamlarınızı geri çekmenizi emrediyorum, Albay!" Sıcaktan fenalaşmış adam, harfi harfine, Washington'ın arazi konusundaki cehaletine dayanan bir emri tercüme ediyordu; bu arada, Washington'ın başka bir mağlubiyetin daha alınabileceğini düşündükçe kapıldığı dehşetin, böyle bir emir vermesine olan katkısından bahsetmiyorum bile. Biz, bataklığın kenarında olanları bilmiyorduk henüz. General Lee birdenbire ileri mevkisinden geri çekilmişti; birliklerinden çoğu da bu geri çekilme emrini, çekilme olarak yorumlamışlardı; Amerikan askeri için çekilmenin en iyi yolu kaçmaktır.

Ordunun hezimete uğramasını, Washington bizzat kendisi engellemiş ve General Lee'ye sert küfürler savurarak eski görev yerine geri göndermişti onu. Biraz teredütte kaldıktan sonra olduğu yerde kalarak, geri kalanımızın ilerlemesini engellemeye karar vermişti Washington. Lee'nin aniden geri çekilmesi ve Washington'ın Britanya mevkilerine laf olsun diye sahte bir taarruzda bulunmaktan fazlasını yapmayı reddedişi sayesinde, inisiyatifi kesin bir şekilde kaybetmiş olduk. Bizim için açık bir zafer olabilecek, normal şartlarda sayıca bizden çok daha az olan Britanyalıları ha-

rap etmemiz gereken bu taarruz, sonunda Britanyalılara yarayan bir çatışma olmanın ötesine geçemedi.

"Bu adamların hepsi katledilecek!" diye bağırdım emir subayına; ama o son derece kararlıydı; haklı ya da değil, Washington'a itaat edilmeliydi.

Köprüden geçişi durdurdum. Ağaçların arasında güvende olan düşman, adamlarımızı teker teker vurup düşürebiliyordu artık.

Bataklığın bizim bulunduğumuz tarafında bir aşağı bir yukarı at sürüp adamlara siper almaları, düşman ateşine karşılık vermeleri için bağırıyorken, birdenbire savrulmuş bir taş gibi havada buldum kendimi. Çam ağaçlarının etrafımda baş aşağı durduğunu görünce, dünyanın gerçekten tersine dönmeye başladığını düşündüğümü hatırlıyorum.

Büyük bir gürültüyle, kumdan bir toprak kümesinin üzerine düştüm; nefesim kesilmişti fakat yaralanmamıştım. Atımı vurmuşlardı.

Ayağa kalktığımda Albay Bunner'ın köprünün üzerinde vurulup öldürülmüş olduğunu gördüm. Tugayın üçte biri ölmüştü; bir o kadar da yaralı vardı.

Gündüz kadar sıcaktı gece. Bakır rengine çalan bir ay, tükenmiş askerlerin uyuduğu, yaralıların inleyip nefes almaya, yaşamaya veya ölmeye çalıştıkları çam ormanını aydınlatıyordu.

Şafak sökmeden kısa bir süre öncesine kadar yaralılara baktıktan sonra bir tarlaya yığıldım ve güneş bir hayli yükselene kadar uyanamadım. Sonuç olarak, bir bakıma hakikaten andırdığım Mısırlı bir mumya gibi kurumuştum. Uykudayken binlerce sivrisinek tarafından ısırılıp iliklerime kadar emilmiştim. Zorlukla yürüyebiliyordum.

Bu takatsiz halimle, şaşırarak değilse de iğrenerek, Britanya ordusunun hareket etmiş olduğunu ve şu an hiçbir engelle karşılaşmadan Staten Island'a doğru yol aldıklarını öğrendim (Geceyi, yıldızların altında bir örtünün üzerinde, Lafayette'in yanında uyuyarak geçiren Washington, her zamanki gibi bu olanlardan bihaberdi). Britanyalıların yolunu keserek onları durdurma planı tamamıyla başarısız olmuş ve bir hiç uğruna ağır kayıplar vermiştik. Washington için Monmouth Court House "zaferi" denen muharebe böyle sonuçlanmıştı işte.

Britanya ordusunun kaçtığı haberiyle uyandırıldığında, tam kendine has bir tepki verdi Washington. General Lee'yi emre itaat-

sizlikten tutuklatarak askeri bir mahkeme kurulmasını emretti. Diğer pek çok kimse gibi, ben de açıkça Lee'yi destekliyordum. Washington hepimizin listesini çıkardı; Lee yandaşlarından pek azının terfi edilme şansı olacaktı.

Lee'nin tutuklu olduğu zamanlarda bile belli bir süre mektuplaştık. Bir keresinde, hakkında nasıl bir hüküm verilirse verilsin (sonunda bir yıl görevden uzaklaştırılma kararı çıktı mahkemeden) orduyu bırakmak, "emekliye ayrılıp Virginia'ya yerleşerek mükemmel bir general yaratmak için en iyi okul olan tütün çapalama işini öğrenmek" niyetinde olduğunu yazmıştı bana.

Savaş Bakanlığı'nda kadrolu çalışan bir memurun, Londra'da bulunduğum dönemde bana aktardığı iki adet ilginç bilgiyi de belirtmeliyim burada. Yalnız, bu bilgilerin güvenilirliğine kefil olmuyorum. İlki, Charles Lee'nin Britanyalılar tarafından esir alındığında, Britanya ordusu tarafından asker kaçağı olarak asılmakla tehdit edilmiş olduğuydu. Kellesini kurtarmak amacıyla, New York'a geri çekilmelerine müdahale etmemesi için Washington'ı ikna edeceği koşuluyla gitmesine izin vermeleri için Britanyalıların aklını çelmeyi başarmıştı Lee. Washington'ı ikna edemeyince de Britanya ordusunu kurtarmak için Monmouth Court House'daki o felaketle sonuçlanan çekilme emrini vermişti. Fakat diğer bilgi daha inandırıcı gelmişti bana: Adams Hükümeti süresince Alexander Hamilton'ın Britanya Ajanı Yedi olarak görev yaptığı ve maaşının Londra tarafından ödendiğiydi bu. Jefferson bundan şüphelenmişti; fakat o zamanlar Jefferson kendi düşmanlarının hepsinin vatan haini olduğundan şüpheleniyordu ve onun ithamlarını hiçbir zaman ciddiye almazdım ben.

Lee'nin ordudan uzaklaştırılmasıyla, eyaletlerin gözünde askeri bir dâhi olarak yüceldi Washington. Britanya ordusunu bir kez bile yenememiş olmasına rağmen, bundan çok daha önemli olan bir savaşı, rakipleriyle arasında olanı kazanmıştı artık.

Bir dava üzerinde beraber çalıştığımız bir gün, Hamilton'a sormuştum, "Washington'ın en dikkate değer özelliği neydi?" Aydınlık yüzünde zeki bir gülümseme belirdi; fesat mavi gözleri parladı. "Ah, Burr, kendine tapması! Kendine tapması! Tanrı'yı, tanrı yapan başka nedir ki?"

West Point

İki günlük hastalık iznimi Paramus yakınlarındaki Hermitage'da, gelecekteki karım Theodosia Prevost'in yanında geçirdim. Sonra, hasta olduğum halde, Washington'ın düşmanın deniz taşımacılığı hakkında ne mümkünse öğrenmem için verdiği bir çeşit casusluk görevini kabul ettim.

Erkeklerden oluşan küçük bir grupla beraber Weehawk'tan Bergen'e, North River'ı bir aşağı bir yukarı dolaşarak, bazıları işe yarar dedikodular topladık.

Daha sonra, Fishskill'den Britanyalıların elinde olan New York City'ye kadar, bir mavnada bir grup zengin Tory'ye refakat etmekle görevlendirildim. Eğer beni takatsiz bırakan baş ağrılarından ve de ishalden mustarip olmasaydım, eğlenceli bir görev olabilirdi bu.

Ekim'de ücretsiz hastalık izni için başvurdum. Bana izni bahşeden ama bu süre içerisinde maaşımı tam olarak almam konusunda ısrar eden Washington'a karşı hiçbir yükümlülük altında kalmak istemiyordum. Bu teklif kabul edilemez olduğundan tekrar West Point'teki alayıma katılmak zorunda hissettim kendimi. West Point'e varır varmaz, yörenin yerlisi bir çiftçi, Albay Burr'ın *oğlu* sandı beni.

Bu bölüm, burada kesiliyor.

Westchester Hattı

13 Ocak 1779'da, Hudson River'dan Long Island Sound'a kadar on dört mil boyunca uzanan Weschester Hattı'nın komutanlığını devralmak için White Plains'e geçtim. Westchester Hattı'nın hemen altında New York City ve dolayısıyla da Britanya ordusu ve arkadaşları Amerikalı Tory'ler vardı.

Tory'lerin elinde olan New York'la Whig'lerin hâkim olduğu Westchester arasındaki ulaşımı düzenlemekti görevim. Fakat son-

raları, asıl görevimin bölgede yaşayan sivillerin yağmacılığına mani olmak olduğu ortaya çıktı. Hırsızlık, yalnızca benim komutam altındaki birliklerin değil, bu birliklerin subaylarının da başlıca uğraşıydı. Aslında, görünen oydu ki, yağmacılık Westchester nüfusunun yarısının başlıca işi olmuştu. Tory'lerden ve Britanyalılardan çalanlara Skinner'lar deniyordu. Bizden çalanlaraysa, Kovboylar. 1779'un baharıyla beraber Kovboylar ve Skinner'lar ortadan kaldırılmıştı; ama benim sıhhatim de gitmişti bu arada.

10 Mart'ta General Washington'a istifamı gönderdim. Washington, istifamı, "yalnızca değerli bir askerin kaybına değil, bu askerin istifasını zorunlu kılan sebebe de üzüldüğünü" belirttiği nazik duygularını dile getirerek kabul etti.

Düşman Hatları Arasında

1779 Mayıs'ının sonunda, West Point'te General McDougall'ı ziyaret ediyordum. Sağlığı kötü olmasına rağmen iyi bir askerdi ve kekelemesine rağmen iyi konuşuyordu.

Açık havada, Hudson River'a bakan uzun karaağaçların altında oturduk. McDougall'ın karargâh olarak kullandığı büyük ahşap evden yaverler gelip gidiyordu. O gün karargâhta kayda değer bir hareketlilik vardı; çünkü 6.000 Britanya askeri New York'tan daha yeni ayrılmıştı ve şimdi Peekskill'in aşağısında, nehrin iki tarafından karaya çıkıyorlardı. McDougall birkaç gündür New Jersey'de olan Washington'a bilgi ulaştırmaya çalışıyordu. Fakat ulaklardan hiçbiri New Jersey'e ulaşamamıştı.

McDougall savaşın gidişatından veya bir yere gitmeyişinden dolayı öfkeliydi. "Ah o Kongre yok mu!" Hafif bir İskoç aksanıyla konuşurdu McDougall. "Yemin ederim, bu ülkenin en kötü adamları orada!" Tüm askerler bu fikre katılmıştı. Kıta Meclisi'ne katılma zahmetini göstermiş o birkaç delegenin, para spekülasyonunu, orduyu desteklemeye tercih ettiği herkes tarafından bilinen bir gerçekti. Zaten, o zamanlar Kongre, savaşın bittiğini, hem sonucunun da iyi olduğunu düşünüyordu. Kongre'nin, Fransız donanmasının gelişiyle, bizim galibiyetimizin kesinleştiğine inanmasını bizzat Washington sağlamıştı.

Vakti gelince, Fransız donanması gerçekten de gelmiş ve New York'a uzun süredir beklenen saldırısını yapma fırsatını bulmuştu Washington. Fransız donanması ve Amerikan ordusu arasında kalan Britanyalılar şimdiden ölmüş sayılırlardı; ya da herkes, Washington'ın üstün yenilme kabiliyetini hesaba katmayarak böyle düşünüyordu. Ama güne damgasını vuran bir kez daha bu kabiliyet oldu.

Her şeyden önce, hiç kimse, Fransız amirali d'Estaing'i New York Limanı'nın gizemleri hakkında bilgilendirmeye gerek görmemişti. Sonuç olarak, savaş anı gelip çattığında Washington'ın gözde generali John Sullivan, amirinin stratejisini uygulamaya çalıştığı sırada, yüz kızartıcı bir şekilde New York'u Britanya Garnizonu'na bırakırken, liman girişindeki engeli aşamamıştı Fransız filosu. Durumdan bezen Fransız donanması da güneye doğru yelken açmıştı.

"İnan bana Burr, eğer Fransız donanmasının İngiliz Kanalı'nda yaptıkları olmasaydı, Britanyalılar bizi Ohio'ya kadar sürmüşlerdi." McDougall, Britanyalılar kelimesindeki "b" harfini telaffuz ederken, sanki bu harfle başlayan bir kelimeyi tamamlaınak alçakça olacakmış gibi kekelemişti.

Savaşın böyle gelişigüzel, üç yıl daha devam edeceğini biliyor olsaydık, muhtemelen daha da rahatsız olurduk o gün. Bu üç yıl içerisinde, her türlü askeri hareketten mümkün olduğunca kaçınacaktı Washington. Kısmen hareketsizliğin artık Washington'ın mizacının bir parçası olmasından, kısmen de sermaye yokluğundan ve Kongre'nin, sırf Fransızlarla kurulan ittifaktan dolayı zaferin bir şekilde bizim olmasının kaçınılmaz olduğuna duyduğu garip inanç yüzünden, Monmouth Court House'daki, şu meşhur "muzaffer" Washington'ın komuta ettiği yaklaşık 14.000 askerden oluşan ordu mevcudunun artık neredeyse sıfıra inmesinden dolayı böyle olmuştu bu.

Savaşın sonunda, saflardaki otuzdan fazla gemiden oluşan Fransız donanmasına destek veren Yorktown'daki Fransız askerlerinin sayısı 3.000'i buluyorken, Yorktown Kuşatması'na katılmak için Virginia'ya gelen Washington yalnızca 2.500 askerin komutanlığını yapıyordu. Yani, bir bakıma haklıydı Kongre. Britanyalıları bizim için Fransızlar yenmişti. Onlar olmasa, elbette hâlâ Britanya kolonileri olacaktık; bu günlerde unutmaya çalıştığımız Başkan Madison'ı Beyaz Saray'dan sürüp, Washington City'yi ateşe

vermenin Britanya ordusunun küçük bir müfreze birliği için ne denli kolay olmuş olduğu gibi, çoktan unuttuğumuz üzücü bir gerçek bu. Çok şükür, bizim insanlarımız efsaneleri her zaman gerçeklere tercih etmiştir; bunu, hemen hemen hiç gerçek olmamasına rağmen, Cumhuriyet tarihinin kara efsanelerinden biri olmuş olan benden daha iyi kimse bilemez.

Bir yaverin kulağına fısıldayarak söylediği bir şeyi dinleyen McDougall, bir küfür daha savurdu. "Washington'ın yanına sen gidiyorsun, Burr. Sen ülkeyi bilirsin." Şu malum katır hikâyesi. Washington ve St. Clair. New Haven. Yale.

Albay Burr'ın hikâyesi burada kesiliyor. Bundan sonraysa farklı bir kağıda yazılmış, yakın bir tarihe ait başka bir kısım var.

Benedict Arnold. 4 Haziran 1833'te kaydedildi.

1780 Sonbahar'ında, beni hayatta tutmak gibi hayli zorlu bir görevi merhametle üstlenen Bayan Prevost'la beraber Hermitage'daydım. Onun ısrarıyla her gün dört litreye yakın maden suyu içiyordum; beni iyileştireceğine daha da kötüleştiriyordu bu.

Ülke, Benedict Arnold'un ihanetiyle çalkalanıyordu o sonbahar. Olayların patlak vermesi öncesinde uzunca bir süre hoşnutsuzdu Arnold. Haksız yere terfisi ihmal ediliyordu. Ayrıca, sakat ayağı yüzünden, faal bir komutanlık görevi almaya uygun olmadığı düşünülüyordu. Bu yüzden, Britanyalıların ayrılmasından sonra Arnold'u Philadelphia'nın askeri valisi yapmıştı Washington.

Bu görevi boyunca eski Roma valileri gibi kasılarak dolaştı Arnold; tek eksiği etrafında fır dönen heybetli muhafızlardı? Kavgacı ve zorba bir kişiliği vardı, ayrıca çok içki içmenin etkisiyle iyice hırçınlaşmıştı. Ancak, öksüz gençliğim boyunca, ailesi bana karşı çok iyi davranmış olan, kasabanın en güzel kızı Peggy Shippen'la evlenmenin bir yolunu buldu. Shippen'lar, orta sınıf Amerikalıların çoğu gibi Britanya taraftarı Tory'lerdi. Hatta, Philadelphia Britanya işgali altındayken, Peggy neredeyse Binbaşı André adında çekici bir Britanya subayıyla evleniyordu.

Dikkatsiz, rüşvete yatkın ve saldırgan olan Arnold, yalnızca Pennysylvania Meclisi'yle değil, Arnold'ın onlardan biri olduğunu ve bu yüzden dikkat edilmesi gerektiğini kolaylıkla fark edebilecek bir grup hırsızdan oluşan Kongre'yle de başını her türlü belaya soktu. Hakkında çeşitli suçlardan davalar açıldı. Sonunda hepsinden beraat etmesine rağmen, atlattığı bu duruşmalar, her zaman olduğundan daha da sinirli biri –eğer, Arnold'ın her zamanki halinden daha sinirli olmak mümkünse– yaptı onu. Arnold'ı yatıştırmak için ona cazip bir saha kumandanlığı teklif etti Washington. Arnold, bu teklifi reddetti; sağlığı elvermezdi. Ancak, önemli bir general için çok önemsiz bir görev olan Hudson River üzerindeki West Point'in komutanlığına getirilmeyi kabul edeceğini belirtti Arnold. Buna çok şaşıran Washington, West Point Garnizonu'nun çürüğe çıkarılmış askerlerden oluştuğunu ve tek işlevinin, nehrin gizlice gözlenmesi ve bir bilgi merkezi olarak kullanılması olduğunu işaret etti Arnold'a. Arnold'ın bu görevi istemesinin nedeni tam da buydu zaten.

Bizim bilmediğimizse, Arnold'ın artık West Point'i Britanyalılara teslim etme talimatı almış olan bir Britanya ajanı olduğuydu. Eğer Britanyalı casus Binbaşı André elinde suçlayıcı belgelerle yakalanmasaydı, Arnold bu görevinde başarılı da olabilirdi. Tam Binbaşı André yakalandığı sırada, Washington, Lafayette ve Hamilton, bir teftiş turu için West Point'e geldiler. Paniğe kapılan Arnold, güzel Peggy'yi terk ederek nehirdeki Britanya gemisi *Vulture*'a sığındı.

Peggy işte bundan sonra çıldırdı; Washington'a bağırıp çağırarak, onu, babasının Hamilton olduğunu ilan ettiği çocuğunu öldürmekle suçladı. Bu beyan, o genç ve şehvet düşkünü Hamilton'ı çok utandırmıştı. Bu olayın aleyhinde ve lehinde oluşabilecek gelişmeleri yavaş yavaş düşünürken Ekselansları'nın donuk gözlerinde beliren o düşünceli bakışı hayal edebiliyorum. Washington sonunda Peggy'yi askeri gözetim altında Philadelphia'ya göndermeye karar verdi. O sonbahar gecesi Paramus'ta oturuyorken, bir fayton ve suvariler evimizin önündeki yolu takırdattığında, hikâyenin bu kadarından haberdardık.

Kapıya uşaklar baktı. Theodosia telaşlanmıştı. Ben de öyle. Ne de olsa tek bildiğimiz, Britanyalıların hareket halinde olduğuydu.

Evin koridorunda bir çığlık yankılandı. Sonra, kapının girişinde peçeli bir kadın figürü belirdi. "Demir! *Kızgın* demir!" Kadının

sesi çınlıyordu. Sonra birden sendeledi. Eski arkadaşı Peggy Shippen Arnold'a destek olmak için ileri atıldı Theodosia.

Peggy ateşin yanındaki kanepeye doğru sendelerken, gözleri fal taşı gibi açılmış, etrafına hizmetçiler ve çocuklar toplanmıştı. "Yavrum benim! Benim bebeğimi öldürdüler!"

Fakat birdenbire, kollarında bir çocuk olan bir dadı kapıdan içeri girerek, "Benim bir bebeğim var. Ve bir yatağa ihtiyacımız var" dedi. Theodosia, hizmetçilerden birini anne ve çocuğa bir yatak hazırlamaları için içeri gönderdi. Derken, içeri Washington'ın ekibinden Binbaşı Franks girerek beni selamladı. "Ben, Bayan Arnold'ın Philadelphia'ya kadar refakatçisiyim. Geceyi burada geçirmeyi özellikle kendisi istedi."

"Hepiniz hoş geldiniz." Şaşkına dönmüş olan Theodosia hemen, üst katta Binbaşı için de bir oda hazırlanması emrini verdi. Binbaşı yukarı çıkarken kulağıma şöyle fısıldadı: "Bayan Arnold, şu anda krizlerinden birini geçiriyor. Bu sürekli oluyor."

Bu arada şöminenin karşısındaki yerini almıştı Peggy. Dağılmış saçlarına ve gözlerindeki deli deli bakışlara rağmen, olağanüstü güzel görünüyordu. Theodosia'yı doğduğundan beri tanıyor; onu, öz ablası gibi görüyordu.

"Katil işte orada!" Uzun parmağıyla beni gösteriyordu Peggy. İnsana çok tesir eden bir hareketti bu. Sonraları, bu el hareketini ve ses tonunu, bir cinayet davası sürecinde ben de başarıyla kullanmıştım.

Peggy ellerini alnına götürdü. "Demir! Kızgın! Kızgın! Cehennem'in alevleri kadar kızgın!"

Tüm bunlar deli bir kadın için bile çok fazlaydı. Theodosia, ben hariç herkesi sessiz olmaları konusunda uyararak odanın dışına yolladı.

Peggy peçesinin ardında uzunca bir süre ağladı. Sonra gözlerini hızla kurulayarak, "Tanrı şahidim olsun, Theodosia, eğer bir gün daha bunu yapmaya devam etmem gerekirse, gerçekten aklımı oynatacağım. Merhaba, Aaron. Birbirimizi en son..."

"Sen çocukken görmüştük. Şu kızgın demir..." Bu müthiş oyuncuya sormadan edemeyecektim, "...şimdi ne durumda acaba?"

"Oldukça soğumuş görünüyor, teşekkür ederim!" Peggy, birden kahkahayı koyverdi; döneminin en çekici kadınına dönüşmüştü tekrar.

Theodosia, benden de çok şaşırmıştı. "Sen gerçekten iyi misin, Peggy?"

"Tabii ki iyi. Peggy rol yapıyordu." İçeriye girdiği andan itibaren Peggy'nin bu halinden şüphelenmiştim.

"Rol yapmak hapse girmekten iyidir." Peggy, bana sert bir bakış fırlattı. "Aaron iyi mi?"

"Ne bakımdan iyi mi?" Theodosia, böyle konularda pek saftı.

Fakat, ben değildim. "Peggy, acaba ben, General Washington'a, Peggy'nin onu kandırdığını söyler miyim diye merak ediyor. Hayır, söylemeyeceğim. Tabii, eğer bizi de kandırmaya çalışmıyorsa."

"Böyle bir şeyi asla yapmam! Aslında, eğer mecbur kalırsam yapabilirim de. Sen Tory'lerden değilsin, değil mi?"

Onlardan biri olmadığımı söyledim. En başından beri İhtilal'e sadıktım; dolayısıyla tam bir Whig'tim ben.

Peggy suratını buruşturdu. "Sizin şu 'İhtilal'den' en başından beri nefret ediyorum."

"Öyle görünüyor ki, General Arnold da öyle." Cüretkâr davranmıştım; fakat Peggy cüretkârlığın ta kendisiydi.

"Olanları fark edebilecek bir durumda değildim." Gerçekçiydi Peggy. "Ben Arnold'la tanışmadan önce olmuştu bu iş. Fakat, Kongre ve Bay Washington tarafından ne kadar kötü muamele gördüğünü biliyorum. Bay Washington..." Birden gülmeye tutuldu; o delilik sahnelerinden biriyle daha onurlandıracak bizi diye aklım çıkıyordu; ama aklı başındaydı ve pek eğleniyordu Peggy. "Ekselansları'nı görmeliydiniz! Kocamın tehlikede olduğunu fark edince yatağıma çekildim. Herkesi, neler olduğu hakkında hiçbir şey bilmiyor olduğuma ikna etmem gerekiyordu. Bu yüzden, Albay Varick'in bebeğimi öldürmeye çalıştığını ve kızgın bir demirin başımı yaktığını iddia ettim. Sonra..."

"Şu harika kızgın demir hikâyesini de nereden öğrendin?" Araştırmacı bir kişiliği vardı Theodosia'nın.

"Bir yerde okumuştum; Bedlam'daki zavallı bir kadınla ilgili bir hikâye. 'Demir! *Kızgın* demir!'" Peggy, sonunda biz ona durması için yalvarana kadar böyle gürledi. "Bay Washington'ı tanımıyormuşum gibi davrandım; o ise korkudan ödü kopmuş gibi görünüyordu ve o sevimli genç kazı, Bay Hamilton'ı çağırttı..."

"Peggy!" Şu açıktı ki, bizim gibi erken gelişmiş albayları, çok hoş ya da çirkin bir kaz olarak düşünmekten hoşlanmamıştı Theodosia.

"Ah, o adam mükemmel bir kaz, inan bana. Onun yanındayken, tavırlarımı değiştiriyordum. Fesatlaşıyordum. *Tête-à-tête.* Geçen

yaz Binbaşı André'nin yolladığı, Londra'da yeni moda olmuş çok güzel bir dantel gecelik giyiyordum." Kaşlarını çattı Peggy. "André'yi vurmazlar, değil mi?"

Biz henüz bilmiyorduk fakat Binbaşı André çoktan casusluktan asılmıştı. "Zannedersem, bunu yapmak zorunda kalabiliriz." Peggy'ye karşı acımasız, çok acımasızdım; çünkü Peggy ve Binbaşı'nın, yalnızca Peggy Arnold'la evlenmeden önce sevgili olmadıklarını, ilişkilerinin bundan sonra da devam ettiğini ve Peggy'nin André'ye yeni kocasını yoldan çıkartmak için yardım ettiğini öğrenmiştim. Haksızlığa maruz kaldığı hissiyle oynayan karısı ve ona para teklif eden Binbaşı André arasında kalan (tabii bir de, Kral'ın verdiği görev var) bu dengesiz adamın, düşmanın safına geçmesine ve o kadar iyi bir kumandan olmasına rağmen, Fransızlar bizim için savaşı kazanmadan önce, savaş meydanlarında davamıza onca zarar vermesinde şaşılacak bir şey yoktu. Daha önce de söylediğim gibi, Arnold fevkalade bir kumandandı.

"Tabii, Binbaşı André, General Arnold'la değiş tokuş da edilebilir." Peggy'nin bu büyük korkusunu deşmeye karşı koyamıyordum bir türlü. Deli kocasına da çok bağlıydı.

"Britanyalılar, onu asla Amerikalılara teslim etmezler. André için bile... onun için bile."

Theodosia ve ben, evli olduğumuz yıllar boyunca Peggy'nin bu çok büyük ikilemi üzerinde uzun uzun düşünerek sık sık bu sahneyi tartışmışızdır. Terazide olan, bir an için hem eski aşkının hem de yeni kocasının hayatıydı.

Peggy keskin zekâlı, harikulade bir kızdı. Aklının ne kadar hızlı çalıştığını takdir etmek için bir gün içinde Washington'ı, Hamilton'ı ve Lafayette'i kandırmayı becerdiği gerçeğine bakmak yeterli. Fakat o zamanlar profesyonel bir casustu Peggy. Londra'da olduğum günlerde, 1782'de, verdiği hizmetler için Britanya Hükümeti'nden yaklaşık 400 sterlin para aldığını öğrendim. Verdiği hizmetlerin en büyüğü Benedict Arnold'la evlenip kavgacı, hoşnutsuz bir adamı, müthiş bir haine dönüştürmesi oldu.

Paramus'taki o gece, Peggy yaptıklarıyla gurur duyuyordu. Çok başarılı olduğunu düşünüyor olmalıydı. Ancak kocasını mahvetmişti; çünkü savaşı apaçık kaybediyordu Britanyalılar. Fakat diğer taraftan da, yalnızca kazığa bağlanmış Joan gibi parlak rollere yatkın, umutsuz, tercihen de kaybeden bir durumda olduğu zaman mutlu olabilen, hummalı bir kişiliği vardı onun. Siyasi meseleler-

de olağanüstü gayretliydi. Babası Philadelphia'da Tory bir yargıçtı ve ondan ve onun arkadaş çevresinden, Britanya'nın haşmetini ve toprak haklarını sorgulayan herkesten nefret etmeyi öğrenmişti.

Ayaklarını şöminenin parmaklıklarına uzatmış, yakışıklı bir oğlana benzeyen Peggy, Albay Hamilton'la West Point'teki görüşmesini anlattı bize.

"Hamilton'a kocamın faaliyetleri hakkında hiçbir şey bilmediğimi söyledim. Sonra da kollarına sarılıp onu kendime yaklaştırarak, sessizce ağladım. Çok hassas bir adam, öyle değil mi?"

Kibarca Peggy'yi izliyordum. Hamilton'ın "hassaslığı", o zamanlar benim bilmediğim bir özelliğiydi. Elbette, sonraları neredeyse "zamparalıklarıyla" adı çıktı diye yazacaktım; fakat ben kim oluyorum da hayattaki en büyük keyif için böyle bir kelimeyi kullanacağım? Kadınlar söz konusu olduğunda, Hamilton tam bir salaktı ve böyle durumlarda, Schuyler Ailesi'nden gelen asil, sabırlı karısını bir yana bırakalım, tarafgir arkadaşlarını bile utandırırdı çoğu kez.

"Her neyse, sonunda tek istediğimin Philadelphia'ya, ailemin yanına dönmek olduğuna ikna edebildim Hamilton'ı. Kendimi onun merhametine bırakmıştım. Ona öyle dokunmuştu ki bu, boşta olan elini her zamanki gibi nazikçe kolumun üzerine koydu..."

"Peggy, sana şöyle sağlam bir dayak atmak lazım." Theodosia, benden daha açıksözlüydü; ayrıca, ikimizden, insanların halinden daha iyi anlayan da oydu.

"Çok kırıcısın, Theodosia." Fakat eski arkadaşını tahrik etmekten hoşlanıyordu Peggy; benim vurdumduymazlığımı da yüzüme vurup rahatımı kaçırmak istiyordu. "Halkın tepkisinden korktum diyorum size. Hayatımı kaybetmekten korktum." Sonra, kaşlarını çattı Theodosia. "Aslına bakarsanız, *hâlâ* korkuyorum. Bu Whig'ler, Pennsylvania'da ne yapacaklar bana?"

"Seni, verdikleri tüm partilere çağıracaklardır bence ve tabii, senden Ophelia'yı oynamanı isteyeceklerdir." Peggy'nin bu hali benim kadar eğlendirmiyordu Theodosia'yı.

"Albay Hamilton, General Washington konusunda araya gireceğini söyledi; yaptı da bunu. Sonra da bu görüşmenin neredeyse aynısını bu sefer Marquis de Lafayette ile Fransızca yaptım."

Evin hanımını çağırmak üzere bir hizmetçi girdi odaya. Theodosia odadan çıktığında, Peggy şöminenin karşısında bir kedi gibi gerindi. Sonra da gözlerimin içine, çocukken, bana aklındaki bir

şeyi yaptırmak istediği zamanlarda baktığı gibi bakmaya başlayıp, "Eee?" dedi.

Cevap olarak ben de, "Eee?" dedim.

Yanıma geldi. Bana doğru uzanıp ellerimi tutarak gözlerimin içine baktı. "Çok fazla konuştum. Genellikle bu kadar konuşmam."

"Yoo, söylediklerin çok ilginçti."

"Yaptıklarımı onaylamıyorsun değil mi?"

"Hayır, onaylamıyorum."

"İngiltere'nin düşmanlarından nefret ediyorum!" Sesinde gerçek bir tutku vardı. "Sizin şu Virginia'lı budalaların dünyamıza yaptıklarından da nefret ediyorum."

Peggy'yi, bu dünyanın savaş bittiği zaman da *bizim* dünyamız olacağı, eksik olan tek şeyinse artık İngiltere'ye vergi ödeme zahmetinden kurtulmuş olmamız olacağı konusunda temin ettim. Bana inanmayacağı belliydi.

"Bizim dünyamız değil, ormandan, su kenarlarından, şehirlerin en karışık mahallelerinden gelen o vahşi adamların dünyası olacak. *Her şeyi* ellerine geçirecekler." Peggy tıpkı Andrew Jackson'ı beğenmeyen günümüzün New York hanımefendilerinden biri gibi konuşuyordu. Tek farkı, o, beğenmemenin ilerisine geçmiş, bu uğurda her şeyi feda etmişti.

"Memleket kimin elinde olursa olsun, Peggy, senin bu ülkede herhangi bir yerin olmayacak. İngilizler evlerine geri dönecekler; sen de onlarla gidecek ve bir daha geri dönmeyeceksin."

"Bizim kazanacağımıza inanıyorum ben. Ama eğer kazanamazsak, burayı terk etmekten memnuniyet duyacağım." Bana o kadar yakındı ki, nefesinin daha o yıllarda ayın bir evresine tekabül ettiğinin farkında olduğum o keskin, kadınsı kokusunu duyabiliyordum. Beni kendine doğru çekmeye çalıştı; fakat ellerimi, onunkilerden kurtardım.

"Ben Theodosia'yla evleneceğim."

Peggy bana kızgın bir bakış attı ve ateşin yanındaki bir iskemleye attı kendini. "O, annen olacak yaşta."

"Hiç de değil" dedim; ama Theodosia gerçekten de on yaş büyüktü benden. Rahmetli kocası Britanya ordusunda bir albaydı. Hiç parası yoktu. Herkesin, bu evliliği yükselmekte olan genç bir adamın yapabileceği en kötü evlilik olarak gördüğünün farkındaydım. Ancak Theodosia, kendi kızım dışında, bir kadında olmasını istediğim her vasfa sahipti; çok şükür, ölmeden önce bana

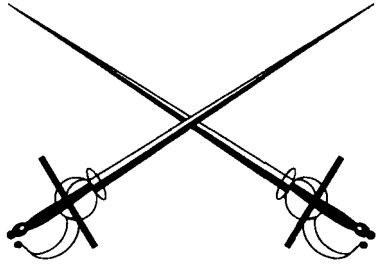
ikinci bir Theodosia verdi ve mutluluğum –kısa bir süre için– tamamlandı. Yine de, Paramus'taki o gece Peggy'nin sataşmasından pek de hoşlanmadığımı itiraf ediyorum.

"Şimdi beni ele vereksin, değil mi?" Peggy'nin yüzü korkudan iyice salaklaşmıştı.

"Bu mümkün değil; sen içimi okursun, Peggy."

Kısaca söylemek gerekirse, Benedict Arnold aptalın tekiydi; Peggy'se ondan daha da aptaldı. Onun suç ortaklığının boyutunu açığa vurabileceğimden korkan Peggy, hemen Paramus'ta benim onu baştan çıkarmaya çalıştığım dedikosunu etrafa yaydı. Bu tam ondan beklenen bir tavırdı. İşin aslı şu ki, onun sırrını bugüne kadar gizli tuttum. Göstermiş olduğum sağduyunun da aynı oranda, benden beklenen bir tavır olduğunu düşünüyorum.

1834

Bir

Öğleden önce ofisin ana kapısı hışımla açıldı. Buz gibi soğuk hava içeri doldu. Bay Craft'ın yazdığı dava özeti, şöminenin ızgaralarına doğru havalandı. Genç katiplerden biri kapıyı kapamaya koşuyordu ki, sapasağlam bir Aaron Burr ve sanıyorum soğukta yaptıkları uzun yürüyüş yüzünden pek de iyi gözükmeyen irikıyım iki adam belirdi kapıda. Adamların elleri ve yanakları alev alevdi.

Albay tek kelimeyle zinde gözüküyordu. "Heyoo!" diye bağırdı. "İşte, görüyorsunuz geri döndüm!"

Eskisinden de sağlıklıydı Albay; yürürken baston bile kullanmıyordu.

Burr, adamları dahili ofise doğru yönlendirirken, eskiden yaptığı gibi, istediği çeşitli belgelerin getirilmesi için seslendi.

Bay Craft epeyce memnun olmuştu. "Albay'ı öldürmeyi beceremeyecekler." Esrarlı bir ifadeye bürünmüştü asık suratı.

"Madam ve Nelson Chase'i mi kastediyorsunuz?"

Başını salladı Bay Craft. Görünen o ki, Craft'ın yüzünün aldığı o esrarlı ifade, yersiz bir sevinci gösterme şekliydi. Beş yıllık beraber çalışmamız süresince pek sık rastladığım bir şey değildi bu. İşimiz ve o günkü hava dışında benimle nadiren herhangi bir şeyi tartışırdı Craft. Hava onun için çok önemli bir konuydu.

"Yaşam!" diye haykırdı Bay Craft. Demek ki Aaron Burr'ı öldürmeyi beceremeyecek olan yaşamdı. Bunun ne anlama geldiğini çözmeye çalışmaktan kaçınarak Craft'a, "Şunları okusanız iyi..."

diyerek konuyu değiştiriyordum ki, Bay Craft bürodaki iki kâtibin ne dediğini duymaması için sesini alçaltarak, "Yaşam tarzı" diye fısıldadı. "Gençliğinde New York'un ilk beyefendisiydi Albay. Ülkedeki ilk beyefendilerden biriydi."

"Adam başkan yardımcısıydı; tabii ki..."

"*Beyefendi* diyorum, Bay Schuyler; devlet memuru bir hilekâr değil! Babası, büyükbabası, büyük büyükbabası, sülalesi, taa en başından beri büyük insanlar ve üniversite rektörleriyle dolu. Hamilton işte bu yüzden öylesine kıskanıyordu ki Burr'ı; Hamilton, o..." Artık neredeyse kulağımın içine fısıldıyordu Craft. "...Batı Hint Adaları'ndan gelen *piç*! Ah, onu nasıl da kıskanıyorlardı. Aaron Burr bizim ilk gerçek beyefendilerimizden biriyken, onlar sefaletten geliyorlardı." Beraber çalıştığımız onca yıldan sonra klasik bir New York züppesi olduğunu, hiç beklenmedik bir şekilde, ele vermişti Bay Craft. Ben hep Alexander Hamilton'ın gayri meşruluğunun onun en cazip yanı olduğunu düşünmüşümdür. Fakat diğer taraftan, birinin sülalesinde "*büyük insanların*" bulunmasından zaten etkilenmem ben.

Yan odadan yüksek sesli bir tartışmanın gürültüleri gelmeye başlamıştı. Albay Burr bana seslenince ben de odaya girdim.

"Paranın" dedi adamlardan biri sert bir dille, "ödenmesini çok arzu ediyorduk."

"Ben de" dedi Burr en nazik tavrıyla (üç, dört, beş kuşak "büyüklerden" geldiğinden mi?) "size parayı ödeyebilmeyi çok isterdim. Maalesef, şu anda bunu yapamıyorum. Bay Schuyler, artık tüm dikkatimi size verebilirim. Beyler, size iyi günler."

Alacaklılarının ardından kapıyı kapayınca neşesi yerine geldi Burr'ın. "Eğitimini hakikaten büyük bir şeyle tamamlamalıyız bu gece." Bir puro alarak ucunu ağzıyla kopardı. "Gibbons'ı okuyorsun, değil mi?

"Üçüncü ciltteyim" diye yalan söyledim.

"Sana kitapla ilgili sorular soracağım bu gece. Park Tiyatrosu'nda. Korkarım aptalca bir oyun olan *Kambur*'a, eşsiz Bayan Fanny Kemble ve babasını izlemek için iki bilet aldım."

Yapmacık olmayan bir sevinç gösterisinde bulundum. Aslında, geçen Eylül burada ilk kez sahneye çıkıp şehri kasıp kavurduğunda bu rolde izleme şansım olmuştu Bayan Kemble'ı. Güzel olmamasına rağmen sahnede olağanüstü ateşli bir yaratık bu kadın. Teyzesi Bayan Siddons'a benzediği söyleniyor.

Albay Burr purosunu yakarak yalnızca bir dans figürü olarak tarif edilebilecek birkaç adım attı. "Özgürüm!" diye bağırdı. "Özgür!"

Sonra da Heights'tan, "artık bu son" olmak üzere, ayrıldığı sırrını verdi bana. "Madam'ın altın gibi bir kalbi var. Buna hiç şüphe yok! Güzel göğsünde çarpan kalbin, cüzdanını dolduran şeyden olduğunu söyleyebiliriz. Altınların şıkırtısı, Charlie, nasıl bir sestir o! Dünya bu sesin ritmiyle dans ediyor." Yarım bir dans adımı daha atan Albay, çuha masanın yanındaki koltuğundaydı şimdi. Kalbinde bir ateş parlıyordu. Birdenbire, işte mutlu bir adam diye düşündüm. Fakat niye?

"Yaradılışımız sebebiyle bir süre için yollarımızı ayırmaya karar verdik. Evliliğimiz sürüncemede. Benim şehrin dürtülerine ihtiyacım var. Madam'sa yalnızca köşkte oturup Bonapartları ağırladığında mutlu oluyor. Beni boşamayı denemesi mümkün; ama umarım böyle bir şey yapmaz. Sattığım o dört cılız, doru atın parasını ona geri ödeyeceğime –umarım– söz verdim. Aklıma gelmişken, Madam'a bir fıçı tuzlanmış som balığı yollanması için bir not alsana. Tuzlanmış som balığı en sevdiği şeydir. İlk karım da bayılırdı buna." Albay gözlerini yumdu. Canı mı yanıyordu? Geçmişi mi hatırlamıştı? Hiçbiri değildi. "De Peyster davasıyla ilgili istediğim dilekçeleri hazırladın mı?"

"Hazırlamaya başladım; yalnız..."

Dumanların arasından bana en Burrvari özdeyişini sundu Burr. "Mükemmel, Charlie. Yarının işini asla bugün yapma; çünkü yarına kadar neler olabileceğini kim bilebilir."

Bayan Kemble, Julia rolünde fevkaladeydi. Babasının Kambur'u canlandırışı da insana tesir ediyordu doğrusu. Tiyatronun yeni dekorasyonu çok görkemliydi. Kreme boyanmış salonun içindeki her şey altın sarısı ve koyu kırmızı; perde kısmındaki kemerin üzerine Shakespeare'in bir portresi asılmış; eskiden aynaların durduğu sahnenin iki yanına da komedi ve trajedi tasvirleri konmuştu.

Tek hayal kırıklığı seyirciler olmuştu. Albay ve benim de dahil olduğum hevesli orta sınıf, ancak yarısını doldurabilmişti locaların. Parter ve orkestra arasındaki yerlereyse oyuncular değil –öyle bir şey yapsalar isyan çıkardı– Britanyalı oyuncuları Amerikalılara tercih ettiği düşünülen Tiyatro Müdürü Edmund Simpson'ı yuhalamak için Five Points'ten toplanmış gürültücü ayyaşlar doluş-

muştu. Simpson'ın Britanyalı oyuncuları tercih ettiği düşüncesi tam bir saçmalıktı; çünkü adamın başlıca kozu bizim Edwin Forrest'tı. Tüm bu kargaşanın sebebi Park Tiyatrosu'yla Bowery Tiyatrosu arasındaki rekabetti. Bowery Tiyatrosu'nun müdürü Tom Hamblin, özellikle, orkestranın çaldığı oyun aralarında bağırıp çağırmaları için tutmuştu bu adamları. Bay Davul diye bilinen Cockney hariç, tüm müzisyenleri sinirlendiriyordu bu gürültü. Bay Davul, ölçüler arasında (kendi sırası olmadığında), orkestra şefinden olduğu kadar parterdeki seslerden de bihaber bir şekilde uyur. Fakat her nasılsa, asla tek bir sıra bile kaçırmaz. New York'un en gürültülü davulcusudur.

Bowery Tiyatrosu *Evening Post*'un desteğini de sağlamış, Park Tiyatrosu'na saldırma işini de Bay Leggett bizzat üstüne almıştı. Anlaşılır bir şekilde Bay Simpson, Leggett'ın tiyatrosuna girmesini yasakladı. Bu arada halkın sempatisini kazanmak isteyen Bowery Tiyatrosu da, ucuz bir numaraya başvurmuş ve kimsenin Amerikan bayrağının yıldızları ve şeritleriyle sarmalanmış bir şeye saldıramayacağı gibi mantıklı bir fikre dayanarak, adını Amerikan Tiyatrosu'na çevirmişti.

Entr'acte süresince, tiyatronun Broadway ve St. Paul'e bakan kapısının önünde dikildik Albay Burr'la. St. Paul Kilisesi'nin içinde ışıklar yanıyordu. Bir ayin mi vardı ki? Kilisenin pencerelerinden sızan altın sarısı parıltılarla tiyatronun fuayesinden yansıyan göz kamaştırıcı beyaz ışık arasında, havada uçuşan kuş tüyleri gibi döne döne yere düşen iri kar taneleri görülüyordu. Albay'sa, her zamanki gibi, sanki söylediklerim çok ilgisini çekiyormuş da gözlerini benden ayıramıyormuş gibi davranıyordu. Aslında birisiyle göz göze gelme ihtimalinden sakınmak için böyle yapıyor.

"Bu kadın çok hoş bir yaratık Charlie; buna hiç şüphe yok!" Bayan Kemble başını döndürmüştü Albay'ın; ama dünyada o kudretli fakat kadınca sese kayıtsız kalabilecek bir erkek olabilir mi ki? *Mirror*'ın yayınlamayı düşündüğü, Bayan Kemble'in oyunculuğu üzerine bir çalışma kaleme almıştım ben de.

"Kadınların ruhları olduğunu, hayvan olmadıklarını düşündüğünüzü sanıyordum, Albay" dedim. Albay'ın bu hali hoşuma gitmişti

"Fakat, etten bir kılıfı da vardır ruhun. Ayrıca, hayvanların ruhu olmadığından da pek emin değilim henüz. Bir ruhu olan pek çok insan, hayvan gibi davranıyor."

Albay'la konuşuyorken diğer seyircilere bir göz attım. Salondaki yaşlı insanların çoğu Albay'ın orada olduğunun farkındaydı ve hayranlık, hatta korkuyla bakıyorlardı ona. Gençlerse onun kim olduğunu bilmiyordu; ama onların hiçbir şey bildiği yoktu zaten. Park Tiyatrosu localarının daimi müşterileri genellikle zenginlerdi. Başkan'dan nefret ediyor, Clay ve Webster'aysa tapıyorlardı. Şu anda siyasetten bahsetmemin sebebi, Park Tiyatrosu seyircisinin kime oy verdiğinin umurumda olması değil, uzun sakallı ve kalın gözlüklü bir adamın beni iki defa dürtüklemiş olması. İlkinde yalnızca kenara çekilmekle yetindim. İkinci sefer ayağıma bastığındaysa kavgaya hazır bir şekilde ona doğru döndüm; işte ancak o zaman yüzünün her yerini kaplayan o kara takma sakalın ardındaki William Leggett'ı tanıyabildim.

"İshak Peygamber'e benzememiş miyim?"

"İshak Peygamber'in neye benzediğini bilmiyorum." Ayak parmağım acıyordu. Leggett'ı, Albay Burr'la tanıştırdım. Leggett'a, Lord Chesterfield'in seyisine davranacağı kadar nazik davrandı Albay.

Leggett, "Benim burada olmamam gerekiyor" diye fısıldadı. "Simpson düelloya çağırmakla tehdit etti beni. Onun silahı zarf, benimkisi de baston olacakmış." Leggett aniden durdu; asılmış bir adamın evinde ipten bahsetmemek gerekir, öyle değil mi?

Fakat Albay serinkanlıydı. "Çok akıllıca bir silah seçimi. Şahsen ben düellonun korkunç bir şey olduğunu düşünmüşümdür hep."

"Elbette. Çok barbarca bir şey. Fakat..." Leggett adamakıllı kekeliyordu. Takma sakalının telleri hafif kaymıştı; yalnızca üst dudağını değil, neredeyse alt dudağını da kaplayan bıyık da.

"Ama benim yaşadığım barbarca zamanlarda başka bir şansımız yoktu. Uymanın zorunlu olduğunu düşündüğümüz bir kuraldı düello."

Leggett sakalını düzeltti. "Fakat, siz şanslıydınız, Albay. İyi bir nişancıydınız ve o barbar günlerde sahip olunabilecek her türlü üstünlüğe sahiptiniz."

Leggett çok ileri gitmişti; fakat Albay olağan nezaketiyle idare etti onu. "Nadiren bir efsaneyi düzeltmeye yeltenirim. Bunun tek bir sebebi var; düzeltilmeleri mümkün değildir. Ama şimdiye kadar bilinmiyor olan bir sırrı paylaşacağım sizinle."

Leggett'ın gözleri parladı. Eğilerek, Albay'ın ağzına yaklaştırdı kulaklarını.

Burr da duruma yaraşır bir gizemli hava takınmıştı. "Onca yıl askerlik yapmama rağmen, Bay Leggett, yirmi adımlık atış mesafesinden bir ahır kapısına bile nadiren isabet ettirebilirim."

"Fazla alçakgönüllüsünüz, Efendim."

Burr güldü. "Hiç de değil. Fazla şanslıydım belki de. Birkaç yıl önce Utica'da bir grup adam onlar için bir gösteri yapmamı istedi benden. Onlara rahatsız olduğumu söyledim. Fakat, ille de Aaron Burr'ı nişancılığını sergilerken görmek istediklerini söylediler. Bunun üzerine, bir hayli uzak olan bir ağaçtaki çentiği işaret ettim. Onlara o çentiği vurmamı isteyip istemediklerini diye sordum. Hakikaten istiyorlardı." Gözleri parlamıştı Burr'ın. "Rasgele nişan alınmış tek bir atışla tam ortasını deldim çentiğin."

"Gördüğünüz gibi..."

"Gördüğümüz gibi" diyerek Leggett'ın lafını ağzından aldı Burr. "Şanslıydım. Hepsi bu. Adamlar pek memnun olmuştu. Bir hedef daha belirlediler; fakat özür dileyerek başka bir atış yapmayı reddettim. Sonuç olarak, Utica'da benim gelmiş geçmiş en büyük nişancı olduğum üzerine yemin edecek adamlar bulunur hâlâ."

"Fakat elbette ki, hedefinizi tutturduğunuz aynı oranda ünlü başka zamanlar da oldu." Hemen oracıkta boğabilirdim Leggett'ı.

Albay'ın yüzündeki o kibar gülümseyiş kaybolmasa da, sesi, daha derin fakat yine de tatlı bir perdeye inmişti. "Bay Leggett, dostum Hamilton'la benim aramdaki en önemli fark, o can alıcı dakikada onun elinin titremesiydi; benim elimse hiçbir zaman titremez."

Yeşil çuha perdenin arkasından zilin sesi duyuldu. Yerlerimize geri döndük. Parterde oturan külhanbeyleri kükrüyorlardı. Bay Davul taburesinde uyuyordu. Kandiller kararıp perde açılırken, orkestra sessizliğe gömülmüştü. Fakat, oyunu düşünecek halim kalmamıştı artık; aklımdaki tek şey Albay Burr'ın olağanüstü samimiyetiydi. Onun düellodan bahsettiğini ilk kez duyuyordum.

Albay henüz tanımadığı Bayan Kemble'la tanışabilmek için tanıdığı baba Kemble'ı tebrik etmeye gitse mi gitmese mi diye düşünüyordu oyundan sonra. Sonunda sahne arkasına gitmeme kararı aldı. "Çok geç oldu; daha Jersey City'ye gitmem gerekiyor."

Tiyatrodan çıkınca paltosunu giymesi için yardım ettim Albay'a. Yavaş yağan kar, yakınlardaki müzenin kepenklerinin bir açılıp bir kapanmasına yol açan, North River'dan gelen soğuk ve

şiddetli bir rüzgâra çevirmişti. Tiyatrodan çıkanları bekleyen faytonlarla dolmuştu Broadway.

St. Paul Kilisesi'nin (ışıkları sönmüştü) önünden geçtik Albay'la. Fulton Street'in köşesinde artık sakalsız olan Leggett'ı gördük; aslında bir arkadaşının onu çoktan gelip alması gerekiyormuş. "Nasıl bir sorun çıkmış olabileceğini tahmin edemiyorum."

"Belki de" dedi Albay tatlı bir dille, "sakalsız tanıyamamıştır sizi."

Leggett öksürerek güldü. "O sakal olmasaydı ölümcül bir zarfın saldırısına uğrayabilirdim."

"'Nihai olarak' olabilir mi bu?" diye soruşturdu Albay. "Hepimizi bekleyen mukadder zarf o."

Leggett'a, "Kembleları beğendin mi?" diye sorarak konuyu değiştirdim. Leggett beğendiğini söyledi; Kemblelara büyük hayranlık besliyormuş. Bunun üzerine, yalnızca oyunun sahnelendiği mekânın işletmesi yüzünden *Evening Post*'un onlara saldırmaya devam etmesinin çok yazık olduğunu düşündüğümü söyledim ona.

Biz Leggett'la tartışırken Albay hızla Fulton Street'ten rıhtıma doğru yürümeye başlamıştı. Biz de aceleyle onu takip ettik.

Albay'ın Jersey City'ye gittiğini söylediğimde, şaşırdı Leggett. "Fakat çok geç oldu. Vapurlar çalışmıyor. Ayrıca bir fırtına geliyor."

Washington Market'ın kasvetli tarafının hemen arkasındaki West Street'e ulaşmıştık artık. "Ephraim!" diye bağırdı Burr.

"Buradayım, Albay!"

Albay'ın İhtilal arkadaşlarından birinin, oğlunun küçük teknesinde Albay'ı beklemekte olduğu karanlık iskeleye doğru yöneldik.

"Ne güzel gece, değil mi, Ephraim."

"Gerçekten de öyle, Albay." Gölgedeki teknenin içinde uzun bir siluet doğruldu; sonra da demir attığı ipi tekne köpüren nehirde yüksele alçala iskeleye yanaşana dek çekti.

"Aman Tanrım, ne kadar soğuk!" Leggett kendinden geçmiş bir şekilde titriyordu.

Albay, Ephraim'in kolunu tutarak tıpkı bir kedi gibi teknenin içine atladı.

Ephraim tekneyi alarga ederken, bize el salladı Albay. "Siz iki oğlan, her şeyi eğlenceli yapanın *bu* olduğunu görmüyor musunuz?"

"Donuyorum." Leggett paltosunun yakasıyla kulaklarını bile örtmüştü.

Leggett'ın sözlerini Albay Burr'a kadar taşımış olmalıydı rüzgâr. Albay, "Sakalınızı tekrar takın Bay Leggett. Sizi sıcak tutacaktır" diye seslendi.

Sonra da sulusepken yağan karın altında karanlığa doğru kayboldu tekne; Leggett ve ben, Thomas Street'e giden yolun tamamını yürüdük; yo, aslında koştuk. Bayan Townsend'in evine vardığımızda ön salona alındık. Bayan Townsend, kemiklerimize işlemiş soğuk vücudumuzdan çıkana kadar, Columbia County elma rakısı içirtti bize.

Albay Burr'dan gönülsüz bir hayranlıkla bahsediyordu Leggett.

Bizi dinlerken esrarengiz bir şekilde gülümsedi Bayan Townsend. "Tüm akşamımı, onun büyükbabasının kitaplarından birini okuyarak geçirdim. Zaten *sırf o dehşeti hissedebilmek* için sık sık Jonathan Edwards okurum ben!"

Bayan Townsend'in dramatik dini inançları vardır. Bizim onu durdurmamıza fırsat vermeden, koltuğunun yanında duran kitap yığınının içinden bir tanesini eline aldı. Ayraçlarla işaretlenmişti sayfalar. Bayan Townsend rasgele bir sayfayı açarak okumaya başladı. "'Çocuklar bize her ne kadar masum görünseler de, eğer İsa'dan uzaktaysalar, Tanrı'nın gözünde masum değil, küçük birer yılandırlar onlar.'" "Küçük yılanlar" diye memnuniyetle tekrarladı Bayan Townsend. Bu kadının çocuklara olan nefreti meşhurdur. Bir keresinde, küçük bir çocuk sokakta eteğine yapışınca eteğini sertçe çekip "Murdar!" diye bağırarak, çocuğun elinden kurtarmıştı eteği. Bazıları Bayan Townsend'in bu kelimeyi kullanarak kendi eteğini ya da, ki bu daha olası, ruhunu kastettiğini düşündü. Fakat hayranları aslında çocuğu kastettiğini biliyorlardı.

" 'Bunu Cehennem'de hissedecekleri güne kadar, sefaletlerinin farkında olmadan yaşayarak ölen o çocuklar, bir gün ana babalarına onları bekleyen tehlikeyi öğrenmelerine izin vermedikleri için teşekkür edecekler midir ki?'"

"Tüyler ürpertici zırvalıklar" dedi Leggett. "Bu düşünceler doğrultusunda yetiştirilen her çocuğu, Tanrı'ya ve insanlara ihanet edecek bir haine dönüştürebilecek türden zırvalıklar hem de."

"Albay ne Tanrı'ya ne de insanlara ihanet etmiştir" diyerek Burr'ı savunmaya giriştim.

Fakat, bize Jonathan Edwards'tan parçalar okumaktan henüz vazgeçmemişti Bayan Townsend. Eline daha da kalın bir cilt aldı. Sayfalardan birinin üzerindeki tozu üfleyip, Leggett'ı amansız bir öksürük nöbetine sokarak okumaya başladı, " 'Şu unutulmasın ki, eğer Cennet'e doğru bir yolculuk değilse hayatlarımız, Cehennem'e doğru bir yolculuk olacaktır.'" Uzun uzun Leggett'a baktı Bayan Townsend. Sonra sanki sahnede rol yapıyormuşçasına, "Öksürüğün toz yüzünden değil" diye fısıldadı; "*fakat, toz toza karışacaktır*." İşte bu Leggett'ın öksürüğünü durdurmuştu. " 'Dünyadan ayrılan herkesin toplanacağı yalnızca iki yer vardır; bir tanesi, diğer yere gidenlerle karşılaştırıldığında az sayıda insanın, çok azımızın, yolculuk edeceği Cennet.' Ah, Bay Leggett, o seçilmişleri bir düşünün!"

"Kara Bess'i düşünmeyi tercih ederim."

"O, âdet döneminde. Elimizde ondan bile iyi bir parça var; yirmi yaşında, Ohio'dan." Sesinde bir kesinlik vardı Bayan Townsend'in. Yarım bıraktığı sayfaya geri dönerek okumaya devam etti. "'Ve diğeri de insanoğlunun çoğunluğunun... çoğunluğunun... çoğunluğunun toplandığı Cehennem. Biri ya da diğeri olmak zorunda yolculuğumuzun sonu; bu dünyada tutturduğumuz yönün mükâfatı.'"

Bundan sonra sessizleşti Bayan Townsend; kitabı yavaşça kapattı; toz tanecikleri döne döne gaz lambasının ışığına doğru savruldu. "Roanoke'li John Randolph'un, başında silindir bir şapkayla ölüm döşeğinde doğrularak tekrar tekrar, 'Pişmanlık, pişmanlık' dediğini anlatmışlardı bana, Bay Leggett; siz de dinleyin Bay Schuyler." (Ben de Cehennem'in yolcusu olanlardandım.)

"Randolph delinin tekiydi ve hadım edilmişti. Ben ne deliyim ne de hadım edildim, Sevgili Bayan Townsend." Leggett çabuk sinirlenen biriydi. Ben de inatçıydım. Bayan Townsend'in o sarı azı dişlerini açığa çıkararak kuru dudaklarını belirgenleştiren gülümsemelerinden biri belirdi yüzünde ve sonra da hizmetçisini çağırmak için zili çaldı. "Sizi keyiflendirecek yeni kızlarımız var beyler."

Sonradan hatırlamış olacak, "Fakat sizin için, Bay Schuyler, 'eski' yeni lokumlardan biri var" dedi Bayan Townsend. "Haydi, hoşça vakit geçirin beyler; hiç olmazsa bu dünyada." Hizmetçi bize Cehennem'in giriş salonunun yolunu göstermek için geldiğinde,

Bayan Townsend, Jonathan Edwards'ın *The Freedom of the Will** (görünüşe bakılırsa, Edwards böyle bir özgürlüğün olduğuna inanmıyor) adlı yapıtının bir kopyasını eline almıştı bile.

Helen sevgi dolu bir kız; ama kıştan nefret ediyor. Sürekli ilkbahardan bahsediyor; Bayan Townsend'in yerinden ayrılmaktan. Önce ona iş bulması için yardım edeceğime söz veriyorum ve bu konuda ciddiyim de; sonra da kadın terzilerini tanıyan arkadaşlarıma, yardımcı arayan biri var mı diye soracağımı söylüyorum ona. Helen, daha Vauxhall Garden'ı bile görmediğini söylüyor bana. İlkbaharın ilk güzel gününde onu oraya götüreceğime söz veriyorum.

Niye alışılmış yollardan tanıştığım kızların hiçbiri onun kadar hoşuma gitmiyor? Onun, parayı ödeyen herkesin tamamen aynı şekilde (hayır, bu mümkün değil, aynı *olamaz*) hoşuna gittiğini bilmeme rağmen söylüyorum bunu.

Cennet olmadığına göre neye dayanarak bir Cehennem'den bahsedebiliriz?

Thomas Street'i Leggett'la beraber terk ettik. Hayatından memnun görünüyordu; daha önceki hastalıklı halinden eser yoktu. Kaldığım pansiyona giden yolun yarısını benimle yürüdü. Elma rakısı ve kızlar içimizi ısıtmış ve ayrıca Kuzey Rüzgârı da kesilmişti. "Albay'ın bu kadar hayat dolu olmasını beklemiyordum" dedi.

"Olağanüstü biri o!"

"Ondan pek hoşlanıyorsun." Bunu neredeyse sitem ederek söylemişti.

"Şey, evet, sanıyorum öyle. Benimle ilgileniyor. Kaç insan kendinden genç birine –hatta *herhangi birine*– ilgi gösteriyor ki?"

"Söyle bakalım, neler keşfettin?"

Öğrendiklerimden çok azını açığa vurdum. Albay'ın İhtilal'le ilgili notlarından bahsetmedim ona.

"Ya Bay Irving?" diye sordu Leggett.

"Korkarım pek aydınlatıcı biri değil. Çok ihtiyatlı davranıyor; özellikle de Van Buren konusunda."

"Ne sinsi bir tekir kedidir o! Onun o avutucu hikâyelerinden nefret ediyorum."

Çok şaşırmıştım. "Elimizdeki en iyi..."

* İng.: İradenin Özgürlüğü. (ç.n.)

"Bu fazla bir şey ifade etmiyor: Bildiğin gibi Cooper'la, takma bir isim altında *Evening Post*'a yazması için bir anlaşma yaptık." James Fenimore Cooper, uzun bir zaman yurtdışında yaşadıktan sonra geçen ay New York'a geri döndü. Cooper'ın dönüşü, şehirde fırtınalar yaratan Irving'in aksine, pek az kimsenin dikkatini çekti. Ama diğer taraftan da Cooper, hemşerilerine kusurlarını göstermekten hoşlanan biriyken, Irving nazik bir insan. Bizim bayrak sallayan vatanseverler için fazla huysuz Cooper.

"Biliyor musun" dedi Leggett, "Albay'ın kafasını elimden geldiğince irdeledikten sonra, onun Van Buren'in babası olduğundan her zamankinden daha fazla emin oldum."

Leggett kendini yeni bir bilim dalı olan frenolojiye iyice kaptırdı. Anladığım kadarıyla, kişiliğin tüm sırlarını kafatasının şekli ele veriyormuş. *Evening Post* için frenolojiyle ilgili bir yazı yazmamı bile istemişti benden.

Ne var ki, şu an için, derdi başkaydı. "Aslında Albay'ın kafasının *içindekileri* dikkatlice incelemeyi tercih ederim. Bu, onun kim olduğunu ve Van Buren'in nesi olduğunu bulmanın tek yolu."

"Albay'ın tarzının bulaşıcı bir tarafı var." Leggett'ın söyleyebileceği en iyi şey buydu. "Umarım *senin* ellerin titremiyordur."

Leggett sokaktan aşağıya doğru koştururken, takma sakalı cebinden kayarak buzla kaplı kaldırım taşlarının üzerine düştü ve bir kedi ölüsü gibi kalakaldı orada.

İki

Nisan geldi çattı. Bir süredir, defterine yeni bir şeyler yazmaya zamanım olmadı; hayır, zamanım oldu da, isteğim yoktu!

Albay ya Jersey City'de ya da büroda kalıyor. Benim bildiğim kadarıyla Madam henüz bir kez bile temas kurmadı onunla. Nelson Chase başka bir hukuk firmasına geçti. Hangisine geçtiğini bilmiyorum. Bazıları onun Küçük Alexander Hamilton için çalışmaya başladığını söylüyor. Şayet bu doğruysa, Albay'ın tabiriyle "en temizi" olurdu.

Albay'ın morali yerinde. Birkaç yeni dava aldı. Ayrıca biraz dalgınlaştı da bu aralar. Geçenlerde bir müşteri elli dolarlık bir ödeme yaptı ona. Albay da kadın gidince parayı kütüphanedeki bir sözlü-

ğün arasına yerleştirdi. Tam bürodan çıkmak üzereyken ceplerini kontrol etmeye başladı. Bir şey bulamayınca da bana dönerek, "Charlie, üzerimde hiç para yok. Tek bir sent bile. Bankalar da kapandı. Sende on dolar var mı?" diye sordu.

"Hayır, yok efendim. Fakat *sizin*, sözlüğün arasında duran bir elli dolarınız var."

Şaşkınlık içinde sözlüğü açıp daha yeni oraya sakladığı parayı aldı. "Sen benim velinimetimsin, Charlie. Cennet'ten gönderilmiş bir hediye bu." Tavırlarından bu unutkanlığı hafife aldığı sanılsa da, aslında ne kadar endişelendiğini fark etmiştim ben: O fevkalade zekâsını kaybetmiş bir Burr, hiçbir şeydir.

Ama Albay'ın uzak geçmişe dair hafızası her zamanki kadar keskin. Yeni yıla girmemizden (1834'e girdik; çingene falcıya bakılırsa bu yıl hayatımın en iyi yılı olacakmış; ama 1833 için de aynı şeyi söylemişti o kadın) kısa bir süre sonra, İhtilal hakkında tutmuş olduğu notlarla ilgili ne düşündüğümü sordu Albay.

"Şu 'katır hikâyesi' nedir?"

Burr, hiçbir şey anlamamış gibi baktı bana. "Katır hikâyesi mi?" diye düşündü. Sonra da, "Haa, şu hikâye" diyerek güldü. "Bu hikâyeyi yalnızca çocuklara anlatırım. Sen o hikâye için fazla büyüksün. West Point'ten Newburgh'a giderken bindiğim katırla ilgili çok uzun bir hikâye. Ben güneye gitmek istiyordum; katırsa kuzeye. En sonunda batıya, bir kömür madenine doğru istikamet tutturmak zorunda kaldık. Daha küçük olsaydın, konuya uygun sesler çıkararak anlatır, araya daha pek çok ayrıntı ilave ederdim."

Sonra hatıralarını bana yazdırmak gibi bir olasılıktan söz etti Albay. "Hâlâ aklımdan geriye ne kalmışsa, orada misafir ediliyorken."

Onu teşvik ediyorum; bunu yapmaya hevesliyim. Fakat, Albay başlamaya isteksiz; bunu sürekli erteliyor.

Leggett, Washington Hall Hoteli'ne öğle yemeğine davet etti beni. Washington Irving, edebiyatçı Kongre Üyesi Gulian C. Verplanck (kendisi şu an Tammany karşıtı belediye başkan adayı) ve Fitz-Greene Halleck masamızdaydı. Bay Cooper ve Bay Bryant da bize katılacaklardı; fakat sonradan, her ikisi de üzüntülerini belirterek bize katılamayacaklarını bildirmişlerdi. Masaya otururken Leggett kulağıma, "Cooper, Irving'den nefret ediyor" diye fısılda-

dı. Irving ise hiç kimseden nefret etmez; şayet ediyorsa, mükemmel bir oyuncu.

Irving, "Eski dostum Cooper'ı görmeyi dört gözle bekliyordum" derken, gayet samimi görünüyordu. "Yalnızca çok büyük bir adam değil o; çok da iyi bir adam." Masalardan birine sığır etinden yapılmış bir yemek götüren garson, Irving'in omzunu sıyırarak geçti; Irving'in ceketinin koluna yemeğin sosundan birkaç damla sıçramıştı.

Halleck, "Ee, burası Flemenk Evi değil" derken, sanırım bir İngiliz asilzadesinin evini kastediyordu.

Irving asık bir suratla ceketinin kolunu silerken, "Ama yemekler bir harika" dedi.

Sonra Verplanck, *North American Review*'da çıkan Irving aleyhtarı bir yazıdan bahsetti. Bu yazıyı okumamış gibi davranıyordu Irving.

"Sizin Amerika'ya çamur attığınızı, yalnızca buradaki Britanya'ya dair şeyleri övdüğünüzü söylüyorlar. Düşünün artık! Hem de siz tek başınıza Amerikan edebiyatını yaratmışken. Biraz biz zavallı Flemenkler pahasına olsa da..." O kaba tavrıyla kötü niyetten de yoksun değildi Verplanck.

"Bir bardak kırmızı Bordo şarabı istiyorum." Irving nihayet garsonlardan biriyle göz göze gelmeyi başarmıştı. Şarap, tozlu bir bardağa dökülürken, sinirli bir şekilde yana doğru çekildi Irving.

Yazıda Irving'e karşı yapılan korkunç ithamları apaçık bir haz duyarak, ayrıntılarıyla anlattı Verplanck. Bu ünlü edebiyatçımız ise Verplanck'ı dinlerken yalnızca gülümsedi, kafasını salladı ve tarihi kayıtlar için şunları söyledi: "Ülkemi yurtdışında temsil etmekten hiçbir zaman vazgeçmedim. Şimdiyse evimdeyim ve –değişiklikleri görüyorum– süregiden-her-şeyi; başarıydı." Irving'in cümlelerinden ilk önce fiiller, sonra da isimler düşmeye başladı. Nihayet, sessizliği büründü; şarabını içip marifetle hindisini keserken hafif uykulu gözüküyordu.

Leggett, Verplanck'a önümüzdeki hafta yapılacak seçimler hakkında sorular soruyordu. Verplanck, Bank of the United States'i kapatıp yerine yerel bankalar açmak istiyen Jackson'a karşı olduğu için Tammany'ler tarafından tasfiye edilmiş; fakat, Whig'lerden (Jackson taraftarı olmayan Demokratların yeni adı bu) kabul görmüştü. Kongre'de olmaktan memnun olmasına rağmen belediye başkanı seçilmeyi umuyor Verplanck.

Leggett, Irving'e saygılı davransa da, ona karşı belirgin bir tersliği var. "*Evening Post* yakında Cooper'ın yazılarını yayınlamaya başlayacak. Siz ne zaman bizim için yazmaya başlayacaksınız?"

Irving hızla gözlerini kırpıştırdı. Boğazını temizledi. "Bay Bryant'ın şiirleri bence eşsiz. Wordsworth'unkilerden daha iyi; sizce de öyle değil mi? Byrant'ın şiirlerinde ne Byron'ın bayağılığı ne de Coleridge'in anlaşılmazlığı var." Irving'in bu cevabından şu sonucu çıkarıyorum; ünlü adamların çoğunluğu birbirine benziyor. Bir günde aynı soruyu o kadar çok yanıtlamak zorunda kalıyorlar ki, bazen dalıp başka bir sorunun cevabını veriveriyorlar.

Leggett ipin ucunu bırakmamıştı yine de. "Sizin demokrasi yanlısı olduğunuzu tahmin ediyoruz, Bay Irving."

Irving, bu soruya o çarpık gülümseyişiyle cevap verdi. Özünde hâlâ büyük bir Tory o. Tavırlarından, geçmişe duyduğu özlemden, antikalara ve geleneksel olana düşkünlüğünden ve geleneklere bağlılığından belli oluyordu bu. Bu arada, kimlerle arkadaşlık ettiğinden hiç bahsetmiyorum bile; şehrin tüm zengin tüccarlarıyla arkadaştır Irving. Fakat, Leggett'ın dediği doğruysa eğer, rüzgâr günümüzde demokrasiye doğru esiyor. Irving'in olanlardan içten içe nefret ettiğini düşünüyorum ben; ancak, o şöyle diyor, "Kışı Washington City'de geçirdim. Capitol'e uğradım. İyi veya kötü bütün tartışmaları dinledim. Bizim ne büyük hatiplerimiz var öyle! Clay, Webster, Calhoun!"

"Evet, hepsi de Tory." Leggett acımasızdı.

"Hepsi de harikulade adamlar. Fakat..." Irving sanki tabak şıkırtıları, garsonların birbirlerine seslenişleri ve uzaktaki mutfaktan gelen aşçıların boğuk bağrış çağrışları arasında herhangi bir şey duymak mümkünmüş gibi, akşam yemeklerini yiyen diğer insanların onları dinlemediğinden emin olmak için sağına soluna bakındı. "...fakat, yalnış yoldalar sanıyorum." Irving ihtiyatla Hükümsüzlük Kanunu'nu destekleyenlere karşı çıkmıştı. "Güneylileri Kongre'de izler ve onlarla özel olarak konuşursanız, göreceksiniz ki, adalet mevhumundan tamamen de yoksun değillller." Irving izleyicilerinin herhangi bir kesimini gücendirmekten aciz bir adam. "Ancak" diye devam etti, "işleri kendi bildikleri gibi halletmeye kalkarlarsa, Birlik'imizin dağılacağı da benim için çok açık."

"Bu kötü bir şey mi, peki?" Halleck dehasıyla ünlü bir adam olmasına rağmen, bugün biraz baskı altında kalıyor gibiydi; benim

ona bakmadığımı düşündüğü zamanlarda gözlerini üzerime dikiyordu. Beni orada gördüğüne çok şaşırdığı aşikârdı.

"Bunun hiç de iyi olmayacağını düşünüyorum ben." Irving'in cevabı pek yavandı. "Fakat, Güneyliler bizden ayrılırlarsa, daha mutlu olabilirler de."

Leggett, Irving'in ağzından Van Buren'la ilgili bir şeyler almaya çalıştıysa da, Irving, Başkan Yardımcısı'nın planları hakkında hiçbir şey bilmiyormuş gibi davranıyordu.

Fitz-Greene Halleck alçak bir sesle ne iş yaptığımı sordu bana. "Bir hukuk firmasında çalışıyorum."

"Herkes bir hukuk firmasında çalışıyor. Siz... edebiyatla mı, siyasetle mi ilgileniyorsunuz?"

"Siyasetten nefret ederim!" Niye kendimi sağlama almayacaktım ki?

Halleck gülümsedi. "Bak buna memnun oldum. Ben de öyle. Fakat, ben zaten halk düşmanıyım ve bu devlet denen gemiye de herhangi bir gemi gözüyle bakarım; kaptanın güvenle seyrini sürdürmesi için asla mürettebata danışmaması gerekir. Ben işte bu yüzden bir kral olmasından yanayım; herhangi bir kral; ne kadar despot olursa o kadar iyi. Ayrıca, Roma Kilisesi'ne de yakınlık duyarım; çünkü sizi o kadar çok zahmetten kurtarıyorlar ki. Sizin kurtuluşunuz tamamıyla, yalnızca bu işi yapmak için para ödenen papazlar tarafından hallediliyor." Bu konudaki düşüncelerini açıklamaya devam ediyordu Halleck. Onunla konuşmak beni canlandırıyor; şaka yapıyormuş gibi görünse de bence gayet ciddi.

Masadan kalkarken Halleck, Irving'e bir şey söyledi; bunun üzerine Irving de arkasına dönüp bana bakarak başını salladı. Yemek odasının kapısına gelince kenara çekilerek, bu ünlüler kafilesine yol verdim. Ama tam bu sırada Leggett beni kolumdan yakalayarak koridora doğru sürükledi.

"Zavallı Haleck'in üzerinde çok kuvvetli bir etki bıraktın."

Halleck'in niye "zavallı" olduğunu anlayamadığımdan söyleyebildiğim tek şey, "Öyle mi?" oldu.

"Dostu Joseph Rodman Drake'e o kadar benziyorsun ki. Joseph, Halleck'in en yakın arkadaşıydı; beraber yaşıyor, beraber çalışıyorlardı. Çocuk sonra birdenbire ölüverdi. Joseph öleli hemen hemen on beş yıl oluyor; fakat Halleck bu olayın üzüntüsünü hâlâ atlatamadı. İkisi, Damon ve Pythias; Jonathan ve Davis gibiydiler..." Ar-

tık Washington Hall Hoteli'nden çıkmış sokakta ilerliyorduk. Halleck elimi sertçe sıkarak aceleyle uzaklaştı.

Verplack ve Leggett siyasi meseleler üzerine tartışırlarken, Irving bana dönüp, "Sizin Albay Burr'a ilginizi unutmuş değilim. Gidip Richmond Hill'i görmek hoşunuza gider miydi?" dedi.

Bundan büyük zevk duyacağımı söyledim. Albay Burr Albany'de; Bay Craft ise bir öğleden sonra büroyu bensiz idare edebilir.

Irving'in üstü açık faytonuna bindim. Leggett ve diğerleri hoşça kal diyerek bize el salladılar; Leggett bana tıpkı bir çocuk gibi göz kırptı; sanki o bir öğrenci, ben de öğretmene yaltaklanan bir arkadaşıydım. Göze batıyormuş hissine kapılarak, fazla dikkat çekmemek için iyice arkama yaslandım. Wall Street boyunca sarsılarak ilerlerken yanımda oturan o büyük adam, önümüze çıkan beyefendilere başını sallayarak, hanımefendilere de şapkasını çıkararak selam veriyordu.

"Richmond Hill'i görmeyeli yirmi yıl oluyor. Fakat, inanıyorum ki... Faytoncu, dur! Dur!" İstediği zaman yükselebiliyordu Irving'in sesi. Faytoncu, tam önümüzdeki faytondan Avrupa'dan henüz dönmüş olan ve döner dönmez de ölmüş karısıyla karşılaşan, tıknaz, ağır hareket eden, kürkler içindeki Bay Astor indiği sırada, kenara çekti faytonu. Astor'ın kendisi de, sanki bir parçası ölmüş gibi gözüküyor; fakat anlaşılan işleri her zamanki gibi iyi gidiyordu. Irving fevkalade bir zarafetle faytondan atladı; onu takip etmekle faytonda kalmak arasında karar vermek bana kalmıştı. Faytonda kalmayı tercih ettim.

İki adam kafa kafaya vermiş, Merchants' Exchange'in girişinde dikiliyordu; ayaklarının arasında domuz yavruları koşturuyordu. Bay Astor'ın edebiyata olan sevgisi ve sanatçılara yardım etmesi meşhurdur. Leggett'a göre, şehrimizin tamamını satın aldığı zaman da iyi bir insan olarak bilinmek istiyor Astor; bu gayesini gerçekleştirmek için de Fitz-Greene Halleck'i sekreteri ve refaketçisi olması için kiraladı ve Hell Gate Köşkü'nde onunla beraber yaşıyor. Halleck'in işiyse gazetelerde Bay Astor'dan saygıyla bahsedilmesini sağlamak.

Görüşmesi bittikten sonra değerli ve cüsseli bir adama yaraşır şekilde ağır ağır faytona geri döndü Irving. "Mali konular hakkında tavsiyeye ihtiyacım var." Arkasına yaslanarak içini çekti. "Spekülasyona yatkınım. Genellikle de korkunç neticelerle karşılaşıyorum. Zavallı... hayır, *zengin* Bay Astor da bana yardımcı olmaya ça-

lışıyor. Biliyorsun, Albay Burr kaybettikten sonra Richmond Hill'i o satın aldı. Aslında, New York'taki Astor serveti, o malikânenin hisselere ayrılmasıyla başladı. Bir servet sahibi olmak çok kolay gözüküyor, değil mi?"

Irving uzun uzun, evlerden, arazilerden ve paradan bahsetti. İnsanların soluk nisan güneşinin tadını çıkardığı City Hall Park'ta, birkaç kişinin tanıyıp el salladığı bu ünlü adamın tek dinleyicisi olduğuma inanamayarak dikkatle dinliyordum Irving'i.

Irving'in düşünüş şeklinde maddiyatın ağır bastığını görmek beni biraz hayal kırıklığına uğratmış olsa da o, bu hayal kırıklığını bana hâlâ korunan ya da çoktan kaybolmuş sınır taşlarıyla ilgili bir sürü hikâye anlatarak telafi etti. "Buralarda ördek avlardık" derken bir sıra apartmana işaret ediyordu. "Tam şu evleri geçince Lispenard Çayırları başlar; yani, başlardı. Richmond Hill işte bu çayırların ötesindeydi."

Binaların arasındaki açık bir alandan geçerken, Irving aniden heyecanlandı. "İşte burası! Tam karşında! Bak! Şu kuyuyu görüyor musun?"

Boş bir araziden başka hiçbir şey görmüyordum. Fakat Irving boşlukları hayalleriyle doldurabiliyor. "*Manhattan Kuyusu* bu! 1800 Bahar'ının başlarında bu kuyunun dibinde Elma Sands adındaki bir kadının cesedi bulunmuştu." Yanakları al al olmuş, küçük gözlerine de bir parlaklık gelmişti Irving'in. "Levi Weeks adlı bir genç bu cinayeti işlemekle suçlanmıştı. Bay Weeks ise cinayeti işlemekten suçsuz ama Elma Sands'in sunduğu hazları tatmaktan suçlu olduğunu iddia etmişti. Şehirdeki herkes çok heyecanlanmıştı; şehrin en iyi iki avukatı, Aaron Burr ile Alexander Hamilton, Weeks'in savunmasını üstlenmişlerdi. Albay Burr'ın gösterişli savunması sırasında ben de mahkeme salonundaydım. Burr savunmasını bitirdiğinde jüri üyeleri ve yargıç –ve hiç şüphesiz bizzat şeytanın ta kendisi– Elma Sands'in tamamıyla faziletsiz bir kadın, Levi Weeks'inse genç bir Galahad* olduğuna ikna olmuştu."

"Peki, sizce bu doğru muydu?" İyi bir avukatın jüri üyeleri üzerinde yaratabileceği etkiyi biliyordum. Eğer Albay Burr böyle bir değişikliğin müvekkilinin menfaatine olacağına kanaat getirmişse, öğle güneşini geceyarısı çıkan aya bile dönüştürebilir.

* Efsanevi Kral Arthur'un Yuvarlak Masa Şövalyeleri arasında en asil olanı Sir Galahad'dı. (ç.n.)

"Kim bilebilir ki? Fakat Weeks, elbette salıverilmişti. Sonra..." Irving bana doğru döndüğünde, burnundaki ince damarların çatladığı dikkatimi çekti. O ise aslında hatıraların yarattığı zevkle dudaklarını yalamıştı. "...yargıç, Burr ve Hamilton mahkeme salonunun dışında konuşurlarken, Elma Sands'in bir akrabası yanlarına yaklaşıp, 'Elma'nın hatırasına yaptıklarınız yüzünden üçünüz de ebediyen lanetlendiniz' dedi. Bundan kısa bir zaman sonra o yargıç, bir daha hiç görülmemek üzere yok oldu. Ardından da Burr, Hamilton'ı öldürdü; Albay'sa..." Irving'in sesi berrak ve yumuşaktı; tek tek her hecenin telaffuzunu duyabiliyordunuz. "...alnında Kabil'in tüyler ürperten damgası, yaşadıkça yaşıyor." Washington Irving'in hiç yazılmamış bir hikâyesini kendi ağzından dinlemek çok etkileyici. Albay'a, bu hikâyenin gerçek bir yanı var mı diye sormalıyım.

Şehir, Lispenard Çayırları'nı ve Richmond Hill arazilerinin (şimdi Varick ve Charlton Sokakları'yla sınırlanıyorlar) çoğunu neredeyse tamamen kaplamış durumda. Fakat köşkün kendisi, ben Greenwich'te ufak bir çocukken bahçelerinde ya da o zamanlar Richmond Hill'den arta kalan bahçelerde oynadığım zamanlara kıyasla biraz değişmiş olsa da, hâlâ yerinde duruyor.

Köşkün alt tarafındaki tepe, kısa bir süre önce düzleştirilmiş; ev sokak seviyesine inmiş ve artık Hudson River'a hâkim bir manzarası yok. Şimdi, yalnızca kanatları olan, geniş, eski yapılı bir bina. Ön kapının üstündeki bir tabela "Richmond Hill Tiyatrosu"nu ilan ediyor. Daha küçük bir levhanın üzerinde de "Virginius veya Roma'nın Kurtarıcısı, başrolde Bay Ingersol" yazılı.

Irving etrafına baktı; sola ve sağa doğru yeni evler uzanıyordu. Kederle başını salladı. "Bu eve ilk kez Albay Burr başkan yardımcısıyken ayak basmıştım. Buraya kardeşim Peter getirmişti beni. Neredeyse tam otuz beş yıl önce."

Irving yarı kapalı gözlerle, sanki sırf hayal gücüyle genç Burr ve Küçük Çetesi'ni geri getirebilirmiş gibi binanın ön tarafına (ne binanın içinde ne de dışında hiçbir yaşam belirtisi yoktu) bakıyordu. Yarattığı cin Elhamra'dan Ebu Abdullah'ın hayaletini getirdiğinde de böyle bakmış olmalıydı Irving. Leggett ne derse desin, Irving'in yazış tarzını hakikaten seviyorum ben. Bugünlerde dünyanın sihirli bir tarafı kaldığı söylenemez.

Evin ön kapısına doğru ilerleyen Irving, kapıyı tıklattı. İçerden ses gelmedi. Irving kapıyı kendisi açtı ve içeriye girdik. Eskiden alt

katın salonu olan yerin bir kısmı kapatılarak fuayeye çevrilmişti. Duvarlarsa tiyatro afişleriyle doluydu.

Irving bir sonraki kapıyı da açtı ve kendimizi yağmalanmış köşkün tam ortasında yapayalnız dikilirken bulduk. Evin ana salonu, en uzak köşeye kurulmuş sahneye bakan bir partere dönüştürülmüştü; bir şatonun resmedildiği kötü bir manzara resminin üzerindeki perde açıktı. Eskiden ikinci katın girişi olan yere kurulmuş localar, yarım bir daire oluşturuyordu.

Irving tiyatronun parterini göstererek, "Burası Mavi Oda'ydı" dedi. "Evinde Venedik perdeleri olduğunu gördüğüm ilk kişi Albay Burr'dı." Sıra sıra koltukların arasından dikkatlice, eskiden Mavi Oda olan salona doğru yürüdü Irving. "Aaa." Irving bir zafer kazanmıştı. Beyaz badananın tam olarak örtemediği bir şöminenin ana hatlarını fark etmeyi başarmıştı. "Yemekten sonra ağabeyimle bu odaya girdiğimizde, Burr işte tam burada duruyordu."

Irving sakar bir genç adam olup çıkmıştı; kararsızca beyaza boyanmış duvara doğru yürüdü. Şöminenin yanında dikilen narin, esmer ve çok zarif Aaron Burr'ı neredeyse ben de görüyordum (Acaba elinde bir de puro var mıydı? Hayır olamaz, odada mutlaka hanımlar da olmalıydı.) "Köşedeki oyun masasında genç ressam Vanderlyn oturuyordu; çok yakışıklı ve çok yetenekliydi. Vanderlyn Kingston'da açlıktan ölmek üzere bir çocukken tanışmış onunla Burr. Vanderlyn'in resimlerinden birini görmüş ve ona, New York'ta başarıya ulaşmak için ihtiyacı olan tek şeyin temiz bir gömlek olduğunu söylemiş. Bir gün, tam bu odada..." Hikâyesini özgürce süslüyordu Irving; bense yaşlı Vanderlyn'i genç ve açlıktan ölmek üzere bir halde düşünmenin etkisiyle büyülenmiş gibiydim. "...Hizmetçilerden biri Albay'a bir paket getirdi. Albay paketi açtı. İçinde kabaca dikilmiş ama temiz bir gömlek vardı. Oğlan New York'a varmıştı. Vanderlyn'in eğitim masraflarını Burr üstlendi; onu Paris'e yolladı; onun için çeşitli işler ayarladı. Burr'ın ısrarıyla, benim annemin de bir minyatürünü yaptı Vanderlyn; hâlâ saklarım o minyatürü."

Irving birden duraksadı; ayağının altındaki kirli döşemelere baktı. "Burada kırmızı bir Türk halısının serili olduğunu hatırlıyorum. Fakat fazla mobilya yoktu. Albay Burr, Washington City'ye gitmeden hemen önce, sahip olduğu eşyaların çoğunu satmak mecburiyetinde kalmıştı. Her zaman borç içindeydi."

Irving elleriyle yerleri süpürüyormuş gibi bir hareket yaparak, "Bu odadan ne kadar çok olağanüstü adamın gelip geçtiğini dü-

sünsene bir" dedi. Bu emre itaat ederek sahneye, localara, koltuk sıralarına baktım. Irving devam etti, "İhtilal boyunca Washington buradaydı. Sonra, başkan yardımcısı olduğu dönemde Adams burada yaşıyordu. Bir de gelip giden misafirleri düşün! Talleyrand, Jerome Bonapart ve Kral Louis Philippe." Bu ünlü isimleri sanki büyü yapmakta olan bir cadı gibi söylüyordu Irving; o anda General Washington'ın ta kendisi sahnede belirip, "Yankee Doodle" adlı şarkıyı söylese şaşırmayacaktım.

"O ilk gece, kendimi çimdikleyip durdum; gerçekten *burada* olduğuma bir türlü inanamıyordum." Irving, şöminenin sol tarafındaki cumbaya benzer yere doğru yürüdü. Bu cumbamsı yerin içinde portatif bir merdiven ve artık tebeşire dönüşmüş bir kova kireç duruyordu. "Tam burada, kadife örtülerle kaplanmış kabriyole bir kanapede oturuyordu."

Irving ayak parmaklarının ucunda, merdivene doğru yürüdü. Kireç kovasına bakarak, şefkatle gülümsedi. "Theodosia" diye fısıldadı, "hâlâ burada mısın?"

Fakat, Theodosia çoktan denizin dibindeki mezarına gitmişti; bizse arka kapıların birinden çıkıp, ansızın karşımıza dikilen ayyaş bir kapıcı dışında, bir harabeye dönmüş Richmond Hill'de yapayalnızdık. Kapıcı sert bir sesle, "Siz ikiniz, burada ne arıyorsunuz?" diye sordu.

"Bağışlayın bizi." Irving pek yumuşak huyluydu. "Kapı açıktı. Richmond Hill özel mülk olduğu zamanlarda buraya gelirdim de."

"Burası bir tiyatro be adam, okuman yok mu? İçeri girmek istiyorsan sen de herkes gibi bilet almalısın." Adam şüpheyle süzüyordu bizi. Irving kapıcıyı etkilemek için elinden geleni yaptıysa da, bir çift hırsızı gözünden tanıyan bu adam için ne Washington ne de Aaron Burr tanıdık isimlerdi. Adam böylece bizi kapı dışarı etti.

Şehre dönüş yolu boyunca durmadan konuştu Irving. Görünüşe bakılırsa Theodosia kadar harika bir başka insan daha yoktu dünyada. Hem bilgili, hem akıllı hem de güzeldi. On dört yaşında babasının masasının başköşesindeki yerini almayı başarmıştı. Bu anlatılanlardan, Theodosia'nın benim köşe bucak kaçacağım türden bir kız gibi durduğunu söylemeliyim. Ancak herkes onun büyüsüne kapılmış gibi.

Theodosia on, on bir yaşlarındayken annesini kaybetmiş ve babasının tek sırdaşı olmuştu. "Babası ondan başka hiç kimseyi sev-

memişti, bundan eminim." Irving'in sözleri, bana Madam'ınkileri hatırlattı. Duruma bakılırsa, bu konuda tüm New York'un fikri aynı. Theodosia'nın hikâyesi tam Bryon'a yaraşır cinstendi; tabii böyle bir hikâye gerçekten yaşanmışsa.

"Theodosia, onu çok uzaklara, taa Güney Carolina'ya götüren Bay Alston'la evlendiğinde Albay perişan olmuştu. Birbirlerini en son Richmond, Virginia'da, Albay'ın vatana ihanetten yargılandığı duruşma sırasında gördüklerini zannediyorum. Burr'ın o zamanlar bir harika olduğunu itiraf etmek zorundayım! Skandalın kahramanıydı. Yanında eşi gibi duran Theodosia'yla beraber! Ve biz gençler nasıl da etraflarında pervane olurduk."

Dahası da vardı. Irving, bu duruşmayla ilgili gözlemlerini kaleme aldığını söyledi bana ve onları benim için bulacağına söz verdi. Bu, bana aynı konuda verilen ikinci söz oluyordu.

Irving'in konuşmasını bu ışıl ışıl geçmişten, sönük fakat benim için çok önemli olan bugüne ancak Leggett'tan bahsederek kaydırabildim.

"Bay Leggett zehir gibi bir genç. Aynı zamanda bilgili. Çok bilgili. Siyasi görüşleriyse, elbette..." Irving yelpazelenen bir hanımefendiyi andıran o küçük el hareketini yaptı.

"Bence Leggett, Van Buren'e karşı çıkacak."

"Siyasette iki sene uzun bir zamandır." Biraz önceki hülyalı sesin yerini hâlâ yağcılık yapma havasında olsa da gerçekçi bir ses tonu almıştı. Irving'e neden yalnızca Van Buren'in değil, General Jackson'ın da hayran olduğunu anlamak zor değil. "*Evening Post*'un üzerine düşen görevi önünde sonunda yapacağından eminim ben; sizce de öyle değil mi?"

Açıkçası, ben bundan pek emin değildim; siyasi görüş ayrılıklarından bahsettim Irving'e. Oysa, bu konuda, "gelecek iki yıl içerisinde Demokratik cepheden başka birinin çıkacak gibi görünmediği" gözleminden başka hiçbir bilgisi yokmuş gibi davranmakla yetindi.

"Albay Burr, Bay Van Buren hakkında çok olumlu şeyler söylüyor."

"Öyle mi?" Irving bana öyle keskin bir bakış attı ki, hem giysilerimin hem de derimin soyulduğunu hissettim. Ancak dudaklarındaki o yarı tebessüm asla kaybolmuyordu.

"Kesinlikle öyle" diye cevap verdim. "Van Buren'i oğlu gibi görüyor." İşte söylemiştim.

Irving gülümsemeye devam etti; şimdi Bir Nisan şakasıymış gibi gelişen bu olayların ışığı altında iskeletimdeki kaburgaları sayar gibiydi. "Sizin yerinizde olsam... o hikâyeye inanmazdım." Irving nihayet gözlerini üzerimden çekti de rahatladım. "Bay Van Buren'in annesi çok dindar bir kadındı ve ayrıca Albay'dan çok daha yaşlıydı..."

"Evet; fakat kendinden on yaş büyük bir kadınla evlenmiş olan Albay'dan..." Şüphe içindeyseniz, saldırmak en iyisidir.

Irving'in canının sıkıldığı görünüyordu. Bunu bir iltifat olarak kabul ettim. O sabit, dingin uysallığını sarsmıştım onun. "O kadını iyi tanıyordum, Bay Schuyler; yaptığını söyledikleri şeyi yapmış olamayacağını biliyorum."

"Ancak Van Buren'i kendi bürosuna alarak ona yardım eden, ilerlemesini sağlayan Albay'dı..."

"Sizin benden daha iyi bildiğiniz gibi, Albay Burr doğuştan bir eğitimcidir. Gençleri çok sever. Onlara bir şeyler öğretmeye bayılır. Ne de olsa Princeton College rektörlerinin oğlu ve torunu." Bir an için Irving'in tekrar kocaman bir nehir hayvanı gibi geçmişin bataklığının pençesine düşeceğinden ve bana, Princeton College hakkında duymayı kaldırabileceğimden çok daha fazlasını anlatacağından korktum. Çok şükür, benim böyle bir tehlikenin korkusuna kapıldığımı hissetmiş olacak ki, sadede geldi. "Albay Burr'ın karakterine, zeki bir genç adamın kariyerinde ilerlemesini sağlamaktan daha uygun bir davranış düşünemiyorum."

"Albay Fransa'dan döndüğünde onu, Albany'deki evinde misafir eden de Bay Van Buren'di."

"Bay Van Buren çok iyi ve cömert bir insandır; bazıları aşırı derecede cömert olduğunu da düşünüyor..."

"Albay Burr, Buren'a Meclis çalışmaları konusunda da yardım etti." O an için Albay'ın bu genç Meclis Üyesi'ne tam olarak ne konuda yardım ettiğini unutmuştum; fakat, çok önemli bir iş için olduğunu hatırlıyordum.

Irving şimdi iyiden iyiye telaşlanmıştı. "Albay yaşlı bir adam ve bence, mübalağaya fazla düşkün."

"Hayır. Her zaman tastamam gerçeği söyler. Hâlâ da mükemmel bir avukat. Hiçbir zaman *gerçeklerden* sapmaz." Kendimi, abartının üstadını, böyle iğnelemekten alamıyordum.

Irving bu hamlemi bertaraf etti. "Durum gerektirirse, Albay da gerçekler konusunda herhangi bir siyasetçi ya da maceraperest kadar cömert olabilir."

"Fakat, Bay Van Buren'den hep hayranlıkla bahsettiğine göre..."

"Sevgili çocuğum, Van Buren'i mahvetmek isteyenler var; bu *herhangi* bir silahla olabilir. Bu silah neden sevgi olmasın ki? Gethsemane'nin bahçelerindeki bir öpücük gibi. Başkan Yardımcısı'nın düşmanları, yıllardır onun Albay'ın öz oğlu ve tuhaf siyasi eseri olduğunu söylüyorlar. İkisi de yalan."

Irving'i nihayet tahrik edebilmiştim. "Eğer öyleyse, Bay Van Buren geçen yaz neden Albay'la buluştu..."

"İşte geldik. Reade Street."

Fayton durdu. Irving sokağın uzak köşesindeki su kulesini göstererek, "Albay Burr'ın eseri. Biliyorsun, el altından bir banka açmak için Manhattan Water Company'yi kurmuştu Albay" dedi.

"Fakat hâlâ suyumuz var."

Irving güldü. "Evet, ve bankacıların da hâlâ Manhattan Bankası var. Bu öğleden sonraki gezintimizden çok hoşlandım. Eski meselelerle ilgilenen bir gençle tanışmak çok büyük bir zevk."

Nezaketinden dolayı kendisine uzun uzun teşekkür ettim. Irving ise dizimi sıvazlayarak, "Araştırmalarınız önünüze her türlü yolu açacaktır. Dikkatli olmalısınız. Uyanık olmayanlar için pek çok tuzak gizlidir bu yollarda."

Irving'in parmakları, ilk buluşmamızda maruz kaldığım o aynı vahşice çimdiği tekrar üzerimde tatbik etti. İçimi okumaya çalışan bakışları berrak ve sertti. "Bir zamanlar Albay ile Başkan Yardımcısı arasındaki *sıradan* arkadaşlıktan hiç kimsenin yalnış bir sonuç çıkartmayacağını umuyorum. Çünkü, muhakkak ki Bay Van Buren, bundan sonraki başkanımız olacak ve düşmanlarını da dostları kadar net bir şekilde hatırlayacağından emin olabilirsiniz." Irving'in bu uyarısı –tehdidi– çimdiğinden daha da çok şaşırtmıştı beni.

Ben faytondan inerken, yine her zamanki utangaç ve çekingen haline bürünmüştü Washington Irving. "Yine başka yerlere yapacağımız böyle güzel gezintilerde görüşmek üzere; ah şu yolculuk sohbetleri!" diyerek uzaklaştı.

O gece yatağa girmek için soyunduğumda kalçamda koca bir morartı gördüm. Van Buren'in gayri meşruluğuyla ilgili hikâyenin doğruluğundan ve seçim sonucuna da pekâlâ, Aaron Burr bağlantısının damgasını vurabileceğinden eminim artık.

Üç

Üç gündür sokaklarda kargaşa hüküm sürüyor. Kesinlikle, bir çeşit devrime tanık olmaktayız. Bu seferki kadar sert geçen bir seçim süreci, daha önce hiç olmamıştı.

Bu sabah (seçimin üçüncü ve son günü) Matthew Davis'e götürmem için bana bir şey verdi Albay. Elimdeki dosyaya vurarak, "Önemli bir şey değil" dedi. "Neler olup bittiğini öğrenmek için çevirdiğim bir dümen sadece."

Albay Burr boynundaki atkıyı düzeltti (büro sıcaktı ve ayrıca ılık bir gündü). Seçim zamanlarında hep heyecanlı olur Albay. "Benim zamanımda her şey çok basitti. Vali seçimlerinde yalnızca bin kişi oy kullanırdı."

"Bu tam olarak demokrasi sayılmaz, öyle değil mi?"

"Hayır, değildi. Aslında üç ailenin özel mülküydü New York Eyaleti. 'Güç Clintonların, çoğunluk Livingstonların, Hamilton ise Schuylerlerin elindeydi'." Albay, bu cümleyi birinden alıntılamıştı. "Şimdiyse yirmi bir yaşını geçmiş herkesin oy kullanma hakkı var. Bu insanı hayrete düşürüyor, değil mi?" Burr dalgın dalgın şöminenin külle dolu ızgarasına baktı. "Hiçbirimiz –hatta Jefferson bile– böyle bir demokrasinin mümkün olabileceğini önceden sezememiştik. Zannedersem, kötü bir şeyin ispatı olacak bu. Ama diğer seçenek kuşkusuz daha kötüydü; fakat Tanrı için uygundu; eğer biri..." Büronun hemen kuzeyindeki Duane Street'ten gelen haykırışlar Albay'ın sözünü yarıda kesmesine sebep olmuştu.

"Dışarı çık! Etrafı incele! *Sans culottes*'u gör! Matt Davis'e kalbimim her zamanki gibi onunla olduğunu söyle. Fakat başka hiçbir şey söyleme. Jackson şimdiye kadarki başkanlarımızdan en iyisiydi... Ne önemi varsa artık bunun."

Hayatımda ilk kez Duane Street'te bir çatışmaya şahit oldum; acaba Monmouth Court House da bunun bir benzeri miydi diye merak ettim.

Bütün sabah boyunca Whig'lerin alayı, üzerinde *Anayasa* yazan minyatür bir fırkateyni şehrin bir yanından öbür yanına taşımış ve sonunda, Masonic Hall'ün önünde fırkateyni yere indirmişti. Sonra da bir toplantı için binanın içine girdiler. Öğlene doğru sarhoş

İrlandalılardan oluşan bir çete fırkateyne saldırdı; fakat Whig'ler tarafından püskürtüldüler.

Dışarıdaki fırkateyn yavaş yavaş sokağın ortasından New York Hastanesi'nin güvenli limanına doğru çekiliyorken, Masonic Hall'ün salonuna vardığımda, içerideki birkaç yüz kızgın Whig (işçiler ve zengin tüccarların karışımından oluşmuş tuhaf bir topluluktu bu) bir oraya bir buraya koşturarak birbirlerinin morarmış gözlerini, yarılmış kafalarını muayene ediyorlardı.

Bay Davis'i salonun önünde buldum. Yüzü öfkeden kızarmış, iri cüsseli bir adam vardı yanında.

"Charlie Schuyler! Sevgili tarihçi arkadaşım." Bay Davis'in tel çerçeveli gözlüklerinin camlarından biri paramparça olmuştu; onu tuhaf fakat mutlu biri gibi gösteriyordu bu.

İri cüsseli adam, "Sana, Belediye Başkanı'nı çağırman konusunda ısrar ediyorum" dedi Bay Davis'e. Adamın sinirleri gerilmişti. "Korunmaya ihtiyacımız var."

"Saçmalıktan başka bir şey değil bu. Oyun isteyen birkaç oğlan yalnızca. Bu konuda kafanı yorma." Bay Davis bana baktı. "Oylama bizim için olumlu gidiyor, Charlie! New York'u kazanıyoruz –ve en güzeli de– Verplanck'ı seçeceğiz."

Nereden geldiği belli olmayan bir taş ayağımızın dibine düştü. İri cüsseli adamın nefesi kesilmişti.

Bay Davis bu küçük olayı görmezden gelerek, "Eğer bugün Verplanck'ı belediye başkanlığına seçebilirsek, bundan sonra hangi yılların geleceğini bile seçebiliriz."

Bu kehanet gibi sözlerden sonra bir girdaba kapılmış gibi demokrasinin içine çekildik.

Altıncı Bölge'den gelen binlerce sarhoş yabani, ellerindeki sopaları sallayıp etrafa kaldırım taşları fırlatarak Duane Street'i istila ettiler.

Taşlardan biri omzuma çarptı. Geriye doğru kaykılarak arkamdaki duvara çarptım. Ayyaşlardan biri, Bay Davis bastonunu kaldırıp, küt diye ses veren şahane bir vuruşla adamın burnunu kırana dek, bizim iri cüsseli adamı yumrukladı. Sonra da neşeyle, elinde meşe ağacından yapılmış kısa ve kalın bir sopa tutan bir delikanlının kasıklarına savurdu bastonunu. Oğlan iki büklüm oldu; içtiği biraları kustu ve bedenen olsa da ruhen artık bizimle değildi. Yaşlıca biri olan Davis, alışık olduğu bir ortamda gibiydi. Benim için-se, hiç öyle değildi işler.

Kendimi bir yerden diğerine atıp, saklana saklana en kötü kavgaların olduğu yerlerden sıvışmayı becermiştim ki, Sayın Belediye Başkanı Gideon Lee birkaç silahlı muhafız eşliğinde ortaya çıkıverdi.

Adamlarının başında çok uzun ve çok sert duruyordu Başkan. "Durun!" diye bağırdı. Altıncı Bölge'den gelen istilacılar, onları bekleyen bu yeni eğlencenin ne menem bir şey olduğunu görebilmek için dönüp Belediye Başkanı'nın olduğu yöne doğru baktıklarından ani bir sessizlik kapladı etrafı.

"Belediye Başkanı'nız konuşuyor. Dağılın. Ve olay çıkarmadan evlerinize geri dönün. Bir emirdir bu."

İyi nişan alınmış bir taş Başkan'ın uzun şapkasını başından uçurdu. Sopaları hazırda bekleyen muhafızlar çetenin üzerine doğru yürümeye başlayınca da, çete onlara doğru hücuma geçti.

Bense koşabildiğim kadar hızla New York Hastahanesi'nin avlusuna doğru koştum. Bay Davis ile iri cüsseli adam da oradaydı.

"Tammany'deki arkadaşlarımız umutsuz durumdalar." Bu düzensizlik Bay Davis'i coşturmuştu. "İşte bu" dedi, etrafımızdaki şiddeti gittikçe artan savaşı göstererek, "Bay Van Buren için sonun, Henry Clay içinse oluşumun başlangıcı. Sevgili oğlum, *yepyeni* bir parti yarattık!"

Bay Davis'i anlayamıyordum. Aslen bir Tammany lideri, Jackson taraftarı ve Van Buren'in müttefiklerinden biri olan bu adam, şu Banka konusu üzerinde hiçbiriyle anlaşamadığından onlardan ayrılmıştı (o bankayı desteklerken, diğerleri desteklemiyordu; bu banka işi ne diye Davis'i ilgilendiriyor ki?). Şimdi de şehrin en zenginleri ve en fakirlerinden oluşan yeni bir Whig partisi kurulmasına ön ayak oluyor. Bu iki grubun Bay Biddle'ın sahibi olduğu Bank of the United States'e sundukları destek ve Henry Clay'e duydukları hayranlık dışında hiçbir ortak yanı yok. Yine de, fakirler neden Bank of the United States'le ilgilensinler ki? Ve zenginler neden Henry Clay'i desteklesinler? Tüm bunlar çok gizemli görünüyor bana.

İki muhafız, New York'un bilincini kaybetmiş Belediye Başkanı'nı hastaneye taşırken biz, saygıyla kenara çekildik; Başkan'ın midesinin oluşturduğu görkemli kavisin üzerinde çökmüş bir silindir şapka duruyordu.

"Haydi, çalkantısı daha az olan bir yerlere gidelim." Whig'lerin yediği dayağa rağmen halinden memnun görünen Bay Davis, ge-

nişçe barı Whig'lerin gayri resmi merkezi olan salaş Broadway House'a götürdü bizi.

Karargâhını bu gürültülü, kalabalık ve dumanlı odanın uzak bir köşesine kurmuştu Bay Davis. Hemen hemen herkes sarhoştu; bir oyun gerçek bedeli, oyun kullanımından *sonra* içilen biraların getirdiği unutuştu demek.

Hiç de sarhoş olmayan esmer bir adam, Bay Davis'in yanına geldi. "Dördüncü Bölge'dekilerin hepsinin icabına baktık."

"Kimseye bir şey oldu mu?"

"Ölen olmadı." Adam yanımızdan ayrılmak için hareket ettiğinde paltosunun önü açıldı ve kemerine sıkıştırılmış bir bıçakla topuzlu bir sopa gördüm.

İri cüsseli adam işlerin gidişatından pek memnun değildi. "Onların taktiklerine başvurmamalıyız."

"Kendimizi korumak zorundayız." Bay Davis'e çay, bana ve sonradan, şu adı çıkmış Mordecai Noah olduğunu öğrendiğim iri cüsseli adama da birer bira getirdiler. On yıl önce New York'a atanan ilk ve tek Yahudi şerif o olmuştu. Bir Yahudi'nin, Hıristiyanları asma yetkisine sahip olduğu bir konuma getirilmesini eleştirenler olduğunda, Noah'ın şöyle dediği söyleniyor: "İyi Hıristiyanlar neden asılsın ki!" Sahneye konmak için melodramlar yazan, gazete editörlüğü yapan ve Tammany'ye, liderlerinden biri olarak hizmet veren –ya da hizmet vermiş olan – dikkate değer bir adam bu Noah. Başkan Madison tarafından Tunus konsolosu yapılmış (Noah, bu göreve korsanlarla sorunlar yaşadığımız dönemlerde getirilmişti); Başkan Jackson da onu New York Liman Müfettişliği'ne atamıştı. Kısa bir süre önce Bank of the United States konusundaki anlaşmazlık yüzünden Başkan'la araları açılınca istifa ettiği görev buydu. Son seçimlere kadar da, Bay Biddle'ın bankası bir sorun haline gelmeden önce, Jackson taraftarı bir gazete olan *Courier ve Enquirer*'ın yardımcı editörlüğünü yapmıştı. Bundan sonra ise Noah ve gazetesi tamamen saf değiştirmiş ve Hükümet'e saldırmaya başlamıştı. Seçimlerin yapıldığı süreçte Noah'ın ve beraber çalıştığı editörün gizlice Bay Briddle'dan para aldığı ortaya çıktı. Bu skandal Hükümet için yararlı, basına rüşvet veren Bay Briddle içinse zararlı olmuştu.

Şu sıralar, alenen Bank of the United States ve Whig'in çıkarlarını destekleyen *Evening Star*'ın editörlüğünü yapıyor Noah. Bir ömür Tammany'ye ve işçilere gösterdiği sadakatten sonra, zengin Bay Briddle ve onun yarattığı Henry Clay'e adadı kendini.

Noah'nın deli olduğunu düşünüyor Leggett. "Fakat renkli bir kişilik. Kendine hâkim olamayan bir aktör. Ve elbette, Yahudilerin kralı; ya da öyle olduğunu zannediyor." Leggett, Noah'nın başına bir taç takıp üzerine de kadife bir kaftan giyerek, nasıl Niagara River üzerindeki Grand Island'a "el koyduğunu" ve orada, Yahudiler için sığınak olacak Ararat Şehri'ni ilan ettiğini anlatmıştı bana. Elbette, Buffolo şehrinin kodamanlarının, bu saçmalığa hemen bir nokta koyduklarını söylemeye gerek yok.

Fakat, bu öğleden sonra pek de haşmetli sayılmazdı Noah; sinirleri gergindi ve sürekli şikayet ediyordu. "O işverenlerin işyerlerini kapatarak, işçilerine Whig'lere oy vermelerini *emretmeleri* ne kadar aptalca."

"Endişelenme Mordecai. Bizi pek yakında içeri taşıyacak olan dalga, bizim Nestorcu kaptanı dışarı çıkaracak" diyen Bay Davis, geçirebileceğim olası herhangi bir sarsıntıyı hafifletmek istercesine bana döndü. "Bak kimi alkışlıyoruz. İyi bir Demokrat ne yapmaz ki? Fakat, Başkan'ın halka hizmet ederken yaşlandığının ve şimdi –bu zavallı yaşlı adamın– Van Buren'in ve diğer halk düşmanlarının sözünü dinlediğinin farkındayız biz. Ah, yakında pek çok şey değişecek!"

Davis ve Noah gibi insanların, başka insanların seçilmesi ya da kaybetmesiyle neden bu kadar ilgilendiklerini ömrüm boyunca anlayamadım. Kimin Birinci Bölge'nin kıdemli belediye meclisi üyesi olduğu ya da kimin Beyaz Saray'da başkanlık yaptığı benim umurumda değil. Mesele bu da değil zaten. 28'de veya 32'de Jackson'ı destekleyen hakiki ve etkili bir tarafgirin, sonunda para ya da mevki, veya her ikisiyle de mükâfatlandırılacağı açıktı. Şimdi ise Tammany Hall'de çalışanların yarısı, Jackson'ın Nicholas Biddle ve Bank of the United States'i devreden çıkarmasından sonra ortaya çıkan yeni bankalarda yöneticilik yapıyorlar. Bu arada, Leggett dahil hiç kimse federasyon tarafından denetlenen Bank of the United States'in neden, binlerce denetlenmeyen bankadan çok daha kötü olduğunu açıklayabilmiş değil. Ancak, esrarengiz bir sebepten dolayı diğer bütün bankalar "demokratikken", Bank of the United States'in "aristokratik" olduğu düşünülüyor. Fakirlerinse, tek bir kişinin yönetiminde kazıklandıkları kadar çoğunluğun yönetiminde de kazıklanacakları kesin.

"Kendimi burada güvende hissetmiyorum ben. Hem de hiç güvende hissetiyorum!" Yakınlarda bir patlama olmuş, bu yüzden de barın camları sarsılmıştı.

"İstediğimiz tam da buydu zaten! Bırak herkes şehri yakanların Tammany'ler olduğunu sansın!" Bay Davis zevkten dört köşe olmuştu. Bense telaş içindeydim. Herkes telaşlanmıştı. Şehrin her yerinde kavga, yağma ve kundakçılık patlak vermişti.

"Bakalım Albay Burr bana ne yollamış?" Bay Davis dosyayı açtı.

Noah ilk kez olarak benim varlığımın farkına varmış; hakikaten Aaron Burr'ın yolladığı bir haberci miyim diye sormuştu bana.

"Sadece habercisi değil..." Bay Davis benim yerime cevap veriyordu. "...aynı zamanda, o üzerine çok iftira atılmış adamın hayatını da yazıyor Charlie."

"Aaron Burr'ı her geçen gün daha fazla takdir ediyorum." Noah birdenbire dikkat kesilmişti. "Albay'ın Batı'da çevirdiği işler hakkında neler biliyorsunuz?"

Bay Davis, bu sefer her ikimiz için cevap verdi. "Sanıyorum, her şeyi biliyoruz ve hakkındaki suçlamaların hepsi de yanlıştı; masumdu Albay."

"Elbette, öyle. Peki ya Başkan Jackson'ın bu işlere karışmasına ne diyeceksiniz?"

"Başkan'ın bu olaylarla ilgisi..." En etkili mahkeme salonu taktiğine sadık kalarak, iddia makamının manevrasını boşa çıkaracak türden bir saldırıya geçmeye karar vermiştim. "...Henry Clay'inkinden daha fazla değildi."

Bay Davis hukuk kitaplarının birbirine sürtünmesini andıran kuru ve kısık bir sesle gülmüştü. "Cevabını aldın mı, Mordecai."

Cevabım, Noah'ın canını sıkmamıştı. "Clay, Burr'ın mahkemedeki savunmasını üstlenmişti yalnızca. O kadar. Fakat Jackson, onunla Meksika'ya gitmeye hazırdı. Bunu herkes biliyor."

"Jackson'ın biyografisini yazan iki kişi dışında herkes. Hayır, Mordecai. Onlara, bu konuyu deşerek saldırmakla elimize hiçbir şey geçmez. Andrew Jackson, bu şekilde bir muamelede bulunulamayacak kadar çok seviliyor. Üstelik, ancak iki yıllık ömrü kaldı; belki daha da az."

"İnsanların öyle bir adam hakkında bilmeleri gereken şeyleri onlara anlatmaktan alıkoyamayacak bu beni; bu adam ki... Davis, benim gördüğümü sen de görüyor musun?" Noah'ın bu soruyu sorduğu sıradaki hali, Park Tiyatrosu'nda sahnelenen Macbeth'te, Banquo'nun hayaletini gören Edmund Kean'in halini andırıyordu. Noah'ın bu halinin sebebi, bara girmiş gülümseyen, uzun boylu bir adamdı. Üstü başı temiz olmasına rağmen bir işçi gibi giyinmişti.

Bay Davis her zamanki soğukkanlılığını kaybetti. Bize, "O tarafa bakmayalım" dediğinde, çok geç kalmıştı artık; odadaki loş ışığa alışmak için gözlerini kırpıştıran adam masamıza gelmişti bile. Bay Davis somurtarak Thomas Skidmore'la tanıştırdı beni.

Bundan beş yıl önce, okumam için bana Skidmore'un bir bildirisini vermişti Leggett. Başlığı, "Mülkiyet Hakları!" olan bu bildiriyi hiçbir zaman okumadım. O günlerde Skidmore'un Deccal olduğu –hayır, daha da kötüsü, "mülkiyet karşıtı" olduğu!– düşünülüyordu. Kendi kendini eğitmiş bir makinist olan Skidmore, borç yüzünden hapis cezası almanın kaldırılmasını, toprağın özel mülkiyet statüsünden çıkarılmasını ve miras yoluyla servet sahibi olmaya son verilmesini (Leggett'a bakılırsa, çok zeki fakat vahşi bir şekilde) savunuyordu. Bu şehirde yaşayan herkesin kendisinden nefret etmesini hakikaten isteyen bir manyağın aklına gelebilecek hemen her şeyi, hatta kiliselerin vergilendirilmesini bile destekliyordu Skidmore. Leggett sonunda, onu, "umumi soyguna" dayalı bir sistemin havarisi olarak adlandırarak, yazılarında ona saldırmaya başlamıştı. Yine de, bir dönem için, işçilerin kahramanı ve mal mülk sahiplerinin kabusu olmayı başarmıştı Skidmore.

"New York'u kazanacağız." Bay Davis, Skidmore'a karşı kibar fakat kayıtsızdı.

Noah ise ne kibar ne de kayıtsızdı. "Toplumun birlikteliğini *yok etmeden* de reform yapılabileceğini kanıtlayacağız, Bay Skidmore."

"Fakat bunun hiçbir anlamı yok, Bay Noah. Hem de hiçbir anlamı." Skidmore'un yumuşak, sızlanır gibi çıkan sesi, söylediği pervasız sözlerle uyuşmuyordu. "Her bir insana hakkı verilmedikçe, toplum diye bir şeyden söz edemeyiz burada; yaşanacak yalnızca birkaç kişinin zulmü olacaktır."

"Tammany'lerin, Altıncı Bölge'de söylediği de bu."

"Fakat, onlar söylediklerini gerçekten kastetmiyorlar Bay Noah; biz ise ediyoruz."

"Biz mi dediniz, Bay Skidmore?" Bay Noah çok huysuzdu.

Fakat, Skidmore gayet sakin bir şekilde, "Gerçek eşitlik gibi temel bir fikir, Bay Noah, ne kadar radikal olursa olsun tek bir aklın yegane malı olamaz" diye cevap verdi. Ardından da bize hoş bir selam vererek alt sınıftan adamların bira içtiği bir masaya geçti. Tam oturuyorken, birdenbire yüksek bir sesle, "Whig partisi kaybedecek, Bay Davis. Çünkü diğerlerinde sizdekinden fazlası var" diye bağırdı Skidmore.

Noah, Bay Davis'e dönerek, "Bu ne demekti şimdi?" diye sordu. "Fazla neleri var?"

Bay Davis omuz silkti. "Skidmore kötü bir adam."

Leggett'ı uzun zamandır dinliyor olduğumdan, bu sorunun cevabının ne olduğu benim için aşikârdı. "Eğer birkaç kişinin zengin, çoğunluğunsa fakir olduğu bir dünya kuracaksanız, içinde daha fazla zenginin olduğu parti, seçimleri kazanacaktır demek istiyor."

Noah, ilk kez beni dinleme lütfunu göstermişti. "Doğru söylüyor." Bu sözleri ben sanki orada değilmişim gibi Bay Davis'e söylemişti.

"Charlie akıllı bir oğlan."

"O zaman neden Albay Burr için çalışıyor."

"Hakikaten, neden Charlie?" Bay Davis bana, "hiçbir şey göründüğü gibi değildir" anlamına gelen o Tammany bakışını atmıştı.

"Bir avukat olarak Albay'a hayranlık duyuyorum." Sebepsiz yere kendimi savunuyordum.

"Charlie altın yumurtlayan tavuğun peşinde." Hükmünü vermiş bir yargıç gibi konuşuyordu Bay Davis. "Ben, resmi anıları yazarken, Charlie, Albay Burr'ın gerçek hikâyesini kaleme alacak. Charlie'nin beni her şekilde alt edeceği anlamına geliyor bu." Şimdi biz, yani Matthew L. Davis ve ben, rakip mi olacak mışız? Bundan şüpheliyim.

Noah konuyla ilgilenmişti. "Bir yayıneviyle anlaştınız mı?"

"Evet." Bay Davis benim yerime cevap vermeye devam ediyordu. "William Leggett'la anlaştı Charlie."

Çok şaşırmıştım. Nereden biliyordu Bay Davis? "Ama *Evening Post* için yazmıyorum ben..."

"Leggett!" diyerek sözümü kesen Noah, Leggett'ı her konuda suçlamaya girişti. Sonra da, "Çok şükür, Webb ona iyi bir sopa attı! Hem de sokak ortasında! Bir bastonla!" dedi. Noah'a, asıl Leggett'ın Webb'i dövdüğünü söylüyordum ki, sokaktan gelen at nalı takırtıları ve zırh sesleriyle kesildi konuşmamız. Sonra da bir haykırış duyuldu: "Milisler geliyor!"

"Ümit edelim ki, oy sandıklarına Tammany'deki arkadaşlarımızdan daha önce varabilsinler." Bay Davis ilk defa biraz endişelenmiş görünüyordu. Birkaç dakika sonra büyükçe bir taş tam Davis'in başının üzerindeki camı kırarak gürültüyle masamıza düşüp, benim bira kupamı nazikçe iteleyerek yere yuvarlandığında, Davis'in, elbette hiç de endişelenmiş bir hali yoktu.

Noah ve ben ayağa fırlamıştık. Bay Davis ise kımıldamadı bile. Serinkanlı bir şekilde ince gri saçlarındaki cam parçacıklarını tarayarak ayıkladı.

Pencerede açılan delikten kızarmış bir yüz uzanarak yaygarayı bastı: "İşte buradalar, bu..."

Adamın bizi nasıl tanımlayacağını hiçbir zaman öğrenemedik; çünkü Bay Davis hızlı bir el hareketiyle bastonunu kaldırarak, adamın kızarmış yüzünü zarifçe dağıtmıştı. "Çık dışarı, orospu çocuğu!" diye bağıran bir zamanların Tammany Büyük Şefi'nin sesi barın içinde çınlıyordu. O kızarmış yüz bir daha görünmedi.

Herkes Davis'i alkışlamaya başladı. Tebaasının gösterdiği bu hürmeti kibar bir gülümsemeyle kabul etti Bay Davis. Bana dönerek, "Eski günlerdeki gibi!" dedi. "Burr ve Hamilton'ın halkı ikiye böldüğü zamanlardaki gibi. Artık nostaljik biri olduğumu kabul ediyorum."

"Delirmişsin sen! Şimdi bütün şehri yakacaklar! Eğer seçimi kaybettiklerini düşünüyorlarsa, her şeyi yapabilirler." Noah titriyordu.

"Buna hiç ihtimal vermiyorum." Bay Davis kırık cam parçalarını derli toplu bir yığın haline getirmişti. Sonra da Burr'ın yolladığı mesajı paltosunun cebine koyarak bana döndü. "Bende olabilecek notları sana vermem gerektiğini düşünüyor Albay."

"Bana hiçbir şey vermenizi istemiyorum, şayet niyetimin gerçekten..."

"Charlie, Charlie! Okumak istediğin her şeyi okuyabilirsin. Bende olanların hepsini sana yollayacağım." Bay Davis sonunda ayaklanmıştı. "Mümkün olduğunca çabuk yayınlamaya çalış kitabını."

Bay Davis'e teşekkür ettim. Çok nazik bir insan. Diğer taraftan, o kendi kitabını en azından birkaç yıl daha yayınlayamaz ve belki de, benim çabalarımın, hikâyenin tümünü öğrenmek için halkın iştahını iyice kabartacağını düşünüyordur. Benim çabalarımın mı dedim? Neden bahsediyorum ben böyle?

Leggett, beni tarihi değiştirecek diye ikna etmeye çalışsa da, izini sürdüğüm, Albay'ın hayatının yalnızca küçük bir bölümü; buna rağmen, artık kendime bile, sanki Albay'ın tüm hayatını yazıyormuşum gibi davranmaya başladım. Yine de, Van Buren yerine Clay başkan olursa, tarihin ne denli farklı yazılacağını da merak etmiyor değilim bazen. Ayrıca, böyle bir kapıyı açacak anahtar ol-

mak istediğimden emin miyim ki? Siyaseti ve siyasetçileri sevmeyen biri için tuhaf bir konumdayım. Benim gizli rüyam, İspanya veya İtalya gibi bir yerlerde yaşayarak, Washington Irving gibi hikâyeler yazmak. Bu işin, bana seyahat edecek parayı getireceğine inanıyorum. Tek umudum, kitabım yayınlandığında Albay'ın ölmüş olması. Hayır. Böyle bir şeyi ne umabilir ne isteyebilirim. Ama bir buçuk yıl içerisinde bu kitabı yayınlamak zorundayım. Yani başkanlık seçimlerinden *önce*. Zor bir işe bulaştım.

Dört

35.000 kişinin oy kullandığı belediye başkanlığı seçimini, 179 oy farkıyla kaybetti Verplanck. Galip gelmesine rağmen sarsılmıştı Tammany Hall; çünkü Şehir Genel Meclisi'nde çoğunluğu Whigler ele geçirmişti. Bay Davis bu sonuçtan memnun olmalı. Albay Burr sonuçtan zaten memnun; hayır, daha doğrusu olanlar onu oldukça eğlendirdi. "Hepsi bu yeni insanlar yüzünden Charlie. Çok yakında bir gün, her şeyi ele geçirecekler."

"Bay Davis bir sonraki başkanın Clay olacağını düşünüyor."

"Zavallı Matt! Önemsiz ve küçük meselelerin üstadı olmasına rağmen, büyük meselelerde muhakeme yeteneğinden yoksun. Seçimler için aday gösterilen Van Buren olacak ve Clay'i ya da diğer herhangi bir Ulusal Cumhuriyetçi'yi, yo yo, *Whig*'i alt edecek; bu adamlara Whig demeye alışmam gerekiyor. Her şey amma da karman çorman oldu. İhtilal'den yana olanlara Whig derdik eskiden. Britanya yanlısı olanlara da Tory. Federal Anayasa konusundaki kavgalar başladı sonra. Bizim eyaletimizde, Vali Clinton zayıf bir federal hükümet istiyordu. Bu yüzden Whig'lerden bazıları anti-Federalist, bazıları da Hamilton gibi Federalist oldu. Daha sonraysa, Tory-Federalistler, Cumhuriyetçi oldular. Şimdi de, Tory-Federalist-Cumhuriyetçiler, aslında anti-Whig olmalarına rağmen, Whig diyorlar kendilerine; anti-Federalist Cumhuriyetçiler de artık Jackson yanlısı Demokratlar oldular.* Buradaki isimlerin sırrını çözebilmek için sihirbaz olmak gerekiyor!"

* Amerika'nın güncel politikasında Demokratlar kuvvetli, Cumhuriyetçiler ise zayıf bir federal hükümet taraftarıdır. (ç.n.)

"İhtilal sonrasında siz hangi taraftaydınız?"

"Ben tarafsızdım. Anti-Federalistlere bir eğilimim vardı; fakat o uzun tartışmalarda hiç yer almadım. Anayasa'yı ilk okuduğum günü hatırlıyorum. 'Bu Anayasa elli yıl bile geçerli kalamaz' diye düşünmüştüm. Elli yıl tahminimde yanılmış olduğum aşikâr. Fakat işin özünde haklı çıktım. Bu Anayasa, bizimki gibi bir ülke için gereğinden fazla hassas. Bu arada, bu sabah vapurdan indiğimde West Street'te ölü bir adam gördüm. Dün gece oy atılan yerde öldürülmüş olmalı; hiç kimse adamın cesedini kaldırmayı akıl edememiş. 'Yüce elin perdeyi kapatır, Ey Anarch, evrensel karanlığa gömülür her şey.'" Bu alıntıyı ezbere biliyorum; çünkü Burr sık sık tekrar eder.

"*Siz,* Van Buren'i destekliyor musunuz Albay?" İşte sormuştum. Tek bir damla ter sırtımdan belkemiğime süzüldü. Sıcak bir gün.

"Evet, destekliyorum."

"Aranızdaki eski ilişkiden dolayı mı?"

Albay gözlerini kapatmıştı şimdi; küçük ayakları şömine ızgarasının kenarındaydı. "Ben yaşlı bir adamım, Charlie; bu yüzden de ılımlıyım. Tanıdığım yaşlı adamlar arasında, tehlikeyi ve sürprizleri seven bir tek Andrew Jackson var. Zaten, bunun da muhakkak tıbbi bir açıklaması olduğunu düşünüyorum. Sanırım, beynine fazla kan pompalanıyor. İşlerin, en azından Matty Van'ın yaptığı gibi, terbiyeli bir şekilde halledilmesini tercih ediyorum. Van Buren'in hiçbir vahşiliği yok; Clay ise dengesiz ve ahlaksız bir adam."

"Van Buren'i tercih ettiğinizi biliyor mu Bay Davis?"

"Elbette biliyor. Beni artık hiç önemsediği yok. Aaron Burr'ın –Aaron Burr'dan geriye kalanın– bir Burrcı olmadığını iyi biliyor."

Beş

Çıkan ayaklanmalar yüzünden harabeye döndü şehir. Bazı sokaklarda, bütün camlar kırık. Fakat kimin umurunda? Bugün güzel bir gün; milis geri çekildi; İrlandalılar baş ağrısından yatağa düştüler ve ben de Helen Jewett ile Vauxhall Garden'a gidiyorum.

Bowery ile Broadway'in kesiştiği köşeye kadar bir faytonla gittik. Helen tıpkı bir çocuk gibiydi. Bayan Townsend'in müessesesin-

de çalışmaya başladığından beri Thomas Street'in bir iki bina ötesini bile görmemişti. Uzun boyunlu elbisesiyle, şimdiye kadar City Hotel'in Bayanlar Yemek Odası'nda çay içmiş her kadın kadar hanımefendiye benziyordu.

"Ah, Bayan Townsend'i gerçekten burada yaşayan bir teyzem olduğuna ve misafirlerimizden birinin onu tanıdığına ve bana, teyzemin sık sık benim nerede olduğumu merak ettiğini söylediğine inandırmam saatlerimi aldı; sonra ona dedim ki, 'Bayan Townsend, teyzeme hayatta olduğumu göstermek zorundayım, şey çünkü, beni bulmak için polise gittiğini düşünsenize bir.'" Helen gülümsediğinde, uzun kenarı aşağıya doğru uzanan bir ikizkenar üçgen şeklini alıyor dudakları. "Bugün dışarı çıkmama izin verdi sonunda; yalnız çok da sinirlendi ve Tanrı'nın yalancıları cezalandırdığını söyledi bana. Sence bu doğru mu?"

Helen'e, bundan pek de emin olmadığımı söyledim. Fakat, eğer gerçekten bir Cehennem varsa, kutsal yazılar ve ilahiyat bilgisiyle Şeytan'ı bile deli etme kabiliyetine sahip, fevkalade zeki bir kadının da bir gün orada olacağı konusunda temin ettim onu.

Ilık bir geceydi ve çiftlerle doluydu Vauxhall Garden. Oradaki hiç kimse, Leggett'ın tabiriyle bir devrim geçiriyor olduğumuzun farkında gibi durmuyordu.

Sümbül kokan kasaba havasını, bir görev bilinciyle bol bol içimize çekerek renkli fenerler altında yaptığımız bir yürüyüşten sonra, bandoya müziğin duyulabileceği kadar yakın, fakat birbirimizi duymak için bağırmak zorunda da kalmayacağımız uzaklıktaki bir çardakda bulduk kendimizi. Zenci bir garson, vanilyalı dondurma ve pasta getirdi bize. Hayatımda hiç bu kadar heyecanlanmamıştım ve neden böyle olduğumu anlayamıyordum.

Helen hiç de beklediğim gibi –yoksa *kendi* beklediği gibi mi?– değildi. Başlarda zincirlerinden boşalmış bir köpek gibiydi. Bizlerin alışkanlıktan ne kadar güzel olduğunu fark edemediğimiz görüntülere ve seslere doyamıyordu. Özellikle de Broadway'deki Bay Zencefilli Çörek ilgisini çekmişti Helen'in. Cepleri tek yiyeceği olan zencefilli çöreklerle dolu bir palto giyerdi Bay Zencefilli Çörek. Etrafta durmadan bu paltoyla koştururken, paltosunun etekleri rüzgârda dalgalanırdı. Bu adamın kim olduğunu ya da nerede yaşadığını kimse bilmiyor; çünkü hiçbir zaman konuşmuyor Bay Zencefilli Çörek; yalnızca koşuyor, zencefilli çörek yiyor ve umumi tulumbalardan su yudumluyor.

Çardağa oturup, bandonun çaldığı marşları dinlemeye başladığımızda çok sessizleşmiş, hatta somurtmaya başlamıştı Helen. "Eğer bu gece tekrar geri dönmek zorundaysam, böyle dışarı çıkmanın nesi iyi ki?"

Başından beri yaptığım şeyin anlamını bildiğimi sanıyorum. O zincirlerinden boşalmış köpeğe özgürlüğü gösterdikten sonra, tekrar o kapıya bağlanmayı istemesini beklemek mümkün değildi. Thomas Street'teki dünyası dışındaki dünyanın bu kadarını göstererek, bile bile acımasızca mı davranmıştım ona? Ya da yalnızca salakça? Sanıyorum, ikisi de.

"Bulunduğun yerden hoşlanmadığını bilmiyordum."

"Nefret ediyorum oradan." Pastasını huysuz bir şekilde parçaladı Helen. Eline dokunup, şekerin yapışkanlığını hissetmek zorunda kalmayacağımı umuyordum. Çocukken bir keresinde boynuma bal bulaşmıştı. Bu yüzden bir saat boyunca çığlık attığımı söylerdi annem.

"Orada hiçbir zaman sıcak su olmuyor." Helen kaşlarını çatmıştı. "Zenci kadın beni sevmiyor. Diğerleri günde iki defa sıcak su alıyorlar. Bana ise pek çok gün yalnızca *bir kez,* ancak ılık denebilecek bir su veriyor. Kışlarıysa her yer buz gibi soğuk. Bayan Townsend'e burasının yaşanacak bir yer olmadığını söylüyorum. O ise bana *ahlaki* cesaretten bahsedip, zenci kadınla konuşacağına söz veriyor; fakat ertesi gün yine aynı şey oluyor; o kadınsa, 'nerede benim sıcak suyum?' diye ona her soruşumda yalnızca gülümsüyor. Gülümseyip, gayet mutluymuş gibi duruyor karşımda; sonra da içindeki suyu, güya kazara yerlere dökerek bana doğru itiyor teneke kabı." Pasta parçalarını elleriyle süpürdü Helen. "Gördün mü? Seninle konuşacak hiçbir şeyim yok benim."

Ona konuşsa da konuşmasa da ondan hoşlandığımı söyledim. Gayet samimiydim. O ise bu söylediğime hiç aldırmadı. Gece tamamen kötü gidiyordu. "Diğer kızlarla neler konuşuyorsunuz?"

Helen omuzlarını silkti. "Her şeyi. Hiçbir şeyi. Müşteriler hakkında konuşuyoruz. Kızlar çok şaşırtıcı şeylerden bahsediyorlar."

"Örneğin?"

"Çok şaşırtıcı şeyler dedim ya!" İsteğime boyun eğmeyecekti. O kızlar, benim hakkımda neler söylüyorlar acaba? "Sonra, kıyafetler hakkında konuşuyoruz; en çok bundan hoşlanıyorum. Onlar için bir şeyler dikiyorum. Dikiş dikmeyi seviyorum. İnsanlar buraya her gece geliyorlar mı?" Etrafına bakındı Helen; fenerlerin sarı ve pembe ışıklarıyla kamaşmıştı gözleri. Müzik artık yavaşlamıştı; tek

bir keman, kederli bir parçayı yanlış bir ses perdesinden çalıyordu. Ancak, ortamın üzerimde bıraktığı genel etki müthişti: Sümbüller, renkli ışıklar ve benim tarafımdan bir gece için özgür bırakılan bir mahkûmun yarısı gölgede kalan somurtkan fakat güzel yüzü. Her şey tıpkı bir peri masalı gibiydi; özellikle de Helen'in gece yarısı, bir daha asla serbest bırakılmamak üzere Thomas Street'e ve koruyucu cadısı Rosanna Townsend'e dönmesini gerektiren son. Fakat neden onu daimi olarak hürriyetine kavuşturmayayım ki? Bunu yapabilirdim; biraz gayret göstererek onun için bir oda tutabilirdim. Ve o da dikiş dikerek para kazanabilirdi. Bu konuyu ona da açtım ve bunları yapmayı teklif ettim.

Helen nihayet gülümsemişti; mutlu görünüyordu. "Ah, ne güzel."

Bu cevap üzerine telaşlanmıştım. Bir kemancının bozuk telden çaldığı bir aryayı dinlerken böyle konuşmak başka, bir sabah uyanıp yanında sonsuza dek kalacak bir kadın bulduğunda başka bir seçeneğinin kalmadığını görmek başkaydı.

Helen ya korkumu hissetmişti ya da hakikaten ender rastlanan kadınlardan biriydi. "Fakat bu yalnış olur. Evli olmadığım bir erkekle asla yaşayamam." Nefes kesiciydi duyduklarım; ama gayet ciddiydi Helen. "Ben öyle bir kadın değilim."

"Peki ya Bayan Townsend'in evinde yaptıkların?"

"O başka bir şey." Helen kendinden emindi. "Sen benimle evlenmek istemezsin, değil mi?" Ben daha söyleyecek bir şey bulamadan gülmeye başlamıştı o. "Hayır, istemezsin. Üstelik, benden iyi bir karı da olmaz. Çocuklarla aram iyi değildir. Beni korkutuyorlar. Bayan Townsend'in evinde yaşamak, çoğu zaman işte bu yüzden o kadar da kötü değil. Eğer başka bir hizmetçi olsaydı..." Yüzü, bana gücenmiş olmasının etkisiyle sarkmış, onu daha da çekici bulmama yol açan çirkin bir ifadeye bürünmüştü. "Yalnız, lütfen bana şimdiki kadar gelir getirecek ve kendi işimi açabilecek kadar para biriktirmemi sağlayacak bir iş bulmam için yardım etmeye söz verdiğini unutma. Gerçi, yüz doları nereden bulabileceğimi bilmiyorum ya. Biriktirmeye çalışıyorum ama elimdeki bütün para gidiyor. Nereye, onu da bilmiyorum. Annem bana düşkünler evinde öleceğimi söylerdi. Kendisi de şu anda orada yaşıyor zaten, zavallı şey."

"Peki ya baban nerede?"

Bayan Townsend'in müşterilerinden birinin arka çitten atlayarak, komşunun domuz ahırına düşmesinden beri ilk defa duydu-

ğum o sıcak kahkahalarından birini attı Helen. "Babam nerelerde? Bilmem, sen bana söyle. Ben onunla hiç tanışmadım. Sanıyorum, annem de onu hiç tanımamış. Gençken çok içermiş; terzilik yapıyormuş ama dikiş değil, kesim yapıyormuş; elinden başka iş gelmiyormuş. Gözleri çok zayıftı. El becerisi de yoktu. İstersen, sen de bana aileni anlatabilirsin."

Nihayet kişisel bir alışverişe girmiştik; sayısı on yediyi bulan görüşmelerimizde ilk kez oluyordu bu. Kısıtlı bir bütçeyle yaşamak zorunda olduğumdan, bu görüşmelerin sayısını tutuyordum.

"Babam Greenwich Village'te bir meyhane işletiyordu. Annem de onun yanında çalışırdı. Zannedersem, babam da en az senin annen kadar ayyaştır."

"Sizinkiler zenginlermiş." Uzun uzun içini çekti Helen.

"Hayır, değillerdi. Yine de meyhane iyi para getiriyordu."

"Peki hiç kardeşin var mı?"

"Hepsi öldü. Yanlış hatırlamıyorsam beş tane kardeşim olmuştu. Büyüyecek kadar yaşayabilen bir tek ben oldum."

"Bu, anneni perişan etmiş olmalı."

"Gerçekten de etti. Babamdan nefret ederdi. Onunla yaşamak, çocuklarının ölümünden bile daha kahrediciydi annem için." Helen'e, her şeyi –hemen hemen her şeyi– anlattım. Kendisine okunan bir öyküyü dinleyen küçük bir çocuk gibi dinledi anlattıklarımı. Doğduğum günden beri, annemle babam arasında tartışmalar olurdu. Babam sarhoş ve küfürbaz; annemse gözü yaşlı ve ürkekti. Bir kasım gecesinde, annemi evden dışarı atmıştı babam. Bir komşunun evine gitmeyi gurur kırıcı bulan annem, arka bahçedeki odunlukta geçirmişti geceyi; soğuk aldı. Soğuk algınlığı yüksek ateşe, yüksek ateş de zatülcenpe çevirdi; işte bu mezara götürdü annemi. Ben o zamanlar Columbia Üniversitesi'nde okuyor ve dolayısıyla da şehirde yaşıyor olduğumdan, annemin öldüğünü, ölümünden ancak bir hafta sonra öğrendim. "Eve dönünce, babamla bahçede kavga ettik. Döve döve her tarafını kana buladım. O günden sonra da bir daha Greenwich'e ayak basmadım." Bu hikâyeyi anlattıktan sonra bir efsaneden fırlamış güçlü ve gaddar bir kral gibi hissettim kendimi; babamın bir sandalyeyle neredeyse gözümü çıkarttığından bahsetmemiş olsam da anlattıklarım doğruydu.

"O günden sonra babanı hiç mi görmedin?" Bunu sorarken Helen'in sesinde saygıyla karışık bir korku hissedince zevkten içim ürpermişti.

"Aslında geçenlerde bir kez gördüm. Sokakta. Birbirimize karşı gayet kibardık." Ne zaman babamı düşünsem, onun hakkında bir şeyler yazsam ya da ne zaman annemin Vanderlyn tarafından fildişi üzerine yapılmış minyatürüne baksam, içimden bir ses durmaksızın "katil, katil" diye bağırıyor. Annem güzel bir kadındı; fakat hiç gün yüzü görmedi.

Helen'le bahçelerin arasında gezindik. Helen, gördüğümüz her elbiseyi dikkatle inceliyordu. "Şu koyun pirzolası gibi kolları görüyor musun? Bunları dikmek günler alıyor! *Kumaşına* baksana bir de! Hareli Fransız ipeği. Ah, şu *fichu*'ya* da bak! Belçika dantelinden yapılmış." Gördüğümüz her kadının elbisesinin tüm detaylarını titizlikle açıkladı Helen.

Küçük bir kameriyenin etrafında tur atarken, bir çifte çarpıyorduk neredeyse. Bizi görür görmez sıçrayarak birbirinden ayrılan bu ikiliden biri William de la Touche Clancey'ydi. Diğeriyse, bir züppeye benzemek için özenle hazırlanmış, muhtemelen on altı yaşlarında iyi gelişmiş bir oğlandı. Delikanlının aslında bir işçi olduğu yalnızca kırmızı, kaba ellerinden anlaşılabilirdi.

"Vay Vay!" Clancey, bir kazın tıslamasını andıran o suçlayıcı ses tonuyla söylemişti bunu.

Oğlan utanmış gibi duruyordu; utanmalıydı da zaten. Fakirlerin para için dahi yapmamaları gereken şeyler var.

"Ee, arkadaşın şu radikal Bay Leggett nasıllar?" Evet, Clancey beni Five Points'ten hatırlamıştı.

"Çok iyiler. Ya *sizin* arkadaşınız Bay Edwin Forrest?" Uysal olmaya karar vermiştim.

Kendisine, "Sizi daha önce de görmüştüm, Bayan" diyen oğlana, öyle boş gözlerle baktı ki Helen, Meclis'teki kadın bir yöneticinin iftihar kaynağı olabilirdi bu bakış. Oğlansa devam ediyordu, "Ben Joseph Hoxie için çalışıyorum, Bayan. Onu tanıyor olmalısınız. Bayan Townsend'in bir arkadaşıdır."

Helen, çocuğu dinlerken gözünü bile kırpmamıştı. Sonra da bana dönerek, "Arkadaşlarımızla buluşma zamanımız geldi zannedersem" dedi.

* Fr.: Eşarp. (ç.n.)

Fakat Clancey, altta kalmamaya pek hevesliydi. "Townsend? Townsend? Hayır, şu Gramercy Park'ta yaşayan Townsendlerden bahsediyor olamazsın, değil mi?

"Hayır, Bay Clancey. Bizim tanıdığımız Bayan Townsend, Thomas Street'te yaşıyor." Oğlanın, olur da Helen onun da bir fahişe olduğunu etrafa yaymaya kalkışırsa diye, kendine bir savunma yöntemi hazırlamakta olduğu aşikârdı.

"Korkarım, şehrin o renkli bölgesinden, eski arkadaşım saygıdeğer Bay Hoxie dışında hiç kimseyi tanımıyorum. Bilirsiniz işte, hizmetinde genç Richard'ı çalıştıran Bay Hoxie."

"Yarım günlük olarak mı çalıştırıyor?" Kendimi, son vuruşu yapmaktan alıkoyamamıştım. Kandil ışığı altındaki oğlanın yüzü öfkeden kararmıştı.

Clancey'nin Helen'e dönerek, "Sizin adınızı duymamıştım..." diye başladığı cümlesini tamamlamasına izin vermeden, yanlarından ayrıldık.

Şaşırtıcıydı fakat Helen gülmeye başlamıştı. "Bu olanları diğer kızlara anlatmak için sabırsızlanıyorum. Haydi, hemen bir fayton tutalım. Çabuk çabuk! Her zaman Bay Hoxie'de bir terslik olduğundan şüphelenmiştim. Şimdiyse hakikaten bir terslik olduğunu biliyorum. Tüm o yakışıklı çıraklar! Çocuğun dediği de doğru; onu *daha önce* gerçekten de görmüştüm. Bizim evin önünden geçerken bazen durur ve uzun uzun eve bakar. Zannedersem, içeri girecek ya parası ya da cesareti yok; yahut da *canı istemiyor*. İşte bu! Canı içeri girip, bizi ziyaret etmek istemiyor. Ah, ne gün ama! Sen tatlı birisin Charlie!" Beni, bir kız kardeş gibi yanağımdan öptü Helen.

Helen'in bu olaya verdiği tepkiye çok şaşırmıştım. Bayan Townsend'inki gibi müesseselerde çok zaman geçirmiş olmama rağmen, içten içe çok masum, belki de çok saf biri olmalıyım ben. Ortalıkta benim hiç farkında olmadığım pek çok şey dönüyor. Bu gecenin sonu için hayal ettiğim o *acıklı,* büyülü son kesinlikle bu değildi.

Altı

M. L. Davis'in Aaron Burr'a ilişkin hatıralarından birkaç yüz sayfa okudum ve önceden de bildiklerim dışında yeni hemen hiç-

bir şey öğrenmedim. Böyle sayfalar harcayacağına, şöyle bir taslak hazırlayarak da sunabilirdi bildiklerini:

Britanyalılar New York City'yi terk ettikten sonra Tory avukatlar barodan ihraç edilmişlerdi; böylece baroda Whig avukatlara, özellikle de İhtilal'de gösterdikleri kahramanlıklarla öne çıkmış olanlara yer açılmıştı. Fakat, New York Eyaleti kanunlarına göre, avukatların hukuk tahsillerini baroya kabul edilmelerinden üç yıl önce bitirmiş olmaları gerekiyor. Burr'ınsa acelesi vardı. Albany'ye giderek, kendini zamanın Eyalet Yüksek Mahkemesi'nin üç yargıcına takdim etmiş ve onları, yasaları çiğneyip, kendisi için bir istisna yapmaları konusunda ikna ederek (özellikle Yargıç Robert Yates, Burr'a çok yardımcı olmuştu) 19 Ocak 1782'de baroya kabul edilmişti. Eski komutanı Albay Malcolm, Albany'li de Peysters ve Robert Livingston ilk müvekkilleri arasındaydılar.

12 Nisan 1782'de hukuk danışmanı oldu.

6 Temmuz 1782'de New Jersey, Paramus'ta Theodosia Prevost ile evlendi. Burr yirmi altı, Theodosia ise otuz altı yaşındaydı.

21 Haziran 1783'te kızları Theodosia, Albany'de doğdu. Kasım ayında, Britanya ordusu New York City'yi terk eder etmez Burr Ailesi New York'a taşındı.

Burrlar ilk önce City Hall'e iki ev uzaklıktaki Verplanck House'da yaşadılar. Sonraysa Maiden Lane ve Nassau Sokakları'nın köşesindeki evlerine taşındılar (evlerinin arka bahçesi asmaları ve çardaklarıyla; ev halkı ise Hannah adındaki ayyaş hizmetçileriyle meşhurdu). 1791'de Broadway 4 Numara'lı dairelerine taşındılar. Yazlık olarak da Richmond Hill'deki evi kiraladı Albay.

Albay Burr bir avukat olarak en başından beri başarılıydı. İlk ortağı William T. Broome ile beraber ömrü boyunca sahip olacağı birkaç servetten ilkini yapmaya ve harcamaya başlamıştı. Çok titiz bir avukattı; hâlâ da öyledir. Ancak, hukuk işlerine karşı belirgin bir nefreti de vardır. "Hukuk" der sık sık, "cüretle öne sürülüp, makulce muhafaza edilen şeylerden ibarettir."

Burr'ın Hamilton'la rekabeti o günlerde başlamıştı. Bu kaçınılmaz bir durumdu. Her ikisi de savaş kahramanıydı, her ikisi de hırslıydı ve her ikisi de avukattı. İkisi arasında Hamilton'ın felsefi olarak daha bilgili olduğu düşünülse de, başarılı bir savunmanın durması gereken çizgiyi aşarak, bindiği dalı kesmeye meyilli, sözü bitmez bir avukat olduğunun da farkındaydı herkes.

Burr ise, aklı Hamilton'ınkinden daha seri çalıştığından daha başarılıydı mahkeme salonlarında; ayrıca, o kuşağın tüm halk adamları içinde riyakârlıktan yoksun tek kişi Burr'dı: Bir paradoksu açığa çıkarması gerekmedikçe asla ahlak dersi vermeye kalkışmazdı. Bu nedenden ötürü, inancı kuvvetli olanlar, İyiliği vaaz etmeyen bir adamın Kötü olması gerektiği fikrine dayanarak, kötü bir insan olduğunu düşünürlerdi Burr'ın. Ancak jüri üyeleri, kendilerine vaaz çekmediği için minnet duyarlardı Albay'a. Ne Burr, ne de Hamilton, Clay ve Webster gibi doğuştan bir hatipti. Milyonları harekete geçiremezlerdi; fakat jüri üyeleri ve eş dostlarını tesir altına almakta başarılıydılar.

Rekabetlerine rağmen arada beraber çalıştıkları da olurdu Burr ve Hamilton'ın. Böyle müşterek çalıştıkları davalardan birinde kibirli ve sinirli Hamilton, Burr'ın mahkemeye ondan önce hitap edip, ilk iddiaları sunması için ısrar etmişti. Hiç itiraz etmeksizin, Hamilton'ın altında kalmayı kabullendi Burr. Sonra da son derece uysalca, Hamilton'ın ortaya atacağını bildiği her iddiayı kendi savunmasında kullandı. Hamilton bunun üzerine sinirden küplere bindi ve konuşma sırası ona geldiğinde hiç tarzı olmayan çok kısa ve öz bir konuşma yaptı.

Tüm bunlar o yılların hakikatleriydi ve Bay Davis'in tek yaptığı ara sıra Albay'ın balmumu gibi artan enerjisinin üzerine yavan laflar yapıştırarak tek tek sıralamaktı bunları. Minnettarlığımı belirten bir mektupla beraber bu müsvetteyi Bay Davis'e geri yolladım. Şimdi gerçek çalışmama başlamalıyım: Eğer mümkünse neyin doğru olduğunu ya da doğru olmasa da, neyin bana yararlı olduğunu tespit etmeye.

Davis'in yazdıklarında bana faydası dokunacak tek bir şey vardı aslında. Bay Davis, Albay'ın, Van Ness Ailesi'nin Columbia'daki kır evinde kalırken yazdığı bir mektubu kopyalıyordu yazılarında. Albay'ın Claypool adında birine yazdığı bu mektubun içeriğinin özel bir önemi yok. Fakat, mektubun yazıldığı yer ve tarih hayati önem taşıyor.

Burr'ın kaldığı Van Nesslerin evi, 5 Aralık 1782'de Martin Van Buren'in doğduğu Kinderhook kasabasından birkaç kilometre uzaklıktaydı.

Mektupsa 11 Mart 1782 tarihliydi (Evet, ayları parmaklarımla saydım.)

Burr'ın mektuptaki son cümlesi üstü kapalı bir üslûpla yazılmıştı. "Bu ormanlık vadide elimden geldiğince iyi eğlendiriyorum kendimi; bununla neyi kastettiğimi sen iyi bilirsin."

Yedi

Leggett bana etrafta dolaşan son Van Buren hikâyesini anlattı. Senatörün biri, Van Buren'e halkın önünde, kamuyla ilgili bir konuda kendini taahhüt altında bırakacak bir söz verdirebileceğine dair bir başka senatörle iddiaya girmiş. "Matt" demiş Senatör, "ortalıkta güneşin doğudan doğduğuna dair bir rivayet var. Sen ne diyorsun bu işe?"

"Ben de aynı rivayeti duydum Senatör; ama ben hep şafak söktükten sonra uyandığımdan, bu konuda net bir fikrim yok."

Sekiz

Albay Burr ile Broadway'de, Park Tiyatrosu'nun tam karşındaki evlerin yıkılışını çocukça bir heyecanla seyrettik. Bu görüntünün tek seyircileri biz değildik. Bir vince bağlanmış dev bir demir top, yıkılacak evlerden ilkinin duvarlarına çarptığında, şehrin yarısı bu olayı izliyormuş gibi duruyordu. Bay Astor buraya City Hotel'i gölgede bırakacak bir başka otel inşa etmek niyetindeymiş. Kuşkusuz, bunu başaracaktır da. Bay Astor aklına koyduğu şeyi her zaman yapar.

Dar, Flemenk tipi binalar, bir şelalenin çağlayışı gibi yankılanan bir gürültüyle kendi üstlerine çökerken, Albay ellerini çırparak, "Fevkalade!" dedi. Fakat sonra, yıkılan binalardan gri, kalın bir toz bulutu yükselmeye başlayınca, izleyiciler kaçıştılar.

Albay'la ben de karşıdaki City Hall Park'a gittik. Sicil Bürosu'nda bir randevumuz olmasına rağmen, Albay bugün çalışmaya pek hevesli değildi. Mor leylaklardan örülmüş bir çitin yanındaki banka oturduk.

Burr huzurla derin bir nefes aldı ve iyi bakılmış bu parkı seyretmeye koyuldu. "Buranın eski adı Fields'dı." City Hall hizasındaki

yüksek bir noktayı işaret ederek, "İşte darağaçları da oradaydı. Ama öyle sıradan darağaçları değildiler. Ah, hayır! New York'lular eğlencelerinin egzotik olmasını isterler hep. O yüzden, bizim darağaçları Çin pagodalarını andıracak şekilde tasarlanmıştı. Çok da güzellerdi. Ve ne kadar çok, zavallı biçareyi asmışlardı orada. New York'un başkent olduğu Federal Hükümet'in ilk yılında, tek bir öğleden sonra art arda beş kişiyi asarlardı. Şehir heyecan içindeydi. Kuşkusuz Başkan Washington da bundan etkileniyordu.

"O zamanlar da şimdiki kadar çok katil var mıydı?"

"Katil mi? Hemen hemen hiç katil yoktu! O zamanlar yalnızca hırsızları asardık. Cinayet işlendiği neredeyse hiç duyulmamıştı."

"O dönemler hakkında öğrenmek istediğim o kadar çok şey var ki."

"Evet, biliyorum." İnce bir dalla ayağının altındaki toz birikintisinin üzerine güneşler ve yıldızlar çizdi Burr. Meksika'da kuracağı imparatorluğun simgeleri miydi yoksa bunlar?

"Bay Davis'in yazdığı kitabın bir kısmını okudum.

"Bana anlatma."

"Anlatmayacağım."

"Bu işi kendim mi yapmak zorundayım?"

"Başka bir seçenek göremiyorum ben."

Albay sessizce inledi. "Biliyorsun, Charlie, büyük bir hata yaptım ben; yani, hayatımda yaptığım *pek çok* büyük hata arasında en kötüsü, kimsenin bir yalanla incitilemeyeceğini zannetmek oldu. Bu yüzden, üzerime atılan tek bir iftirayı bile düzeltmedim. Dünyada benim nasıl biri olduğumu bilen pek çok namuslu insan olduğundan, hakkımdaki iftiraların etkisiz kalacağını, gerçeğin zamanla ortaya çıkacağını farz ettim yalnızca. Yanılmışım. Dostluklar bitiyor; dostlar ölüyor ama iftiraların hiçbir zaman, hiçbir zaman sonu gelmiyor." Hakiki bir şaşkınlıkla konuşuyordu Burr. Sesinde hiçbir kızgınlık sezmedim.

"Kızım hayattayken, o ve torunum için ismimi temizlemeye kararlıydım. Sonra..." Sanki bir mezar başındaymış, hayır, bir *deniz* kenarındaymış gibi şapkasını çıkararak devam etti Burr: "...uzun yıllar boyunca her şeye karşı kayıtsız kaldım. Fakat şimdi senin gösterdiğin bu ilgi..." Bana baktı Burr (her şeyi biliyor olmalı!) ve gülümsedi. "Ama öğretmeyi gerçekten seviyorum; gerçi uyarı niteliği taşıyan yanlarına rağmen, kariyerim yerine başka bir konuyu tercih ederdim. Her neyse. Bunları konuşacağız ve eğer bu hoşu-

na giderse, benim normal yazımdan çok daha hızlı olan stenografinle söylediklerimi kaydedebilirsin."

Böylece, anlaşmış olduk.

Albay'ı biraz sıkıştırmaya başladım bugünlerde; ama buna mecburum; tüm detayları toparlamak için fazla zamanımız yok. Leggett, yayınlanacak isimsiz bir bildiri için Albay'la Van Buren arasındaki ilişkinin mümkün olduğunca fazla belgeye dayanarak açığa çıkarılmasını istiyor. Sonra da, Bay Davis'ten önce davranarak, kendi ismimle, Burr'ın tüm hayatını yazacağım. Leggett'ın, bu konuya ilişkin pek çok kuşkusu olsa da, beni çok heyecanlandıran bir plan bu. "Burr'a karşı ılımlı olacak ve büyük başarısızlığa uğrayacaksın; çünkü Amerikalı okur sürprizlere tahammül edemez. Amerika'nın dünyanın en mükemmel ülkesi, Washington'ın gelmiş geçmiş en büyük, Burr'ınsa en kötü adam olduğundan başka şey bilmez; bunun aksini ispatlayacak bir delil kabul bile edilemez. Yani bu, uygunsuz gerçekler ve yeni bilgilerden uzak durman gerektiği anlamına geliyor. Okurun ilgisini hakikaten istiyorsan, onu pohpohlamak zorundasın. Onun önyargılarını kendininkiler yapmalısın. Ona, zaten çoktan bildiği şeyleri anlatmalısın. İşte o zaman senin güvenilirliğine hayran olurlar."

"Bu, *Evening Post*'taki başarını açıklıyor. Her gün, sana reklam verenlerin önyargılarına saldırıyorsun."

"Ve Bryant'ın tabiriyle benim bu saldırganlığım yüzünden, her gün başka bir reklamcıyı kaybediyoruz. Ayrıca, sürekli göğsüme bir bıçak saplanma tehlikesiyle karşı karşıyayım. Benim bu "'başarımdan' ibret al, Charlie." Alacağım.

Dokuz

Albay'la beraber çalışmayı öğrenmek birkaç günümüzü aldı. Dikte etmeye alışkın değil Albay; ayrıca hafızasına bel bağlamak da istemiyor. "Her şeyden önce bir avukatım ben. Bu yüzden, delillere ihtiyacım var: Kitaplara, mektuplara, gazetelere; çürütebileceğim şeylere!"

İlk denemelerimizden yalnızca bölük pörçük parçalar çıkarabildik. Albay değişik olayları birbirine bağlamakta güçlük çekiyordu. Ana konudan uzaklaşmaya da meyilli. Fakat şimdi (Mayıs orta-

larına geldik) iyi çalışıyoruz; bir dizi gelişigüzel hikâye olarak başlayan bu çalışma, öyle kapsamlı bir anlatıya dönüşüyor ki, yılları geçmişe doğru taradıkça, şurada burada peşinde olduğum şeylere ilişkin birkaç ipucu yakalamaya başladım; bu ormanın haritasını esaslı bir şekilde çıkarttığımda, ini ne kadar gizlenmiş olursa olsun, istediğim herhangi bir hayvanı bulmanın o kadar da zor olmayacağından eminim artık.

On

Albay, burnundan soluyor bugün. "Rolünü bilmeyen bir aktör gibi hissediyorum kendimi" diyor. Üstü bir kutu dolusu mektup ve eski gazete kupürüyle dolu bir masanın önünde oturup duruyor ne zamandır. Geçenlerde Hamilton'ın oğlu John'un yayınladığı *Alexander Hamilton'ın Hayatı* adlı kitabın üstü işaretlerle dolu bir kopyası da duruyor masanın üzerinde.

"İlk defa, Charlie, keşke gerçek bir oğlum olsaydı diye düşündüm. Ne kadar nahoş olsa da, bir evladın hürmeti hakkında söylenecek çok söz var. Benim oğlumun, doğal olarak, babasının en uzun ve boş laf eden haliyle, büyükbabası Schuyler'in en aklı karışık halinin karışımı gibi duran bu oğlandan daha iyi yazacağını zannediyorum. Pekâlâ, ben de senin yardımınla kendi kendimin oğlu olacağım."

Ayaklarını şömine ızgarasının üzerine uzatıp, sanki içindeki bir perdenin, geçmişin görüntüleri üzerinde açılmasını bekliyormuşçasına gözlerini kapadı Albay. "Hamilton'ı sormuştun bana." Aslında, Van Buren'i sormuştum ben. "Dur da bir iki olayı anlatayım sana." Boğazını temizledi Albay. "Bir kasım günüydü..."

Bir an için açıldı Albay'ın gözleri ve bir gazete kupürüne takıldı. "25 Kasım 1783. Eşim ve kızımla beraber Albany'den New York City'e henüz yeni gelmişim. Amerikan eyaletleri İngiltere'yle barış antlaşması imzalamışlar. Britanyalılar ülkemizden ayrılmak üzereler. General Washington da şehre muzaffer girişini gerçekleştirdi gerçekleştirecek."

Şimdi, Albay'ın hatırladıklarını, bana dikte edildiği gibi değil, Albay'ın sonradan üzerlerinde kendi eliyle yaptığı birkaç düzeltmenin ardından ortaya çıkan şimdiki haliyle aktarıyorum buraya.

Eşim Theodosia'yla beraber Broadway'deki Cape's Tavern'a vardığımızda öğle vaktiydi. Sokaklar, çoğu sarhoş, fakat hepsi mutlu eski askerlerle doluydu. O günlerde New York City küçük bir şehirdi; ama insanları, Flemenkliklerini bir miktar muhafaza ediyor olmalarına rağmen, en az şimdiki kadar hayat doluydular. Tavernanın toplantı salonu kahramanlığımızı ve yurtseverliğimizi göstermek için yakalarına siyah beyaz kurdeleler ve defne filizleri takmış eski subaylarla doluydu. Eşlerini tanımasam da, subaylardan çoğunu tanıyordum. Özellikle General McDougal kalmış aklımda; kekemelemesi ve İskoç aksanı birbirine karışınca, sevincinden iyice anlaşılmaz olmuştu konuşması.

Bu kadar çok yabancıdan gözü korkmuş Theodosia, çekingen davranıyordu. Ama sonra, Elizabeth Hamilton, o etkili Schuyler tarzıyla, sıkıca elinden tuttu onun ve çeşitli hanımefendilere takdim etti Theodosia'yı. Elizabeth, çenesi biraz fazla köşeli olsa da, olağanüstü güzel bir kadındı. Duyduğuma göre Hamilton çapkınlıklarını ona anlatırmış. Eğer bu doğruysa, konuşacak çok şeyleri vardı demek.

Eski dostum Troup'la karşılaştık; o da şimdi benim gibi avukattı (şehre iki hafta önce geldiğim halde işim başımdan aşkındı).

"Harika bir gün!" Bu konuda mutabıktık; savaşın üzerinden hayli bir zaman geçmiş olmasına rağmen, hakikaten muhteşem bir gündü. Bugünkü kutlama, New York'taki Britanya komutanı Sir Guy Carleton'ın işi ağırdan almasına göstermediğimiz takdir için düzenlenmişti. Memleketine geri dönmemek için bahaneler bulup duruyordu Guy Carleton: Yok hava kötüydü, yok gemiler bakımsızdı, yok Ekselansları'nın hevesi kırılmıştı. Fakat artık tüm sorunlar ortadan kalkmıştı.

Biz tavernada beklerken Sir Guy'ın birlikleri yavaş yavaş Battery'den gemilere binmeye başlamışlardı. Nihayet, yedi yıl öncesinde Britanyalılara bıraktığı ve hiçbir zaman silah gücüyle geri alamadığı şehre, "muzaffer" girişini yapabilecekti General Washington.

Yanakları heyecandan al al olmuş Hamilton, aceleyle tavernanın uzun salonuna doğru seğirtti. Beni ve Troup'u candan bir eday-

la selamladı. Her biri şehrin en iyi avukatı olmaya kararlı rakipler olmamıza rağmen, hepimiz arkadaştık o günlerde.

Hamilton ne hayat dolu, zeki ve yakışıklı bir adamdı öyle! Ve ah, bir düşmanının itibarını yok ederken, *ahlaki* bir noktaya parmak basmak konusunda ne büyük bir yeteneği vardı. İçindeki kötülük de dehası kadar doğaldı. "Chatnam Street'teki Tea Water Pump'ta." *Kimden* bahsettiğini biliyorduk. "Buraya kadar Vali Clinton eşlik edecek *ona*."

Muhteşem Washington bu kadar kısa sürede aramıza katılacağı için ne kadar şanslı olduğumuzu ifade ederek kutladık birbirimizi. Fakat gülünçlüğe karşı tuhaf derecede çaresizdir insanoğlunun şatafatı. İmparator Napolyon'u görme fırsatı bulduğum o eşsiz anda, aktör Talma'dan öğrendiği o ağırbaşlı zarafetle, Paris'teki tiyatrolardan birinin mermer basamaklarını tırmanıyordu kendisi. Derken, tam basamakların tepesine vardığında ve hepimiz önünde saygıyla eğilmişken, kulak tırmalayıcı bir sesle osurmuştu Napolyon.

Bugünkü komediyse, sinsice Battery'deki bayrak direğini yağlamış iki Britanya askeri tarafından hazırlanmıştı. Bayrağı göndere çekmekle görevli asker bayrak direğine tırmanmaya çalıştığında, hem bayrak hem de asker, General Washington'ı oldukça küçük düşürerek, bir külçe halinde yere çakıldı.

Albay Malcolm (kendisi bir Maraşel artık) aramıza katıldı. Hiç muharabe görmemiş her kıdemli subay gibi, bu iyi adam da savaştan bahsetmek istiyordu. Ama gençler –Hamilton, ben ve Troup gençliğin bizim eserimiz olduğunu düşünüyorduk– yalnızca bugünden ve gelecekten bahsederlerdi.

Hamilton'a sataşarak, "Zengin ve köklü ailelerden gelen dostlarından ne haber?" diye sordum. Hamilton, New York'taki zengin Tory'lerin yarısının avukatlığını yapıyordu.

"Onlar da sıkıntı çekiyorlar" diye cevap verdi Hamilton.

"Keşke benim de sıkıntımı çekseler." Troup'un müvekkillere ihtiyacı vardı.

"Arada bir sana zengin bir dul yollarım." Hamilton'ın zengin ve köklü ailelerden gelenlere tutkusu, kuşkusuz kendisinin fakir ve gayri meşru olarak doğmasından ileri geliyordu.

Anayasa ve Federal Hükümet henüz bir beş yıl daha icat edilmeyecek olmasına rağmen, yönetici sınıfımız içindeki bölünmeler şimdiden gözle görülür hale gelmişti. İhtilale karşı çıkmış olan

Tory'lerin, yeni bir Amerikan düzenini kabul etmekten başka seçenekleri yoktu artık. Ama, sevgili Kral'larının ordusu artık Battery'ye konuşlandırılmış olmamasına rağmen, Britanya Hükümeti'nin ilkeleri hâlâ akıllarından çıkmamıştı. Yöneticilerin imtiyazlarının, yönetilenlerin yükümlülükleri kadar net belirlendiği bir hükümet kurmamız gerektiğine inanıyorlardı. Yani, Britanya sistemini yeniden yaratmalıydık. Hamilton, İngiliz olan her şeye öylesine sadıktı ki, eğer onun yerinde ben olsaydım, o öğleden sonra Sir Guy'la birlikte İngiltere'ye doğru yelken açar, Britanya politikasına atılır ve başbakan olurdum. Fakat Hamilton burada kalmayı ve yalnızca demokrasi gibi tehlikeli bir fikirle değil, bu fikrin savunucularının en kurnazı olan ve yakında Virginia'daki feci valiliğinden sonra Kongre tarafından apar topar Paris'teki Amerikan Elçiliği'ne getirilecek Thomas Jefferson'la da mücadele etmeyi seçmişti.

Dışarıdan gelen tezahürat sesleri pencereye doğru koşturmamıza sebep oldu. Yarı-Tanrı Washington –hayır, Tanrı Washington!– atından iniyordu. Onu karşılamak için toplanmış kalabalık şapkalarını sallıyordu. Washington'sa şapkasını bir defa kaldırdıktan sonra kolunun altına sıkıştırdı. Sonra da Vali Clinton'ın refakatinde tavernaya girdi His Mighteness. Aklıma gelmişken, Washington başkan seçildiğinde, kendisine "His Mightiness" denmesini istemişti. Senato buna razı oldu. Fakat, Temsilciler Meclisi buna razı olmamıştı ve diğer Meclis'e, baş yöneticiden yalnızca başkan diye bahseden Anayasa'yı bir kez daha incelemelerini önerdi. Hatta zamanın Meclis Başkanı, garip tavırlı Bay Muhlenberg, General'in belki de "His High and Mightiness" diye çağrılmak isteyebileceği fikrini ortaya atmaya kadar götürdü işi. Muhlenberg'in bu ılımlı latifesi, varisi olacak bir oğuldan, bir Virginia prensinden mahrum olmasaydı, zannedersem, kral olmaktan çok hoşlanacak olan dünyanın en büyük adamı tarafından hiç de hoş karşılanmamıştı.

Ama tüm bunların olmasına henüz zaman vardı. Şu an için yeryüzündeki en ünlü adamın Cape's Tavern'ın salonunda oluşu yeter de artardı bile.

İki sıra halinde dizilmiştik. Washington, bir taraftan diğerine dönerek yavaş yavaş yürüdü sıraların arasından; belirli birine iltimas göstermek istediğinde, o ağır ve soğuk bakışları, tereddütlü, neredeyse çocukça bir gülümsemeyle yumuşuyordu.

Yanımda duran Hamilton'ın önüne geldiğinde durdu Washington. Birdenbire gerçekten neşelenmiş, hatta canlanmış gibi

gözüktü General; yüzü, bir an için donuk bir ayna gibi karşısındaki adamın parlak zekâsını yansıtmıştı sanki. "Oğlum" derken hakikaten de bir baba gibiydi Washington.

"Bugün sizin gününüz, General. Bu ülke artık sizin."

"*Bizim* günümüz, Bayım." Washington bana döndüğünde yüzündeki ışık yok olmuş ve çok farklı türde bir aynada görmüştü kendisini.

"Albay Burr! Sıhhatiniz yerine gelmiştir umarım?"

Sıhhatimin iyi olduğunu söyledim ve onun eski dostu olan yeni eşimi takdim ettim kendisine. Theodosia sanki bir kralın huzurundaymış gibi reverans yaptı.

Washington gülümseyerek kaldırdı onu. "Albay Burr da hepimiz gibi..." Her zamanki gibi kelimeler yarı yolda bırakmıştı Washington'ı. Ben utanmıştım. Theodosia'nın yüzünün rengi atmıştı. Hamilton'sa Cennet'in onun için tasarladığı işi yaparak, "Hermitage'in hanımefendisi tarafından büyülenmiş" dedi.

Washington, "Hakikaten de öyle" diyerek yürümeye devam etti; Hamilton belli belirsiz bir şekilde göz kırptı bana; hayır, parlak mavi gözlerini *oynattı* demek daha doğru olur. Washington hakkında gerçekten ne düşünüyordu Hamilton? İşte şimdi bu konuya geldik.

On Bir

Albay Burr çalışma seanslarımızdan çok memnun artık; özellikle de bana dikte ettirdiği şeyleri tekrar kendi okuyup değişiklikler yaptığı zamanlarda. "Bir dava özeti hazırlamak gibi bu; savunma için tabii ki!"

Hâlâ *Alexander Hamilton'ın Hayatı* adlı kitabını elinden bırakmıyor, kitabın üzerine notlar alıyor Albay. O eski husumet aklında hep. "Biliyor musun, dostum Hamilton, benim Anayasa konusunda 'kaçak güreştiğimi' düşünürdü. Benden bahsederken, tam olarak bu kelimeyi kullanmıştı bir keresinde. Kaçak güreşirdim; hâlâ da kaçak güreşirim. O zamanlar, Anayasa'nın özgün haliyle elli yıl bile dayanmayacağını düşündüğümü söylemiştim sana. Gerçekten dayanmadı da. Düzeltme alışkanlığı hâlâ devam ediyor; yeteri kadar olmasa da, Anayasa'nın içeriği sürekli değişiyor.

Hamilton'ın kitaplarından birini açıp sayfaları karıştırdı Albay. Sonra da, "Kimse Anayasa'nın masum insanlar tarafından tasarlandığını söyleyemez. Bu adamlar, ki ben çoğunu tanıyorum, müvekkillerini hak ettiği darağacından kurtarabilmiş bir grup avukat kadar yetenekliydiler. Hepsinin de burnu çok büyüktü. Bak Hamilton ne yazmış." Burr okumaya başladı: " 'İnsanoğlu kendi menfaati doğrultusunda hareket eder. İnsanın tabiatını değiştirmek, ancak bencil tutkuların güçlü akıntısına karşı çıkmak kadar mümkündür. Bilge bir Yasama Meclisi üyesi, nehrin yatağını nazikçe çevirmeyi ve şayet mümkünse, suyu kamu yararına göre yönlendirmeyi deneyecektir.' Bu 'şayet mümkünse' lafını beğendim. Peki, şayet mümkün *değilse* ne yapacak bu bilge Yasama Meclisi üyesi? Korkarım, kendi küpünü dolduracak."

Ani bir kahkaha patlattı Albay ve "Hamilton'ın bir grup makiniste seçim konuşması yaptığı zamanı" hatırladı. "Ne yazık ki, kendinden aşağı seviyedeki insanlara, kendinden aşağı seviyedeymişler gibi hitap ederdi Hamilton. Hiçbir zaman hoşa gitmez bu ve korkarım ki, kalabalık Hamilton'la dalga geçmişti o gün. Sinirden küplere binmiş, çileden çıkmış bir halde, şöyle bağırdı Hamilton: 'Kendinizin en büyük düşmanı sizsiniz!' Onun çoğunluğa verdiği ismi kullanmak gerekirse, şimdi 'hayvan'ın iktidarda olduğu ya da en azından, onu iktidarda olduğunu düşünmeye sevk ederek, çoğunluğa iltifat ettiğimiz bugünleri görseydi ne düşünürdü acaba."

Kitabı kapatıp masanın üzerine bıraktı Albay. Mesai başlıyordu.

Aaron Burr'ın Hatıraları - İki

1787'deki Anayasa lehine ve aleyhine yapılan tartışmalarda yer almadım. Diğer herkes gibi ben de gazeteden Publius'u takip ediyorum. Diğer herkes gibi ben de kısa sürede hangi Publius'un Hamilton, hangisinin Jay, hangisinin de Madison olduğunu çözmüştüm. Diğer herkes gibi ben de Hobbes'u ve onun (Hamilton'ın da paylaştığı) olağanüstü inancını biliyordum; herhangi bir iktidar şeklinin, her ne kadar zorba da olsa, anarşiden iyi olduğu fikrine duyulan inançtı bu. Çalışmaları Publiusların üçünü de çok etkileyen Montesquieu'yu da okumuştum. Yine de, 1783-1778 yılları arasında

sağlanan eyaletler arasındaki gevşek konfederasyon beni içten içe memnun ediyordu. Doğruyu söylemek gerekirse, Clinton grubu tarafından iyi bir şekilde yönetiliyordu New York. Eğer diğer eyaletlerden bazıları bizden daha kötü yönetiliyorsa, Philadelphia'da bir grup akıllı avukatın değil, onların kendilerinin çözmesi gereken bir sorundu bu. Evet, kaçak güreşiyordum ben. Bir dereceye kadar anarşi, o kadar da kötü bir şey sayılmazdı.

Her zamankinin aksine, kuvvetli bir anayasa ve federal hükümet hareketini, Hamilton değil, General Washington başlatmıştı. Halbuki, olağan olanı Washington'ı, değerli, kalın kafalı, yalnızca çiftliğinde, icat ettiği o kurşundan sabanı sürmeye çalışırken mutlu olabilen son demlerindeki Cincinnatus olarak betimlemektir. Elbette, değerli (aşırı derece kibirli de olsa) bir adamdı Washington; aklını kullanması gereken konularda da elbette kalın kafalıydı. Fakat konu ticaret ve hele kendi ticari çıkarları olduğunda, Washington'dan akıllısı da yoktu. Son derece pratik sebeplerden ötürü başında kendisinin olduğu kuvvetli bir merkezi hükümet istiyordu. En başından beri tam bir Federalist'ti Washington ve Hamilton'ın toprağa yaptığı yatırımları güvenceye almak için Hamilton'ın onu kullanmasından çok daha fazla o Hamilton'ı kullanmıştı.

Jefferson, kamu yaşamının yoğun taleplerinden durmaksızın yakınmasına rağmen, Washington'ın İhtilal'den sonra aslında sıkıntıdan patladığını söylemişti bana. Mount Vernon'da başına bir başka grup meraklı misafir sükun ettiğinde, "Beni kahrolası bir meyhaneciye çeviriyorlar" diye küfürler savururmuş. Şunu da belirtmek gerekir ki, Washington seçildiği zaman, her zamanki gibi yine para sıkıntısı çekiyordu ve başkan olarak yaptığı ilk iş Hazine'ye maaşına zam yaptırtmak oldu.

İhtilal'den sonra Washington'la yalnızca bir kez özel bir görüşme yaptığımızı hatırlıyorum. 1791 Ekim'iydi ve senatör olarak New York'tan Philadelphia'ya gelişimin ardından kısa bir süre sonra gerçekleşmişti görüşmemiz. O zamanlar İhtilal'in gerçek hikâyesini yazmaya çok kararlıydım. Her sabah saat beşte kalkar ve bir kâtibin refakatinde Dışişleri Bakanlığı'na giderdim. Senato'da hazır bulunmam gereken saate, yani ona kadar da katiple beraber belgeleri inceler ve onların kopyalarını çıkarırdık.

Bazı askeri detaylar beni hayrete düşürünce, "His Mightiness" ile bir görüşme talep ettim. Bu talebim öyle çabuk kabul edilmişti ki,

şüphelenmem gerekirdi. O günlerde Senato'da Hamilton'ın kayınpederinin yerine geçmiştim; ayrıca Fransız İhtilali de devam ediyordu ve bir süre için dünya tarihinde yeni bir devrin başladığına da inanmış olduğumu itiraf etmeliyim. Tabii sonra, bu değişim zannettiğim şeyin, aslında yalnızca o aynı eski kötü devrin bize, gülümseyişi pek yakında kanlı köpek dişlerini açığa çıkaracak yeni bir yüzünü gösteriyor oluşundan başka bir şey olmadığının farkına varmıştım. Ama 1791'de, ben de Jefferson gibi, *diğer* İhtilal'in hayranıydım ve dolayısıyla da Federalist grup benden nefret ediyordu.

Başkan beni görkemli ofisinde kabul etti. Bir kraliyet sarayına benzesin diye Morris House'ı baştan aşağı yeniden yaptırmıştı. Çekingen, genç bir sekreter, Washington'ın huzuruna çıkana kadar refakat etti bana.

Washington, sanki bir ressama poz verirmiş gibi, şöminenin önünde dikiliyordu. Her şeyiyle o çok ünlü solgun yüzü, epeyce yaşlanmış görünüyordu. Ayrıca, çıbanlarıyla başı dertteydi. Ağırbaşlı bir şekilde selamladı beni. Washington ayakta dikilmeye devem ettiğinden, ocağın dengesiz duran demir ayaklığı gibi karşılıklı dikiliyorduk ateşin önünde.

İhtilal'le ilgili sorular sordum ona; o ise kaçamak cevaplar verdi. Ne kendi sorduğum soruları ne de onun verdiği cevapları hatırlıyorum şimdi. Fakat soğuk bir tavırla beni övdüğünü hatırlıyorum: "Üstlendiğiniz bu görev çok yararlı, Senatör Burr." Belli ki, yenilgilerini gereksiz yere vurguluyor gibi duran sorularımın gidişatından hoşlanmamıştı.

Sekreter, Batı'dan gelen çeşitli raporlarla içeri girdi; Washington da raporlara şöyle bir göz attıktan sonra, sekreteri dışarı yollayarak oturmamı rica etti. Kendisi de yavaşça, dikkatlice ve acı çekerek tahta benzeyen bir sandalyeye ilişti. Otururken iri kalçasının bir tarafına ağırlık vermemeye çalışıyordu; o kötü çıban, kalçasının bu hassas, etli tarafında çıkmıştı işte. Washington'ın gözdesi General St. Clair'in Kızılderililerle savaşırken neredeyse bin askerimizin ölümüne sebep olduğu Batı'dan yeni gelen haberlerle ilgili acısını paylaştım Washington'ın.

Washington soğuk ve katıydı. "Kongre'ye bu trajik olayla ilgili bir rapor göndereceğim yakında. Eğer bu savaşçı vahşilerin hakkından gelmezsek, Ohio'nun batısındaki bütün topraklarımızı kaybedeceğimizden hiç şüphem yok." Eğer bir heykel konuşabilseydi, aynı Washington gibi konuşurdu.

Fakat sonra, sandalyesinde iyice arkasına yaslandı. Acıdan nefesi kesilmiş ve galiz küfürler savurmaya başlamıştı. Benim gözümde artık bir kral gibi değil, kıçı acıyan Virginia'lı bir çiftçi gibi göründüğünün farkında olan Washington, "Gözlerinizin önünde çürüyorum, öyle değil mi?" diye sordu.

"Gayet kuvvetli görünüyorsunuz, Efendim."

"Uzun ömürlü olmayan bir aileden geliyorum. Şikayet ediyorum sanmayın. Kaderdir bu. Ama son demlerimin bu kadar küçük düşürücü olacağını düşünmemiştim yine de." Birbirimizle münasebetimizde, ilk ve son olarak, karşımda neredeyse gerçek bir insana benzemişti Washington; benim ona âşık bir subay değil, çok sevdiği Hamilton'ın nefret ettiği anti-Federalist bir senatör olduğumu göz önünde bulundurursak, olağanüstü bir teveccühtü bu.

"Şan ve şeref iyi bir ilaçtır, Efendim."

"Hafifletici bir etkisi olduğu doğru." Bir an için, o kara dişlerin açığa çıktığı kış gibi soğuk gülümseyişi yakaladım dudaklarında. "Ama, elbette, ikinci bir dönem başkanlığı kabul etmeyeceğim." Tüm başkanların bu tarzda laflar ettiğini artık hepimiz biliyoruz. Fakat, o zamanlar hiçbirimiz bu idarecilik hastalığının tabiatını anlayabilmiş değildik; ne de olsa maceranın başındaydık daha.

"Ben bu hizipçilik ruhundan hoşlanmıyorum, Albay Burr. Benzer çıkarları olan beyefendiler, ayaktakımı ve onların aşırılıkları karşısında bir araya gelmeleri gerekirken, niye böyle şiddetle tartışmalara giriyorlar anlayamıyorum bir türlü." Washington'ın, güvenmesi için hiç, sevmesi içinse belki bundan da az sebebi olan benim gibi birine karşı –kendi standartlarında– böylesine içten ve sıcak bir tavır takınması etkilemişti beni.

"En iyi iktidar şeklinin ne olduğuna dair, Efendim, ciddi görüş ayrılıkları var aramızda..."

"Bu günlerde Fransa'da olup bitenlerin çoğuna hayranlık duyduğunuz dikkatimden kaçmadı, Albay Burr."

"Fransızların İhtilal'ini doğuran sebeplerin anlaşılır, öne sürdükleri ilkelerin de takdire şayan olduğunu düşünüyorum, Efendim."

"Ancak, eğer Kral Louis olmasaydı, Britanyalılar hâlâ suyun bu kıyısında olacaklardı."

"Kral Louis'nin gördüğü muamelenin içler acısı olduğuna katılıyorum..."

Benim sözüm bitmeden konuşmaya başladı Washington fakat sözümü kesmek değildi niyeti; yavaş yavaş sağırlaşmaya başlamıştı ve kendisine söylenenlerin yarısını duymuyordu artık. "Daniel Shays adlı bir yüzbaşının –bir zamanlar tanıdığım çirkin bir adamdı Shays– vatana ihanet türünden davranışları kulağıma geldiğinde, ülkemizi koruyabilmek için güçlü bir iktidara sahip olmamız gerektiği açığa çıkmıştı. Bay Hamilton da benimle aynı fikirdeydi ve beraberce anayasa görüşmeleri yapılması için çağrıda bulunduk; şunu da söylememe izin verin ki, toplantının başkanlığını, büyük bir özveri göstererek bendeniz üstlendim. Bu toplantıyı, kariyerimin en önemli olayı olarak görüyorum, Bayım. Çünkü eğer biz bu federal hükümeti yaratmasaydık, elimizdeki *her şeyi* alacaklardı *onlar.*"

Birdenbire yüzü kararmıştı Washington'ın. Ateşe doğru uzattığı elleri titriyordu. "Şimdiye kadar o Massachusetts güruhu, tüm toprakları çoktan, beş para etmez sınıflar arasında paylaştırmıştı bile. Sizin şu Fransızlar bile bu kadar ileri gitmeye cüret edemediler. Bu doğal bir şey değil demiştim o zamanlar. Bunun durdurulması gerek. Okyanusun diğer tarafındaki bir tirana karşı verdiğimiz bu savaşta, zaferimize katkıda bulunan, eğer bu tabiri kullanmama izin verirseniz, bizim ayrı bir ulus olmamız için neleri varsa feda eden o beyefendilerden hatırı sayılır derecede az sayıdaki kör olasıca bir ayaktakımının zulmüne uğramak için dövüşüp zafer kazanmadık biz. Bu yüzden, o savaşta ne kazandıysak, bunu muhafaza etmeye kararlıyız, Albay Burr. Ve, sizin de bu hisleri paylaştığınıza eminim."

Siyaset kuramı, General Washington'dan duymayı beklediğim son konuydu. Hayatında ne Hobbes, ne Montesquieu, ne de Plato okumuştu, hatta hiç kitap okumamıştı. Ama hesap defterinde toplama ve çıkartma yapabilir, herhangi bir araziyi ölçebilir ve o kartal gözleriyle, mahsulü –kendi mahsulünü– istila eden haşaratın farkına vararak, yine tıpkı bir kartal gibi saldırıp öldürebilirdi o haşaratı.

"Elbette, Yüzbaşı Shays'i hiçbir zaman desteklemedim ben ve toprakların rasgele bölünmesine de inanmıyorum; ama..."

"Bunu söylediğinizi duymak içimi rahatlattı." Düşüncelerimi öğrenmek için dikkatle ağzımı arıyordu Washington. Tanrı bilir, Hamilton, "His Mightiness"e neler anlatmıştı hakkımda.

"Ama daha gevşek bir federal yapı kurulmasından yanayım ben."

"Evet. Eski dostum Vali Clinton gibisiniz siz. Böyle *dostça* fikir ayrılıkları bir toplum için doğal ve sıhhatlidir."

Bu arada sekreter odaya girip, Washington'ın hâlâ duyabilen kulağına bir şeyler fısıldamıştı.

"Onları içeri yolla." Washington inleyerek sandalyeden kalktı. Ellerinde örnek sofra takımlarıyla dolu tepsiler taşıyan birkaç üniformalı zenci girdi odaya. Çeşit çeşit çatal, bıçak ve tabakların bir masada sergilenmesini işaret etti Washington. "Siz de fikrinizi söyleyebilirsiniz, Albay Burr. Richmond Hill'i yeniden yaptırıp pek ihtişamlı bir hale getirdiğinizi duydum."

"Evet, Efendim. Fakat, sizi uyarmak zorundayım; ihtişam çok pahalıya patlıyor."

"Haklısınız; maalesef öyle."

Böylece, Başkan ve ben, fazla sade demokratik takımlarla, fazla gösterişli kraliyet tabakları arasında hakiki bir Cumhuriyetçi denge bulabilmek için yarım saat boyunca sofra takımlarını inceledik.

Hayatımda, böyle önemsiz şeylerle, servet ve mevki gösterişiyle Washington kadar ilgilenen bir başka adam görmedim. Fakat diğer taraftan da, oynaması için çağrıldığı role kendini kaptırmakta üstüne yoktu Washington'ın ve ayrıca detaylara itinayla dikkat göstermeden büyük bir yanılsama yaratabilmek mümkün değildir. Başkanlık günlerinin çoğu, Hamilton'ın yardımıyla icat ettikleri karmaşık mahkeme protokollerini saymazsak, monogramlar, özel üniformalar ve haşmetli faytonlar tasarlamakla geçiyordu.

Aklıma gelmişken şunu da belirtmeliyim ki, hemen hemen bu sıralarda, Pennsilvania Meclisi, yetişkin zenci köleleriyle birlikte eyalete taşınanların altı ay içinde kölelerini azat etmelerini şart koşan bir kanun çıkarmıştı. Sırf başkent Pennsilvania Eyaleti'nde olduğu için, Başkan'ın Pennsilvania'lı sayılıp sayılmayacağı tartışılır bir konu olmasına rağmen, kendi kölelerinin, onlara bahşetmeye hiç niyeti olmadığı bir özgürlük fikrine kapılmalarını önlemek için, onları hemen Virginia'ya geri göndermenin en iyisi olacağını düşünmüştü Washington. Tam bir Virginia'lıydı Başkan.

Çok dostane bir şekilde ayrıldık. Ertesi gün arşivlere başvurmak için Dışişleri Bakanlığı'na gittiğimde, mahcup bir katip, arşivlerdeki bazı belgeler yürütmeyi ilgilendiren mevcut meseleleri içeri-

yor olabileceğinden, yasama ve yürütme arasındaki anayasal ayrımın ihlal edileceği gibi uyduruk bir gerekçe göstererek Dışişleri Bakanlık Sekreteri Jefferson'ın arşivleri bana kapatmak zorunda kaldığını söyledi. Hamilton, benim arşivlerden uzak tutulmamın şerefini kendine mal etmekten hoşlansa da, özel bir konuşmamızda, bana bu yasağı getirenin, askeri kayıtlarını çok yakından incelememi istemeyen Başkan Washington olduğunu söyledi Jefferson. Aslında Washington'ın benden korkmasını gerektirecek hiçbir neden yoktu ortada. Onu, gerçekte olduğu gibi yeteneksiz bir general olarak tasvir edecek oluşuma rağmen, onun bu Birlik'in en büyük yaratıcısı olduğunu; güçlü iradesi ve yılanvari kıvraklığının, özerk eyaletlerden oluşan gevşek bir konfederasyonu nasıl bugüne dek, bizzat kendisinin o kasvetli Roma İmparatorluğu imgesinde kazılı, kuvvetli bir federal hükümete çevirmeyi başardığını da gösterecektim.

On İki

Son çalışmamızın üzerinden birkaç gün geçti. Yazdıklarımın üzerinden geçiyor Albay Burr. Düzeltmeler yapıyor.

"İtibar sahibi olmaya, şana, şöhrete ne büyük açlık duyuyordu zavallı Hamilton! Çalışmalarının arasında, altmıştan fazla Federalist gazetede yazı yazdığına yemin ettiği bir not bulmuşlardı; halbuki en fazla elli tanesinde yazmıştır. Jemmy Madison'ın en iyi çalışmalarından bazıları üzerinde bile hak iddia etmişti."

Purosunun dumanını üç mavi-beyaz halka halinde tüttüren Burr, dumanları yüzüme üfleyip birdenbire haylazlaştı: "Haydi, Bay Jefferson'ı inceleyelim şimdi de. Toplumun Büyük Düzleyicisi* de derler bazen onun için. Halbuki, yıktığı yegane şey, ben olmuştum."

* Düzleyici (Leveller): İnsanlar arasındaki tüm sınıf ve konum farklılıklarını kaldırmak isteyen kişi. Terim, ilk olarak, I. Charles'ın hükümdarlığında, bu türden eşitlikçi ilkeleri temel alan bir siyasi partinin isminin konması evresinde ortaya çıktı. Sonradansa, 18. yüzyıl İrlanda'sında, gizli bir isyankâr örgütün adı olarak kullanıldı. (ç.n.)

Yeni kurulmuş Cumhuriyet'imizin siyasi liderleri arasında, en gönülsüz olanı bendim. Washington, Adams ve Jefferson, meclislerde, kongrelerde hizmet vererek ya da valiler ve generaller olarak meclisler ve kongrelerle uğraşarak geçirdiler ömürlerini. Hamilton, Birleşik Devlerler'i, içinde yüzmeyi ve parlamayı çok istediği o aristokratik gölcüğe çevirmenin tek yolunun siyasetten geçtiğinin en başından beri farkındaydı. Diğer taraftan benim ilgi duyduğum başlıca şeylerse, karımla kızım ve onların geçimini sağlamak için ilgilendiğim hukuktu.

Fakat, New York'a yerleşmemden (Nisan 1784) altı ay sonra Meclis'e seçildim. "Bir avukat olarak kariyerine faydası dokunacak bunun" demişti, seçilmenin hayalini kursa da akıllıca davranarak hiçbir zaman kendini şehrimizin küçük seçmen grubuna önermemiş olan Hamilton (New York City'de yaşayan 13.000 erkeğin içinde, yalnızca 1.300'ü seçmen vasfını kazanmaya yeterli mal mülke sahipti). Birkaç yıl önce yirmi bir yaş ve üstü her erkeğe oy hakkı verildiğinde, Hamilton'ı düşündüm. Eğer Hamilton hayatta olsaydı, bu kadar çok demokrasi karşısında felç geçirir ve Şansölye Kent'in bir *sans culotte* gibi görünmesini sağlardı!

Meclis'te geçirdiğim ve yalnızca sıkılmakla kalmayıp ailemden ayrı olmaya da çok içerlediğim tek bir dönemden sonra, tekrar seçilmek için aday olmadım. 1788'de, Meclis'e girebilmek için tekrar anti-Federalistlerin aday listesine konmuştu adım; ama çok şükür, bu sefer seçilememiştim. Kamuyla ilgili konularda hâlâ büyük ölçüde kayıtsızdım; Anayasa'nın hazırlanışında hiçbir aktif görev almadım.

Benim siyasi kariyerim gerçek anlamda 1789 İlkbahar'ındaki valilik yarışıyla başlamış oldu. Dostluğumuzun hatırına, eski dostum, Federalist aday Yargıç Yates'i destekliyordum. Clinton'ı, Yargıç'a büyük minnet borcum olduğu ve aslında genel olarak bir Clinton taraftarı olmama rağmen, bu sefer ona karşı oy kullanmak zorunda kalacağım konusunda uyarmıştım. Vali, "Anlıyoğum, Anlıyoğum" diyerek, çoğunlukla siyasi suikastlerin habercisi olan o şen gülümseyişiyle baktı bana. Ama, herhangi bir siyasi görev is-

temiyor olduğumdan, bir suikaste de kurban gitmeyecektim. Bir kez olsun, mücadelenin üstündeydim bu sefer; galip gelenin defne dalını arzulayan biri için bulunulabilecek en iyi yerdi burası.

Seçilen, güç bela olsa da Clinton oldu. Beni kendisine bağlamak için, bulunmak istediğim bir mevki olmayan eyalet başsavcılığını teklif etti bana. Ama, üzerimde baskı oluşturulması zaman almadı. Troup'un dediği gibi: "Mesleğimizin eyaletteki merkezi sen olacaksın. Bu görevi kabul ettiğine asla pişman olmayacaksın." Tercüme edildiği takdirde, barodaki Federalist arkadaşlarıma faydalı olacağım anlamına geliyordu bu.

Fakat genel olarak, Clinton takımının arazi alım satımında döndürdüğü dolaplardan uzak durmayı gerektirdiği meydana çıkan bu görevde, benim kimseye özel bir faydam dokunmadı. Kasvetli detaylara girmeden, yalnızca, eyalet yönetiminin o zaman da en az şimdiki kadar yozlaşmış olduğunu söylemekle yetineceğim. Kuşkusuz, Albany'nin leş kokan havasının da bir payı vardı bu işte.

Bu sıralarda, dostum Hamilton, göklere fırlatılmış bir füze gibiydi adeta. Bir Cumhuriyet'imiz, bir Kongre'miz, bir Başkan'ımız ve *de facto* bir Başbakan'ımız vardı artık: Hamilton'ın ta kendisi. Eyaletin Anayasa'yı tasdik etmesini sağlayarak, New York'ta hâkimiyet kurmayı başarmıştı. Vali Clinton'ı çok öfkelendirmişti bu. Daha sonra da ilk iki senatörü seçti Hamilton; kayınpederi General Schuyler ve Massachusetts'ten eski arkadaşı Rufus King'ti bunlar. Bu süreçte, en başından beri müttefiği olan Livingstonsları, Senato'daki *kendi* koltukları olarak kabul ettikleri mevkilerden mahrum ederek oldukça hiddetlendirmişti. Sonradan, Livingstonsların gazabının, Hamilton'ın sahneden silinişi, benimse fırsatım olduğu ortaya çıktı.

Washington yönetiminin ilk ayları boyunca, New York Eyaleti çevresinde oldukça fazla seyahat ettim; bu seyahatler sırasında ara sıra Clermont'a, o etkisiz bırakılmış büyük ailenin, günlerini kendilerini Cumhuriyet'in yüksek görevlerinden mahrum bırakan arkadaşım Hamilton'ı yok etmek için derin derin düşünüp, komplolar hazırlayarak geçirdikleri, Hudson River kıyısındaki Livingston malikânesine de uğrardım.

Livingstonların planlarından en pervasızına Clermont'taki bu misafir odasında dahil edilmiştim. Şansölye Livingston'la ilişkilerim her zaman iyi olduysa da, hiçbir zaman samimi olmamıştı. Bir

kere, adam duvar gibi sağırdı. Ayrıca, çok fazla *de haut** *en bas*'ydı;** ama o zamanlar zaten her anlamda *de haut*'ydu ve nispeten *en bas*.

Gümüşi bir ekim günü, Şansölye'nin ricası üzerine, içimizden on iki kişilik bir grup, yaprakların kızıl-sarıya çaldığı ve ürkek ceylanların, çayırlara menekşe rengi gölgeler yapıp bizleri gözlediği Clermont'ta bir araya geldik.

Hemen konuya girdi Şansölye: "General Schuyler'in senatörlük dönemi 4 Mart'ta bitiyor. Onun yerini sizin almamanız için hiçbir sebep göremiyorum, Albay Burr."

Gerçek bir siyasetçi, tıpkı gerçek bir general gibi asla şaşırmaz. Anti-Federalistlerle (Hamilton karşıtları demek oluyordu bu) Livingston grubu arasında bir ittifakın gelişmekte olduğunu biliyordum. Vali Clinton, son zamanlarda yemekli davetlerde Şansölye'yi övmeye başlamıştı. "Çok deyin biyi kendileyi, çok hukuk bilyor!"

Şimdi, bu yeni ittifakın simgesi ben olacaktım. Şaşırmaktan çok meraklanmıştım. "Senatör olmayı arzu ettiğimden hiç de emin değilim, Şansölye." Bu gerçekten de doğruydu. O günlerde Senato'nun işlevi, başkan yardımcısının görevlerinin ne olabileceğini bir türlü kavrayamayan Senato Başkanı John Adams da dahil olmak üzere, herkes için bir muammaydı. Kürsüsünden, acınacak bir halde, "Peki, *bundan sonra* ne yapmam gerekiyor?" diye haykırdı Adams. Bu sorunun tek cevabı, "Senato'ya başkanlık et" ve Başkan'ın ölümünü ya da emekliye ayrılmasını bekle olabilirdi. Diğer taraftan, Temsilciler Meclisi'nde bir koltuk son derece cazip bir teklif olurdu; çünkü, Hazine'yi kontrol altında bulunduran meclis orasıydı. Jemmy Madison, Temsilciler Meclisi'ni Senato'ya kat kat tercih ediyordu.

Şansölye, yükselen itirazlarımın içeriğini anladıktan sonra canlanmıştı. "Eyalet Senatosu'ndaki oylar bizim. Vali Clinton, onun özel bölgesi olan Meclis'teki oyları alacağınız konusunda da temin ediyor beni. Bu teklifi kabul etmemeniz için hiçbir sebep göremiyorum."

Bense, en azından bir tane sebep görüyordum. Bu işten onların kazancı neydi? Manevra halindeki siyasetçilere has görkemli bir

* Fr.: Yukarıdan. (ç.n.)
** Fr.: Aşağıya. (ç.n.)

dans yapmaktaydık. "Böyle bir görev için *neden* beni seçtiğiniz konusunda meraklanıyorum" dedim.

"En uygun kişi sizsiniz!" Livingston'ların evlilik yoluyla akrabası olmuş bir üyesinden gelmişti bu cevap. Tam olarak hangisi olduğunu hatırlamıyorum. Fakat, bu ailenin üyelerinin hepsini kim tam olarak hatırlayabiliyor ki? Çok kalabalıklar.

"Ayrıca, en makbul seçenek de sizsiniz" diye ilave eden Şansölye ılımlıydı. "Dostumuz Yargıç Yates'i desteklemeniz, hür bir aklın işareti olarak algılandı. Profesyonel bir anti-Federalist olmamanıza rağmen, sevgili Vali'mizle olan ilişkileriniz mükemmel. Aslında, kendisi, eyaletteki en iyi hukuki zekânın, sizinki olduğunu söyledi bana."

"Sizin huzurunuzda böyle bir söz sarf etmesi patavatsızlık olmuş, Şansölye."

"Nezaket, o iyi adamın en baskın özelliği değildir. Ancak onun da başka meziyetleri var; bunlar bir beyefendininkiler olmasa bile." Aramızda doğuştan bir beyefendi olup, dolayısıyla da yüksek ve parlak tüneğimize, pejmürde safları arasından Alexander Hamilton'ın sıçramış olduğu o belirsiz çoğunluğa karşı sürekli bir muhalefet içinde olan birkaçımızı cüretkâr bir rahatlığa sürüklemek amacıyla, ne kadar da etkili bir şekilde kullanıyorlardı bu beyefendi kelimesini Livingstonlar.

Clermont'un hanımının söylemekten hoşlandığı gibi, "Fakat, Elizabeth Schuyler ile evlenmek hiç de yeterli değil, düşünsenize bir? Hiçbir eş, kocasının kimliğini *tamamen* değiştiremez." Bayan Clermont'ın demek istediği şuydu: Becerebiliyorsanız onu meşrulaştırın, bizden biri yapın.

Aristokratlara tapan Hamilton'ın, onlar tarafından bir piyon olarak kullanılmak dışında hiçbir zaman ciddiye alınmamış olması ironik. Oysa, içinden geldiği sınıfın insanlarına, oyları ellerinde tutan makine ustalarına, Hamilton'da gördükleri zekâ ve kurnazlığı takdir edip kendi benlikleri kabaran tavernalardaki adamlara yönelmiş olsaydı, başkan bile olabilirdi Hamilton. Ama o alt tabakanın bir parçası olmayı istemiyordu. Kendi köklerini reddederek, yalnızca köklü ailelerden gelenler ve zenginlerle arkadaşlık edip, sadakatle hizmet ediyordu onlara; ancak bunun hiçbir faydasını göremedi.

"Bana öyle geliyor ki Şansölye, Senato'da bir koltuk edinmeye sizin talip olmanız en iyisi olacaktır.

"Elbette, öyle." Ilımlıydı Şansölye. "Ama, şu anda hiçbir Livingston seçilemez. Fakat, siz seçilebilirsiniz. Her şey ayarlandı. Kabul edecek misiniz?" Ellerinden birini kulağına götürmüş, ümitle cevabımı bekliyordu.

"Evet" diye bağırdım. "Ama, her iki grupla da herhangi bir bağlantım olmayacak."

Duvardaki tozlu aile portrelerine, düşünceli bir ifadeyle baktı Şansölye. Livingstonlar, New York'un, Kral George'un ebediyen kendilerine bağışladığı ve bugünlerde yalnızca demokrasi tarafından değil, fakat ne acı ki rakipleri Schuyler Ailesi tarafından da tehdit altında bulunan özel mülkleri olduğunu düşünürler. Pek de yanlış sayılmaz bu düşünceleri. O günlerin Livingstonları, at arabasına binip giyotine gitmeyi, Schuylerlerin altında ikinci kemancı olmaya tercih ederlerdi.

Bana, "Elbette" diyerek karşılık verdi Şansölye. Ve bu iki budala ve gururlu soyun birbirleriyle olan rekabeti yüzünden, 1791 Ocak'ında, New York'un üçüncü Birleşik Devletler Senatörü seçildim.

Ne bu görevi ele geçirmek için çabalamış ne de bu görevde olmayı arzulamış olmam güç veriyordu bana. Anti-Federalist olmama rağmen, Federalist liderlerin çoğuyla iyi geçiniyordum; böylece de tam bir özgürlük içinde hareket edebiliyordum. Henüz otuz beş yaşında bile değildim ve önemli bir bölgeden geliyordum. Kaderime boyun eğmiştim. Başkan olacaktım; mizacım ve almış olduğum eğitim gereği tartışmasız ehil olduğuma inandığım bir görevdi bu. Yoksa neden, beni merdivenin bu kadar üst basamaklarına yerleştirmiş olsundu kader? Tek yapmam gereken basamakları tırmanmaktı. Hamilton beni hiç endişelendirmiyordu. Onun yeteneklerinin sınırlılığını çoktan fark etmiştim. Ne tuhaf ki, asıl korkmam gereken kişinin, dostum olduğunu düşünüyordum. Jefferson'a, beni aldatması için fırsat vermekle kaybettim her şeyi.

Aaron Burr'ın Hatıraları - Dört

Thomas Jefferson, ben Philadelhia'daki Senato'ya (Virginia cuntası sayesinde gittikçe daha da güneye doğru ilerlemeye devam

ediyordu başkent) gelene kadar tanışmadığımızı yazmış. Genellikle doğruları söylemeye meyilli olmasına rağmen, kendi efsanesi söz konusu olduğunda, gerçeklere asla fanatik derecede bağlı kalmazdı Jefferson. Aslında, benim Senato'ya gelmemin öncesinde tanışmıştık onunla.

Kongre, 1791 Sonbahar'ına kadar toplanmayacağından, yazı, pek yakında uzun süre ayrı kalacağımızı bildiğim karım ve kızımla beraber evde geçirdim. Philadelphia'da bir ev sahibi olmak kolay değildi ve karım hastaydı.

Jefferson ile Madison, yaz boyunca o meşhur New York ve New England turlarını yaptılar. Botanikle igilendiklerini ve Hesse sineğinin kötü alışkanlıklarını incelediklerini söylemişlerdi.

Aslında, artık Başkan'ı, Kongre'yi ve Kabine'yi de kontrol altında tutan Hamilton'a karşı destek topluyorlardı. Hamilton'ın, Hükümdar'ı, Avam Kamarası ve Lordları olan yozlaşmış bir Britanya sisteminin kopyasına çevirmek istediği Cumhuriyet'i –böyle iddia ediyordu Jefferson– ayakta tutmak için Kabine'de tek başına bir savaş veriyordu Jefferson.

Henrietta Colden, Haziran ortalarında Dışişleri Bakanı adına verdiği küçük bir yemeğe davet etmişti beni. Karım hasta olduğundan davete yalnız katıldım.

O devrin sosyetesi arasında çok gözde bir kadındı Henrietta. En mendabur misafirde bile şampanya etkisi yaratan pek canlı ve zeki bir edası vardı. Aslında, dul kalmış Jefferson'ın, kendisi gibi dul olan Bayan Colden için basit bir arkadaştan öte olduğundan şüpheleniyordu herkes ve o Colden, bir zamanlar Hamilton'ın metresiydi. Fakat o günlerde New York'taki hangi canlı ve neşeli hanımefendi, az ya da çok, ciddi olarak Hamilton'ın ilgisine maruz kalmamıştı ki? Frenolojiye başvurmak gerekirse, Hamilton'ın kafasındaki aşk yumrusunun son derece iri olduğunu zannediyorum.

Henrietta'nın süslü misafir odasında on iki kadın ve erkek vardı. Uşak, beni salona takdim ettiğinde, Henrietta kolumdan yakalayarak odadaki en uzun boylu adamın yanına sürükledi beni.

Uzun boylu adamın takdim edilmeye, benimse yeni unvanımın yanında hiçbir isme gerek duymadığımı varsayıyor olacak, "İşte, yeni senatörümüz!" diye haykırdı Henrietta.

Büyükçe ve yumuşak bir el, elime dokundu. Genellikle uzun boylu insanlarla konuşmakta bir sorun yaşamam; ama beni –aslında, kendi göz hizasının altında olan herkesi– başımı kaldırarak,

parlak ela gözlerinde ve ince dudaklarında nazik bir tebessümün olduğu o çilli tilki gibi yüzüne bakmak zorunda bıraktığından, Jefferson'ın karşısında her zaman bir boyun tutulması tehlikesiyle karşı karşıya hissetmişimdir kendimi.

"Albay Burr! Ne büyük şeref!" Sesi kısık fakat cezbediciydi. Jefferson'la yüz yüze olduğunda bile (ya da sizin yüzünüz onun göğsünde olduğunda) söylediklerini duyabilmek için zorlanırdı insan. Özellikle de o hayallerinden birine dalıp, kelimeler ağzından güzelce, durmaksızın ve bazen de bitmez tükenmez bir şekilde dökülmeye başladığında. Ancak, kendini bu abartılı kelime israfına kaptırdığında bile, hiçbir zaman sıkıcı olmazdı onu dinlemek; çünkü söylediklerinin içinde her zaman dinlemeye değer bir şeyler bulabiliyordu insan. Tanıdığım en çekici adamdı; aynı zamanda da en hilekâr. Eğer içindeki filozofun cazibesi daha az olsaydı, siyasetçinin düzenbazlığı o kadar şaşırtıcı olmayabilirdi.

Birbirimize karşılıklı iltifatlar yağdırdık.

Henrietta, şen bir edayla topluluğa dönerek, "Bay Madison hasta!" diye bildirdi.

"Yani, benimle idare etmek zorundasınız." Bunu söylerken Henrietta'ya sevgi dolu bir bakış atmıştı Jefferson. "Bay Hamilton'a bakılırsa, bir Virginia'lının bir diğerinden pek farkı yoktur."

Henrietta, Hamilton'ı savunmaya girişti. Siyaset hakkında hiçbir şey bilmese de, siyasetçiler hakkında her şeyi biliyordu Henrietta.

Jefferson, uzun uzadıya New England gezisini anlattı. Oldukça ciddi bir şekilde, "Bilimsel bir araştırma gezisiydi" dedi. "Bay Madison ve ben, gördüklerimizden ve öğrendiklerimizden çok etkilendik; özellikle de Hesse sineklerinin çiftleşme alışkanlıklarından. "

Jefferson benim görüşlerime büyük ilgi gösteriyordu. Albany'de ayaküstü tanıştığı Vali Clinton hakkında benim ne düşündüğümü öğrenmek istiyordu. Seçimi kazanmamla ilgili epey bilgi sahibi olduğunu da ele verdi. Livingston Ailesi'yle ilişkilerimin tam olarak ne düzeyde olduğunu bilmek istiyordu. Şansölye masanın diğer tarafında oturuyor olduğundan, kendisine düzdüğüm methiyelerden birini elbette burada da tekrarladım.

Bana sorarsanız, Jefferson'ın dili, kaleminden daha iyiydi; gerçi kalemi de en az ağzı kadar bol laf yapıyordu. Zencilerin renginden (ki bunun, ender rastlanan ölümcül bir çeşit cüzzamın sonucu

olduğunu tahmin ediyordu Jefferson) doğru düzgün nasıl duvar örüleceğine kadar her konuda bir fikre sahip olmakla kalmıyor, bu fikirleri ifade etmek ihtiyacı da duyuyordu. Onun bitmek bilmez mektupları, henüz doğmamış tarihçileri hem sevindirecek hem de (onların) başlarını ağrıtacak bir gün. Jefferson'ın bana yazdığı mektuplarsa (gerçi çoğu denizde kayboldu), zekâ ve iyi niyet harikalarıydı elbet.

Maalesef, ne zaman susması gerektiğini her zaman bilemiyordu Jefferson. Bayan Colden'ın evindeki karşılaşmamızdan birkaç ay öncesinde, Tom Paine'in, kapağında Jefferson'dan övgü dolu sözler bulunan *The Rights of Man* adlı eseri yayınlanmıştı. Kitabın yazarı, Britanya Hükümeti tarafından yakın tarihte vatana ihanetle suçlanmış olduğundan, Amerika Dışişleri Bakanı'nın, bu haini övmesi yetmiyormuş gibi, bir de gereksiz yere Paine'in yönelttiği suçlamalar türünden "sapkınlıkların" Birleşik Devletler için de bir tehdit unsuru oluşturduğuna değinmesi, patavatsızlık olarak algılanmıştı.

Hamiltoncı *Gazzette of the United States,* "Publicola" adı altında yazılmış fakat asıl yazarının John Adams olduğu düşünülen, Jefferson'a karşı bir saldırı yazısı bastı hemen. Aslında Publicola adını kullanan, Başkan Yardımcısı'nın oğlu John Quincy Adams'dı.

"Bay Adams'ın neden böylesine endişelenmiş olabileceğini bir türlü anlayamıyorum." Samimiyetsiz davranıyordu Jefferson.

"Bir sapkın olduğu içindir belki de." *Daily Advertiser*'da Hamilton ve Adams'a karşı zalimce suçlamalarla dolu yazılar yazan Philip Freneau söylemişti bunu.

Sonraları, Jefferson'ın, Henrietta'dan Freneau'yu yemeğe davet etmesini bilhassa rica ettiğini keşfettim. İnsanlara değil, fikirlere saygı duyan Freneau, Jefferson'ın genelde yanında hazır bulunmasından hoşlandığı o çabuk öfkelenen adamlardan biri değildi. Fakat, Henrietta'nın evindeki yemekli davetten iki ay sonra, Jefferson'ın Philadelphia'daki Dışişleri Bakanlığı'nda, yabancı dillerden sorumlu katip olarak iyi bir maaş alıyor ve Jefferson için *National Gazette* adındaki yeni bir hükümet karşıtı gazetenin editörlüğünü yapıyordu. Buna herkes çok şaşırmıştı. Hükümetin parasını, yayın politikası o hükümeti devirmek olan bir editöre vermek pek de olağan bir durum sayılmazdı. Hamilton, kötü niyetli olsa da gayet mantıklı bir şekilde, eğer maaşlarını ödeyen hükümeti onaylamıyorlarsa, hem Freneau'nun hem de Jefferson'ın istifa etmesini

önerdi. Zaman zaman, Freneau'nun gazetesiyle herhangi bir bağlantısı olduğunu inkâr ederdi Jefferson; zaten söylediği bir söze, ağzından çıktığı anda tamamıyla inanabilmek gibi Tanrı vergisi bir yeteneği vardı onun.

Jefferson, Adams'la yaptığı tartışmalarına dair yorumunu sunarak aydınlattı bizi. "Mektubumda sapkınlıklardan bahsettiğimde, ki yayıncıya bunları kullanması için izin vermemiştim..." Bu doğru muydu, yoksa yalan mı? Jefferson söz konusu olduğunda bundan asla emin olamazdınız. "...aklımda olanlar, Bay Adams'ın yatkın olduğu türden sapmalardı. Tepeden tırnağa monarşistin teki Adams ve bunu bizzat kendisi söyledi bana."

Sonraları, Adams inkâr etmişti bunu. Jefferson, bana bunu söyledikten iki sene sonra Adams'la konuştuğumda, "Jefferson'la hayatım boyunca hiçbir zaman, herhangi bir konuda ciddi bir konuşma yaptığım olmamıştır" demişti. "Şayet gerçekten gizli bir monarşist *olsaydım*, bunu itiraf edeceğim son kişi Jefferson olurdu. Ne benim ne de o Creole piçinin monarşist falan olmadığını Jefferson da biliyor elbet. Fakat, yükselebilmesi için en emin yolun, Hamilton'ı ve beni başımıza bir kral isteyen insanlar olarak göstererek, halkı bize karşı kışkırtmak olduğunu da iyi biliyor. Halbuki bizim tek istediğimiz güçlü bir federal hükümet." Hamilton ve Adams'ın istediği bu güçlü federal hükümet, Jefferson'ın epey bir yıl sonra kurmayı becereceği türden bir hükümetti.

Şansölye Livingston, Dışişleri Bakanı belki biraz mübalağa ediyor olabilir mi diye meraklanmıştı.

Jefferson'ın parlak ela gözleri tıpkı bir çocuğunkiler gibi büyümüş ve sesi de öylesine alçalmıştı ki, onun birdenbire gelen uyarısını duyabilmek için hepimiz Madeira kadehlerimizin üzerinden öne doğru eğildik. "Beyler, sizi temin ederim ki, bu memleketin en yüksek mevkilerinde, kurumlarımızı değiştirmek için bir komplo hazırlanmakta. Tüm kurumlarımızı İngiltere'nin imgesinde yeniden düzenlemek için. Bir defasında, gözlerimin önünde Anayasa'mızı 'vakit öldürmek' için yazılmış bir şey olarak tanımlamıştı Hamilton. Ah, bu cumhuriyeti hor görüşü, en az bir Cataline'inki* kadar utanmazca!"

* Ülkesine karşı komplo kuran bir Romalı. (ç.n.)

O zamanlar, bu klasik hainin adının tanımlamak için kullanılacağı, zamanın karnında büyüyen bebeğin ben olduğumu ve Jefferson'ın da, böylesine doğaya aykırı bu doğumun mutlu ebesi olacağını nereden bilebilirdim. Fakat geleceğin getireceklerinden bihaber, kendimden geçmiş bir halde, o kısık güzel sesin, Hamilton'ın bir yandan Britanya altınları yardımıyla monarşiyi kurma teşebbüsünde bulunurken, bir yandan da spekülasyon yapan dostlarına Hazine'yle ilgili gizli bilgiler sızdırma alışkanlığı içinde olduğunu anlatışını dinliyordum. Şimdi geçmişe bakınca, bu çeşit bir konuşma tam bir deli saçması gibi görünüyor bana. O zamanlarsa, Jefferson'ın sözleri son derece makul gelmişti kulağıma.

Freneau bu söylevden pek etkilenmişti elbet. Ben de etkilenmiştim. Jefferson'ın tavırlarında, beni daha önce hiç kimsenin yapamadığı kadar *cezbeden* bir şey vardı. Gerçeklere karşı ne denli pervasız olduğunu iyice anlamaya başladıktan sonra bile, derin, kısık sesiyle ne zaman beni çağırsa, o parlak çocuk gözlerine, her türlü fanatik düşüncesine ve her çeşit iftirasına karşılık vermeyi hiçbir zaman ihmal etmedim. Bir çeşit büyücüydü Jeffferson; buna hiç şüphe yok.

Şansölye, Shays'in isyanı sırasında söylediği o meşhur sözü hatırlatarak sataştı Jefferson'a. Hürriyet ağacına uygun gübrenin zaman zaman kan olacağını söylemişti Jefferson. Şansölye'nin bu atağına tam bir ciddiyetle karşılık verdi Jefferson. "Ben yalnızca, iki yüz yıl içinde yalnızca bir kez böyle dahili bir isyan çıktığı için kendimizi kutlamamız gerektiğini söylemek istemiştim. Asayişin, isyandan önce gelmesi adalet duygumuza gösterilen bir takdirdir."

"Öyle bile olsa, bütün Shaysçilerin kahramanısınız artık." Şansölye, bir Cumhuriyetçi gibi görünmeye zorlanan bir Federalist'ti aslında. Yüksek Mahkeme Başkanlığı'na atanması ihmal edilmemiş olsaydı, Jefferson'ın arkadaşlığını olmasa bile, fikirlerini pek tatsız bulurdu.

"Onlar gibi fakir pek çok adamla tanıştık New England'da." Kederli görünüyordu Jefferson. "Shays tarafından kötü yola sürüklenmişlerdi. İşleri düzeltebilecek kabiliyetimizin olduğuna pek az inançları kalmıştı..."

"Şu yüzde kırka varan faiz oranları gibi işleri mi? Ya da insanları çökerten vergiler? Belki de borçlarını ödeyemedikleri için hapishanelerde çürüyen binlerce adam gibi?" Gözlerini Jefferson'a

dikmiş olan Freneau, hastası, verdiği radikal dozda cıvaya dayanamayarak ruhunu teslim mi edecek, yoksa dayanıp iyileşebilecek mi diye bekleyen bir doktoru andırıyordu.

"Şikayetlerinin çoğunda haklılar tabii. İnsanların borçları yüzünden hapse atılmasının korkunç bir iş olduğunu düşünüyorum." Öyle düşünse iyi ederdi zaten! Jefferson, Hamilton ve benim tek ortak noktamız sürekli borç içinde oluşumuzdu. Hepimiz gelir düzeyimizin üstünde harcıyor ve en üst düzeyde yaşıyorduk. Hamilton öldüğünde hâlâ borçlarını ödeyememişti. Jefferson, Monticello'nun başına çökmesiyle, yoksul öldü. Çok şükür, ortalama bir çiftçi ya da makine ustası gibi, borçlarımız yüzünden hapse atamıyorlardı bizi. Aldığımız borçların alçakça koşulları, bir devlet adamını dost edinmek için can atan varlıklı işadamlarının kağıt tomarları ve gösterişli hareketleri altında gözden kaybolana dek, senetlerimizi imzalayacak kefiller toplayabiliyorduk.

Freneau, cıvanın dozunu artırmıştı. "Massachusetts'te, cezaevlerindeki insanların yüzde doksanını borçlular oluşturuyor. Eğer ben de o eyalette yaşayan fakir biri olsaydım, Efendim, ben de Daniel Shays'le beraber yürürdüm."

"Bay Freneau!" Şansölye, dehşete düşmüştü. "O adamın isteklerini siz de onaylıyor olamazsınız, öyle değil mi? Siz *tüm* mal mülkün, vatandaşlar arasında eşit bir şekilde dağıtılmasını istemiyorsunuz muhakkak?"

Masada beklenti dolu bir an yaşandı. Yemek odasından gelen, hoş Bayan Colden'ın, kaba ve epey nahoş kahkahasını duyabiliyorduk.

Jefferson arkasına yaslanmış, omuzları kamburlaşmış, başı yana düşmüş ve çilli elleriyle yüzünün alt kısmını kavramış bir halde duruyordu. Araya girip, Bay Freneau ve Şansölye'nin konuşmasına katılmıyordu.

Freneau konuyu hafife almayı tercih etti. "Sizin ailenizin, Clermont'u elinde tutmasına izin verirdim, Şansölye. Fakat, Bay Jefferson'ın Monticello'yu gözden çıkarması gerekirdi; çünkü o, demokrasiye inanıyor; sizse inanmıyorsunuz."

Bunun üzerine Jefferson, gereğinden fazla şen bir kahkaha patlattı. Diğerleri de aslında aramızda bulunan hiç kimseyi eğlendirmeyen bu şakadan hoşlanmış gibi davranıyordu. İki yıl sonra böyle bir şaka yapmak imkânsız olacaktı; o zamana kadar Fransız İhtilali'nin aşırılıkları, Daniel Shays'in rüyasını çoktan bir kabusa

dönüştürmüştü bile. Aslında, Paris'teki cinayetlerden sonra, Birleşik Devletler'deki hiçbir ciddi insan, bir daha varlık taksimi diye bir fikir ortaya atmaya kalkışmadı.

Parti sona erdiğinde Jefferson'la birlikte Hanover Square'e çıktık. Batmakta olan ay hâlâ seçilebiliyordu. Ayın bu solmaya yüz tutmuş parlaklığı altında, Jefferson bir ağaç dalı ya da sivri bir kaya parçası gibi sarkıyordu başımın üstünde (evet, çığın sizi diri diri gömmesini bekleyin). Kronik bir baş ağrısından mustaripti ve bu ağrının sebebini merak eder dururdu. Bu bildik şikayete karşılık, "Belki de" dedim, "boyunuzun uzunluğu yüzündendir. Göğe, gök gürültüsüne ve yıldırımlara çok yakınsınız." Bu latife karşısında gülümsemek yerine, "Öyle mi dersin? Doktor Rush'a sormalıyım" demişti Jefferson.

Gevşek bir şekilde, ayaklarını yere sürüyerek yürürdü; şunu da belirtmem gerekir ki, bu dönem boyunca tam bir Fransız zarafeti örneğiydi. Kıyafetleri çok şatafatlıydı; her zaman bolca kırmızı, gümüş rengi ve dantel işleri olurdu uzun endamını sergilediği giysilerde ve tabii, parmağında da kocaman sarı safirden bir yüzük. Sonra başkan olup demokrasinin liderliğini ele geçirdiğindeyse, başkanlık sarayında eski terlikler ve yıpranmış ceketlerle dolaşmaya başlamıştı. Tıpkı Napolyon gibi, büyüleyici bir aktördü; fakat o Korsikalı'dan çok daha ince zekâlı biriydi Jefferson; nihayetinde de ondan çok daha başarılı oldu.

Koluma girerken, "Montesquieu'dan bahsediyordunuz" dedi. "En kötü yazılarında, tüm o önyargılarıyla biraz fazla İngiliz, Montesquieu. Ancak pek çok konudaki düşüncelerini hoş ve bilgece buluyorum. Kuşkusuz, gerçek bir Cumhuriyetçi'ydi." Broadway'de uyuyan bir domuz ailesinin etrafından dolaşarak, yolumuza devam ettik. Ortalığa zifiri bir karanlık basmıştı; ay tamamen yok olmuş, sokaklar da boşalmıştı.

Jefferson'ın, Montesquieu'nun *Esprit des Lois** adlı kitabı üzerine yaptığı yorumdan özellikle bahsettim; çünkü bu tarihten yirmi yıl sonra, demokratik esaslara uygun gerçek bir cumhuriyetin ancak küçük bir ölçekte hayata geçirilebileceğini iddia eden bu kitabın yazarına şiddetle sırt çevirecekti Jefferson. Elbette, Jefferson, Louisiana'yı yasadışı yollarla satın alıp, böylelikle Birleşik Devletler'in topraklarını iki katına çıkararak, toplumumuzun yavaş ya-

* *Kanunların Ruhu Üzerine*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, çev.: Fehmi Baldaş. (ç.n.)

vaş Baron de Montesquieu'nun hayal edip, Jefferson'ın ilan ettiği türden gerçek bir cumhuriyet olma yolunda ilerlemesiyle ilgili tüm umutlara kesin bir nokta koyduğunda, bize vermiş olduğu türden bir imparatorluk için pek de pratik sayılmazdı bu 'ideal' yönetim şekli. Kendini haklı çıkarmak için, eski idolünü karşısına almış, (çok sevdiği ve karakteristik Jefferson kelimesini kullanarak) "sapkınlıklar" gösterdiği gerekçesiyle saldırmıştı ona. Fakat, asıl sapkın olan, elbette Jefferson'dı; Montesquieu ise demokrasiye gerçekten inanan biriydi.

Konuyu politikaya getirdim. Washington'ın yerine Adams'ın geçeceği çoktan açığa çıkmıştı. Fakat sonra ne olacaktı? Adams'ı, Hamilton'ın izleyeceğinden korkuyordum. Hamilton'ın tek alternatifi Jefferson'dı. Anti-Federalist grubun lideri olma ihtimalimi tamamen gözden çıkarmış değildim; ama, Massachusetts'e bir kez Adams tarafından hizmet verilmesinden sonra, bir Virginia'lı olarak, Jefferson'un başkanlığa aday gösterileceğini fark edebilecek kadar da akıllıydım. Fakat gelecekte bizi nelerin beklediği umurumuzda değildi; çöplerin içine girdiğimiz ve çığlıkları, ölüleri bile diriltebilecek kadar tiz olan o uyuyan domuzların üzerine basmamaya çalışarak yürüdüğümüz yaz gecesinde, bana ihtiyacı vardı Jefferson'ın.

"Görünüşe göre siyasi bölünmeye mahkûmuz." Jefferson'ın sesi hüzünlüydü. "Kabahatin Hamilton'da olduğunu düşünüyorum ben. Baştan ayağa yozlaşmış biri o."

Hamilton'a olan kişisel duygularım son derece dostane olmasına rağmen, Jefferson'ın bu görüşüne katılmamazlık edemedim. (Bana, daha o zamanlarda bile, attığı iftiraların boyutundan haberim yoktu). Ama Jefferson'ın, düşmanımızla ilgili hiçbir yanılsaması yoktu. "Bu cumhuriyeti, bir monarşiye çevirmek niyetinde."

"Kendisi de Büyük İskender mi olacak?"

Jefferson'ın hiç espri anlayışı yoktu. "Adams kral, kendisi de daimi başbakan, yani ikinci bir Walpole olacak bence. Sizi uyarmak zorundayım, Albay Burr; Hamilton, hıyanetin insan kılığına girmiş hali!"

Konuyu değiştirmek için, "Albany'de buluştuğunuzda Vali Clinton nasıldılar?" diye sordum. Konu monarşi olduğunda saplantılı biri olup çıkıyordu Jefferson. Halbuki, önünde duran herkese atfettiği kötü bir alışkanlıktı bu. Jefferson'ın kibri, demokrasinin tek temsilcisinin kendisi olduğunu zannetmesi ve Washing-

ton'dan Adams'a, Adams'tan Hamilton'a kadar herkesin taçlar giyerek, içtikleri bir fincan çayı bile vergilendirmek istediklerini düşünmesiydi. Çok şükür, George Clinton güvenli bir konuydu. Clinton monarşist değildi; yalnızca, New York'un mutlak hükümdarı ve Federalistlerin düşmanıydı o.

Clinton'la buluşmalarından bahsederken, Jefferson'ın yumuşak sesi, kedi mırıltılarını andırıyordu. "Çok kuvvetli bir adam Clinton; sizce de öyle değil mi? Hesse sineği hakkında görülmedik teorileri var. Vali'niz, elbette, görgü sahibi bir adam değil; fakat o kabalığında hoşa giden bir yan da var. Biliyorsunuz, sizin seçilmiş olmanızdan büyük memnuniyet duyuyor."

"Evet, biliyorum."

Trinity Kilisesi'nin önünde, bir gece tramvayı, neredeyse ezip geçecekti bizi.

"İtiraf etmeliyim ki, Senatör Schuyler'in kaybı, beni, sizin gibi, demokrasinin güzide bir destekçisinin, Philadelphia'da aramıza katılacak olduğunu bilmek kadar memnun etti." Jefferson birinin desteğini istediğinde, yağcılıkta sınır tanımazdı. "Hamilton, Senato'da sahip olduğu çoğunluk desteğini kaybedebilir.

"Hâlâ Başkan'ı elinde tutuyor ama."

Jefferson içini çekti. "Sevgili Başkan'ımız, Hamilton'ın dünyadaki en akıllı adam olduğunu düşünüyor."

"Ümit edelim ki, Bay Jefferson, Başkan'ımız yanılıyor olsun."

Karanlıkta bile, Jefferson'ın o parlak gözlerinin beni süzdüğünü hissedebiliyordum. Söylediğime hemen karşılık vermedi.

"Belki de" dedi sonunda, "kendisini demokrasiye adamış insanlar için bir dizi dernek ve kulüp kurmak faydalı olabilir."

"St. Tammany Derneği var aslında." Dört sene önce, muteber New York manavları ve döşemecilerinin Kızılderili rolü oynadıkları vatansever bir dernek olarak kurulmuştu Tammany.

"Fakat, Tammany üyelerinin çoğunluğu Federalist." Korkunç Hesse sineğini takip etmek, Jefferson'ın, ufak ama çok önemli New York'lu seçmenin siyasi gerçeklerine gösterdiği dikkati tamamıyla dağıtmamıştı.

"Tamamı Federalist değil gerçi. Neyse, o dernekte arkadaşlarım var. Yönlendirilebilirler de."

"Arkadaşlarımızın Demokratik Dernekler kurmaları hakikaten faydalı olabilir; özellikle de Fransa'daki ihtilalin böylesine popüler olduğu şu günlerde."

Jefferson'a katılıyordum. Karanlıkta birbirimizden ayrılırken, Jefferson elimi, avuçlarının içine aldı. "Yapacak çok işimiz var, sevgili Albay Burr. Verecek çok savaşımız, çürütecek çok sapkınlık var. Birbirimize destek olmak zorundayız."

"Bana her konuda güvenebilirsiniz" dedim. Bu sözümde samimiydim. Peki, o samimi miydi? Bunu söylemek zor. Her biri kendi zengin topraklarında kölelerin desteğiyle yaşayan, bağımsız çiftçilerin hâkim olduğu yeni bir çeşit dünya yaratmak isteyen merhametsiz biriydi Jefferson. Bu tutarsız hayalini, böylesine cezbedici bir şekilde sunabilmesi hayret vericiydi. Fakat, eylemlerinde değilse bile tüm konuşmalarında, hiçbir gösterişe kaçmaksızın öylesine insani, öylesine muallak ve öylesine sahtekâr olabiliyordu ki Jefferson. Daha çok, bir başkan ve bir insan olarak (karmakarışık cümlelerin ve çılgın metaforların yazarı olduğunu bir kenara bırakırsak) Jefferson'ı hayranları için bile kafa karıştırıcı bir insan kılan, bir kendi kendini aldatıştı onunkisi. Herkes için (köleler, Kızılderililer, kadınlar ve hiç toprak sahibi olmayanlar haricinde) insan haklarının dokunulmazlığını ilan eden Jefferson, aynı zamanda silah zoruyla Florida'yı zapt etmeye kalkışmış, Küba'nın fethini düşlemiş ve Louisiana'yı yasadışı yollarla satın aldıktan sonra, şehrin sakinlerinin iradesini karşısına alarak, New Orleans'a askeri bir vali göndermişti.

En sonunda, düşlediği pastoral toplumu yaratamayacağını anladığı başkanlığının ikinci dönemindeyse, şüphe yaratan bir kolaylıkla Hamilton usulünü benimsemiş ve bir Bonapart acımasızlığı ve becerisiyle, topraklarını genişletmek için, batıya ve güneye doğru emperyal bir fetih hareketi başlatarak, tıpkı ateşli bir Federalist gibi zorla vergi toplamaya ve bir donanma kurmaya (itiraf etmeliyim ki bunu ucuza çıkarmıştı; yaptırdığı o meşhur gambot, sonradan hurdaya çıkarılmak zorunda kalmıştı) da girişmişti. Eğer ikiyüzlü biri olmasaydı, ona hayranlık duyabilirdim. Ne de olsa, yüzyılımızın en başarılı imparatorluğunun mimarıydı o; Bonapart'ın başarısız olduğu yerde, Jefferson başarıya ulaşmıştı. Ama, söz konusu niyetleri olduğunda, her zaman dürüst olmuştu Bonapart; Jefferson ise her zaman sahtekârca davranmıştı. Sonunda, dürüstlük kaybetmiş; zafer sahtekârlığın olmuştu. Bu *malum konuda*, vaaz vermeye kalkışmayacağım.

1791 Ekim'inde Philadelphia'ya vardım ve 130 South Second Street'te, biri diğerinin annesi ve biri diğerinden de sağır iki yaşlı

dulun yaşadığı bir eve yerleştim. Hanımlar, gayet kibarca, onlarla anlaşabilmek adına o kıymetli senatör sesimi incitmememi önerdiler. Tek kiracıları ben olduğumdan, South Second Street'te sessizlik hüküm sürüyordu; ben de arka odalardan birinde daha önce hiç olmadığı kadar iyi uyuyordum.

Ekim'in 24'ünde İkinci Kongre toplandı; ertesi gün de Başkan Washington, arada bir duraklayarak, kendisi için Hamilton'ın hazırlamış olduğu bir bildiriyi okudu bize. Başkan'ın o gün ne kadar sağlıklı göründüğünün dikkatimi çektiğini hatırlıyorum; genellikle benzi atmış olan yüzü, al aldı o gün. Beni bu konuda aydınlatan Virginia'lı Senatör James Monroe olmuştu.

"Halkın karşısına çıktığı zamanlarda, kendini bir taverna tabelası gibi boyamaya başladı artık. Evdeyken, sanki yüz yaşındaymış gibi gözüküyor." Monroe'nün, ülkesinin babasını hor gördüğü daha o zamanlarda bile aşikârdı; Washington ise, kendi eyaletinden seçilen bu senatörden nefret ediyor, tam bir Jacoben olduğunu düşünüyordu onun.

Başkanlığın hitabına cevap verme görevini yerine getirmek için beni seçmişti Senato. Üst düzey saçmalıklarla dolu bir konuşma hazırladıktan sonra (o günkü oturumda kriz konumuz Kızılderili kabilelerinin yarattığı korkuydu), Kongre'nin diğer üyeleriyle beraber High Street'teki Morris malikânesine gittim (kelimenin tam anlamıyla "saray" denen bir yerdi burası).

Büyük adamın önünde, tıpkı okul çocukları gibi dizildik. Çok görkemli giyinmiş, kılıcını kuşanmış, elinde horozlu bir şapka tutan, ağır ama makul bir şekilde boyanmış olan George Washington, sağında Jefferson, solunda Hamilton, şöminenin önünde dikiliyordu. Her birinin boyu bir metre seksen santimi aşan bu iki devin yanında, küçük kızıl bir terriyeri her zamankinden de fazla andırıyordu Hamilton; böyle bir fiziksel yükseklik, büyüklüğü de garantiler mi ki? Sürekli hafif kambur durmasına rağmen, Monroe bile uzun boyluydu.

Başkan Yardımcısı Adams birkaç söz mırıldandı (hiç olmazsa o, teselli edici derecede minik ve şişmandı). Yavaşça ve dikkatlice, başına öne eğdi Başkan (saçına şekil vermek için kullandığı ince, beyaz pudra, yeni sürüldüğü zamanlarda başının üzerine karabulutlar çökmüş gibi irkiltici bir etki bırakıyordu görende).

Başkan'ın hitabına, Kongre adına cevap verdim; o da kısa birkaç cümleyle benim konuşmama karşılık verdi. Tüm bu zaman

zarfında, gözlerini bana dikmiş olan Hamilton'ın dudaklarında, tuhaf ve belki de gayrı ihtiyari bir gülümseme vardı. Sonraysa kapılar hızla açıldı ve misafir odasında, etrafı çeşitli Philadelphia'lı hanımlarla çevrilmiş Bayan Washington gözüktü. Özel kırmızı kraliyet üniformaları giymiş beyaz uşaklar, biz sadık bendelere, tatlı erik keki ve şarap dağıttılar.

Bu sırada, monarşiye duyduğu nefret, bu hassas konuda Jefferson'ın bile basit bir amatör gibi görünmesine yol açacak aşırı bir Cumhuriyetçi olan Senatör Maclay'in (Meclis'teki koltuğunu Mart'ta kaybetmiş olmasına rağmen, hâlâ Philadelphia'daydı) yanında buldum kendimi.

"Kral George'a da bakın!" Odanın merkezine kurulmuş, hanımefendilerin önünde yerlere kadar eğilerek, reverans yapmakta oldukları Washington'ı işaret etmişti Maclay. "Eğer halkımız bunu görebilseydi..."

"Çok mutlu olurlardı." Benim görüşüme göre halkın kendisi Demokrat değildi; yalnızca Jefferson gibi köle sahibi aristokratların demokrasiye inanmaya yetecek parası vardı.

"Ben hiç de mutlu değilim." Washington'ın önünden tek sıra halinde yavaşça geçen beyefendilerin başını eğerek selam verişini, iğrenerek izliyordu Maclay. "Nasıl da hiç kimsenin elini sıkmadığına dikkat et. El sıkmayı bayağı addediyor."

Sonra, güzel Bayan Bingham (Peggy Shippen Arnold'ın kuzenlerinden biri) beni yakaladı. "İlerleyen saatlerde sizi bize bekliyoruz. Şu işten sonra!" Bayan Bingham'ın bunu söylerken tombul Bayan Washington'a doğru yaptığı baş hareketi, dingin bir teveccühü ele veriyordu. Washington sarayı, Philadelphia yüksek sosyetesi için büyük bir eğlence kaynağıydı; bilhassa, Third Street'teki köşkün, Birleşik Devletler'in en gösterişli evinin sahibi, sosyetenin kraliçesi Bayan Bingham için. Tam beni davet ettiği sırada, dirseğimin dibinde ansızın ufak tefek ve yakışıklı Hamilton belirince, "Tabii, sizi de bekliyoruz, Bay Hamilton" dedi Bayan Bingham.

Hamilton'ı selamlamak için uzattığım elim boş kalınca, Hazine Bakanı'nın da, amirini taklit etmeye başladığını fark ettim. Kolları iki yanında, başını eğerek görgülü bir şekilde selamladı beni Hamilton. "Sizi burada görmek büyük bir zevk, Albay Burr."

Sanki arkadaşmışız gibi davrandık. "Burada, General Schuyler'in yokluğu sayesinde bulunduğum için üzgünüm."

"Başka seçimler de olacak." Hamilton'ın o tuhaf gülümseyişi sonsuza dek dudaklarına mıhlanmıştı sanki. "Umarım, siz ve ben, son zamanlarda başlayan hizipçilik ruhundan sakınabiliriz."

"Ben hiçbir gruba dahil değilim." Sözümü sakınmıyor, doğruları söylüyordum. "Hem Federalistlerin hem de Cumhuriyetçilerin oylarıyla seçildim."

"Biliyorum; onlar da daha kurnaz bir tercih yapamazlardı."

Her ne demekse bu. Ama, bu sahneyi oynamaya en az onun kadar kararlıydım ve bunu en az onun kadar nazikçe yapacaktım. "Ancak buradaki bölünmeler çok derin görünmüyorlar bana."

"Siz, henüz yeni geldiniz." Hamilton'ın yüzündeki o gülümseme kayboldu (tıpkı Bayan Bingham gibi); gülümsemeyi takip eden kaş çatışıysa sahiciydi. "Jefferson, bu hükümeti içeriden yıkmaya kararlı." Hamilton, içini uzun bir söylevle döküverdi. Trajedisi, aynı zamanda armağanıydı da; silahı dili olan, büyük entellektüel tutkuların adamıydı o. Kendini heyecanlandıran hiçbir konuda sessiz kalmayı beceremediğinden, sonunda kendi mezarını hakikaten de kelimeleriyle kazmıştı Hamilton.

"New York'ta Jefferson ve Madison'la buluştuğunuzu biliyorum..."

"Yalnızca Bay Jefferson'la buluştum. Haber kaynağınız, korkarım..."

"Bir Hesse sineğiydi!" Hamilton'ın gözlerinden ani bir iyi niyet geldi geçti. Geldiği tropikal Batı Hint Adaları'nın havası kadar değişken bir adamdı. "Eminim, Bay Jefferson, sizi, benim General'in başına bir taç geçirmek niyetinde olduğuma ikna etmek için elinden geleni yapmıştır."

"Hayır, kendinizin taç giymek niyetinde olduğunuza ikna etmeye çalıştı beni." Eğer bu yaptığımıza şakalaşmak deniyorsa, sonuna kadar ayakta kalacaktım. Ama, şakalaşma değildi bu.

Kaşları tekrar çatıldı Hamilton'ın. "Jefferson, bence delirmiş Burr. Bu konu söz konusu olduğundaysa kuşkusuz tam bir deli. Her şeyden önce, Fransa'da çok uzun süre kalmış ve o ulusa karşı kadınca bir sevgi bağı var. Onların şu andaki anarşik düzenlerinin son derece cazip olduğuna da karar vermiş; en azından belli bir mesafeden seyredildiği takdirde. Fakat acaba Virginia'daki o çiftliğini halka teslim edecek mi, ondan şüpheliyim. Ah, Burr, inanın bana, kelimenin tam anlamıyla, bir ikiyüzlü o!"

Hamilton'ın bu iç döküşünün aniliğinden ötürü mahcubiyet duyuyordum; özellikle de Jefferson, odanın uzak köşesinden, bir rüyadaymışçasına bizi seyretmeye başladığından beri; fakat Hamilton'ın, kendisini durdurmama izin vermeye niyeti yoktu. "Son Kongre'de, benim Bank of the United States için hazırladığım plan yüzünden ne zor zamanlar geçirdiğimizi biliyorsunuz" diyerek devam etti konuşmasına. Bunu, hakikaten de bildiğimi söyledim. Bank of the United States üzerinde çıkan anlaşmazlık, şu günlerde iki siyasi partiye dönüşen –ve hâlâ da öyle olan– iki grubu birbirinden ayıran çizgiydi aslında. Ticaret ve imalatla ilgilenen kuzey eyaletleri Banka'nın varlığını onaylıyorlardı. Tarımsal güney eyaletleriyse nefret ediyorlardı bu bankadan; çiftçiler, her zaman nakit para sıkıntısı içindeydiler ve hepsi de bankalardan, ipoteklerden, ipotekli malların paraya çevrilmesinden ve bu parayı ödeyemeyince de mallarının ellerinden alınmasından korkuyorlardı.

Hamilton'ın Jefferson'la ilgili şikayetleri türlü türlüydü ve öyle heyecanlı bir mizacı vardı ki, bunları bana, olası düşmanına açmaktan bir türlü alıkoyamıyordu kendini. Fakat, o zamanlar, Hamilton'ın tek bildiği, ticarete ve imalata sadık bir eyaletin senatörü olduğum için olası bir müttefik olduğumdu benim.

"Üç yıl önce, Jefferson dışişleri bakanı olduğunda, bir anlaşma yapmıştık onunla. Federal Hükümet'in, eyaletlerin borçlarını üstlenmesini istiyordum ben. Ama Virginia, borcunun çoğunu ödemiş olduğundan, Kongre'ndeki Virginia'lılar bu fikre karşı çıktılar. Jefferson'a yalvarmıştım. New York'ta, Başkan'ın evinin önündeydik. Neredeyse önünde dizlerimin üstüne çökerek Virginia oylarını değiştirmekte bana yardım etmesi için yalvardım ona. Eğer borçlarını ödemeleri için onlara yardım etmezsek, diğer eyaletlerin Birlik'ten ayrılacaklarına dair uyardım onu. Bana tamamıyla katıldığını söyledi ve –işte can alıcı nokta buydu– dedi ki, borçların üstlenilmesinin *tüm* eyaletlerin çıkarına olacağı fikrine o da katılıyormuş. Sonra da bu önerimi onun evindeki bir akşam yemeğinde Madison'a açmamı önerdi. Jefferson'a söylediklerimin hepsini Madison'a da tekrarladım; ama planıma karşı çok ilgisizdi Madison; şaşırarak, konuyu değiştirip duran Jefferson'ın da öyle olduğunu gördüm. Havalardan bahsedip duruyordu Jefferson. Bitki örtüsünden. Faunadan. Virginia'nın doğal güzelliklerinden. Beni, keselisıçangillerden bir hayvan olan opposumun fiziksel

özelliklerini açıkladığı uzun bir söylevle onurlandırdığında, anlattıklarından büyülenmiş gibi görünmek için elimden geleni yaptım. Görünüşe göre opossumun midesinde bir kese varmış. Jefferson bu torbalara kafasını takmıştı. Nihayet, bizim derin filozofun neyin peşinde olduğunu anlamıştım. Ülkenin yeni başkentinin Virginia'da olmasını istiyordu; tam olarak söylemek gerekirse, Georgetown yakınlarındaki Potomak River kıyılarında. Bunu kabul ettiğim takdirde, o ve Madison borçların üstlenilmesi konusunda beni destekleyeceklerdi. Kabul ettim bu teklifi. Başka bir seçeneğim yoktu. Eyaletlerin borçlarının üstlenilmesini içeren kanun tasarım, Virginia delegasyonunun yardımıyla işte böyle geçti Kongre'den ve bu yüzden, bundan dokuz yıl sonra ülkenin başkenti Virginia'da olacak; bunu, o gayesiz çiftçilerin bu dokuz yıl içinde orada bir şehir kurmayı akıl edeceklerini farz ederek söylüyorum."

O zaman, Hamilton'ın bu yorumundan şüphe etmiştim. Sonradan, anlattıklarının doğru olduğunu öğrendim. Gerçi, Hamilton böyle meselelerde her zaman doğruları söylerdi. Jefferson'ın aksine olaylar konusunda hiçbir zaman yalan söylemezdi Hamilton; o yalnızca insanlar hakkında yalan söylerdi.

"Bana öyle geliyor ki..." O an aklıma gelenleri söylüyordum. "...eğer Jefferson anlaşmalar yapmaya böylesine razıysa, onun işine yarar olanlardan yapmaya devam etmelisiniz ki..."

"Maalesef, *halkın* farkına vardı. O hayvan cezbediyor Jefferson'ı. Herkesi eşit düzeye getirmek istiyor ve çoğunluğun gücüne olan sonsuz sevgisi yüzünden değil; bir halk avcısı olduğundan ve Başkan'a ya da bana 'monarşist' diye haykırmanın, halkı bize karşı kışkırtmanın en emin yolu olduğunu düşündüğünden. Eğer bunu başarırsa, Tanrı yardımcısı olsun! Washington olmazsa, Birleşik Devletler de olmaz. Ve Birleşik Devletler olmazsa, Jefferson da olmaz. Sağduyusu olmayan biri Jefferson."

Hamilton'ın bu sözlerine tek bir itirazım vardı. "Sizin yerinizde olsam, onun şevkini hafife almazdım. Son derece katı prensiplere bağlı biri olduğu izlenimini bırakıyor bende..."

"Prensipler mi? Geçenlerde Paris'teki bir arkadaşına yazdığı mektubu görmeliydiniz." O zamanlar, tam bir şöhret elde etmenin en emin yolu gazetelerden değil, posta servisinden geçiyordu. Bu yüzden, çoğumuz şifreler kullanarak yazışıyorduk; yine de mektuplar sürekli ele geçiriliyor ve şifreler de hiç sekmeden çözülüyor-

du. Hamilton ve Jefferson, birbirlerinin özel mektuplarını okurken epeyce bir zaman harcıyorlardı.

"Jefferson, Bay Short adlı birine, parasını, *Banka'ya* yatırmasını tavsiye etmek için bir mektup yazmış! Jefferson'ın alenen, Cumhuriyet'e bir tehdit oluşturmakla suçladığı o Banka'ya! Ah, Janus* kadar ikiyüzlü biri bu adam! Avrupa'da bir savaş çıkması için niye bu denli hevesli, biliyor musunuz? Bu savaşın, sırf böyle bir savaşın çıkma ihtimalinden dolayı, ürettiği buğdayın fiyatını artıracağı için. Kahyasına kenevir, pamuk ve keten yetiştirmesi talimatını vermiş; çünkü, Avrupa'da savaş başladığında, o burada evde büyük kazanç sağlayacak. Bu yüzden, savaşı –onun bire bir tabiriyle– 'yurtiçi üretime katkısı olduğundan', canı gönülden destekliyor Jefferson!"

Hamilton'ın bu anlattıklarından hangi birinin doğru olduğu hakkında hiçbir fikrim yoktu. Önemli olan şey, Hamilton'ın bunların doğru olduğuna inanmasıydı. Ne gayretkeş insanlardı ikisi de! Ancak, ikisi arasında Hamilton'ı daha şerefli biri olarak görüyorum. Kuşkusuz, dünya hakkında Jefferson'dan daha gerçekçi bir fikre sahipti. Hint Adaları'ndaki Yahudiler tarafından büyütüldüğünden, paradan ve ticaretten, o zamanlar Gallati hariç hiç kimsenin anlamadığı kadar iyi anlıyordu. Etrafı hırsızlarla çevrili olmasına rağmen, Hamilton'ın kendisi muhtemelen dürüsttü. Bu hırsızlardan biri de yakın arkadaşı, Hazine Bakan Yardımcısı William Duer'di. Duer hapse düşene kadar, Hazine sırlarını spekülatörlere satmasına izin vermişti Hamilton. Fakat Hamilton insan karakterinden hiç anlamazdı zaten. Dünya işlerinden hiç anlamazmış gibi *görünen*; ancak, tanıdığım tüm siyasetçiler arasında, insan karakterinden en iyi anlayan kişi olan Jefferson'ın aksine, her şeyden arındırılmış bir kuramlar dünyasında yaşardı Hamilton. Eğer ikisinin özellikleri bir devlet adamında birleşmiş olsaydı; Plato'nun filozof-kralı tarafından yönetilebilirdik ve ben de Meksika'ya, benim sevgili Syracuse'ma, çok daha erken giderdim.

O gece Hamilton'la konuştuğumuz şeyler hakkında daha fazla şey hatırlayamıyorum. Artık Schuyler'i kaybetmiş olduğundan, Senato'da yeni oylara muhtaçtı. Gelecek oturumlarda tarafsız kalacağıma, mantıkla ulaşılabilir olacağıma güveniyordu. Çoğu zaman da aynı tarafta olduk. İlerde ortaya çıktığı üzere, çoğu zaman da müttefik...

*Janus: Cennet kapılarının bekçisi olduğuna inanılan ve hem başının arkasında hem de önünde bir yüzü olduğu rivayet edilen, eski bir İtalyan tanrısı. (ç.n.)

"Saraydan" ayrılırken, kendimi Adams'ın yanında yürürken buldum. Arkasından, "Tombulumuz" denirdi Adams için. Yuvarlak, dolgun, patavatsız, bir papağanın gagasını andıran burnu ve soğuk, insanı delip geçen bakışlarıyla Adams, biraz komik ancak yine de muhalif ve görkemli bir adamdı. *Gaflarıyla* meşhurdu; başkan olduğunda, Cumhuriyetçilerin çoğunlukta olduğu Kongre'ye, İngiltere Kralı'na takdim edildiği için ne kadar onur duyduğunu söylemişti. İnsanları hiçbir zaman anlayamamıştı; ama onların fikirleriyle arası çok iyiydi.

Faytonlarımızın gelmesini beklerken (Philadelphia'daki gösteriş düşkünlüğümüzün bir parçasıydı bu; şehirdeki çoğu mesafenin kısa olmasına karşın, hepimiz, bizi Kongre Binası'ndan "saraya" ya da kaldığımız evlere götürecek faytonlar kiralıyor veya satın alıyorduk), "New England'da ailenize çok saygı duyuluyor, Senatör" dedi Adams. Tam Adams'ın yapacağı türden bir açıklamaydı bu. "Büyükbabanız Jonathan Edwards'ın, varoluş koşullarımızı belirlemiş olduğu söylenebilir."

"Şimdi daha iyi anlıyorum New England'ı."

Adams, tüm sözünü sakınmazlığına karşı, Jefferson gibi nükteden yoksun biri değildi. "Evet, bence de öyle. Bay Hamilton'ın akranısınız siz. Biraz önce onunla konuştuğunuzu gördüm."

"Tam olarak yaşıtız Bay Hamilton'la; ama bundan ileri bir boyutu yok ilişkimizin."

"Hizip! Hizip! Fena halde siyasi hizip kokuyor burası!" O sırada, beklenmedik derecede demokratik bir yöntemle, yürüyerek evinin yolunu tutmuş olan Fisher Ames, Adams'ın dediğini duymuştu ve ona doğru dönerek, "Bu pis koku, bazılarına gül kokusu gibi gelir" dedi.

Adams'ın karısı da bize katılmıştı. Bu hanımefendi, her zaman çok cana yakın davranırdı bana. Hamilton'a biraz düşkündü Bayan Adams. "Onun için ikinci bir anne olmayı arzuluyorum." Ancak Bayan Adams'ın tavırlarında belirgin bir anaçlık olduğu söylenemezdi.

"Açıkçası, Hamilton'ın babası olmaya hiç niyetim yok benim. Olamam da zaten!" Adams hakikaten de, büyükbabamın püritenliğini almıştı. O kadar ki, neticede, hiç de bizim yüzyılın insanı değildi John Adams; günahın önce her yeri kaplaması, sonra da korkunç bir şekilde cezalandırılmasından haz duyan, gazabı büyük bir tanrının hâkim olduğu New England'ın o eski günlerinin bize ya-

digarıydı o. Ancak, kısıtlı olmasına rağmen, derin bir zekâsı da vardı. Ne biliyorsa, iyi bilirdi. Bilmedikleriniyse, maalesef, hiç yokmuş zannederdi.

Hamilton'ın gayri meşru doğmuş olması, aralarında çıkan kavgadan önce (acaba kavganın nedeni bu muydu?) bile, rahatsız ediyordu Adams'ı. Bay Adams'ın bu sözü üzerine, Bayan Adams eşini azarladı. Ama bu konu üzerine söyleyecekleri bitmemişti Adams'ın. "Annelik yapmak istediğin o genç adamın gerçekte ne menem bir şey olduğunu tüm dünya anlayacak bir gün: *doğal* bir yetim."

"Merhamet, John."

"Ben sadece gözlemlerimi aktarıyorum. Çeşit çeşit babası ve annesi olmasına ihtiyacı var Hamilton'ın ve şehvetle arzuluyor da bunu; her gittiği yerden anne baba toplamasının nedeni de bu. Başkan, onu evlat edinmedi; o Başkan'ı baba edindi. Öksüz olduğundan, toplumun dışına itilmiş olduğundan, çocukluğundan beri, saygıdeğer dünyadan yaşlı adamlara bağlıyor kendini; *hangi şartlar* altında dünyaya geldiğini ve hangi soydan olduğunu göz önüne alırsanız, pek de haksız sayılmaz bu yaptığında. Senatör Burr, müsamahasız bir dünya bu; ama, adil de bir dünya."

Başkan Yardımcısı'nın faytonu, üzerimize, müsamahasızca ama adilce çamur sıçratarak gideceği yere varmıştı.

Seyis faytondan inerken, bana döndü Adams. "Sizin katılımınızla, Bayım, bu Kongre'nin daha güzel bir yer olacağını düşünüyorum."

"Tıpkı, sizin başkanlığınız altındaki bir Meclis gibi, Efendim."

Engin, soğuk bir bakış, tıpkı bir misket gibi yüzümü taradı. "Bu Kongre'nin de, tıpkı birinci Meclis gibi, hiziple dolu olmasından korkuyorum. Fransa'nın o tehlikeli İhtilal'ine aşırı gönül vermiş üyeler de korkutuyor beni."

"Beni, aşırıya kaçan tüm bağlılıklar korkutuyor, Efendim."

Pek çok anlama gelebilecek bu sözümün üzerinde durmadı Adams. "Profesyonel mevki sahipleri tarafından yönetilme tehlikesiyle karşı karşıyayız..."

"Haydi, John." Bayan Adams sabırsız ve huzursuz görünüyordu.

Adams, lafını bitirmemişti henüz. "Devlet adamı değil, parti adamları tarafından yönetilme tehlikesi bu."

"Bu ikisi arasındaki farkı anlamak güç oluyor bazen."

"Ben anlayabilirim." Faytonun içinden, kocasının tam kapıdan çıkmakta olan kolunu kuvvetle çekti Bayan Adams.

"Peki ya değişim başladığında, bunu anlayabilir misiniz, Bay Adams? Ve bu değişimin, iyiye doğru mu yoksa kötüye doğru mu olduğunu?"

"Değişim kötüye doğruysa..."

Bayan Adams ve seyis, Başkan Yardımcısı'nı zorla faytonun içine sokmuşlardı artık.

Seyis kapıyı kapamadan önce son sözü söyleyen ben oldum. "Yeni durumlar, Bay Adams, yeni insanlar ve yeni düşünceler gerektirir."

Sarsılarak hareket etti fayton. Adams'ın, çileden çıkmış bir ses tonuyla, karısına, "Şu adama bak, bir ördek kadar yumuşak" dediğini duydum. Söylediği doğruydu Adams'ın. Tüm o parti ziyaretleri yüzünden kilo almıştım. Ertesi gün, yeni bir perhize başlamaya yemin ettim.

Faytonumu beklerken, arkamda James Monroe'nün durduğunu fark ettim. Adams'la konuşmamızın sonunu duymuştu. Suratını buruşturarak, "Bu yaşlı Tory'ler, güçlü düşmanlarımız" dedi.

"Yakında onların yerine mi geçsek?" Neredeyse tesadüfen, ilk ittifakımı kuruyordum.

"Bu, kan dökmeden yapılabilir mi?"

"Yapılabilir; akıllıca davranırsak, yapacağız da bunu."

"Siz bir kahin misiniz ki?"

"Hayır, Bayım. Ama, önümü görebiliyorum. Bu grup, insanlara güvenmiyor. Tek yapmamız gereken, insanların, efendilerinin onları nasıl hor gördüğünü öğrenmelerini sağlamak; gerisini *onlar* yapacaklardır." Bunu söyledikten sonra, kiralık faytonuma binmiştim.

"Jefferson'la mısınız?" diye arkamdan seslendi Monroe.

"Söz konusu *bu* konu olduğunda, hangi Cumhuriyetçi, Jefferson'ın yanında değil ki?" Hamilton'ın kaçak güreşme diyeceği bu cevabım üzerine ayrılmıştık. Monroe hâlâ arkamdan, kendimi, "üçkağıtçı" denilen Philadelphia esnafından sakınmam için bağırıyordu. Washington'ın "sarayı"nın basamaklarındaki o birkaç dakikada, başkanlığa doğru ilk adımımı atmıştım.

On Üç

Bu sabah işe geldiğimde, Albay Burr'ı, Henry Clay'in Senato'da yaptığı son gösteriye kahkahalarla gülerken buldum. "Görünüşe göre, Andrew Jackson'ın foyasını açığa çıkarırken salonun kirişlerini zangır zangır titretmiş Bay Clay. Sonra da kürsüde oturan Başkan Yardımcısı'na dönerek, arkadaşı olan Başkan'ın gerçekleri görmesini sağlaması için yalvarmış ona. Şunu dinlesene bir, Charlie. 'Durması için yalvarın ona.' " Clay'in sınır kasabalarına has, titrek sesini harika taklit ediyordu Burr: " '...durması ve insanın tahammül sınırını aşan bir nokta olduğunu anlaması için yalvarın; bu cesur, cömert ve vatansever insanları, deliliğe ve umutsuzluğa sürüklemesine izin vermeyin!' "

Clay'in konuşmasına son verirken, bazen adamın o son derece etkili, hıçkırıklara boğulan ses tonunu yakalamayı bile beceriyordu Burr. "Sonra da Bay Van Buren, kürsüyü kısa bir süreliğine bir senatöre devrederek ayağa kalkmış; sıraların arasından, Bay Clay'in, kolları hâlâ bir yakarış ifadesiyle uzatılmış olarak dikildiği yere doğru yürümüş ve herkesin gözleri üzerlerindeyken, alçak ve yumuşak bir sesle, 'Bay Clay, o güzel maccaboy enfiyenizden* bir tutam almamın mahsuru var mı?' diye sormuş." Burr'ın kahkahası havasız ofisin içinde yankılanmıştı.

"Bay Van Buren, *sizi* andırıyor, Albay."

"Hiçbir zaman böyle enfes bir şekilde insanları madara etmeyi beceremedim ben. Fakat, Senato'nun ilk zamanlarında, zaten hiç dinleyicimiz olmazdı bizim. Ben halka açık olmalarını ısrar edene kadar, görüşmelerimiz gizli yapılıyordu. Görüşmeler halka açıldığında, tartışmalarımızın seviyesi bir gecede değişmişti. Bir senatörün konuşmasını hiçbir şey, dinleyiciler kadar geliştiremez."

Tam bu sırada, Sam Swartwout, her zamanki gibi takdim edilmeden, birdenbire kapıyı açarak içeri girdi. "Albay, Sayın Önder!"

"Mübalağa ediyorsun, Oğlum."

"Bu sokaktan geçiyordum ve limandan gelen yeni haberi hemen size ulaştırayım dedim. Lafayette ölmüş."

* maccaboy enfiyesi: Burundan alınan bir tütün cinsi olan, gül aromalı enfiye. (ç.n.)

"Zamansız gittiğini söylemek zor. Kederimizi dizginlemeliyiz." Duruma uygun bir şekilde tatsızlaşmıştı Albay. "Kaç yaşındaydı, seksen miydi?"

"Yetmiş yedi. Sizden daha gençti, Albay."

"Öyleyse, Fransa'dan gelen bu soğuk uyarı rüzgârıyla ürperdiğimi itiraf etmeliyim. Zavallı çocuk! Önünde, onu bekleyen ne çok şey vardı. Şimdi, General Washington'la beraber, Cennet'te olduğuna inanıyorum; yan yana, yıldızlardan yapılmış bulutlu bir örtünün üzerinde, felaket getiren askeri çarpışmalar hayal ederek, sonsuza kadar dinlenecekler artık."

"Washington City'den gelen haberler de var." Swartwout, bir dolap çeviriyor gibiydi. Odadan çıktım.

Günün ilerleyen saatlerinde, bana hatıralarını dikte ettirmeye başladığındaysa, Albay'ın aklında Fransa vardı.

Albay Burr'ın Anıları – Beş

1834'e geldiğimiz bu yıllarda, insanların, eski Cumhuriyet döneminde hayatların ve siyasetin ne dereceye kadar Avrupa, özellikle de Fransa ve İngiltere gerçeğiyle yönetildiğini anlamaları zor. Ancak, hiç kimsenin tercihi değildi bu durum; Kral'ı çok seven Tory'ler bile, bizim Avrupa'nın sorunlarına bulaşmamızı istemiyorlardı. Ama maalesef seçme hakkımız yoktu.

Başlangıçta, başlıca müttefiğimiz Fransa'ydı. Ne de olsa, Fransız donanması yardıma gelmiş olmasaydı, Battery'de hâlâ bir Britanya Garnizonu olacaktı. Ama Fransa'daki İhtilal, bizim Tory'lerin ya da şimdi bilindikleri adla Federalistlerin canını sıkmıştı; önceleri federal hükümet istemeyip Kral'ı tercih edenlerin şimdiki Federalistler olduğunu düşünürseniz, hoş bir ironi bu. Ama, biz onlara bağımsızlığı dayattıktan sonra, mallarını mülklerini daha iyi koruyabilmek ve halkı zapt edebilmek için kuvvetli bir federal hükümet istemişlerdi Tory'ler.

Geriye baktığımda, biz Cumhuriyetçilerin de onlardan pek farkımız olmadığını görüyorum. Ne Jefferson ne de ben, Anayasa'nın oy kullanımıyla ilgili getirdiği sınırlamaları dert ediyorduk. 1789'daki seçimlerde, New York'ta yaşayan 300.000'den fazla in-

sandan yalnızca 12.000'inin valiyi seçmek için oy kullanma hakkına sahip olduğunu hatırlıyorum. Başkanlık seçimlerindeyse, hiç kimsenin doğrudan doğruya oy kullanma hakkına sahip olmadığını söylememe lüzum yoktur sanıyorum. Bunun, bizim küçük, varlıklı seçmenimiz için bile çok tehlikeli bir ayrıcalık olduğu düşünülüyordu. Onlar ancak, başkanı seçecek Eyalet Meclisi üyelerini seçmek için oy kullanabilirlerdi.

Birinci ve İkinci Kongre arasında geçen zamanda, Adams'ın "hizipçilik ruhu" diye adlandırdığı durum ortaya çıkmıştı. Hamilton, Jefferson'dan daha monarşist değildi; fakat Amerika'nın geleceğinin imalata ve ticarete bağlı olduğunu, bunun da, bankalar, vergi tahsilatı, şehirler, bir ordu ve bir donanma gerektirdiğini görebilmişti o. Jefferson'sa tüm kıtayı, siyahların emeğinin meyvelerini yiyen küçük çiftçilerle dolu, bir çeşit Virginia olarak görüyordu. Ne şehirler, ne bankalar, ne imalat, ne de vergi olsun istiyordu. Yanılan Jefferson, haklı olansa Hamilton'dı. Daha da kötüsü, Jefferson hiç pratik değildi.

Washington'ın kabinesindeki bölünmeler Fransız İhtilali'yle birlikte artmıştı. 1789'da Bastille düştüğünde, Federalistler bile bir anlık sevince kapılmışlardı. Her Amerikalının, XVI. Louis'ye kayda değer bir borcu olmasına rağmen, onun bir cumhuriyetin başkanlığını yaptığı takdirde daha iyi ve daha mutlu bir kral olacağından emindik hepimiz. O zamanlar, Paris'te olan biten her şeyi, bizim muhteşem tecrübemizin Galyatik bir tekrarı olarak yorumlamakla, korkarım hepimiz biraz safça davranmıştık.

1793 Nisan'ında bir gün, XVI. Louis'nin idam edildiğini öğrendik. Cumhuriyetçiler hakikaten bir zafer kazanmışlardı. At kuyrukları kesilmiş, saçlara, *à la Brutus* modeli verilmeye başlanmıştı. Kısa elbiselerin yerini pantolonlar almıştı. Herkes, birbirine "yurttaş" diye seslenmeye başlamış ve kıyılarımıza gelen pek çok yabancı misafirin, üzerine bir şeyler söylediği o görgüsüz davranışlarımız (büyüklere, kibarca karşılık vermeyen çocuklar, uşakların ve esnafların aksiliği gibi), Fransız Büyükelçisi Yurttaş Genêt'nin, o bahar topraklarımıza ayak basmasıyla patlak vermişti. Bir gece içinde, alt tabakadan insanların, başka herhangi birine terbiyeli davranması, kölelere yaraşır bir davranış olarak kabul edilmeye başlamıştı. Halbuki Genêt'nin gelişinden önce, dünyanın en efendi insanları kabul ediliyorlardı Amerikalılar: Britanyalıları andırırlardı fakat onlardan daha sevimliydiler ve

daha az kul köle olur gibi davranırlardı. Genêt'nin ziyaretinden sonraysa, bugün neyseler öyle oldular: gaddar, suratsız ve kıskanç.

Kral ve Kraliçe idam edildiği zamanlarda, bizim Senato'nun duvarlarında hâlâ resimleri asılıydı (ve Bayan Bingham dahil olmak üzere herkes, kendisinin ne kadar Marie Antoinette'e benzediğine dikkat çekiyordu). Uçan kellelerden sonra, Freneau dahil tüm Cumhuriyetçiler bu portrelerin duvarlardan indirilmesini istemişti. Jefferson'ın portreler hakkında ne düşündüğü bilinmiyor; ama infazlara çok sevindiği iyi biliniyordu. "Bir kere" demişti bana, "ne zaman böylesine bir ödül, bu kadar az kan akıtarak kazanılabilmişti ki?"

Cevap olarak, bu ödülün, her açıdan çok fazla kana mal olduğunu söyledim.

Fakat, Jefferson katıydı bu konuda. "İhtilallerinin başarısızlığa uğradığını görmektense, Albay Burr, dünyanın yarısının tenhalaşmasını tercih ederim! Ne de olsa, dünyadaki her ülkede yalnızca bir Adem ve bir Havva kalsa, sağ kalan bu tek *hür* Adem ve *hür* Havva'yla, dünya şimdikinden daha iyi bir yer olurdu." Kulaklarıma inanamamıştım. Tüm bu ateşliliğiyle ya bir salaktı Jefferson ya da şeytanın faal bir vekiliydi.

Fransa, o sıralar İngiltere, Avusturya, Rusya, Sardinya ve Hollanda'yla savaş halinde olduğundan, Başkan Washington akıllıca davranarak, kesin tarafsızlığımızı korumamız konusunda ısrar etmişti. Washington'ın bu kararı Cumhuriyetçileri ve Federalistleri çok hiddetlendirmişti. Cumhuriyetçiler İngiltere'yle, Federalistler ise Fransa'yla savaşmak istiyorlardı. Sonuç olarak, açıkça ayırt edilebilen iki siyasi parti vardı artık: Fransız yanlısı, Britanya karşıtı ve lafta eşitlikçi Cumhuriyetçi Parti ve bunun tam tersi olan Federalist Parti. Cumhuriyetçi Parti ulusal önderliği, Jefferson, Madison, Clinton ve benden oluşuyordu. Federalist Parti önderliğiyse, Hamilton, Adams, Jay, Knox ve az çok gizlice, Washington'ın ta kendisini içeriyordu.

Yurttaş Edmond Genêt, güven mektubunu Başkan'a sunmak için Philadelphia'ya geldiğinde, tarih 16 Mayıs 1793'tü. Ama güven mektubunu çoktan Amerika halkına sunmuştu Genêt. Birkaç hafta önce Charlston, Güney Carolina'ya ayak basan Genêt, başkentimize doğru muzaffer yolculuğuna oradan başlamış ve yol boyunca kendisine tezahürat eden kalabalıklara –mükemmel bir İngiliz-

ce'yle– hitap etmişti. Federalistleri telaşlandırmıştı Genêt'nin yolculuğu. Fakat, Jefferson gayet sakindi. Zaten, hepimiz tiranlardan nefret etmiyor muyduk?

Philadelphia'da, Genêt'yi karşılamak için Gray's Ferry'de heveslı bir kalabalık toplanmıştı. Maalesef, karaya yanlış iskeleden çıkan Büyükelçi, Cumhuriyetçi Parti'nin üyeleri olduğunu zannettiği, bir düzine şaşkın aylağa etkili bir söylev çekmişti. Fakat bundan sonraki birkaç gün, Genêt'nin Philadelphia'daki bu komik başlangıcını fazlasıyla telafi etmişti.

Genêt'nin şerefine, Oeller's Hoteli'nde mükellef bir ziyafet verilmişti. Açıklanmış olan Tarafsızlık İlanı yüzünden, içimizden kamu görevi yapanların, bu resepsiyona *ex officio* katılmaları rica edilmişti. Cumhuriyetçi delegasyonun, bu yemeğe eksiksiz katıldığını söylemeye gerek yok.

Otelin ana toplantı salonundaki uzun masanın sonunda, Monroe'yle yan yana oturuyorduk. Bütün gece boyunca, Jefferson'ın hevesli insan hakları savunucusu yüzünü mü göstereceğini, yoksa Tarafsızlık İlanı'nı imzalayan Jefferson'ı saklamayı mı tercih edeceğini görebilmek için etrafı inceleyerek epey zaman geçirdiğimizi itiraf etmeliyim. O gece akıllıca davranarak, demokrasi havarisi Jefferson'ı evde bırakmayı tercih etmişti Jefferson.

Büyük miktarda şarap içildi ve yüzü Benedict Arnold'ın gençliğini andıran otuzlu yaşlardaki, şişman ve canlı Yurttaş Genêt, Vali Miflin'in kolunda, masayı gezerek, bu ziyafet için bir araya gelmiş toplulukla tanıştırıldı. Vali Miflin, Monroe'yü ve beni, özgürlük, eşitlik ve kardeşliğin temsilcisine, ciddiyetle takdim etti.

"Yakında eyaletinizi ziyaret edeceğim, Albay Burr." Yurttaş, iki elimi de avuçlarının arasına almıştı. Çok teatral bir konuşması vardı Genêt'nin. "Beraberce, hürriyet adına iyi işler yapacağız orada."

"Orası açık arazi, Yurttaş."

"Valiniz Clinton'la tanışmayı çok arzu ediyorum."

"Onun da sizinle tanışmak isteyeceğinden eminim." Sonradan, bu inancımın abartılı olduğu ortaya çıktı. Bir yıl içinde, Jirondenler (Genêt'nin Paris'teki grubu), Jakobenler tarafından katledilmişler ve yeni kurulan hükümet Genêt'yi, kellesini kesmek için Paris'e geri çağırmıştı. Böylesine güzel bir emaneti kaybetmeye pek hevesli olmayan Genêt'yse, Vali Clinton'ın kızıyla evlenip Long Island'a yerleşmeyi tercih etti ve yeni karısının parasıyla bugünkü beyefendi-çiftçi konumuna geldi. "Burr, Fransızlardan nefret edi-

yorum!" Her zaman kaba olan Clinton, endişeliydi. "Kuaförler ve dans üstatlarından oluşmuş bir ulus! Ve benim kızım, öz kızım, gidip beş parasız, sürekli ötüp duran yavru bir Fransız horozunu koca olarak seçiyor!"

Fakat, Clinton'ın o yavru horozu, Oeller's Hoteli'ndeki o gecede, son derece iyi gelişmiş bir horoz gibi dolaşıyordu etrafta. Onun veya ülkesinin şerefine en az yirmi defa kadeh kaldırıldı o gece. Aslında, kadehlerin bir kez de "Fransa ve Amerika cumhuriyetlerinin, hürriyet ülküsünde ilelebet omuz omuza olmaları" şerefine kaldırılmasını teklif etmiştim.

Genêt'nin başına bir hürriyet takkesi geçirildi. O da bize doğru, "Marseillaise"i böğürdükten sonra, masada dolaştırdı takkeyi. Hepimiz bu takkeyi bir an için başımıza taktığımız sırada, Philip Freneau kendi bestelediği, insan haklarını öven bir şarkıyı yönetiyor ve şarkının melodisini, kusursuzca, "Tanrı Kral'ı Korusun"un ezgisine uydurmaya çalışıyordu.

Genellikle somurtkan olan Monroe, geceden pek memnun kalmıştı. Oeller's'tan beraber ayrıldığımız zaman, "Yarın, Başkan ve Hamilton bu gece olup bitenlerin raporunu aldığı sırada, o odada olmayı çok isterdim" dedi. Neredeyse neşeli görünüyordu Monroe.

"Bense Jefferson, Genêt'yi 'His Mightiness'e takdim ettiği sırada o odada olmak isterdim."

Altı hain görünüşlü Fransız denizci, karanlık bir ara sokaktan, bıçakları çekilmiş bir halde üzerimize atladığında, tam Ricketts' Sirki'nin karşısındaydık. "Siz, İngilizler!" diye bağırdı bir tanesi. Bir başkası da boğazıma bıçağını dayamıştı. "İngilizlerin hepsini öldüreceğiz biz" diye bağırıyordu.

"Amerikalı bir senatörü öldürmek üzeresiniz..." Fransızca konuşuyordum. "Ve bunun için asılacaksınız!"

"Bir İngiliz gibi Fransızca konuşuyorsun!" Gemicilerden biri elini saat cebime atmıştı.

Şansımız varmış ki, tam o sırada Oeller's Hoteli'nden çıkan bir grup, bize doğru yaklaşıyordu ve denizciler kaçıştılar.

Monroe da ben de sarsılmıştık ve sinirliydik. Adamları tutuklatmak istiyordum ben. Onların, Market Street İskelesi'nde demirli olan *Embuscade*'ten olduklarına neredeyse emindik.

"Hayır" dedi Monroe. Benden daha ihtiyatlıydı. "Hiçbir şey söylememeliyiz. Hamilton'ın işini kolaylaştıramayız." Böylece, bu konuda kimseye bir şey söylemedik.

O yaz, Philadelphia için küçük çaplı bir Terör dönemiydi; bununla bağlantılı olarak, Fransız İhtilali davası da zarar gördü. Fransız denizcilerle Santo Domingo'dan gelen mültecilerin (zenci köleler tarafından ülkeden kovulmuşlardı) olmayacak birliği, özgürlük namına büyük sıkıntılar yaşattı Philadelphia halkına. İşler öyle bir noktaya gelmişti ki, bir ara, sanki yerli hoşnutsuzlarla birleşmiş bu haydutlar, hükümeti devirebilir ve Washington'ın kellesini uçurabilirlermiş gibi duruyordu. Böyle bir tehlike hiçbir zaman Hamilton'ın ve Adams'ın göstermeye çalıştığı kadar büyük olmasa da, Genêt, Başkan'ın alt tabakalar arasındaki popularitesini gölgelemekte öyle başarılı olmuştu ki, *His Mightiness*, tiyatroda ve sokaklarda –olacak şey değil ama– sık sık yuhalanıyordu. Washington'ın kendisine olan büyük ve neredeyse kutsal saygısı bir muamma olmadığından, bu durumda yalnızca kendisini değil, Genêt'yi de takdire şayan bir kontrolle idare ederek, yavru horozun kendi kendini yok etmesine izin verdiğini özellikle belirtmek gerek.

On Dört

City Hotel'in lobisinde oturmuş, boşu boşuna, bizim hukuk firmasının bir müvekkilinin ortaya çıkıp faturasını ödemesini beklediğim sırada, tesadüfen Bay Davis'le karşılaştım. Para zor bulunuyor bu günlerde. İki aydır maaşımı alamıyorum. Sonuç olarak da, Bayan Townsend beni görmeyeli tam bir ay oluyor.

Bay Davis, beni otelin barına davet etti. Kafese benzer bir bölmenin içinde çalışan barmen, romla yapılmış bir kokteyl sundu bize. Öğlenden sonra City Hotel'in barı, belli masalarda her zaman aynı adamların oturduğu bir kulübü andırıyor. İtiraf etmeliyim ki, işleri tıkırında giden tıknaz adamların bir araya gelip fısıldaşarak paradan konuştukları ve bu konuşmaların yarattığı uğultunun düzenli aralıklarla buz küplerini kıran barmenin çekicinin sert sesiyle kesildiği bu odanın, refah ve gizem kokan havasından hoşlanıyorum.

Bay Davis, odadakilerin yarısını tanıyordu ve içeriye girdiğimizde sıcak karşılanmıştı. Büyük ihtimalle, odadakilerin diğer yarısı da onu tanıyor ama tanımamazlıktan geliyordu. Nisan ayındaki ayaklanmalardan sonra siyasi bölünmeler bilhassa sertleşmişti.

"Kazanacağız, Charlie. Bundan hiç şüphem yok." Bay Davis, iri, saf gözlerini iyice büyüten gözlüklerinin arkasından bakıyordu bana; ama büyültülmüş *tüm* gözler dürüstmüş gibi görünür zaten. Matt Davis'in sözüne, saati söylediğinde bile güvenmem.

"Sen de katkıda bulunacaksın, değil mi?"

Hayrete düşmüştüm ve her zamanki gibi belli ettim de bunu. Asla bir komplocu olamam ben; acaba hiç doğru dürüst bir avukat olabilecek miyim diye de merak etmeye başladım.

Bay Davis, bana göz kırparak, "Sizin şu küçük kitabınızı dört gözle bekliyoruz" dedi.

Ona, henüz ne demeye çalıştığını, Leggett'la olan anlaşmamı bilip bilmediğini soramadan konuyu değiştirdi Davis. Yakından tanıyormuş gibi göründüğü ve Jefferson'ın izinde olduğunu düşündüğü Henry Clay hakkındaki övgü dolu uzun konuşmasını dinledikten sonra, birdenbire, "Jefferson'la Burr'ın arası ilk ne zaman açıldı?" diye sordum Davis'e.

"1792 Seçimleri'nde." Albay Burr'ın –çok kapsamlı görünen– hikâyesinde, George Washington'ın ve John Adams'ın tekrar başkan ve başkan yardımcısı seçildikleri, George Clinton'ınsa John Jay'i alt ederek, New York Valiliği'ni kazandığı 1792 olaylarını ihtiyatla atlamış olduğunu işte o zaman fark ettim. "Eyalet, hatta tüm memleket Hamilton sayesinde bir banka çılgınlığı yaşıyordu o zamanlar. Ama seçim zamanı geldiğinde bir buhran yaşandı. Hamilton'ın arkadaşı Duer iflas ederek, kodesi boylamıştı. Federalistler umutsuzluk içindeydi. Çoğunluğu, Burr'ın kendi adayları olmasını istiyordu. Tüm bunlara son veren Hamilton oldu. Başyargıç John Jay'i, valilik yarışına katılması için ikna etmeyi başardı. Jay de hakikaten girdi seçimlere ve neredeyse kazanıyordu da."

"Tammany'nin yardımlarıyla olsa gerek?"

"Bizim yardım edecek durumumuz yoktu. Hâlâ kardeşçe bir örgüttük o zaman. O seçimde komite üyeleri arasında yirmi tane bile cesur adam olduğunu sanmıyorum; üyeler hemen hemen eşit bir şekilde Jay ve Clinton arasında bölünmüşlerdi."

Bu sırada bara Nelson Chase girdi. Beni görünce bir an duraksadı. Sonraysa masamıza geldi. "Albay Burr için bir mesajım var. Bana nerede kaldığını söyleyebilir misiniz?"

Albay'ın Bowery'de, Aaron Columbus Burr'ın yanında kaldığını Chase'e söyleyecek halim yoktu. "Jersey City'de" dedim.

Nelson Chase bana teşekkür ederek yanımızdan ayrıldı. Attığım yalan Bay Davis'in çok hoşuna gitmişti; yaptığımı başıyla onaylayıp, hikâyesine devam etti. "Senato'da geçen yalnızca bir yılın sonunda pek çok Cumhuriyetçi tarafından geleceğin başkanı olarak görülmesi, Albay Burr'a karşı büyük bir takdirin işaretiydi. Başkan yardımcısı olan Adams'ı böyle saf dışı bırakmak, Jefferson'ın planıydı. Böylece Jefferson oybirliğiyle seçilecek, Adams da kaybedecek ya da en azından etkisiz hale getirilecekti. Fakat oyların Aaron Burr lehine artması ve Jefferson için oy çıkmaması, Jefferson'ı hayrete düşürmüştü. Sonunda, Jefferson'ın başkanlığındaki Cumhuriyetçi liderliğin, 1796 Seçimleri'nde başkan yardımcısı olarak kendisinin aday gösterileceğini vaat ederek, Burr'ı, oylarını Vali Clinton'a devretmeye ikna ettiği bir toplantı düzenlendi."

"Peki, Tammany *ne zaman* siyasi bir organizasyona dönüştü?"

"Fransız İhtilali sırasında. Ah, o günlerde hepimiz kana susamış Jakoben'lerdik. Yurttaş Genêt, Tanrı'mızdı bizim. Bu arada, geçen bahar ona burada rastladım. Yaşlı, şişman ve zengin görünüyordu. Fakat, Fransız İhtilali'nden hoşlanmayan yiğitler, onun sayesinde dağılmaya başlamışlardı. 1800 yılı seçimlerine geldiğimizde Jefferson'ın başkan, Clinton'ın da başkan yardımcısı olmasını isteyen bizlerin sayısıysa neredeyse yüz elliyi bulmuştu."

"Albay Burr'ı istemiyordunuz yani?"

"Hayır, istemiyorduk."

"Öyleyse, herkes neden Tammany'nin yaratıcısının Aaron Burr olduğunu düşünüyor?"

"Çünkü Tammany'nin şeytani bir örgüt olduğu düşünülüyordu. Burr'ın da şeytani bir adam. Şeytan da bir olduğuna göre. Dünyayı bilirsin işte."

Hayır, bilmiyordum; ama, öğrenmeye başlamıştım.

Aaron Burr'ın Hatıraları - Altı

John Adams'a inanan herkes, 1793 Yaz'ı boyunca tüm hükümet görevlilerinin giyotine gönderilme tehlikesi altında olduğuna inanarak gitti mezarına. Elbette, o yıl Philadelphia'daki 4 Temmuz şenliklerinde kutlanan, özel olarak Yurttaş Genêt, genel ola-

rak da insan haklarıydı ve Federalistler her yerde kan kaybediyordu.

1793 Eylül'ünün başlarında, Jefferson, Richmond Hill'e bir mektup yollayarak başkentte onu ziyaret etmemi rica etti benden. Philadelphia'da sarıhumma salgını olmasına rağmen, bu daveti kabul ettim. Zaten o günlerde, *soğukkanlı oluşumuzla* övünürdük. Ölümlüler istedikleri kadar bulaşıcı hastalıklardan ve ölümden korksunlar; biz Tanrılar, böyle şeylere aldırmazdık. Sonuç olarak ben, atımı Philadelphia'nın bomboş yollarında sürdüğüm gün, Tanrı Hamilton'ın yatağında ölüyor olduğu düşünülüyordu. Sokaklarda karşınıza, sürücülerinin düzenli aralıklarla, "Ölülerinizi getirin!" diye bağırdıkları büyük yük arabalarından başkası çıkmazdı. Arabacıların bağırırken çıkardıkları ses, emir ve tiksintinin birbirine karışmasıyla haşinleşmişti; yalnızca alevler içinde yakılmaya yaraşan çirkin cesetler yaratıyordu humma.

Şundan eminim ki, ısı ve sarıhumma arasında bir bağlantı var. Bu hastalık yalnızca yaz aylarında patlak veriyor ve her yaz ayında da değil; soğuk ve yağmurlu başlayan, sonra da mevsimsizce sıcak ve kuru geçen yaz aylarında... İlk soğuk hava dalgasıyla da son buluyor salgın. Salgına yol açan şey her neyse (Jefferson, Philadelphia'daki iskelelerden birinde unutularak çürümeye bırakılmış bir yığın kötü kahve olduğundan şüpheleniyor) yağmurla besleniyor, sıcaklarla iyice gelişiyor ve soğuk hava buna bir son verene kadar da bir kişiden diğerine geçiyor. Akıllı insanlar, salgının ilk belirtisi ortaya çıktığı gibi serin sayfiye yerlerine kaçıyorlardı. Bense akılsızca davranarak, burnumu kâfura batırılmış bir mendile gömmüş (hastalıktan korunmanın en iyi yönteminin bu olduğunu düşünüyorduk o zamanlar), salgının doruk noktasında olduğu bu günlerde şehrin sokaklarında yolculuk ederek kendimi salgın tehlikesine maruz bırakmayı tercih etmiştim. Çok şükür, şehirde kalmam gerekmiyordu. Jefferson, Schuylkill River üzerinde, hummanın en yaygın olduğu bölgelerin hemen dışındaki Gray's Ferry'de, geniş terası olan yazlık bir ev kiralamıştı.

Faytonumun atları Jefferson'ın evinin önünde durduğunda, Jefferson'ı, yanındaki iki kişiyle beraber terasta dikilip denizi seyrederken gördüm. Beni görünce el sallamış, sonra da içeri doğru hareketlenip gözden kaybolmuştu. Jefferson'ın kızlarından biri, evin serin oturma odasında karşıladı beni. "Buraya gelmekle çok

cesur davrandınız. Umarım, babamı, hepimiz hastalanmadan önce burayı terk etmeye ikna etmem için bana yardım edersiniz."

"Ama, sizin eviniz yüksekte." Tepelerde yaşayan insanların hummaya tutulmayacağı düşünülüyordu; elbet, sonunda onlar da hastalanmaya başlayıncaya kadar. Bu tip konularda hiçbir kural yok gibi görünüyor ve bu hastalığın tedavisi de halen bulunamadı. Hastalığa kapılanların birkaçı, onları iyileştirmek için saçma sapan şeyler yapan doktorlarına rağmen iyileşiyor; fakat çoğunluğu ölüyor.

Jefferson beni karşıladığında yüzünün kızarmış olduğunu gördüm. O zaman hummanın ilk belirtisi olduğunu düşünmüştüm bu kızarıklığın; fakat sonra, beyaz, çilli cildinin sıcağa tepkisinden başka bir şey olmadığı ortaya çıktı. Cumhuriyetçilerin önde gelenlerinden Dr. James Hutchinson (neredeyse General Knox kadar şişman bir adamdı Hutchinson) ve Jonathan Sergeant da Jefferson'ın yanındaydı o gün.

"İşte korkusuz biri daha." Jefferson'ın keyfi yerindeydi.

"Hayır, sadece kaderci biri."

"Her ikisi de aynı kapıya çıkar. Gelin, kurduğum şu yeni alete bakın lütfen." Jefferson'ın evini ziyaret edip de yeni bir icat görmemek mümkün değildi. Kirada oturduğu evleri bile, Jefferson'ın o yerinde duramayan tamirci aklıyla "geliştirilirdi." İlgileniyormuş gibi göründüm.

Bizi, evin iki salonu arasındaki küçük bir odaya götürdü Jefferson. "Geri çekilin." Hepimiz dediğini yaptık. "Şimdi izleyin."

Tavandan sarkan bir ipin ucunu yakalayıp kuvvetle çekti Jefferson. Büyük bir gürültüyle, ağır bir yatak, mucidin ayaklarının ucuna indi. Bu yatak bizi neredeyse Jefferson Hükümeti'nden mahrum bırakacaktı. "Aman Yarabbi!" Amerikan Arşimet'inin süngüsü düşmüştü. "Nerede yanlış yaptım, anlamıyorum."

"İpler fazla inceydi." Dr. Hutchinson ciddiydi. "Harika bir buluş bu; en azından teoride." Bense naziktim. Buna benzer bir buluşu daha önce de Jefferson'ın şehirdeki evinde görmüştüm. Yatak, gece boyunca yerde kalacak; gündüz vaktiyse iplerle tavana çekilmiş olarak duracaktı. Neden, hiçbir fikrim yok.

Jefferson, etkileyici bir edayla, ağır bir yatağın, sağlam iplerle bağlanmamış olduğu takdirde her zaman yere düşeceği gerçeğini ispat eden Newton'ın yer çekimi teorisi ve ters kare yasası üzerine konuştu bir süre.

Akşam yemeği servisi saat üçte, uzun çınar ağaçlarının gölgesinde oturmanın tahammül edilir olduğu çimenlikte yapıldı. Havanın sıcaklığına rağmen, adı Petit olan Fransız baş uşağın servis ettiği, Jefferson mutfağının ve mahzeninin harikalarının hakkını verdik. İnsan bu büyük Demokrat'ın masasında her zaman kralla-ra layık ziyafetler çekerdi.

Misafirler arasında Philip Freneau ve Kentucky'li senatör John Brown da vardı. Bu yemek, Cumhuriyetçilerin fevkalade ilginç bir maksatla bir araya gelişiydi aslında.

Jefferson'la yapılan her sohbette olduğu gibi, asıl mevzu dışında binlerce konuya değinildi ilk başta. Hummayı savmak için en iyi içkinin Madeira olduğu düşünülse de, o gece mahzenden bol miktarda soğuk, beyaz Fransız şarabı çıkarıldı; bizler de, Boccaccio'nun karakterleri gibi, bir veba yılında hayatın tadını çıkarma oyunu oynayarak, haddinden fazla şarap içtik (aslında her birimiz, içten içe, aramızdan ilk önce kimin öleceğini merak ediyorduk).

Jefferson, Hamilton hakkındaki son havadisleri verdi bize. "Görünüşe göre, birkaç gece önce Başkan'la yediği bir yemekten sonra hastalanmış."

"Kral George'un masasına yemeğe giderken insan yanında bir çeşnici götürmeli demek."

Freneau'nun Washington'a yaptığı saldırılar, sonraları *National Gazette*'nin son sezonu olduğu ortaya çıkan bu dönemde bilhassa acımasızlaşmıştı. Bir ay sonra iflas etmişti gazete.

"İnsanın aklı varsa, Washingtonlara gitmeden *önce* yemek yer." Jefferson olabildiğince şakacıydı. "Başkan'ın eğilimleri ne denli monarşik olsa da, Cumhuriyetçi bir sofra kurar hep. Her neyse, Hamilton kıymetli canını kurtarmak için bir değil, iki doktor çağırtmış." Jefferson, Hamilton'ı hor görmeye başlamıştı. "Ölüm korkusu sarmış adamı. Korkak bir mizacı vardır zaten. At üzerindeyken de ürkektir Hamilton, suyun üzerindeyken de; savaşta da ürkekti, öyle değil miydi, Albay Burr?"

"Aslında, savaş meydanında bulunduğu ender zamanlarda iyi bir subaydı..."

"Ama, karargâhta General David'in Jonathan'ı rolünü oynarken daha iyi bir subaydı." En az Jefferson kadar acımasızdı Freneau; ayrıca, edebiyatla ilgili insanların çoğuna özgü olan, soyut şeylere duyduğu orantısız tutkusu yüzünden Jefferson'dan çok daha sertti. Fakat Freneau'nun insan haklarına hakikaten inandığına

dair birkaç delil var. Jefferson'ın monarşiye olan nefreti sahici olmasına rağmen, herhangi bir Amerikalının taç giymesi gibi bir tehlikenin olmadığını o da herkes kadar iyi biliyordu; bu yüzden, bu konu üzerinde bu kadar çok durması, en başından beri ele geçirmek niyetinde olduğu o tahtla kendisi arasına girme bahtsızlığına erişmiş herhangi birinin itibarını lekelemenin bir yoluydu yalnızca. Jefferson söz konusu olduğunda, her şey kişiseldi; Freneau olduğundaysa, her şey teorik. Doğal olarak, ikisi de gerçekte olduğunun tam tersi görünüyordu.

Hamilton'ın sicilini öyle kötülediler ki, en sonunda rakibimi savunurken buldum kendimi. "Hakkını vermek gerekirse, Hamilton her zaman bizimle beraber olmuştur. New York Island için yapılan muharebede, o da bizimle savaştı. Valley Forge'ta bizimle beraber ıstırap çekti. Yorktown'da da aramızdaydı. Hiçbir zaman yan çizmedi..." Genellikle münasebetsiz değilimdir; fakat, o gece ben bunları söylerken, masadaki ısının derecesinde belirgin bir düşüş hissetmiştim. Bu hissimde yanılmamıştım da.

Göz ucuyla Jefferson'a bakınca, yüzünün kızarmış olduğunu gördüm; endişeli olduğunun işaretiydi bu. Şu açıktı ki, İhtilal'de kendisinin oynadığı yüz kızartıcı rolü ima ettiğimi düşünmüştü. İması bile onu çileden çıkarmaya yeten –ki bunun için geçerli sebepleri vardı– tek konuydu bu (Hamilton'dan ve sonraları da benden bahsedilmesi haricinde). Britanya ordusunun yaklaştığı haberi gelince, Vali Jefferson, Monticello'ya kaçarak, eyaleti yönetimsiz bırakmıştı. Monticello'da işleri ağırdan alarak vakit öldürmüş; tek düşündüğü de kitaplarını nasıl güvenli bir yere nakledeceği olmuştu. Jefferson ve ailesinin tabanları ikinci kez yağlayışıysa, Britanya birliklerinin tepenin yamacında gözükmesiyle olmuştu. Sonradan Patrick Henry'nin Virginia Eyalet Meclisi'ndeki grubu, bu konu hakkında bir soruşturma açılmasını talep etmiş; fakat Jefferson'ın şansına Virginia'lı kibirli delegeler, eyaletlerinin genel çöküşünün hatırlatılmasını istememişler ve bahtsız Vali de böylece suçlanmaktan ve kınanmaktan kurtulabilmişti. Ancak, alay edilmekten kurtulamamıştı Jefferson ve resmi bir kınamadan bile beterdi bu.

Konuyu, bizim yerimize Dr. Hutchinson değiştirerek, sözü Yurttaş Genêt'ye getirdi. O yıl, Genêt'den bahsetmeyen biri var mıydı ki zaten?

Jefferson hakikaten üzgündü, bence. "Tutkulu, iyi bir adam" dedi. Hiçbir zaman, mermer yontarken olduğu kadar canlanmazdı

Jefferson; şimdi de bir çağdaşının mezar kitabesini yontmaktaydı. "Elbette, Cumhuriyet davamızda sonsuza dek ona borçlu olacağız."

"Fakat, Başkan'a karşı bir saldırıda daha bulunursa hepimizi mahvedecek Genêt." Senatör Brown, tipik bir Batılı gibi, lüzumundan fazla şarap içiyordu.

Jefferson gülümseyerek, "Biliyorum, biliyorum. Ona mani olmaya çalıştım" dedi. "Ama, kendimi *dinletmeyi* bir türlü beceremiyorum ki ben." Bu latifenin gerektirdiğinden epeyce yüksek bir sesle gülmüştük hepimiz. Ama insan, Jefferson'ın ironik, ya da Tanrı korusun, kendini tiye alan başka bir söz daha söylemesi için bir yıl beklemek zorunda kalabilirdi.

"Yurttaş Genêt'nin sesi fazla çıkıyor." Sağ olsun, biraz önce yaptığı şakayı bize açıklamaya girişmişti Jefferson; kahkalar da fark edilir derecede azalmıştı. "Aslına bakarsanız, Bay Hamilton'ınki de öyle. Biliyorsunuz, Genêt'yi sınır dışı etmemizi ve Demokratik Dernekler'i kapatmamızı istiyor. Kabine'ye, ardarda üç uzun konuşma yaptı. Bir cinayet davasında olmak gibi bir şeydi onu dinlemek. Başkan da durumdan hoşnut değildi; özellikle de arkadaşınız General Knox..." Arkadaşınız derken, başını bana doğru eğmişti Jefferson; bugün gerçekten şakacılığı üzerindeydi. Salgının, ona ilham vermiş olduğu aşikâr. "...Başkan'a sizin yapmış olduğunuz..." Bu, Freneau'ydu. "...Washington'ı, kafası kesilmek üzere olan bir tiran olarak resmeden karikatürü gösterdiğinde. O büyük adamı, hemen oracıkta kaybedeceğiz sandım. Siz de Freneau, onun katili olarak geçecektiniz tarihe. Başkan öyle bir öfkeye kapılmıştı ki, daha önce hiç böyle görmemiştim onu. Şakaklarındaki damarlar atıyordu. Şapkasını yere savurmuş, dünyanın imparatoru olacağına bir çiftçi olmayı yeğlediğine yeminler ediyordu. Bir kral ya da bu memleketin yönetimiyle ilgili herhangi bir şey olmak için en ufak bir isteği olmadığına da yemin etti. Sahiden, öfkeden öleceğini sandım."

"Biraz fazla ileri gitmişim." Freneau ciddileşmişti.

Jefferson, küçük bir tilki gibi gülümsedi. "Başkan en çok da ona, sürekli olarak her sayıdan tam üç kopya göndermenize kızıyor. 'Neden üç?' diye haykırıyor. 'Bu adam, onun distribütörü mü olmamı bekliyor benim?' "

"Sağlam eleştirilere gelemiyor Başkan." Freneau, kendinden çok memnun görünüyordu.

"Hamilton'ın kuklası ve hazine-bankeri olmaya devam ederse" diye gözlemlerini aktardı Sergeant, "bundan daha da kötü eleştiri-

lere maruz kalacak." Bu kullanışsız tabir, Jefferson'ın türettiklerinden biriydi. Başını hafifce öne eğerek, bu eserini sahiplendi Jefferson. Sonra da, Bank of the United States'i yok etmenin en iyi yolu hakkındaki eşsiz görüşlerini paylaşmaya başladı bizimle.

"Diyelim ki, Virginia'nın Richmond kasabasında Banka'nın bir şubesini açmaya karar verdiler; o zaman, o eyaletin valisi Anayasa'nın, federal hükümetlere açıkça verilmemiş tüm yetkilerin eyaletlerin elinde olduğunu beyan eden hükmüne başvuracak. Federal hükümete hiçbir yerde böyle bir banka açma yetkisi verilmediğine göre, yalnızca eyaletler böyle bir banka açabilir. Şimdi Albay Burr, bu masadaki en yetenekli avukat sizsiniz. Şimdi sunacağım teklif hakkında ne düşündüğünüzü söyleyin bana. Eyaletle ilgili bir konuda yabancı bir yasama kararını tanıyan herhangi biri, devlete karşı vatana ihanet suçu işlemiş olmaz mı?"

Jefferson'ın bu söylediklerinde ciddi olduğuna inanamıyordum. "Federal Hükümet'in *yabancı* olduğunu mu ileri sürüyorsunuz?"

"Evet."

"O zaman, Bank of the United States'te, diyelim ki, yönetici olmaya razı olmuş herhangi bir Virginia'lının bir eyalet mahkemesi tarafından vatana ihanetle suçlanmasını sağlamış olursunuz."

"Eğer, biri Virginia topraklarında böyle bir banka açmaya kalkışırsa, evet, yapacağım bunu."

"Ve mahkeme eğer bu kişiyi vatana ihanetten suçlu bulursa..."

"Anayasa'mızın getirdiği hükümler gereğince, eyalet mahkemesi onu suçlu bulmak *mecburiyetinde* olacaktır."

"Sonra da, Virginia Eyaleti'ne ihanet suçundan idam mı ettireceksiniz bu kişiyi?"

"Evet, Bay Hamilton'ın bankasının da kesin sonu olacak bu; çünkü eğer asılacağını bilirse, hiç kimse bu bankanın yöneticisi olarak çalışmak istemeyecektir." Jonathan Swift falan değildi Jefferson. Neyi kastediyorsa onu söylerdi. Yıllar sonra Madison, Jefferson'ın ona karşı da aynı görüşü savunduğunu söylemişti bana. Elbette, Madison da aynen benim gibi dehşete düşmüş ve bu fikrin peşine düşmekten caydırmıştı onu. Eğer Jefferson bu söylediklerini gerçekleştirmiş olsaydı, benim biçtiğim elli yıllık ömrünü bile dolduramazdı Anayasa!

O geceki sofrada bulunan Cumhuriyetçi dalkavuklar, bunun müthiş bir plan olduğunu düşünmüşlerdi. Freneau planın hemen

uygulanmasından yanaydı. Bense, sohbetimiz daha münasip yönlere kayana kadar, kibarca eleştiriler getirdim Jefferson'ın planına.

Şeftalili dondurmanın getirildiği yemek sofrasında, büsbütün lüzumsuzca, daha da fazla soğutulmuş şarap içip ağaçların uzun gölgelerinin çimenlerin üzerinde gittikçe uzamalarını izlerken, çalıların arasında ilk ateşböcekleri parlamaya başlamış, Jefferson da, nihayet, bu geceki yemeğin sebebini açıklamıştı bize.

"Bu gece burada toplandık çünkü yakın dostlarımın Başkan'a dışişleri bakanlığından istifamı verdiğimi öğrenmesini istedim." Jefferson bunu der demez tüm masadan, "Hayır, olamaz!" naraları yükseldi. "İstifam, 1 Ekim'den itibaren geçerli olacak. Başkan'a, onun hükümetinin faydalı bir üyesi olarak hizmet vermemin artık mümkün olmadığını söyledim."

Sessizliği, "Şimdi, Hamilton tek başına Dışişleri'nin başına geçecek" diyen Senatör Brown bozdu.

"Tabii, yakında hummadan ölmezse" diye hevesle söze girdi Dr. Hutchinson.

"Bu ihtimale bel bağlayamayız." Jonathan Sergeant acımasızdı.

Fakat Jefferson'ın sürprizleri henüz bitmemişti. "Başkan geçen hafta buraya, bu eve geldi. Kararımla ilgili hoşnutsuzluğunu sertçe dile getirdi. 'Sen ve Hamilton –benim en derin arzumu hiçe sayarak– bir ikinci dönem daha başkan olmam için beni ikna ettiniz. Şimdi de tek başıma bırakıyorsunuz beni."

"Hamilton da mı istifa ediyormuş?" Buna inanamam.

"Başkan'a göre, bu Kongre'nin bu döneminin hemen ardından."

Buna inanmadığımı söylemiştim; inanmamakta haklıydım da. 1795'in başlarına dek, yani bir iki yıl daha görevinde kaldı Hamilton. Ama Schuylkill River'ın kıyısında geçirdiğimiz o ılık gecede, mutlu bir adamdı Jefferson. Tıpkı Washington gibi, o da siyasi hayatın korkunçluklarından şikayet etmekten başka hiçbir şey yapmıyordu ve tıpkı Washington gibi, onun da elindeki gücü bırakmaya hiç niyeti yoktu. Fakat şimdilik kimseye bir faydası kalmadığının farkındaydı. Bu Genêt meselesi çok yormuştu onu. Bizim, o akşamki yemekte bilmediğimizse, Jefferson'ın çoktan Fransızlara, duyduğuma göre bir diplomasi başyapıtı olan bir mektup yazarak, büyükelçilerini geri çağırmalarını talep ettiğiydi. Jefferson'ın bir yandan Genêt'ye ve Fransız İhtilali'ne tapan hızlı Cumhuriyetçiler'in sadakatini elinde tutarken, bir yandan da Federalistlere, Birleşik Devletler'in çıkarlarını Fransa'nınkilerden üstün tuttuğunu

ispat ederek, bir şan ve şeref halesi içinde görevini bırakabileceği anlamına geliyordu bu. Eğer bir imparator olsaymış, dışişleri bakanının Jefferson olmasını isteyeceğini boşuna söylememişti Talleyrand.

Hava iyiden iyiye serinlemeye başladığında, sofradan kalkarak ağaçların altında dolaşmaya çıktık. Jefferson'ın kızı, teker teker ve topluca, Philadelphia'yı hemen terk etmesi için Dışişleri Bakanı'na ısrar etmemizi rica etti bizden. Ama Jefferson'ın hiçbir yere gitmeye niyeti yoktu. "Panik havasının" dedi haşince, "sergilenmesinden hoşlanmıyorum."

"Ama Başkan önümüzdeki hafta ayrılıyor buradan."

"Ve biz de planladığımız gibi iki hafta sonra ayrılıyoruz. Artık, yalnızca bir katip olsam da, biri, en azından hükümetin görüntüsünü ayakta tutmak zorunda burada." Jefferson gözlerini Freneau'ya çevirdi ve sonra, hemen düzeltti sözünü. "Bir katip ve harika bir çevirmen."

Nehrin kıyısındaki yıllanmış söğütlerin altında, Jefferson'ın emekliye ayrılışından üzüntüyle söz ediyordu Dr. Hutchinson. "Bir sonraki seçime daha üç yıl var; Adams ve Hamilton bundan çok önce devleti ele geçireceklerdir." Sevgili doktor iyice hiddetlenmişti; yüzü kızarmış, gözlerinde şimşekler çakmaya başlamıştı.

Senatör Brown ve ben de, görevinde kalması için Jefferson'ı ikna etmeye çalıştık; fakat son derece kararlıydı Jefferson. Demokrasimizin genişletilmesi için bir planı, hatta birkaç planı vardı. Senatör Brown, bu planların içinde en cüretkâr olanını ima ederek, "Sizin şu Fransız beyefendisi, şimdi Kentucky'de olmalı" dedi.

"*Benim* mi dediniz?" Jefferson düşünceli görünüyordu. "Hayır, benim Fransız'ım değil o. Şayet başarısız olursa da, kimsenin Fransız'ı olmayacak."

"O takdirde" diye Jefferson'a katıldı Brown, "ölü bir Fransız olacak."

Jefferson, bana ve Dr. Hutchinson'a döndü. "Botanist André Michaux'un adını duymuş olabilirsiniz."

Dr. Hutchinson, Michaux'u tanıyordu ve bu genç adamın Philosophical Society'ye sunulan son çalışmasından övgüyle bahsetti. Anladığım kadarıyla, kışın yaprak döken ağaçlar konusunda bilhassa aydınlatıcı olmuştu André Michaux'un çalışmaları.

"Yurttaş Genêt, André Michaux'u Kentucky'ye yollamamı istedi benden. Genêt'in, Kentucky Valisi'nden, New Orleans'ı İspan-

yolların elinden almak için başlatılacak bir girişimde Michaux'un desteklenmesini rica ettiği mektubunu, bizzat Michaux sunacakmış Vali'ye."

"Nihayet!" Heyecandan tutuşmuştu Dr. Hutchinson. "Bu isteği kabul ettiniz, değil mi?"

Batan güneşin soluk ışığı altında yüz hatları iyi seçilmiyordu Jefferson'ın. "Mektubu Michaux'ya verdim."

Senatör Brown açık konuştu. "Üç bin sterlin karşılığında, ordumuzun iki generali, Clark ve Logan, sınır kasabalarında yaşayanlardan bir ordu toplayarak New Orleans'ı işgal edecek. Elimizde olması *şart* olan şeyi ele geçireceğiz o zaman; Mississippi River'ın kontrolünü."

Ben de çok heyecanlanmıştım. Gerçi, Jefferson'ın bu işin içindeki izini nasıl kapayacağını da merak etmiyor değildim. Bu merakımı içtenlikle aydınlattı Jefferson. "Bu iş, tamamen Fransızların meselesiymiş gibi görünecek. Söz konusu üç bin sterlini Yurttaş Genêt'nin hükümeti temin edecek..."

Bir filozof gibi düşünerek dünyayı ele geçireceğime, bir avukat gibi düşünerek, "Ama, İspanya ile barış halindeyiz" demiştim.

"Ve barış içinde olmaya da devam edeceğiz." Jefferson yumuşak başlıydı. "Askerlerin Amerikan topraklarında eğitilmemesini şart koştum."

"Peki, bu işi başarırlarsa ne olacak?" diye sordum. "Ya New Orleans'ı ele geçirirlerse?"

"O yörenin tümü bizim Birlik'imize katılacak ve Fransa'yla kurulmuş özel ilişkinin tadını çıkaracak."

"İspanyollar, bu kadar mı güçsüzler? Meraklanmıştım; dünyanın bu cazip kısmındaki kaderim henüz başlamamıştı. Hayır, aslında tam şu anda başlamıştı.

"Bizim izlenimimiz öyle olduğu yönünde."

"Peki, ya başarısızlığa uğrarsanız-uğrarlarsa ne olacak?"

"Böyle bir durumda, onların adlarını bile bilmeyeceğimiz konusunda uyardım Michaux'u. Çok şükür, anlayışlı bir genç." Jefferson'ın sesi, ılık bir rüzgârın uğultusuna karışmaya başlamıştı. Yüzünü seçemiyordum artık. Evin içinde fenerler yakılmaya başlamıştı.

"Herhangi bir başarısızlık şansı yok, Bay Jefferson. Kentucky'deki herkesin desteğini alacaksınız." İnsan, elindeki ev yapımı bir bardak dolusu viskiyle yetinirken, dünyaların ayaklarına se-

rileceğinin vaat edildiği o sınır kasabalarında yaşayanlara özgü bir içtenliği vardı Senatör Brown'un.

"Umarım yanılmıyorsunuzdur, Bay Brown. Her şey bir yana, hükümetteki... son faaliyetim olabilir bu."

"Biz, sizi başkan yapana dek!"

Çimenliğin içinden eve doğru yürürürken, Jefferson'ın koluna girdi Dr. Hutchinson; Jefferson da bu arada, ateşböceğinin parlamasına sebep olan faktörleri anlatıyordu bize.

Fayton yolunda ayrıldım Jefferson'dan.

"Siyasi kariyerimin bu son noktasında, beni ziyaret etmek için hummayı göze aldığınızdan dolayı size minnettarım" dedi Jefferson.

"Sanıyorum, siyasi kariyerinizin henüz başlangıcı bu, Bay Jefferson."

"Hayır, hayır, hayır." Sesi iyice alçalmıştı. "Fakat, sizin New York'ta, benim de Virginia'da gözümüzü monokratların üstünden ayırmamamız gerektiğini düşünüyorum. İletişim halinde olacağız."

Bu arada, Dr. Hutchinson ortaya çıktı ve faytonumla onu da eve bırakabilir miyim diye sordu. Kabul ettim. Ev sahibimizle, karşılıklı eğilerek birbirimize selam verdik (humma günlerinde hiç kimse el sıkışmıyordu).

Fayton hareket ettiğinde Jefferson bize el salladı. Evden gelen ışıkların altında, ucube bir bostan korkuluğunun gölgesine benzettim bir an onu. Ölüm de işte böyle gürünüyor olmalı diye düşünerek ürperdim; zayıflamış kolları ve bacakları, fısıldayan sesiyle bir kabustan fırlamış gibiydi Jefferson. Fayton uzaklaştıkça, yavaş yavaş bir canavardan oyuncak bir bebeğe ve oyuncak bir bebekten de hiçliğe, karanlığa dönüştü.

Konu övgüye geldiğinde, ağzı iyi laf yapıyordu Dr. Hutchinson'ın. "Böyle bir akıl hiçbir zaman görülmedi! Franklin bile böyle değildi; ki onu da iyi tanırdım. Eğer, Amerika'yı gerçek bir cumhuriyete dönüştürebilecek biri varsa, bu kişi Jefferson'dır."

"Ya da bir imparatorluğa. Kentucky'de yapmayı planladığı şeyler çok cüretkâr."

"Dünyanın saygı duyduğu şeydir cesaret. Yeni topraklara ihtiyacımız var."

"Ama, İspanya'yla bir savaşa ihtiyacımız var mı; bunun altından kalkabilir miyiz?"

Bu soruma güldü Dr. Hutchinson. "Şayet ihtiyaç duyarsak, elimizde mükemmel bir bahane olduğunu söyledi Jefferson. İspanyollar, Creek'leri kontrolleri altında tutuyorlar. Bu Kızılderililer, bizim yerleşim alanlarımızı taciz ediyorlar. Eğer İspanyol efendileri tarafından zapt edilmezlerse, İspanya'yı tehdit edecek Jefferson..." Birdenbire sesi kesildi Dr. Hutchinson'ın. "Çok fazla şarap içtim. Bağışlayın beni. Faytonu durdurur musunuz, lütfen."

Faytondan inerek, kustu Hutchinson. Hiç kıpırdamadan yerimde kalarak, yüzümü kâfura batırılmış mendille kapadım; hayatımın sonuna geldiğimden ve Jefferson'ı ölüm olarak görüşümün de bir uyarı işareti olduğundan emindim artık.

Dr. Hutchinson tekrar faytona bindiğinde, ikimiz de onun sarıhummaya yakalandığını biliyorduk. Dudaklarındaki kızarıklığın ve gözlerindeki cam gibi parıltının nedeni buydu.

"Bir yaz günü için fazla iyi besledi bizi" dedi Doktor.

Ona katıldığımı söyledim.

Sessizlik içinde Doktor'un evine doğru ilerledik. Birbirimize iyi geceler diledik. Dr. Hutchinson ertesi gün ölmüştü.

Birkaç hafta sonra Jonathan Sergeant da ölmüştü. Her zaman, o yaz Birleşik Devletler'i, devrimden sarıhummanın kurtardığını iddia eden –muhtemelen ciddiydi bu iddiasında– John Adams pek memnun olmuştu buna.

Michaux çıkartması başarısızlığa uğradı; fakat Jefferson kesinlikle uzlaşmış değildi. Herkesin, tüm suçu Yurttaş Genêt'ye atmasını sağlamıştı.

Böylesine gülünç kepazelikler yetmezmiş gibi, "panik havası sergilemeyi" reddettiği o akşam yemeğinden birkaç gün sonra, Hamilton'ın sonradan zevkle bana anlattığına göre, önce yolculuk masrafları için o uğursuz Bank of the United States'ten yüz dolar borç para almış, ardından da Monticello'ya kaçmıştı Jefferson.

On Beş

Albay'la City Hotel'e akşam yemeğine gittik bugün. Hiç âdeti olmadığı halde, kalkıp, hep müzmin bekar Charles Baldwin'in oturduğu masanın bir ucuna oturdu Albay. Şişman, kırmızı surat-

lı, kaba saba tavırları olan Baldwin, etrafını sarmış kafadarlarını, Samuel Johnson'ın üslûbuna benziyor zannettiği üslübuyla çeşitli fikirlerini anlatarak eğlendiriyordu.

"Ah! Albay Burr! Themistocles'imiz bizim. Nasılsınız, bayım?" Etrafındaki arkadaşlarına dönerek, "Ölümün sureti aramızda bugün" dedi.

Başını, ciddiyetle öne eğdi Albay Burr. Alçak sesle bir şeyler söyleyerek, Albay'ın dikkatini başka yöne çekiyormuş gibi yaptım; benim saçmalıklarımı dinliyormuş gibi davrandı o da.

Ama Baldwin'i durdurmak mümkün değildi. Kızarmış büyük bir ördeği parçalara ayırarak, ağzını büyük lokmalarla doldurup kırmızı Bordo şarabını da kafaya diktikten sonra, geveleyerek (ve hâlâ yemeğinden atıştırarak), "Böyle bir adamı ortalıkta, dürüst insanların arasında görmek hayret verici bir manzara! O –nasıl deniyordu– kanlı elleriyle. "

Fakat ansızın konuşmayı keserek, elleriyle boğazına yapıştı Baldwin; nefes almaya çalıştı ama beceremedi. Ördek parçalarıyla dolu tabağının üzerine kapaklandı.

Ortalık karışmıştı. Yan taraftaki odadan hemen bir doktor yetişti. Başı, alçak bir tükürük hokkasının üzerine yaslanmış, yerde yatan bu şişman adamı canlandırmak için çaba gösterildi.

Albay, titizlikle ayağa kalkarak, "Sanıyorum, Charlie, zavallı Bay Baldwin öldü." Hakikaten de öyle olmuştu. "*Oburluktan* gitti." Başını ciddiyetle salladı Albay. Etrafındaki insanlara dönerek, "Bu hepimiz için bir ders olsun" dedikten sonra, sanki gençliğimi ölümün bulaşıcılığından korumak istercesine, bu dehşete düşmüş masadan uzaklaştırdı beni.

Akşam yemeği olarak sokakta istiridye yiyerek karnımızı doyurduk; Burr, *ölümü andıran* bir kıkırdamayla Charles Baldwin'in aramızdan bu beklenmedik ayrılışına gülüyordu. Yaşlıların hiç acıması yok.

Ertesi gün öğleden sonra, tam Albay Burr'la çalışmamıza başlıyorduk ki, Michaux'un çıkarmasını sordum Albay'a.

"Hiçbir şey yolunda gitmedi." Fevkalade canlandırıcı bir esintinin odanın içinde dolaşımından kendini sakınmak için tozlu pencereyi kapattı Albay. "Bu oda biraz serin, öyle değil mi?" diyerek, ateşi körükledi. Bense acınası bir sessizlik içinde terliyordum.

"Jefferson'ın rüyasının Kanada'yı, Küba'yı, Meksika'yı ve Texas'ı ilhak etmek olduğunu unutma sakın. Ayrıca, Güney Amerika

üzerinde de bir çeşit hâkimiyet kurulmasından yanaydı; tıpkı Hamilton, tıpkı benim gibi."

"Bir cumhuriyet tarafından yönetilmek için çok geniş bir toprak parçası değil mi bu?"

Burr sırıttı. "Cumhuriyetler de İmparatorluklar kadar süratle şekil değiştirebilirler. Bonapart'ın yönetimindeki Fransa'ya baksana. Aramızdaki tek gerçek Cumhuriyetçi küçük Jemmy Madison'dı." Burr, kağıtlarla dolu kalın bir dosyayı açtı. "Zaten bugün de ondan bahsedeceğiz. Bu konuda not tutuyordum."

Aaron Burr'ın Hatıraları – Yedi

James Madison'la ilk karşılaştığımızda henüz on üç yaşındaydım ve New Jersey College'taki ilk yılımdı (Bundan sonra, bu kolejden şimdiki adı olan Princeton College olarak bahsedeceğim). Yıllardan 1769'du. Madison, benden beş yaş büyüktü; fakat, benim kadar erken gelişmiş biri sayılmazdı (yani ne babası ne de büyükbabası, College'ın rektörüydü; kariyerime ikinci sınıf öğrencisi olarak başlayabilmemi mümkün kılan bir gerçekti bu).

Ben, 1772 yılında mezun oldum. Madison 1771'de mezun olmasına rağmen, bakanlığa hazırlanmak için bir sene daha kaldı okulda. Zengin bir Virginia Ailesi'nden geliyordu ve bildiğim kadarıyla 1775'te, Orange County'de Kamu Güvenliği Komitesi üyesi olana kadar evde rasgele çalışmak dışında pek bir şey yapmamıştı. Bir yıl sonraysa, Eyalet Anayasası'nın taslağını hazırlıyordu Madison; bu Anayasa'ya, dini özgürlüğü temin eden "radikal" bir madde ekleyerek katkıda bulunmuştu. Virginia'lılar tarafından süratle reddedilmişti bu.

1780'den 1783'e kadar, Kongre'nin bir delegesiydi Madison. İşte burada parlamento usullerinin üstadı olmuş ve biraz eklektik olmakla beraber hatırı sayılır öğrenimini, nihayet, avukatların tuhaf sanatının zaferi olan Amerikan Anayasası'nı tasarlama acil görevinde tatbik etme olanağı bulmuştu. İyi ya da kötü; büyük ölçüde Madison'ın eseridir bu belge.

Anayasa'nın hazırlanmasından daha önemli olan şeyse, Madison'ın Anayasa'yı sözümona *Federalist* geçinen gazetelerde savu-

nurken ve gönülsüz Virginia'lıların, federal bir cumhuriyeti kabul etmelerini sağlarken gösterdiği başarıydı. Aslında, Madison'ın savunması öylesine göz alıcıydı ki (ve sonuç olarak da, düşmanları öylesine acımasız), Virginia'nın ilk senatörü olmayı kıl payı kaçırmıştı. Fakat, 1789 Seçimleri'nde James Monroe'yü alt ederek Temsilciler Meclisi'ne girmenin bir yolunu buldu.

Madison ufak tefek biri olduğundan ve çok sıradan göründüğünden, insanlar, o konuşmaya başlayana dek (neredeyse Jefferson'ınki kadar zayıf bir sesle), görmezden gelirlerdi onu; sonraysa, onu dinledikçe, yavaş yavaş Madison'ın ne kadar büyük bir küçük adam olduğunun şiddetle farkına varırdı insan. Ancak, hiçbir zaman Madison'ın başkan olacağını tahmin etmediğimi itiraf etmeliyim. Belki, kendisi de bunu tahmin etmiyordu. Madison'ın yükselişi, Jefferson'ın işiydi.

Ben on üç, Madison on sekiz yaşındayken, boyum onunki kadar uzundu. Artık olgun biri olmasına rağmen, benden daha ufaktı. Princeton'dayken yakın arkadaş değildik. Her şeyden önce koca kafalı, küçücük bir vücudu olan, tuhaf ve donuk bir gençti Madison ve kendisini ilahiyata vermişti; benimse, hiç bulaşmak istemediğim bir konuydu ilahiyat. Sonra, ben dünyevi biriydim; o ise kesinlikle değildi. Bildiğim kadarıyla, otuz yaşına geldiğinde New York'ta on altı yaşındaki bir kıza âşık olana dek, kadınlarla da hiçbir ilişkisi olmamıştı. Sonunda, kız, genç bir bakan için sepetlemişti onu. O günden sonra da, herkesin hüzünlü bekar arkadaşı olmuştu Madison.

Salgınla geçen 1793 Yaz'ından sonra, hükümet yeniden Philadelphia'da toplandı; kısa bir süre önce 4.000 kişinin ölmüş olmasına rağmen, tüm sosyete şaşırtıcı derecede neşeliydi. Tiyatro, Rickett's Circus ve Madam Bingham'ın davetleri arasındaki koşuşturmacayla, Yehova'nın gazabından sonra yeniden doğan bir taşra Babylon'u gibiydi Philadelphia ve her köşesi de, şüphesiz gerçek Babylon'un da olacağı gibi, pişmanlıktan ıraktı.

18 Mayıs 1794'te, yalnızca bedeni değil, aklı da çökerten uzun ve tehlikeli bir hastalıktan sonra, karım Theodosia'yı kaybettim. Istırabı sona erdiği için onun adına mutluydum; kendim ve kızımız adınaysa çok sarsılmıştım; bir daha hiçbir zaman onunla olamayacağıma inanamıyordum.

Mayıs'ın sonunda, ben hâlâ New York'ta merhum eşimin yarım kalan işleriyle uğraşırken, James Monroe elçi olarak Fransa'ya atan-

dı. Hem Madison'ın hem de Monroe'nün bana verilmesi için ısrar ettiği bir görevdi bu. Başkan, bu ısrarlar karşısında konuyu Hamilton'a özgü bir şekilde uzatarak hayır demiş; ancak, bu göreve Madison'ı ya da Monroe'yü atamaya istekli olduğunu da belirtmiş. Madison bu teklifi reddetmiş, Monroe ise kabul etmişti. Sonraları, yeni büyükelçi, konuyu Monroe'ye özgü bir şekilde uzatarak, benim *bölgesel* gerekçelerle reddedilmiş olduğumu açıkladı bana. Anlaşılan, görev ilk önce New York'tan Robert Livingston'a teklif edilmiş. O, görevi kabul etmeyince, Başkan da görevi başka bir New York'luya önererek, Fransa Elçiliği'nin, her nasılsa yalnızca New York'lulara açık bir görev olduğu izlenimini yaratmak istememiş. Monroe, benim bu saçmalıklara hakikaten de inanacağımı sanmıştı.

Bana kalırsa, hikâyenin aslını hiçbir zaman öğrenemeyeceğim. Ne de olsa, 1792'deki başkan yardımcılığı seçimlerinde, Güney'den bazı oylardan yoksun bırakılışımda Monroe'nün oynadığı rolü keşfetmek bile yıllarımı almıştı. Benim fazla genç olduğumu farketmişti Monroe. Bu, elbet doğruydu; ama o zaman neden beni desteklemeyi kabul etmişti ki?

Senatörlerin pek havalı, büyükelçilerin de fazla silik olduğu bugünlerde, bir elçilik makamına gelmenin bizim için ne demek olduğunu anlamak zor. Bir kere, bu görev kişiyi Amerika'dan uzaklaştırıyordu; (Franklin'den Adams'a, Jefferson'a, Monroe'ye Jay'e kadar her büyükelçi bunu halk huzurunda inkâr etmiş olsa da) kayda değer bir mutluluktur bu ve büyükelçilerin aksi yöndeki tumturaklı laflarına rağmen doğrudur da. Amerika Cumhuriyeti'ni, yabancı bir ülkenin mahkemelerinde temsil etmek harika bir şeydi. Ayrıca, pratik olarak konuşmak gerekirse, Birleşik Devletler'in varlığı, Avrupa güçlerinin birbirlerine düşürülmesine bağlıydı. Otuz senatörden biri olmak, korodaki tek bir "evet" ya da "hayır'dan başka bir şey olmak değildi. Cumhuriyet'i Fransa'da temsil etmekse, cumhuriyetin vücut bulmuş hali olmaktı; büyükelçinin verdiği kararlar tüm dünyayı da etkileyebilirdi. Jefferson'ın Louisiana'yı satın almasıyla sonuçlanan Livingston'ın manevraları bunun kanıtıdır.

Çok hayal kırıklığına uğramıştım ve Chestnut Street'teki Kongre Binası'ndan ayrılırken Madison'a da söyledim bunu. O günlerde sohbet etmek pek de kolay sayılmazdı. Hummanın tekrarlanmasından korktuğumuz için kâfura batırılmış mendillerin ardından konuşuyorduk.

Benim adıma üzülmüştü Madison; fakat beni teskin etmeye de çalışıyordu. "Monroe'nün pek çok kabiliyeti var..."

"Söyle bir tanesini." Hiç nazik olacak havada değildim.

"Jefferson ile birlikte hukuk okudu." Madison beni güldürmeyi her zaman becerirdi.

"Tamam. Bu çok önemli meziyeti kabul ediyorum. Fakat, Fransa hakkında hiçbir şey bilmiyor..."

"Keşke daha da az bilseydi! Fransız İhtilali'ni Jefferson'dan bile daha çok seviyor Monroe. Fransızların kendilerinden bile daha çok seviyor olabilir. Bizi düzgün bir şekilde temsil etmeyi asla beceremeyecek. Yani, senin temsil edebileceğin gibi."

Madison'ın beni pohpohladığını sanmıyorum. Zaten, iki yıl sonra, neredeyse yüzkarası olup geri çağrılmıştı Monroe. Washington'a çok öfkelenen Monroe da, o sergüzeştin hükümeti hakkında o zamana kadar yayınlanmış en nahoş yazıyı kaleme almıştı. Washington onu asla affetmedi. Hatta General'in gizlice bu kırıcı yazıyı tekrar tekrar okuyarak küfürler savurduğunu ve kenarlarına notlar aldığını duydum.

Jemmy Madison, birdenbire o kısık sesiyle, "Burr, kadınlar seni çok çekici buluyor. Söyle bana lütfen, neden?" diye sordu bana.

"Çünkü onlara karşımda erkek varmış gibi davranıyorum."

Madison muzipçe kaşlarını çattı. "Peki o zaman, Burr, erkeklere nasıl davranacağız?"

Hoşunuza gitse de gitmese de, aslında Jefferson'ın eseri olan Madison'ın espri anlayışı, mizahtan nasibini almamış parlak yaratıcısının aksine, samimi ve keskindi. Jefferson'ın eseri olmaktan hoşlandığını düşünürdüm Madison'ın. Ancak, Jefferson'ın ikinci kemancısının, Jefferson'dan çok daha iyi çaldığını düşünmüşümdür hep.

Bir süredir, Bayan John Payne adlı bir Quaker'ın işlettiği bir pansiyonda kalıyordum. Altı ay önceki sarıhumma salgınında dul kalmış kızı Bayan Todd da, Bayan Payne'de kalıyordu. Kalın kaşları ve boğuk, sevimli bir gülüşü olan Bayan Todd, kaba görünüşlü olsa da güzel bir kadındı. Gerçi, benim zevkime göre, biraz fazla etliydi; ama beğenilerim, bana genelde hükmetse de, tamamen bir zorba da değildir.

Sanırım Bayan Todd ve annesinin bende gözleri vardı. Ben de onun gibi yeni dul kalmıştım. Onun küçük bir oğlu, benim de küçük bir kızım vardı. Bir senatördüm ve zengin olduğum düşünülü-

yordu. Bu iki Quaker hanımefendi, olabilecek en hoş şekilde beni tuzağa düşürmeye giriştiler. Ama bende tuzağa düşecek göz yoktu. Ancak Bayan Todd hoşuma gidiyordu ve beni kullanmasını kendim istedim.

Senato oturumlarından sonra bu iki hanımla birlikte, evlerinin salonunda kahve içerdim; Bayan Todd günün siyasi olaylarıyla ilgili sorular sorardı bana; ben de bu sorulara, elimden geldiğince akıllıca cevaplar vermeye çalışır, bunu yaparken de Bayan Todd'un ilgilisini çekenin siyaset değil, siyasetçilerin kişilikleri olduğunu fark ederdim. Fakat cahil bir kadın değildi. Siyasi oyunlardan hoşlanıyordu; ayrıca bağlantıları da fena sayılmazdı; annesi, Patrick Henry'nin akrabasıydı; on beş yaşındaki kız kardeşiyse büyük bir skandal yaratarak evden kaçmış ve Başkan Washington'ın yeğenlerinden biriyle evlenmişti. Fakat tüm bu ilişkiler herhangi pratik bir amaç için fazla temelsiz ve hanımefendiler de Kral George ile Kraliçe Martha'nın salı günleri verdiği resmi davetlere kabul edilmek için fazla fakirdiler. Mühim bir şahsiyetle evlenmediği sürece, silik ve yoksul bir hayata mahkûmdu Bayan Todd.

Madison'la Bayan Bingham'ın evinin önüne geldiğimizde, içeri girmek için durdum.

"Oh, Burr!" Jemmy başını kaldırarak çok üzgün bir ifadeyle baktı bana. "Bir *müstehcen* gece daha desene!"

"Bunu benimle paylaşsana. Haydi, sen de içeri gel. Bayan Bingham çok sevinir."

Madison başını salladı. "Ben kadınların arasına katıldığımda, hiç kimse buna sevinmez."

"Ne, kendine acıyor musun yoksa?"

"Hem de ta derinden."

Birden, aklıma bir şey geldi. "Yarın akşam Bayan Payne'in pansiyonuna ziyaretime gel." Jemmy'e evin adresini verdim. "Tanışmanı istediğim biri var."

"Niye, adam postane müdürü mü olmak istiyor?"

"Hayır, *kadın* James Madison ile tanışmak istiyor."

Hiç inanmadığını gösteren bir ifadeyle bana baktı Jemmy. "Sevgili Burr, şimdiye kadar hiçbir kadın benimle tanışmak istemedi ve şu ilerlemiş yaşımda da herhangi bir kadının bunu istemesi olası değil."

İçten içe Jemmy'le aynı fikirde olduğumu söylemeliyim. Kırk üç yaşındaydı (ki o zamanlar, bunun ileri bir yaş olduğunu düşü-

nürdüm), neredeyse bir cüce gibiydi ve kadınlara karşı çok utangaç davranıyordu. Ama başkalarını mutlu etmek her zaman hoşuma giderdi. Bayan Todd'un Jemmy'nin görünüşünü ve tavırlarını görmezden geleceğine emindim; Jemmy'nin zekâsının derinliğini fark etmeye yetecek aklı yoksa bile, Temsilciler Meclisi'nin en güçlü üyesinin (ve o güzelim Montpelier Malikânesi sahibinin) bekar ve yalnız olduğunu anlayabilecek kadar zeki bir kadındı.

James Madison'ın, beni Bayan Payne'in evinde ziyarete geldiği bu gece, artık tarihe geçti ve benim de herkesin bildiğine ekleyecek fazla bir şeyim yok. Uşağım Brooks, o gece için dört kişilik yemek hazırladı: Bayan Todd, mürebbiyesi Bayan Lee, Madison ve ben.

Efsaneye göre, güya Madison, kendisini güzel Bayan Todd'a takdim etmemi rica etmiş benden. Bu doğru değil. Madison'a Bayan Todd'un onunla tanışmak istediğini, Bayan Todd'a da Madison'ın onunla tanışmak istediğini söyledim yalnızca. Bu dostane iki yalan, onların fevkalade bir başlangıç yapmalarını sağladı ve şu güne kadar, hiçbirinin karşısındakinin aslında bu buluşmayı talep etmemiş olduğunu bilmediğine dair bazı kanıtlar da var. Olanların hepsi, Eros'un rolünü oynayan bendenizin eseriydi.

Brooks'un ön salonda kurmuş olduğu zarif masada göz kamaştırıyordu Bayan Todd (Annesi Bayan Payne misafirlere takdim edilmiş; fakat sonra kendi işlerine geri dönmüştü). Madison başlangıçta utangaç davranıyordu ama Bayan Todd kısa sürede onun içini ısıtmayı başarmıştı; en iyi kırmızı Bordo şarabımla, tekrar tekrar Jemmy'nin kadehini dolduruyordu. O akşam tam çiçeği burnunda bir Quaker kızı gibiydi (Bayan Todd'un Paris'ten gelen pahallı elbiseler ve elbette Dolley Madison olarak kendi simgesi haline dönüştürdüğü o egzotik türbanları giymeye başlamasından çok önceydi bu).

Enfiye kullanmak için izin istediğinde, Dolley'nin nazikçe izin vermesi Madison'ın çok hoşuna gitmişti. Jemmy küçücük fare burnunu, kocaman dantel nakışlı bir mendille silmeyi bitirdiğinde, Dolley, "Bana yok mu, Bay Madison?" diye sordu.

Dolley, Madison'ın şaşkın bakışları arasında bir tutam enfiye alıp hızla burnuna çekerek, "Salgından korunmak için" dedi. Bir kadının enfiye kullanması şimdi olduğu gibi o zamanlar da görülmedik şeydi.

Her zaman, cüretkârlıkla anaçlık arasında hoş bir denge tutturmayı becermiştir Dolley ve birini etkilemeye niyeti varsa, ki

genelde vardı, hiçbir erkeğin ona gerçekten direnebilme şansı yoktu. Yıllarca, sadık bir dost oldu bana. Özellikle kızıma çok düşkündü.

Madisonlar, Başkanlık Köşkü'ne şimdiye kadar yerleşmiş olan çiftler arasında en *iyileriydi*. Geçenlerde, bir arkadaşım onları, şimdi yaşadıkları, yaşlandıkları ve ölüme yol aldıkları Montpelier Köşkü'nde görmüş. Solgun, kırılgan Madison, hasta yatağında uzanıyormuş.

Onu ziyaret etmekte olan ortak arkadaşımız, "Aman, konuşma" demiş, Jemmy'e yardımcı olabilmek için. "Böyle uzanmış yatarken konuşmaya çalışıp da kendini yorma."

Bu öneriye gayet normal bir ses tonuyla fakat tek bir harfi kasten yutarak, şöyle yanıt vermiş Madison, "Sevgili arkadaşım, atarken her zaman daha iyi konuşurum ben."

On Altı

Bir haftadır, Albay Burr'ın hatıralarıyla uğraşmaya hiç zamanım olmadı.

12 Temmuz'da, Jane McManus adlı bir kadının Albay'ın metresi olduğunu ileri sürerek boşanma davası açtı Madam. İddia makamı başka zina suçlamalarında da bulunmuştu. Ayrıca, mahkemeye, kendi mallarının Albay'ın elinden alınmasını talep ettiği ayrı bir dilekçe daha sunmuştu Madam. İşin aslı, Madam, Albay'ın başına o kadar çok hukuki iş çıkardı ki, Albay'ın bugünlerde yaptığı tek şey öfkeyle Madam'a karşı-davalar açarak Madam'ın sevgilisi olduğunu iddia ettiği bir sürü ismi ortaya dökmek. Tüm bu faaliyet onu öylesine gençleştirdi ki, artık ofiste şömine yakmaya ihtiyaç duymuyor.

"Onun on üç bin dolarını harcadığımı iddia ediyor! Ah, keşke yapsaymışım!" Eyalet boşanma kanunlarının hepsi, Albay'ın önündeki çuha kaplı masanın üzerinde duruyor. "Onun bir kuruşuna bile dokunmadım. Tam tersine." Görünüşe göre, Madam'ın faytonunu ve atlarını satmış olduğunu ve ücretli-köprü hisselerinden aldığı parayı unutmuş Albay. Zaten, söz konusu parayla ilgili konular olduğunda –ister harcıyor, ister borç alıyor olsun– Burr'ın mantıksızlaştığını fark ettim.

Madam'ın, avukatı olarak seçtiği isimse, Albay'ı bilhassa kızdırdı. "Bu kadının yaptığı şu münasebetsizliğe bakın!" Artık tüm New York'un bildiği gibi, avukatı olarak genç Alexander Hamilton'ı tuttu Madam. "Tanrı şahidim, ölen sevgililerini bile ortaya çıkarasım var. Hamilton'ın aslını da İncil'deki manada tanıdığını Tanrı biliyor ya!"

"Ne zaman oldu bu?" diye sordum Albay'a. Söylediklerini yazabilmek için ellerim kaşınıyordu; fakat Albay'ın geçmişe ayıracak zamanı yok artık.

"Madam, benden bile daha cüretkâr bir hayat sürerdi. Neyse, tüm dünya bunları öğrenecek."

Karısının davranışlarıyla ilgili birkaç iddianame taslağı hazırlamasında ona yardım etmemin ardından, beni Bay Craft'la bırakarak Jersey City'e doğru yola çıktı Albay. Bay Craft ise sürekli başını sallayarak kendi kendine, "Bok yoluna gidecek olanlar..." diye mırıldanıyordu.

On Yedi

Leggett'la beraber bok yoluna gidecek bendim dün gece.

Son iki gündür, İlgacı* liderler, çetelerin saldırısına uğruyorlar. Leggett, bu çeteleri kışkırtanların kim olduğunu bilmek istiyor. "Whig'ler olduğundan şüpheleniyorum."

"Sen de her zaman Whig'lerden şüpheleniyorsun." Siyahların köleliğini kaldırmak için başlatılan hareket, Güney'de hiç de popüler değildi aslında. Mesele New York'luların kölelik sistemini çok sevmeleri değil; bu sistemi kaldırmak isteyen erdemli insanları sevmemeleri.

Zenci mahallesinin merkezi olan, Five Points yakınlarındaki Centre Street'teydik. Tam karşımızda Afrika Piskopos Kilisesi vardı. Kilisenin muhterem papazı Peter Williams, Leggett'ı selamlamak için dışarı çıktı.

* İlgacı (Abolitionist): Siyahların köle olarak kullanılmasını yasaklamak isteyenler. (ç.n.)

Papaz, saldırıların bundan sonraki hedefinin kilisesi olacağından korkuyordu. Dinleyene bir şeyler çıtlatıyormuş havasını veren, siyasete yatkın, ufak tefek, siyah bir adam Peter Williams. Korkmakta haklıydı. "Beyaz radikallere saldıracaklarına, *bize* saldırıyorlar."

"Fakat, muhakkak, *siz* de Güney'de köleliğin kaldırılmasını istiyorsunuz değil mi?" Ne de olsa insanları sorgulayan bir gazeteciydi Leggett.

"Bunu istiyorum, Bay Leggett; ama şiddete katkıda bulunmaya niyetim yok; sonunda iş buna varacak."

Yayılan alacakaranlıkta, sokak lambaları yakılırken, sokaktaki evlerin kepenkleri gürültüyle inip kalkmaya başladı. Arada küçük bir aralık bırakacak şekilde açılıp tekrar kapanıyordu hemen kepenkler; çünkü, siyah nüfus, düşman yakınlarda mı diye görmek için etrafı böyle kolluyordu. Düşman yakındaydı. Çalınan bir davulun düzensiz sesini ve en kana susamış şarkılarını söyleyerek coşmuş İrlandalıların seslerini, Five Points'ten duyabiliyorduk.

Cuma akşamı İlgacıların, Chatham Street Şapeli'nde düzenledikleri bir toplantıya saldırı düzenlenmiş ve saldırganlar, hareketin New York'taki liderleri Arthur ve Lewis Tappan Kardeşler'i öldürmeye teşebbüs etmişlerdi. Çok şükür, Tappan Kardeşler paçayı kurtarmıştı. Ancak Lewis Tappan'ın evi ateşe verilmişti.

Dün gece, çetenin, bilinen her İlgacı'nın evini ve kilisesini (bu yüce gönüllü işgüzarların çoğu papaz; Leggett'ın bu harekete duyduğu heves yok bende) ateşe vererek, onları ortadan kaldırmayı planladığına dair bir söylenti çıkmıştı. Sonraysa, o kadar da azimli olmadığı ortaya çıktı çetenin. Fakat Afrika Piskopos Kilisesi'ne gerçekten saldırdılar.

Kiliseyi korumak için devreye sokulan yarım düzine kadar polis, artık aşina olduğumuz bu çetenin (bu delikanlıların yüzlerinin bazılarını tanımaya başladım), Five Points'ten kükreyerek bize doğru geldiğini görünce, sessizce ortadan kayboldu.

Çete, Kilise'ye hücum ederken, Kilise'nin papazı dar bir sokağın içlerine doğru gözden kayboldu. Kilise'nin camları tuzla buz edildi. Kapısı göçertildi. İçerdeki sıralar camdan dışarı fırlatılarak, sokakta ateşe verildi. Beyaz fakirler, siyahlardan gerçekten nefret ediyorlar.

Kilisenin kırık camlarından alevler çıkıyordu. Sokakta yanan sıraların etrafa saçtığı korkunç ışık, çetenin üyesi olmadığımız ve

düşmanca durduğumuz hemen fark edilen bizlerin, Leggett ve ben de dahil olmak üzere herkesin ve her şeyin üstünü kaplamıştı. Delirmiş gibi görünen bir düzine genç tarafından anında yere serildik; bize yaptıklarını tanımlayacak başka bir kelime bulamıyorum.

Üstümüz başımız çamura batmış ve her yerimiz kanlı tavuk tüyleriyle (şansımıza, kümes hayvanları satan bir dükkânın önündeki su yoluna yuvarlanmıştık) kaplanmış bir halde koşabildiğimiz kadar hızla koşarak, oradan uzaklaştık; bizim kavgacı Leggett bile bu çeteye karşı koymaya hevesli değildi.

Gidilebilecek en yakın yer benim kaldığım pansiyon olduğundan, oraya gittik. Pansiyoncu kadın temizlenmemiz için bize su getirirken, geçen ay kendisinin de ayaklanmış taşçıların saldırısına uğradığına yeminler ediyordu. Bu kadının seyrek dişli ağzından çıkan "saldırı" kelimesi, Sabine'e has müstehcenliğinin korkunç hayaletini getiriyordu insanın aklına.

"Eğer, belediye başkanı olsaydım, şehri yakıp kül eden bu İlgacıların her birini vurup öldürürdüm." İlgacılardan nefret eden Bayan Redman, diğer bir sürü basit insan gibi, İlgacıları, onlara zulmedenlerle karıştırıyor.

Leggett ve ben, tüylere batmış kıyafetlerimizi çıkartarak, yıkaması için Bayan Redman'e verdik. Sonra da iç gömleklerimizi çıkarmadan, elimizden geldiğince yıkanmaya çalıştık.

Göğsünü ovarken, Leggett'ın elleri titriyordu. Benim ellerim de titriyordu zaten. Yine de, Leggett'ın ne kadar zor nefes aldığını ve çıplak bodur bacaklarını kaplayan derinin, ne kadar da yeni yolunmuş bir tavuğun yağlı derisine benzediğini fark etmeden edemedim. Tavuklar bir türlü aklımdan çıkmıyor.

Evde Hollanda'dan gelmiş bir şişe cin buldum ve İlgacıların şerefine kadeh kaldırdık. Gecenin sıcaklığı, dışarıdan gelen haykırışlar, çığlıklar ve kırılan camların sesleriyle dolmuştu. Açık pencereden görünen karanlık çatıların üstünden, yan semtte yanan kiliseden yükselen pembemsi parlaklığı görebiliyorduk.

"Bu gidişle tüm şehirde işler çığrından çıkabilir." Mizacım gereği, anarşi fikri, Leggett'tan daha çok endişelendiriyor beni.

"Sanmıyorum." Leggett, gömleğinin düğmelerini açmış, yatağın üstünde arkasına yaslanmıştı; yeniden terlemeye başladığından, kıllı, kaslı göğsü parlıyordu. Göğsünün içindeki ciğerleriyse, artık iyileşemeyecek kadar parçalanmıştı. Yatağıma uzanmış bu

bedenin ölmekte olduğunu düşünerek, ölümden utanırcasına, başka yöne çevirdim gözlerimi. Çok şükür, ne düşündüğüm hakkında en ufak bir fikri yoktu Leggett'ın. Tükürdüğü kana, ansızın gelen titreme nöbetlerine, hastalıklı terleyişine aldırmıyor artık.

Yazdığım sayfalardan birkaçını Leggett'a göstererek, hoşuna gitsin ya da gitmesin, Albay Burr'ın kendi ağzından yazdırılan bir biyografisini derlediğimi anlattım ona. Bayan Van Buren'in geleceğin başkan yardımcısına gebe bırakıldığı zamanlarda, Burr'ın Kinderhook yakınlarında olduğunu kanıtlayan mektubu görünce çok sevinmişti Leggett.

"İşte bu, Charlie! Burr oradaymış! Artık elinde delil de var. Daha ne istiyorsun?"

Bir kez olsun, Leggett'a gülme fırsatı geçmişti elime. "Bu konuda, biz avukatların, siz gazetecilerden farklı ölçütleri var. Bir delil değil bu. Yalnızca ikinci dereceden bir teferruat."

"Ama ne teferruat!" Konuşurken farkında olmadan, dairesel, tuhaf bir hareketle göğsünü ovuyordu Leggett. Sanki ciğerlerine, işlerini yapabilmeleri için yardım etmeye çalışır gibiydi. "O mektup ve Albay'ın anlatacağı, himayesi altındaki bu adamla ilgili birkaç anı..."

"Ondan hemen hemen hiç bahsetmiyor..."

"Eh! Bu senin kabahatin. Biraz açıkgöz ol. Aklanmak istiyor Albay, öyle değil mi? Bunu, sana ve Davis'e itiraf etmiş sayılır. Ve kuşkusuz, sonuna kadar da bir güç olduğunun düşünülmesini istiyor. Bu yüzden, Matty Van'ı politikaya sokanın kendisi olduğunu anlatmasını sağla, nasıl..." Ani bir kramp ve bütün vücuduna yayılan bir düzensizlik, Leggett'ı cümlenin ortasında yakalamıştı. Nefesi kesildi. Sanki nefesini tutuyormuş gibi görünüyordu. "Telaşlanmaya lüzum yok" diye mırıldandı sonunda. "Ama, birazcık dinleneceğim." Yastığın üzerine düştü; tüm geceyi sanki uyuşturulmuşçasına yatağımda uyuyarak geçirdi.

Ben de bir sandalyeye kıvrılarak, acaba sabah uyandığımda misafirimi canlı bulabilecek miyim diye düşünürken uyuya kalmışım.

Sabah, beni Leggett uyandırdı. Bütün elbiselerini giymişti ve turp gibi görünüyordu. "Şafak söktü. Karım, beni merak edecek. Yatak için teşekkürler. Sen de bildiriyle uğraşmaya başla. Haydi, hemen! Kongre'den önce, yani Ekim'den önce hazır etmeliyiz bu kitabı. Kendini, yalnız başına, bu işi zamanında bitirebilecek gibi hissetmiyorsan, beraber de yapabiliriz."

Leggett gitmişti. Aylardan Temmuz'du. Bilmediğim bunca şey varken, üç ay içinde nasıl hazır olabilirdim?

On Sekiz

Albay'ın, Madam'a açacağı karşı davalar konusunda aklı karışmaya başladı. "Bir beyefendiye yaraşır türden bir davranış değil belki de bu."

Bu konuda ona akıl vermeye kalkışmıyorum. Zaten onun da böyle bir şey istediği yok; Albay, genellikle, kendisine konuşur; ben de dilsiz bir dinleyici olarak dinlerim onu.

"Yine de, bana vurulan büyük bir darbe o dilekçe; sanki istediğim parasıymış gibi. Ama tüm dünyanın kendisi gibi olduğunu sanır o zaten. Zamanında, herkesten para alan kendisiydi. Benden. Hamilton'dan. Ve biz –ben– hiçbir zaman bu paraları geri istemedim."

"Peki, Hamilton istedi mi?"

Sorumu duymamıştı Albay. "O Fransız sevgililerinden ilki, onu kapı dışarı ettiğinde, onu borçlular hapishanesine düşmekten kurtaran bendim ve verdiğim paranın bir kuruşunu bile geri istemedim. Ama o neyse o; ben de neysem oyum."

Albay aniden konuşmayı kesti; çuha kaplı masanın üzerindeki yeminli ifadeleri bir kenara itti.

"Haydi, daha hafif konulardan bahsedelim. Örneğin, 1795 Sonbahar'ında, Massa Tom'un aile hayatını gözden geçirelim."

Aaron Burr'ın Hatıraları – Sekiz

Üçüncü Kongre'nin son oturumunda, Jay'in İngilizlerle yaptığı antlaşmanın onaylanmasına karşı olan mücadeleyi ben yönettim. Antlaşma beceriksizce düzenlenmişti ve bizim aleyhimizeydi. Bizim, *Amerikan* gemileriyle pamuk ihraç etmemizi yasaklayan bir madde içeriyordu. Aslında, yeniden bir koloniye çeviriyordu bu antlaşma bizi. Aynı zamanda, Cumhuriyetçi Parti ve Federalist

Parti arasındaki derin ve uzlaştırılamaz bölünmeyi de açığa çıkarıyordu; Cumhuriyetçiler ve Federalistler, artık yalnızca iki farklı grup değillerdi, gerçek birer parti olmuşlardı. Biri Fransız yanlısı, diğeri Britanya yanlısıydı. Biri, eyaletlerden oluşan gevşek bir konfederasyon, diğeriyse güçlü bir merkezi idare istiyordu; biri, şehirdeki işçilerle ittifak kurmuş bağımsız çiftçilerden oluşuyordu, diğeriyse, ticarete ve imalata sadıktı. Biri Jefferson, diğeri de Hamilton'dı.

Hamilton'ın Meclis'teki gücü, sayıca bizimkinden üstün olduğundan, antlaşma beklendiği gibi hemen onaylandı. Yalnızca, Lordlar Kamarası'ndaki Cumhuriyetçilerin en önde geleni olarak görülmüyordum artık (Madison'ın, diğer Meclis'teki konumunun aynıydı bu); aynı zamanda, Vali Clinton'la beraber, New York Eyaleti'ndeki partinin lideri olarak da kabul ediliyordum. Bu arada, bir dizi kişisel ittifak da kurmuştum; Pennsilvania'da Gallatin'le, Connecticut'taki Edwards kuzenlerin bazılarıyla, New Jersey'de Jonathan Dayton'la ve hayati önemi olan Virginia'da Madison ve (sanmıştım ki) Monroe'yle. Tennessee Birliği'ne giriş hakkı elde edebilmek için de büyük uğraş vermiştim. Bu uğraş sayesinde, kendini Kongre Binası'nın dışında bana tanıtan, o eyaletin ilk temsilcisinin dostluğunu kazanmıştım.

"Tanrı şahit, Albay Burr, ömrüm boyunca sizin hayranınız oldum!" Andrew Jackson, yakışıklı, çabuk öfkelenen ve genelde olduğu gibi, heyecanlandığında tutarsızlaşabilen bir genç adamdı. Ayrıca, ağzının kenarları da sulanırdı; sonraları üstesinden geldiği nahoş bir alışkanlıktı bu. Jefferson, "çılgın köpek" derdi Jackson'a.

Jackson'ın şerefine güzel bir yemekli davet vermiştim; ama o, bir araya gelmiş olan topluluktan, şaraplardan aldığı zevki almadı. Kongre'den hoşlanmazdı Jackson ve Kongre de onun bu duygularına aynen karşılık verirdi. Sonraları, mevkisinden istifa etti; sanıyorum sıkılmış olduğundan. 1800 Seçimleri'nde bana çok faydası dokunmuş olan dostluğumuz, ben bundan altı yıl sonra vatana ihanet suçuyla tutuklandığımda, onun adı da benim suçortağım olarak geçince, neredeyse zavallı Jackson'ın sonu oluyordu.

Virginia'lılar, 1792'de eğer George Clinton için başkan yardımcılığı adaylığından çekilirsem, dört yıl sonra aynı mevki için beni destekleyeceklerine söz vermişlerdi. Yaşamda olduğu gibi, siyasette de verdiği sözü tutmalı insan. Benim Don Kişotvari kanunum bu

olmuştur hep. Fakat, Virginia'lılar pek de... Bunu doğru tabir edecek bir kelime arıyorum. Özenli değillerdi? Bu yüzden, ben de cuntanın bana verdiği sözü, Virginia'lıların şefine hatırlatmanın zamanı geldiğini düşündüm.

18 Eylül 1795'te posta arabasıyla Philadelphia'yı terk ettiğimde, humma, bu sefer de New York'ta patlak vermişti. Uşağım Alexis yolculuğumda bana eşlik ediyordu. Neden bir insanın uşağı, kendi anlatımında ya da başkasının dilinden anlatıldığında, o insanın hayat hikâyesinde geçmez ki? Halbuki hayatlarımızın büyük bir kısmı gerçekten çok yakınımız olan uşaklarımızla geçiyor. Hayatım boyunca Santo Domingo'lu zenci Alexis kadar gerçek bir dostum olmadı. Alexis, bir gün bana... neyse, bu başka bir hikâye.

Washington "şehri"ne vardığımızda, tuhaf derecede aptallaşmıştım. Kulaklarım uğulduyordu. Ateşlenmiştim de. Yine de Bayan Duncanson adındaki, şehitlerin ve azizlerin cesaretini sergileyen bir kadın, beni hanına kabul etti. Herhangi bir başkası, o 1793 Yaz'ında Philadelphia'daki salgından kaçarak, sığınmak istedikleri kasabalardan, taşra halkının tüfekleriyle uzak tutulan pek çok insanın başına geldiği gibi, beni kapı dışarı ederek ormanda ölüme terk ederdi. Başkan Washington bile, Mount Vernon'a gitmek için Philadelphia'dan ayrıldığında, yol üstündeki köylerin bazılarına sokulmamış, His Mighteness de bu yüzden, etrafı, kendisine hayran vatandaşlarla sarılmış olarak değil, ona karşı kayıtsız duran ağaçların altında uyuyarak geçirmek zorundan kalmıştı geceyi.

Ertesi sabah Alexis perdeyi açıp yüzümü gördüğünde, benim yanımda çalıştığı dönemin pratikte son bulmak üzere olduğunu fark etmişti. "*Diable!*"*

"*Qu'a-t-il*?"** Ancak zorlukla konuşabiliyordum. Bana bir ayna getirdi Alexis. Yüzüm ve boynum şişmiş; gözlerimin akları da, zavallı Dr. Hutchinson'ın son kez üzerimde gezdirdiği gözleri gibi kızarmıştı. En kötüsü de, ne yutkunabiliyor ne de konuşabiliyordum.

Bayan Duncanson, nezaketin ta kendisiydi. Evde humma lafı telaffuz bile edilmedi ve humma da –bahsi geçmeyince– kibarca bir sonraki safhasına geçmedi. Hiçbir şey yemedim; hiçbir doktorun kanımı akıtmasına da izin vermedim; birkaç gün sonra, yepyeni

* Fr.: "Şeytan!" (ç.n.)
** Fr.: "Ne var?" (ç.n.)

bir insan olarak kalktım yatağımdan ve sapasağlam, ülkemizin yeni başkentini dolaşmaya çıktım.

Böylesine heves kırıcı ıssız kırları ömrümde görmediğimi itiraf etmeliyim. Ortalıkta, Capitol'ün belirli kısımlarının ve Başkanlık Köşkü'nün yükseltisinden başka hiçbir şey yoktu. İnşaatçılar, 1806'da şehri son kez ziyaret ettiğimde de hâlâ el sürülmemiş ve hâlâ dolu olan, aynı barakalarda yaşıyorlardı.

Ben de, Capitol yakınlarında iki arsa alan General Washington dahil herkesin yaptığı gibi bu toprakların geleceğiyle ilgili tahminler yürüttüm. Beyaz Saray'ın yakınındaki bir arazi için kaparo vermiştim. Halimiz görülmeye değerdi doğrusu! At sırtında yetişkin adamlar, karanlık ormanın içinde at koşturuyor ve bu bataklık toprakların şurasına veya burasına işaret edip bilmiş bilmiş, "İşte burası bilmem ne sokağının köşesi. Capitol'e pek yakın. Buraya, bir ev –hayır, bir otel– yaptıracağım" diyebilmek için haritalara başvuruyorduk. Ancak, bu ıssız topraklarda sebat edenler gerçekten de çok büyük servetler yaptılar. Her zamanki gibi, ben, o insanlardan biri değildim.

Washington City'den sonra, içinden, hayatımda gördüğüm en tehlikeli ırmakların ve geçitlerin bazılarının geçtiği, vahşi fakat muhteşem topraklarda ilerleyerek Monticello'ya doğru at sürdüm.

Eylül'ün sonlarına doğru bir sabah, saat onda Monticello Köşkü'nün inşa edilmekte olduğu bir tepenin yamaçlarındaydım. Etrafta bir kargaşadır gidiyordu. Bir düzine kadar zenci erkeğin, daha doğrusu çocuğun çalıştığı bir demirci ocağı, çivi üretiyordu. Tarım toplumunun havarisi, artık büyük çapta bir imalatçı olduğunu iftiharla itiraf ediyordu.

Beni, demirhanede karşılayan Jefferson, "Başka bir şansım yok" dedi. "Mahsuller, evin inşaat masraflarını; çiviler de bakkaliye masrafını karşılıyor. Yaptığım hesaba göre, şu anki üretim oranında devam edersem, dört yıl içinde tüm borçlarımı ödemiş olacağım." Ona iltifatlar ettim. Beni borçlarımdan kurtarsın diye, ben de çivi imalatı işine girmiştim. Ama nedense, çiviler bir türlü bu işi görmüyordu.

Jefferson atına atlayıp, köşke çıkan tepeyi benimle beraber tırmandı; çene çalmayı hâlâ sürdürüyordu. O zamanlar elli yaşlarındaydı; saçları ağarmaya başlamıştı ve hüzünle, hayatının sonunun habercisi olarak gördüğünü belirttiği romatizmalarıyla dertteydi başı.

Jay'in antlaşmasına karşı çıkışımı takdir etmişti Jefferson. "Senato'daki en iyi hukuki zekâ sizinki."

Rakiplerimi göz önüne aldığımızda, bunun çok da büyük bir iltifat olmadığını söyledim Jefferson'a.

Aniden Jefferson'ın atı şahlandı; atın ağzından akan köpüklere kan karışana kadar, vahşice dizginlere asıldı Jefferson; bu arada zavallı hayvanın sırtı iyice kızarıncaya kadar da atı sürekli kamçılamıştı. Jefferson'ın atlara karşı olağan muamelesine ilk kez tanık oluşumdu bu.

En tepeye vardığımızdaysa, Palladyen* bir harabeyi andıran köşke hayranlığımı dile getirmem bekleniyordu benden. Evin ana bölümünün yarısı yerinden sökülmüştü. Duvarlar, etrafa tuğlalar saçarak yıkılıyor; sonra da, Jefferson'ın son projeleri uyarınca yeniden yükseliyorlardı. "Sanırım, dünyada, yıkıp yeniden yapmak kadar hoşuma giden başka bir şey yok."

Tuğla fırınlarıyla dolu bir çayırın içinden at sürdük. Her yer durup dinlenmeden çalışan kölelerle doluydu. Ne kadar "parlak" olduklarını görmek beni şaşırtmıştı. Bu kelime Güney'de hâlâ kullanılıyor mu bilmiyorum ama, o günlerde, büyük oranda beyaz kanı taşıyan kölelere "parlak" denirdi. Tenleri, benimkinden epeyce açık olan bunca kadın ve erkeğin Jefferson'ın malı olduğunu görmek beni huzursuz etmişti.

Kölelerin bazıları çok yakışıklıydı; özellikle de, en ünlü üyesi, efendisinden en az beş çocuk doğurmuş olan Jefferson'ın metresi Sally'nin ailesi Hemingslerin mensubu olanlar. Geçenlerde, Sally'nin şimdi oğullarından biriyle Maryland'de yaşadığını öğrendim. Görünüşe göre, annesini, Aberdeen'deki komşularından kimliğini gizlemeye mecbur bırakan oğlan, artık beyaz kabul ediliyormuş.

"Parlak köleler, kayınpederim John Wayles'ten miras kaldı." Jefferson içini çekti. "Pek çoğunun, kayınpederimin çocuğu olduğu bir sır değil; zaten Virginia'da hiçbir şey sır olarak kalamaz." Sally Hemings, Wayles'in kızlarından biriydi; bu da, Jefferson'ın merhum karısının üvey kardeşi yapıyordu onu. Eğer Monticello'nun misafir odasındaki portreye güvenebilirsek, Martha Wayles'e olağanüstü benziyordu Sally. Jefferson'ın, güzel kölesiyle ya-

* Palladyen: İtalyan mimar Andrea Palladio'nun (1518-80), klasik prensipleri dikkate almaksızın antik Roma mimarisini taklit eden tarzıyla yapılmış. (ç.n.)

tarak, aynı zamanda baldızıyla da beraber olduğunu düşünmek insana komik geliyor! Onun, bu konuda bir ahlak dersi vermesini dinlemek çok zevkli olabilirdi.

Sally bizi kapıda karşıladı. Açık tenli, güzel bir kızdı. Bu evde üstlendiği göze çarpmayan kadın kahya rolünde, Jefferson'ın bir eşten olmasını beklediği her şeydi aslında: itaatkâr, utangaç ve biraz da aptal.

"Kadınların, entelektüel olarak erkeklerden aşağı oldukları benim gözümde aşikâr." Bunu yemek masasında, şaraplarımızı yudumlarken söylemişti Jefferson. "Sözüm meclisten dışarı tabii; ayrıca, Adem'in kaburgasından yaratıldıkları teorisine dayanarak söylemiyorum bunu; açık kanıtlara dayanarak söylüyorum." Sonra da, benim, bu Virginia'lı çiftçi ve amatör entellektüelden çok daha iyi Yunanca ve Latince bilen –eğer kriter, böyle bir bilgi olacaksa– Theodosia'yla olan eğitici deneyimime gönderme yaparak, birkaç salakça görüş öne sürdü. Bense, Jefferson'ın bu görüşlerinin hepsini çürüttüm. Yemek odasında çınlayan, yere düşen tuğla sesleri, kölelerin bağrışları ve gelen giden yük arabalarının gürültülerinden farkına varabildiğim kadarıyla, dostane bir edayla tartışıyorduk.

Masadaki diğer misafirlerin hepsi Jefferson'ın komşularıydı; yemeğin sonu gelmeden sarhoş olan, Virginia üst tabakasından toprak sahipleriydi bunlar. Masanın başköşesinde, Jefferson'ın kızı Martha oturuyordu. Martha'nın kocası ve Jefferson'ın iki kız kardeşi de evde olmalarına rağmen, hasta olduklarından bize katılamamışlardı. "Tüm yaz boyunca doktorluk ve hastabakıcılık yaptım" dedi Jefferson. Misafirlerinin aksine, güzel Fransız şarabından yavaş yavaş içiyor ve sebze ağırlıklı besleniyordu; benim de genelde takip ettiğim, akıllıca bir perhizdir bu.

Kaçınılmaz olarak, laf dönüp dolaşıp Hamilton'a geldi. Ne zaman rakibinden bahsetse, içine şeytan girmiş bir adama dönüşüyordu Jefferson. "Bu monarşi anıtının dehasını inkâr etmek mümkün değil; bir anıt bu adam. Onun emeklilik dediği bu dönemdeki yozluğu ve acımasızlığı kadar aşikâr bu."

Hamilton'ın acımasızlığına tanıklık edebilirdim ve yaptım da bunu. O sıralar, New York Eyaleti'nde, Federalistlerin zafer üzerine zafer kazanmasını sağlıyordu ve bizim parti tam bir düşüşteydi. Sonuç olarak, ben Senato'daki koltuğumu Hamilton'ın kayınpederine bırakacaktım ve valilik de Clinton'dan John Jay'e geçecekti.

Jefferson'ın özellikle ilgilendiği konu, Hamilton'ın sonunda, "güce olan tutkusunu açığa çıkarmış olmasıydı. Tanrı aşkına, bir monokrattan başka kim, on iki bin milisi Batı Pennsylvania'ya sürebilirdi? Hem de yalnızca viski vergisini ödemek istemeyen, zaten ödememesi de gereken, ayrıca da hiç direniş göstermemiş olan birkaç çiftçiyi yakalamak için?"

"Bu vergi gerçekten de aptalca" diyerek hak verdim Jefferson'a. Beni ağırlayan ev sahibime, dışişleri bakanı olduğu zaman Viski Vergisi Yasası'na hiç karşı çıkmamış olduğunu elbet hatırlatmadım.

"İhtilal'de, böyle adaletsizliklere bir son vermek için savaştık biz."

"Evet, öyle yaptık; ama şimdi, Kongre'nin vergi çıkarma ve toplama yetkisine sahip olacağını açıkça ifade eden bir Anayasa'mız var ve bu yüzden de, vergi ödemeleri yapılmak zorunda."

"*Kongre*'nin buna yetkisi var, evet! Yürütme'ninse yok!" Canı istediği zaman ufak kusurları bulmada Jefferson'ın üstüne yoktu doğrusu. Ancak bu sefer, daha önceki Bank of the United States meselesinde olduğu gibi, sonunda eyaletlerin birliğinin bölünmesine yol açacağından kuşku duymadığım hükümsüzlük yasasının uygulanabilmesi için zemin hazırlıyordu. Jefferson için, yapmak istediği işlere imkân sağladığı sürece bir kolaylık; onun işlerini engellediğindeyse, monarşik bir belgeydi Anayasa. Yurtiçindeki yönetimi eyaletlerin işi olarak; dışişleriniyse, Yürütme'nin işi olarak görüyordu ve bu iki görevin birbirinden bağımsız bir şekilde götürülebileceğini düşünecek kadar da saftı o zamanlar. Bu konularda aydınlanmaya, başkan olarak, Akdeniz'deki korsanlarla savaşmaya, Louisiana'yı satın almaya, gizlice, hem Doğu hem de Batı Florida'yı ele geçirmeye ve eğer mümkünse Küba'yı ilhak etmeye karar verdiğinde erişecekti. Jefferson'ın başkanlığı sona erdiğinde, Yürütme organı, o iki "monarşistin", Washington'ın ve Adams'ın dönemlerinde, hiç olmadığı kadar güçlenmişti.

Jefferson'ın kızı (ona çok benziyordu) konuyu değiştirmeye çalıştıysa da, Jefferson kendini kaptırmıştı bir kere. Bir sel gibi akan söylevinin dökümünü doğru düzgün verebilecek kabiliyete sahip değilim. Sanki yüksek sesle düşünüyordu Jefferson ve o düşünürken, kendini onunla *beraber* düşünmeye mecbur hissediyordu insan; bu süreçte, onun aklının öyle bir parçası oluyordunuz ki, onun bir tabir üzerinde tereddüt ettiği her seferde, kendi beyninizin tüm çalışması

da duruyor ve onun aklının hepiniz için düşünmesini, hepiniz için ifade etmesini bekliyordunuz. Ne şeytanca bir yetenekti bu!

"Arkadaşı Duer'in sahtekârlıklarını öğrendiğimiz an suçlamalıydık Hamilton'ı. Duer'in Hazine'de her yaptığından Hamilton'ın haberi olduğundan hiç şüphem yok. İkisi de bu işin içindeydiler. O iki muhbir Bay ve Bayan Reynolds gibi, iki vicdansız vurguncu!" Gözleri parlayarak baktı. Yılanın bakışlarıyla büyülenmiş o tavşan gibi, Jefferson'a doğru döndüğümde, önce parlak gözlerinde şimşekler çaktı; sonra da gözlerini kaçırdı benden. Aklıma gelmişken şunu da söylemek gerek, hayatımda gördüğüm en oynak bakışa sahipti Jefferson. Fakat, bir ömür boyunca mahkemelerde yaptığım çapraz sorgulamalardan sonra, konuşurken bakışlarınıza karşılık veremeyenin doğru söyleyen, gözlerinizin içine bakan tanığınsa yalancı olduğu sonucuna vardım. Kuralım, elbet, bu tek istisnayla ispatlanmış oluyor!

Masadaki hanımları dikkate alarak, Reynolds *meselesi*'nden daha fazla söz etmedi Jefferson. Monticello'da geçirdiğim bu geceden kısa bir süre sonra, Hamilton'ın bu tuhaf ve uçarı çiftin şantajına maruz kalışıyla ilgili garip hikâyenin tümünü öğrenmiştim.

Jefferson'ın, şimdi de Washington'ın karakteriyle ilgili derin düşüncelerini anlatmaya başlaması, masadaki toprak ağalarının pek hoşuna gitmişti (ziyafetin sonunun geldiğini işaret ederek, masanın altında gözden kaybolan biri haricinde).

Dışarıdaki çimenliğe çıkmıştık; çimenlik yerine, kükrercesine seslerin yükseldiği iki tuğla ocağı arasında kalan, çimlerle kaplı bir alan demek daha doğru olur aslında. Virginia'lılar bu gürültüye ve kargaşaya öylesine alışıklardı ki, tıpkı ev sahibi gibi, onların da buna aldırdığı yoktu.

Washington'ın, artık yalnızca kurmuş olduğu hükümete değil, kendisine de yapılmakta olan ve sıklığı da gün geçtikçe artan saldırılara gösterdiği tepkiye anlam veremiyordu Jefferson. "Her şeyden önce, özgür bir basına sahip olmanın bedeli bu ve bunun sağladığı faydalar göz önüne alındığında, çok da küçük bir bedel."

"Belki de" dedim, "suçlamaların *kaynağı* Başkan'ı endişelendiriyor."

Jefferson, sahici bir masumiyetle baktı bana. "Kaynağı mı?"

"Freneau'nun gazetesi sizin çıkarlarınızı gözetiyordu."

"Fakat, şuna kuşku yok ki, Philadelphia basınında bir denge tutturmak zorundayız. Ayrıca, ben hiçbir zaman Fenno'nun gazetesi ve orada bana yapılan saldırılardan dolayı şikayet etmedim." Jef-

ferson, yaptığımız hemen her konuşmada, "özgür" basının iftiraları, dalaletleri, fesatlıkları, onur kırıcı yayınları ve ahlaksızlıklarıyla ilgili sert şikayetlerini dile getirirdi oysa; en az bir kere de yayın durdurmaya çalıştığını biliyordum.

"Büyük bir siyasetçi, böyle ufak tefek iğneleyici sözleri görmezden gelmek zorunda. Hamilton onu tamamıyla yıkmadığı sürece, Washington'ın tarihteki yeri sağlam." Bunu söyledikten sonra, kaşları çatıldı Jefferson'ın ve yakınlardaki bir duvardan yere yığılan tuğlaların çıkardığı sesin eşliğinde uzun, azarlayıcı bir nutka başladı. "Yurtdışından beni değil, kurmakta olduğumuz cumhuriyeti görmeye gelen misafirlerin kuşatması altındayım; bu tür bir yaşamın..." Eliyle, üzerinde evinin yükseldiği dağın tepesini, tuğla ocaklarını ve aşağıdaki vadiyi kaplayan bronz yapraklı ağaçların manzarasını işaret etti Jefferson. "...mümkün olup olmadığını merak ediyorlar. Nasıl olur da bir insan, kendi topraklarında –hükümet bunu kendi ödemek ya da batıdaki Kızılderilerin elinden almak zorunda da kalsa, herkesin en az yirmi beş dönümlük toprağı olmasını istiyorum– bir çiftlikte, ailesiyle beraber, kendi yiyeceklerini yetiştirerek, kendi kıyafetlerini –ve evet, çivilerini de– yaparak, kendine yetebilir görmek istiyorlar! Bana inanın, Albay Burr, bir insanın, bu harika iklimde, böylesine verimli topraklarda yapamayacağı hiçbir şey yok; buna..." Jefferson'ın sesi ciddileşti; her zamanki hafif, nefes nefese çıkan sesin yerini, görülmedik berraklıkta bir ses tonu aldı. "...klasik dönemlerden beri hiçbir ulusun kurmaya teşebbüs etmediği –biz gelene kadar– türden bir cumhuriyetin, *gerçek* bir cumhuriyetin kurulması da dahil. Fransa'yla kurulan ittifak işte bu yüzden çok önemli. Çünkü biz ikimiz, dünya üzerindeki yegane cumhuriyetlerin sahipleriyiz ve birbirimize öğretecek çok seyimiz var."

Hakikaten de vardı! Biz Monticello'daki bu çimenlikte konuştuğumuz sırada, Fransız ordusundaki Bonapart adlı bir subay, Paris'te bir kalabalığın üzerine ateş açarak iki yüz kişiyi öldürdüğü için Cumhuriyet namına tebrik ediliyordu; yakında bizi dünya üzerindeki tek Cumhuriyet olarak bırakacak kartal, kanatlarını germeye başlamıştı bile. Ancak, nihayetinde, kim daha gerçek bir imparatordu? Artık tarihe karışmış askeri fetihleriyle Bonapart mı? Yoksa, bugüne kadar dayanan stratejik kazanımların sahibi Jefferson mı?

Fransa konusu, ev sahibimizin daldan dala atlayan aklına Santo Domingo'daki sorunları getirmişti. "Orada yaşananlardan hepimi-

zin bir ders çıkarması lazım." Bilhassa Virginia'lılara hitap ederek söylemişti bunu Jefferson. "Siyahlar beyazları, köleler sahiplerini öldürdüler. Ve size şunu söyleyeyim ki, eğer kölelik kurumunu –yavaş yavaş– sona erdirmenin bir yolunu bulamazsak, bizim torunlarımız, aynı bugün Santo Domingo'da katledilen Fransızlar gibi katledilecekler."

Jefferson'la yaptığımız bu konuşmayı, New York City'nin, İlgacılarla onların düşmanlarının cengine şahit olan bir savaş meydanına dönüştüğü şu günde hatırladım. Bu iki grup da, Jefferson'ın adını istismar etmekte. Onu, şu anda aramızda, bize kendini ifade etmeye çalışırken görebilmek için neler vermezdik!

Şu kadarını söylemek gerekirse, kırk yıl önce bir İlgacı değildi Jefferson. Santo Domingo'da olanlardan nefret ediyor ve korkuyordu. "Sebebi ne olursa olsun, hiçbir durumda, anarşiye göz yumamayız" derdi. Bu, köleliğe geri dönülmesi anlamına da gelse, Fransa'nın en kısa zamanda Santo Domingo'lu siyahlara iyi bir hükümet iade edebilmesi için dua ederdi. Birleşik Devletler'deki sorunun tek bir çözümü olduğunu düşünüyordu. "Siyah insanlarımızı gemilerle Hint Adaları'na ve Afrika'ya geri göndermeli ve kendi ortamlarına geri döndüklerinde, onlara ne kadar irfan verebilmişsek onu kullanarak, bizim burada tadını çıkardığımız özgürlüğün keyfine orada varabilmelerini ummalıyız."

Jefferson'ın bu sözünden sonra Virginia'lılar içeriye geçti; Jefferson da bana, icat ettiği bir sabanı göstermeyi teklif etti. Sabanın olduğu yere doğru ilerlerken, sevgiyle torunundan bahsetti. "Tam bir Kızılderili gibi; kış günü yalınayak dolaşıyor. Ayaklarına mokasen bağlamalıyız."

Yürümeye devam ederken, bilgili bir şekilde Kızılderililerden bahsetti Jefferson. "Bence, bizimkine benzer bir soydan geliyor olmalılar. Zekâları, bizimkine eşit görünüyor; ama maalesef, eski ve kötü geleneklerine çok bağlılar; bu yüzden de avcının gayesiz yaşamını tercih ederek, toprağı işlemiyorlar. Ancak, onları bu hale getiren şayet Amerika ortamıysa, acaba bizim üzerimizde de aynı etkiyi gösterecek mi diye merak ediyorum.

"Yani, biz de avcı mı olacağız demek istiyorsunuz? Şehirlerimizi terk edecek ve..."

"*...çiftliklerimizi*" derken Jefferson'ın vurgusu belirgindi. Ufak, altın saçlı bir çocuk, efendisinin yeni icat ettiği ama oldukça iyi iş gören sabanına taş atıyordu.

Jefferson, sakince çocuğun sabanı taşlamasını izliyordu; aklıysa hâlâ Kızılderililerdeydi. "Buffon elbette yanılıyordu. Kızılderililerin fiziksel olarak dejenere olmuş olmalarını, yapı olarak Avrupalılardan daha ufak olmalarına bağlıyordu. Saçma sapan bir fikir bu. Iroquoilar çoğu Avrupa ırkından kayda değer derecede daha iriler, örneğin. Yüzlerinin tüysüz oluşunu, güçsüzlüğün bir işareti olarak almıştı Buffon; o tüyleri nasıl acılara katlanarak aldıklarını fark etmemişti tabii. Kızılderililerin üreme organlarının da bizimkilerden küçük olduğundan emindi; benim deneyimlerim bunun doğru olmadığını ortaya çıkardı. Senin deneyimlerin de bunu göstermiştir sanıyorum?"

"Korkarım, benim bu doğrultudaki çalışmalarım henüz tamamlanmış değil." Benim küçük latifemi anlamamıştı Jefferson. Uzun uzadıya Buffon'ın teorilerini çürütmekle meşguldü.

Sonra, tekrar Santo Domingo'daki katliamlardan bahsetmeye başladı Jefferson. Aklı sürekli bu konuyla meşguldü. Her köle sahibinin korkulu rüyası, sonunda gerçek olmuştu. Kölelerin, yalnızca büyük bir çiftliği değil, tüm bir ulusu ele geçirmeleri de mümkündü. "Akıl almaz bir durum bu! Peki ya, kendilerini nasıl idare edecekler? Nasıl hayatta kalacaklar? Bir kere, ne Kızılderililer ne de bizler gibi zenciler. Entelektüel kapasiteleri bizimkinden daha az. Bunun, onları aptal yapan talihsiz yaşam koşulları gereği böyle olduğunu düşünmek isterim elbet. Ama Romalı kölelerin, Romalı *beyaz* kölelerin zekâsını nasıl açıklayacağız o zaman? Onların da yaşam şartları bizim zencilerinki gibiydi; ama bak neler başardılar! Köle Epictetus, zamanının en bilge insanıydı. Hayır. Korkarım, zencileri üstün bir zekâdan mahrum bırakan şey kölelik koşulları değil, doğalarındaki bir kusur." Jefferson ormandan bize doğru at süren, iyi giyimli siyah bir adama el etti. "Gerçi, yürek isteyen meseleler konusunda, zencilere hakkını fazlasıyla vermiş tabiat."

Bu siyah adam Jefferson'ın çivilerini satın alanlardan para toplamak gibi meşakkatli işlerini emanet ettiği meşhur Jupiter'di.

Jupiter bizi selamlayıp, hallettiği bir işle ilgili raporunu verdikten sonra yanımızdan ayrıldı. Aklımdan geçeni tahmin ederek, "Beyaz kanı" dedi Jefferson, "onları değiştiriyor." Jupiter kömür gibi karaydı.

Çok tehlikeli bir şekilde bir ağaca tırmanmakta olan küçük çocuğu göstererek, "Torununuz canını yakacak" dedim.

Jefferson'ın yüzü kıpkırmızı kesildi. "O, buradakilerden birinin çocuğu. Sanıyorum bir Hemings."

Çocuğun, Jefferson'ın oğlu ya da torunu olduğu aşikâr olduğundan, büyük bir gaf yapmış olduğumu anladım; hukukta da olduğu gibi, cehalet bir savunma yöntemi değildir. Monticello'da etrafanıza bakınca, Jefferson'ın ve kayınpederinin bir sürü kopyasıyla karşılaşmak garip bir duyguydu. Sanki hepimiz köpeğe dönüşmüştük ve tıpkı tek bir erkek köpeğin, tüm bir köpek cinsini tekrar kendi görüntüsünde yaratabileceği gibi, Jefferson ve ailesi de kendi baskın soylarını, bu Afrikalı kölelere aşılamışlardı ve tıpkı köpek kral gibi etrafına bakarak (ya da Babıâli'deki Sultan gibi) her bir yerde neredeyse mükemmel bir kan birliği görebilirdi Jefferson.

"Şu anki durumlarında, onları serbest bırakamayız." İlk kez Jefferson'ın sesinde bir kararsızlık sezmiştim. "Nasıl yaşarlar? Onlara kim göz kulak olur?" İçini çekti. "Yine de, nüfusun yarısının, diğer yarının haklarını çiğnemesi doğru değil."

"Peki, siz hiç köle azat ettiniz mi?"

Jefferson evet anlamında başını salladı. "Mükemmel bir aşçıyı kaybetmek üzereyim. Benimle Fransa'dayken öğrendiklerinin hepsini, yeni aşçıya öğretir öğretmez onu serbest bırakacağımı söyledim kendisine."

"Aşçınız gerçekten de mükemmel."

"Biliyorum. Maalesef, benden özgürlüğünü satın alacak yeni bir patron buldu Philadelphia'da." Sonradan öğrendim ki, aslında hiçbir kölesini azat etmemiş Jefferson. Fakat, fırsat çıktığında, başka yerlerde iş bulan kölelerinin, genellikle de gelecekteki patronlarından aldıkları avanslarla özgürlüklerini *satın almalarına* izin verirmiş. Diğer taraftan, Monticello'daki, Jefferson'a ait olan bu yüzlerce kadın ve erkek, sermayesiydi onun. Onlar olmasa ne toprağı işleyebilir, ne tuğla ve çivi imal edebilir, ne evler yaptırıp, bu yaptırdığı evleri yıkarak tekrar yaptırabilir ve ne de Bağımsızlık Bildirisi'ni yazabilirdi. Nereden bakılırsa bakılsın iyi bir sahipti Jefferson. Ancak Monticello'da evinde gördüğüm Jefferson'la, İlgacı laf ebelerinin köle sahibi olarak zikretmekten pek hoşlandıkları Jefferson'ı bağdaştırmakta güçlük çekiyorum bugün.

Her ahlaki soruya, önünde sonunda, etkili bir şekilde "doğru" cevabı yapıştırmak Jefferson'ın en önemli özelliklerindendi elbette. Ancak uygulamada kendisine güç verdiğini hesapladığı fırsatçı

yönteminden nadiren sapardı. 1783'te Virginia Anayasası için bir taslak hazırladığında, mülkiyet ve vatandaşlık haklarının mahkeme kararı olmaksızın kaldırılmasıyla ve kişinin mahkeme kararı olmaksızın cezalandırılmasıyla ilgili tasarıları lanetleyen Jefferson, bundan beş yıl öncesinde, sırf suçlu olduğu varsayımına dayanarak, Josiah Philips adlı birinin peşine düşülüp, öldürülmesinin yasal olduğunu ilan etmişti. İlerleyen yaşlarında, her şeyi göz önüne alarak, böylesi hükümlerin kıymetli olduklarına karar vermişti Jefferson.

John Marshall, bir keresinde, Jefferson'dan hoşlanmamasının en önemli sebebinin Philips'in yasadışı infazı olduğunu söylemişti bana. "Ya yargı sürecine" derdi Marshall, "ve her vatandaşın yargılanma hakkına saygı göstereceğiz; ya da her birimizin manyak bir yöneticinin, hatta haksız bir çoğunluğun kurbanı olabileceğimiz orman kanunlarının hüküm sürdüğü bir dünyada yaşayacağız. Medeni bir toplumda, kötü olduğunu düşündüğünüz için, ki Jefferson pek çok insanın kötü olduğunu düşünüyor, bir insanı öldüremezsiniz."

Birleşik Devletler'in otoritesi ya da herhangi bir eyaletin Yasama Meclisi hakkında, "haince ve saygısızca" kelimeler sarf eden bir askerin de suç işlemiş sayıldığına inanıyordu Jefferson. Monarşist Adams da onunla aynı fikirdeydi ve bu müsamahasız yasak 1776'da Askeri Ceza Kanunu'muzun bir parçası oldu ve ancak 1806'da kaldırılabildi.

Beni vatana ihanet suçuyla mahkemeye çıkaran, aleyhimde deliller uyduran, şahitleri tehdit eden Jefferson'dan bahsetmeye çok yakında başlayacağım. Tüm bunları, "eğer ellerimiz kanunların kelepçeleriyle sınırlanmış olsaydı", Bağımsızlık Savaşı'nı kazanamayacağımız ve "kanunların, davacıları için bile yetersiz hale geldiği ve evrensel kaynağın bir diktatör ya da sıkıyönetim olduğu olağanüstü hallerin" de olabileceği gerekçelerine dayanarak yapmıştı Jefferson. Hamilton'ın, Jefferson'ın Sezar olduğu bir zamanda, benim, doğduğunda bile çoktan yetişkin gibi olan ve saltanat süren "oğul Sezar" olduğumu düşünmesi ne kadar tuhaf.

Fakat, tüm bunların olmasına daha zaman vardı. O güzel tepenin doruğunda olduğumuz gece, Jefferson'la aynı saflardaydık. "Madison, beni görmeye geldi; ona bulduğunuz şu gelinle beraber."

"Üçüncü Meclis'te çıkardığım en iyi işti bu."

"Madison yepyeni bir insan olmuş ve söylediğine göre, bir daha dönmemek üzere evine gideceği için memnunmuş da."

"Eğer gerçekten böyle bir şey yaparsa, hepimiz için kötü olur bu. O, Temsilciler Meclisi'nden, siz de Kabine'den ayrılırsanız..."

"Philadelphia'daki menfaatlerimizi korumak için bir tek Aaron Burr kalır." Kölelerin yaşadıkları kulübelerin sınırına gelmiştik. Aşırı parlak renkli elbiseler giymiş iri kadınlar, leğenlerin içinde çamaşır yıkıyorlardı. Etraftaki toz toprağın içinde çocuklar oyun oynuyordu. Tüm bunların sahibi, yanımda duran, arada bir bana göz atan; ancak, ne zaman ela bakışlarını yakalamaya çalışsam, ormanda yaşayan utangaç bir yaratık gibi gözlerini benden kaçıran iyi niyetli adamdı.

Siyaset yapmanın zamanı gelmişti artık. "Federalistlerin New York'taki son zaferlerini neye borçlu olduklarını biliyorsunuzdur..."

"Hamilton'a!" Jefferson'ın ağzından bir feryat gibi çıkmıştı bu isim.

"Ve Clinton'ın yetersizliğine" diye ilave ettim. "Bu yüzden, bir dahaki yıldan sonra Senato'yu bırakıyorum."

"Kongre'deki sonumuz olur bu!" Umutsuzluğa kapılmış numarası yapıyordu Jefferson.

Bense konuşmama devam ettim. "İki yıl içerisinde Cumhuriyetçi bir çoğunluk sağlayabileceğimden emin olduğum Eyalet Meclisi'ne geri dönmeyi planlıyorum."

"Böyle bir çoğunluğun sağlanabileceğine gerçekten inanıyor musunuz?" Büyük çilli ellerini, farkında olmadan birbirine kenetleyip ayırıyordu Jefferson; aklıma Pontius Pilate'i getiriyor bu (tabii, bugünden geçmişe dönüp baktığımda!).

"Evet. Bir kere New York'u, Hamilton'ın zaferi değil, Clinton'ın beceriksizliği kaybettirdi bize." Bunu söyledikten sonra sustum ve doğrudan doğruya asıl öğrenmek istediğim soruyu sordum Jefferson'a. "Sizin siyasi niyetleriniz neler?"

"Sevgili Burr, ben emekliye ayrıldım. Şöyle bir baksanıza etrafınıza! Geriye kalan on, on beş yıllık ömrümde bana haydi haydi yetecek kadar işim var burada." Geriye kalan ömrü aslında neredeyse otuz yıldı. "İstediğim son şey tekrar bir görev almak." Bu bildik söylevi burada tekrarlamayacağım. Washington, Jefferson ve Madison, siyasi hayatları boyunca (zaten başka bir hayatları yoktu), düzenli aralıklarla ve çeşitli biçimlerde tekrar tekrar attılar bu nutku.

Emeklilik nutku bittikten sonra, sanki bu konu hiç konuşulmamış gibi, sohbete devam ettik.

Yarım bıraktığım konuya geri döndüm. "Dört yıl önce, 1796 Seçimleri'nde, başkan yardımcılığı için Virginia'nın desteğini alacağım güvencesiyle Clinton için kenara çekildim."

"Bana öyle geliyor ki..." Tozlu yola düşmüş bir at nalını eline almıştı Jefferson ve sanki bu at nalı, türünün ilk örneğiymiş gibi hayretle inceliyordu onu. "...Washington'ın yerini, kolaylıkla Adams alacaktır."

"O kadar da kolay olmayabilir bu." Sonunda, onun bilmediği bir şey söyleyebilmiştim Jefferson'a. "Hamilton gizlice Güney Carolina'lı Pinckney'yi destekliyor. Pinckney'nin kontrol edilebilir olduğunu düşünüyor. Adams'ın öyle olmadığı ise açık."

"Pinckney seçilemez." Hülyalı sesi bir anda çok gerçekçi olmuştu.

"Size katılıyorum. Ama, her halükârda Federalistleri ikiye ayırmış olacak Hamilton. Bu bizim için kaçırılmaz bir fırsat."

"*Bizim* için mi?"

"Hâlâ Cumhuriyetçi hareketle ilgilendiğinizi düşünüyordum."

"Evet, evet, ama uzaktan..."

"Ve başkanlık için adayımızın siz ve başkan yardımcılığı için adayımızınsa, daha önceden kararlaştırıldığı gibi, ben olacağımı düşünüyorum."

Jefferson elindeki at nalını düzleştirmeye çalışıyordu. "Dürüst olmam gerekirse... Madison'ın başkanlığa aday olarak gösterilmesini tercih ederim."

"Fakat Madison sizi tercih ediyor."

Madison ve benim gerçekten iletişim halinde olduğumuzdan emin olabilmek için bana hızlı bir bakış attı Jefferson. "Evet, öyle. Ama, benim kararımdan vazgeçmeye niyetim yok."

"O zaman, Madison'ı ve beni desteklemenizi bekliyorum sizden."

Düzleştiremediği at nalı, Jefferson'ın elinden yere düştü. "Elimden geleni yapacağım, Albay Burr." Duygulanmış, sesi kısılmıştı Jefferson'ın. Ne yapacağımızı bilemeyerek el sıkıştık.

Monticello'da, Jefferson ve komşularıyla güzel bir gece geçirdim. Jefferson, bize keman çaldı; korktuğum kadar kötü de değildi. Şafak sökerken de Monticello'dan ayrıldım.

"Elimden geleni yapacağım, Albay Burr."

Evet. Kendisi için elinden ne geliyorsa yaptı Jefferson! Cumhuriyetçi başkan adayı o olmuştu; ben de kararlaştırıldığı üzere başkan yardımcısı adayı oldum. Electoral College/Yüksek Seçim Kurulu, yetmiş bir oyla Adams'ı başkan seçti. Jefferson ise altmış sekiz oyla başkan yardımcısı seçilmişti (o günlerde, ikinci en yüksek oyu alan kişi, otomatik olarak başkan yardımcısı seçiliyordu). Üçüncü, elli dokuz oyla Pinckney olmuştu; ben de otuz oy alarak dördüncü olmuştum. Görünürde her şey beklenildiği gibi gelişmişti. Ama oyların eyeletlere göre dağılımını inceleyince, benim için Tennessee'den üç oy, Kentucky'den dört oy, Kuzey Carolina'dan altı oy, Pennsylvania'dan on üç oy, Maryland'den üç oy ve Virginia'dan, arkadaşlarımdan ve müttefiklerimden, yalnızca bir oy çıktığını öğrendim.

"Elimden geleni yapacağım, Albay Burr." Bir daha Jefferson'a asla güvenmedim. Fakat birbirimize ihtiyacımız olduğundan, onu affetmiş gibi göründüm.

Madison, sonraları, Jefferson'ın ne yapmak istediğini bana açıklamaya çalışmıştı. "Siyasi olarak çok başına buyruk olduğunu düşünüyor. Kişisel olarak da, bir rakip olarak gördüğünden, çekiniyor senden."

"Senden çekinmiyor ama."

"Çünkü, ben onun bir parçasıyım, rakibi değil."

"Sence ben rakibi miyim?"

"Jefferson, öyle olduğunu *düşünüyor* ve bu yüzden de korkuyor senden."

"Öyleyse, ben ne yapmalıyım?"

Madison, yüzünü buruşturdu. Jefferson gibi bir adama laf anlatmanın hiçbir yolu yoktu elbette. Madison'ın, bu dikkate değer arkadaşı hakkında gerçekten ne düşündüğünü hiçbir zaman bilemeyeceğim. Zaten, bunu kim bilebilir ki?

Aaron Burr'ın Hatıraları - Dokuz

1797 Yaz'ında, Monroe ve Hamilton'la beraber tuhaf bir namus meselesine karışmıştım; belki de, meselenin, tuhaf bir namus konusuyla ilgili olduğunu söylemek daha doğru olur. Bundan beş yıl önce, Hamilton bir yandan bankasını kurar, diğer yandan da Cum-

huriyet'i şekillendirirken, Jefferson, Hamilton'ın Hazine'yi kötü yönettiğinden şüpheleniyordu. Temsilciler Meclisi'nde katiplik yapan John Beckley'yi, düşmanı hakkında özel bir soruşturma yürütmeye ikna etti Jefferson.

Bu entrikanın tüm ayrıntılarını bilmiyorum. Fakat, tam bu sıralarda, James Reynolds adındaki sevimsiz bir spekülatörün, İhtilal'de savaşmış bazı askerlere ödenecek geçikmiş borçları ucuza kapatma suçundan hapse atıldığını biliyordum. Görünüşe göre, Hazine'nin bu ödenmemiş borçlara nasıl bir değer biçmeyi planladığını önceden biliyormuş adam. Bu bilgi sayesinde, hapse düşmeden önce iyi para yapmayı becermiş.

Beckley'nin tavsiyesiyle, Kongre Üyesi Muhlenberg ve Senatör James Monroe, hapisteki John Reynolds'u ziyaret etmiş ve Reynolds da serbest bırakıldığı takdirde, Hamilton'ın bu dolandırıcılıkta parmağı olduğunu iddia edecebileceğini ima etmişti.

Sorgucular, Bay Reynolds'tan sonra, güzel ve hafifmeşrep bir kadın olan Bayan Reynolds'ı da ziyaret etmişlerdi. Bayan Reynolds önce uzun süre ağlamış, sonra da iddiaya göre, Hamilton'ın "gizli bir el yazısıyla" kocasına yazmış olduğu birkaç sayfa kağıt parçasını göstermişti onlara. Şimdiye kadar, doğru dürüst hiçbir kanıt yoktu ortada. Ben onların yerinde olsaydım, bu kovalamacayı burada bırakırdım ve bana kalırsa, Muhlenberg'in istediği de buydu; ama Monroe inat ediyordu. Aslına bakarsanız, Jefferson, Monroe'nün aşırı dürüstlüğünden şikayet ederdi hep. "İçini dışına çevirseniz bile tek bir leke, tek bir leke bile bulamazsınız!" der, hayretler içinde başını sallardı.

Monroe, Muhlenberg ve üçüncü bir Kongre üyesi kendilerini Hazine Bakanı'na takdim ederek, Reynolds'la olan ilişkisini açıklamasını istediler bu büyük bakandan.

"Eğer suçlu biri varsa, o da o küçük Creole." Ne zaman bunu söylerken Monroe'nün yüzünün aldığı şekli düşünsem, Hamilton'ın küçük düşürüleceğini düşündükçe, o soğuk gri gözlerinin nasıl da zevkten parladığını görür gibi oluyorum. "Ağzını açamadı. Düşünsene bir! Hamilton söyleyecek söz bulamıyor! Sonunda, bizi bu akşam evine beklediğini ve orada yalnız kaldığımızda bize gerçeği anlatacağını söyledi." Monroe'nün, içinde neşenin zerresini barındırmayan ani kahkahasını her duyuşumda tüylerim ürperirdi.

Hamilton o gece, takdire şayan bir samimiyetle bir buçuk yıl önce Bayan Reynolds'ın evine gelerek, kendisinden yardım istedi-

ğini anlattı. Bu kadını hiç tanımıyor olmasına rağmen, kadının, kaçmak istediği zalim kocası hakkındaki hikâyesinden etkilenmişti Hamilton. Kadının fiziksel görünüşünden de etkilenmişti elbette. Hayatı boyunca, alt sınıftan kadınlara ilgi duydu Hamilton; benim sevgili eşim Eliza Bowen da, bu kadınlardan biriydi. Kayıtlara geçsin diye belirteyim, ben her zaman, en azından gençken, benden yaşlı kadınlara kapılırdım; Hamilton'sa, tercihen arkadaşlarıyla evli olan, dolayısıyla da tehlikesiz, güzel kadınlardan hoşlanırdı yalnızca.

Hamilton bu ziyaret sonrasında yanına para alarak, nasıl da In-Skeep's Pansiyonu'na (burasının, bayağı entrikaların tam yeri olduğu öylesine belliydi ki, insanın elinden, Hamilton'ı baştan çıkaranın tam da bu bayağalık olduğunu düşünmekten başka bir şey gelmiyor) gittiğini ve burada da, Bayan Reynolds'ın yatağına kabul edildiğini anlatınca, Monroe şaşkına dönmüş ve tiksinmişti.

"Sana şunu söyleyeyim ki Burr, kulaklarıma inanamadım! Orada, karısının salonunda oturuyorduk. Çocuklarının oyuncakları yerlerdeydi..." Monroe kafasını salladı. Hamilton, daha sonra, Bayan Reynolds'ın kendisine yazmış olduğu, doğru dürüst yazı yazmayı bilmeyen birinin elinden çıktığı belli olan mektupları göstermiş sorgucularına. Mektuplardan birinde, kocasının her şeyi öğrendiğini ve bildiklerini sırasıyla, Başkan Washington'a, Kongre'ye ve Bayan Hamilton'a açıklayacağını yazıyordu Bayan Reynolds. Hazine Bakanı, istedikleri parayı ödemişti. İlk önce altı yüz dolar. Sonra, dört yüz dolar. Böylece, neredeyse bir yıl boyunca düzenli aralıklarla Hamilton'ın kanını emmişti bu karı koca.

Meclis soruşturmacıları o kadar utanmışlar ve şaşırmışlardı ki, bu itirafın sona ermesi için ısrar etmeye başlamışlardı.

"Kimseye gösterilmemesine karar verdiğimiz bir rapor hazırladım sonra. Ve Hamilton, üçümüzün de bu konuda gizlilik yemini etmesini istedi." Fakat, Monroe olanları hemen Jefferson'a yetiştirmişti. Jefferson'ın tepkisi tam tahmin edileceği gibiydi. "Hamilton yoz bir insan" demişti bana, "yoksa, bir insan neden zinadan suçlu olduğunu bahane etmeye böylesine istekli olsun ki? Zinanın, en büyük günah olduğunu düşünüyor; böylelikle de dikkatleri, bundan daha hafif fakat kariyerini bitirebilecek olan suçun üzerinden uzaklaştırmış olacak."

Adams ve Federalistler başa geçer geçmez, Beckley'yi Temsilciler Meclisi'ndeki görevinden uzaklaştırdılar. Gözünü intikam hır-

sı bürüyen Beckley de, pislik peşinde koşan gazeteci Callender'a, elindeki Reynolds-Hamilton olayıyla ilgili belgeleri verdi.

1797 Haziran'ında, Hamilton'ın karısını aldatmasıyla ilgili bu hikâyenin tamamı, Callender'ın Beckley'nin verdiği notlara dayanarak yazdığı ve masraflarını da Jefferson'ın karşıladığı isimsiz bir makale olarak yayınlandı.

Birkaç hafta sonra, New York'ta geçici olarak kiraladığım evin kapısındaydı Monroe. Theodosia seyahate çıkmış; Richmond Hill'deki mobilyalar da alacaklılara borçlarımı ödeyebilmek için satılmıştı. Bedbaht bir bekardım o sıralar.

Monroe çok sarsılmış görünüyordu. "Artık bir düello olmak zorunda, kesinlikle bir düello şart!" derken suratını, benimkine öyle yaklaştırmıştı ki Monroe, yine her zamanki gibi çenesindeki derin yarığın Monroe'nün yüzünü ne kadar da bir elmaya benzettiğini düşünmeden edemedim.

"Hamilton seni düelloya mı davet etti?"

Monroe, büyük bir gürültüyle sandalyeye yığıldı. İçer mi diye sormadan, ona konyak getirdi Alexis. "Dün Hamilton ziyaretime geldi. Ona, benim bu kahrolasıca makaleyle hiçbir ilgim olmadığını söyleyince, yalancı diye bağırdı bana."

"Aman Tanrım!" Beyefendiler, ölmeyi göze almadıkları takdirde birbirleriyle asla böyle konuşmazlardı; o günlerdeki ahlak kurallarımız böyleydi. Zengin ve soyluların arasında geçirdiği bir ömre rağmen, piçliği yüzünden toplumun dışına itilen, genellikle yaşlıca ve kalın kafalı adamlardan istediklerini elde edebilmek için güzelliğine ve zekâsına bel bağlamak zorunda bırakılan Hamilton, hayatının sonuna kadar garip ve vahşi bir oğlan olarak kaldı. Bence, sürekli başkalarına hizmet etmek zorunda oluşuydu onun gururunu vahşileştirip, onu diğer insanlara kalemiyle ve diliyle zarar vermeye hevesli kılan. Ancak hiçbir zaman kılıcını kullanmaya hevesli olmamıştı Hamilton.

"Düelloda benim şahidim olmanı istiyorum." Bardağına biraz daha konyak döktü Monroe; İhtilal'de Lord Sterling'in yaveri olarak hiçbir şey değilse bile nasıl içileceğini öğrenmişti. Ama, o asil lordun aksine, kendisine nasıl hâkim olacağını da öğrenmişti Monroe; ne de olsa, generali yatağına yatırıp, ertesi gün de atının üstünde olmasını sağlamak zorunda olan yaverdi.

Ciddiyetle, "Senin kararlarına, onuruna ve bana olan dostluğuna güvenim tam" dedi Monroe. Çok duygulanmıştım; Mon-

roe'nün, beş yıl önce beni başkan yardımcılığından mahrum bırakan olaylardaki rolünü tamamen unutmuştum neredeyse.

"Kabul ediyorum, elbette. Ama bu sorun, bu yönteme başvurmadan da çözülebilir bence. Peki, silahlar neler?"

"Tabancalar." Sanki yutkunmakta zorluk çekiyormuş gibi alçak bir sesle söylemişti bunu.

"Tek bir şeyden eminim, Hamilton o tabancaları ateşlemeye, *bizim kadar* hevesli değil."

Bizim, onur yolunda ölümü göze almaya can atacağımız yolundaki efsaneyi sürdürdüğüm için, şükranla baktı bana Monroe. "Bana öyle geliyor ki" diye devam ettim, "senin adına, onun kabulleneceği, bir beyanat hazırlasak..."

"Söyleyebileceğim her şeyi söyledim ben. Hatta, spekülasyondan değil, zinadan suçlu olduğunu itiraf ettiği sırada –hiçbir kanıt olmaksızın– yalnızca onun sözüne güvendiğimizi hatırlatan yazılı bir beyanat bile verdim ona."

"Yani, onu, size yalan söylemekle suçlamış oldun aslında."

"Yalan söylemekle değil. Yalnızca, hiçbir zaman ondan *kanıt* talep etmediğimizi hatırlattım ona. Konunun öylece kapanmasına izin verdik yalnızca."

Bu sorunun nasıl çözüleceğini bulmuştum. Monroe'nün ağzından, Hamilton'a yazılmış, Monroe'nün Callender-Beckley (Jefferson?) bildirisi meselesinde hiçbir suçu olmadığını tekrar ileri süren ve açıkça, eğer bir beyefendi gerçeği söylediğini ifade ediyorsa, diğer bir beyefendinin bu söze inanmaktan başka bir seçeneği olmadığını belirten bir mesaj tasarladım. Bu, akıllıca ve iki ucu da keskin olan bir hamleydi. Hamilton'ın kabul edebileceği bir çözüm yoluydu. "Eğer Hamilton'ı tanıyorsam, seninle düello etmekten kaçınmak için eline bir fırsat geçtiğine çok memnun olacaktır."

"Gerçekten öyle mi dersin?" Monroe, buna pek ikna olmamıştı; kuşkusuz, Jersey Heights'ta yere serilmiş, ölü bir adam olarak görüyordu kendini. Bir düello ihtimali karşısında, kim benzer bir tepki vermez ki?

Hamilton'la, Yüzbaşı Aorson'un tavernasında buluşmak için sözleştik. Bu sevgili "yüzbaşı", Quebec'te benimle beraberdi ve o kahramanlıklarla dolu gençlik günlerimize öylesine âşıktı ki, taverna her zaman neredeyse bomboş olurdu; çünkü, güçlü kuvvetli adamlar onun hatıralarından bıkmışlardı artık; benim taburla-

rım ve Montgomery'ninkiler arasında ilerleyerek –böyle olduğunu anlatıyordu Aorson– Quebec'i nasıl fethettiğini bir kez daha dinlemektense oradan kaçıyordu herkes. Ben, gerçekten Quebec'te olduğumdan yüzbaşının hatıralarını dinlemekten kurtuluyor, böylece de huzurum kaçmadan bu hoş mekânın keyfini sürebiliyordum.

Tavernaya ilk gelen ben olmuştum; barın sessiz bir köşesine oturarak, o zamanlar çok düşkün olduğum bir İspanyol kırmızı şarabı olan *tent* ısmarladım (gerçek kırmızı Bordo şarabını keşfetmemden önceydi bu).

Birkaç dakika sonra Hamilton geldi; her zamanki gibi neşeliydi; görevde olduğu zamanlara oranla çok daha az kilolu görünüyordu.

"Ne korkunç bir mesele, Sevgili Burr! Korkunç!" Yanıma oturdu; titrediğini fark ettiğim elleriyle tuttuğu bardağı, benimki gibi şarapla doluydu. Monroe'nün mü, yoksa Hamilton'ın mı daha gergin olduğunu anlamak kolay değildi. "Düello yapılmasını zerre kadar onaylamadığımı siz de biliyorsunuz."

"Hayır, bilmiyordum. Bir zamanlar Charles Lee'ye meydan okuduğunuzu hatırlıyorum; geçenlerde de Tuğamiral Nicholson'a, şimdiyse Monroe'ye meydan okuyorsunuz."

"Fakat, başka ne yapabilirdim ki? O Cumhuriyetçi arkadaşlarınızın bana attıkları iftiraları gördünüz."

Monroe'nün, Hamilton'a vermiş olduğu sözden geri dönmediğine dair şerefi üstüne yemin ettiğini söyledi ona.

"Siz ona inanıyor musunuz?"

"Evet."

"Öyleyse, o yayınlananlardan kim sorumlu?"

"Hiçbir fikrim yok."

"Massa Tom mu?" Hamilton'ın Jefferson'a olan nefreti sesinden anlaşılıyordu.

"Bu konuda tahminler yürütmek anlamsız. Dürüst olmak gerekirse, benim tek derdim siz ve Monroe arasındaki bir düelloya mani olmak."

"Yüzüne karşı ona yalancı dedim." Her zaman haklı olduğunu düşünen ve bu yüzden de, ne kadar onur kırıcı olursa olsun canının istediği her şeyi söyleyen biri için beklenmeyecek derecede pişman görünüyordu Hamilton.

"Bunu yapmakla aptallık etmişsiniz."

"Onun gerçekten de yalancı olmadığını mı düşünüyorsunuz?" Hamilton, bu tuzaktan çıkış yolunu anında görmüş, ben de, emniyetle çıkabilmesi için ona yardım etmiştim. Monroe'nün beyanatını gösterdim ona. Mektuba şöyle bir göz attı (Hamilton, gördüğüm herkesten daha hızlı okuyan bir adamdı). Kaşlarını çattı. Gülümsedi. Fırtına dinmişti. "Bu beyanatı kabul edebilirim."

"Detayları, şahidinle konuşurum."

"Bana büyük bir iyilik ettiniz, Burr."

"Biliyorum, öyle."

Hamilton'ın dudaklarında o güzel oğlan gülümsemesi belirdi. "Başkalarının, aramıza girmesine izin vermemeliyiz." En azından o an için, sevgiyle konuşuyordu Hamilton.

"Nasıl girebilirler ki?" Bu soruyu masumca sormuştum. "Her ikimiz de siyasi hayattan el etek çekmişken."

"Ne şakacı birisiniz, Burr. Haydi, gelin. City Tavern'a kadar benimle yürüyün."

Beraberce, Nassau'dan aşağıya inip Pine'dan geçerek, Broadway'e doğru yürüdük. Ancak yavaşça ilerleyebiliyorduk; çünkü şehrin yarısı, Federalistlerin liderine hürmetlerini iletmek istiyor (üstelik, Başkan Adams'ın husumeti nedeniyle, Hamilton'ın Federalistler üzerindeki hükmü azalıyor olmasına rağmen) ve diğer yarısı da, eyaletteki Cumhuriyetçi güçlerin liderlerinden biri olarak beni ilginç bulduklarından, yanıma geliyorlardı (birkaç ay önce, Meclis'e geri dönmüştüm). Siyasi rakipler olsak da, ikimiz de mahkeme içinde ve dışında birbirleriyle uğraşmak zorunda olan avukatlardık. Aslına bakarsanız, o günlerde bir noktaya kadar arkadaş bile sayılırdık.

Hamilton, beni Jefferson hakkında konuşturmaya çalıştıysa da, attığı yemlerden hiçbirini yemedim. "Elbette, o hikâyeyi Monroe'nün yayınladığından şüphelendim. Ama eğer o masumsa, ki masum olduğuna karar verdik" diye başlayıp, aceleyle ilave etti, "o zaman, bu işten Jefferson sorumlu. Ve neden olduğunu da biliyorum. Siz de bilmiyor musunuz?"

"Jefferson'ın bu işle herhangi bir ilgisi olduğunu bilmiyorum." İhtiyatlı davranıyordum.

Hamilton'ınsa gözü karaydı. "Bayan Walker yüzünden."

"Bayan Walker da kim?"

"Görünüşe göre, bir zamanlar Jefferson'ın dostu olan Bay Walker'ın karısı."

Bu beyefendiyi hatırlamıştım. Bir ara Virginia Senatörü olarak kısa bir dönem görev yapmıştı.

"Bay Walker, kendisini Senato'da tutmadığı için Jefferson'a kızgındı. Bildiğin gibi, siyaset Virginia'lılar için tamamıyla bir aile meselesi."

Hamilton'ın kayınpederi, daha yeni benim Senato'daki yerimi almış olduğundan, kendime hâkim olamayarak, "New York'un tersine mi yani?" diye sordum.

Hamilton kahkahayı bastı. "Pekâlâ, o zaman şöyle diyelim; iyi aileler vardır, kötü aileler vardır. Her neyse, Bay Walker o zamandan beri Jefferson'dan hoşlanmıyor ve şimdi de, ortalıkta Jefferson'ın, karısını baştan çıkarmaya çalıştığı lafını dolandırmaya başladı."

"Peki, başarısız mı olmuş bu girişim?"

"Böyle işlerin hep iki türlü yorumu olur. Bu ikisi arasında hiç değişmeyense, Bayan Walker'ınkisi. Kocasının yokluğunda, birkaç durumda, Massa Tom'a erdemlice direndiğini söylüyor."

"Bu hikâyeyi ne zamandır biliyorsunuz?" Trinity Kilisesi'nin önünde duruyorduk.

"Birkaç yıldır."

"Siz ya da gazetelerinizden biri, Jefferson'a karşı kullanmayı düşünüyor musunuz bunu?"

Bu sorum karşısında, Hamilton'ın yüzüne yine öfke hücum etmişti. Kalabalık Broadway Street'ten, kilisenin gölgeler altındaki bahçesine girdik. Şimdi olduğu gibi, o zamanlar da özel bir şey konuşmak isteyenler, çiftler halinde mezar taşları arasında gezinirlerdi.

"Jefferson'ın, kendini korumak için, önce bana vurduğundan eminim artık. Bir çeşit *tu quoque*."*

Ağaçların gölgeleri arasında, kilisenin duvarına yakın bir yerde durduk ve fevkalade tuhaf bir şey söyledi Hamilton. "Bazen, acaba, burası benim için doğru ülke mi diye merak ediyorum."

"Britanya Krallığı'nın yönetiminde yaşamayı tercih mi ederdiniz?" Hamilton'la oyun oynuyordum.

"Tabii ki hayır! Ama, burada doğru olmayan bir şeyler var. Her yerde hissediyorum bunu. Siz hissetmiyor musunuz?"

* Lat.: "Sen de mi?" anlamında bir deyiş. (ç.n.)

Başımı sallayarak, doğru olduğuna inandığım şeyi söyledim. "Kendilerine bir yer edinmek isteyen insanların olağan meşguliyeti dışında hiçbir şey hissetmiyorum burada. Bazıları, diğerlerinden daha meşgul; bu yüzden de daha yüksek noktalara erişecekler. Fakat ne Londra'da ne de Sezar'ın Roma'sında olanlardan farklı bu."

Hamilton da başını sallayarak, "Bundan daha fazlası var, Burr" dedi. "Fakat, burada benzersiz bir şey yaratabileceğimizi düşündüm hep."

"Bizim benzersizliğimiz yalnızca coğrafi."

"Hayır, ahlaki. Büyüklüğün sırrı da bu."

"Büyük adamlar *hiç* ahlaklı olmuşlar mı ki?"

"Başka hiçbir türlü olmamışlardır!" Böyle buyurmuştu Bayan Reynols'ı baştan çıkaran adam. Şunu açıkça belirtmem gerek ki, böyle bir kaçamağın, herhangi bir *ahlaki* önemi olduğunu düşünecek biri değilim ben; ahlaki önemi olan asıl şey, Hamilton'ın bayağı bir aldatma hikâyesini, Jefferson ve Monroe'nün mezarlarına bile Hazine'de dönen bir sahtekârlık olduğundan emin olarak gittikleri bir olayı örtbas etmek için açıklamış olmasıydı. Hamilton –en hafifinden söyleyecek olursak– sapkın bir ahlak anlayışı sergilemişti. Fakat, Hamilton'ın "ahlaki" kelimesini kullanışı, çağrıştırdıkları itibariyle dinseldi ve benim aklım da, seküler bir akıl.

İyi niyetli yardımlarım için bana tekrar candan bir şekilde teşekkür etti Hamilton ve bundan yedi yıl sonra, onu öldürdüğümde gömüleceği yerin tam yanından geçerek, kilise avlusunu terk ettik.

Hamilton'ın Callender'ın saldırısına cevabı, tüm dünyaya bir devlet memuru olarak dürüstlüğünü ilan ederek, Bayan Reynolds'la işlediği zina suçunu açıkladığı olağanüstü bir bildiri yayınlamak oldu.

Monroe, bana bu bildiriyi gösterdiğinde, bunu başkasının yazmış olduğundan hiç kuşkum yoktu; fakat bunun Hamilton'ın işi olduğundan emindi Monroe. Buna verdiğim ilk tepkiyse, "Siyasi hayatına, kendi elleriyle son verdi" demek olmuştu.

"Bundan o kadar emin olmazdım." Monroe, ihtiyatlıydı.

"Fakat, bundan sonra asla seçilemez."

"Neden seçilmek istesin ki? Adams'ın kabinesini şimdiden avcunda tutuyor."

"Ama Adams'ın kendisini tutamıyor."

"Ona ihtiyacı yok. Virginia'daki o kibirli ihtiyarın desteğine de sahip." Tacını, zamanı geldiğinde kendisine devredecek olan Vir-

ginia Hanedanı'nın kurucusundan işte böyle bahsediyordu Monroe.

Dört ya da beş yıl önce, William Street'ten geçerken, bir faytona binmeye çalışan yaşlı bir adam gördüm. Pudralanmış saçları, hafif yana yatık şapkası ve siyah kadifeden dar kıyafeti dikkatimi çekmişti. Rip Van Winkle gibi sanki başka bir zamandan kalmış görünüyordu. Sonra, hayretler içinde kalarak, bu adamın, bir zamanlar arkadaşım olan James Monroe olduğunu anladım. Ancak ilk bakışta, dikkatimi en çok çeken şey, eski düşmanı George Washington'a insanı huzursuz edecek derecede benzemesi olmuştu. Bu benzerliğin kasıtlı olduğuna emindim: Virginia Hanedanı'nın son üyesi, nefret ettiği ve karaladığı ilk üyesini taklit etmeyi seçmişti; bu zarif gösteri kuşkusuz bir çeşit sona erişti.

Birkaç ay sonra, damadının evinde öldü Monroe. Öldüğünde, tıpkı diğerlerimiz gibi beş parasızdı!

On Dokuz

Albay Burr, Madam'ın açtığı davaya itiraz etmemeye karar verdi. "Zamanla, çok pahalıya patlayacak bu iş; ayrıca, kalan aklımı beraberce muhafaza etmemiz gerek." Hesap defterlerinin, gazete kupürlerinin, solmuş ipek kurdelelerle bağlanmış sararmış mektup paketlerinin ortasında oturuyordu Albay (Bay Craft, pek nahoş bir sırıtışla, hiç beklenmedik bir şekilde, bunların "*aşk mektupları*" olduğunu söylemişti).

Albay'ın hikâyesini durmaksızın kaydediyorum; artık öyle hızlı akıyor ki, sürekli kalem tutmaktan sağ elimin orta parmağında koca bir nasır oluştu.

Bu öğleden sonra çalışmaya başlamadan önce, Burr birden Hamilton'dan bahsetmeye başladı. "Ben başkan yardımcısı olana kadar, yani bahsettiğimiz son görüşmeden sonraki üç yıl boyunca, Hamilton'la arkadaş kaldığımızı metinde bir yerlerde belirtmeliyiz. Hatta Manhattan Company'yi yaratmak için de birlikte çalıştık..."

"Hamilton, bu işte *sizinle* mi çalışıyordu?" Biz hiç de öyle bilmiyorduk.

"Ah, elbette. Manhattan Company çok saygıdeğer bir kuruluştu. O günlerde, şehrin ana su ihtiyacı, Collect adındaki, artık iyice pis-

lenmiş geniş bir göletten sağlanıyordu. Çoğu insan, sarıhummanın kötü sudan kaynaklandığını düşünüyordu. 98 Salgını'ndan sonra, şehrin, Bronx River'ın suyunu kullanması gerektiğinde karar kılınmıştı. Bu işi özel bir şirketin yapmasını destekliyordum ben. Diğerleriyse, yeni sistemin masraflarını şehrin karşılamasını istiyordu; ama Hamilton bile bunun, halkın hiç hoşuna gitmeyecek yüklü vergiler toplanmadan yapılamayacağını itiraf ediyordu; kendisi bu konuda bir uzmandı! Ben de böylece, Federalist bir yasama kurulunu, kendi hazırladığım, çok seçkin bir yönetim kurulu tarafından yönetilecek, özel bir şirket yaratılması hükmündeki yasa tasarısını kabul etmeye ikna ettim. Aslına bakarsanız, Hamilton'ın ricasına uyarak, enîştesini de bu şirketin yöneticilerinden biri yaptım. Böylece, şehre temiz su getirmiş olduk."

Burr, birden gülmeye başladı. "Anladığım kadarıyla, Jefferson'ın mezar taşına, kendi isteği üzerine, Virginia College'ın kurucusu olduğu yazılmış. Öyleyse, bırakın benimkine de, 'Aaron Burr, Manhattan kayalarına değneğiyle dokundu ve sular akmaya başladı' diye yazılsın. İç, Ey İsrail, Aaron'ın suyundan! Bugüne kadar da içmekteler."

Bunu söyledikten sonra, kendisine demli bir çay koydu Albay ve içine notlar aldığı bir hesap defterini açtı ve ilk defa olarak, hem kendisi hem de Jefferson başkan seçildiğinde neler olduğuna dair kendi yorumunu anlatmaya başladı.

Aaron Burr'ın Hatıraları – On

1800 yılı başkanlık seçimlerine geldiğimizde, John Adams dışındaki herkes Adams'ın tekrar başkan seçilemeyeceğini biliyordu. Adams'ın yönetimi, emsali tarihimizde bir tek oğlu John Quincy'nin hükümeti tarafından yakalanabilecek bir felaket olmuştu. Onlar gibi zeki iki insanın, kamu işlerini belli bir oranda akıllıca ya da adil yönetmek konusunda kabiliyetinin olmaması tuhaftı doğrusu. Karakterlerini, benim büyükbabamın şekillendirmiş olduğu doğruydu belki de. Eğer hakikaten böyle olduysa, kariyerlerini izah etmek mümkün. Püriten düşüncede, Cehennem önceden

buyrulmuştur; bu yüzden, Tanrı'nın dünya üzerinde kurduğu düzene karışmak, Tanrı'ya saygısızlıkta bulunmak demektir; en iyisi, Tanrı'nın yüce keyfiliğine şükredip oturmak.

Adams'ın *çöküşü* –ve bizim yükselişimiz– Yabancılar ve Fesat Yasaları* döneminde başladı. Bu kanunlar, burada anlatmaya gerek kalmayacak kadar iyi biliniyor. Tek belirtilmesi gereken, Fransa'yla bir savaştan çekinen Adams Hükümeti'nin, Kongre'ye zorla dört yasa kabul ettirmiş olması: Savaş zamanlarında başkana yabancıları tutuklama yetkisi verilmesi; istenildiğinde yabancıların sınır dışı edilmesinin meşrulaştırılması; vatandaşlık için gerekli olan ikametgâh süresinin, beş yıldan on dört yıla çıkarılması (bu yasa, özel olarak, Gallatin Kanunu olarak biliniyordu; Albert Gallatin, Birleşik Devletler'e Cenevre'den gelmiş, Pennsylvania'dan Senato'ya seçilmiş ve benim onu kurtarmak için gösterdiğim onca çabaya rağmen, Senato'daki görevinden Senato'nun kararıyla alınmıştı). Dördüncüsü Fesat Yasası'ydı: Hükümete ve hükümet görevlilerine yönelik, "yanlış, lekeleyici ve kötü niyet taşıyan herhangi bir yazının" yayınlanması yasaktı.

1798 Temmuz'unda, Fesat Yasası yayınlandığında, Hamilton'la beraberdik. Umutsuzluğa kapılmış görünüyordu. "Bütün hayatım boyunca Anayasa'mızın kırılgan ve değersiz iskeletini korumaya çalıştım; şimdi de bu salak Adams bir zorbalık yönetimi kurmak istiyor."

"Meraklanmayın. Bunu yapmaya fırsatı olmayacak. Başkanlığı kendi elleriyle bize teslim ediyor."

"Sizin yerinizde olsam, bundan o kadar da emin olmazdım." Şen yüzü, haylaz bir çocuğunkine benzemişti. "Ne de olsa, yabancıları sınır dışı etmek son derece popüler bir eylem."

"Peki ya, editörleri tutuklatmak?"

"Bana kalsa, hepsini ipe çeker ve dörde ayırırdım; siz de aynını yapardınız. Fakat, her şey yine de bizim için iyi sonuçlanabilir."

Aradan bir hafta geçmemişti ki, Hamilton'ın ne demek istediğini anladım. Başkan'ın ricasıyla, ordunun başına Washington geçmişti. Hamilton da tümgeneral rütbesiyle komutan yardımcı-

* Yabancılar ve Fesat Yasaları (Alien and Sedition Acts): 1798'de, Federalistlerin kontrolündeki ABD Kongresi tarafından, sözde Fransa'nın devrimci hükümetinin hasmane tutumlarına karşı çıkarılan; ama aslında Jefferson'ın Cumhuriyetçi Parti'sini hedef alan dört yasa. (ç.n.)

lığına getirilmişti. Başkan Adams, daha sonra, benim tuğgeneralliğe terfi edilmemi teklif etmişti; fakat Washington, Jefferson'ın bir arkadaşı olarak, hükümeti devirmeye kalkışabilecek gizli bir Demokrat olduğum gerekçesiyle geri çevirmişti bu öneriyi.

Hamilton'ın niyeti Fransa'yla bir savaş çıkarmaktı. Amerikan ordusu (Britanya Donanması'yla bereber), doğrudan doğruya Fransa'ya saldırmayacaktı; önce İspanyol İmparatorluğu'na saldırarak Latin Amerika'yı Birleşik Devletler'e katacaktı; bu arada, Britanya da buna göz yumacaktı. Başarısızlığa mahkûm bir işti bu.

Cumhuriyetçi Parti'nin şansına, Adams'ın savaşa hiç merakı yoktu. İşimize, en az bunun kadar, Washington'ın 1799 Aralık'ında ölmesi de yaradı. Daha sonra, Fransız Yönetimi barışçı yaklaşımlara girişince, Tümgeneral Hamilton'ın Bonapart gibi askeri fetihler yapabilme hayali suya düştü; bu, Hamilton'ın yolundaki başlıca engeli, John Adams'ı, cezalandırmayı aklına iyice koymasına yol açmıştı.

1800 yılına girdikten kısa bir süre sonra, beni, onun ısrarıyla gelmiş olduğum Philadelphia'daki Francis' Hoteli'nde ziyaret etti Jefferson. Uzun olması kaçınılmaz olan bu görüşme için küçük bir oda ayırtmıştım. Birbirimize söyleyecek çok şeyimiz vardı; bunların bir kısmı da tatsızdı.

Otelin ana salonunda oturan ve en iyi tartışmalarını Kongre'de değil, Francis müessesesinin kayda geçmeyen mahremiyetinde gerçekleştiren Kongre üyelerinin sesleri bulunduğumuz odadan duyulabiliyordu. Aslında uzak durulması gerek şen şakrak adamlardı bunlar.

Soğuk bir gündü ve Başkan Yardımcısı da ona göre giyinmişti. Paslanmış kafası, kürklerle çevrelenmiş; çilleri de yüzündeki kış solgunluğuyla daha da belirginleşmişti.

Elimi dostça sıktı Jefferson. Kürk astarlı pelerinini üstünden attıktan sonra, odadaki Franklin sobasına yönelerek, düşünceli bir şekilde aletin nasıl çalıştığını (ki zaten biliyordum) açıklamaya başladı bana. Konuşurken, Benjamin Franklin'in karakteri hakkında da (ki bunu da biliyordum) yorumlar yapıyordu. Beni görmek istemesinin nedeni olan, kendisini başkan yapacak Virginia ve New York arasındaki ittifak dışındaki her şeyden rahatlıkla bahsetmeye pek hevesliydi. Siyasetçi değilmiş gibi görünmeye çalışsa da, başka hiçbir şey değildi Jefferson.

Washington'ın cenaze töreni hakkında sorular sordum ona. Bu konuya beklenmedik derecede ilgisiz görünüyordu. "Törenlere katılmadım. Ne oradakine, ne de buradakine. Anladığım kadarıyla, cenazede hiçbir konuşma yapılmamasını istemiş."

"Zaten, on yıldır methiyeden başka hiçbir şey duymamıştı."

"O, öyle düşünmüyordu" dedikten sonra, Schuylkill River'ın kenarında bana Washington hakkında söylediklerini neredeyse harfi harfine tekrarladı Jefferson. En büyük adamların bile, gereksiz laf etmeye ne kadar meraklı olduklarını fark ettim. Kuşkusuz, çok fazla insanla bir araya gelip, onlara söyleyecek çok az yeni şeyleri olmasından ileri geliyor bu.

O dönemde bilhassa meşguldü Jefferson. Yabancılar ve Fesat Yasaları yüzünden çok öfkelenmiş ve büyük bir cesaret göstererek, her eyaletin, Federal Hükümet'in, Anayasa'ya aykırı olduğunu kabul ettiği herhangi bir kanununu hükümsüz kılma yetkisine sahip olmasını savunduğu isimsiz bir saldırı yazısı kaleme almıştı. Ayrıca, eyaletlerin federal yapıdan ayrılabileceğini savunan mükemmel fakat fevkalade tehlikeli bir görüş de ortaya atmıştı. Ben dehşete düşmüştüm. Sonraları bana, bıkkın bir şekilde, öfkeli Jefferson'ın ne yaptığının hiç farkında olmadığından yakınan Madison da çok korkmuştu.

"Anlık duygularla karşı karşıya kaldığında" demişti Madison üzüntüyle, "deha, kendini çok vahşi yollarla ifade ediyor." Kentucky Yasama Kurulu çok akılsızca bir karar alarak, Jefferson'ın fikirlerini (yazarının kim olduğunu bilmeden) kabul etmişti; Virginia ise Madison'ın çok daha makul olan bildirisini kabul etmişti. Derken, her iki önerge de onaylanmak için diğer eyaletlere sunulmuştu. İkisi de reddedilmişti. Böylesine bir aceleyle federal birliğe son vermeye istekli değildi diğer eyaletler.

"Benim durumum çok nazikti; hâlâ öyle. Federal devletin bir memuruyum ben. Fakat, federal sistemin zorbalığına karşı çıkıyorum." Jefferson her zamanki gibi, iki tarafın da temsilciliğine soyunmuştu. Dışişleri Bakanı olarak viski vergisini onaylamış ama sonra bu vergiye isyan eden çiftçilerin safına geçmişti. Şimdi de, başkan yardımcısı olarak bölünmeyi savunuyordu.

Jefferson söz konusu olduğunda, onunla her görüşmede yakınlık olmasa da belli bir çıkar birliği kurabilmek için, her zaman, en baştan başlamak gerektiğini düşünmüşümdür. Çok uzun aralarla yazılmamış fakat Jefferson'ın her birinde sanki kendini bana ilk

defa tanıtıyormuş gibi yazdığı birkaç mektup var elimde. Onunla kurulan ilişkide bir *süreklilik* sağlama olanağı pek yoktu. Zannedersem, onun siyaset yapma tarzıydı bu.

Siyah bir uşak, sıcak rom getirdi bize; genel olarak beslenmemize dikkat ediyor oluşumuzu göz önüne alırsak, epey fazla içtik. Zencinin odaya girip çıkması, Jefferson'a, Kongre'nin üzerinde tartıştığı, Santo Domingo'nun siyah efendisi Toussaint L'Ouverture'ya sınırlı tanıma bahşedilmesi hakkındaki kanun tasarısını hatırlatmıştı.

"Onu tanımamız mümkün değil. Asla. Hiçbir şey değilse bile, Fransız dostlarımızın hatırına." Bu konuda ısrarlıydı Jefferson. Kardeş Cumhuriyet'imizin (temel direği, hürriyet, eşitlik ve kardeşlikti) zenci isyancılarını bastırmasına müsaade etmek zorundaydık. Bu arada, tanıma, elbette, konu bile edilemezdi; bunun için harika bir nedeni de vardı Jefferson'ın: "Böyle bir durumda güney limanlarımızın ne hale geleceğini düşünebiliyor musunuz? *Sahiplerini öldürmüş* eski kölelerle dolup taşınca?"

Fesat Yasası uyarınca tutuklanan James Callender'dan bahsettik. "Elbet serbest bırakılacak." Jefferson iyimserdi; kendi eseri olan bu adamı seviyordu. Ancak, bir dahaki Ağustos'ta bana üzüntüyle şöyle diyecekti Jefferson: "Zavallı Callender hâlâ Richmond Cezaevi'nde mahkemeye çıkarılmayı bekliyor. Etrafının Gabriel Prosser'ın adamlarıyla dolu olduğunu ve bütün gece şarkı söyleyip onu uyutmadıklarını bildirmiş." Gabriel Prosser, Jefferson'a bakarsanız, Santo Domingo'da çıkan korkuç olaylardan ilham alarak kölelerin ayaklanmasına ön ayak olmuştu. O yıl, kim bilir kaç bin zenci, korkuya kapılmış Virginia'lılar tarafından infaz edilmişti.

Jefferson, Callender'ın özel olarak Adams'ı, genel olarak da Federalistleri alenen karalayan, *The Prospect Before Us** adlı kitabından hayranlıkla bahsediyordu. Callender duruşmaya çıkarıldığında neler olabileceği üzerinde tahminler yürüttük. Jefferson, suçlamaların reddedileceğinden emin görünüyordu. Ama, yanılıyordu. Duruşma günü gelip çattığında, Yüksek Mahkeme Yargıcı Chase, Callender'ı dokuz ay hapis cezasına mahkûm etti. Bu duruşmanın, bizim birleşmiş kaderlerimiz üzerinde kayda değer bir etkisi olacaktı.

* İng.: Bizi Bekleyen Olasılıklar. (ç.n.)

Her neyse, Jefferson'la Philadelphia'daki kış randevusuna geri dönelim. Jefferson'a, hükümetin yirmi kadar editörü tutuklamasının gelecek seçimlerde bizim işimize yarayacak bir eylem olduğunu düşündüğümü söyledim.

"Fakat, bu tutuklamalar sadece başlangıç mı ki?" Jefferson'ın yüzü, yine o tekinsiz hayalperestin ifadesine bürünmüştü. Bu ifadeyi öğrenmiştim artık ve çok da korkuyordum ondan; çünkü, "gafillerin", "monokratların", "Cataline'lerin ve Sezar'ların" ithamının habercisi olan bir ifadeydi bu.

"*General* Hamilton'ı mı kastediyorsunuz?"

"Evet, ta kendisini. Orduyu, o komuta ediyor. Yalnızca ve tek başına o. Adams onu zapt edemeyecek kadar güçsüz. Washington öldü. Hamilton canı istediği zaman, bütün kontrolü eline geçirebilir." Francis' Hotel'in bu küçük salonunda dönüp duran bu konuşma, o bildik nutuk olduğundan, Jefferson'ın konuşmasının devamını dinlemedim.

Jefferson konuşmasını bitirdiğinde, ben işe yarar konulardan söz açtım. "Seçimlerde, Adams'ın yerine Pinckney'nin kardeşini destekleyecek Hamilton."

"Bana da böyle yapmam tavsiye edildi. Doğal olarak, Adams'ın gücünü daha da azaltacak bu; özellikle de Güney Carolina'da." Güncel meselelerle uğraşan politikacı Jefferson'ı, şişirilmiş *philosophe* Jefferson'a bin kere tercih ediyordum. Sonra, bana şunu sordu Jefferson: "New York'taki kendi durumunuz hakkında ne düşünüyorsunuz?"

Hamilton ve Federalistlerin körüklediği vatanseverlik ateşi nedeniyle, New York Meclisi'ndeki çoğunluk, artık, Federalistlerin elindeydi. Ben de, Meclis'teki yerimi kaybetmiştim.

"1 Mayıs'ta yeniden seçilmeyi bekliyorum."

"Çok iyimsersiniz." Görünüşe göre, Jefferson öyle değildi. "Benim aldığım izlenim New York'un silme Federalist olduğu; bu yüzden de sizin seçmenlerinizden hiç oy beklemiyorum."

"New York seçmeninin oylarından her birini siz alacaksınız."

Teoride, nükteden, ironiden, mizahtan, keseli sıçanların kesesinden anladığı kadar iyi anlıyordu Jefferson; fakat bir hilkat garibesi gibi, bunlardan hiçbirini yapmayı kendisi beceremiyordu; daha da kötüsü, gerçek bir örnekle karşılaştığında da bundan hiçbir zaman emin olamıyordu.

"Cumhuriyetçi bir çoğunluk sağlayabileceğinize mi inanıyorsunuz?"

"Evet, inanıyorum."

"Bunu nasıl yapmayı düşündüğünüzü sorabilir miyim?"

"Sorabilirsiniz." Bana yaptığı hainliği ona ödetmeye hazırdım artık. "Fakat, sizi şu konuda uyarmalıyım; eyaletimin Cumhuriyetçi olmasını beklememe rağmen, aday olarak sizi gösterecekleri hiçbir şekilde kesin değil."

Jefferson, bana sert bir bakış attı. "Madison'ı istemeleri" dedi temkinli bir şekilde, "daha akıllıca olur." Bu alçakgönüllülük gösterisi, tipik Jefferson mekanikliğiyle gelmişti.

"Çoğu, *hiçbir* Virginia'lıyı istemiyor!"

"Anlıyorum." Sanıyorum, gerçekten anlamıştı.

"Aynı zamanda, sizin ateist olduğunuz düşünülüyor."

"Tüm insanlar için inanç özgürlüğünü sağlamaya adadım hayatımı." Bana, bu konuda daha fazla şey anlatmasından korkuyordum; fakat konuyu kısa kesti. "Halkı hâlâ papazların yönettiği Kuzey'de, bağnazlığın, toleranstan daha makbul olduğunu biliyorum."

"O zaman, onların saldırılarına hazır olmalısınız. Ayrıca, toplumu eşit düzeye getirmek isteyen bir Jakoben olduğunuz düşünülüyor; zenginleri mahvetmek istediğiniz..."

"O söylenti bize bir oy bile kaybettirmez."

"Size katılıyorum. Uçkuruna düşkün biri olduğunuz da söylenecek."

"Hamilton mı söyleyecek?" Bu küçümseyiş cuk oturmuştu. "Bayan Reynolds'ın sevgilisi mi?"

"Hayır. Virginia'dan Bay John Walker."

Jefferson'ın solgun yüzü bir anda alevlendi. "Böyle saldırılara alışığım." Bu ithamı ne cevaplandırmış, ne de inkâr etmişti. Sonradan, şans eseri eski bir arkadaşının karısı olan güzel bir hanımefendiye "aşk teklif etmek" olan bu suçu bir defa, yalnızca bir defa işlediğini itiraf etmişti Jefferson. O zamanlar, Jefferson'ın Fransa'da, Bayan Cosway adlı bir kadınla yaşadığı ilişkisi hakkında hiçbir şey bilmiyordum. Bayan Cosway'in bir minyatürcü olan kocası, anlayışlı (kuşkusuz, çok da değil) davranmıştı. Sonunda, her şey açığa çıktı. Bunlardan pek azı önem taşıyor.

Jefferson'ı savunmaya geçirdikten sonra, şerefli bir anlaşmaya dayanarak benim olan şeyi, Cumhuriyetçi Parti Başkan Yardımcılığı adaylığını güvenceye almak için harekete geçtim.

"Bu konuyu, sizinle daha önce de konuşmuştuk, Bay Jefferson ve niyetim bunu tekrar ederek sizi yormak değil; yalnız, Virginia'nın *tüm* oylarının bana verilmesini bekliyorum; tıpkı sizin tüm New York oylarını alacağınız gibi."

Jefferson, Franklin ocağının kenarlarına bakıyordu. Demirin yer yer kor gibi parlaması, tıpkı siyah bir adamın yüzünün kızarmasına benziyordu. "Bence, bu particilik işi hepimiz için küçük düşürücü."

"Hiçbirimiz bundan hoşlanmıyoruz. Fakat oyunun kurallarını belirlemeye siz yardım ettiğiniz için, şimdi oyun bozanlık yapmadan, ona göre oynamanız gerekiyor." Sanki, siyasetçilerimizin en kurduna böyle bir tavsiyede bulunmama ihtiyaç varmış gibi, böyle demiştim. Jefferson, çoktan beni oyun dışı bırakmıştı bile; ama ben henüz bilmiyordum bunu.

"Bir *şart* koşmakta olduğunuzu mu anlamam gerekiyor, Albay Burr?" Nihayet gözlerimin içine bakıyordu.

"Ben yalnızca önceden yapılmış bir antlaşmaya uyuyorum, Bay Jefferson. Sizden de aynısını yapmanızı bekliyorum."

"Yaptığım tüm anlaşmalara elimden geldiğince uyarım." Jefferson'ın gözleri hâlâ üzerimdeydi. Gözlerindeki doğal oynaklığın üstesinden gelerek, bakışlarıyla beni yere sermek için içten içe bir karar almıştı sanki. Mümkün değildi bu.

"O zaman başkan adaylığı için beni destekleyeceksiniz."

"Fazla bir etkim olduğu söylenemez, Aaron Burr."

"Ne kadar etkiye sahipseniz, bu amaç doğrultusunda kullanma nezaketini göstereceğinizi umuyorum. Tıpkı, sözüne sonuna kadar güvendiğim dostum Madison'ın da yapmaya niyetli olduğu gibi."

Jefferson'ın ağzı, tam olarak, Monticello'da atını vahşice döverken büründüğü şekle bürünmüştü. "Etki ölçülebilecek bir şey değildir, Bayım. Başka insanların vicdanları yerine konuşamam."

"Öyleyse Bay Jefferson, sizin de benim gibi şansınızı denemeniz gerekecek." Elimdeki son kartı da oynamıştım.

"Başkanlık için *benim* karşıma mı çıkacaksınız?" O kül rengi surattaki çillerin, birdenbire nasıl da veba lekeleri gibi kararduğını şimdi bile hatırlıyorum.

"Karşınıza çıkmak istemiyorum. Ne de olsa, benim için daha çok zaman var. Ama eğer bir kez daha ihanete uğrarsam..." Can alıcı kelime sonunda söylenmişti. Buna anında tepki verdi Jefferson.

"Virginia oylarını alacaksınız, Albay Burr." Gözlerini, yüzümden çekti Jefferson. Yarışma sona ermişti. Savaş başlamıştı.

"Siz de New York oylarını ve başkanlığı alacaksınız." Jefferson'ın huyuna gittim. "Yalnızca, sizin başkan yardımcınız olacak; yemeklere davet edilmeyi, sizinle beraber olmanın keyfini sürebilmeyi bekleyeceğim. Sizin, benden daha iyi bildiğiniz gibi, bir başkan yardımcısının yaptığı başka nedir ki. Çok şükür, sizin konuşmanızı dinlemeyi, dünyadaki tüm müziklere tercih ederim."

Jefferson, beni epey ciddiye almıştı; samimileşmiş, bana güvenir gibi görünerek, beni kandırmaya devam etmişti. Beni kandırmaya devam etti!

Yirmi

Old Patroon takma adıyla *Evening Post*'ta yazmaya başladım. Old Patroon çok tutucu, kızgın, New York'ta doğup büyümüş, huysuz bir ihtiyar. Bay Bryant yazdıklarımdan çok memnun, Leggett ise pek eğleniyor. "O vurdumduymaz Flemenk görünüşünün altında, bunca ateş ve öfke olduğu hiç aklıma gelmezdi."

"Benim de gelmezdi." Görünüşe göre, yüksek sesle şarkı söyleyen kadınlar da dahil olmak üzere her şey benim canımı sıkıyor. Kibar gece partilerinde (nadiren katıldıklarım türden), kadınların öne çıkarak şarkı söyleme âdetinden hep nefret etmişimdir. Sesleriyle evi yerle bir edecek gibidirler; cırtlak, tiz sesler çıkarırlar; müzikten hiç anladıkları yoktur. Daha da kötüsü, hiç utanmaları yoktur. Kim daha yüksek sesle bağıracak diye birbirleriyle yarış ederler ve bizden de, sessizce oturarak, sanki kilisedeymişiz gibi boynumuz bükük, yücelmiş ve ilham almış gibi görünmemiz beklenir. Bu kadın şarkıcılara yaptığım saldırı Bay Bryant'ı endişelendirmişti; ama yazının dün yayınlanmasına izin verdi ve bugün herkes kızgın. "En iyi tepki budur" diyor Leggett.

"Umarım öyledir" diye karşılık verdi Bay Bryant. Sonra da bana dönüp, "Fakat senin şu Old Patroon'un işleyeceği bir sonraki konu biraz daha... yatıştırıcı olsa iyi olur."

Old Patroon, Albay'ı da eğlendiriyor. "Zor lisanımızı hoş bir kullanış tarzın var. Belli ki, sen de Verplanck gibi bir yazar-avukat olacaksın."

Albay'ın övgüsü hoşuma gitmişti; ama ben yine de hiç avukat olmamayı tercih ederim.

Yazar avukatlar lafı, Albay'a Hamilton'ı hatırlatmıştı. Bana, rakibinin, kollarında Bayan Reynolds'la özdeşleştirilen pespaye görünüşlü bir kadını tuttuğu karikatürünü gösterdi. Tek amacı en yükseğe çıkmak olan Jefferson'ın aksine, Hamilton'ın gizemli bir yanı vardı. Jefferson'ın şimdi bir çeşit dahi, bir Virginia Leonardo'su gibi düşünülmesi ne tuhaf. Keman çalmaktan ev inşa etmeye, yemek asansörü icat etmeye kadar pek çok şey yaptığı doğru; fakat, elbette güç peşinde koşmak haricinde, tek bir şeyi bile hakikaten iyi yapmayı beceremediği de bir gerçek. Bugün sanat dallarındaki verimli vasatlığı her yerde hayranlık uyandırıyor; siyasi dehasını ise neredeyse kimse bilmiyor.

Günün çalışmaları için ihtiyacı olan kağıtları çuha kaplı masaya yaymıştı Albay. "Dalavereci bir avukat yerine, genç..." dedi sırıtarak Albay, "bir *yazar*-avukat olsaydım, Hamilton'ın hayatını yazardım; Hint Adaları'na gider ve Bay Nicholas Cruger adındaki kişi hakkında bir şeyler öğrenebilmek için mümkün olduğunca fazla zaman geçirirdim orada. Dünyanın o tarafında yaşayan, kendi mesleği olan genç bir bekardı Cruger. Alexander on iki ya da on üç yaşlarında yetim kalınca, onu evine Cruger almış. Hamilton on yedi yaşına basıp, okumak için Amerika'ya gelene kadar da aynı evde yaşamışlar. Burada insanı hayrete düşüren iki şey var. Birincisi, Hamilton, daha on dört yaşındayken Bay Cruger'ın işini yürütüyormuş. İkincisiyse, ilerleyen yıllarda, vasisinden nefret etmeye başlamış Hamilton. Neden? Bozuştular mı? Tıpkı Hamilton'ın hayatı boyunca babası yerine geçen diğer herkesle bozuştuğu gibi? Çok esrarengiz. Benim bazı teorilerim var ama..." Albay sustu; ben, onun bu teorilerden bahsetmesini sağlamaya fırsat bulamadan o, günün çalışmasına başlamıştı bile.

Aaron Burr'ın Hatıraları – On Bir

New York Eyaleti'ne geri döndüğümde, George Clinton'ı moralı bozuk buldum. Jefferson'dan hoşlanmıyordu ve seçimlere katılmayacaktı. Ona, Vali John Jay'i alt etmenin mümkün olduğunu ve

benim, onun yerini almaktan mutluluk duyacağımı söyleyerek Clinton'ın fikrini değiştirmeyi başardım. Benim vali olabileceğim düşüncesi, bu ihtiyar adamı şaşırtıcı derecede heyecanlandırmıştı. Demek ki, beni eyaletten başkan yardımcısı olarak sağ salim çıkarabilmek için Altıncı Bölge'de dizlerinin üstünde dolaşarak benim için oy toplayacaktı.

Livingstonlar faydalı müttefiklerdi; onların tavsiyelerini dikkatlice dinlediğiniz sürece bu tavsiyelere uymak mecburiyetinde de değiidiniz. Özellikle de Edward Livingston bana çok sadıktı "ve eğer bir gün başkanlık için sen ve Jefferson yarışırsanız, ben senin tarafındayım" diyordu. Şanslıymış ki, onu hiçbir zaman bu sözünün arkasında durmak zorunda bırakmadım.

Benim kendi Küçük Çete'm vardı: Swartwout Kardeşler, Matt Davis, Van Ness Kardeşler (aralarında Peter Van Ness'in hukuk bürosuna yeni katılmış olan yukarı eyaletten gelen Matty Van Buren adında genç bir katip vardı), Prevost Ailesi ve başkaları. Davis yoluyla, St. Tammany Derneği'nin içinden de biraz destek görüyordum.

Hamilton'ın Yasama Meclisi'ndeki koltuklar için çeşitli önemsiz isimleri aday göstereceğinden şüphelenerek, Federalistlerin kurultayı bitene kadar bekledim. Hamilton'ın vasat isimlerden oluşan aday listesini gördüğümde, onu bir çırpıda yeneceğimi biliyordum; çünkü benim tespit ettiğim Cumhuriyetçi adaylar, eyaletin en meşhur adamları olacaktı.

General Gates artık New York'ta yaşıyordu. Washington'ın, tıpkı Lee'ye yaptığı gibi, Gates'i de karanlığa göndermek için gösterdiği tüm çabalara rağmen, hâlâ ünlü bir ismi vardı Gates'in. Aday olmayı kabul etti Gates. Washington'ın posta müdürü Samuel Osgood da öyle; ayrıca, Livingston Ailesi'nin en zeki üyesi Brockholst Livingston'ı ikna etmek de çok kolay olmuştu. Sonunda, Clinton'ı, isminin oy pusulasına yazılması için ikna etmeyi de başarmıştım. Böylesine seçkin insanların, böylesine önemsiz görevlere talip olmalarını sağlamayı, onları öncelikle hakikaten de bizim kazanacağımıza ikna etmeden başarmanın mümkün olmadığını söylememe de izin verin.

"Çılgınlık bu, Burr, tam bir çılgınlık!" Yasama Meclisi'nde bir koltuk peşinde koşuyormuş gibi görünecek olması, Clinton'ı çok öfkelendirmişti. "Tüm bu olanlar çok yanlış geliyor bana; sen valiyken, kalk..."

"Eski vali."

"Virginia'lı bir ateistin Fransızlaşmış bir dalkavuğu için, sizin o hiçbir zaman hazzetmediğim Meclis'inize katılacak olan bir eski vali. Hayır, Bayım. Eğer, *sizin* başkanlığınız söz konusu olsaydı, buna değerdi; ama Massa Tom için değmez."

Uzun zamanımı aldı ama sonunda bu vali, adını oy pusulasına yazdırmaya ikna oldu. "Ama seçilmek için hiçbir gayret göstermem ve birisi bana, bu konuda ne düşündüğümü sorarsa da, seçilmek istemediğimi söylerim ona." Yaşlı Clinton bu konuda kararlı görünüyordu. Zincire bağlı dans eden bir ayıyı hatırlatırdı bana Clinton: Hantal, kukla gibi ve iyi huylu bir ayı; ta ki kollarını size dolayana dek.

Seçime Orange County'den aday oldum. Ben New York'u örgütlemekle uğraşırken, Orange County'deki işlerle arkadaşlarım ilgilenmişlerdi.

Oy sandıkları 29 Nisan'dan 1 Mayıs'a kadar açık kaldı. Bu süre zarfında, Hamilton'la birkaç kez aynı kürsüyü paylaştık. Her birimiz, karşımızdakini yenilgiye uğratmak olan acil işimizle uğraşıyorken, toplum içinde nazikçe baş selamı veriyorduk birbirimize. Birkaç hafta önce, Tanrı'ya mahsus huzurumuzun göstergesi olarak, cinayetle suçlanan birini savunmak için el ele vermiş ve adamı beraat ettirmiştik.

2 Mayıs akşamı geldiğinde, Cumhuriyetçi Parti'nin, şehirdeki oyları silip süpürdüğü belli olmuştu. Yasama Meclisi'nde açık bir çoğunluğa sahiptik artık. New York seçiçi delegelerinin on iki oyu birden Jefferson ve Burr'a verilecekti şimdi.

Bu sonuca kendine has bir tepki verdi Hamilton. Vali Jay'e "gizli" bir mektup yazarak, seçim kanunlarını değiştirmek için (çoğunluğunun Federalist olduğu) şimdiki Yasama Meclisi'ni toplayarak, acil bir oturum düzenlemesini rica etti ondan. Başkanlık seçici delegeleri artık Yasama Meclisi tarafından değil, doğrudan doğruya halk tarafından seçilecekti. Hamilton'ın oy hakkını genişletmek için gösterdiği yegane çabanın, kazanmayı başkasının hak ettiği bir seçimi kendi lehine çevirme hedefine yönelik olması hoş bir ironidir. İleri sürdüğü bu önerideki sahtekârlığın bilincinde olan Hamilton, "duyarlılık ve dürüstlükle ilgili tereddütlerin, kriz anlarının olağanüstü şartlarına boyun eğmesi gerektiğini" söyleyerek rahatlatmıştı Jay'i. Bu yüzden Jay'in, Hamilton'ın bu önerisini göz ardı edişini takdir etmek gerek.

Hamilton'ın (ki askeri bir darbe dahil olmak üzere, her türlü kanunsuzluğu yapabilecek biriydi kendisi) bana, "oğul-Sezar" gibi ipe sapa gelmez bir lakabı kılı kıpırdamadan yakıştırması tuhaftı doğrusu. Benim pek çok tutkum olmasına rağmen, hiçbiri yasal bir seçimin iptali ve anayasanın ilgasıyla boy ölçüşemezdi. Hamilton, bana her baktığında esrarengiz bir şeyler oluyor ve bende kendi yansımasını görüyordu sanırım. Yani, eğer siz kendiniz de oğul-Sezar'sanız, aynaya yansıyan karşınızdaki görüntüyü vatana ihanet etmekle suçlayın ve böylece avamın gazabını da başka yöne çevirmiş olursunuz. Hatta, en iyisi, aynayı da paramparça edin ki, içine sıkışmış benlik özgür kalıp istediği gibi dolaşsın ortalıkta.

Tıpkı isabetsiz aday tespitleriyle bize eyalet seçimlerini kazandırdığı gibi, son anda başkanlık seçimlerini de bize kaptırdı Hamilton. Her zamanki gibi, öfkesini halka açıklamadan rahat edemeyerek, partisinin lideri John Adams'ı suçlayan bir bildiri kaleme aldı (mezar taşı, bir kalem şeklinde kesilmeliydi). Ondan daha akıllı –ve daha korkmuş– olan Federalistlerden birkaçı, bu yazıyı yayınlamaması için ikna ettiler Hamilton'ı. Fakat, bu bildiriyi her halükârda bastırarak el altından dolaştırmasına engel olamamışlardı. Çok şükür, Eliza Bowen bu bildirinin bir kopyasını benim için saklamıştı da, Cumhuriyetçi gazete *Aurora*'da yayınlatabilmiştim bu yazıyı. Başkan Adams bundan hiç memnun olmamıştı; Hamilton ise *kendi* yazdıklarından sonsuza dek beni (ve zavallı Eliza'yı) sorumlu tuttu.

Bundan sonra, New England ve New Jersey'e seyahate çıkarak, buralardan ne kadar destek alacağımızı tespit etmeye çalıştım. Jefferson seçim kampanyasını, memnuniyetle benim ellerime bırakmıştı artık. "Başarılmasının imkânsız olduğunu düşündüğüm şeyi" diye yazmıştı Philadelphia'dan yolladığı mektubunda, "başardınız." (New York Yasama Meclisi'ndeki Cumhuriyetçi çoğunluktan bahsediyordu.) "Bu yüzden de tüm çalışmaları size bırakıyorum; din adamları dahil, tüm Massachusetts'i demokrasiye döndürdüğünüzü görsem bile buna şaşırmayacağım artık."

Massachusetts'i Cumhuriyetçi yapmayı beceremedim ama Hamilton'dan hoşlanmayan ve ona güvenmeyen Federalistlerin dostluğunu kazanmayı başardım. Sonradan, başkanlık seçimlerinde onların desteğini almak için böyle davranmakla suçladılar beni. Kısmen doğru bir suçlama bu. Genel menfaatlerim için Federalistlere *her zaman* kur yapmışımdır. Zaten, Jefferson gibi zenginleri

yıkmaya ve fakirleri yüceltmeye kararlı bir fanatik olmadığımı düşündüklerinden, Federalist liderlerin çoğu güveniyordu bana.

Jefferson'ın sonradan beni, başkanlığı onun elinden almayı istemekle suçlamasıysa, Hamilton'ın beni askeri bir hayalperest olarak itham edişinden farklı değildi. Eğer işine gelmiyorsa, yaptığı hiçbir anlaşmaya riayet etmezdi Jefferson ve doğal olarak da, benim de kendisi gibi olduğumu düşünmüştü. Diğer taraftan, zaten hiçbir zaman Chesterfield'in anladığı türden bile bir beyefendi olamamıştı ki Jefferson (Virginia'lılar arasında bir tek Madison, beyefendi nitelendirmesine layıktı); maalesef, ben bir beyefendiydim ya da olabilmek için elimden geleni yapıyordum. Yalnızca, Philadelphia'da üzerinde anlaştığımız amaç uğruna çalıştım; üzerinde Jefferson ve Burr yazan bir aday listesiydi bu da.

1800 Yaz'ı ve Sonbahar'ı oldukça yoğun geçti. Hem Jefferson hem de benim için bir işkence dönemiydi bu. Aslında, zavallı John Adams için de öyle olmuştu. New Jersey'yi bizim kazanacağımızı düşünüyordum; ama Connecticut'ta olduğu gibi bu eyalette de Federalistler kazanmıştı. Sonbaharın sonlarına geldiğimizde, mücadelenin merkezi Philadelphia olmuştu. Philadelphia'da bizi destekleyecek gibi görünen Rhode Island ve Hamilton sayesinde, ortancaları aktif bir ulusal aday olan Pinckney Kardeşlerin memleketi olmak gibi şaibeli bir talihi olan Güney Carolina üzerinde büyük bir karmaşa yaşanıyordu.

Jefferson umudunu yitirmişti. Onu neşelendirmek için elimden geleni yaparak, "Rhode Island elinizde olduğu sürece, yine de çoğunluğu sağlayacaksınız" diye yazmıştım ona. Fakat, ben Virginia'lıların bana olan vaatlerini yerine getireceklerine ne kadar inanıyorsam, o da seçilmesinin kaçınılmaz olduğuna o kadar inanmıyordu. Çok şükür, Madison gerçek bir müttefik olmuştu. Güneylileri, şereflerini korumak için beni desteklemeye zorlamıştı.

Aralık başında Philadelphia, Cumhuriyetçilerin Federalistleri tek bir oyla geride bıraktığı bir Meclis seçti. En son oy kullanan bölge Güney Carolina olmuştu. Jefferson'ın başkan olacağı artık kesindi; ama Güney Carolina kendi adayları Pinckney için oy kullanırsa, Pinckney (ya da John Adams) başkan yardımcısı olacaktı. Neyse ki, o büyüleyici eyalette yeterli sayıda arkadaşa ve müttefiğe sahiptim. Sonuç olarak, Güney Carolina seçmen oylarının hepsi Jefferson ve benim için kullanıldı. Seçimi Alexander Hamilton'ın işlek kaleminin yardımıyla biz kazanmıştık.

Güney Carolina'nın oylarıyla ilgili haber geldiğinde Richmond Hill'deydim. Küçük Çete, sevinçten kendinden geçmişti. Fakat, ben o kadar sevinememiştim. Ortada yanlış bir şey olduğunu biliyordum. Evdekilerden izin isteyerek üst kattaki çalışma odama çıktım. Dizlerimin üzerine Blackstone'un bir kopyasını koyarak yere oturdum (masam satılmıştı) ve Birleşik Devletler'de verilen bütün oyları toplamaya başladım. Endişelenmekte haklı olduğum ortaya çıkmıştı: Jefferson, 73; Burr, 73; Adams, 65; Pinckney, 64; Jay, 1.

Jefferson'la ben eşit sayıda oy almıştık ve şimdi Federalist Temsilciler Meclisi, başkanlık için ikimizden biri arasında seçim yapmak zorunda kalacaktı. Rakamlar ikinci kez incelendiğinde, seçim sonucuna New York Eyaleti'ndeki seçmenlerin karar vermiş olduğu ortaya çıkıyordu. New York olmasaydı, Jefferson, 96 Seçimleri'nde aldığı oylardan yedi oy eksik, Adams da dokuz oy fazla almış olacaktı. Temsilciler Meclisi'nde neler olacağının bir önemi yoktu; New York'u ben yönlendirmiştim ve New York, seçimin sonucunu belirlemişti.

O gece çok iyi uyudum ve ertesi sabah uyandığımda, şahane bir karın her yeri kaplamış olduğunu gördüm. Tıpkı İhtilal günleri gibiydi ve ben de tekrar genç olmuştum.

Bu sıralarda, Jefferson en samimiyetsiz mektuplarından birini yolladı bana. Zaferimi kutluyor ve almış olduğum oylar doğrultusunda, başkan yardımcılığının, bana önerebileceği tüm görevlerin üstünde bir mevki olduğunu söylüyordu. Yalnız, "yeni hükümetimizde yardımlarımdan mahrum kalacakları için" derin bir üzüntü içinde olduğunu da ilave etmişti Jefferson. "Düzenlemelerimde, kâfi derecede doldurulması mümkün olmayan bir boşluk bırakıyor yokluğunuz. Yetenekleri, dürüstlükleri, isimleri ve yaradılışlarıyla, toplumun zihninde ilk bakışta sınırsız güven hissi uyandıracak bir yönetim kadrosunu bir araya getirmeye gayret ettim. Bu listeden, sizi kaybediyorum ve diğerlerinden de emin değilim artık."

Şimdiye kadar bana *hiçbir zaman* güvenmemiş olduğunu ve dürüstlüğümden de her zaman şüphe ettiğini iddia eden biri için fevkalade nazik bir övgü mektubuydu bu. Mektubun tarihi çok önemliydi: Güney Carolina oy kullanmaya başlamadan hemen önce yazılmıştı mektup. Jefferson'ın, benim, başkan yardımcılığını Pinckney ya da Adams'a kaptırmamla sonuçlanacak türlü oyunlar çevir-

diğinden (ya da böyle anlaşmaların yapılmakta olduğunu duyduğundan) emindim. Mektup, Kabine'de bir görev alacağım sözünü vererek, sinirlenmemi en baştan önlemek için yazılmıştı. Çok şükür, Güney Carolina'da kuvvetliydim ve Jefferson'ın aldığı kadar oy almıştım.

Federalist Parti karışmıştı. Bazıları, karakterimdeki tüm kusurlara rağmen (sonradan öğrendiğime göre, bu kusurları, endişe verici bir şekilde tüm detaylarına inerek, Kongre'deki tüm nüfuz sahibi üyelere anlatmayı uygun görmüştü Hamilton), Jefferson gibi bir fanatik olmadığım fikrine dayanarak beni destekleme eğilimindeydiler. Hakkımdaki en büyük şüphe, bir "Bonapart" olma ihtimalimdi. Bu yeterince kötüydü. Fakat Jefferson'ın bir "Robespierre" olduğundan korkuyorlardı ki, bu daha da fenaydı.

Kimsenin beni, Jefferson'ın olası bir alternatifi olarak öne çıkarmamasını sağlamak için elimden geldiğince çabuk harekete geçtim. Kongre'deki Federalistlerin tamamen çığrından çıkıp, Anayasa'daki belirsizliği kendi çıkarları için kullanarak *geçici bir süre* için bir başkan seçmelerinden sonra da, velev ki bu belirsizlik kabul edilebilirse, bu başkanın Jefferson ya da benim yerime başkanlık koltuğuna oturmasından korkuluyordu elbet.

Adams'ın işini tamamen bitirerek partiyi bölmeyi başarmış olan Hamilton, şimdi de hayatta en nefret ettiği ve en korktuğu iki adam, Jefferson ve benim aramda bir tercih yapmaya zorlanıyordu. Şaşırtıcıydı; fakat aynadaki Sezar'ın fanatik eşitleyicisi, Jefferson'ı bana tercih etmişti. Sapkın ve acı bir bakış açısıyla bakıldığında, beni başkanlıktan mahrum bırakmak, kendini de bundan mahrum bırakmak demekti; kendi çıkarlarını mahvetmek için yaratılmış biriydi Hamilton. Yine de, bir fanatik ve siyasi bir maceracı arasında tercih yapmak durumunda kalan aklı başında biri, uzlaştırma sanatlarıyla uğraştığı bilinen bu maceracıyı seçerdi elbette. Şunu ilk ve son kez söylememe izin verin: Başkanlık eğer bana teklif edilseydi, Birleşik Devletler halkının Jefferson'ın başkan olacağını düşündüğü ve onun yasal yerine el koymamın benim iktidarımı imkânsız hale getireceği gibi uygun bir gerekçe göstererek (tıpkı bir Virginia'lı gibi, gururumu bir kenara atarak) her halükârda reddedecektim bu teklifi. Aynı zamanda, henüz kırk beş yaşında biri olarak, en yüksek görevi üstlenme sırasının, daha önceki her başkan yardımcısına geldiği gibi, vakti gelince bana da gelmesini bekliyordum; Cumhuriyetçi Parti'ye ilk ulusal seçimini kazandıran kişi ben oldu-

ğumdan, başkanlıkla ödüllendirilmeyi beklememse cabasıydı. Bilmediğimse, Virginia'nın, Yürütme üzerinde bir kez kontrol sağladıktan sonra, bir ayrıcalığı yarım asır elinden bırakmayacağıydı.

Son olarak da, Fransa Cumhuriyeti, askeri bir tiranın ellerinde ve bizim Anayasa'mız da her zamankinden daha gülünç bir durumdayken, tarafımdan gösterilecek herhangi bir çaba, yeni Cumhuriyet'imizi darmadağan ederdi.

Washington'a birkaç mektup yolladım. Bunlardan, Maryland'li Samuel Smith'e yazdığım mektup yayınlanmıştı. Bu mektupta, Jefferson'la herhangi bir rekabeti kesin bir dille inkâr ediyordum. Bu konunun da burada kapanacağını düşünüyordum.

Ocak ayında Albany'ye, günlerimin New York'un kanallarının ve iç bölgelerdeki su yollarının tasarlanmasına, geceleriminse pansiyonların cazibelerine adanacağı Meclis'teki yerimi almaya gittim. Hiç de bir entrikacının yapacağı iş değildi bu.

Çok şaşırtıcı ama, bu konuda beni ciddi olarak baştan çıkaran tek kişi Theodosia'ydı. Güney Carolina'lı Joseph Alston'la evlenmeden bir önceki gece odama gelerek, benim, babasıyla bakire olarak yaptığı son görüşme olarak kabul ettiğim ziyareti gerçekleştirdi. Bu çok yanlış bir cümle, Charlie, ama benim, hakikaten, hoşuma gidiyor!

Theodosia geldiğinde, kendisi de Meclis'e seçilmiş olan John Swartwout'la odaya kapanmıştık. Güney'den gelen son gazeteleri ve kendimi Federalistler için müsait kılarak, bir sonraki seçimde başkan olmamı isteyen Washington'daki ısrarcı bir hayranımın gönderdiği muhtırayı inceliyorduk. Theodosia bize katıldığında, Swartwout'la işte bu mektup üzerinde tartışıyorduk. John ayağa kalkıp gitmeye hazırlandı.

"Hayır, hayır! Lütfen!" Elini, John'un omzuna koymuştu Theodosia; Swartwoutların üçüyle de kardeş gibiydi. "Yandaki odadan ikinizin konuşmalarını dinliyordum."

"Öyleyse, bir baba olarak başarısız olduğum anlamına geliyor bu."

"Tam tersi! Beni, kendinden daha akıllı yetiştirdiğin anlamına geliyor."

Swartwout'a, "Yarın evleniyor" dedim, "bu yüzden, kibirden başı döndü. Bu kriz yakında geçecektir."

"Hayır, geçmeyecek!" Bunun, her zamanki şakalaşmalarından biri olmadığını sezmiştim. Swartwout'a dönerek, "Başkan olması lazım. Başka bir seçeneği yok" dedi Theodosia.

Theodosia'nın bu ateşliliği karşısında, Swartwout da en az benim kadar şaşırmıştı.

İtiraz ederek, "Bu mümkün değil" dedim.

"Eğer sen istersen elbette mümkün! Bu akşam, Kongre üyesi Bayard'a yaz ve duymak istediği şeyi söyle ona. Vermont'u ilk oylamada sana kazandırır. Sana, Maryland'i de getirebilir."

"Neden siyasi yaşamın kirli yönleriyle ilgilenmeye başladın aniden?"

"Çünkü seninle ilgileniyorum ve birinci adam olmak için eline geçecek tek fırsat bu. Eğer bunu değerlendirmezsen, hayatının sonuna kadar pişmanlık duyacaksın."

Theodosia'nın karakterine hiç uymayan bu tutkusu altında ezilmiştim. "Çocuğum, Jefferson'a söz verdim."

"Sözünde durma, o zaman! Cüretkâr her harekete saygı duymak zorunda olduğu gibi, sana da derin bir saygı duyacaktır. Dört yıl önce sana ihanet etmişti ve eğer becerebilirse, yine yapar bunu. Bu yüzden, *devre dışı bırak* onu."

"Halk onu istiyor..."

"Halk, daha iyi tanıdığında seni isteyecek. Bonapart'a hayran değil misin? Pekâlâ, onun yaptıklarına bak. O, eline geçen fırsatı değerlendirdi ve şimdi Avrupa'daki bir numaralı adam ve sen de Amerika'nın birinci adamı olabilirsin; Tanrı, bana buradan kıpırdamayı nasip etmesin; ama ikinci olmanın hiçbir anlamı yok."

"Sanırım, sana çok fazla Plutarch okuttum ben."

Theodosia güldü. "Akıllı bir insanın, olayların onu mecbur bıraktığı şeyleri yapması gerektiğini öğrendim..." Washington'lı hayranın mektubunu işaret etmişti Theodosia.

"Sözümden geri dönemem."

"Öyleyse, bunu yapmadığına hayatın boyunca pişman olacaksın."

Tıpkı Cumae'li Sybil gibi bir kehanetin habercisiymişçesine, yanan ateşin önünde duruyordu kızım; ben de salak gibi, yaklaşan düğününün heyecanıyla delirdiğini düşünüyordum onun.

"Sanırım, babanın evlilik konusu ve erkek cinsinin vahşi ihtiyaçları konusu üzerindeki düşüncelerini dinlemeye hazırsındır artık."

Theodosia gülümsedi; bir Sybil değildi artık, her zamanki şen haline dönmüştü. "Kıdemli Bayan dePeyster bilmem gereken her şeyi anlattı bana. En kötü anında, çok yüksek sesle dua etmem gerekiyormuş; vahşi adamı utandıracağı kesinmiş bunun."

"Amin" diye fısıldadım. Hep birlikte güldük. Theodosia ertesi gün evlenmiş; bense başkanlığı ele geçirmek için hiçbir çaba göstermemiştim. Onurlu bir şekilde davranmıştım ve Theodosia'nın önceden gördüğü gibi, hayatım boyunca bundan pişmanlık duydum.

11 Şubat 1801'de oylama başladı. Her eyalet delegasyonu bir oy kullandı. Senato'da en çok oy alan başkan seçilseydi, başkan olacaktım. Şayet, başkan Temsilciler Meclisi üyelerinin çoğunluğunun oylarıyla seçilseydi, tüm itirazlarıma rağmen, Jefferson'ın aldığı elli bir oy karşısında aldığım elli beş oyla ilk oylamada yine ben başkan seçilecektim. Fakat o zamanlar, eyalet hesabı yapılıyordu. Birlik'teki on altı eyaletten sekizini (New York, New Jersey, Virginia, Pennsylvania, Kuzey Carolina, Kentucky, Georgia ve Tennessee) Jefferson kazandı. Altı eyaletse benim için oy kullanmıştı (Massachusetts, Connecticut, Güney Carolina, Rhode Island, New Hampshire ve Delaware). Vermont ve Maryland, ikimize eşit oy vermişti. O gün on dokuz kez oylama yapılmış fakat bir sonuç alınamamıştı. Federalistlerin hepsi Hamilton'ın tavsiyesini hiçe sayarak, iki Demokrat şeytandan daha az şeytan olanı, yani beni desteklemeye kararlıydılar.

Oylamanın ikinci gününde, günlük gazetesinde Federalistlerin temsilcisi Bayard'tan bahsetmişti Jefferson. Delaware'in tek temsilcisi olarak, seçimin kaderini belirleyecekti Bayard. Jefferson'ın iddiasına göre Bayard, Maryland'li Smith'e, Burr Hükümeti'nde istediği herhangi bir görevi alacağına dair söz vermişti. Çok şükür, Jefferson'ın bu yorumu yayınlandığında Smith hâlâ sağdı ve Bayard'ın sık sık, "Burr'ı seçmek için gerekli koşullar vardı; fakat o işbirliği yapmamakta direniyordu" diye haykırdığı Senato'nun döşemeleri üzerinde reddetmişti bu suçlamayı. Benim kazanmak için kılımı bile kıpırdatmamam sonucunda, yedi günlük kördüğüm Jefferson'ın başkan seçilmesiyle çözüldü.

Bu sırada, yapımı hâlâ tamamlanmamış olan –acaba bir gün tamamlanabilecek miydi?– Capitol'deki yan odada Senato'ya başkanlık eden Jefferson, hiçbir zaman bu görevin peşinde koşmadığı yolunda kopardığı onca patırtıya rağmen, meseleye burnunu sokmaktan geri durmuyordu.

Yemin töreninden sonraki ilk buluşmamızda, Anayasa'yı, Kongre'nin ikimizi de hiçe sayarak, Federalist adaylarından birini seçme yetkisi olduğu şeklinde yorumlamakla bizi tehdit eden Fe-

deralistlere, "Bay Adams'a, partisi böyle bir şey yapmaya kalkıştığı takdirde, ülkenin orta bölgelerindeki eyaletlerde isyan çıkacağını ve ellerine silahlarını alarak, halkın iradesinin yerine getirilmesini sağlayacaklarını açıkladım" demişti Jefferson. John Adams'ın buna ne cevap verdiğini bilmesem de tahmin edebiliyorum. Hiç savaş görmemiş bir sürü kitap kurdu insan gibi Jefferson da, kan dökületeceği tehdidinde bulunmaktan hoşlanıyordu.

Bayard'ın, belli mevkilerdeki Federalistleri görevden almayacağı konusunda söz vermesi halinde, onu destekleyeceği teklifiyle kendisine yaklaştığını gururla anlatmıştı Jefferson. "Bay Bayard'a, peşinde olmadığım bir mevkiyi elde edebilmek için böyle bir söz vermeye vicdanımın el vermediğini söyledim. General Smith de aynı ricada bulundu ve aynı cevabı aldı."

Birkaç yıl sonrasındaysa, Jefferson'ın, hükümet görevlilerinin siyasi gerekçelerle görevlerinden alınamayacağına *prensipte* katıldığına yeminler ediyordu General Smith. Bu teminatı aldıktan sonra, başkanlığın Jefferson'a gitmesine izin vermişti Bayard. Jefferson'sa, Bayard'a hükümette tutacağına özel olarak söz vermiş olduğu birkaç kişi haricinde, makulce görevden alabileceği her Federalist hükümet görevlisini görevden almıştı. Kendisinden beklenmeyecek bir şeyi hiçbir zaman *yapmamıştır* Jefferson.

Yirmi Bir

Yazdığım bu son sayfaları Leggett'a gönderdim; beklenileceği gibi, Van Buren bahsinin geçtiği bölümleri anında yakaladı. "Bu konuyu takip et!" diye bastırdı. Leggett'ın *Evening Post*'taki ofisindeydik.

"Bunu elbette yapmayacağım. Bir şeyi kurcalarsam, o konu hakkında hiçbir şey öğrenemiyorum."

Odaya Bay Bryant girdi. Saygıyla ayağa kalktım. "Ah, Albay Burr'ın biyografisinin yazarı buradaymış!" Görünüşe göre, başlıca sıfatım bu artık.

"Charlie pek çok ilginç şeyi meydana çıkarıyor."

Bay Bryant'ın yüzü ekşidi. "Bazen elimde olmadan, Albay Burr'ın entrikalarının unutulmasının belki de daha hayırlı olacağını düşünmeden edemiyorum, Bay Schuyler."

"Aynı fikirde değilim, Bay Bryant."

"Elbette. Elbette." Büyük adam geri çekilmişti. O da, Washington Irving gibi, Henry Clay'in yanı sıra kahramanı Jackson'ın da Birlik'e ihanet edenlerden biri olduğunun ortaya çıkmasından endişeleniyor. Eğer o ikisi gerçekten de Burr'la beraber bu komployа bulaşmışlarsa, hiçbir şey bunu yayınlamaktan daha çok zevk veremez bana.

Bay Bryant, Leggett'a ufak bir kağıt parçası verdi. "Başkan Yardımcısı yarın demokrasi üzerine bir söylev verecek."

"İşçi kılığına girerek gideceğim onu dinlemeye."

"Ayrıca, bu öğleden sonra Amerikan Hotel'de şerefine bir davet düzenleniyor" dedikten sonra bize selam vererek odadan çıktı Bay Bryant.

Leggett ayağa kalktı. "Alaşağı etmek üzere olduğumuz adamla tanışma vaktin geldi."

Amerikan Hotel'deki toplantı salonu tıka basa siyasetçilerle dolmuştu. Şehirdeki bütün Demokrat memurların yanı sıra Tammany liderleri de oradaydı. Sam Swartwout epey sarhoştu ve Başkan Yardımcısı gelene kadar ilgi odağı olmuştu.

Leggett'la beraber salonun uzak köşesindeki bir platformun üzerinde dikiliyor olduğumuzdan, kapılar açılıp bir Tammany höddüğü, "Başkan Yardımcısı!" diye bağırdığında, harika bir görüş açısına sahiptik.

Martin Van Buren kapının eşiğinde belirdi. Eğik güneş ışınları altın sarısı saçlarına vuruyor, bu da sanki altındanmış ya da ateştenmiş gibi gösteriyordu onu.

Oda bir an için sessizliğe büründü. Derken, ufak tefek, zarif ve görkemli Buren, önünde kendisine yol açmak için ikiye ayrılan kalabalığa doğru yürümeye başladı. Çok şık giyinmişti (Böyle şeylere dikkat etmeyi Helen öğretti bana); kadife yakalı ceketi, canlı bir koyu kahverengiydi; kravatının kenarları bol dantelle işlenmişti; sol elinde nazik bir şekilde sarı eldivenlerini tutuyordu; ayaklarındaysa, Fas derisinden ayakkabılar vardı. Yüzünde hafif bir tebessümle, bir o yana bir bu yana dönerek el sıkmaya başladığında, tüm gücün bir bünyede toplanışının sersemletici etkisine kapıldım.

Leggett'ı gördüğünde, Başkan Yardımcısı'nın yüzündeki tebessüm gülümsemeye dönüştü. "Bay Leggett." Ufak eli hızla ileri atıldı; Leggett'ın eline dokundu; sonra da hızla geri çekildi (profesyonel siyasetçilerin, ellerini ezilmekten kurtarma yoludur bu). "Bay

Bryant nasıl?" Evet, Van Buren peltek peltek konuşuyor; ayrıca, hafif de bir Flemenk aksanı var.

"Çok iyiler. Geçenlerde Güney'deki kölelik kurumunu desteklemiş olmanız dışında her hareketinizi alkışlıyor."

Leggett'ın meydan okuyuşu, tamamıyla göz ardı edildi. Van Buren bana döndü. Leggett ismimi telaffuz etti. Küçük eli, bir an için benimkine dokunduğunda başım dönmüştü. Tam olarak aynı boydayız. Bir an için birbirimize öylesine yakındık ki, hakikaten kokusunu alabilmiştim; İspanyol derisi ve pahalı enfiye karışımı bir kokuydu bu.

"Bay Schuyler, Aaron Burr'ın hukuk bürosunda bir katip." "Aaron Burr" derken sesini melodramatik bir şekilde kalınlaştırarak, o kötü aktör taklidini yapmıştı Leggett. Fakat Başkan Yardımcısı'nın sesi ve tavırları hiçbir şeyi ele vermedi. Yalnızca kibarca beni süzdü. İri, altın rengi gözleri Burr'ınkilerin aynısı; yalnızca Burr'ın gözlerindeki karanlık, Van Buren'inkilerden süzülmüş sanki. "Nasıl Albay Burr?"

"Oh, çok iyi, Efendim." Bir aptal gibi kekeliyordum. "Hatırlanmak arzusunda, Efendim, ne kadar..."

Van Buren, birdenbire, Flemenkçe bir şeyler söylemeye başladı bana. Peltekliğinin belirgin olmadığı uzunca bir cümleydi bu. Sonra da, söylediğini anlayıp anlamadığımı görmek için beklemeden, beni sersemlemiş, Leggett'ıysa çok öfkelenmiş bir halde bırakarak, yanımızdan uzaklaştı. "Şu kahrolasıca dili konuşamadığın sürece, bir Flemenk hödüğü olmanın ne yararı var?"

Bu sahneyi sonradan Albay Burr'a anlattım (elbette, belli atlamalar yaparak) ve Başkan Yardımcısı'nın ne söylediğini merak ettiğimi belirttim.

"Sana iyi günler ve bol şans dilemiştir herhalde. Matty Van nazik bir adamdır. Öyle olmak da zorunda. Yeterince uzun süre ilgilendim onunla. Fakat korkarım seninle yeterince ilgilenemedim." Konuyla ilgili, Albay'ın tüm söylediği bu oldu.

Dış görünüşleri, özellikle de hareket tarzları arasındaki benzerlik çarpıcıydı. İkisinde de bir çeşit haşmetlilik var ve bunu tarif etmeye herhangi bir kelime kâfi değil. Van Buren'i mahvetmek konusunda üstlendiğim rolden neredeyse pişmanlık duymaya başladım.

"Şimdi" dedi Albay, "1801 İlkbahar'ındaki Washington City'e bir göz atalım."

Mart başında, Theodosia, kocası ve ben, yeni başkentimize geldik (gerçi ne bir şehirdi burası ne de Capitol doğru dürüst bir binaydı henüz). Issız çayırların içindeki bir tepeciğin üzerinde Senato Meclisi duruyordu. Bundan birkaç bahçe uzaklıkta, Temsilciler Meclisi'ne ev sahipliği yapacak olan gelişigüzel inşa edilmiş elips şeklinde bir bina görünüyordu; bu binanın mutsuz sakinleri, "Fırın" diyorlardı buraya. İki binanın arasında üzeri kapatılmış bir geçit vardı. Capitol dediğimiz yer işte bundan ibaretti. Bugünkü asil, kahverengi kubbe yalnızca bir rüyaydı henüz.

Yapımı tamamlanmamış Capitol yakınlarındaki birkaç düzine ev, şehrin merkezini oluşturuyordu. O günlerde, yaşamak için en gözde semtler F. Street'in sırtları ya da, şayet uzaklık sizin için sorun değilse, Georgetown'du.

Capitol'ün iki kilometre uzağındaki Hazine binasının inşaatı, komşusu bakanlık konutları gibi, neredeyse tamamlanmıştı. Capitol'ü Başkan'ın evine bağlayan uzunca bir patika vardı; bu yolun iki kenarına epey yalnız görünen birkaç sıra ağaç diktirecekti Jefferson ve eğer dinleyecek birini bulursa da, bu yolun ne kadar da bir Paris bulvarına benzediğini şevkle anlatacaktı. Aslına bakarsanız, Pennsylvania Avenue, yalnızca mürver ağaçlarının arasına yuva yapmış keklikleri avlamak ya da "bulvarın" içinden geçen küçük bir ırmakta (ırmağın adı Tiber'di!) tatlı su levreği tutmak için iyiydi.

Washington City'deki ilk birkaç gecemizi Capitol'ün yakınlarındaki Conrad Pansiyonu'nda geçirdik. Çok kalabalık olduğundan, Theodosia ve kocasıyla aynı odayı paylaşmak zorunda kaldım. Jefferson ise, giriş katının karşı tarafındaki bir odada, lüks bir sükûnet içinde yaşıyordu. Diğer odalar, birkaçının yerde uyumaya mecbur bırakıldığı Temsilciler Meclisi üyeleriyle doluydu.

Conrad Pansiyonu'nun yemek salonunda son derece mutluyduk o gece. Jefferson başka bir yerdeydi (genellikle şöminenin en uzağındaki masanın sonunda oturur, sinsice demokrasisine dikkat çekerdi; sarı safirden yüzüğü, gümüşleri, dantalleri tamamen tarihe karışmıştı artık). Masada Theodosia hüküm sürüyordu ve hayatımda hiçbir zaman onunla o geceki kadar gurur duymamıştım.

O günlerde, otuz iki senatör ve yarısı bile Cumhuriyetçi olmayan yüz altı temsilci vardı. Cumhuriyetçilerin neredeyse hepsi Conrad'daydı o gece. Şerefe kadehler kaldırılıyor, şişeler elden ele dolaşıyordu; bu kahpe dünyada, bir kereliğine iyiler kazanmıştı sanki.

Gece yarısından biraz sonra, eğlenenleri Theodosai ve kocasının idaresine bırakıp, izin isteyerek, yukarı çıktım. Jefferson'ın oturma odasının kapısı açıktı. Bir kanepenin üzerine boylu boyunca uzanmış, sekreterine yüksek sesle bir şeyler okuyordu. Beni görünce irkildiler. Sekreter, sanki kapıyı kapamak ister gibi ayağa kalktı.

Jefferson adamı durdurdu. "İçeri gelin, Albay" dedi. Küçük salona girdiğimde ikisi de ayağa kalkmıştı.

"Beni Washington'da son rahat görüşünüz bu." Sekreter oturmam için bir iskemle getirdi. Jefferson kanepeye uzandı. "O evden çok korkuyorum." Elini, Başkanlık Köşkü yönünde sallamıştı. "Çok geniş bir ev. Rahatsız. Bizim ömrümüz süresince asla tamamlanamayacak. Ve hiç ahırı da yok."

Evin içini henüz görmediğimi söyledim Jefferson'a. "Gelmeli ve kalmalısınız. Bana arkadaşlık edersiniz. Eşimin olmayışı durumu daha da kötüleştiriyor." Jefferson sekreterine dönerek, "Bay Adams ne zaman ayrılıyor?" diye sordu.

"Son haberler, geceyarısı ayrılacağı yönünde."

Jefferson, duvardaki oyukta asılı duran saate bir göz attı. "Şimdi gitmiş olmalı." Sonra bana dönerek, "Yarınki yemin törenimize katılmama kararı aldı Bay Adams" dedi.

"Bu, çok kırıcı bir davranış." Birkaç ay önce ölen oğlunun üzüntüsünü mazaret göstererek, kendi haklı yeri olduğunu düşündüğü mekânın gasp edilmesine katılmamayı tercih etmişti Adams.

"Gönüllerini almak niyetindeyim." Jefferson, yemin töreni nutku olduğu ortaya çıkan bir deste kağıda dokundu.

"Harika bir eser!" Sekreterinin sadakati belli oluyordu. Ayrıca, hayatımda gördüğüm en çirkin insanlardan biriydi bu adam.

"Dinlemeyi elbette dört gözle bekliyorum."

"Bense okumayı hiç arzu etmiyorum." Topluluk içinde konuşma fikri Jefferson'ı hakikaten endişelendiriyordu; baş başa kaldığınız zamanlarda bir türlü susmayan Jefferson'ı! Elinin tersine konan bir sineğe bütün gücüyle vurdu. "Özellikle de yaptıklarımı hiç onaylamayan kuzenimin önünde." Adams, birkaç hafta önce Dışişleri Bakanı John Marshall'ı, Birleşik Devletler Başyargıçlı-

ğı'na atamıştı. Marshall, Jefferson'a hiç güvenmiyor; Jefferson da, kuzenine duyduğu süregiden bir nefretle karşılık veriyordu bu güvensizliğe. Sonunda, benim vatana ihanet davamda çarpışacaklardı.

"Büyük bir tevazu göstererek, yemin törenimi yönetmesini rica ettim Başyargıç'tan; beni şaşırtarak bu ricamı kabul etti. Böylesine iyi bir hareket karşısında, şehirde bir yerlere Yüksek Mahkeme için küçük bir bina inşa etmek boynumuzun borcu oldu." Sekreter, bu küçük latifeye ölçüsüzce güldü. Jefferson'ın keyfi pek yerindeydi. Ama hangi yeni başkanınki değildir ki? Hataları henüz yapılmamış, gelecekse aydınlıktı.

Yanından ayrılmak için iyi geceler dilerken, elimi ellerinin içine alarak gözlerimin içine baktı Jefferson. "*Gerçek* Amerikan İhtilali şimdi başlıyor."

Ertesi sabah Theodosia ve kocasıyla beraber, Conrad'dan Capitol'e yürüdük. Georgetown sakinlerini de sayarsanız, Washington'ın nüfusu belki 3.000 kişiydi o günlerde. O sabah, 3.000 kişinin her biri, keskin bir Kuzey Rüzgârı altında titreyerek, Capitol'ü kuşatan çalıları ayaklarının altıyla çiğniyordu.

Capitol'ün girişinde belirdiğimde, hırpani kılıklı muhafız alayı hazır ola geçti. Beni tanıyan insanlar alkışlamaya başladı. Siyasetçi simalar, bu günlerdeki kadar tanınmazdı o zamanlar. Biz de, memleketimizdeki seçim kampanyaları dışında, halka pek sık göstermezdik kendimizi. Jefferson'ın uzun boylu ve kızıl saçlı olduğu biliniyordu; benimse, ufak tefek ve esmer. Bunun ötesinde, bizi tanımak için yalnızca karikatürlere sahipti halk ve bizi resmeden sanatçıların tam olarak gerçekçi olmak gibi bir mecburiyetleri de yoktu.

Senato binasına girdiğimde, her şeydeki yeniliğin çiğliğine karşın, içerisinin, Dor düzeninde sütunlar ve mermerlerle çok etkileyici bir şekilde inşa edilmiş olduğunu gördüm. Yarım daire şeklindeki odanın duvarlarında, XVI. Louis ile Marie Antoinette'in, tartışmalı portreleri asılıydı. Odanın her iki yanıdaki şömineler, fazla duman, az sıcaklık veriyordu. Tavanın altında, seyircilerle dolmuş geniş bir balkon vardı. Platforma üç iskemle yerleştirilmişti. Ortadaki iskemlede John Marshall oturuyordu; neredeyse Jefferson kadar uzun boyluydu; fakat pek geniş vücudunun üstünde fazla küçük duran kafası, kızıl yerine siyah saçlarla kaplıydı.

Oda sessizleşene kadar, parlamento güvenlik görevlilerinin yanında dikildim; sonra da sıraların arasından yürümeye başladım.

Kürsünün basamaklarından çıkarken, Başyargıç, beni karşılamak için ayağa kalktı.

Bir anlık tereddüt yaşadık. Benden bir konuşma yapmam mı bekleniyordu? Kimse bundan emin gözükmüyordu. Öylece, aptal aptal dikiliyorduk. Nihayet, "Bence yemini *ilk önce* Başkan'a ettirmek en iyisi" diye kulağıma fısıldadı Başyargıç.

Sonra, birkaç süslü kelimeyle Başyargıç'ı selamladım; herkese hoş geldiniz dedikten sonra henüz yeminini etmemiş olan Başkan'ın biraz sonra aramıza katılacağını bildirdim; bunu herkes biliyordu zaten ve Başyargıç'ı soluma alıp, Senato Başkanı olarak ortadaki saldalyede yerimi aldım.

Birkaç dakika sonra tüfeklerden açılan ince bir yaylım ateşi, henüz yeminini etmemiş olan Başkan'ın yaklaşmakta olduğunu işaret ediyordu.

Görevliler kapıları açtı ve balkondakilerin alkışları eşliğinde içeriye girdi Jefferson. Koyu renkli ve sade bir kıyafet giymişti. Son derece gergindi; yüzü alev alevdi; gözleri ok gibi, bir o yana bir bu yana dönüyordu; kuruyan dudaklarını diliyle tekrar tekrar yalıyordu. Elindeki nutuk metnini sıkıca kavramış, sıraların arasından kürsüye doğru ilerlerken top atışı başladı ve Jefferson kürsüye çıkıp, yanımızda dikilene dek durmadı.

Jefferson'a ortadaki iskemleye oturmasını işaret ettim. Ben de sağındaki sandalyeye geçtim. Şimdi ne yapmamız gerektiğini yine bilmiyorduk. Jefferson, elindeki bir deste kağıdı göğsüne bastırmış, hantalca ayakta dikiliyordu.

Kendisine ön ayak olayım diye, "Başlasanız iyi edersiniz" dedim. Daha fazla merasime girmeden, Başyargıç'a ve bana yemin töreni metnini okudu Jefferson. Bize okudu diyorum; çünkü o odadaki başka hiç kimse, Jefferson'ın söylediklerinin tek kelimesini bile duyamamıştı; Marshall ile ben bile, o etkili dudaklardan dökülen bilgeliği yakalayabilmek için arada sırada öne doğru eğilmek zorunda kalıyorduk.

Jefferson, "Her görüş ayrılığı, ilke ayrılığı değildir. Aynı ilkenin kardeşlerine farklı isimler verdik. Hepimiz Cumhuriyetçi, hepimiz Federalistiz" dediğinde memnun ve şaşkın görünüyordu Marshall.

Bense, çok şaşırmış ve bu ikiyüzlülük karşısında bir nevi ezilmiştim; yoluna çıkan herkesi "monarşist" diye karalayan Jefferson, ulusun siyasi yaşamını, gelmiş geçmiş her Amerikalıdan daha fazla ze-

hirlemişti. Yine de, bir *mea culpa** olmasa da, geçmişteki aşırılıkların üstü kapalı bir itirafını sunmaktı bu nutkun gayesi ve iyi bir şeydi bu; halk, başlıca devlet görevlileri seçilip iktidara geldiklerinde, onların aslında değişimi içtenlikle istemediklerini görünce huzura kavuşur.

Nutuk okunurken bir ara Marshall'la göz göze geldik ve neredeyse kahkahayı koyveriyorduk. Jefferson'ın metaforları birbirine karıştırmak gibi garip bir eğilimi vardı. Konuşmasının bir noktasında kullandığı, çileden çıkmış bir insanın "acı dolu spazmları" imgesi, Jefferson'ın özgün edebi yeteneğinin kimyasal süreçlerinde, uzak ve barış dolu kıyılarımıza ulaşan "dalgalara" dönüşüvermişti birden.

Konuşması bitince, söylediklerinin bir kelimesini bile duymamış olan Kongre'nin bir nevi zorlama alkışları arasında yerine oturdu Jefferson.

Başyargıç öne çıkınca ayağa kalkan Jefferson, elindeki sayfalardan birkaçını yere düşürdü. Onun için kağıtları yerden ben topladım. Ardından, görev yemini ettirildi Jefferson'a. Bunu takiben, ben de Birleşik Devletler Anayasası'nı koruyup kollayacağıma yemin ettim. Böylece, 4 Mart 180l'de, Thomas Jefferson on iki yaşındaki Amerikan Cumhuriyeti'nin üçüncü başkanı, Aaron Burr da üçüncü başkan yardımcısı olmuştu.

O gece hepimiz akşam yemeği için Conrad Pansiyonu'na geri döndük ve Senatör Bayan Brown'ın, kendisine şöminenin yanındaki yerini verme konusundaki tüm ısrarlarına rağmen, mütevazı bir edayla masanın en ucundaki yerini aldı yeni Başkan'ımız. O gece Jefferson'ın bana söylediği tek cümle, "İhtilal başladı" oldu. Rahatlamıştım. Görünüşe göre, Cumhuriyetçiler ve Federalistler arasında hâlâ bir fark vardı.

Yirmi İki

Bay Davis bu sabah bana bir not yollayarak, City Hotel'de bir görüşme talep etti.

* Lat.: "Kusura bakmayın, kabahat benim." (ç.n.)

Otele geldiğimde, barın bir köşesinde oturmuş, kurşun ve kalay karışımı bir kupadan bira içerken buldum Davis'i.

"Albay nasıl?"

"Gün geçtikçe iyiye gidiyor." Son günlerde hakikaten de iyi durumda Albay. "En azından son gördüğümde öyleydi. Bu da iki gün önceydi. Şimdi Jersey City'de."

"Bugün, öyle." Bay Davis her zamanki gibi öküz altında buzağı arıyordu. "Fakat dün şehirdeydi. Şu an bulunduğumuz otelde. Saat beş buçukta. Üst katta. Özel bir kabul odasında."

Bay Davis gizemden hoşlanıyordu. Bense hoşlanmam. "Öyle diyorsanız, öyledir." Lafı dolandırmaya gerek görmemiştim.

"Üst katta kimi ziyaret ediyor olduğunu bilseniz, çok ilginizi çekeceğinden eminim."

"Öyle mi?"

"Albay ve Bay Van Buren kırk dakikan fazla beraberdiler dün. Yalnızca ikisi."

"Onlar eski arkadaşlar." Bay Davis'e beni şaşırtmanın zevkini tattırmamaya niyetliydim. Bunun yerine, ben *onu* şaşırtarak, konuyu değiştirdim. "Yemin töreninden sonra, Başkan Jefferson ve Albay Burr arasında neler olduğunu merak ediyorum."

"Neler mi oldu?" Bay Davis dudaklarını büzmüştü; aklı karışmış görünüyordu. Yalan mı söyleseydi, doğruyu mu? "Albay Burr yalnızca üç kişinin atanmasını istedi. Jefferson ise yalnızca iki tanesini onayladı. Üçüncü kişi bendim. Seçim kampanyasındaki hizmetlerim dolayısıyla, New York'ta bahriye subaylığına getirilecektim. Ancak, bu görevi alamadım; Burr'ın arkadaşlarından hiçbiri herhangi bir görev alamadı. Jefferson, Eski Vali Clinton ve yeğeni genç DeWitt Clinton'la bir ittifak kurabilmek amacıyla tüm Burrcıları devre dışı bıraktı."

Bay Davis'e, Jefferson'ın neden Albay Burr'ı ortadan kaldırmaya çalıştığını sordum. Bu basit bir soruydu ve bundan önce de birkaç kez aynı soruyu sormuştum. Maalesef, bu soruya hiçbir zaman tatmin edici bir cevap alamamıştım.

Bay Davis içini çekti. "Nedeni öyle aşikâr ki. Burr, Jefferson'la aynı oyu alıp, kendisini başkan seçtirmek için hiçbir şey yapmayınca, Jefferson mahvolmuştu. Jefferson gibi adamlar, onurlu davranan rakiplerini asla affedemezler. Ayrıca, kendi başkanlığının ikinci dönemi bittiğinde –elbette ülkenin hayrına– yerine başka bir Virginia'lıyı getirmeye çoktan karar vermişti."

"Minnetarlıktan nasibini almamış bir adamdı o, yani Jefferson?"

"Tamamen. Gücünün sırrı buydu işte. Albay Burr'ın aksine, Jefferson'ın hiç dostu yoktu. Yalnızca Madison, Gallattin ve Monroe gibi uşakları vardı."

"Ama onları mükâfatlandırdı."

"Madison ve Monroe, Jefferson Hükümeti'ni on altı yıl daha *uzattılar*. Bunun arkadaşlıkla hiçbir ilgisi yoktu. Jefferson, Cumhuriyet'in efendisi olmaya devam etti."

Davis'in bu anlattıklarını çok abartılı buluyorum; Albay Burr'a bu konudaki fikrini sormalıyım. Jefferson öldüğünde kesinlikle beş parasızdı ve sonuna doğru da özel olarak bir etkisi kaldığını düşünmüyorum.

Aramıza, kel bir kafası ve muazzam bir sakalı olan, vurdumduymaz görünüşlü genç bir adam katıldı. "Bu bay, Reginald Gower." Davis, adamın ismini, sanki önceden bilmem gerekiyormuş gibi söylemişti. Fakat bilmiyordum. Biraz sonra planlarını anlamıştım. Gower bir matbaacıydı. Bir de kitapçı dükkânı vardı ve adam benim Martin Van Buren'in babasının kimliğini ifşa eden "ve –daha da önemlisi, Bay Schuyler– Albay Burr'ın Başkan Yardımcısı üzerindeki *siyasi* etkisini ortaya seren" bir açıklamamı yayınlamak istiyordu. "Dünkü buluşmaları son derece önemliydi." Bay Davis konuşurken, Gower başını sallamış; bunu gören Bay Davis de, Gower'a başını sallamıştı. Çin'den gelmiş, bir çift mandarin oyuncak bebek gibiydiler.

Albay'ın en eski dostu ve siyasi müttefiği Bay Davis'e dönerek, "Albay Burr ne yaptığınızı biliyor mu?" diye sordum.

"Albay Burr, sizin ne yaptığınızı biliyor mu?" Çok isabetli bir soruydu bu.

"Hayır." Görünüşe göre ne yalan söyleyebilir ne de gerçekleri anlatabilirdim.

"Leggett, Van Buren'in ortadan kaldırılmasını istiyor; çünkü yeterince radikal bulmuyor onu. Onun ortadan kaldırılmasını biz de istiyoruz çünkü fazla radikal olduğunu düşünüyoruz. Leggett, Johnson'ın başkan olmasını istiyor. Bizse, Clay'in. Sen, Charlie, her iki tarafı da tatmin edebilirsin oğlum. Hakikaten ender rastlanan bir durum bu!" Bunları söylerken, gözlüklerinin kalın camlarıyla büyüyen gözleri, sevecen ve pırıltıyla bakıyordu bana.

Bay Davis'e, Leggett'la olan anlaşmamızı nereden bildiğini soracaktım ki, bunun onu fazla yücelteceğine karar vererek, bundan vazgeçtim. "Bu açıklamayı niye kendiniz yazmıyorsunuz?"

"Sizde, bende olmayan malzemeler var." Cevabı çok çabuk gelmişti; fazla mı çabuktu acaba? "Aynı zamanda, bilgi *almak* için Albay'la geçirecek zamanım yok benim."

Bay Gower bana döndü, "Anladığım kadarıyla, işe çoktan başlamışsınız. Bilmenizi isterim ki Bay Schuyler, size avans olarak şimdi beş yüz dolar ve eğer yazıyı Eylül'e katar bitirebilirseniz, bir beş yüz dolar da o zaman vermeye hazırım."

Böylesine baştan çıkarıcı bir teklife hazır değildim. Hayatım boyunca hiçbir zaman cebimde yüz dolardan fazla param olmamıştı. Duraksadım. Aklıma söyleyecek hiçbir şey gelmiyordu.

Gower ise hızlı davranarak, devam etti. "Elbette, belli bir telif ücreti de alacaksınız..."

"Basılan sayıya bağlı olarak." Bay Davis, Gower'ın parasını kurtarmaya çalışıyordu; ama ben de hızlı davrandım ve bir anlaşmaya vardık.

Kendimi City Hotel'in barında, elimde Manhattan Bankası'ndan (bu da Albay Burr'ın buluşlarından biriydi tabii, başka ne olabilir?) kesilmiş, 500 dolar değerindeki bir çeki tutarken buldum. Artık zenginim.

Doğruca Thomas Street'in yolunu tuttum. Bayan Townsend, çıplak, şişman bir adamın yaldızlarla süslü heykelinin bütün ağırlığıyla hükmettiği küçük salonunda karşıladı beni.

"Bu Buda." Odanın ortasında duran putun sağına ve soluna yığılmış, kalın, tozlu ciltleri işaret ederek, "Dini bilgimi Doğu'ya doğru genişletiyorum" dedi Bayan Townsend.

"Bu akıllıca bir tercih mi?" Jonathan Edwards'ın Tanrı'sı kıskançlığıyla bilinen bir Tanrı'ydı.

Bayan Townsend, "Tedbirlerimi aldım" dedi gizemli bir edayla. "Seni, uzun süredir göremiyorduk. Helen, özleminle yanıp tutuştu."

"Bay Van Buren'le röportaj yapıyordum." Böyle bir şey söylemek aptalcaydı ama her nedense kendime hâkim olamamıştım.

Bayan Townsend başını salladı; görünüşe göre, banka soymuyor ya da isyan çıkartmıyor olduğuma memnun olmuştu. "Hatırladığım kadarıyla yaşamını, Altın Kural'a göre sürdürmüş, kibar bir genç adam." Buda'ya dönerek, hafifçe gülümsedi. Aralarında bir çeşit anlaşma var gibi gözüküyor.

"Dün Albay Burr'la birlikteydiler."

"Ne olacak?" Bayan Townsend ince bir sandal ağacı dalını yakıp, dik olarak heykelin önüne yerleştirdi. Hoş kokulu duman, döne döne tavana doğru yükselmeye başladı. "O genç adamın iyi bir dostuydu Albay Burr."

"Albay'ın oğlu mu o?"

Bayan Townsend, uzun parmağını ince dudaklarına götürdü ve gülümseyişi yön değiştiren dumanların arasında bile belli olan Buda'yı işaret etti. Anlaşılan, insanın ağzından çıkana dikkat etmesi gerekiyordu; yoksa Tanrı sinirlenirdi.

"Bu hikâyeyi Kinderhook'ta duymuş ama hiç oralı olmamıştım. Ne de olsa merhum Bayan Van Buren'i tanıyordum; Albay'dan çok daha yaşlı, pek sade bir kadındı..."

"Albay'ın ilk karısını tanır mıydınız?"

"Ah, elbette. Alışveriş yaparken sık sık görürdüm onu. Her zaman özel üniformalı iki siyah uşakla dolaşırdı. Çok zarif bir hanımdı."

"O da çok sade ve Albay'dan oldukça yaşlı mıydı?"

"Evet." Bayan Townsend, bana düşünceli gözlerle bakmıştı. "Anlıyorum." Bayan Townsend'in anladığı tek bir şey varsa (Tanrı'nın bin bir yüzü dışında), o da erkeklerin gizli tuhaflıklarıydı.

"Bu konuda gerçeği bilebilecek birini tanıyor musunuz?"

"Önemli mi?"

"Sanırım öyle. Böyle bir şey yayınlanabileceğinden değil. Ama, bu iki adamın neden böylesine yakın olduklarını çok eskilere dayanarak açıklayabilme olanağı sağlayacak."

Bayan Townsend başını salladı. "Aaron Columbus Burr, bir keresinde, Hudson River'da Bay Van Buren ve Albay'la bir gezintiye çıktığını söylemişti. Bay Van Buren'i hayatında karşılaştığı en hoş insan olarak hatırlıyordu."

Bu genç gümüşçüyü nerede bulabileceğimi sordum Bayan Townsend'e. O da nerede olduğunu söyledi. Özgürlüğümü kazanmak için öyle hevesliydim ki, neredeyse yukarıya çıkıp Helen'i ziyaret etmeyecektim. Ama Bayan Townsend'i ya da kendimi tatmin etmeden buradan ayrılamazdım.

Helen'in morali bozuktu ve Thomas Street'ten ayrılması yönündeki teklifimle daha da sıkılmıştı canı. "Tanrı aşkına, nereye gidebilirim, Five Points'e mi?"

"Sana bir oda tutarım."

"Peki, bütün gün ne yapacağım o odada?" Birdenbire çok öfkelenmişti; yüzü bembeyaz olmuş, gözleri alevlenmişti.

"Ne istersen. Çalış. Para kazan."

"*Böyle* mi?" İçindeki su her zaman soğuk olan leğeni göstermişti eliyle.

"Eğer istiyorsan." O daha fazla inatlaşmaya başladıkça, ben de daha fazla heyecanlanıyordum. "Sadece, kıyafetler dikerek, kendi başına iş yapmaya başlamak istediğini sanıyordum."

"Peki sen ne yapacaksın?"

"Seni göreceğim."

"Beni şimdi de görüyorsun ve çok iyi bildiğim gibi, haftalık oda ve kereste parası vermekten çok daha ucuza geliyor böylesi."

Konuyu burada kapattık; bu konu üzerinde düşünecek Helen. Bense aklımı kaçırmış olmalıyım, biliyorum; fakat daha önce hiç bu kadar özgür, bu kadar zengin olmamıştım!

Yirmi Üç

Albay ne kadar kısa boyluysa, Aaron Columbus Burr da o kadar uzun boylu, en az Albay kadar esmer ve olağanüstü yakışıklı bir adam. Albay'la özel bir benzerliği olmasa da, ağır Fransız aksanı yüzünden bozulmaktan ziyade iyice belirginleşen, aynı mükemmel tavırlara sahip.

Aaron Columbus Burr'la küçük, kalabalık dükkânındaki konuşmamız sırasında, ince bir gümüş tabakasını tahta bir kalıbın üzerinde çekiçle dövüyordu. Çekiç elinde öyle hızlı hareket ediyordu ki, tıpkı bir sinek kuşunun kanatları gibi gözünüzün önünde bulanıklaşıp, tam seçilemez oluyordu.

Kendimi Bayan Townsend'in bir arkadaşı olarak takdim ettim. Bunu duyunca kalın koyu renk kaşları, neşeyle yukarı kalktı. Dudaklarının arasından beyaz dişler parladı. "Öyleyse, çok ortak yanımız var."

Kendimi takdim etmek için bir sürü yol düşünmüş ve oyunu ele vermeden, kendimi bir gazeteci ya da siyasetçi olarak sunmanın

mümkün olmadığını fark etmiştim. Albay Burr'ı tanıdığımı söyleyip, bu sefer iki tarafa da açık verme riskine de giremezdim. Fakat Bayan Townsend'in dost bir müşterisi olmam, ikimizin de aynı kulübe üye olduğumuz ve böyle olunca da, benim verdiğim ilhamla daha da eğlenceli hale gelen bir sırrı paylaştığımız anlamına geliyordu: "Önümüzdeki ay evleniyorum, Bay Burr. Connecticut'tan bir kızla." Yarı doğru bir laf, gerçekten daha da doğru gelir kulağa. Gümüş fiyatlarını öğrenmek istediğimi söyledim Bay Burr'a; gelecekteki kayınpederim cömertti de.

Fransız Burr yardımcı olmaya pek hazırdı; bana dükkânındakileri göstermek için yarım saat harcadı; bir yarım saatini de Bayan Townsend hakkında bilgi almak için. Cora'yı tanıyor muydum? Marguerite'la beraber olmuş muydum? Meçhul bir şekilde bıçaklanan Santo Domingo'lu siyah iyileşmiş miydi?

Yakınlardaki bir meyhaneye içki içmeye davet ettim onu. Evin üst kısmındaki karısına seslenerek bir şeyler söyledi. Sonra da dükkânını kilitledi ve kalabalık Bowery'den geçerek, kapısında "Marquis de Lafayette" yazılı bir tabela asılı, küçük bir Fransız kafesine girdik.

Yuvarlak mermer masalara oturmuş Fransız erkekler, satranç ve domino oynuyor ve memleketlerinden bahsediyorlardı; genellikle de bir Batı Hint Adası oluyordu bu. Onları egzotik buluyorum. Fransa'yı hiç görebilecek miyim acaba?

Kafenin sahibi, Columbus'u kucakladıktan sonra köşedeki masalardan birine oturttu bizi. Columbus (onun ricasıyla, Bay Burr'a böyle hitap etmeye başlamıştım) süratli bir Fransızca'yla, ekmek, peynir ve sert bir şarap ısmarladı. Münasip bir lisanla, isminin İngilizliğini inkâr edecek kadar aşikâr Fransızlığından bahsettim.

"Babam yüzünden. Görüyorsunuz ya, kendisi Amerikalı. Bir avukat. Çok yaşlı. Çok seçkin. Annemse Fransız. Paris'te evlenmişler. Annem Paris'i sever. Babamsa New York'u. Ben, çok küçükken Paris'teydim. Büyüyünce de New York'a geldim.

"Burr? Bu ismi bir yerlerden hatırlıyorum sanki." Kaşlarımı çatmıştım.

Fakat Columbus'un yardımcı olmaya niyeti yoktu. "Çok yaşlı bir adam. Evlendiklerinde annem çok genç." Columbus kızlardan bahsetmek istiyordu ve biz de kızlardan bahsettik. Bu arada, kadehini sürekli şarapla dolduruyordum; o da hiç durmadan içiyordu. Kızlardan ve Bayan Townsend'den sonra –doğal olarak– din konu-

suna geçtik (Columbus dindar bir Roman Katolik; bu egzotiklik karşısında münasip bir korkuyla karışık şaşkınlık sergiliyordum); sohbetimiz dinden sonra –hemen hemen doğal olarak– siyasete kaydı.

Evet, Van Buren'le tanışmıştı. "Onunla, Albany'ye giden vapurda karşılaştım –buraya ilk geldiğim zaman– belki on yıl önce." Aslında, altı yıl önceydi bu. Benim yaptığım hesaba göre buluştukları tarih, 1828 Mayıs'ı ya da Haziran'ı olmalıydı. Columbus, Albay Burr ve Senatör Van Buren'e, New York'tan Albany'ye kadar eşlik etmişti. Van Buren, Albany'de –bilmem gereken bir şey olmasına rağmen henüz bilmiyordum bunu– Varick v. Jackson Davası'ndaki hata düzeltme için, Albay Burr'ın genç ortağı olarak mahkeme önüne çıkmıştı (Bay Craft, bana bu davanın tutanaklarını bulacağına söz verdi. Craft, yüklü bir ücret ödendiğini ve Senatör Van Buren'in, Burr'ın hazırlamış olduğu savunmayı okuduğunu hatırlıyor).

"Nehir gemisiyle ilk yolculuğumdu. Albay Burr beni yanında götürüyor çünkü Albany'de bir okula gitmemi istiyor. Ama ben okulu sevmiyor ve hemen buraya geri dönüyorum. Bay Van Buren, bana eğitimin ne denli önemli olduğunu anlatmaya çalışıyor. 'Oh', diyor, 'üniversiteye gitmiş olmak için neler vermezdim!' Albay Burr da gülüyor ve ona katılıyor. Ve diyor ki, eğer Bay Van Buren eğitimli bir adam olsaydı, basit bir New York Senatörü olacağına, bu çok saçma bir şeymiş, öyle diyor Albay, ondan çok daha önemli bir şey olurmuş. Çok gülüyor Albay Burr."

İlgisiz görünebilmek için elimden geleni yapıyordum. Onu fazla sıkıştırmamak ve bu konuda konuşmayı sürdürmesini sağlamak için. "1828'de Van Buren'in senatör değil, vali olduğunu zannediyordum."

Columbus başını salladı. Kalın bir dilim ekmek keserek, soğan turşusuyla birlikte yemeğe başladı. O ağzı açık, zevkle lokmasını çiğnerken, ben neredeyse ağzındaki tadın ekşiliğini hissederek, suratımı ekşittim.

"Bay Van Buren kısa süre sonra vali; çünkü teknede hep bunu konuşuyorlar. 'Eyaleti, Jackson için taşımak zorundayım' diyor Bay Van Buren. 'Hakikaten de buna mecbursun' diyor Albay Burr. 'Ama Eski Vali Clinton öldüğünden, bu sene kazanabilecek hiç kimse yok elimizde' diyor Van Buren. 'Sen varsın ya' diyor Albay. 'Ama, ben daha yeni Senato'ya seçildim' diyor Van Buren. 'Evet'

diyor Albay Burr, 'ama, şimdi vali olup, General Jackson'ı başkan yapacak, seneye de dışişleri bakanı olacaksın.' Ve böylece ne yapacaklarını tartışıp duruyorlar; ama Albany'ye vardığımızda, Bay Van Buren, Albay'ın haklı olduğunu ve tam da onun dediği gibi yapacağını söylüyor ve öyle de yapıyor. Çok *affreuse*,* o Albany denen yer; Flemenk kızlar da çirkin. Sen Flemenk değilsin, değil mi?"

"Hayır. Hayır. İrlandalıyım."

Elimden geldiğince, Columbus'un Van Buren'in gerçek babası hakkında bir şey bilip bilmediğini keşfetmeye çalıştım ama bilmiyor ya da ağzı, ondan beklediğimden daha sıkı.

Bir tane önemli detay elde ettim. Bu nehir yolculuğundan kısa bir süre önce, Van Buren, Senato'da, tüm İhtilal gazilerinin hayat boyu yarım maaş almalarını savunan bir konuşma yapmış: "'Senin için yazdığım en iyi konuşma bu oldu, Matty' diyor Albay. 'Ama' diyor Van Buren, 'son konuşma değil.' "

Yirmi Dört

Bu konuşmayı Leggett'a aktardığımda çok sevindi. "Başlamak için elinde yeterince bilgi var artık." Masasının çekmecelerinin birinden çıkardığı birkaç bildiriyi elime tutuşturup, "Al sana incelemen için birkaç yazılı saldırı örneği."

Şans eseri ilki, Leggett'ın desteklediği aday Richard M. Johnson'a yapılan bir saldırıydı. Anlaşılan, kendisinden iki kızı olan Julia Chinn ismindeki melez metresini geçtiğimiz günlerde kaybetmişti Kentucky'li senatör. Kızlar çok iyi bir eğitim almış olmalarına rağmen, Johnson onları sosyeteye takdim edememişti bir türlü. Şimdiyse yeni bir melez kız satın almış ve yatağa onu atmıştı. Yazının en görgüsüzce kaleme alınmış kısımlarından birini yüksek sesle okudum.

Leggett elini endişeyle Bay Bryant'ın ofisine doğru salladı. "Yapma! Zaten yeteri derecede şüpheleniyor."

* Fr.: Korkunç. (ç.n.)

Okumaktan vazgeçmedim. "Taklit edeceğim yazı stili bu mu?"

"Evet. İstersen, bir iki tabir de benden."

Leggett'a Gower'la buluşmamı anlattım ama alacağım ücretten bahsetmedim. Düşünceli görünüyordu. "Yerinde olsam, Matt Davis'in içinde olduğu bir işe bulaşmaktan kaçınırdım."

"O da senin istediğin sonucu istiyor."

"Belki de." Leggett başını hayretle salladı. "Van Buren'le Burr'ın bu kadar yakın olduklarından hiç haberim yoktu. Beraber avukatlık yapmak, desene, hem de şunun şurasında; kaç yıl öncesine kadar demiştin?"

"Altı yıl. Bir de dün City Hotel'de yapılan kırk dakikalık bir görüşme."

"Orada neler olduğunu tahmin etmekten başka bir şey yapamayız."

"New York Eyaleti'ne köleliği yeniden geri getirmeyi planladıklarını söylesek mi?" Yaptığım bu iş yüzünden, çabuk sinirlenen biri haline gelmiştim.

"Akla yakın ve inandırıcı olduğu sürece canın ne isterse söyleyebilirsin. Takma ad kullanmanın güzelliği burada."

"Ama insan yalan söylememeli, özellikle de hayran olduğu biri hakkında."

"Burr'a mı, Van Buren'e mi hayransın?"

"Tahmin et?" Leggett'tan hoşlanmadığımı hissettim birden; kendimdense daha az hoşlanıyordum.

"Dostun Albay'ı incitemezsin. İftiraya uğramaya alışkın o. Bunun yanında, sen işini doğru yaparsan, senden asla şüphelenmez ve biz de Beyaz Saray'da Johnson'ı görürüz."

"Nefes kesici bir ihtimal. Senin bu işten çıkarın ne, peki? Liman tahsildarı mı olacaksın yoksa İngiltere büyükelçisi mi?"

"Erdemli, Charlie! Erdemli olacağım ve yeni bir dünya başlayacak; köleliğin olmadığı..." Devam ederek, bana bir söylev çekti Leggett.

Yirmi Beş

Albay'ın keyfi hâlâ yerinde. Bugünkü çalışmamıza başlamadan önce birkaç gün önce ölen Genêt'den söz açıldı. "Onunla son konuştuğumda, onu doğrudan doğruya halka seslenmeye, isimlerini

açıkça telaffuz ederek Hamilton ve Washingon'a saldırmaya ikna edenin Jefferson olduğunu söylemişti. Jefferson hakikaten böylesi fesat düşünmüş olabilir mi, merak ediyorum."

Albay, purosunu keserek küçülttü. Önündeki çuha kaplı masanın üzerine her zamanki gazete kupürleri, kampanya bildirileri ve mektuplar yerleştirilmişti.

Albay'ın başkan yardımcısı olduğu dönemin muhabbetine hazırdık artık. Kalemi kağıdı kuşanmış, sızlayan işaret parmağımla bekliyordum. Var gücümle kaleme sarıldım. Gerçek bir profesyonel, kalemi hafifçe tutup kendi canını yakmaz.

"Bay Van Buren nasıllar?" Cesur davranmıştım. Her ne şekilde olursa olsun, bu iş yakında bitmeli.

Burr, bana göz kırptı; purosunu ısırıp, dumanını üfledi. "Otelin fazla göz önünde bir yer olduğunu söylemiştim Matty'e ama başka bir yere gidecek vakti yoktu. Ne akıllı bir adam! İşlerini hallederken gösterdiği *titizlik* beni sürekli şaşırtıp ona hayran bırakıyor. Ah, bir de imla kurallarına uygun cümleler kurabiliyor ve gramer biliyor olsaydı; bir de şu kaba Flemenk aksanı olmasaydı. Arkadaşın Leggett onu destekleyecek, öyle değil mi?" Bu soruyu öylesine sormuş gibi duruyor Albay. Fakat, umarım daha fazlası yoktur.

"Bay Van Buren'in kölelik karşısında takındığı tutumun zayıf olduğunu düşünüyor."

"Seçim günü geldiğinde, bu konuda mükemmel olacak." Ayaklarını şöminenin parmaklığına uzattı Burr. "Matty, mahcup edecek kadar pohpohluyor beni. Hukuki meselelerde bana danışıyor. Düşünsene!"

City Hotel'de olup bitenler hakkında bilip bileceğim, muhtemelen bundan ibaretti. Duruma müsait kötü bir şeyler mi uydurmak zorundaydım? Siyasi bildirilerin usullerinden pek hoşlandığımı söyleyemeyeceğim. Fakat en azından şimdi param vardı ve Helen Jewett'a Washington Market'ın arka taraflarında bir oda tutmuştum.

Dün gece, benimle el ele vermeyi kabul etti Helen. "Hiç olmazsa bir süre için; yalnız, iyisi mi Bayan Townsend'e bundan bahsetmeyelim. Ona, bir çocuğum olacağını, çocuk doğduğunda da, onu çocuk isteyen teyzeme bırakacağımı söyledim –tuhaf bir teyze– Bayan Townsend bana inanmış görünüyor ve söylediğine göre, 'normale döndüğümde' –evet, bu kelimeyi kullandı– beni geri alacakmış."

Açılış töreninden altı ay sonra, beni yalnızca ulus politikasından değil, bundan daha da ciddisi, New York Eyaleti siyasi hayatından silmek için Clintonlarla güç birliği yaptı Jefferson.

Genç DeWitt Clinton zor bir muhalifti. Akıllı, ayyaş, insafsız olan bu adamın amacına ulaşabilmek için yapmayacağı şey yoktu. Önce, amcasını yeniden valiliğe getirdi. Sonra, serinkanlılıkla, Eyalet Anayasa'sında bir dizi değişiklik yaptırarak, valinin tüm yetkilerini elinden alıp, kendi eseri bir kurula verdi. "Bu çocuk çok kararlı, Albay. Çok kararlı." Konuşurken, sinirden ağzı titriyordu George Clinton'ın; bir öbek kalın kaş, küçük gözlerinin üstünde yay gibi gerilmişti. "Savaş baltasını topraktan çıkardığında, beni neredeyse ölümüne korkuttuğu zamanlar oluyor."

Clinton'ın, yeğeninden hakikaten ödü kopuyordu ve bunda haksız da sayılmazdı. Birkaç ay içinde tüm eyaleti ele geçirmişti bu genç adam; bunu becermek için yaptığı pek çok şey arasında, görev sahibi olan hemen hemen tüm Federalistleri görevlerinden uzaklaştırmak da vardı; kendisini, Birleşmiş Devletler Senatosu'na atamak da dahil olmak üzere, toplam olarak yaklaşık 6.000 kadar atama gerçekleştirmişti. DeWitt Clinton'ın New York'u ele geçirmesi kadar eksiksiz ve süratli bir başka fetih harekatı daha bilmiyorum. Başkan yardımcılığı yüzünden New York'tan uzaklaştırılmış olmasaydım, bunu becerebileceğini sanmıyorum. Her neyse. Henüz otuz üç yaşındayken, New York Eyaleti'ndeki Cumhuriyetçi Parti'nin patronu olmuştu DeWitt Clinton.

Hayatımın o döneminde, tam anlamıyla mutlu olduğumu söyleyemem. Borç içindeydim. Richmond Hill'i satmaya çalışıyordum ama alıcı yoktu. Theodosia dünyanın öbür ucunda, Güney Carolina'daydı. Washington City ıssızlığın ortasına kurulmuş kasvet verici bir köydü ve Madison'ın ferah bir mekân yaratabilmek yönündeki en iyi çabaları bile, Jefferson şerefine kaşla göz arasında çatılmış bu eğreti başkentte hissettiğiniz boğulma duygusunu telafi etmeye yetmiyordu.

1802 Mart'ında bir öğleden sonra, John Marshall'ın M. Street'teki kitapçısındayken, bir roman isteyen tanıdık bir ses duydum. Ar-

kamı döndüm ve raflardaki İngiliz dergilerinin sayfalarını süratle karıştıran Hamilton'ı gördüm; şüphesiz bir bakışta, hafızasına işliyordu gördüklerini!

Ona yaklaşınca, başını dergilerden kaldırdı; beni görünce irkildi; sonra da eğilerek selam verdi. "Başkan Yardımcısı'nın ta kendisi... Etiyle, buduyla."

"Korkarım, çoğunlukla ikincisi..."

"Birinciden hâlâ bıkmadın mı?" Cevabı, her zamanki gibi, zehir zemberekti. O da eskisine göre şişmanlamıştı. Hepimiz şişmanlamıştık. O günlerde Washington City'de, yiyip içmek dışında yaptığımız hiçbir şey hatırlamıyorum.

Hamilton'ın şehre geliş sebebi belliydi. "Davalar. Başka ne olabilir ki? Tüm bunlardan kurtulduğunuz için ne şanslısınız!"

"Yoksulluğumu göz önünde bulundurursak, keşke ben de tüm bu işlerin *içinde* olsaydım."

Bay Marshall, Hamilton'a istediği kitabı getirdi. Amerikan ordusunun başkomutanı, adını fark etmediğimi ümit ederek, *Anti Jacobin Rewiew and Magazine*'in son sayısıyla kitabın üstünü örttü.

"Keyfiniz yerinde mi?" Hamilton çok cana yakındı; akran olmamıza rağmen, ona, karşısındakinin gönlünü çelmek isteyen yaşlı adamlar gibi cevap verirken buldum kendimi; şen şakrak Patroclus'u karşısındaki Achilles'i oynuyordum.

"İdare ediyorum. Sürüme çok sert davranıyorum. Örneğin, bugünkü oturumda Senato'nun toplantı odasında pasta yemeyi yasakladım. Oda her oturumda fare ve sıçan kaynıyor zaten. Bundan sonraki yasak, elmalara.

"Görgü kurallarına ne kadar da sadıksınız, Sayın Başkan Yardımcısı!"

"Açıkça, hayattaki gerçek yerimi buldum. Bu mevkinin gerektirdiği tek şey terbiyeli olmak."

Hamilton, M. Street'in sonlarındaki Union Tavern'a davet etti beni (Bu yerler hâlâ oralarda mı? Washington City'ye ayak basmayalı otuz yıl oluyor).

Esen soğuk rüzgârın altında titreyerek, çamurlu Georgetown Street boyunca hızla yürümeye başladık. Yakınlardaki Washington City'nin inek yolları ve meçhul ormanlarının tersine, doğru dürüst bir sokaktı burası. Kibar bir yabancı bakanın da dediği gibi, "görkemli mesafelerin" başkentiydi Washington City.

Hamilton her zamanki gibi, Jefferson hakkında konuşturmaya çalıştı beni; ben de her zamanki gibi, bu oyuna gelmedim. Yalnızca en işe yaramaz dedikoduları ilettim ona. "Köşkün çatısı akıyor. Yatak odasının duvarlarının sıva işi hâlâ bitmemiş. Ve Bay Adams katlar arasına düzgün bir merdiven yapılmasını istemeyi unutmuş; Başkan da, bu yüzden, yatağına gitmek istediğinde bir çeşit ip merdivenle yukarı tırmanmak zorunda."

"Orayı sık sık ziyaret ediyor musunuz?"

"Ayda iki defa birlikte yemek yiyor ve evrenin tüm sorunlarını çözüyoruz."

Hamilton kaşlarını çattı; acaba yalan mı söylüyorum diye merak ediyordu. Ama yalan söylemiyordum. Jefferson –topluma karşı– dost olduğumuz görüntüsünü korumamız konusunda hevesliydi.

Union Tavern'ın sahibi, boş barda, yanan şöminenin yanı başında iki rahat iskemle ayarladı bizim için. Köleler bir taraftan ateşi körükleyip canlandırıyor, diğer taraftan da bize şarap getiriyorlardı.

Seçimden beri Hamilton'la ilk yalnız kalışımızdı bu. 1800 yılından önce, onu hep *dost* bir rakip olarak görürdüm. Şimdiyse başka türlü görüyordum. Benim hakkımda yazdığı mektuplar elime geçmişti. Görünüşe göre, parlamaya eğilimli aklına gelen her düşünce, her türlü heves ya da hayal, önünde sonunda kağıda dökülüyordu. Ondan nefret etmem gerekirdi ama etmedim. Yapımdan gelen bir kusur, beni iftiralara kayıtsız kılmıştı. Acaba bu yüzden mi çok iftiraya uğradım? Bu kayıtsızlığımın böylesi niyetleri tahrik etmiş olduğu kesin.

Kadehimi kaldırınca, biraz haylazca, Federalistlerin geçenlerde Washington'ın doğum günü şerefine yaptıkları kutlamada ortaya attığım dileği tekrar ettim. "Tüm dürüst adamların birleşmesine!"

Hamilton kaşlarını çattı ve içkisinden içmedi. "*Bizim* yemeğimize katılmanız çok... etkili oldu."

"Yalnızca bu hükümetin temasını ifade etmiştim."

"Diğerleri, Federalistlerin desteğini almak için kasti bir teşebbüs olarak yorumladı bunu."

"Ne için desteklerini?" Sanki Hamilton'ın (bugün mükemmel yönetilen!) gazetesi *Evening Post*'un herhangi bir sayısını görmemiş; Jefferson'a, bana ve genel olarak da Cumhuriyetçi hiyerarşinin tümüne yaptığı güncel saldırıların tek birini okumamış gibi, son derece kibar davranıyordum.

"Düşman kampında boy göstemenize çok şaşırmış olmalı, Başkan."

"Fakat, yalnızca bir misafir, Senato'nun tamamıyla tarafsız başkanı olarak bulundum orada."

"Tarafsızmış!" Hamilton bardağındaki şarabı bitirmişti. Kendisine bir bardak daha doldurup, onu da bir dikişte bitirdi. Ne kadar sağlıksız göründüğünün o zaman farkına vardım. Yüzünün her zamanki al al parlaklığı, şaşırtıcı derecede donuklaşmış; ufak bedeni de öyle zararlı derecede şişmişti ki, yeleğinin pirinç düğmeleri her an patlayıp, özgür kalabilirlermiş gibi duruyordu. Bir tanesi iliğinden çıkmış, yıpranmış ipiyle bir sarkaç gibi sallanıyordu. Hamilton da, benim gibi, siyasi hayatında olduğu kadar özel hayatında da zor bir dönemden geçiyordu.

Söylemek zorunda olduğum şeyi söyledim. "Oğlunuz Philip'in ölümüne çok üzüldüm."

Hamilton, sanki yüz hatlarını yeniden düzenlemek istercesine, eliyle ovuşturdu yüzünü. Fakat, yüzünü neye çevirecekti ki? Çünkü, ne eskisinden daha üzgün görünüyordu ne de gözleri öncesinden daha dumanlıydı.

"Siyasi hizip..." diye başladı söze ama devam etmedi. New York'taki bir tiyatroda bir arkadaşıma meydan okumuştu Philip Hamilton. Bunu takip eden düelloda, arkadaşım, genç Hamilton'ı vurup öldürmüş; bunun üzerine de Philip'in kız kardeşi Angelica delirmişti. Angelica, kızım Theodosia'nın iyi bir arkadaşıydı; o küçük çevrede, hayatlarımız öyle çok noktada kesişiyordu ki.

"Bazı zamanlar, siyasi hizipten arınmış olmayı dilediğiniz olmuyor mu?" Bu soruyu sormadan edememiştim.

"Öyleyim zaten!" Hamilton'ın cevabı çok hızlı gelmişti ve samimiyetsizdi. "Bowling Green'den yaklaşık sekiz mil uzakta bir çiftlik satın aldım. Hayal kırıklığına uğramış bir siyasetçi için lahana yetiştirmekten iyisi yoktur. Lahanalarımı, bir imparatorluğa bile değişmem. Domitian gibiyim."

"Diocletian." Korkarım Hamilton, Gibbon'a yalnızca bir göz atmış; bense, üstadın her kelimesini, okuma hatasını işlemiştim.

"Nasıl da bir bilginmişsiniz!" Masaya koyduğu roman, hâlâ *Anti Jacobin Rewiew* ile özenle sarılı mı diye kontrol etti Hamilton. Gözlerimin, onunkileri takip ettiğini fark edince, dikkatimi dağıtmak için bir şey buldu. Günün gözde gravürlerinden General Was-

hington ve annesinin bir resmini işaret etti. "General'in yüzündeki acı ifade ne kadar da isabetli."

"Bence, o ifadeyle evlat sadakatini yansıtmaya çalışmış sanatçı."

"Öyleyse, sanatçının hatası, doğru ifadeyi yakalamış olmakla ilgili. Zavallı General! O kadın, General'e ne ıstıraplar çektirmişti." George Washington'la şerefli oğlundan birkaç kez para sızdırmaya çalışan annesi arasındaki fırtınalı ilişki hakkında bir iki hikâye anlatarak eğlendirdi beni. Sonra da patavatsızlaşıp, Jefferson'ın Dışişleri Bakanlığı'ndan istifasının "gerçek" hikâyesini anlattı.

"Sıtmanın patlak verdiği ve benim neredeyse ölüyor olduğum Philadelphia'daki o yazı hatırlarsınız?"

"Çok iyi hatırlıyorum." Yeniden, Doktor Hutchinson'ın parlak kırmızı dudakları, kanlanmış gözleri, ayaklarını sürüyerek yürüyüşü, faytonumun yanında kusarken çıkardığı öğürtülerin sesi hafızamda canlandı.

"Hastalanmamdan kısa bir süre önce, Jefferson'ı Kabine'den çıkarmanın en iyi yolunun ne olabileceğini tartışıyorduk Başkan'la..."

"Washington, Jefferson'ın gitmesini mi istiyordu?" Bunu bilmiyordum.

"Hem de nasıl. Ama bu çok gizliydi. Washington'ın iki bakan arasındaki aşırılıkları törpülemeye çalışarak, her zaman bu savaşta tarafsızmış gibi görünmesiydi stratejimiz. Aslında, fevkalade sert bir tarafgirdi Washington. Özellikle de o yaz. Genêt meselesi, onu çileden çıkarmıştı..."

"Ve Jefferson'ın Genêt'yle birleşerek komplo kurduğunu düşünüyordu?"

"Nasıl düşünmesindi ki? Aylarca hem Başkan'ın hem de benim tek bir hayalimiz vardı: Jefferson'ı, Monticello'nun sakin güzelliklerine geri göndermek."

"Sizin yerinizde olsam, bunu başarmanın zor olacağını düşünmezdim. Zaten gitmek istiyordu Jefferson."

"Ben Philadelphia'da kaldığım sürece, onun eve dönmeye hiç niyeti yoktu. Bu yüzden, Başkan'la çevireceğimiz entrikayı tasarlamaya başladık. Oh, evet, Albay, iyi bir gaye için ben bile entrika çevirebilirim."

"Beni şaşırtmaya mı çalışıyorsunuz, General?"

Hamilton'ın keyfi yerine gelmişti. "Nasıl 'iyi' dediğime dikkat edin."

"Gereğince dikkat edildi."

"Onun eseri olan Demokratik Dernekler'e saldırarak, Jefferson'ı endişelendirmeyi başardığım bir Kabine toplantısının ardından, Başkan, Jefferson'ı kenara çekip, İhtilal'de şehit düşen yoldaşlarımızı takdirle andığı zamanlarda kullandığı o ağır ses tonunu takınarak, son derece üzüntüyle, 'Bu senenin sonunda Bay Hamilton'ı kaybedecek olduğumuzu biliyorsunuz. Onu, aramızda kalmaya ikna etmem için siz de bana yardım etmelisiniz. Aksi takdirde, istifa ederek, Bay Adams'ın bu korkunç mevkiye geçmesine izin vereceğim' dedi. Adams'ın, Washington'ın yerine geçeceği düşüncesiyle dehşete kapılmıştı Jefferson; fakat benim gideceğime de çok sevinmişti. Sonra da, Başkan'ı görevde kalması için 'ikna edip' benimle konuşarak, kalmamı rica edeceğine de söz verdi. Fakat bunu, elbette, yapmadı. Bana, kendisinin de ayrılacağını söyledi yalnızca." Hamilton biraz daha şarap içti. "General bu işe çok heyecanlanmıştı; tabii öylesine soğukkanlı bir adamı tanımlamak için böyle bir kelime kullanılabilirse. 'Doğal olarak' dedi bana, 'şimdi Bay Jefferson'ı kalmaya ikna etmek için elimden gelenin en iyisini yapmalıyım.' Ben de, 'Doğal olarak' diye cevap verdim; Başkan da, bunun üzerine Gray's Landing'e giderek, başlıca iki adamı tarafından da terk edilmiş bir başkan rolünde muhteşem bir performans sergiledi. Herhangi bir ihaneti, her zaman bir coşku kaynağı olarak gören Jefferson'ı çok sevindirmişti bu." Anlattıklarına nasıl bir tepki vereceğimi tartmak için hızlı bir bakış attı bana Hamilton; hiçbir tepki görünmüyordu. "Neticede, Jefferson Dışişleri Bakanlığı'ndan istifa etti ve ben de Kabine'de bir yıl daha kaldım."

"Bay Jefferson ve benim, Cumhuriyetçi bir parti yaratma imkânı bularak, son seçimleri kazandığımız bütün bir yıl boyunca."

"Benim bu ülkeyi sağlam finansal prensiplere oturtma imkânı bulduğum bir yıl boyunca. Şimdi hızla bozulan prensipler." Jefferson'ın "amortisman fonundan" vazgeçmekle ne büyük budalalık ettiği üzerine bir söylev verdi Hamilton. Vergileri, Jefferson'ın yapmış olduğu kadar düşüren bir liderin, bir cumhuriyette, başkasıyla değiştirilmeyeceğine işaret ettiğimdeyse, Hamilton'ın cevabı, "Demogoji bunlar! Onun, o gülünç nutkuna gelince de..."

Korkarım, Jefferson'ın Kongre'ye hitabına ben de gülmüştüm (konuşma bir katip tarafından okunmuştu; çünkü Jefferson, sanki bir tahttaymışçasına kürsüden konuşmanın "monarşik" bir davra-

nış olacağını düşünüyordu; aslına bakarsanız, toplum içinde konuşmaktan korkuyordu Jefferson). Olağan tarzından da nahoş bir üslûpla, "ulusumuzun enerjisini, insan ırkını yok etmeye değil, çoğaltmaya yöneltmek adına vicdani bir arzu" ile ilgili bir şeyler yazmıştı Jefferson. Zihinlerde (en azından, kötü ruhlu Başkan Yardımcısı'nınkinde) yalnızca, çok alkışlanan gebeliklerle bölünecek Dionysosçu bir cümbüş götüntüsü doğurmuştu bu.

Derken, Adli Kanun Tasarısı üzerinde dönen tartışmalarda takındığım tavır için beni tebrik etti Hamilton. Ulusal Adli Kanun'u kaldırarak, böylece John Adams'ın görevdeki son gününde göreve getirdiği Federalist yargıçları hükümetten atmayı arzuluyordu Cumhuriyetçiler. Kongre'nin, göreve getirmiş olduğu yargıçları, şimdi görevden alma yetkisi olmadığı gibi saçma bir tezle kendilerini savunan Federalistlere katılmıyor olsam da, sırf Meclis'e artık yeni ve düşmanca bir çoğunluk hâkim oldu diye, çok sayıda yargıcın görevden alınmasını, en hafifinden söylemek gerekirse ahlaksızca buluyordum.

Tasarı oylamaya sunulduğunda, Senato'da oylar eşit dağıldı: On beş Cumhuriyetçi'ye karşı on beş Federalist. Başkan yardımcısı olarak, Cumhuriyetçilerin yararına gibi görünen bir hareketle eşitliği bozdum. Yasa tasarısının, oylamaya sunulmasını istemiştim; çünkü arkadaşım (New Jersey'li Federalist Senatör) Jonathan Dayton'la beraber, bu meselenin, görevi adli sistemin *tamamını* gözden geçirmek olacak, özel olarak seçilmiş bir komisyona havale edilmesi gerektiğini düşünmüştük. Amacım bir uzlaşma yolu bulmaktı. Dayton'ın teklifi oylamaya sunulduğunda Senato'da yine eşitlik vardı ve bu sefer de, çoğu insanın Federalistlere yaradığını düşündüğü bir şekilde eşitliği bozdum. Kanun tasarısını, daha detaylıca incelenmesi için komisyona yolladım.

"Jefferson'ın sizi kolayca affettiğine inanamam." Sanki sesi bulanmıştı Hamilton'ın. Hiçbir zaman çok içen bir adam olmadı; ancak bazı zamanlarda içki, diğer insanlara göre çok daha çabuk etkilerdi onu. Belki de bünyesi, bildiğimizden daha narindi. Sarıhumma geçirip "iyileşen" insanların bir daha hiçbir zaman tamamıyla sağlıklı olmadığını gözlemledim.

Senatör Gouverneur Morris'in takma bacağının tanıdık tıkırtısını arkamızda işitince, rahatladım. Fransız İhtilali'nden ve onu destekleyen Amerikalılardan nefret etmesine rağmen, bana her zaman son derece nazik davranmıştır bu mükemmel beyefendi.

Fransa'daki elçimiz olarak XVI. Louis'yi özgür bırakmak için hakikaten komplolora karıştığı biliniyor. Bu macerası başarısızlığa uğrayınca, kraliyet saraylarındaki mobilyaları kelepir fiyatlarla satın alarak avutmuştu kendini. Evine gelen misafirlerine, saygıyla Kraliçe'nin koltuğunu, Kral'ın oturağını gösterirdi.

"Aman Tanrım, ikiniz aynı odadasınız! Burnuma sülfür ve kükürt kokuları geliyor. *Ekselansları!*" diyerek, dalgacı bir saray selamı verdi bana. Sonra da Hamilton'a dönerek, "*Mon General*" deyip, elini sıktı."

"Eski günlere geri döndük." Hamilton kendini epey toplamıştı.

Morris ikimizi de kurnazca süzdü. "Çok daha kötüsünü yapabilirdiniz, General. Ve muhtemelen yapacaksınız da."

Hamilton gerçekten şaşırmıştı. Bense şaşırmamıştım. Morris'in ne demek istediğini biliyordum. "Hiçbir zaman" dedim, "*Federalist* başkan adayı olacağımı zannetmiyorum." Söylediğim her kelimenin, pek yakında memleketin bir ucundan diğerine tekrar edileceğini bildiğimden temkinli konuşuyordum.

"Söylemeye çalıştığınız *bu* muydu, Bay Morris?" Hamilton, Senatör'e sanki tam o anda, onda vebanın ilk belirtisini fark etmişçesine bakıyordu.

Morris şöminenin yanındaki sandalyelerden birine çöktüğünde, bir an için tahta bacağının ateşte yanan kütüklere ne kadar da benzediğini düşündüm. "Evet, General, demek istediğim tam da buydu. Başka hiçbir adayımız yok. Hem de hiç. Ayrıca, şunu da söyleyeceğim" dedi Morris bana bakarak, "eğer Albay Burr *ilk* oyunu kullandığında eşitliği bizim lehimize bozmuş olsaydı, başkanlık için Kongre'deki tüm Federalistlerin müşterek tercihi o olacaktı. Fakat işler bu durumdayken, ikinci oyunuz sayesinde desteğimize sahipsiniz, Bayım. Bizim tarafımızdan, önemli desteğe sahipsiniz."

Hamilton'ın yüzü bir maske gibi değildi. İnsan her şeyi görüyordu. Benim, *onun* partisinin lideri olma ihtimalim, yeterince çabuk ayılamayacağı bir kabustu. "Muhakkak ki, Cumhuriyetçi ilkelerini bu denli çabuk değiştimiş olamaz, Albay Burr."

"Hayır, değiştirmedi." Konuyu hafife aldım. "Fakat, benim hatam her sorunu iki taraflı görebilmek." Büsbütün doğru olmasa da, ciddi olarak söylenmiş bir sözdü bu.

"Evet. Gördüğünüz gibi, Albay bir beyefendi." Bu iğneli sözü söyleyerek, Hamilton'a ne gibi bir mesaj vermek niyetinde olduğunu bilmiyorum Morris'in.

" 'Hepimiz Cumhuriyetçi, hepimiz Federalistiz.'" Jefferson'dan bir alıntı yaptım.

"Ama" dedi Morris, "hepimiz Virginia'lı değiliz, öyle değil mi?" Bu soruya verebileceğim herhangi bir yanıt tekin olmayacağından, izin isteyerek yanlarından ayrıldım. Hamilton'ın beni sahnenin dışına itme çabalarını şimdi iki misline çıkarmak zorunda olduğunun farkına varmıştım.

Şansı varmış ki, DeWitt Clinton'ın yanı sıra, Jefferson'dan aldığı teşvikle, New York *Citizen* gazetesinde, Cumhuriyetçi bir bakış açısıyla bana düzenli olarak saldıran bir gazeteci olan James Cheetham'ın da desteğine sahipti Hamilton. Jefferson, Hamilton'ın canını sıkmak için nasıl Callender'ı kullanmışsa, şimdi de beni yok etmek için Cheetham'ı kullanıyordu. Cheetham'a göre, başkanlığı Jefferson'ın elinden almaya çalışmıştım ben.

Dostlarım yardımıma koştu. John Swartwout, DeWitt Clinton'la bir düello yaptı ve yaralandı. William Van Ness, "Aristides" takma adıyla lehimde fevkalade güzel bir yazı yazarak polemik yarattı. Arkadaşlarımın Cheetham'a onur kırıcı yayın yapmaktan dava açmalarına bile izin verdim. New York Eyaleti karışmıştı. Yine de, durumumun umutsuz olduğunu düşünmüyordum. Bir yanda Jefferson ve Clintonlar birliğine, diğer yanda Hamilton'a rağmen, bir dahaki seçimlerde vali seçilebileceğimden oldukça emindim.

Bu arada, Senato'ya başkanlık etmeye devam ediyordum. Çeşitlilik bakımından Shakespeare'i aratmayan şahane kötü niyetliliğinin yanı sıra, beni sohbetleriyle de hoşnut kılıp, büyülemeye devam eden Başkan'la da sık sık bir araya gelerek, akşam yemekleri yiyordum.

Yirmi Altı

Leggett, pazar yerinin tam karşısındaki evimizde Helen'le beni ziyarete geldi. Yırtık duvar kağıtları, akşam karanlığında neredeyse yeni gibi görünüyor; tozlu mobilyalar da (kendisi hariç, herhangi bir şeyi temizlemeyi reddediyor Helen) insanda iyi bir etki bırakıyordu.

"Bu ne zenginlik, Charlie!" Leggett, Helen'in eline doğru eğildi. "Bu ne aşk!" En dik kaş çatışıyla mükâfatlandırdı onu Helen. Leg-

gett'ın onunla yatmış olduğunu sanmıyorum. Helen böyle bir şeyin olmadığını söylüyor. Onu daha sık gördükçe, onun daha da ilgimi çekmesi tuhaf. Halbuki, tam tersi olmalıydı.

Ufak salonda oturarak ırmağın akışını seyrettik; ön planda gemilerin direkleri, uzaklarda da Paulus Hook görünüyordu. Yaz sıcağına rağmen, epeyce, kızarmış sığır eti yedik (Helen yemek pişiremiyor –pişirmeyecek de– bu yüzden, etleri pişmiş olarak satın alıyor). Yemeğin yarısına kadar çok hoş sohbet etti; fakat masaya çilekli turta geldiğinde sessizliğe büründü.

Leggett iş konuşmaya başladı. Burr-Van Buren ilişkisi hakkında tuttuğum tüm notları okumuştu. "Elimizde ihtiyacımız olandan da fazlası var." Çok sevinçli görünüyordu.

Loş odada, yüzünü tam seçemiyordum (ekonomik sebepler yüzünden hiçbir zaman birden fazla lamba yakmıyoruz). Helen, onları elleriyle bezgince kovmasına rağmen, yemeğimizi bizim yerimize sinekler bitirdi.

Leggett karanlıkta birkaç not aldı. Bir oyun eleştirmeninin hüneridir bu.

"Devam etmek için yeterince malzemem olduğuna emin misin?"

"Elinde olmayanı da uydurmak zorundasın. Usulleri inceledin, değil mi?"

"Evet. Bu arada, şu sizin Senatör Johnson, Tecumseh'i gerçekten öldürdü mü?"

"Her zaman öldürdüğünü söylüyoruz. Sahneye yeni konan beş perdelik drama *Tecumseh*'i görmeni tavsiye ederim. Senatör Johnson'ın, kavgacı Kızılderili şefini öldürürken giydiği üniformayı giyen bir aktör tarafından canlandırıldığı bir oyun. Bu da kim?" Leggett, karanlık köşede duran, uzun boylu, iri göğüslü karaltıyı fark edince telaşlanmıştı.

"Bayan Cotswold" dedi Helen. "Onun mankeni bu; ona bir elbise dikiyorum."

"Yavaş yavaş." Düşüncesiz davranmıştım. Yavaş dikiş dikmesi konusunda alıngan Helen. Çalışmasına uzun süre devam edemiyor. Fakat işini sonunda bitirdiğinde, az sayıda ama sabırlı müşterilerine bakılırsa, takdire şayan oluyor sonuç.

Birkaç gündür üzerinde çalıştığım bildirinin bir taslağını Leggett'a verdim. "Bunu yanımda götüreceğim. Leggett'ın eli de değsin bir."

"Arkadaşın Johnson'ın iki siyah kızına uysun diye Van Buren'e da siyah bir sevgili mi versek?"

"Uydurduğumuz çok belli olur." Leggett keyiflenmişti. "Kızılderili bir âşık ver ona."

"Örneğin, Tecumseh'in kız kardeşlerinden birini?"

"Hayır, Bayan Tecumseh'i. Kızılderili hanımın ta kendisini."

"Vaktiyle Kızılderili bir kız tanımıştım." Helen bir rüyadaymışçasına konuşuyordu. "Yastığının altında sakladığı iki tane kafa derisi vardı. Biri sarışın, diğeri de kumraldı. Babasının bu derileri iki askerden yüzdüğünü anlatmıştı. Bunun, ziyaretçilerinden bazılarını tahrik ettiği aşikârdı." Helen karanlıkta kıkırdamaya başlamıştı.

Albay yazdıklarımı okuduğunda neler olacağını düşünmeyi kendime yasakladım. Belki de, ortadan ilk kaybolan ben olurum. Helen'i bırakırım. Avrupa'ya yelken açarım. Helen'i bırakabilir miyim? Hayır. Avrupa'ya beraberce yelken açabilir miyiz? Neden olmasın?

Yirmi Yedi

Albay sıcaklardan şikayetçi. Onun için olağanüstü bir durum bu. "Sanki Monmouth Court House günlerini yeniden yaşıyoruz." Alnının terini siliyor Albay. "Üstelik henüz temmuz. Bunun daha ağustosu var."

Ofiste işler durmuş vaziyette. Madam'ın boşanmak için giriştiği hareket, mahkeme salonlarında tüm ihtişamıyla devam ediyor. Bay Craft, Pensilvania'nın derinliklerinde kayboldu. Tek başımıza kaldık. Şehir bomboş.

Albay huzursuz. Devamlı pencereleri açıp kapıyor. Masasının üzerindeki kağıtları düzenliyor. Bir süre sonra Albay, aniden bir dolaba giderek bir tabanca çıkardı. Acaba bu o tabanca mı?

"Hayır. Düelloda kullandığımız tabancaları Hamilton getirmişti. Ama bu elimdeki, oldukça benziyor o tabancaya."

Tabancayı biraz ağır buldum; ama avcumun içine güzel oturdu.

"Ateşli silahları hiçbir zaman sevmedim." Albay hakikaten sürprizlerle dolu biri. "İhtilal'de süvari kılıcı kullandım." Çuha kaplı masadaki yerine geçiyor Albay. Kağıtların yerlerini değiştiri-

yor. Jefferson ve kendisiyle ilgili, gazetede yayınlanmış bir karikatür gösteriyor bana. Karikatürde, elinde Albay'ın sırtına saplamak üzere olduğu bir bıçak tutuyor Jefferson. Albay'ın ağzından çıkan balonunun içindeyse, "Bay Jefferson'ın siyasetine inancım sonsuz" yazıyor.

Burr cümleyi yüksek sesle okuyup gülüyor. "Aslında, mezbahaya getirilmiş bir kuzu sayılmazdım tam olarak. Daha çok, tuzağa düşürülmüş bir kartaldım. Beni nasıl bir tuzağa düşürmüşlerdi öyle." Bir puro yakıyor Albay. Dumanını üflerken sinirli gözüküyor. Sonra da yüzünde garip bir ifadeyle, söndürüyor puroyu. "Kalitesi düşük tütün. Buraya yakın bir yerde yetiştirilmiş olmalı."

Beni, genelde ağrıyan bir baş ve sulanmış gözlerle bırakan dumandan kurtulduğum için minnettar kaldım.

Aaron Burr'ın Hatıraları – On Dört

1803 yılının sonlarına geldiğimizde, siyasi kariyerimin, New York'taki Clintonlar ve Washington'daki Jefferson arasında sona ermek üzere olduğunun farkına vardım.

Madison, tahmin ederim ki kederle, benimle karşılaşmaktan kaçınıyordu. Ancak Dolly, Theodosia'yla olan arkadaşlığını sürdürüyor ve arada bir de Jefferson'ın yapmak üzere olduğu şeyle ilgili uyarıyordu onu. Bana karşı beslediği dostane duygular (minnettarlığı bir yana bırakırsak elbet; kafatasında bu özelliğe tekabül eden yumrunun olduğunu gördüğüm tek kadındı o) ve partimizin lideri ve şeref kaynağını memnun etme gereksinimi arasında sıkışıp kalmıştı Dolley; nitekim, Jefferson'ın ikinci dönemi bittiğinde, Dışişleri Bakanı Bay Madison'ın başkanlık koltuğunu devralacağı şimdiden tahmin ediliyordu.

Washington'da bulunmam, anayasal bir gereklilik olmasına karşın, Hükümet için bir utanç kaynağıydı. Bir tek Hazine Bakanı Gallatin'in, beni Jefferson'ın huzurunda savunacak cesareti vardı. "Kendinize büyük kötülük yapıyoğsunuz, dedim Başkan'a." Gallatin'in Fransız aksanı, itibarını sarsmak isteyenler tarafından çok taklit edilmiştir. Bunlardan biri olan Hamilton, bir keresinde

Cumhuriyetçi Parti'yi bir "yabancı" tarafından yönetiliyor olmakla suçlamıştı; bunu söyleyen, uzun süredir Federalistleri yöneten Batı Hint Adalı Hamilton'dı! Fakat zamanının çoğunu, normal olarak bir araya gelmeyen iki unsur olan, İsa'ya ve Federalizm'e adanmış bir Hıristiyan Anayasal parti kurmaya ayıran Hamilton, hayatının bu son bir iki yılında oldukça mantıksızlaşmıştı zaten.

"Fakat Başkan, son derece kararlı. Sizi, siyasetten çıkarmak istiyor" dedi Gallatin.

"Nedenini açıklıyor mu hiç?"

"Onu tanırsınız. Durmadan çeşitli gerekçeler açıklar ancak hiçbir şey söylemez." Gallati'nin, Jefferson'a gösterdiği tepkiler her zaman biraz değişken olmuştur. Jefferson'ın bizim devrin en usta siyasetçisi olduğunu ilk fark edenlerden biri oydu. Ordu, donanma, ticaret ve vergi istemeyen bir hükümette, Jefferson'ın kısıtlamalarının en aza indirgenmesi gerektiğini de fark etmişti. Jefferson akıllıca davranarak, maliyeyle ilgili her konuyu Gallatin'in ellerine bıraktı. Jefferson'ın birinci dönem başkanlığı sonucunda ortaya çıkan başarı, tamamen, Jefferson'ın tekrar seçilmesini ve Virginia cuntasının devamlılığını sağlayacak vergileri kaldıran Gallati'nin eseriydi. Aslına bakarsanız, birinci dönem sona erdiğinde, Virginia'nın ulusa hâkimiyetinin göründüğü parlak ufku gölgeleyen tek hayalet Başkan Yardımcısı Burr'dı.

1804'ün Ocak ayında, Jefferson'dan özel bir görüşme talep ettim.

İnce bir yağmurun altında, Başkan'ın evinin hırpani avlusundan geçerek eve doğru at sürdüm. Atımın dizginlerini kapıya gelen üşengeç, siyah bir oğlana verdim. Bir fayton yolu izlenimini veren, kırmızı çamurla kaplı yolu takip ederek kapıya doğru ilerledim. "Geçici" tahta merdivenlerden çıkarak ön kapıya vardım. Zile bastım; fakat çalışmıyordu. Kapıyı kulpundan tutarak açmaya çalıştım. Kapı eğrilmişti. Sonunda, kapıya doyurucu bir tekme atınca, kendimi buz gibi giriş salonunda buldum.

Üstüne uymayan bir üniformanın içindeki siyah bir köle beni karşıladı ve Başkan'ın ofisine götürdü. "Saray"ın içi çıplaktı; çıkan her ses yankılanıyordu ve her yer buz gibiydi. Meşhur Doğu Odası, kısa zaman önce Jefferson burayı Birleşik Devletler'de yapılmış en büyük peynir kalıbına mesken olarak kullanmış olmasına rağmen, hâlâ bitmemişti. Sonunda seçmenler peyniri yiyip bitirene kadar, Amerikan yaratıcılığının bu kötü kokan mucizesi, bu asil odaya pek yakışmıştı doğrusu.

Başkan, halka açık yemek odasının karşısına, kendisi için özel bir kütüphane yaptırmıştı; Jefferson'ı işte bu odada, üstü mektuplar, kitaplar, haritalar, bahçe aletleri ve Başkan'ın sözlü ve ıslıkla verilen tüm ricalarına rağmen o gün tek bir ses bile çıkarmayı reddeden bir bülbülle kaplı uzun bir masanın başında otururken buldum.

Jefferson'ın üzerinde kalın bir sabahlık, lekeli kırmızı bir yelek ve çok eskimiş terlikler vardı; gömleğinin önündeki leke, sabah kahvaltısında yumurta yediğini ele veriyordu. "Benim kaderim" dedi, "inşaat halindeki evlerde yaşamakmış."

"İnşa etmek, varis olmaktan iyidir."

"Bence de öyle. Ama verdiği rahatsızlık..." İçini çekti Jefferson. Sonra, karşısındaki iskemleyi işaret ederek oturmamı istedi. Aramızdaki masaya, Florida bölgesinin bir haritası serilmişti.

Haritayı gördüğümün farkına varan Jefferson, "Florida'nın geçenlerde satın aldığımız Louisiana'nın bölünmez bir parçası olduğunu düşünüyoruz. Perdido River'a kadar uzanan Batı Florida kesinlikle bizim" diye buyurdu. Uzun uzadıya, meşhur kazancından bahsetti. Olağanüstü iyi talihinden memnun olması için pek çok sebebi vardı. İyi talih diyorum çünkü, eğer Santo Domingo Adası'ndaki köleler, sahiplerini devirmemiş olsaydılar, Bonapart, Avrupa'nın fethine başlamak için yanıp tutuştuğu bir zamanda, büyük miktarda para ve askeri bu adanın kontrol altına alınması için harcamak zorunda kalmayacaktı. Jefferson, nakit paraya çok ihtiyacı olan Bonoparte'tan, on beş milyon dolar karşılığında Louisiana'yı alarak, Birleşik Devletler'in yüz ölçümünü böylece iki katına çıkarmış oldu (bu arada, uygulanmakta olan Anayasa'yı da pervasızca çiğnemiş oldu).

Jefferson, Louisiana Bölgesi'nin haritasını açtı. Pek coşkuluydu. "Ve bunun daha yalnızca başlangıç olduğunu düşünmek."

"Ama nasıl bir başlangıç!" Ağzının kenarlarındaki kırışıklıkların ne kadar derinleştiğini, pudranın altındaki sönük kızıl saçlarının nasıl da beyazlamaya başladığını fark ettim.

"Fakat Florida'yı muhakkak ele geçirmeliyiz. Kanada ve Küba'yla beraber, imparatorluğumuz güvencede ve özgürlük de genişletilmiş olacak."

Louisiana'ya ne zaman eyalet statüsü verileceğini sordum ona.

Jefferson omuz silkti. "Orada yaşayan insanlar bizim gibi değiller biliyorsunuz. İçlerinde elli kişiden ancak biri İngilizce konuşuyor. İş kendi kendilerini yönetmeye gelince de, elbette çocuk gibi-

ler." Elini hafifçe, kalın bir rapora vurdu. "Ajanlarımızdan biri, New Orleans'ın avukatlarının, yalnızca jüri sistemine dayalı yargılamaya değil, *habeas corpus*'a* da karşı çıktıklarını bildirmiş." Başını salladı Jefferson.

"Bizimle birleşmeye karşı çıkıyorlar mı?"

"Nasıl karşı çıkabilirler ki? Bir insan nasıl olur da özgürlüğü istemez?" Jefferson bu sefer de uzun uzadıya, topraklarını ikiye ayırdığı şanslı "çocuklar" için yazmakta olduğu Anayasa'dan bahsetti: Nüfusun yoğun olduğu güneydeki bölgeye Orleans; boş olan bölgeye de Louisiana denecekti. Bu iki bölge için muhtemel vali adaylarından bahsettik. O zamanlardaki Orleans Valisi, Claiborne adındaki bir Virginia'lıydı; fakat tayininin geçici olduğu düşünülüyordu. Başkanlık seçimleri Temsilciler Meclisi'ne geldiğinde, Jefferson'ı destekleyen temsilcilerden biriydi Clairborne; bazıları, eğer ona yüksek mevkide bir görev sözü vermiş olsaydım, Clairborne'un beni destekleyebileceğini düşünüyordu. Louisiana Valiliği için, son zamanlarda Marquis de Lafayette'in de adı öne çıkarılmıştı; ama Jefferson bunun "mantıksız bir fikir" olduğunu düşünüyordu.

Kongre'deki Batılıların desteğine sahip olan Andrew Jackson'ı önerdim. "Jackson mı? Aman Tanrım, hayır! O gereğinden fazla... kavgacı biri. Çok hiddetli bir adam. Bizi bir ay içinde İspanya'yla savaşa sokar."

"Bu kötü bir şey mi?" Ne de olsa, bir zamanlar Creek Kızılderililer meselesi yüzünden İspanya'yla savaşa girmeye hazırdı Jefferson.

"Eğer savaş olacaksa, bir gaye uğruna olmalı, bir pot kırıldığından değil." Tedbirli davranıyordu Jefferson. "Jackson'a güvenmiyorum. Ona duyduğum güven, New Orleans'taki Creole'lere olan güvenimden fazla değil. Bir zamanlar tüm insanoğlunun ya da en azından İhtilal zamanında Doğu Amerika sahilinde yaşamakta olan tüm beyazların, tadını çıkarması gerektiğinde ısrarcı olduğu bu özgürlüklerin herhangi birini, yeni satın aldığı 50.000 kişiye ulaştırma konusunda hiçbir acelesi olmadığını açıkça belli etmişti Jefferson.

Onun aklına takılan kıyı şeridiydi. "Massachusetts ve New Hampshire'dan çok endişe verici haberler alıyorum." Pencereden

* Lat.: Özellikle sanığın hapishanede tutulma hakkının araştırılması için, sanığın hâkim ya da mahkeme önüne çıkarılması kuralı. (ç.n.)

metal grisi gökyüzüne, sanki havadaki tüm elementler bir hile peşindeymişler gibi baktı. "Birlik'i *dağıtacak* olan eyaletlerde, aslında Federalistlerin olduğunu biliyor muydunuz?"

"New York ellerinde olmadan asla harekete geçemezler."

"Akıllılık etmiş olurlar, öyle değil mi?" diyerek, bir bakış attı bana. Ben cevap vermeyince de, kendi icadı kopya makinasıyla oynamaya başladı. Herkesin diline düşmüş, iki dolmakalem içeren tuhaf görünüşlü bir aygıttı bu. Siz kalemlerden biriyle yazı yazarken, diğer dolmakalem yazdığınızın bir kopyasını çıkarıyordu. Teoride, sekreter ihtiyacını ortadan kaldırıyordu bu cihaz. Uygulamadaysa, Jefferson'ın yalnızca bir sekretere değil, aynı zamanda bir tamirciye de ihtiyacı vardı artık; çünkü hemen hemen her zaman bozuktu cihaz.

Jefferson her iki dolmakalemin altına da birer yaprak kağıt yerleştirdikten sonra, epey kasvetli bir havayla bir şeyler karalamaya başladı. "Sizin New York'ta olup bitenlerden haberiniz vardır" dedi; halbuki, Clintonlar sayesinde, kendisi bu konuda benden daha bilgiliydi. "Hamilton, Birlik'imizin parçalanmasını destekliyor mu?" Şevk. Başka hiçbir kelime bunu sorarken Jefferson'ın yüzünden geçen ifadeyi tanımlayamaz.

"Hayır. Buna karşı."

"Hayret!" Jefferson dalgın dalgın imzasını atıyordu. Şaşkın bakışları arasında, o ünlü imzasının tersten fakat hiç de fena olmayan kopyalarını yapmaya başlamıştı makine. Yüzünde apaçık bir mutluluk ifadesi belirdi.

"Louisiana'yı elde ettiğinizden beri, New England'lılar iki ayrı ulus olmasını tercih ediyorlar. Birinin merkezi Atlantik, diğerininkiyse Missisipi."

"Prensipte, ben de onlarla aynı fikirdeyim." Jefferson sakindi. "Ne de olsa, her iki millet de hâlâ Amerikalı olacak."

"Tabii, bir farkla; biri köle sahibi, diğeriyse özgür bir ulus olacak."

Jefferson konuyu değiştirdi. "Büyükbaba olduğunuzu öğrendim, Albay." Theodosia'nın oğlu Aaron Burr Allston'dan; Başkan'ın kızları ve torunlarından bahsettik. İhtiyarlıktan bahsettik. Jefferson o zamanlar altmış yaşlarındaydı ve ikinci bir dönem daha başkanlık yapmaya ömrünün yetme olasılığının bulunmadığını düşünüyordu (halkın, onu tekrar bu görevle onurlandıracağını farz ederek, vesaire, vesaire). Ona, büyük bir samimiyetle, hepimi-

zi gömeceğini söyledim. Jefferson'ın niyetinin, *beni* en kısa zamanda gömmek olduğunun farkında olduğumuysa, elbette ifşa etmedim.

Sonunda, ziyaretimin sebebi olan konuyu açtım. "Gelecek seneki başkan yardımcılığı görevi için başka düzenlemeler yaptığınızı biliyorum..."

"Sizi temin ederim, Albay, ben hiçbir düzenleme yapmadım." Monreo'nun ömrü boyunca söylemiş olduğu pek az güzel sözden biri şöyleydi: "Jefferson'ın ikiyüzlülüğü her zaman kendiliğindendir; hiçbir zaman önceden planlanmaz."

"Bildiğiniz gibi, ben böyle konulara karışmam." Jefferson önündeki haritayı inceliyordu. "Hayır, tam olarak doğru değil bu. Geçen seçimler süresince, sizin adınıza çalıştığımı itiraf etmeliyim. Adaylığınız için Virginia'nın desteğinin gerekliliğini aklıma sokmuştunuz. Böylece, her zamanki kuralımı bozarak, sizin adınıza gayret sarf etmiştim. Ama Virginia dışında hiçbir yerde ne sizin için, ne de kendim için herhangi bir şey yapmadım."

Bunların saçmalık olduğunu bilmiyormuş gibi davrandım. "Yeni başkan yardımcısının kim olacağına çoktan karar verdiğiniz söyleniyor."

Jefferson, yüzünde gerçek bir şaşkınlık ifadesiyle baktı bana. "Hiçbir *düzenleme* yapmadım, Albay. Zamanı geldiğinde, Cumhuriyetçi kurultay toplanacak ve bu kararı yalnızca onlar verecek..."

"...halkın görüşü, aramızdan başka bir Virginia'lıyı başkan yardımcısı yapmanıza el vermeyeceğinden, beni, başka bir New York'luyla, Vali Clinton'la değiştireceğiniz söyleniyor."

"Bu konuyu Vali Clinton'la hiç konuşmadım..."

"Mümkün olan en nazik şekilde geri çekilmeye razıyım, Bay Jefferson. Ama, birbirimize karşı dürüst olmalıyız. Üç yıl önce, sizi hem kişisel hem de siyasal olarak destekleme isteğiyle geldim buraya. Ancak, en başından beri, benden... hoşlanmıyor olduğunuzun farkındaydım. Bunun sebebini bilmiyorum. Bana, başkan seçilmenize mani olmaya çalıştığıma inandığınız söylendi. Ancak böyle bir şeyin doğru olduğuna inanmanızın mümkün olmadığından eminim; çünkü siz de çok iyi biliyorsunuz ki, eğer başkanlığı istemiş olsaydım, arkadaşım Dellawareli Bay Bayard'ın yardımıyla ilk oylamada başkan seçilebilirdim. Bunun yerine önce benden vazgeçmeye, sonra da *sizi* desteklemeye zorladım onu ve işte buradasınız, Bayım. Ben de karşınızdayım."

Aniden, imparatorluk haritalarının üzerinden bana bakan yüzün, yaşlı bir adama ait olduğunu fark ettim. Ağız yarıklarında hırçın bir ifade olan, kırışmış ve solgun bir yüzdü bu. Gençlikten yadigar tek şey, şu anda müthiş bir nefretle ters ters bana bakan gözlerdeki kehribar parlaklığıydı.

"Albay." Duygusallaşınca sesi çatallanmıştı. "Hiçbir zaman, beni halkın sahip olmamı istediği şeyden mahrum etmek için herhangi bir entrikaya karışmakla suçlamadım sizi. Fakat bazı zamanlarda, sizin Cumhuriyetçi ilkelerinize dair belli şüphelere kapıldığım oldu. Senato'da kullandığınız oylar beni kaygılandırırken, Federalistlerin verdiği akşam yemeğinde şerefine kadeh kaldırdığınız..." Jefferson bir savunmaya girişmişti; fakat onun da bildiği gibi hiçbir anlamı yoktu bunun.

"Senato'da kullandığım oylar, bazı yasaların değerli olduğunu düşünmeme dayanıyordu. Şerefine kadeh kaldırdığım 'tüm dürüst adamların birleşmesi' dileği de bizzat sizin açılış konuşmanızın zayıf bir yankısıydı yalnızca."

"Şüphesiz her iki taraftan da yanlış anlamalar olmuş..."

"Şüphesiz. Seçilip seçilemeyeceğimin belirsizliğini koruduğu bir dönemde, bana yazmış olduğunuz ve hükümetinizde bir görev almamı teklif ettiğiniz mektubunuzu hâlâ saklıyorum. Göstermiş olduğunuz güven beni onurlandırmıştı." Sözü uzatmadan, doğrudan aklımdaki düşünceyi söyledim. "Tüm kariyerim boyunca hiçbir zaman, kimseye kişisel bir ricada bulunmadım. Şimdi *ben de*, her zamanki kuralımı bir kenara bırakmalıyım. Saflarımızın bölünmemesi ve parti içindeki tatsızlığın bizi destekleyenlere yansımaması için, başkan yardımcılığından istifa etmek ve kendimi, seçim siyasetinden tamamıyla çekerek, başka bir görev almak istiyorum."

"Anlıyorum." Masanın üzerindeki bülbül aniden şöminenin pervazına uçmuştu. İlk bozanın ben olmayacağıma ant içtiğim kısa bir sessizlik oldu; sessizliği bozan ben olmadım da. "Doğal olarak, Albay, size o mektubu yazdığım zaman, partimizin minnettarlığını hak ettiğinizin farkındaydım. Siz, bize New York'u kazandırdınız; New York da, bize ülkeyi. Ama... Şey, tüm görevler doldu."

"Orleans Valiliği?"

"Bay Clairborne daha yeni göreve başladı."

"Louiseiana Valiliği?"

"Başkasına vaat edildi."

"Fransa Elçiliği?"

"Bu konuyu iyi düşünmeliyim, Albay." Yüzüne bir gülümseyişin gölgesi sinmişti. "Beni şaşırttınız."

"Umarım, aramızda bir ayrılık olduğu izlenimini vermekten kaçınma arzum değildir sizi şaşırtan."

"Hayır. Hayır. Son derece minnettarım size."

"Bu iyi. Şayet, atamalı bir mevkide size hizmet vermeme mani olunursa, önümüzdeki ay New York'a geri dönerek, valilik için adaylığımı sunacağım..."

"Bir *Cumhuriyetçi* olarak mı?" Benim o zamanlar bundan haberim yoktu ama, DeWitt Clinton benim valilik için aday olabileceğimden şimdiden korkuyor ve bu yüzden de amcasını, tekrar aday olmaya zorlayabilmek için elinden geleni yapıyordu. Fakat artık ihtiyarlamış olan Clinton'ın, seçimde bana karşı yarışmak için en ufak bir arzusu bile yoktu. Bir kere Jefferson, ona çoktan başkan yardımcılığını vaat etmişti bile. Ayrıca, onu alt ederdim. Büyük bir ikilem içindeydi Jefferson. Beni, New York'ta yenebileceğini düşündüğü tek insanı, yarışma dışı bırakmıştı. Sonradan öğrendim ki, Jefferson'la konuştuğumuz sırada bile, DeWitt Clinton, Jefferson'a, amcasını bana karşı yarışa girmeye zorlaması için yalvarmaktaydı.

"Evet, bir Cumhuriyetçi olarak. Başka ne olabilirdi ki? Doğal olarak, eğer Clinton tayfası beni desteklemeyi reddederse, kendimi bağımsız bir Cumhuriyetçi aday olarak sunarak Federalistlerin desteğini arayacağım."

Bülbül tiz bir ses çıkardı. Hem Jefferson hem ben, yerimizden sıçradık. Sonra gülmeye başladı Jefferson, "Bu müzik değil, söyleyip duruyorum bu kuşa."

"Belki de sağırdır hayvan."

"Ah, duyuyor. Duyuyor."

Sonra konuyu değiştirip, başka meselelerden söz etmeye başladı; her zamanki gibi, kaçınılmaz olarak basının ahlaksızlığını da içeriyordu bu başka meseleler. O dönem ikimiz de basının elinden çok çekiyorduk. Cheetham, New York'ta bana karşı, olmayacak suçlamalarda bulunurken, James Callender da Virginia'da eski patronuna karşı cephe almış ve şaşkına dönmüş bir dünyaya, Jefferson'ın kendisine, Washington, Adams ve Hamilton'ı karalaması için para ödediğini açıklamıştı.

Callender, Jefferson'ın köle Sally Hemings'le olan uzun ilişkisinin yanı sıra, Bayan Walker'ı baştan çıkarmaya yeltenişi konusunda da oldukça aydınlatıcı olmuştu. Aslına bakarsanız, hükümet meselelerini ağırbaşlı bir kendine hürmet edasıyla yöneten bu demokrasi havarisinin beklenmedik insancıl yönü, halkın canını sıkacağına, hoşuna gitmişti. Fakat, filozof kralımız, Callender'ın bu onur kırıcı yazılarından halkın ettiğinden çok daha az hazzediyordu; "Özellikle de" derdi Jefferson, "ona yaptığım iyiliklerden sonra..."

"Cheetham'ın, Callender'dan hiçbir farkı yok..."

Fakat, benim şikayetlerim Jefferson'ı hiç ilgilendirmiyordu. Ne de olsa Cheetham onun eseriydi. "Geçen yaz, sırf acıdığımdan Callender'a elli dolar verme aptallığında bulundum; sonra kalkmış, o elli doların 'sus payı' olduğunu yazmış. Ona sus payı ödemişim çünkü o *bir şeyler* biliyormuş. Neler bildiği hakkında ne benim bir fikrim var ne bir başkasının. Çok şükür, gidip boğuldu. Aksi takdirde ne yapardım bilmiyorum."

"Her zaman, Fesat Yasası'na başvurabilirsiniz." Her zamanki gibi, latifemi ciddiye almıştı Jefferson.

"Hayır. Hayır. Ama..." Yaşlı, solgun yüzündeki rengi atmış ağzı haşin bir çizgi gibi büzülmüştü. "...ihtiyacımız olanın, en göze çarpan ve en saldırgan editörlerden birkaçının cezaya çarptırılması olduğundan şüphem yok artık. Böyle cezalar, diğer editörler üzerinde çok esaslı bir etki bırakacaktır."

"Ama Anayasa'nın Birinci Maddesi basın özgürlüğünü koruma altına alıyor..."

"Ahlaksızlık, özgürlük müdür?"

"Size ahlaksızlık gibi görünen, bir başkasının doğrusu olabilir."

Jefferson'ın buna cevabı sert, çabuk ve önceden üzerinde düşünülmüş bir cevap oldu. "1789'da, Anayasa'da yapılacak düzeltmelerle ilgili önerilerinin bir kopyasını yolladı bana Madison; ben de ona, vatandaşlarımızın istedikleri şeyi konuşup, istediklerini yayınlayabilme hakkına sahip olmalarına rağmen, diğer insanların hayatlarını, özgürlüklerini, mallarını ve itibarlarını aşağılayıcı bir şekilde zedeleyecek, yabancı ülkelerle ilişkiler söz konusu olduğundaysa, ulusal barışı bozabilecek yanlış haberleri konuşmalarına ya da yayınlamalarına izin verilmediğini açıkça belirtmesi gerektiğini düşündüğümü yazdım. Madison'a daha geçen gün Anayasa'mızdaki bu üzücü ihmali hatırlattım; bugünün *ucube* basınının,

Anayasa'nın Birinci Maddesi'nin dikkatsizce yazılmış oluşunun doğrudan bir sonucu olduğuna o da katıldı."

Basın özgürlüğüne yapılan bu saldırıyı hayret verici bulmuştum; özellikle de, Cumhuriyetçi geçinen biri tarafından yapılmış olmasını. Her zamanki gibi, bu çıkmaza ilişkin bir çözümü vardı Jefferson'ın ve her zamanki gibi, eyaletlerin temel haklarıyla ilgiliydi bu çözüm. "Federal Hükümet'in basın üzerinde hiçbir anayasal hakkı olmadığına göre, eyaletler kendi kanunlarını tasarlayarak..." Her zamanki tezini bir kez daha sundu Jefferson.

Birbirimize iyi dileklerimizi sunarak ayrıldık. F. Street'teki evime gittim ve Albany'deki çeşitli destekçilerime, vali adayı olacağımı bildiren mektuplar yazdım.

Yirmi Sekiz

Bu sabah ben ofise girerken, Sam Swartwout ofisten çıkıyordu. Zihni pek meşgul görünüyordu. "Ah, Charlie!" İsmimi hatırlaması gururumu okşamıştı. "Beni görmeye ara sıra Liman'a gelmelisiniz."

"Elbette, Efendim." Hevesli bir ufaklık gibiydim.

"Size yardımcı olabilirim." Ağustos güneşinin titrek ışığı altında hantal hantal yürüyerek uzaklaştı Swartwout. Hangi konuda yardımcı olabilirdi acaba?

Albay pencerenin önüne dikilmiş, şapkasını, o kendine has tarzıyla arkasında tutuyordu. Swartwout'u izliyordu camdan. "Zavallı Sam, bile bile görmezden geliyor her şeyi." Üzülmüş gibi yapıyordu Albay. "Yalnızca bana sadık. Bunun çok kötü bir muhakeme yeteneğinin işareti olduğunu söylemeliyim."

"Hiç olmazsa limana tahsildar olabilmiş."

"Evet, o işi ben ayarladım ona." Albay elindeki şapkayı havaya doğru savurdu ve bir lambanın üstüne kondu şapka. "Jackson başkan olunca, bana böyle bir iyilik yaptı. Tanrı şahit, bana pek çok iyiliği dokunmuştur!" General Jackson'ın en gözde lafını, hırlarcasına kullanmaktan hoşlanıyor Burr. "Maalesef, doğrudan benim için bir şey yapmaya ikna edemedim Başkan'ı. Bana borçlu olduklarından ötesini istediğimden de değil ya."

Albay'la Savaş Bakanlığı arasındaki yazışmaların bazılarını okudum. Eski bir subay olarak, 600 dolar değerinde emekli maaşı alıyor Albay. Fakat, yalnızca İhtilal boyunca ödenmemiş olan maaşı karşılığında değil, kendi cebinden harcadığı paralar karşılığında da, kendisine 100.000 dolar borcu olduğunu iddia ediyor Hükümet'in; ailesinden kalan tüm mirası askerlerine harcamış. Hükümet, bu geçikmiş borçları ödemek için hiçbir girişimde bulunmadı.

Düelloda kullanılan tabanca hâlâ çuha kaplı masasının üzerinde duruyordu. Günlük çalışmamıza başlamadan önce, tabancayı askeri bir edayla kaldırıp parmağında döndürürken, birdenbire eski bir taşlamayı mırıldanmaya başladı Albay.

Ah Burr, ah Burr ne yaptın böyle?
Yüce Hamilton'ı vurup öldürdün!
Bir deste devedikeninin arkasına saklandın,
Ve vurup öldürdün onu büyük bir tabancayla!

Kahkahalara boğuldu Burr. Bu *ölüm kokan* gösteri ürpertmişti beni. "İşte, o 'tabanca' burada; ya da onun çok iyi bir kopyası. Bu güzel dizeleri, Federalizm'in yılan yuvası yukarı eyaletlerden Rhinebeck'te sergilenen bir grup balmumu heykele iliştirilmiş olarak buldum. Yalnızca beyaz mum kullanarak yapılmış, uzun boylu, yakışıklı ve asil bir Hamilton ve sinsi, adi ve sabahın oğlu kadar kara bir Burr vardı. Tek eksik devedikeniydi. Şairin aklında, korkarım, 'tabanca' kelimesiyle kuracağı ilahî kafiye yüzünden filizlenen bu devedikeni, ortaya çıkacağı doğru anı bekliyordu belki de."

Yazılarımın arasına bu şiiri de not düştüm. Albay'sa, ekvator sıcağının tadını çıkararak, bir aşağı bir yukarı yürümeye başladı odada.

Albay Burr'ın Hatıraları – On Beş

İşlemiş olduğum pek çok suç arasında en büyüğünün, Birlik'i dağıtmak için komplo kuruşum olduğu farz edilir. Tüm dünyanın, ben Batı'ya gittiğim zaman, aklımda olanın, Kentucky, Ohio

ve Tennessee eyaletlerini, doğal yöneticileri olan Virginia'dan ayırmak olduğuna inanmasını istedi Jefferson. Saçmalıktan başka bir şey değildi bu ve Jefferson da bunun saçma olduğunu biliyordu.

İşin komik tarafı, ikimiz arasında herhangi bir eyaletin diğer eyaletlerle bağlarını koparıp atma hakkına sahip olduğuna inanan biri varsa, o da Jefferson'dı. Ona kalırsa, Federal Hükümet her zaman için bir "yabancı" sayılırdı ve eğer Federal Hükümet bir eyaletten, eyaletteki büyük toprak sahipleri çoğunluğunun onaylamadığı bir şey yapmasını isterse (örneğin, köleliğin kaldırılması gibi), o zaman, Jefferson'ın inancına göre, o eyaletin, Federal Hükümet'in kanunlarını hükümsüzleştirme yetkisi vardı. Şayet hükümsüzleştirme etkili olmazsa, eyaletin başvurması gereken uygun yöntem, Birlik'ten ayrılmak olurdu.

Birlik'i hiçbir zaman kutsal addedmemiş olmama rağmen, Batı'daki amaçlarım, Birlik'i dağıtmayı içermiyordu. Ancak, Birleşik Devletler'i, Hudson River'ı sınır alarak ikiye bölmek için 1804'te yapılan gizli plandan haberim vardı.

Kongre'deki bu pek saygın tayfanın önderliği Massachusetts'li Senatör Pickering'in elindeydi. New England ve New York'u, Virginia'nın hâkimiyetindeki birliğin geri kalanından ayırmak istiyorlardı. Bu düşünceli adamlar için, Louisiana'nın satın alınması bardağı taşıran son damla olmuştu. Jefferson ile Virginia cuntasının, bu geniş bölgeyi köle sahibi Cumhuriyetçi eyaletlere ayıracaklarını ve tıpkı Federalist Parti'nin sahneden siliniyor olduğu gibi, New England'ın da böylece ortadan kalkacağını tahmin ediyorlardı. Bu tahminleri doğruydu da. Louisiana satın alındığı zaman, Jefferson'ın Anayasa'yı hiçe sayışı da dehşete düşürmüştü onları.

Senatör Plumer'ın da bir keresinde söylediği gibi, "Eğer Başkan'ın yeni bir eyaleti satın alma yetkisi varsa, o zaman eski bir eyaleti satma yetkisi de vardır."

"Belki de" diyerek fikrimi öne sürdüm, "sizin yeni eyaletiniz New Hampshire'ı satın alma nezaketini Kanadalılar gösterir." Yaptığım bu şaka Senatör Plumer'ın pek hoşuna gitmemişti.

Bu tayfayla aramdaki ilişki samimi fakat tarafsızdı. Yine de çok ısrarcıydı Pickering. "Her şey New York'a bağlı, Albay. Eğer New York da bizimle beraber Birlik'ten ayrılırsa, mükemmel bir millet olacağız. New York'suzsa, İrlanda gibi çağının gerisinde kalan bir ulus oluruz."

"New England'ın Virginia'nın elinden çok çektiği kesin ve en az bunun kadar kesin olan bir şey de, New England'ın ayakta kalabilmek için Virginia'ya hükmetmeye mecbur olduğu." Bu tayfayla işbirliğimin boyutu işte bu kadardı.

"New York Valiliği için sizi desteklemeye kararlıyız."

"Alabileceğim tüm desteğe ihtiyacım olacak."

"Eğer seçilirseniz, eyaletinizi bizimle beraber ayrılmaya götürme yetkisine sahip olduğunuz bir konumda olacaksınız."

"Senatör, New York'ta kuracağım yönetimin tüm Federalistlere haklarını vereceği konusunda temin edebilirim sizi." Bunun ötesinde başka bir söz vererek, kendimi bu tayfaya bağlamamıştım. Pickering hayal kırıklığına uğramıştı; fakat beni vali yapmak için, sahip olduğu nüfuzu kullanacağına söz verdi.

Mart ayında, seçimi kazanacağımdan oldukça emindim. Fakat nisan ayı geldiğinde, bana zarar vermekte olanın Cumhuriyetçi düşmanım değil, Diocletian olmayı kafasına koymuş olan ve Birlik'i kurtarmak için Zümrüdüanka Kuşu gibi Reynolds olayının küllerinden doğan emekli siyasetçi Alexander Hamilton olduğunu biliyordum.

Hamilton'ın birliği koruma arzusunun samimi olup olmadığını bilmiyorum. Bildiğim, partisinin New York Eyaleti'ndeki hamilinin ben olduğumu görmenin onu dehşete düşürdüğüydü.

Bir kez daha, günbatımında uçuşan yarasalar gibi başımda dolaşıyordu iftiralar. Görünüşe göre, New York genelevleri, benim harap ettiğim kadınlarla dolup taşmıştı. Bir Sezar, bir Catiline'dim ben... Benzersiz bir şer ekseniydi bu.

Ancak, bu süre içinde bir keresinde, Philadelphia'lı Charles Biddle'la beraber Ricmond Hill'e yemeğe geldi Hamilton; hiç bu kadar dostane görmemiştim onu. Basında Ceetham'ın hakkımda yayınladığı onur kırıcı yayınlardan bahsedince, "Bırakın da kararı tabanca versin. Düelloya çağırın onu" dedi Hamilton.

"Yapamam. O bir beyefendi değil" dedim.

"Elbette. Elbette." Hamilton hemen konuyu değiştirdi. Benim seçilmeme engel olabilmek için elinden geleni yaptığını biliyordum; ama işi *kişisel* iftira boyutuna götürebilecek biri olduğunu bilmiyordum.

Yemekte, Theodosia'nın (Biddle, Theodosia'yı çok severdi) bir portresini getirmesini istedim Alexis'ten; böylece *yokluğunda* bile, onun şerefine kadeh kaldırabilirdik. Hamilton'ın şerefe kadeh kaldırırken yaptığı konuşma, en güzeli ve en büyüleyicisi olmuştu.

Bu valilik seçimi hakkında, seçimi kaybetmiş olduğum dışında başka bir şey söylemeyeceğim. New York City'yi, yüz oy farkla ben almıştım ama eyaletin üst kısımlarından gelen oylarda büyük bir fark yemiştim.

Aklımda birkaç plan vardı. Avukatlığa geri dönebilir ve belki de, siyasetteki yerimi (ve servetimi de!) geri kazanabilirdim. Ya da en sevildiğim yerler olan batı eyaletlerine gidebilirdim. Buraya, Kentucky'den ya da Tennessee'den bir senatör ya da Indiana Bölgesi'nden Kongre delegesi olarak geri dönmem çok da zor olmazdı. En iyisi de, ilginçliğini yıllardır koruyan, Meksika'nın İspanyollardan kurtuluşu projesini üstlenmekti. Birleşik Devletler'de yaşayan insanların hepsi İspanyol Don'larının yarıküremizden sürülmesini istiyordu. Hamilton bile böyle bir gayede kötü bir yan bulamazdı; çünkü o da, liderleri olma umuduyla gizlice Latinlerin ileri gelenleriyle ilgilenmekteydi. Kendisi için İngiltere'yle müttefik bir Meksika İmparatorluğu hayali kuruyordu Hamilton. Ben de, Birleşik Devletler'in müttefiği bir Meksika İmparatorluğu hayali kuruyordum. Bir rekabete daha girmiştik ve bu seferki ölümcül olacaktı.

Henry Croswell adındaki genç bir adamın editörlüğünde, New York, Hudson'da basılan *The Wasp* adlı Federalist bir gazetenin birkaç sayısını hâlâ saklıyorum. 1802-1803 yılları boyunca genç Efendi Croswell, Jefferson'a karşı bir dizi saldırıda bulunmuştu.

Bunlardan biri şöyleydi: "Bay Jefferson'ın, yılllardan beri, hem eşi hayatta olduğu günlerde hem de öldükten sonra, yani bugünlerde ve artık ölmüş olduğundan şimdi de, Sally adında, yoluk saçlı bir metresi vardır (kayıtlara geçmesi için söylüyorum, metresinin saçı hiç de yoluk değildi; aksine, olağanüstü güzel ve açık renkti); "bu kadından birkaç çocuğu var Jefferson'ın ve bu çocuklardan biri olan Tom, babası seçimi kazandığından beri, bir başkandan çıkmış olmasıyla övünerek, önemli biriymiş havalarına girdi." Bayan Walker'ın muhtemel baştan çıkarılışının hikâyesi de yeniden anlatılıyordu. Ancak, suçlamaların en zarar verici olanı, Callender'ın, "*The Prospect Before Us*" adlı kitabını (Washington'a, "yalancı şahit, hırsız ve vatan haini" deniyordu bu kitapta) yazarken, Jefferson'dan para yardımı almış olduğu iddiasıydı. Tehlikeli yazılardı bunlar çünkü doğruydular: Jefferson, Callander'a, hakikaten hem para hem de gizli bilgi vermişti.

Jefferson'ın Washington'ı öven birinci dönemdeki açılış konuşmasından alıntılar yapan Efendi Croswell şöyle yazmıştı: "Was-

hington'ı bir şeytana çevirmesi için Callander'a para ödemiş olan Jefferson, bu konuşmasında da yarı-Tanrı yapıyor Washington'ı... İkiyüzlü kelimesi, bu adamı tanımlamaya yetecek mi ki? Bu terimde bile buna yetecek güç yok." Jefferson'ın ince derisini kanatmıştı bu sözler.

Eyalet Başsavcısı'na, Croswell'in onur kırıcı yayın yapmak suçuyla yargılanması talimatı verilmişti ve bu talimata uydu Başsavcı. Hakkındaki suçlamalara cevap vermeden önce, suçlama emrinin bir kopyasını istedi Croswell; fakat bu belgeye ulaşamadı. James Callender'ın şahit olarak çağrılmasını talep ettiğindeyse, onur kırıcı yayınlarla ilgili hakaret davalarında önemli olanın, yayınlanmış ifadelerin doğruluğu ya da yanlışlığı değil, Croswell'in Başkan'a yönelik onur kırıcı bir yayında bulunup bulunmadığı olduğu yönünde bir ilke ortaya attı Başsavcı. "Gerçek" diye buyurdu Jefferson'ın başsavcısı, "delil gerektirmez."

Bu "erdemli dava" birdenbire, bir Amerikan başkanının, ifade özgürlüğünü kısıtlamak için giriştiği ahlaksız bir teşebbüse dönüşmüştü. Geleceğin sansürcüsü Jefferson'ın karşısındaki özgürlük savaşçısı, şaşırtıcı ama, Hamilton olmuştu.

Fevkalade gülünç fakat çok önemli bir mücadeleydi bu. Birinci raundu, bu tür davalarda, meselenin gerçeği bulmak olmadığı doktrinini tasdik eden Başyargıç'ın yardımıyla Jefferson kazandı. Fakat sonradan, "Yasa başka türlü olmadığı için çok üzgünüm" deme hatasında bulunmuştu Başyargıç. Sonra da, yalnızca Croswell'in sözde onur kırıcı yazıları yayınlayıp yayınlamadığını belirlemeye yönlendirdi Jüri'yi. Croswell'in yayınlamış olduğu yazıları, gerçekten de yayınlamış olduğunu söylemekten başka bir seçeneği yoktu Jüri'nin. Croswell'in avukatı, Jüri'nin yanlış yönlendirildiğini ve gerçeğin delillerle ispat edilmesi gerektiğini beyan ederek, yeni bir duruşma yapılmasını talep etti.

İkinci duruşma 1804 Şubat'ında gerçekleşti. Hamilton önceleri Fesat Yasası'nı desteklemiş olmasına rağmen, şimdi tüm hitabet kabiliyetini de yanına alarak, diğer tarafına geçmişti çitin. Nereden bakılırsa bakılsın, Hamilton'ın mesleğinde en iyi olduğu günlerdi bunlar. Fesat Yasası'na karşı tavrını açıklarken samimiyetsizce, bu kanunun yalnızca, Jefferson'ın "yanlış gerçekler" (bunun karşıtı, kuşkusuz, "doğru yalanlar" olacaktı) diye tabir ettiği ifadelere yönelik olduğunu belirtmişti.

Şimdi, hakaret –içindeki– doğruluk olacaktı konu ve söylevlerini Miltonvâri doruklara çıkaracaktı Hamilton. "Demogogları, Tiranları hayali tahtlarından indirinceye kadar direnmek, direnmek, direnmek zorundayız." Ve "Bay Jefferson'ın, itham edildiği o iğrenç suçu işleyip işlemediği açıkça ortaya çıkmalı."

Monokrat Hamilton'ın, Büyük Düzleyici Jefferson'ı yalnızca Tiran olmakla değil, taht sahibi olmakla da suçlayabilecek bir konumda oluşunu benzersiz derecede iştah kabartıcı buluyordum.

Dava devam ettiği süre içinde Callander öldüğünden, Jefferson'ın gerçek suçu hiçbir zaman dava konusu olmadı.

Yargıçlar ince eleyip sık dokudular ve Albany'deki Yasama Meclisi, bugün de geçerli olan, onur kırıcı yayınlarda doğruluk payı kanununu hazırladı. Hamilton yeniden Federalizm'in idolü olmuştu.

Hamilton'ın (ve benim) şanssızlığımıza, Federalistlerin valilik için adayı ben olmuştum ve Hamilton bu olağandışı duruma katlanamamıştı. Mahkemede kazandığı zaferi kutlamak için Albany'de verilen bir akşam yemeğinde, karakterim hakkında, korkarım, hiç de söz konusu durumla ilgili olmayan bir dizi hakarette bulunma iznini vermişti kendine.

Haziran ortalarında Richmond Hill'in üst katındaki çalışma odamda William Van Ness ve onun eski hukuk danışmanı Martin Van Buren'le oturuyordum. Büyük çaba sarf ederek daha yeni ikisinin arasını bulmuştum. Van Ness, valilik seçimlerinde benim yerime Cumhuriyetçi Parti'nin asıl adayını desteklediği için, Van Buren'in vefasız olduğunu düşünüyordu. Elimden geldiğince Matty'nin bu şekilde davranmak mecburiyetinde olduğunu Van Ness'e açıklamaya çalıştım; çünkü, "siyasi bir kariyer isteyen genç bir adamdı" Matty. İkisi nihayet uzlaştılar. Fakat Van Buren, partinin gösterdiği Cumhuriyetçi aday listesini, hukuki ortağına olan sadakati yüzünden desteklemiş olduğunu söyleyince, siyasette kişisel sadakatin herhangi bir eylemde bulunmak için olası en kötü sebep olduğunu söyledim ona. "Önemli olan, kariyerine kazanan tarafta başlaman. Yalnızca tanrılar üzerinde olsa bile, iyi bir intiba bırakırsın."

Van Ness, bana Albany'de çıkan *Register* adlı gazetenin, 24 Nisan 1804 tarihli sayısını gösterdiğinde, eyaletin üst kısımlarından gelen ve elimize daha yeni ulaşmış gazeteleri gözden geçirerek, hakkımda yapılmış bazı fantastik çözümlemelere gülüyorduk (bunların içinde, harap etmiş olduğum kadınların tam sayısı üze-

rine yazılmış iyi bir tez de vardı). Söz konusu gazetede, Dr. Charles Cooper'ın Albany'deki yemekli bir davetle ilgili izlenimlerini aktardığı, mektup formunda yazılmış bir yazı yayınlanmıştı: "General Hamilton ve Yargıç Kent, Bay Burr'ı, hükümetin dizginlerinin eline verilmemesi gereken, tehlikeli biri olarak gördüklerini ihtiyatla belirttiler."

"Bu hiç de şaşırtıcı değil" dedim. "Ayrıca, Yargıç Kent benim için oy kullandı bence."

Derken, Van Ness'in dikkatini çeken şeyi gördüm: "Size" diye yazıyordu Dr. Cooper, "Hamilton'ın Bay Burr hakkında sarf ettiği bundan daha aşağılık olan görüşü de iletebilirim." Boş yere bu "daha aşağılık olan görüşü" aradık ama mektubunda bunu açıklamamıştı Dr. Cooper.

"Tipik bir Hamilton saldırısı." Konuyu ciddiye almıyordu Matty. Açıkçası, ilk başta ben de almıyordum.

Ama gece olunca, "daha aşağılık" ifadesi ile tam olarak ne kastediliyor olabileceği aklıma takılmıştı. Bana çoktan Sezar, Catiline, Bonapart demişti Hamilton (üstelik, Jefferson'ın feodal Ütopya'sını devirmeyi başaramadığı takdirde, Meksika'da bir tacın hayalini kuran kendisiyken). "Daha aşağılık" olan neyi kastediyor olabilirdi ki şimdi? Korkarım, son seçimler yüzünden bu tür konular söz konusu olduğunda eskisi gibi sakin ve anlayışlı davranamıyordum artık. O gece uyuyamadım. Ertesi sabah Hamilton'a bir mektup yazdım. Sonra da Van Ness'i çağırttım.

"Bence, bu... *şey*, bir açıklama gerektiriyor" dedim.

"Katılıyorum." Van Ness, bu konuda benden de katı görünüyordu. Mektubumu, Hamilton'a bizzat kendisi teslim edecekti. Kısa bir mektuptu bu. "Dr. Cooper'ın iddialarını gerekçelendirebilecek herhangi bir ifadenin gerçekten kullanılmış olduğunu tasdik ya da inkâr eden çabuk ve açık bir cevap" istiyordum Hamilton'dan. Zarfın içine mektupla beraber gazetedeki yazıyı da koymuştum. Tarih, 19 Haziran'dı.

Van Ness, mektubu Hamilton'a götürdü; durumun ciddiyetini hemen anlamıştı Hamilton. "Albay Burr'a, bugün ilerleyen saatlerde cevap yazacağım." Ama, o gün ilerleyen saatlerde, Hamilton Van Ness'in evini ziyaret ederek, cevabını hazırlamak için bir gün daha süre talep etmişti.

21 Haziran'da, Hamilton'dan bir mektup aldım. Uzun bir mektuptu bu. "Aşağılık" kelimesinin tam anlamı üzerine bir sürü kaça-

mak laf etmişti Hamilton. Sonra da, "on beş yıllık bir rekabet sürecinde siyasi rakibi olan birisi hakkında" sarf ettiği herhangi bir sözden başkalarının çıkarabileceği sonuçlardan sorumlu tutulamayacağını bildirmişti.

Hamilton'a aynı gün verdiğim cevapta, "siyasi rekabetin, bir beyefendiyi ahlak kurallarına sıkıca uyma zorunluluğundan hiçbir zaman alıkoyamayacağını" söyledim. "Aşağılık" kelimesinin kabul edilen anlamının şerefsizlik fikrini de barındırdığına işaret ederek, kesin bir cevap talep ettim.

Ertesi gün, Hamilton başka bir arkadaşını ziyaret ederek, Van Ness geldiğinde ona vermesi için bir mektup bıraktı. Bu mektupta, benim buyurucu üslûbumdan şikayet ediyordu Hamilton. Bana, ilk mektubunda verdiği cevaptan daha kesin bir cevap vermesinin mümkün olmadığına karar vermişti. Verdiğini söylediği cevap, bir cevap falan değildi elbette. Bu arada, Hamilton'ın arkadaşı, Hamilton'ın Albany'deki davette olanlara dair hafızasının pek net olmadığını; fakat hatırladığı kadarıyla Albay Burr'ın bahsinin geçtiği durumlarda, konuşmanın bağlamının tamamıyla siyasi ve güncel valilik seçimleriyle ilgili olduğunu söylemekle görevlendirildiğini anlatmıştı Van Ness'e. Görünüşe göre, Albay Burr'ın *şahsi* karakterine dair hiçbir görüş belirtmemişti General Hamilton.

Hamilton'ın benim hakkımda sarf etmiş olduğu sözün tam olarak ne olduğunu işte bu sıralarda öğrendim; artık bu dünyanın her ikimize birden dar geleceğini biliyordum.

Arkadaşı, Hamilton'ı bu durumdan kurtarmak için bir girişimde daha bulundu; fakat bu amaç doğrultusunda, şayet Albay Burr, Hamilton'ın Burr'la ilgili herhangi bir *başka* konuşması hakkında bilgi almak isterse, çabuk ve dürüst bir kabul ya da ret yanıtı verileceğini söylemesi, iftiracıyı daha da zor bir duruma sokmaktan başka işe yaramadı. Bu kadarı da çok fazlaydı. Karşılaşmamız için zamanı ve mekânı tespit etmesini söyledim Van Ness'e.

Hamilton'ın arkadaşı, düellocuyu kurtarmak için tuhaf bir gerekçe göstererek, son bir girişimde daha bulundu; Albay Burr'la ilgili bugünlerde ortalıkta dolaşan söylentilerden, yıllar önce açıklığa kavuşmuş olan tek bir tanesi haricinde hiçbirinin *asıl* kaynağının kendisi olduğuna inanmıyordu General Hamilton. Yıllar önce açıklığa kavuşan bu söylentiyse, benim sözde, sırlarını öğrenebilmek amacıyla Eliza Bowen'ı, Hamilton'ın yatağına soktuğumdu.

Aslında, Eliza Bowen, Hamilton'ın yardımıyla kendisi girmişti o yatağa. Bayan Bowen, Hamilton'ın John Adams hakkında yazdığı bildirinin bir kopyasını bana vermiş olmasına rağmen, benim hiçbir şekilde Bayan Bowen'ı teşvik etmediğim konusunda bana katılmak zorunda kalmıştı Hamilton.

Ardından, benim ona karşı "önceden belirlenmiş düşmanlığımdan" şikayet etti Hamilton. Bu şikayetin cevabını, benim adıma, "önceden belirlenmiş düşmanlık" tabirinin zararı artıran bir hakaret olduğuna ve Hamilton'ın mektuplaşmalarını, cevap vermekten kaçınarak uzatışının, suçluluğun ifadesi gibi göründüğüne işaret eden Van Ness verdi.

New Jersey'de, nehrin karşı yakasındaki Weehawk adıyla bilinen tepelerde buluşmamız kararlaştırıldı. Nathaniel Pendelton, Hamilton'ın, Van Ness de benim şahidim olacaktı. Kullanacağımız silahların tabanca olacağında karar kılındı. Hamilton, sonradan, karşılaşmayı Circuit Mahkemesi'nin bitimine kadar ertelememizi rica etti. İki hafta sonra, 11 Temmuz 1804'te buluşmamıza karar verildi.

İki hafta boyunca, bir elin parmaklarıyla sınırlı sayıda yakınlarımız dışında, herkesten gizli tuttuk sırrımızı. Ben de işlerimi yoluna koydum bu arada; Theodosia'ya mektuplar yazdım ve bir vasiyetname hazırladım. Eğer öldürülürsem, arkamda bırakacağım borçlar beni çok düşündürüyordu. Kuşkusuz Hamilton da aynı durumdaydı. Kesin olan bir şey varsa, o da, onun durumunun benimkinden çok daha kötü olduğuydu. Kendisi için yaptırdığı Richmond Hill'in sırtlarındaki, The Grange adını verdiği gösterişli kır evi yüzünden çok borca girmişti. Ayrıca yedi tane de çocuğu vardı. Şanslıydılar ki, Hamilton'ın eşi bir Schuyler'di; bu yüzden de fakirhane hiçbir zaman bu kalıntıları talep etmeyecekti.

Hamilton'a iki haftalık bir erteleme süresi tanımakla hata etmiş olduğumu kısa zamanda anladım. Hemen, bana kılıçla yapılacak bir düelloyla meydan okuması için Samuel Bradhurst adlı birini ayarlamıştı. Bu beyefendinin meydan okuyuşuna cevap vermekten başka bir seçeneğim yoktu. Hoboken yakınlarında kapıştık. Bay Bradhurst'ün kolları benimkilerden yaklaşık sekiz santim kadar daha uzun olduğundan, karşısında epey dezavantajlı bir konumdaydım. Hamilton'ın maksadı Bay Bradhurst'le kapıştığımı bu düellodan, ölmesem bile en azından lime lime çıkıp, 11 Temmuz'daki asıl düelloda başarılı olmamın mümkün olamayacağı bir hale gel-

memdi. Şansım varmış ki, Bay Bradhurst'ü hemen yaraladım; o da beni, üzerimde bir çizik bile olmaksızın bırakarak, çekildi er meydanından.

4 Temmuz gecesi Fraunces Tavern'da, Cincinnati Vakfı'nın şenliğine katıldım.

Hamilton kendine pek güvenli görünüyordu. Aslına bakarsanız, onu uzun zamandır bu kadar hoş görmemiştim. Barda birbirimize selam verirken, "Başarılı karşılaşmanız için sizi tebrik etmeliyim" diye mırıldandı.

"Ümit ederim ki; arkadaşınız Bay Bradhurst çabuk iyileşir" diyerek yanından uzaklaştım.

Aklı kendisininkinden daha yavaş çalışan insanlara karşı küstahça davranması ve mesafeli durmasıyla ünlü olmasına rağmen, canı istediğinde karşısındakini büyüleme kabiliyetine de sahipti Hamilton. O gecenin, insanların içine çıktığı son gece olabileceğini düşünerek, tüm dünyanın kendisini o geceki haliyle hatırlamasını istemişti; çok iyi bir yaşam sürmenin getirdiği kilolara rağmen hâlâ yakışıklı; ince iltifatlarıyla, kendisinden yaşlı olanları hâlâ etkileyebilen; kendinden genç olanların gözleriniyse dehasıyla kamaştırabilen bir Hamilton.

Tavernanın o uzun odasında otururken –gençliğini aynı devirde yaşamış ve İhtilal'de subay olarak savaşmış olmaktan başka hiçbir ortak yanı olmayan bir grup orta yaşlı adamdık– o gecenin, Cumhuriyet'in en parlak sahnesinde son boy gösterişim olabileceği hissine ben de kapılmıştım. Ölme ihtimalim büyüktü. Ölenin Hamilton olması ihtimali daha da büyüktü. Fakat ne olursa olsun, bir hafta içinde hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktı artık.

Şeref koltuğunda oturuken, kendimi ortamdan garip bir şekilde soyutlanmış hissediyordum (son seçimlerde aldığım yenilgiye rağmen, hâlâ Birleşik Devletler'in Başkan Yardımcısı'ydım); kendimi, tüm gerçekliğini yitirmiş, karnavalda sergilenen bir balmumu heykel gibi uzaktan izliyordum sanki.

Sonradan, o gece canı sıkkın ve mesafeli göründüğümü yazanlar oldu. O gece pek kendimde olmadığım aşikârdı elbet. Zira, nihai karşılaşma çok yakındı. "On beş yıllık rekabet" boyunca, beni mahvetmeyi kendine görev edinen adam, şimdi bu vazifeyi tamamlamak üzereydi; ben de içgüdüsel olarak, Weehawk Heights'ta ne olursa olsun, Hamilton'ın yine başarılı olacağını hissetmiş olmalıydım.

General Hamilton davetlilerin isteği üzerine, o güzel tenor sesiyle, hiçbir İhtilal gazisinin, kaybedilmiş gençliği ve ölmüş sevdikleri için kederlenmeden dinleyemeyeceği "The Drum" adlı şarkıyı söylediğinde sahiden duygulanmıştım.

O sıralarda, Hamilton'ın, kendisinin bu dünyadan ayrılışını, benimse yıkımımı ne denli kurnazlıkla hazırlamakta olduğunun, elbette, hiç farkında değildim.

Yirmi Dokuz

Albay bugün çok heyecanlıydı, biraz da tuhaf görünüyordu. "Eğer seni memnun edecekse Charlie, Weehawk Heights'a giderek, kötü adam Burr'ın bir devedikenin arkasından, asil Hamilton'ı öldürdüğü, yüzyılın düellosunu canlandırabilirim sana. Devedikeni hikâyesinin, kısa boylu oluşuma yapılan küçük düşürücü bir kinaye olduğu aşikâr. Mabedi olan Merchants' Exchange'e aziz hatırası şerefine dikilmiş heykeliyle, şimdi efsanevi bir dev gibi hatırlanıyor olmasına karşın, benden ancak bir iki santim uzundu Hamilton.

Çok sevinçli fakat biraz da mahcuptum. Bu düellodan neredeyse hiç bahsetmez Burr; dünyadaki herkesin Aaron Burr hakkında bildiği ve onunla ilk karşılaştığında, insanın düşünmeden edemeyeceği yegâne şey bu düello olmasına rağmen; çoğu insan, Leggett'ın tersine, bu konuyu Burr'ın önünde açamayacak kadar gergin olur.

Bu ufak tefek, zarif ihtiyar, Avrupa'dan döndükten sonra Greenwich Village'teki tavernamıza ilk kez geldiği gün, annem kulağıma eğilerek, "General Hamilton'ı öldüren *bu adam*" diye fısıldamıştı. "Yüzüne iyice bir bak. Bir zamanlar ünlü bir adamdı."

Ailemin Burr'a aslında hayranlık duyduğunu büyüdükçe anlamıştım ve Albay, benden hoşlanmaya başlayıp, okumam için bana kitaplar verdiğinde, beni Columbia College'a girerek hukuk okumam için cesaretlendirdiğinde, annem çok memnun olmuştu. Ama onu ilk olarak kaplıcada yanan ateşin yakınındaki bir masada otururken gördüğümde, karşımda şeytanın ta kendisinin durduğunu zannetmiştim; eğer giderken kapıdan değil, alevler saçarak bacanın içinden çıksaydı şaşırmayacaktım.

Albay'la beraber Duane Street'in sonundaki Middle Pier'a doğru yürüdük. "Genç sandalcıya, bizi beklemesi için emir verdim" dedi Albay.

Albay'ın gözleri, kendisini çok rahat hissedeceği gelecekteki havai günler yerine, geçmişte çıkılacak böylesine olağandışı bir serüvenin ihtimaliyle parlıyordu.

"Bugünkü kadar sıcak bir gündü; tam otuz yıl ve bir ay önce. Yine de, vakitsiz üşüdüğümü hatırlıyorum. Aslına bakarsan, ayın onunun gecesinde şöminenin yakılmasını emretmiş ve çalışma odamdaki bir kanepede, üstümde giysilerimle uyuyakalmıştım. O gece çok iyi uyuduğumu da eklemeliyim. Al sana, kaleme aldığın *destanı* portreme eklenecek bir detay daha." Gülümseyen gözleriyle bana bakıp devam etti Albay. "Seher vakti, John Swartwout beni uyandırmaya geldi. Sonra, Van Ness ve Matt Davis de bize katıldı ve Richmond Hill'den ayrıldık."

İskelede gemi kızaklarının bağlı olduğu ıssız köşede, uzun boylu genç bir sandalcı bekliyordu bizi. İnsanı bunaltan bir güneş vardı. İskelede bir tek biz vardık; ağustos sıcağından kaçmak için herkes şehri terk etmişti.

Sandala atladık ve nehrin karşıyakasındaki yeşil Jersey kıyılarına doğru yavaş, düzenli darbelerle kürek çekmeye başladı genç adam.

"İşte tam böyle bir sabahtı..." diye kendi kendine mırıldandı Albay. "İşlerim yoluna girmişti. Biri biyografimi yazmaya niyetlenirse diye, içinde yeterince malzeme bulunan altı tane mavi kutu hazırlamıştım. O kutular şimdi denizin dibindeler." Çok sevdiği kızını hatırlatan bu cümleyi kurarken bile şen görünüyordu Albay. Parmağını nehre sokarak, sandalla beraber sürükledi; gözlerini kısarak güneşe baktı. "Merak ediyorum; acaba geçmişimden ne anlam çıkarırlar balıklar?"

Otuz yıl önceki Burr'ı hayal etmeye çalıştım; parlak siyah saçları, kırışmamış yüzü ve titremeyen eliyle, bir onur meselesini çözmeye giden Başkan Yardımcısı'nı. Bu ufacık ihtiyarı, o efsane kahramanla bağdaştıramadım bir türlü.

"Bana yazılmış aşk mektupları, yakılmaları, sahiplerine iade edilmeleri, mezarımın başında okunmaları –her ne yapılması yakışıyorsa öyle yapılmaları– için verilmiş talimatlarla beraber titizce dosyalanmıştı. O sabah hissettiğim en baskın duygu, ferahlamaydı. Her şey ayarlanmıştı. Her şey sonlandırılmıştı."

"Öldürülebileceğinizi düşündünüz mü?"

Albay başını salladı. "Sabah kanepede uyanıp, doğan güneşi gördüğümde, güneşin batışını görecek kadar yaşayacağımı, Hamilton'ınsa yaşayamayacağını biliyordum." Albay başını parlak güneşten öteye çevirdiğinde, kaşları aniden çatılmış, yüzü gölgelenmişti. "Görüyorsun, Hamilton ölmeyi *hak etmişti* ve ölümü benim elimden olacaktı."

Albay bunu söyleyince, dünden beri sormak istediğim soruyu sordum; fakat Burr yalnızca başını salladı ve "Hamilton'ın hakkımda söylemiş olduğu şeyi asla tekrar etmeyeceğim" dedi.

Sessizce, Albany'den gelen buharlı geminin nehrin ortasındaki kanaldan aşağılara doğru ilerleyişini izledik. Geminin güvertesindeki, parlak yazlık elbiseler giymiş kadınlar, güneş şemsiyelerini döndürüyorlardı; seslerinin yankıları, yiyecek beklentisiyle, geminin izini takip eden martıların çığlıklarına karışıyordu.

Görünüşe bakılırsa, Weehawk Heights "tıpkı otuz yıl önceki gibiydi." Kayalık kıyıya kolaylıkla atladı Albay. Ben, sandalını kumsala çekmesi için sandalcıya yardım ederken, Albay hızla dar bir patikadan geçerek, düz, ağaçlık bir çıkıntıya doğru yürüdü.

İşimi bitirip yanına gittiğimde, "Tam amacına uygun bir yer" dedi Burr. Altında ve üstünde sarp kayalıklar olan bu çıkıntı, yaklaşık bir buçuk metre genişliğinde, on, on iki metre uzunluğundaydı. İki uçtaki karmakarışık yeşil çalılar, nehir manzarasını kısmen perdeliyordu.

Yeşillikler arasından görünen, New York City'nin kulelerinin uçlarını işaret etti Albay. "Pek çok beyefendinin gördüğü son manzaraydı bu."

Fısıldayarak konuştuğunu fark ettim; Albay da fark etmişti bunu ve güldü kendine. "Alışkanlıktan. Düello edecek olanlar buraya geldiklerinde hep çok sessiz olurlardı; çünkü yakınlardaki bir kulübede yaşayan yaşlı bir adamı uyandırmaktan çekinirlerdi. Bu adama Kaptan derdik; düellodan nefret ederdi. Sesinizi duyduğu an, kendini buraya atar, düellocuların arasına girer ve yerinden kımıldamayı reddederdi. Çok şükür, sıkça yapardı bunu.

Çıkıntının ortasında duran mermerden yapılmış bir dikilitaşın yanına gitti Albay. "Bunu daha önce görmemiştim" dedi. Alaxender Hamilton'ın hatırasına adanmıştı bu anıt. Bazı bölümleri yontulmuş, kalan kısımlarının üstüne de âşıkların isimleri karalanmıştı. Bunu görünce, hiçbir yorum yapmadı Albay.

Sonra da, önündeki yabani otları kenara itip, yolunun üstündeki çakıl taşlarını tekmeleyerek, büyük bir sedir ağacına doğru ilerledi. Ağacın altına geldiğinde durdu ve üzerindeki siyah ceketi çıkardı. Aşağıdaki nehre baktı. Neden olduğunu bilmiyorum ama huzursuz olmuştum. Hayalet diye bir şey olmadığını tekrarlıyordum içimden.

Burr sonunda konuşmaya başladığında sesi gerçekçiydi. "Hamilton, şahidi Pendleton ve sevgili Dr. Hosack –bu doktorun sağlığından sürekli endişe duyardı Hamilton– saat yediye birkaç dakika kala geldiler. Tekneden tam şurada inmişlerdi." Aşağıda bir yeri işaret etti Burr. Neredeyse ölülerin karaya çıkışlarını görmeyi beklercesine baktım gösterdiği yere. Fakat altımızda yalnızca nehir vardı.

"Pendleton bir şemsiye taşıyor. Van Ness de öyle. Ki bir yaz sabahı için çok tuhaf bir şey bu; fakat şemsiyeler kim olduğumuzu gizlemek için. Zira, yasaları çiğnemek üzereyiz." Sedir ağacının gölgesinden ayrılıp, çıkıntının ucuna doğru yürüdü Burr. "Şimdi de General Hamilton ve şahidi geliyor."

Bir an için, Hamilton'ın güneş ışığıyla parlayan pas rengi saçlarını görür gibi oldum. Bir başkasının, sabit, döngüsel ve sonu gelmeyen bir şimdiye takılmış olan rüyasına hapsedilmiş gibi hissediyordum kendimi. Korkunç bir duyguydu bu.

Başını eğerek selam veriyor Burr. "Günaydın, General. Bay Pendleton, günaydın." Burr dönüp bana doğru yürüyor. "Billy." Yemin ederim, şimdi benim Van Ness olduğumu düşünüyor Albay. "Sen ve Peddleton, kimin yer seçme hakkı olduğunu ve kimin ateş emri vereceğini tespit etmek için kura çekeceksiniz."

Gözleri kapalı, çıkıntının yüksek bölümüne geçmemi işaret ediyor Albay.

"Şahidi olduğunuz düellocu iki kurayı da kazandı, Bay Pendleton." Bir anlık duraksama. "*Orada* mı durmak istiyor?" Burr'ın sesinde hafif bir şaşkınlık hissediliyor.

Vaktiyle Hamilton'ın durmuş olduğu noktada, şimdi benim durduğumu fark ediyorum ansızın. Güneş gözlerimi yakıyor; suyun ve güneş ışınlarının parlaklığını aksettiriyor yeşil yapraklar.

Burr karşımda, on adım ötedeki yerini aldı bile. Zannedersem bayılacağım. Tepelere bakan en iyi yeri Burr kaptı. Öleceğimi biliyorum. Çığlık atmak istiyorum ama cesaret edemiyorum.

"Ben hazırım." Elinde ağır bir tabanca tutuyormuş gibi görünüyor Albay. "Ne?" Bana bakıp tabancasını indiriyor. "Gözlüklerinize mi ihtiyacınız var? Elbette, General. Bekleyeceğim."

"General Hamilton hoşnutlar mı?" diye soruyor sonra Burr. "Güzel, ben de hazırım."

Burr nişan alıp, "Şimdi!" diye bağırırken, yere mıhlanmış gibi dehşetle dikiliyorum.

Ve öldürüldüm.

Burr kollarını açmış, bana doğru yürümeye başlıyor. Bacaklarım artık beni taşımıyor; arı sokmasına benzer bir acı kaplıyor içimi; karnımda kurşunun yakıcı sızısı var; ölmeye başladığımı hissediyorum. Burr tam zamanında duruyor. Her zamanki haline dönüyor ve ben de dönüyorum.

"İlk ateş eden Hamilton oldu. Ben, ondan bir saniye sonra ateş ettim. Hamilton'ın attığı kurşun, şu arkamdaki ağacın bir dalını kopardı." Uzun sedir ağacını gösteriyordu Burr. "Benim kurşunumsa, onun karaciğerini ve belkemiğini delip geçmişti. Ayak parmaklarının ucunda yükselmişti Hamilton. Aynen böyle." Bir dansçı gibi yükseldi Burr. "Sonra da yarı oturur gibi dizlerinin üzerine düştü. Pendleton destek olarak, doğrulttu onu. 'Ben ölü bir adamım' dedi Hamilton. Ona doğru yürümeye yeltendim ama Van Ness beni durdurdu. Doktor Hosack geliyordu. Bu yüzden, ayrıldık oradan."

"Ama... ama, yüzünde gördüğüm o şey olmasaydı, orada kalır ve yanına giderdim." Burr'ın gözlerini yine o kör bakış bürümüştü. Tekrar Hamilton olarak görüyor beni. Ve ben de yeniden ölmeye başlıyorum, kurşun içimde yanıyor.

"Yüzünde dehşeti görmüştüm; bana yaptığın kötülüğün dehşetini. Ve işte bu yüzden yanına gelemez ya da seni rahatlatamazdım. Yaptığım şeyin dışında bir şey yapabilir miydim hiç. Öldürmek için nişan almaktan ve öldürmekten başkasını."

Hamilton için dikilen anıtın köşesine oturdu Burr. Gözlerini ovuşturdu. Düş – ya da bu delilik; her ne idiyse– geçmişti. Kısık bir sesle anlatmaya devam etti, "Benimle ilgili her konuda olduğu gibi, dünya farklı bir hikâyeye inanmayı uygun gördü. Düellodan bir gece önce, gelecek kuşaklara bir mektup yazmıştı Hamilton; tövbekâr bir keşişin son günah çıkarışı gibi bir mektuptu bu. İlk atışta kurşun sıkmayacağını söylüyordu Hamilton ve belki ikincisinde de; çünkü, *ahlaki olarak* düello etmeyi onaylamıyordu. Fakat ilk ateş eden o olmuştu elbette. Düello etmeyi onaylamayışına gelince, benim bildiğin en az üç meydan okuyuşu olmuştu. Ama, dünyanın –en azından bizim Amerikan dünyamızın– içi geçmiş bir riyakârı çok seveceğinin herkesten daha çok farkındaydı Hamilton."

Burr ayağa kalkıp patikaya doğru yürümeye başladı. Ben de, dili tutulmuş bir halde takip ettim onu.

"Hamilton bir buçuk gün daha yaşadı. Son anına kadar tam kendine yakışır şekilde davrandı. Piskopos Moore'a, bana karşı hiçbir kötü niyet beslemediğini söylemiş. Karşıma, bana hiç zarar vermemeye kesinlikle kararlı olarak geçmiş. Ne kadar haysiyetsizce söylenmiş bir laf!"

Burr patikadan aşağıya doğru yürümeye başlamıştı. Ben de ardından sendeleyerek onu izliyordum. Nehrin kıyısına geldiğimizde durup, yavaşça akan nehrin diğer yakasındaki çiçeklere bürünmüş Staten Island çıkışına doğru baktı. "Gerçi daha önce fark etmiş miydim bilmiyorum ama, buranın ne kadar güzel bir yer olduğunu unutmuşum."

Sandala bindik. "Biliyorsun, öldürerek bir ilah yaptım Hamilton'ı. Eğer yaşamış olsaydı, düşüşüne devam edecekti. Şimdiye kadar da neredeyse unutulmuş olacaktı. Tıpkı benim gibi." Bunu, herhangi bir şey hissetmeden söylemişti Burr. "Orada her tarafı karalanmış olarak dikilen, benim anıtım da olabilirdi."

Otuz

Sam Swartwout'un vermiş olduğu söze güvenip, yardımı için ziyaretine gittim. Her öğleden sonra ziyaretçilerini ağırladığı Tontine Coffee House'da kabul etti beni. Yanında, geçenlerde New York Limanı'nda yardımcılığına getirilmiş olan Mordecai Noah vardı.

Beni dostane bir edayla hatırladı Noah. Uzun uzadıya, kaybolmuş bir İsrail kabilesi olduklarını iddia ettiği Kızılderililerden bahsetti.

"Yoksa ben başka neden –onca insan arasında ben– Tamanny'e katılayım ki?" Bu akıl almaz görüşünü belirttikten sonra da aramızdan ayrıldı.

"Bizim eski dolaplarımızı karıştırmaktan hoşlanıyor musunuz bari?" Swartwout saat başı İspanyol şarabı içer; her zaman da pek tutarlı değildir. Bu da benim şanssızlığım.

"Çok değerli bir insan Albay. Ve hayatı, olabilecek en berbat şekilde ziyan oldu. Bu konuda bir de General Jackson'ı dinlemelisiniz. 'Tanrı şahit, siyasi hayatımızdaki en kabiliyetli adam!' der."

"Öyleyse, Albay'a neden İhtilal'den borçlu oldukları parayı ödemiyor Başkan?"

"Cesaret edemiyor. Albay için hiçbir şey yapmaya cesaret edemiyor. Geçen sene şehre geldiğinde dürüstçe yüzüne karşı da söyledi bunu."

"Albay'la Jackson *buluştular mı*?" Albay, Başkan'la buluştuğunu ima bile etmemişti.

"Ben de aynı odadaydım." Swartwout göz kırptı. Biraz daha şarap getirmeleri için seslendi. "Görüyorsunuz ya, Old Hickory de –benim gibi– Albay'ın himayesi altında olanlardan."

"Batıda mı?"

"Batıda. Ve eskiden. O zamanlar Senato'da olan Albay sayesinde Tennessee'nin Birlik'e katılmasından beri. Old Hickory bu eyaletin ilk kongre üyesiydi ve Philadelphia'ya geldiğinde ziyaret ettiği ilk kişi Senatör Burr olmuştu."

Doğru muydu bu? Bilmiyorum. Her duyduğumu yazıyorum yalnızca.

Swartwout'a, Albay'ın Meksika'yla ilgili niyetinin ne olduğunu sordum; fakat onun söylediği tek şey, "Beni tutukladılar. Bunu biliyor muydun? Aylarca zincire bağlı olarak oradan oraya sürüklendim. Massa Tom hepimizin vatan haini olduğunu ispatlamaya çalışıyordu. Ama aramızda bir vatan haini vardı, o da kendisiydi; biz değil." Sonra Swartwout'un hatıralarının, birbirleriyle bağlantısı kesilmeye başladı. Sonunda, bir *sabah* buluşmamız mümkün mü diye sordum ona; o da çok memnun olacağını söyledi. "Ona yararı dokunacak her ne gerekiyorsa... Albay'a yani."

Swartwout'un yanından ayrılmadan önce, "General Hamilton'ın, Albay Burr hakkında söylediği o çok 'aşağılayıcı' söz neydi? Albay'ı düelloya sürükleyen o söz?" diye sordum.

Swartwout kanlanmış gözleriyle bana uzun uzun baktı. "Bilmiyor musunuz?"

"Hayır. Ve Albay bunu bana söylemeyecek de."

"Tahmin ederim ki söylemez. Çirkin bir hikâyeydi ve bunu etrafa yaymak tam da Hamilton'dan beklenecek bir hareketti."

"Albay hakkında ne demişti Hamilton?"

"Aaron Burr'ın, kendi kızı Theodosia'nın sevgilisi olduğunu söylemişti."

Evin yolunu yarıladığımda, Hamilton'ın söylemiş olduğu bu şey ya doğruysa diye merak etmeye başlamıştım.

"*Ondan başka hiç kimseyi sevmedi*!" Madam'ın sesi kulaklarımda çınlıyordu.

Otuz Bir

Dün öğleden sonra Bayan McManus bir not yollayarak, "çok endişeli olduğundan" acil olarak Bay Craft ve beni çağırttı. "Albay Burr'a inme indi; hareket edemiyor."

Jersey City'ye giden vapura bindik. Bulutlu ve rüzgârlı bir gündü; sonbahar erken gelmişti sanki.

"Güçlü bir bünyesi var" diye gözlemini aktardı Bay Craft.

"Fakat yetmiş sekiz yaşında" dedim.

Ben martıları seyrekoyuldum; Bay Craft da bir grup İrlandalı işçiyi izliyordu. Saat daha sabahın sekizi bile değildi; ama viski şişeleri elden ele dolaşıyordu. Keşke ben de ileri görüşlü olup, Albay'ın gözüyle görebilseydim onları. Bir gün, anayasal bir konu üzerinde tartışan bir grup avukatla beraber adliye salonunun önünde dikiliyorduk. Sonunda avukatlardan biri, İrlandalı işçilerle kaynayan yakındaki bir inşaatı her zamanki gibi zevkle izlemekte olan Albay'a yanaşarak, bu konudaki fikrini sordu. Albay da düşüncelerini açıkladı.

Albay'la aynı fikirde değildi avukat. "Sizin görüşünüz, Bayım, Anayasa'mızın bugünkü yorumcularının görüşlerinden biri değil..."

"Sevgili Bayım" dedi Burr, İrlandalıları göstererek, "Anayasa'mızın bugünkü yorumcuları onlar."

*Onlar*dan biri olan Jane McManus, Jersey City İskelesi'nin çok da uzağında olmayan küçük bir evin kapısını açtı. Bayan McManus tombul bir kadındı; sevimli yüzü, daha yeni dökmüş olduğu gözyaşlarıyla kirlenmişti.

"Ah, beyefendiler, öldü zannettim; ona getirdiğim çayla beraber odaya girdiğimde, yere uzanmış, gözleri fal taşı gibi açık, nefesi kesilmiş görünce, onu bu sefer gerçekten öldü zannettim. Sonra da, doktorumuzu çağırttım ama yerinde yokmuş. Zaten ne zaman yerlerinde oluyorlar ki? Sonra güneş batarken açtı gözlerini Albay –onu yeni hizmetçiyle beraber taşıdığımız kanepede yatıyordu artık– ve birden, 'Ben öldüm mü?' diye sormaz mı; ben de, 'Hayır Al-

bay, yaşıyorsunuz ve benimle beraber Jersey'desiniz' dedim; o da, 'doğduğum kıyılar' ya da bunun gibi bir şey dedi; yüzünde hep o munis gülümseyişi vardı; hareket edemediğini söyledi sonra da... *hareket edemediğini!"*

Bayan McManus, bunun üzerine bir süre ağladı; Bay Craft kadın ağlamayı kesene kadar sertçe baktı ona. Benim ilgimiyse duvarda asılı bir gravür çekmişti; evet, George Washington ve annesinin gravürüydü bu! Albay, kendisine Hamilton'la yaptığı konuşmayı hatırlatması için almış olabilir mi bu resmi? Ya da hafızasının ağını, etrafındaki görüntülerden mi örüyor acaba?

Ağlaması bitince, bizi Albay'ın at kılından dokunmuş bir kanepede boylu boyunca uzandığı salona götürdü Jane McManus. Albay'ın üzerinde, çenesine kadar çekilmiş bir battaniye seriliydi. Franklin ocağının yaydığı ısıya rağmen üşümüş görünüyordu. Yanındaki masanın üzerinde, kirli camdan bir çanın altına yerleştirilmiş içi doldurulmuş bir kuş duruyordu (bir bülbül müydü bu?). Şüphelenmeye başlamıştım.

"Beyler." Sesi çok zayıf çıkıyordu Albay'ın. "Anlaşılan felç olmuşum, belden aşağım tutmuyor."

"Ama sıhhatiniz yerinde Albay!" diye gürledi Bay Craft.

Burr yüzünü buruşturdu. Acıdan mı? Yoksa Bay Craft'ın bu geri zekâlılığı yüzünden mi? "Evet, Bay Craft, yürüyemediğim gerçeğini bir kenara bırakırsak, turp gibiyim maşallah."

"Fakat, yürüyeceksiniz, Albay, yürüyeceksiniz! Geçen seferi hatırlamıyor musunuz?"

"Bu seferki değişik" dedi Bayan McManus. "Doktor, Albay'ın gerçek bir felç geçirdiğini söyledi. Ve bu doktor, her zamanki doktorumuz değil; eczanede tesadüfen rastladığım karşı şehirden gelen bir doktor."

"Hem de ne tesadüf" dedi Albay. "Benim yaşımda ve tıbbi sicili benim gibi birinin, ilk baş ağrısı belirtisinde daha yüksek bir boyuta göçeceğini söyleyen, doğuştan bir hekim."

"Neler hissettiniz?" Korkarım, Albay'a olanlara verdiğim ilk tepki bu olmuştu. En azından bu Albay'ı eğlendirmişti ama.

"Her zaman tetikte olan biyografi yazarı işte! Pekâlâ, Charlie, hiçbir şey olmamış gibiydi sanki. Okuyordum. Başıma hafif bir ağrı girdi. Alışılmamış bir ağrı değildi bu. Sonra başım dönmeye başladı. Ayağa kalktım; anlaşılan, son ayağa kalkışımmış bu..."

"Albay, böyle konuşmayın lütfen!" diye haykırdı Jane McManus.

"Bunun ardından, rahatça yüksekten düşüyorken buldum kendimi. Ne hoş bir duygu diye düşünürken, altımdaki İran halısı, beni şen sinesine bastırmak için yavaşça yükseldi. Tıpkı ışık gibi söndüğümü düşündüm. Ve söndüm de. Şimdi, birisi ışığımı tekrar yaktı; ama ancak yarım aydınlanabiliyorum artık."

"Ne yapsak ki?" Sanki Albay orada değilmiş gibi bize soruyordu Bayan McManus.

Bay Craft, "Bayan Burr'a haber..." diye söze girmişti ki, Albay sözünü yarıda kesti onun.

"Böyle bir şey yapmayacaksınız!" Yaşlı sesi çok kararlı çıkmıştı. "*Yapacağınız* şey, bana New York'ta kalacak bir yer bulmak. Büronun yakınlarında. Hayatıma eskisi gibi devam etmek niyetindeyim."

"Evet, Albay. Ve yapacak bir sürü işimiz var." Albay'a sunduğum kuvvetlendirici bir ilaçtı bu; hemen tesirini de gösterdi.

"Hakikaten çok işimiz var. İşte bu yüzden, en geç pazar gününe kadar yeni evime taşınmak istiyorum."

"Ah, hayır!" diye feryat etti Bayan McManus.

Ama Albay'ın "Ah, evet" deyişi bu konuyu kapattı. Albay'a, bir pansiyonda oda bulmakla görevlendirilmiştik. Bu arada, sürmekte olan davaları, hiçbir şey olmamış gibi devam edecekti.

"Aslına bakarsanız, felç geçirdiğimdem kimseye bahsetmezseniz minnettar olurum. Yalnızca, eski bir savaş yarasının, beni tekerlekli sadalyeye bağladığını söyleyin"

Böylece, birkaç gündür herkese bunu söylüyoruz. Fakat, Leggett işin doğrusunu biliyor ve bu gece, acele edip, Van Buren konusu hakkında Albay'dan koparabileceğim ne kadar bilgi varsa öğrensem iyi edeceğimi söyledi bana. Leggett olağanüstü soğukkanlı. Başka ne beklenir ki, kendisi de ölmek üzere.

Otuz İki

Bugün, Albay'ın, New York'taki ilk günüydü. Ona kalacak uygun bir yer hâlâ bulamadığımızdan, geçici olarak Reade Street'te konaklıyor. Bay Craft ona hemşirelik yapması için Alman bir kadın

buldu; Albay'ın kaldığı odanın yanındaki odaya hemşire için bir karyola kuruldu. Albay, bu kadına çok mesafeli davranıyor. İnme, Albay'ı idrarını tutamaz hale getirdiğinden, kendisine bir erkeğin bakmasını tercih ederdi Albay; ama Bay Craft'ın, Frau Witsch'e olan hevesi şimdilik Albay'ın tercihine üstün gelmiş görünüyor.

Öğleye kadar, müvekkillerini kabul ediyor Albay; biz de bir süre için, eski savaş yarasıyla ilgili uydurduğumuz hikâyenin başarılı olduğunu düşündük. Fakat bir gün, tam Frau Witsch, Albay'ın koyu bir sebze çorbası içmesine yardımcı olurken, kapıda ince uzun bir siluet belirdi. İslenmiş siyah giysilere bürünmüş, elinde de bir o kadar isli bir kitap tutan ziyaretçi, kemikli parmağını Burr'a doğrultarak, "Tövbe et! Tövbe et! Günahkârların şahı! Katil ve vatan haini! Tövbe et; çünkü yargılanacağın gün yaklaştı!" diye bağırdı.

Bu öğretmen kılıklı kaçık adama, en iyi huylu ve asil tavrıyla karşılık verdi Albay. "Benimle ilgilenmeniz ne hoş, Sevgili Rahip..."

"Dizlerinin üzerine çök, günahkâr! Dua et! Tanrı'nın, kötü ruhunu kurtarması için dua et benimle!"

"Bu duayı her gün ediyorum."

"Çök dizlerinin üstüne, günahkâr!"

"Bu, ne yazık ki mümkün değil." Albay bana döndü. "Zannedersem, Charlie, Sayın Rahip, kapının yerini unuttu."

Bunun üzerine, Frau Witsch ve ben, manyağı kollarından tutup apar topra ofisin dışına çıkardık. Bize, sanki Tanrı'dan kuvvet alan biri gibi direndi rahip; hem de tam bir Mormon Tanrısı'ndan... Bu adamın, birden fazla günahkâr yerden böylece defedildiğini hissediyordu insan.

Albay Burr içini çekti. "Geçen sefer hastalandığımda da böyle olmuştu. Şehirdeki her vaiz, bu gözyaşları vadisinden Cennet'e –ya da daha kötüsüne– geçebilmem için bana yardım etme onurunu, hayır şerefini, yüce şerefini elde etmenin peşinde. Görünüşe göre, benim durumum nasıl sonuçlanırsa sonuçlansın, onların ücreti tastamam ödeniyor.

Çorbasını bitiren Albay, Flemenkçe bir takdir konuşması yapıp Frau Witsch'i gönderiyor. Kadın, Albay'a Almanca cevap verip bizi yalnız bırakıyor.

Albay pek felsefi bugün. "Ölümü kolaylıkla karşılayabilirim. Tanrı'nın karşısına da sükûnetle çıkabileceğime inanıyorum. Ama

O'nun dünyevi temsilcilerinden kurtarın beni!" Burr ürperiyor; sonra da sırtına yastık dayanmış bir durumda, yarı uzanarak oturduğu kanepeye serili ayaklarını düzeltmemi işaret ediyor. Belden yukarısına giyilecek her şeyi giymişti Albay, hatta resmi giyindiği bile söylenebilirdi; belden aşağısındaysa yalnızca uzun iç gömleğinin sarkan kısımları ve sakat bacaklarını sarıp sarmalayan bir battaniye vardı.

Aaron Burr'ın Hatıraları – On Altı

Hamilton'ın ölümünden sonra on gün daha Richmond Hill'de kaldım. Yaptığımız düellonun yol açtığı tepkiye hazırlıklı olmadığımı itiraf etmeliyim. Aaron Burr, yaşamış en büyük Amerikalı'yı (George Washington'dan sonra elbet) öldürmek için bu şeytani oyunu icat edene kadar, Birleşik Devletler tarihinde sanki hiç kimse düello etmemişti. Küstah, ayaktakımından nefret eden Hamilton, bir gece içinde İsa'ya benzer bir figüre dönüştürülmüş, ben de Yehuda oluvermiştim. Hayır, Tanrı'nın suretini, yeni Kudüs'ümüzün olmadık Golgotha'sı olan Weehawk'tan, ilahi babasının yanına (yine George Washington) haince gönderen Caiaphas olmuştum aslında.

Yurttaşlarımın ikiyüzlülüğünün boyutundan ve çeşitliliğinden, derin ve daimi bir tiksinti duymaya başladığımı itiraf etmeliyim. Gazetelerimizin yüzde doksanı Cumhuriyetçi'ydi ve dolayısıyla da son yirmi yılın büyük bölümünü Alexander Hamilton'ı karalamaya adamışlardı. Bu yüzden, bu gazetelerin sayfalarında, aziz Hamilton'ın, benim şeytani ellerimle şehit edilişini okumak beni epey şaşırtmıştı doğrusu. Hamilton'ın ölümünü takip eden günlerde, böyle insanların arasında yaşama isteğimi kaybettiğimi itiraf ediyorum.

Arkadaşım sayılamayacak birkaç beyefendiden cesaret verici mesajlar aldım. Bu beyefendiler arasında, bana Matt Davis vasıtasıyla sözlü bir mesaj yollayan George Clinton da vardı. "Siz, hiçbir suç işlemediniz; zira Hamilton piçinin sizinle kapışmak gibi bir mecburiyeti yoktu."

Ülkedeki her beyefendinin şahsi görüşü bu yöndeydi. Nasıl başka türlü olabilirdi ki? DeWitt Clinton'dan, Andrew Jackson'a; Henry Clay'den, John Randolphe'a kadar liderlerimizin büyük çoğunluğu, hoşunuza gitsin ya da gitmesin, buna benzer şeref meselelerine karışmışlardı. Fakat hiçbir beyefendi, beni halkın önünde açıkça savunmaya yanaşmadı. Düellodan önce, gelecek kuşaklar için birkaç mektup yazan Hamilton sağlamıştı bunu (görünüşe göre, insan böyle mektuplar yazarken, hiçbir doğruluk yemine bağlı olmuyordu: *Ab mortuis nihil veritas*) Halk öylesine öfkeliydi ki, New York'taki bir soruşturma heyeti, cinayetle suçlamıştı beni; nerede mi? *New Jersey'de*!

21 Temmuz'da beni Richmond Hill'den alması için bir tekne kiralamıştım. Valizlerim tekneye yerleştirilirken, Küçük Çete'yle vedalaştım. Yakınlardaki Greenwich Village'te ellerinde iplerle dolaşan bir çeteyle ilgili söylentilere rağmen, moralimizi yüksek tutmaya çalışıyorduk.

Aniden tiz bir çığlık duyarak irkildik. Sonra, suyun kenarına en yakın köle kulübesinin ardından (Martha Washington'ın buz sakladığı yerdi burası) fırlayan siyah bir kadın belirdi. Richmond'ın daimi üyelerinden Yaşlı Mary'ydi bu.

"Asla geri dönmeyeceksiniz Albay! Asla!" Yaşlı Mary ağlayarak, benden önceki iki kiracının, Washington ve Adams'ın ellerini öpmüş olduğu gibi benim de ellerimi öptü. Ama yanılmıştı. Geçen sene Richmond Hill'e geri döndüm ve elli sentimi ödeyip, balkonda oturarak, vasat bir trajedi izledim. Ama bir bakıma haklıydı Yaşlı Mary. Hiçbir zaman, *onun* ya da benim Richmond Hill'ime geri dönmedim. Bugün, o evden geriye kalan tek şey dış duvarları. Minetta Çayı, çiftlik, park, yapraklarla örtülmüş ırmak kenarı... Şimdi hepsinin yerinde binalar yükseliyor ve hepsi de tamamen John Jacob Astor'laşmış.

Fakat o akşam saat onda, tekne Richmond Hill'den Staten Island'a doğru yola çıktığında, böyle hiçbir önsezim yoktu; o geceden aklımda kalan tek şey mükemmel bir yaz gecesi olduğu. Gökyüzü kocaman yıldızlarla doluydu. Etrafım Hudson River'ın dingin ve yumuşak sesiyle sarılmıştı. İçinde olduğum tehlikeli duruma rağmen, huzurluydum; tıpkı, istenmeyen bir vücuttan salıverilen bir hayalet ya da paramparça olmuş bir aynadan serbest bırakılan bir imge gibi. Hamilton ölmüştü, bense yaşıyordum.

Ertesi gün Perth Amboy'daki bir arkadaşımın yanında kaldım; oradan da, gazetelerin tüm yaygarasına rağmen fevkalade iyi karşılandığım Philadelphia'ya geçtim.

Philadelphia'da arkadaşım Charles Biddle'ın evinde kaldım ve iki bekar birlikte çok hoş günler geçirdik (Biddle'ın ailesi yaz geldiğinden şehri terk etmişti).

Benim varışımdan kısa bir süre sonra, Charles Biddle'ın kuzeni Ann'in kocası da bize katılmıştı: Birleşik Devletler ordusunun meşhur başkomutanı, Tuğgeneral James Wilkinson. Evet, Cambridge ve Valley Forge'tan eski arkadaşım ve kısa zaman önce, mayıs ayında New York City'de ziyaretime gelerek, Doğu siyasetindeki kariyerim artık tamamıyla bitirilmiş olduğundan, şan ve şerefin Batı'da bekliyor olduğuna beni ikna etmeye çalışan Wilkinson... Eğer gücümü onunkiyle birleştirirsem, Jefferson ve Virginia cuntasıyla girdiğim ölümcül rekabetin öncesindeki halime tekrar dönebilirdim.

Bir gece Wilkinson'la beraber Biddleların evinin konforlu kütüphanesinde geç saatlere kadar oturduk (ev sahibimiz, anlayışlı davranarak, yalnız bırakmıştı bizi) ve Philadelphia'nın meşhur sinekleri yaz gecesinde vızıldaşıp, arada sırada da kendilerini parlak ışıklarda kurban ederlerken, bana Batı'daki durumu açıkladı Jamie. "Halkımız İspanyollardan nefret ediyor. Mobile'dan, Florida'dan ve Meksika'dan atmak istiyorlar onları. Massa Tom'dan bıkıp usandılar artık. Doğululardan bıktılar. Don'lara boyun eğmekten usandılar. Tek eksikleri bir lider, Burr. Tek eksikleri sensin."

Porto şarabıyla dolu kadehini başına dikti Jamie. Valley Forge'ta tanıdığım o çocuk generalden eser kalmamıştı artık. Her şeyden önce, kendine öyle bir üniforma tasarlamıştı ki, karşısında Napolyon'un ordusunun bir maraşeli bile bir Jesuit kadar sıkıcı kalırdı. Ayrıca, İhtilal'in o tıknaz genci, şimdi çenesi gevşemiş ve yavrularını yemek üzere olan dişi bir domuzunkine benzeyen, sabit ve sert bakışlı, şişman ve yumuşak bir adama dönüşmüştü. Bir zamanlar berrak olan sesi içkiden kalınlaşmıştı. Ancak coşkusu ve cazibesi bakiydi çocuk generalin. Jamie, başkalarını övmekte, en az kendini övmekte olduğu kadar ustaydı. Bir siyasetçi için –Jamie de bir siyasetçiydi– tanrıların bir lütfudur bu. Bu lütfu iyi kullandı. Gerçi, başka bir seçeneği de yoktu. İhtilal'den sonra, ordudaki kariyeri akıllarda bir çeşit kafa karışıklığı bırakarak tepetaklak olmuştu (levazım subayı olduğu zamanlarda yaptığı hesaplar bir türlü açık-

lığa kavuşturulamamıştı). Batı'ya, zengin İspanyol limanı New Orleans'ta para yapmak amacıyla sivil olarak gitmişti.

1787 yılında, Louisiana'nın İspanyol Valisi olan arkadaşı Miro'nun huzurunda, İspanya'ya gizli bir bağılılık yemini etti Wilkinson. Louisiana'da ağır gümrük vergileri ödemeksizin ticaret yapmak isteyen Amerikalıların yaptığı olağan bir şeydi bu. Ama Jamie hiçbir zaman olağan olamazdı. Her zamanki gibi, entrikalar çevirme (ve para kazanma) ihtimaliyle heyecanlanan Jamie, batı eyaletlerini Birleşik Devletler'in diğer kısımlarından ayırarak, İspanyol Krallığı altında ya da tarafsız bir eyalet olarak Louisiana'ya katma planında, kendisini desteklemeleri teklifini götürdü İspanyollara. Bu talihsiz plan (sonradan İspanyol Komplosu adıyla anılmıştı) batı eyaletlerinden epey destek almış ve Jamie de kendisine, biraz vakitsizce "Batı'nın Washington'ı" demeye başlamıştı.

Jamie'nin tasarılarının, ben dahil herkese niye böylesine makul göründüğünü bilemiyorum. Eğer hergeleye benzeyen ve hergele gibi davranan tek bir kişi olmuşsa, bu da Jamie'ydi. Boğuk sesiyle, durmadan "sırlar" fısıldardı kulağınıza. Durmadan birilerini mahvetmeye uğraşırdı: Valley Forge'taki George Washington'dan, New Orleans'taki Vali Clairborne'a ve yazık ki, bendeniz Aaron Burr'a kadar. Yine de bir süre için hepimizi kandırabilmişti.

"Neredeyse yirmi yıldır, batı eyaletlerinin bağımsızlığa kavuşmasına adadım kendimi." Bu doğruydu. Fakat Philadelphia'daki o gece, neden ve kimlerin yararına böylesi adanmış olduğunu bilmiyordum. "Kentucky, Tennessee, İndiana, Mississippi ve Louisiana'nın her bir karışını biliyorum. Bütün liderleri tanıyorum." Charles Biddle'ın, siyah, kalın perdelerin arkasında saklanıyor olması pek mümkün olmamasına rağmen, sesini alçalttı Jamie. "1791'de orduya geri döndüm; çünkü ancak böylece işlerime devam edebilecek bir konumda olabilirdim. Bizim işimize, Burr. Çünkü senin sarf edeceğin tek bir sözle, yarın sabah Batı'da yaşayan her adam bizim sancağımız altında toplanır!"

Şaşırmıştım. Benim izlenimim, Louisiana'nın satın alınması, Batılıların New Orleans'a kavuşmasını sağladığından beri, "İspanyol Komplusu"nun kapanmış bir mesele olduğuydu. Sınırlarda yaşayanlar Doğuluları sevmeseler de, onların asıl isteği İspanya'yla savaşmaktı; Atlantik kıyı şeridinden ayrılmak değil.

"Şimdi Don'larla da iyi ilişkiler kurdum." Hakikaten de bunu başarmıştı Jamie! Onun çevirdiği çeşitli entrikaları çözebilmek üç senemi almıştı. O, kadeh üstüne kadeh devirirken, ben büyülenmişçesine onu izliyordum. "Don'larla..." diye tekrarladı; gözlerini kırpıştırdı; bir saniye için aklı karışmıştı.

James geğirdi, içini çekti ve şikayet etmeye başladı. "Şu anda Washington şehrinin üzerinde kurulduğu arazinin çoğunun vaktiyle Wilkinson Ailesi'ne ait olduğunu biliyor muydun? Ve babamın o araziyi yok pahasına, yok pahasına sattığını! Tanrım, Burr, şu anda ne kadar çok param olurdu, bir düşünsene!" Koca göbeğine öyle bir vurdu ki, sanki vücudunun o kısmı, ölmüş olan beceriksiz anne babasıyla işbirliği yapmış sanırdınız.

Bu hikâyeyi daha önce çok duymuştum; bu yüzden, sohbetimizi tekrar beni ilgilendiren konuya getirdim. "Bana öyle geliyor ki..." İhtiyatlı davranıyordum. "...batı eyaletleri, Hükümet'ten oldukça memnunlar artık. Ne de olsa, New Orleans ellerinde. Baton Rouge haricinde, tüm Mississippi Amerika'nın bir parçası."

"Ama Don'lar hâlâ Mobile'dalar. Florida hâlâ elimizde değil! Ve yapılan antlaşmanın her maddesine göre bizim oraları... evet, Tanrı'nın bize armağanları!" Birdenbire Jefferson gibi konuşmaya başlamıştı Wilkinson.

"New Orleans'taki insanlar ne durumdalar?"

"Kana susamışlar, Burr, kana susamışlar! Jefferson'dan nefret ediyorlar. Yankeelerden de nefret ediyorlar. Sen ve ben, bin, hatta beş yüz adamla özgürlüğüne kavuşturabiliriz o şehri."

Eğlenmeye başlamıştım. "New Orleans'ı savunan, Amerikan ordusunun başkomutanı, yani senken, neden bu kadar adama ihtiyacımız olsun ki!"

Wilkinson güldü. Gülerken çıkardığı ses, Franklin ocağında kaynayan bir Alman çorbasının fokurtusuna benziyordu (bu çok alelade bir gülüştü, Charlie). "Neden beş yıl önce orduya geri döndüğümü anlamaya başladın şimdi. Kendimi neden başkomutanlığa getirttiğimi." Jamie'nin bahsettiği kadar zor olmamıştı bu terfi. Halihazırda, Jefferson bir ordusu olmamasını tercih ettiğinden, mevcudu gülünç derecede az olan Birleşik Devletler "kuvvetlerinin" başına geçmeye hevesli olan, kendine saygılı bir askeri görevli bulmak oldukça zordu.

"Bunu neden yaptığını merak etmiştim doğrusu" diye cevap verdim. Yapmak niyetinde olduğu şeyleri, bana bölük pörçük an-

latmıştı Jamie. Birbirimizle 1794'ten beri yazışıyorduk (onun arzusuyla, şifreli olarak). Ama, yazışmalarımız hiçbir zaman pek ilginç olmamıştı. Ben onu, Washington'daki siyasi durumdan haberdar ederdim; o da, popüleritemin her geçen yıl daha da arttığı Batı'daki hassasiyetlerle ilgili haberler verirdi bana. Tennessee'nin Birlik'e alınmasındaki etkimin yanı sıra Hamilton'a muhalif oluşumu da takdir ediyorlardı Batılılar. Mesafe de bu hayranlığı artırıyor olsa gerekti. 1804 Yaz'ı geldiğinde, Allegheniesin batısındaki –Jefferson'la beraber– en popüler Amerikalı ben olmuştum.

"1799'daki fırsatı görmüştüm. Fransa'yla savaş çıkabilirmiş gibi dururken, General Hamilton'a..." Aniden susmuştu Jamie; çenesi yakasına düşmüş, kapana kısılmış bir kurbağanınki kadar açılmıştı gözleri. Patavatsızlık mı etmişti ki?

"Onun ismini duymak sıkıntı vermiyor bana." Onu rahatlatmaya çalışıyordum.

"Söylemek zorundayım ki, senin bu kadar iyi bir nişancı olduğunu hiç bilmezdim!" Kıkırdadı. Başkalarına benzemezdi ama hoştu onunla beraber olmak ve pek kurumlu olmasına rağmen, kendisi dışındaki her şeyin komik tarafını görebilirdi. Bense, tam tersiyimdir.

Hamilton'ı, onu Mississippi Bölgesi başkomutanlığına getirmesi için nasıl ikna ettiğini, kendi bakış açısından anlattı Jamie. "Onunla da seninle olduğum kadar dürüstçe konuştum." Kim tarafından ortaya atılırsa atılsın, bir yalancıyı değilse bile, bir yalanı açığa vuran bir histi bu. "Ona şöyle dedim, 'General Hamilton, Fransa'yla savaşa girmemiz an meselesi. Ve şimdi, Fransa İspanya'yı ele geçirmek üzere; bu da demek oluyor ki Louisiana, Florida, Meksika ve hemen altımızdaki kıta gibi, tüm İspanyol bölgeleri bizim olabilir; yapmamız gereken tek şey oraları ele geçirmek.' Bana, ustası olduğu o tenezzül edermiş bakışını atarak, şöyle dedi, 'Sevgili Wilkinson, senin üstün olan bir subaya, zaten bildiği şeyleri asla anlatma.' Ona anlatabileceğim, bilmediği pek çok şey vardı ama ona karşı hep, tam da onun istediği gibi, çok kibar ve mütevazıydım; bana İngiltere'yle bir ittifak kurmamız ve onların donanmasıyla bizim ordumuzun beraberce New Orleans'a, Havana'ya, Vera Cruz'a saldırarak, oradan da hemen altımızdaki kıtaya girmesinin bizzat onun fikri olduğunu –General Washington da, onunla hemfikirdi elbet– anlatacak kadar coşturmuştu bu tavrım onu."

Jamie'nin hikâyesini şaşkınlıkla dinledim. Hamilton tüm bunları hayal ederdi etmesine de, onu destekleyenlerden bahsederken Washington'ın adını da kullanmaya cüret ettiğine bir türlü inanamıyordum.

"Her neyse, Hamilton, benim de en az onun kadar Don'ları kovalamak için yanıp tutuştuğumu anladığı an, Mississippi Bölgesi benim oldu."

Jamie orduya tuğgeneral olarak geri döndüğünde, ben Senato'daydım ve yeni tümgeneral olmuş olan Hamilton'la aramızda geçen onun hakkındaki bir konuşmayı hatırlıyordum; yalnızca şöyle bir yorum yapmakla yetinmişti Hamilton: "Wilkinson'ın iyi bir subay olduğu söyleniyor. Ama siz, benden daha iyi tanırsınız onu. Arkadaşınız, değil mi?"

Bu konu dile getirildiğinde, bana ne diyeceğini bilemiyordu Hamilton; bu şaşırtıcı da değildi; benim tuğgeneralliğe getirilmemi engelleyen bizzat kendisi olmuştu. Hamilton'ın, Wilkinson'ın İspanyol vatandaşı olduğunu bildiğini sanmıyorum; ama onun İspanyol Komplosu'yla olan bağlantısından haberdar olduğundan şüphem yok; çünkü Savaş Bakanı, Wilkinson'ın Don'larla arasında derin bir bağ olduğunu ve sınıra yakın olan birliklerin komutanlığının ona teslim edilmemesi gerektiğini açık açık söylemişti Hamilton'a. "Ama ısrar etmişti Hamilton." McHenri, bana bu hikâyeyi anlatırken bir yandan da yüzünü buruşturmuştu. "Hamilton her ne isterse, General Washington da aynısını istediğinden, yapacak bir şey kalmıyordu bana."

Hamilton, Wilkinson'ın terfi etmesi için niye o kadar ısrar etmişti? Bunun tek cevabı, elinin altında, Meksika'yı fethetmek için en az kendisi kadar istekli olan birinin bulunmasını istemesiydi; bu yüzden de Wilkinson'ın yeni çıkarlarının, İspanya'ya olan eski bağlılığına üstün geleceğini tahmin etmişti. Ahlaksızca değilse de, aptalca bir tahmindi bu. Gerçi, ahlaksız olmasam da, ben de en az Hamilton kadar aptaldım.

"Sen ve ben el ele verirsek –bin askerle birlikte– üç hafta içinde Meksika'yı ele geçirebiliriz." Jamie'nin yuvarlak, masum ve tamamıyla odaklanmamış gözleri, sanki çözülen bir dünyada, tek sabit referans noktası benmişim gibi bakıyordu bana.

"Denizden de destek almadığımız sürece, hiçbir yeri ele geçiremeyiz" dedim Jamie'ye. Geleceğimin ne olacağıyla ilgili hiçbir karar vermemiş olmama rağmen, ben de, Hamilton gibi, Meksika

hakkında çok düşünmüş ve o *vice-royaume*'un* savunma noktalarını detaylıca incelemiştim; Vera Cruz Limanı'nı zapt etmek için en az bir deniz filosu olmazsa, karadan yapılacak herhangi bir istilanın başarısız olmaya mahkûm olduğunu çok iyi biliyordum.

"Detaylar! Detaylar!" Jamie'nin aklında olan tek şey, beni fetih düşüncesiyle heyecanlandırmaktı. Ayrıca, bu konuda Başkan'ın düşüncesinin ne olduğunu da merak ediyordu. Jefferson'ın Meksika'nın İspanya'dan ayrılmasına çok mutlu olacağını söyledim ona. "Ama, bu ayrılmayı *benim* gerçekleştirmemi hoş karşılayacağını pek sanmam!"

Jamie'den çok daha fazla şüphelenmeliymişim. Ama onu bir türlü ciddiye alamıyordum. Kimse alamıyordu. Zaten sayısız İspanyol ve Amerikalı sivil ya da askeri otoritenin yanı sıra, Washington'ı, Hamilton'ı ve beni bu yüzden kandırabilmişti.

Ertesi sabah, çok kötü bir baş ağrısıyla uyanan Başkomutan, sonradan İhtilal'den eski bir arkadaşım olan Albay Charles Williamson olduğu ortaya çıkan Williamson adlı biriyle temasa geçmemi önererek, yanımızdan ayrıldı. "Onun güvenilir biri olduğunu göreceksin. Ve İngilitere'de de iyi bağlantıları var. Başbakan Pitt'in güvenine de sahip. Onun her dediğini yapacaktır Başbakan."

"Fakat, *ne* diyor ki?"

James, Biddleların kahyasının getirdiği, üçüncü sade Fransız kahvesinden başını kaldırarak bana baktı. "Meksika'nın fethi için bir planı var."

"Kimin *yok* ki?"

"Ama, onun, *bizim* bir lidere ihtiyacımız var. Aaron Burr'a ihtiyacımız var. Sen bir olur desen..." Charles Biddle'ın bir gece önceki Porto şarabının hatırası olarak derinden gelen uzun bir geğirti, Jamie'nin sözünü yarıda kesmişti. "Dün gece Vera Cruz'da deniz desteğine ihtiyaç olacağından bahsetmiştin." Ne kadar içki içmiş olursa olsun, başkalarının söylediği hiçbir şeyi kaçırmamakla kalmaz, gerçek bir komplocu gibi, kendisinin söylemiş olduğu tek bir kelimeyi bile unutmazdı Jamie. "Pekâlâ, İngiltere'nin bir filosu var."

Şüphelenmiştim. Bunun üstesiden Jamie geldi. "Çözüm sensin, Burr. Williamson'ı gör. Oeller's Hotel'de seni bekliyor. Şimdilik allahaısmarladık komutanım, amirim!" O anda ellerimden değilse

* Fr.: İkinci krallık. (ç.n.)

bile, İspanyol usulüyle yanaklarımdan öpseydi şaşırmayacaktım. Fakat, selam vermekle yetindi Jamie; artık başkomutan olmasına karşın, Cambridge'de kalın kafalı, acemi bir oğlan olduğu günlerdeki kadar baştan savmaydı selam verişi.

O öğleden sonra Oeller's Hotel'e doğru yürüdüm. Toplum içine çıkmam kolay değildi; çünkü hiç şaşmaksızın her adımda, bana yoğun bir merakla gözlerini diken sessiz bir kalabalığın dikkatini çekiyordum. Çok sükür, nadir olarak açık bir düşmanlıkla karşılaşıyordum. Gerçi, yalnızca Amerika'nın başkan yardımcısı olarak sahip olduğum mevki sayesinde değil, çok iyi bir nişancı olarak nam salmış olduğum için de güvendeydim. Hiç kimse beni kızdırmak istemiyordu.

Güneşli sokaktan, aralarında beni selamlayan Albay Williamson'ın da olduğu arkadaşlarım tarafından utangaçça karşılandığım Oeller's Hoteli'nin serin ve loş salonuna girdiğimde, görünmez bir zırhla kuşanmış gibi hissettim kendimi. Albay Williamson, "Size ihtiyacımız var, Efendim. Size ihtiyacımız var" diyerek, otelin birinci katındaki salonun karanlık bir köşesine çekti beni ve bir saat boyunca bana haritalar gösterip, bilgiççe, birliklerin, gemilerin ve erzaklarımızın durumunu fısıldadı kulağıma. Sonunda, "Çok yakında İngiltere'ye gidiyorum. Başbakan bir plan yapılmasını istiyor. Benim bir planım var. Bir de general istiyor. Ona, istediğimiz kişiyi bulduğumuzu söyleyeyim mi?"

İhtiyatlı davrandım. "Benim Meksika'nın özgürlüğe kavuşmasıyla ilgilendiğimi biliyorsunuz. Herkes bununla ilgileniyor. Sanırım, onun da Meksika'nın özgürlüğe kavuşmasından hoşlanacağını söyleyerek, Başkan adına bile konuşabilirim..."

"Biz de öyle duyduk!" Arzu ettiğim kadar etkilemiştim Williamson'ı.

"Fakat, Birleşik Devletler'le İspanya arasında bir savaş çıkmadığı takdirde, kimse herhangi bir girişimde bulunamaz."

"Aralarında sürekli bir sorun var..."

"Sorun değil, savaş."

"Savaş ayarlanabilir. General Wilkinson..." Başladığı cümleyi tamamlamasına gerek yoktu. İkimiz de Wilkinson'ın istediği anda, İspanyollarla sınırda bir olay çıkarabileceğini biliyorduk.

Williamson'a, "İngiltere'den nasıl bir yardım umabiliriz?" diye sordum.

"Her neye ihtiyacımız olursa. Pitt bizim yanımızda!"

Tam bu sırada, iyi dileklerini sunmak isteyen birkaç kişi yanımıza doğru yaklaştı. Ayağa kalkarak, ellerini sıktım. Gittiklerinde, Williamson, "Tutumunuz beni çok sevindirdi, Albay" dedi.

"İlgileniyorum ama daha fazlası yok."

"Elbette. Başka güvenceler istiyorsunuz. Ve ben de bunları size sağlayabilirim. Tam da burada, bu otelde. Üst katta çok önemli biri sizi bekliyor." İkinci kattaki köşe odalardan birine giderek, kapısını iki kere tıklatmamı istedi Williamson. Gönülsüzce, istediği şeyi yaptım.

"İçeri gelin." Odadan gelen ses tersti. Kapıyı açtım; yatak odasının tam ortasında, son derece rahatsız görünen Majesteleri Britanya Elçisi Anthony Merry'yi duruyordu.

"Başkan Yardımcısı, gelmeniz ne büyük incelik." Merry'nin hafifçe eğilerek verdiği selama karşılık verdim. Bir önceki gece burada kalmış olan kişinin henüz toplanmamış yatağı ve tütün suyuyla dolup taşan bir tükürük hokkasının olduğu bir otel odasında, olunabileceği kadar asil davranıyorduk. Oturmak için yataktan başka bir yer olmadığından, ayakta durduk.

Washington'da, Başkan'ın evindeki son görüşmemizden bahsettik. "Açık konuşmak gerekirse, Philadelphia'da olmaktan memnunum. Eşimle beraber burada çok güzel bir yaz geçirdik. Gerçek bir şehir burası. Başkentiniz gibi Polonya'nın mezralarını hatırlatan bir yer değil."

Merryler, Washington City'ye bir yıldan daha az bir süre için elçi olarak gönderilmişlerdi; Jefferson, daha katılmış oldukları ilk başkanlık yemeğinde, onları aşağılamayı becerdiğinden, çok kötü bir yıl olmuştu bu. Halkın çıkarları gereği, o dönem protokolden vazgeçmeye karar vermişti Jefferson. Misafirler masaya rütbelerine göre değil, Jefferson'ın münasabetsizce, "paldır küldür" diye tabir ettiği şekilde diziliyorlardı. Demokrasinin güneşine yakın oturmak isteyen ziyaretçiler tarafından bir kenara itilen Merryler, bunun İngiltere'ye karşı yapılan ölümcül bir hakaret olduğuna karar vermişler ve Bayan Merry, saraya bir daha asla ayak basmamıştı; Bayan Merry'den sürekli "o şirret kaltak" diye bahseden Jefferson'ı pek memnun etmişti bu. Şahsen ben, Bayan Merry'yi çok hoş buluyordum; keskin bir nüktedanlıkla konuşan, İngilizlere has bir iriliği olan, etli butlu bir kadındı. Başka türlü söylemek gerekirse, tam Jefferson'ın bir görüşte nefret edeceği kadınlardandı. Bay Merry'ye Bayan Merry'nin sıhhatini sordum.

"Zavallı eşim hiç iyi değil. Sürekli yatağında dinleniyor. Senato toplandığında, onu arkamda bırakarak gitmek zorunda kalacağım."

"Başkentteki eksikliğini hissedeceğiz."

Merry attığım yemi yakalamıştı. "Öyleyse geri dönmeyi düşünüyorsunuz?"

"Elbette. Sonbaharda Senato'ya başkanlık etmem gerekiyor."

"Anlıyorum." Tanıdığım diplomatlar arasında, en az diplomatik olandı Merry. Bana öyle boş gözlerle bakıyordu ki, kendimi bir açıklama yapmak zorunda hissettim.

"Washington City'de, cinayetle suçlanmıyorum; yalnızca New York Eyaleti'nde.

"Anlıyorum." Apaçık rahatsızdı Merry.

"Vahim olay New Jersey'de cereyan ettiğinden, New York'ta bana yöneltilen suçlama elbette yasadışı."

"Anlıyorum."

"Elbette, New Jersey'de de cinayetten suçlanabilirim; ama şimdiye kadar böyle bir girişimde bulunulmadı." Aslında, tam bizim konuşuyor olduğumuz sırada, Bergen Country'de hakkımda bir cinayet suçlaması hazırlanmaktaydı; New York Eyaleti'yse, kanunlara gecikmiş olarak başvurduktan sonra, bana yönelik cinayet suçlamasını, birini düelloya davet etmekten dolayı müessir fiile çevirmişti.

Olabildiğince nazikçe Senatör Pickering'ten bahsetmeye başladı Merry. Ondan hiç haber almış mıydım? Ben de en az onun kadar nazikçe, Federalistlerin New England'ı Birlik'in geri kalanından ayırma planlarına pek fazla şans vermediğimi belirttim. "Başarılı olmak için, New England'taki çoğunluğun desteğinden emin olmak gerekli ve arkadaşlarımız bu desteğe sahip değiller. Ayrıca, başarılı olmak için New York'a da ihtiyaçları var."

Merry başını salladı. "Sizin mağlubiyetiniz, Sayın Başkan Yardımcısı, çok ağır bir darbe oldu. New York olmadan..." Sustu Merry. Daha fazlasını söylemesine gerek yoktu. Birlik'i bozmak isteyen Federalistleri ya da herhangi birini cesaretlendirmenin İngiliz Elçisi'nin siyasi tavrı olduğu bilinen bir gerçekti. Bu siyasi tavır ya da tutku yüzenden (Merry'nin Jefferson'a duyduğu nefretin, Britanya Hükümeti tarafından paylaşılmadığına dair bazı kanıtlar vardı), Majesteleri ve ben, Oeller's Hotel'deki dağınık bir yatağın

başında karşı karşıyaydık şimdi. Belli bir hoşnutsuzlukla, *vase de nuit*'in de boşaltılmamış olduğu dikkatimi çekmişti.

"Albay Williamson'ın planını duymuşsunuzdur?" Merry, parfüme batırılmış dantelli bir mendili burnuna dayayarak, bir enfiye kullanıcısının gösterebileceği müstehcenlikle içine çekti parfüm kokusunu.

"Bu plan, bence, çoğu Amerikalının imparatorluğumuzu batıya ve güneye doğru genişletme hayalini yansıtıyor."

"Sayın Başkan Yardımcısı, siz böyle bir fethi üstlenmeye niyetli misiniz?"

"*Kurtuluşu* Sayın Elçi! Istırap içindeki koloni halkının, İspanyol despotluğundan kurtarılmasını."

"Elbette. Kurtuluş. Elbette."

Dolaylı olarak konuşmaya başladım. "Önümüzdeki Mart'ta başkan yardımcılığından istifa ediyorum. Birkaç planım var ve hepsi de Batı'yla ilgili. Doğal olarak, Meksika'yı kurtarmaya yönelik gerçekçi herhangi bir plan beni baştan çıkarıyor. Tennessee'deki ve Kentucky'deki arkadaşlarımın beni destekleyeceğine inanmak için sebeplerim var. Don'lardan nefret ediyorlar. Bana bağlı olduklarını iddia ediyorlar. Aynı zamanda masraflarını da karşılayabilecek bir konumda olduğum, hatırı sayılır bir ordu toplayabileceğime inanıyorum." Borç içinde yüzdüğüm bilindiğinden, çok cüretkâr bir söz olmuştu bu; fakat Meksika, her Amerikalının El Dorado'su olduğundan ve fethedileceği fikri, kumarbazlarımız için çekici bir cazibe kaynağı oluşturduğundan, böyle bir çıkarmada kullanılmak üzere para bulabileceğime hakikaten inanıyordum.

"Arzu ettiğiniz takdirde böyle bir konumda olabileceğiniz söylenmişti bana."

"Maalesef, herhangi bir çıkartma için denizden de destek gerekecektir ve benim imkânlarım ve kabiliyetim dışında bu."

"Anlıyorum."

"Kısacası, eğer İngiltere bana denizde yardım ederse, size, İspanya'dan ve Birleşik Devletler'den bağımsız bir Meksika sözü verebilirim." Merry mendilini suratından çektiğinde, hesap yapmaktan aptallaşmış bir yüz ortaya çıkmıştı. "İngiltere'yle daimi bir ittifak içinde olan bir Meksika." Önerimi, böylece yapmış olmuştum.

"Bu söylediklerinizi Majesteleri'nin hükümetine bildireceğim. Başbakan'ın böyle bir planla ilgilendiğini biliyorum."

"Şüphesiz, siz de ilgileniyorsunuzdur."

"Ben mi?" Şaşırmış görünüyordu Merry. "Evet, elbette. Yani, Majesteleri'nin hükümetini *yansıtıyorum* ben."

"Hayır, Sayın Elçi. Yardımlarınızla Meksika'nın kurtuluşuna katkıda bulunmanızın –doğal olarak belirli bir mesafeden– sizin de yararınıza olabileceğiydi kastettiğim. Karşılığında alınabilecek mükâfatlar –eğer böyle şeyler hoşunuza giderse– hatırı sayılır önemde olabilir." İnsanoğlunun açgözlülüğünü hafife almak hiç de akıllıca değildir.

"Benim bu gayeye dokunacak yardımım çok uzaktan bir yardım olmak zorundadır." Merry, hükümdarına karşı görevleriyle ilgili bir şeyler geveledi; fakat hani derler ya, içine kazanç tohumlarını atmıştım bile.

Yakınlardaki bir odadan Batılıların haykırışları duyuldu. Merry suratını buruşturdu; hiçbir zaman demokratik eğilimleri olmamıştı. "Katlanamadığım şey, sizin Başkan'ınızın *kıyafetleri*" dedi her zamanki gibi titreyerek. "Hele o alçak ökçeli terlikleri yok mu!"

"Batı'da çok seviliyorsunuz, Albay Burr" diyerek, boğazını temizledi Merry.

"Umarım, oradaki insanlara bir yardımım dokunmuştur."

Sonunda, ağzındaki baklayı çıkardı; önceden provasını yaptığı bir konuşmaya benziyordu bu. "Albay Williamson, batı eyaletlerinin, Birleşik Devletler'le olan bağlarını koparmayı arzu edecekleri bir durum söz konusu olursa, sizin, bu eyaletlerin başına geçmeye sıcak baktığınıza inanmamı sağladı."

Merry'nin cüretkârlığı şaşırtmıştı beni; Williamson'ın bu tahlili ise cabasıydı. Kendimi içinde bulduğum bu labirentte, yolumu son derece nazikçe bulmam gerekiyordu. "Ne Albay Williamson'a ne de bir başkasına bu konuda benim yerime konuşmaları için izin verdim, Bayım."

"Özür dilerim, Bayım. Düşünmüştüm ki..."

"Fakat batı eyaletlerinin, bir gün, merkezi Mississippi olacak kendi devletlerini kuracaklarına inandığım bir sır değil."

"Bunun cazip bir fikir olduğunu düşünüyor musunuz, peki?"

"Bu konuda hiçbir görüş beyan etmiyorum; anayasal düzen altında, Birlik'ten ayrılmak için tüm *haklara* sahip olduklarını belirtmekten başka. Bu konudaki görüşüm, Bay Jefferson'ın görüşünün aynıdır."

Merry, mendiliyle ağzını kapayarak hapşırdı. Sonra da sümkürdü. Heyecanlandığı her halinden belliydi. Dışişleri Bakanlığı'na

sunacağı yeni raporda, anlatacak harika bir hikâyesi vardı artık. "Muhakkak ki, Başkan böyle bir ayrılığı arzu etmiyordur."

"Bu konuda herhangi bir kaygısı olmadığını iddia ediyor. Onun gözünde hepimiz Amerikalıyız; Doğulu veya Batılı; birleşik ya da değil."

"Anlıyorum. Anlıyorum."

Az önce getirdiğim öneriye geri döndüm. Açıkça, "Eğer sizin hükümetiniz Meksika'nın kurtarılmasında beni denizden desteklemeyi kabul ederse, ben de seve seve karadan bir çıkartma başlatabilirim" dedim.

Merry çabucak cevap verdi. "Hiç şüpheniz olmasın ki, Majesteleri'nin hükümetine sizi desteklemelerini tavsiye edeceğim. Batı eyaletlerine gelince..."

"Ben Mexico City'de olunca, nihai olarak *kime* bağlı kalacaklarını kim bilebilir ki?"

Kendimi, Birlik'in dağıtılması gibi bir plana bulaştırmamak için dikkatli davranıyordum. Benim ilgi alanlarım öncelikle Meksika, ikinci olarak Texas, üçüncü olarak da Florida'ydı. Kendimi hiçbir zaman Kentucky'nin Kralı olarak hayal etmemiştim; ancak Jefferson'a bakılırsa bu sıralarda vatana ihanet planları kurmaktaydım.

"Philadelphia'dan ayrılmadan önce bir akşam Bayan Merry ve benimle yemek yemelisiniz. "

"Eşinizin hasta olduğunu sanıyordum."

"Yalnızca akut Jeffersonitis'ten mustarip olduğu Washington City'de bulunduğu zamanlarda hasta. Philadelphia, derdine derman oluyor."

"Öyleyse sizinle yemek yemek benim için büyük bir zevk olacak." Bu söylediğimde samimiydim. Özellikle de Bayan Merry'nin imparatorluğumuzu hor görmesi hoşuma gidiyordu. Jefferson'ın, Louisiana Bölgesi'nin de topraklarımıza katılımıyla, Birleşik Devletler'in dünyanın en geniş ikinci ülkesi olduğunu ileri sürdüğü kibirli yorumuna *ilişkin* olarak, Bayan Merry, "Sizin Başkan'ınız delirmiş! Afrika buradan çok daha büyük ve insanları Virginia'lılardan bile daha siyah; Londra'daysa, Bay Jefferson'ın 'imparatorluğundakinden' çok daha fazla *beyaz* insan var! Bu söylediğimi bir kenara yazın; sizin o zavallı biçarelerinizin, bize onları geri almamız için yalvaracakları günler de gelecek ve biz de sizi geri almayacağız hiçbir zaman!"

Oeller's Hoteli'ndeki görüşmemizden kısa bir süre sonra, Albay Williamson, Başbakan Pitt'e benim Meksika'ya yapılacak bir çıkartmaya önderlik etmeye razı olduğumu bildirmek üzere, İngiltere'ye doğru yola çıktı. Bu arada ben de Philadelphia'daki sınırlı sayıda arkadaşımla vakit geçirmeye devam ettim; o sıra Charles Biddle, benim için yemekli bir davet düzenledi. Belirli sebeplerden ötürü, eski arkadaşım İspanya Elçisi Don Carlos Yrujo da davetliler arasındaydı. Sevilen biriydi Don Carlos, özellikle de Pensilvanya Valisi McKean'ın kızı olan karısından ötürü. Louisiana'nın satın alınmasına kadar, Jefferson'a yakın biriydi. Şimdiyse araları açılmıştı. Don Carlos, Louisiana İspanya'ya ait bir toprak parçası olduğundan, Fransa'nın Louisiana'yı satmak gibi bir yetkiye sahip olmadığını iddia ediyordu. İtirazlarını Dışişleri Bakanı Madison'a ilettiğindeyse, mutlak bir cevapla karşılaşmıştı: "Louisiana, müttefiği olan İspanya tarafından Fransa'ya devredildiğinden" demişti Madison, "Fransa, tamamen kendi mülkü olan bu toprak parçasıyla dilediğini yapabilir." İspanya'yı Bonapart'ın yönettiğini söylemenin dolaylı bir yoluydu bu. Jefferson sonra da, Batı Florida'nın da Louisiana'nın Satın Alınışı'yla ülkeye katılan topraklara dahil olduğunu iddia eden bir Anayasa maddesini Kongre'den geçirdi. Halbuki, Batı Florida satın alınan bölgeye dahil değildi elbette. Don Carlos'un bu işe çok öfkelenmesinin anlaşılmayacak bir yanı yoktu. Çok canlı, İngilizce'yi aksansız konuşabilen ve enfes purolarını arkadaşlarıyla paylaşmaktan zevk duyan biriydi Don Carlos.

"Ekselansları, Philadelphia'da iyi vakit geçiriyorlar mı?" Don Carlos bana ikram etmiş olduğu puroyu yaktı.

Puronun dumanını mutlulukla üfledim. Philadelphia'daki eski ve yeni arkadaşlarımı görmekten her zaman haz duyduğumu söyledim. Aslına bakarsanız, "Bir süredir, meslektaşınız Bay Merry'yle görüşüyordum." Don Carlos'un, Bay Merry'yle buluşmamızdan er geç haberdar olacağını biliyordum. "Başkan'ın sarayındaki protokol savaşını tartıştık."

"Çok korkunçtu!" Don Carlos hakikaten üzgün görünüyor ya da öyleymiş gibi davranıyordu. "Başkan akşam yemeğinden önce, eşim ve Bayan Merry'nin arasında dikiliyordu. Yemeğin servis edildiği haber verildiğinde, hanımefendilerin yanından ayrılıp, iki diplomat eşini öylece ortada bırakarak, *Bayan Gallatin*'in koluna girip sofraya yöneldi. Tanrım, İngiltere'ye, İspanya'ya, bizlere ne büyük bir hakaret!"

Don Carlos'un bu konuyu Bay Merry kadar ciddiye almasına şaşırmıştım. "Korkarım Başkan'ımız hakikaten de tüm beyazların eşit yaratıldığına inanıyor" dedim.

İspanya Elçisi, Birleşik Devletler'in Elçisi'ne, "*Merde*" diye cevap verdi. Sonra da hoş bir sohbete daldık. Bu sohbetimiz sırasında, Jefferson'ın Doğu Florida üzerinde hak talep etmesini sahte bir hareket olarak gördüğümü söyledim Don Carlos'a. Ayrıca, yazın bir ara bölgeyi ziyaret etmemim faydalı olabileceğini de öne sürdüm.

"Ne zaman isterseniz, size bir pasaport çıkartacağım." Don Carlos çok arkadaşçaydı. Geleceğimin ne olacağını merak etmiş olsa bile, Kongre'nin önümüzdeki oturumu çorak kırlarda yapıldığında, beni görme şerefine nail olup olamayacağını merak ettiğini belirtmenin dışında, bu konuya ilişkin hiçbir soru sormadı. Ona, beni Washington City'de göreceğini ve Florida'da olup bitenler hakkındaki görüşlerimi kendisine iletmekten mutluluk duyacağımı söyledim.

"İspanya'nın iyi bir dostu olduğunuzu söylüyor General Wilkinson." Acaba Don Carlos bu noktada bir şeylerden şüpheleniyor muydu? Sanmıyorum.

"İspanya Bonapart'ın ellerinde böylesine eziyet çekiyorken, oraya bir yakınlık hissetmemek mümkün mü?" Bu duygunun herkes tarafından paylaşılabilecek bir şey olduğunu düşünmüştüm. Anlaşılan o da öyle düşünüyordu ki, bana bir iyilikte bulundu. "New Jersey Valisi, kayınpederim olan Pensilvanya Valisi'nden, sizi cinayet suçundan dolayı kendilerine iade etmeleri talebinde bulundu."

"Ne zaman oldu bu?"

"Mesaj bu sabah ellerine ulaştı. Bu yüzden iyisi mi ben, yarın ilk iş olarak size bir pasaport vereyim."

"Çok naziksiniz."

"Kayınpederim sizin hayranlarınızdan, Albay. Hepimiz öyleyiz." Bana asil bir selam vererek, yanımdan ayrıldı Don Carlos; Philadelphia'dan mümkün olan en kısa süre içinde kaçmam doğrultusunda bir uyarı almış olduğumu anlamıştım.

Otuz Üç

Albay'ın, biyografisinin bu son bölümünü anlatmasını sağlamak birkaç günümü aldı. Son zamanlarda kendini tekrar etmeye,

anlattığı olayların birbirleriyle bağlantısını kuramamaya başladı. Fakat bu sabah, nihayet eski haline döndü ve belli düzeltmeler yapmak, yeni şeyler eklemek ve yazmış olduklarımızın üzerinde rötuşlar yapmak için tüm metni tekrar gözden geçirmemiz konusunda ısrar etti. "Ne de olsa bunlar çok önemli deliller. Tek bir yanlış kelime yüzünden, tekrar vatana ihanetle suçlanabilirim."

"Olup bitenlerle ilgili olarak, Bay Jefferson'ınkiyle" diye sordum, "sizin yorumunuz arasındaki fark nedir?"

"Ona göre, kendimi Merry'ye, Birlik'i parçalamaya hazır olan, İngiliz ajanı olmaya istekli biri olarak sunmuştum ben." Başını salladı Albay. "Bilirsin işte, insanlar başkalarının söylediklerinin yalnızca duymak istedikleri kısmını duyarlar. Zavallı Merry, Birlik'i parçalamak için kurmuş olduğu planı, benim de destekliyor olmamı öylesine *istiyordu* ki, sonunda gerçekten de desteklediğimi sanmıştı. Halbuki benim ondan istediğim tek şey Vera Cruz'a yanaşacak tek bir savaş gemisi ve yüz bin sterlindi."

Bu akşam bir ziyaretçimiz vardı. "Bayan Keese diye bir hanım." Bay Craft, bir baştan çıkarma girişiminin parçası olmak istemeyen birinin edasıyla bildirmişti bu hanımın gelişini.

"Bayan Keese diye birini tanıdığımı sanmıyorum" derken purosunu içiyordu Albay. "Ayrıca, gecenin bu vaktinde ve *en déshabille** bir hanımı kabul etmek ne kadar uygun olur, ondan da emin değilim. Yine de, hanımefendiyi en kötü olasılık için hazırlayın, Bay Craft. Charlie, sen de burada kalarak bana destek ol! Madam'ın yolladığı, beni şantajların en korkunçlarından birini yaparak uzlaştırmaya niyetli olan o kadınlardan biri olabilir." Albay eğleniyormuş gibi görünüyordu. Söz konusu hanımefendi, elinde büyük bir sepetle ortaya çıktığında daha da eğlenmeye başlamıştı.

"Bayan Overton!" Albay çok sevinmişti. "*Overton*, Bay Craft, Keese değil."

"Artık Keese, Albay." Yanaklarında doğal bir allık olan ve İskoç aksanıyla konuşan elli yaşlarında güzel bir kadındı Bayan Overton. "Yeniden evlendim."

"Bay Overton...?"

"Öldü!" Sanki bu onu mutlu ediyormuşçasına söylemişti kocasının öldüğünü; fakat Bayan Overton'un genel tavrı böyleydi. "Size doğru dürüst bir akşam yemeği getirdim, Albay; çünkü felçli ol-

* Fr.: Yarı çıplak bir halde. (ç.n.)

mak nasıldır iyi bilirim. Ah, felci bildiğim gibi, nasıl hindi kızartılacağını da iyi bilirim..."

"Bu konuda kimse eline su dökemez" diyen Albay, bize bu hanımefendiyi nereden tanıdığını anlatmaya başladı. "Bayan Keese'in babasıyla İhtilal zamanlarında tanışmıştım."

"Ah, ne dramatik bir tanışmaydı o!" Bayan Keese, fırından yeni çıkmış bir hindiyi dilimlemeye başlamıştı. "Tıpkı bir balad gibiydi!" Gürül gürül bir İskoç İngilizce'siyle, Sir Walter Scot'tan birkaç mısra okudu. Şiirden tek bir kelime bile anlamamıştık.

"Quebec Heights'ın yakınlarındaydı" diye devam etti Albay, "dereden su içmek için aşağıya inmiştim; tabancam hazırdaydı; tam o sırada suyun kenarında bir İngiliz subayı..."

"*İskoç*, Albay."

"Babanız olan o İskoç subay duruyordu. İkimiz de ne yapacağımızı bilemedik. Bu şekilde karşılaşan düşman subayların ne yapması gerektiğini izah eden bir tutanak yok ki. Böylece babası, avlanırken kullandığı bardakla, su ikram etti bana; ben de tabancamı indirerek, uzattığı suyu içtim. Sonra, yediği at dilinin birazını bana verdi; ben de son soğanımı onunla paylaştım; böylece yarım saat boyunca şuradan buradan konuştuk ve savaş bittiğinde buluşarak, arkadaşlığımızı devam ettireceğimize yemin ettik."

"Ve buluştular da, tam otuz altı yıl sonra, babamın İskoçya'daki sarayında..."

"Yaklaşık altmış yıl sonra da işte buradayız... Aman Yarabbim!"

Albay hakikaten de kederlenmiş görünüyordu. "*Altmış yıl sonra*! Ben neden hâlâ yaşıyorum? Çok saçma bu. Ben hariç herkes öldü."

"Başkan Madison hâlâ sağ" dedim.

"Başyargıç John Marshall da hâlâ yaşıyor." Bay Craft, bu büyük ismi saygıyla telaffuz etmişti.

"Onlardan daha uzun yaşamalıyım, öyle değil mi?"

"Doğru dürüst beslenirseniz yaşayacaksınız da!" Bayan Keese'in bu sözünü yine gürül gürül fakat bu sefer Burns'ten, anlaşılmaz bir başka alıntı takip etmişti.

Enfes bir akşam yemeği yedik; yemek sırasında Bayan Keese'in ilk kocası yüzünden iflas ettiğini öğrendik. Şimdiyse, ikinci kocasıyla beraber Broadway'de Bowling Green üzerinde bir pansiyon işletiyordu. "Ve sizin için de iki güzel odamız var, Albay; odalar bodrum katındalar; fakat arka tarafta oldukları ve olabilecek en güzel ve en yeşil bahçeye baktıklarından sürekli ışık alıyorlar."

"Sevgili kızım, o mahalledeki kira fiyatlarından korkuyorum..."

"Siz ne ödemek isterseniz, Albay!"

Bay Craft'la birbirimize baktık. Albay yine dört ayaküstüne düşmüştü; tabii felçli bir insan için bu deyimi kullanmak uygun olursa.

"Söylesene" diye sordu Albay, "kimin eviydi orası? Bowling Green'den Wall Street'e kadar her evi bilirdim eskiden."

"Eski Vali John Jay'ın eviydi."

"Sevincim tamamlandı artık." Albay gerçekten de çok mutlu görünüyordu. "Bay Jay'ın ölü bedeni, mahzeninde benim kaldığım fikriyle mezarında en az bir kez dönecektir."

Otuz Dört

Şimdiye kadar soğuk ve kasvetli bir sonbahar geçirdik. Seçimler yaklaştı. Hangi duvara dönseniz, "Kahrolsun Aristokrasi!" sloganıyla karşılaşıyorsunuz. Bu Demokratik sloganın, kendi gösterdiği adayın, Whig'lerin adayını alt etmesi beklenen zarif Van Buren'in icadı olduğu söyleniyor. Bay Davis ve Leggett seçim kampanyalarıyla çok yakından ilgileniyorlar; bu yüzden de onları görmekten kaçınıyorum.

Helen canımı sıkıyor. Evden ayrılmayacak. Bütün gün onu düşünüyorum. Dünyadan nefret ediyorum.

Çok şükür, Bayan Keese'in vermiş olduğu iki küçük odada bile moralini yüksek tutuyor Albay Burr. Odalar Bayan Keese'in söz vermiş olduğu kadar aydınlık olmasalar da, hindilerini pişirdiği fırın kadar sıcaklar ve bizim yaşlı semender halinden memnun.

Albay iki küçük odayı mobilyaları, kitapları ve resimleriyle öylesine doldurdu ki, eğer Albay'ın uzandığı, üzerinde Theodosia'nın bir portresi duran masanın yanındaki kanepeye yakın bir yerlere oturmak isterse, eşyaların arasında kendisi için bir yer oymak zorunda kalıyor insan. Aklıma gelmişken, kendine bir de zenci uşak edindi Albay; yeni evinde onu ilk ziyaret edişimde bana çay getirmeye giden, işte bu uşak olmuştu.

Uşak odadan çıktığında, "Çok uyumlu biri" dedi Albay. "Eskiden DeWitt Clinton için çalışıyormuş, düşünsene! Zavallı ihtiyar. Sanırım biraz sersem bir adam. Bazen, beni DeWitt zannedip, bir

şişe viski getirdiği oluyor; sırf bana saygı duymasını sağlamak için içiyormuş gibi yapıyorum."

Albay ofiste neler olup bittiğini sordu bana. Hâlâ dava özeti üzerinde çalışıyor olmasına rağmen, bir daha Reade Street'e gelemeyeceğini ya da bir mahkeme salonuna ayak basamayacağını kabul etmekten başka çare yok. Akıl almaz bir durum ama, Aaron Burr sonunda yatalak oldu çıktı.

"Ziyaretin için hazırlık yapıyordum." Kanepenin yanındaki zemine bir yığın belge ve gazete kupürü saçılmıştı. "Sam Swartwout'a da danıştım. Pek fazla bir yardımı dokunduğundan değil. Onun hafızası benimkinden de beter. Ama Batı'daki kardeşi John'a yazdığı mektupları buldu Sam ve onlar işimize yarayacak."

Bu arada Bayan Keese içeri daldı; yemek yemeyi reddeden kiracısını beslemek istiyordu. "Onun burada kalmasının, bizim için ne büyük bir onur olduğunu bilemezsiniz, Bay Schuyler!" dedikten sonra bir savaş narası atarak çıktı odadan.

Burr'ın, Bayan Keese'e verdiği tepki alaycıydı. "Kadınlar, hayatımda hep önemli bir rol oynamışlardır; keşke bunu özgürce anlatabilseydim; fakat, terbiyem buna el vermiyor. Hiçbir zaman, önce öpüp sonra bunu yayınlayan Hamilton gibi olmadım ben."

Sonra da otuz yaşlarındayken yapılmış bir minyatürünü gösterdi bana Albay. "Geçenlerde ölen bir hanımefendinin malıydı bu. Bana oğlu gönderdi."

Eğer minyatür doğru söylüyorsa, Albay olağanüstü yakışıklıymış: dolgun dudaklı, düz burunlu, hülyalı iri siyah gözleri olan bir adam. Neyin hayaliyle dumanlanmıştı peki bu gözler?

Aklımdan geçen bu soruyu, Albay'a da sordum. Sorum karşısında şaşkınlığa düşmüştü. "Hülyalı mı? Öyle miyim? Öyle miydim?" Gözlüklerini takıp minyatürü yakından inceledi. "Hayır. Yalnızca sanatçının yorumu bu. Ya da senin..." Gözlüklerini çıkardı Albay. "Hayır, ben hayal kurmam. Karakterime uygun değil. Ben... yaparım. Risk alırım. Hiçbir zaman bir yerde uzun süre kalamazdım. Her zaman hareket halinde olmak, bir şeyler yapmak isterdim." Sustu Albay. Theodosia'nın portresine dokundu. "Hasta olan annesinden uzakta olduğum zamanlarda, neden diye düşünürdüm; yakında ölmüş olacak. Eve git, derdim kendime; imkânın varken onunla beraber ol. Ama yapmakta olduğum işleri bırakamazdım ve öldüğünde de yanında değildim. Ancak, sürekli hareket halinde olmasaydım, onunla geçirmiş olduğum zamandan altı sene daha fazlasına sahip olabilirdim."

Albay, minyatürü yüzüstü kapatarak, kızının masanın üzerindeki portresinin önüne bıraktı. "Gelelim büyük Amerikan komedisine: 'Aaron Burr'ın Vatana İhaneti.'"

Aaron Burr'ın Hatıraları – On Yedi

Sam Swartwout ve bir uşakla beraber, 1804 Ağustos'unda Philadelphia'dan ayrıldım; R. King kimliğine bürünerek (Weehawk'taki Heights'ın eski sahibi, iyi niyetli Tory Rufus King'in anısına gösterdiğim bir hürmetti bu) Georgia'ya gittim.

Londralı bir tüccarmışım gibi davranıyordum (Georgia'nın yerlilerinin anlayamadığı aksanımı açıklamak için böyle yapmak zorunda kalmıştım). Sonra da neredeyse St. Augustine'e kadar Doğu Florida'nın iç kısımlarına doğru ilerledim. Bu yörelerin sakinleriyle konuştum. Ülkenin nabzını tutuyordum. Çok ilginç şeylerle karşılaştım. Örneğin, en hoş İspanyol hanımlarının bile hiç gizlemeden sigara içtiklerini biliyor muydunuz? Kızım için bir günlük tuttum; ama onunla beraber bu günlük de kayboldu. Haritalar çizdim. Sonuç olarak, konakladığım bir çiftliği harap ederek, on dokuz siyahın ölümüne ve ev sahibimle oturduğumuz verandanın denize uçmasına yol açan bir kasırga sırasında neredeyse ölüyor olmama rağmen, bu yöredeki zamanımı iyi değerlendirdim. Kötü bir kabus ya da bir gece önce yediğim kızarmış timsah eti yüzünden görmüş olduğum o korkunç kabusun devamı gibiydi bu kasırga.

Washington'a geri dönerken takma isim kullanmayı bıraktığımda, hayretler içinde geçtiğim her yerde coşkuyla karşılandığımı gördüm. Ne de olsa, düelloya karşı bir hassasiyetleri yoktu Güneylilerin ve Hamilton onların kahramanı değildi.

Savannah'da Georgia Valisi'yle bir akşam yemeği yedim. Yemek yediğimiz mekânın penceresinin altında birdenbire bir bando çalmaya başladı.

"Bu sizin için, Sayın Vali" dedim.

"Hayır, Albay, Başkan Yardımcısı için." Ve gerçekten öyleydi de.

Raleigh, Kuzey Carolina'da, şehrin *zenci* halkı tarafından sevinçle karşılandım. Bana gösterdikleri bu ilgiyi, güneşin, zaten esmer olan tenimi dört yüz millik kano yolculuğundan sonra parlak bir quadroon* sarısına çevirmiş olmasına bağlayabilirim yalnızca.

Ekim'in sonlarına doğru, düşman bölgenin başkenti, Hydrabaşlı** –hayır, bu abartı olur– tek bir Jefferson başlı ve hepsinin de adı James olan bin kollu ahtopot Virginia cuntasının anası Richmond'a varmıştım!

Richmond'taki bir tiyatro oyununda, şehrin (beyaz) ileri gelenleri, beni salonun girişinde tanıyarak, alkışlamışlardı. Zannedersem, baş ahtapota bildirilmiştir bu coşkulu karşılama.

Kasım başında, Senato'ya başkanlık etmeye hazır bir şekilde Washington City'de ortaya çıktım. Bazıları, New Jersey'de cinayetle suçlanıyor olduğumdan, anayasal görevlerimi üstlenmemin kaba bir davranış olduğunu düşünmüştü. Ama vicdanlı bir devlet memuruydum ben. Ayrıca, New Jersey'e giderek, yargı önüne çıkmaya kararlı olan, mesuliyetlerini ciddiye alan bir vatandaştım; ta ki Bergen Country yargıcının, derhal asılmadığım takdirde Bergen'de kıtlık, Hoboken'de de salgın hastalıklar başlayacağını alenen ilan ettiğini öğreninceye dek. New Jersey benim için büyüsünü kaybetmişti artık. Bu arada, Jefferson tarafından yönlendirilen bir grup senatörün, hakkımdaki suçlamaları düşürmesi için New Jersey Valisi'ne müracaat ettiğini öğrenme mutluluğuna eriştim. Jefferson neden böylesine iyi davranıyordu? Beni sevdiğinden mi? Adalet duygusu yüzünden mi? Ya da şeref? Bunlardan hiçbiri değildi. Başı beladaydı ve yardımıma ihtiyacı vardı.

Başkan'ın köşküne ilk olarak, Senato'nun toplandığı 5 Kasım'dan iki hafta sonra davet edildim. Başkan'ın ulağı, izimi sürerek, İngiliz Elçisi'nin evinde –gerçi, evlerinde demek daha doğru olacak– yakalamıştı beni. K. Street'te tuğladan yapılmış iki ev alarak, bunları elinden geldiğince şık bir sefarete dönüştürmüştü Merry.

Şöminenin başında çay servisi yapan Bayan Merry gayet iyi görünüyordu; Jeffersonitis'inin yeni belirtisi hepimizi pek eğlendirmişti (her zamanki gibi, hükümdarım hakkında söylenen nahoş sözleri duymazlıktan geliyordum).

* Quadroon: Bir beyaz ve bir mulattonun kanını taşıyan; zenci kanı taşıyan kişi. (ç.n.)
** Hydra: Yunan Mitolojisi'nde, kesildikçe yeniden çıkan pek çok başı olan, büyük deniz yılanı. (ç.n.)

Fakat, Bayan Merry'nin bahsedecek başka konuları da vardı. O öğleden sonra, Bay Colins ve genç Bay Roper'ın enfes hikâyesini anlattı bize. Alexandria yakınlarında bir malikânesi olan tuhaf, ihtiyar bir Federalist'ti Colins. Deli olduğu söylenirdi; fakat ben, insanların önünde *kaburga kemikleriyle* münakaşa etmesi dışında hiçbir delilik belirtisi görmemişimdir onda; ama eğer birinin karısıyla kavga etmesi delilik sayılıyorsa, o zaman hepimize yetecek kadar tımarhane yok bu dünyada. Roper ise, Alexandria'da yaşayan ve Colins'in en sevdiği yeğenine kur yapan genç bir avukattı. Roper'in gözü, kızın parasındaydı; fakat bu paraya ulaşabilmek için öncelikle yaşlı Bay Colins'i tımarhaneye kapatmanın bir yolunu bulmalıydı.

"Bay Roper'ın önüne engeller çıktı!" Bayan Merry'nin kaba, neşeli sesi bir papağanınkini andırıyordu. "Dün kendisini ziyaret eden Roper'a, 'Senin deli olduğunu söylüyorlar bana!' demiş Bay Colins. Ev sahibine aynı şeyi söylemek için gelmiş olan zavallı delikanlı hayrete düşmüş! 'Ama ben hiç de deli değilim, Efendim.' 'Fakat, Bayım' demiş ihtiyar Bay Colins, 'deli olduğunuz herkesçe biliniyor. Çok şükür, bu hastalığın, zamanında bizzat İngiltere Kralı'na da pek iyi gelmiş olan fevkalade bir tedavisi var; bu da kırbaçlanmak.' Bunun üzerine, ortaya çıkan iriyarı iki köle, genç Bay Roper'ı yakalayıp, zorla pantolonunu aşağı indirerek, merhametsizce dövmüş!" Bayan Merry'nin gülmekten gözleri yaşarmışken, evin kahyasının eşlik ederek, "Ekselansları Başkan'dan, Albay Burr için" diye takdim ettiği Başkan'ın ulağı odada belirdi.

Ulak bana bir not uzatarak geri çekildi.

"Öyle görünüyor ki, Albay Burr, apar topar Başkan'la buluşacaksınız." Bayan Merry haklıydı. Fakat bu özel, apar topar buluşma, sosyal değil, siyasiydi.

Ertesi gün, Jefferson'la baş başa bir akşam yemeği yedik (ana öğününü her zaman saat üçte yerdi). Jefferson'ı görmeyeli neredeyse bir yıl olmuştu ve onu biraz bitkin bulmuştum: Saçları ağarmıştı; gözleri yorgun ve donuktu; tilkiyi andıran burnunun ucuysa, tuhaf bir sebepten ötürü tıpkı kaymaktaşı gibi hafif saydamlaşmış görünüyordu. "Saray" hâlâ tamamlanmamıştı; soğuk, cereyanlı ve boştu. Ama özel yemek odası rahat ve özgündü; Jefferson, misafirlerin kendi servislerini kendilerinin yaptığı bir dizi git gel dolap kurmuştu.

"Hizmetkârların olmadığı bir hayat" diye gözlem yapan ev sahibim, "son lüksümüz... olduğu kadar, ilk mahrumiyetimiz de" diye hemen ilave etti.

"Konuşulanları dinliyorlar" diyerek, katıldım Jefferson'ın söylediğine.

"Aynı zamanda konuşuyorlar da. Gerçi, burada konuşulan herhangi bir şeyi yayınlanmış olarak görmekten mutluluk duymayacağımdan değil ama." Tıpkı bir saatin saat başı çalması gibi, Jefferson'ın da sürekli kendini üstün gösterecek bir şeylere parmak basmak gibi bir derdi vardı ve tıpkı bildik bir saat söz konusu olduğunda, insan o saatin vuruşunu nasıl ancak endişeli olduğu zamanlarda duyarsa, ben de, itiraf ediyorum ki, o gün endişeli olduğumdan, saatin kaç olduğunu öğrenebilmek için telaşlanıyordum.

O günkü mükemmel yemekle ilgili olarak, içtiğimiz Fransız şarabının yalnızca içiminin çok güzel olmadığı, ayrıca hemen nasıl şarap yapılacağı üzerine bir ders dinlememe de yol açtığı dışında hiçbir şey hatırlamıyorum. Tarihi kayıtlar için burada şunu da ifade etmek isterim ki, bu dersin şekli, nasıl şarap yapıldığıyla ilgili bir ders verilmekle onurlandırıldığım son seferden beri hiçbir değişikliğe uğramamıştı. Jefferson, aklını da kemanı gibi kullanıyordu; ikisinde de eski melodilerden hoşlanıyordu.

Yemekte daha önce hiç görmediğim harikulade bir tatlı vardı; hamurdan yapılma *sıcak* bir kabuğun içinde servis edilen dondurmadan oluşan bir tatlıydı bu.

New York'ta kaybetmiş olduğum seçimden hiç bahsetmedik. Jefferson'ın söylediği deneme kabilinden, "New Jersey'deki problemlerinizin pek yakında çözüme kavuşacağını duydum" cümlesi dışında, Hamilton'ın hiç bahsi geçmedi. Merrylerin çok eğlenceli insanlar olduğunu düşünüyormuş gibi davrandı Jefferson. "Londra'daki ajanlarımın birinden duyduğum kadarıyla, Dışişleri Bakanlığı'ndaki katipler Bay Merry'yi, *Toujours Gai** olarak bilirlermiş." Jefferson, böyle şeylerin eğlenceli olduğunu deneyimlerinden biliyordu ve benim de buna tepki vereceğimi bildiğinden, bir görev bilinciyle duyduğu bu şeyi tekrar etmişti bana. Eğer karşısında ben değil, Jonathan Edwards olsaydı, "Samuel'den" bir alıntı yapacaktı.

* Fr.: Her zaman neşeli. (ç.n.)

Jefferson kibarca Güney'deki maceralarım hakkında sorular sordu. Doğu Florida'ya yaptığım kısa ziyaret süresinde, dünyanın o bölgesinde yaşayan insanların bağımsızlıklarına kavuşma vaktinin geldiğini düşündüğümü söyledim ona.

Jefferson bana hak verdi. "Aslına bakarsanız, Kongre'den çıkardığımız yasa ve idari düzenlemeyle, onlara bağımsızlıklarını *zaten* verdik; fakat korkarım ki İspanya'yla yapılacak bir savaş –ya da başka bir satın alma girişimini– dışında hiçbirşey, hakkımız olanı elde etmemizi sağlamayacak."

"Bir savaş başlatmak için elimizde pek çok fırsat olduğu gözüküyor."

Fakat Jefferson attığım oltaya takılmamıştı. Bunun yerine, Bonapart'la ve İngiltere'yle olan sorunlarından bahsetmişti. Sonra, o enfes tatlı, bizzat evin Fransız kâhyası tarafından ikinci kez masaya getirildiğinde, asıl konusuya geldi Jefferson.

"Anayasa'mızın yapısının sizi ne kadar ilgilendirdiğini öğrenme fırsatım hiç olmadı, Albay."

"Bu konuda Hamilton da aynı görüşü dile getirmişti. Bu konuda kaçak güreştiğimi düşünürdü."

"Sanıyorum, bir tek bu konuda Hamilton'a benziyorum." Jefferson'ın gülümseyişi, bir dizi sarı dişin kısacık bir sergilenişinden ibaretti; çoğu erkeğin dudakları pembe ya da kırmızıyken, Jefferson'ınkiler maviye çalan gri rengindeydiler. Sanırım onu, bir zamanlar gürül gürül yanan bir ateşin son külleri gibi gösteren, kış mevsimiydi. Yumuşak, ince, beyaz, o kırmızı saçlı tilki gibi adamdan, kararmış tunç rengi çillerden başka hiçbir iz kalmamıştı sanki.

"Aslında hiçbir zaman tamamlanmış bir çalışma olarak görmedim Anayasa'yı."

"Size katılıyoruz... size katılıyoruz!" Fazla anlayışlıydı Jefferson.

"Ya geliştirilecek ya da yürürlükten kaldırılacak."

"Benim fikrim..."

"Anayasa'da gördüğüm iki zayıf nokta var. Birincisi, her eyaletin, Birlik'le olan bağlarını feshetmek gibi sözde temel bir hakka sahip olması" dedim ve sustum.

Jefferson şaşırmış... hayır, utanmış görünüyordu. New England'lı Federalistler ya da Merry'yle olan ilişkim konusunda neler duymuş olduğunu bir tek Tanrı biliyordu. "Bu söylediğinizden, her hangi bir eyaletin Birlik'ten ayrılma hakkını temel bir hak olarak kabul etmediğinizi mi anlamalıyım, Albay?"

"Evet, Efendim, bunu kabul etmiyorum."

"Fakat, on üç egemen eyalet kendi özgür iradesiyle bir araya geldi ve..."

"Bu düşüncenin altında yatan mantığı biliyorum." Eğer Jefferson'ın bu kadim dersini bir kez daha dinlemek zorunda kalırsam, kahrolacaktım. Bu konuda mantıklı olamıyordu Jefferson. "Benim işaret ettiğim tek nokta, eğer her bir eyalet, arzu ettiği herhangi bir federal kanunu hükümsüz kılmaya hakkı olduğunu düşünürse, hiçbir anayasanın etkili olamayacağı. Ayrıca, her eyalet, Birlik'ten ayrılmanın hakkı olduğunu düşündüğü sürece, önünde sonunda bir ya da daha fazla eyaletin gerçekten ayrılacağını ve sonunda ortada Birleşik Devletler diye bir şeyin kalmayacağını da düşünüyorum."

"Yine de hepimiz Amerikalı... kardeşler olmasak bile, kuzenler olacağız." Alışılmış fikriydi bu, Jefferson'ın.

"Kuşkusuz. Ama siz, Anayasa hakkındaki görüşlerimi sordunuz bana ve ben de size, Anayasa'nın vahim zayıflıklarından biri olduğunu düşündüğüm noktayı söylemek zorundayım."

"Bense, parmak bastığınız noktanın Anayasa'ya özgü bir güç, Anayasa'ya içkin bir güç olduğunu düşünüyorum."

"Öyleyse, kendi eyaletlerini diğerlerinden ayırmak isteyen New England'lı Federalistlere kuşkusuz hak veriyorsunuzdur?"

Hatalı olduğu zamanlarda –ya da kaygan bir zemin üzerindeyse– her zaman soğukkanlı davranırdı Jefferson. Gülümseyerek, "O beyefendiler hakkında ara sıra belirli raporlar alıyorum" dedi. Bu konuda ılımlı görünüyordu. "Madison, bu konuyla şu andakinden daha çok alakadar olmam gerektiğini söylüyor. Ama benim takındığım tutum şöyle; eğer Senatör Pickering ve diğerleri, eyaletlerinin halkını Birleşik Devletler'den ayrılmaya ikna edebilirlerse, kuracakları yeni konfederasyona ilk dost elini uzatan ben olurum."

"Fakat, Pickeling'in etrafındakilerin bir çoğunluğa hâkim olamayacaklarını biliyorsunuz elbette..."

"New England hakkında pek az şey biliyorum; ama bildiğim şeylere de büyük hayranlık besliyorum." Tıpkı ipek gibiydi Jefferson. Büyükelçilik günlerinde nasıl bir tavır sergilemiş olduğunu hayal edebiliyordum. "Söz konusu olan, bir ilke. Ve ben de bu ilkeyi destekliyorum; her eyalet, diğerleriyle ilgili olarak dilediği şeyi yapabilir."

"Peki, ya Louisiana? Farz edin ki, New Orleans halkı bizimle birleşme aleyhinde ve Fransa'yla ya da İspanya'yla birleşmek ya da bağımsızlık *için* oy kullanıyor?"

Tamamıyla aşina olduğu bir edayla sergilenen böylesi bir değişikliği beklemiyordu Jefferson. Bir an ne diyeceğini bilemedi. "Orayı satın aldığımızı ve bölge sakinlerinin çok farklı insanlar olduğunu düşünürsek..."

Evin kâhyası tam bu sırada tekrar salona girdi (Jefferson'ın, yeni bir tabak ya da konunun değişmesini istediğinde gizlice bastığı bir zil mi vardı yoksa?) ve son zamanlarda Washington City'de pek tutulan, bir çeşit şarap olan şampanyayla doldurdu kadehlerimizi. Konu değişmişti. "Anayasa'da *ikinci* bir vahim zayıf nokta daha buluyordunuz?"

"Bu zayıflığı ille de vahim olarak tanımlamak zorunda değiliz" diyerek söze girdim; fakat bu ikinci zayıf noktanın, benim gözümde, başkana verilen imparatorlara özgü yetkiler olduğunu söyleyerek, sicil defterimi daha da karalamak niyetinde de değildim. Bunun yerine, yapmam gerekeni, yani kibar olan şeyi yaptım. Ona duymak istediğini söyledim. "Yargıya verilen yetkiler."

İhtiyar yüzü aydınlanmıştı. Bu konuda hemfikirdik. Arkadaştık artık. Bana güvenebilirdi. İçini dökmeye başladı Jefferson; mahkemelerden ne kadar korktuğunu, özellikle de John Marshall gibi bir monokratın ellerinde olan Yüksek Mahkeme'den ne denli çekindiğini anlattı bana. "Aslında, mesele çok basit! Mahkemelerin, Kongre'nin çıkardığı kanunları yürürlüğe koymama hakkı olduğuna inanıyor Marshall. Bunu kabul etmek mümkün değil! Hükümet sistemimizin tam kalbine yapılmış bir saldırıdır bu! Hem, Tanrı aşkına, yargıçların ömür boyu görevde kalabilmeleri de neyin nesi. Bu tür bir memuriyet süresi, zorbalığa açık bir davettir!"

Planını dolaysız bir şekilde (tabii, Jefferson'ın standartlarına göre) anlattı bana. Samuel Chase, Yüksek Mahkeme yargıçlarından biriydi. Kürsüsünden sık sık, Cumhuriyetçiler ve kendi tabiriyle onların "yığınların hâkimiyeti" aleyhinde uzun konuşmalar yapmaya meraklı, yaşlı, çok zeki ve saldırgan bir Tory'ydi. Ayrıca, Callender'ın Jefferson'ın emrinde çalıştığı günlerde, bu gazeteciye eziyet etme zevkine de erişmişti Chase. Sonuç olarak, o yılın başlarında, Temsilciler Meclisi tarafından (Jefferson da bu işin içindeydi) Anayasa'nın suçlanabileceğini söylediği, "ağır suçlar ve müessir fiiller" dışında her şeyle suçlanmıştı Chase; tarafgirlikle, adaletsizlikle, kötü tavırlar sergilemekle... suçlu bulunuyordu. Şimdiyse, bu yargıç Senato tarafından yargılanacak ve ben de bu kuruma baş-

kanlık eden devlet memuru olarak, yargıç konumunda olacaktım. "Demokrasimizin gelecekteki gidişatını belirleyecek bir davanın idaresi size düşüyor, Albay."

"Elbette, tarafsız olacağım..."

"Elbette. Ama umuyorum, Yargıç Chase'e karşı değil, yargının, yasama organına zaruri itaati ilkesine karşı taraflı olacaksınızdır. Yargıçların, halkın isteği doğrultusunda görevden alınabileceğine dair bir örnek oluşturmak zorundayız."

"Fakat, ya Anayasa!"

"Hâlâ düzeltilmesi gerekiyor. Ama şimdilik Yasama Meclisi'nin üstünlüğünü sağlamakla yetinmeliyiz."

"Öyleyse, gerekli olduğu durumlarda kendinizi Başyargıç'tan kurtarabileceğiniz anlamına geliyor bu." Açıkça telaffuz edildiğinde asıl mesele buydu işte.

"Bunu, elbette Bay Marshall'ın gelecekteki davranışları belirleyecek." Jefferson'ın sesi yumuşak ve dingindi. "Zannedersem, Yargıç Chase'i görevinden aldığımız takdirde, Bay Marshall ciddi olduğumuzu anlayacak ve davranışlarını da buna göre şekillendirecektir. Bu dünyada, tek bir uyarının kâfi geldiğini görmüşümdür hep."

Jefferson'ın, ilke dediği bu şeyi onayladığımı düşünmesine izin verdim. Aslında her zaman hükümetin diğer iki kolundan bağımsız olan bir yargıyı tercih etmişimdir ve yaşam boyu memuriyetin, yetersizliği korumaya ve artırmaya yatkınlık göstermesine karşın, ülkenin yüksek ve düşünceli bir mahkemesini, hükümdarın kinciliğinin ve ayaktakımının tutkularının ötesine yerleştirmek gibi mükemmel bir erdemi olduğunu da düşünmüşümdür.

Duruşma hazırlıklarının yapıldığı önümüzdeki üç ay boyunca, Jefferson'ı son dört yıldır gördüğümden daha fazla gördüm. Haftada en az iki gece birlikte yemek yiyorduk. Genellikle yalnız buluşuyorduk. Duruşmayı nasıl idare edeceğim konusunda pek çok önerisi oluyordu Jefferson'ın. Davanın savcısı Roanoke'li John Randolph'tan oldukça çekiniyordu. "Zavallı Randolph bu günlerde pek kendinde değil..." Aklı iyice karışmış gibi görünüyordu Jefferson. Randolph, planladığı gibi gitmeyen bazı toprak spekülasyonları yüzünden oldukça sarsılmıştı; bu yüzden de pek rahat değildi.

"Kendinde olduğu zamanlardaki halinin de, bir duruşma süresince pek işe yarayacağını sanmadığımı söylemem gerek." Cinsiyeti belirsiz, tuhaf, uzun bacaklı Randolph'u her zaman eğlenceli

bulmuşumdur ben. Bazıları onun erkek olmaya karar veren bir kadın olduğunu düşünüyordu. Her ne karar vermiş olursa olsun, sonuçta, yüzünde hiçbir sakal belirtisi yoktu; tuhaf şekilde kırışmış olan cildi yağlıydı; uzun, güzel parmakları, konuştuğu zamanlarda hep hareket halindeydiler; sesiyse tiz fakat kilise korosunda söyleyen bir oğlanınki kadar berraktı. Üzerinde avcı elbiseleriyle Meclis'teki sütunlardan birine yaslanmış, bir kölenin getirdiği brendisini yudumlarken, Cumhuriyet tarihinde eşi benzeri bulunmayan bir retorikle saatlerce konuşarak, alaycılığı ve zekâsıyla cezbederdi herkesi. Bir bakıma, onun toplum içindeki konuşmalarının, kuzeni Jefferson'ın özel konuşmalarından pek farkı yoktu; fakat Jefferson, kurnazca sunulan yenilikleri ve mübalağalarıyla arkadaşları arasında ışıldarken, John Randolph, tıpkı bir Çin havai fişek gösterisi gibi toplum içinde parlardı. Aklıma gelmişken, bir de, sözde Pocahontas'ın soyundan geliyor oluşuyla her nedense son derece kıvanç duyardı.

2 Ocak 1805'te, Warren Hasting Duruşması sırasındaki Westminster'ın bir kopyasına dönüştürdüğüm Senato'daki oturuma çağrıldı Yargıç Chase. Madem pek yakında nasıl bir Cumhuriyet'imiz olacağına burada karar verecektik, ortamın etkileyici olması gerektiğini düşünmüştüm. Duvarlar kızıl domasko kumaşlarla kaplanmış; senatörler de solumda ve sağımda tıpkı yargıçlar gibi sıralara dizilmişlerdi. Seçkin konuklarımız içinse fazladan bir balkon yaptırmıştım. Salondaki iki şöminenin bacalarının bile temizlenmesi emrini vermiştim ve oda ilk defa, dumanla kaplanmadan ısınabilmişti.

Yargıç Chase ortaya çıkmadan hemen önce, onun için odadaki merdiven boşluğuna yerleştirilmiş olan koltuğun kaldırılması emrini verdim. Gayet net bir şekilde, "Bırakalım da oturacağı yeri kendisi bulsun" dedim teşrifatçıya. Birkaç Federalist senatör, ıslıklarıyla protesto etti beni.

Sonunda, uzun ve buyurgan bir endamı olan, nefretle dolu Yargıç Chase, Senato'ya vardı. Bağımsızlık Bildirisi'ni imzalayanlardan biriydi Chase. Onu Yüksek Mahkeme'ye atayan George Washington olmuştu. Marshall'dan sonra ülkenin, en huysuz olmakla beraber, en parlak yargıcıydı. Ayrıca, verdiği meşhur kararlardan biriyle, Jefferson'ın inkâr etmeyi arzuladığı ilkeyi bizzat dile getirmişti: "Yasama gücü üzerinde yazılı olmayan, içkin kısıtlamalar vardır." Kendisini ve bu konuyu çok ciddiye alıyordu Chase.

Yargıç Chase etrafına bakındıktan sonra, "Ayakta mı duracağım, Bayım?" dedi.

"Sanık madem ayakta durmak istemiyor, ona bir sandalye getirin." Sonra da Federalist senatörlerden birine, Lordlar Kamarası'nda sanığın kendini her zaman dizlerinin üzerinde takdim ettiğini söyledim. Tahmin ettiğim gibi yorumuma çok içerlenmişti: Federalistler benim, tamamıyla Jefferson'ın kuklası olduğumu düşünüyorlardı artık. Jefferson da öyle düşünüyordu.

Yargıç Chase savunmasını hazırlamak için daha fazla zaman istedi. Ona, öyleyse Şubat'ın 4'ünde tekrar buraya dönmek zorunda olduğunu söyledim.

Jefferson çok sevinçliydi. "Şimdiden savunmaya çekilmek zorunda kaldılar. Çok ustaca davrandınız."

Ona, "Teşekkür ederim, Efendim" dedikten sonra, üvey oğlum J. B. Prevost'un New Orleans'taki Yüksek Mahkeme'nin yargıçlığına; kayınbiraderim Josef Brown'ın Louisiana Bölgesi Eyalet Genel Sekreterliği'ne ve General James Wilkinson'ın da Louisiana Bölgesi Valiliği'ne getirilmesini istediğimi söyledim.

"*Bütün* istedikleriniz bunlar mı?" Jefferson şaşkınlığını gizlemek için, alaycı olmaya çalışıyordu. Kendisiyle böyle açıkça pazarlık edilmesine alışkın değildi.

"Orleans Valisi Claiborne'u benim yerime geçirirseniz mutluluğum tamamlanmış olacak. Fakat, sanıyorum ki, bu mümkün değil."

Jefferson doğrudan doğruya gözlerimin içine baktı; nadiren yaptığı bir şeydi bu. Aramızda, şu meşhur kopya makinasının yeni, başka bir modeli duruyordu.

"Askeri ve sivil yetkileri birleştirmekten hoşlanmıyorum..."

"General Wilkinson, şimdiye kadar gördüğüm en *sivil* general; onu uzun zamandır tanıyorum. St. Louis'de bizim için bir güvence olacaktır."

"Kendiniz için hiçbir şey istemiyor musunuz?"

"Hayır, Efendim."

"Görev süreniz... dolduktan sonra nereye gideceksiniz?"

"Batı'ya. Belki de Kentucky'e. Orada topraklarım var."

"Yani New York'a geri dönmeyeceksiniz?"

"Sanmıyorum. Ayrıca, geri dönmek için herhangi bir sebebim kalmadı. En azından şimdilik" diye dikkatlice ilave ettim. Sanıyorum, herkesin bildiği şeyi Jefferson da biliyordu: Richmond Hill ve içindekiler, borçlarımı ödeyebilmek için kısa süre önce açık art-

tırmayla satılmıştı. Yalnızca şarap mahzeni ve kütüphaneyi elimde tutabilmiştim.

Jefferson sonradan, bu sıralarda benim kendisinden hükümet içinde bir atama talep ettiğimi, onun da benim bu isteğimi reddettiğini iddia etti. Bu, onun olağan ikiyüzlülüğünden bile beklenmeyecek bir hareketti. Kendim için hiçbir şey istememiştim; çünkü hiçbir şeye ihtiyacım yoktu (ya da ben öyle zannediyordum). Jefferson siyasetten ve istediğini satın alma işinden çok iyi anlıyordu; ayrıca her türlü hilenin uzağındaymış gibi bir görüntü vermeyi de pek iyi biliyordu. Hiçbir itirazda bulunmaksızın, ona Yargıç Chase'i ve Yüksek Mahkeme'yi mahvetmekte yardımcı olmam karşılığında, istediğim üç atamayı da gerçekleştirdi Jefferson. Verdiği rüşveti kabul ettim ve sonra da, düşmanca bir gazetenin tabiriyle duruşmayı "bir meleğin asaleti ve tarafsızlığıyla; ama bir şeytanın katılığıyla" idare ettim.

Tahmin ettiğim gibi John Randolph savcı olarak bir felaketti. Hiç hukuk bilgisi olmadığı gibi, içinde bulunduğumuz durumda, onun küfürbazlığı için fazla bir ortam da yoktu. En azından, kürsüde ben olduğum sürece. Sonunda darmadağan oldu ve son konuşmasını kekeleyerek, iç çekerek ve inleyerek ziyan etti. Duruşma bittiğinde hepimizi, "sizlerin ve benim çektiğimiz eziyetlerin son günü" dolayısıyla kutladı. Bu bir beyefendiye yakışan bir davranıştı.

Çoğunlukla tarafgirlerin oylarıyla, hakkında gerçek bir dava açılmadığı gibi mükemmel bir sebep gösterilerek, beraat etti Yargıç Chase.

Duruşmadan bir gün sonra, 2 Mart 1805'te, yaklaşık olarak öğleden sonra saat birde, Senato'ya başkanlık ediyordum. Senato'nun içi, hâlâ şaşaalı kızıl bir saray gibiydi. Fakat benim boğazım şişmiş, hafif ateşim çıkmış ve içim büyük bir gitme arzusuyla dolmuştu.

Tartışmaya verilen ilk arada, sessizlik işareti vererek ayağa kalktım. Sanırım, bu kalkışı neyin takip edeceğini herkes biliyordu. Doğaçlama birkaç şey söyledim. "Hararetli" denen konuşmacılardan biri olduğum söylenemez; ama bu seferlik, dinleyicilerimi yönelmelerini istediğim istikamete çekmeyi gayet iyi becermiştim.

Konuşmamın konusunu, hâlâ dava nedeniyle süslenmiş vaziyette olan, bulunduğumuz odadan almıştım. Hepimiz, o odada beraberce tarih yazmış olduğumuzun farkındaydık. Bunu ve Anayasa'yı koruma ve savunma görevlerini hatırlattım senatörlere. "Bu

bina kutsal bir yer" dedim (kullanmış olduğum sözcükleri bire bir hatırlayamıyorum; çünkü bu konuşmanın yazılı bir kopyası hiçbir yerde yok), "kanunun, düzenin ve özgürlüğün kalesi; ve işte burada..." Geçici bir süre için olsa da benim çok önemli olduğunu düşündüğüm, senatörlerin sandalyelerinin düzenleniş biçimine işaret ettim: Senatörler bir ay boyunca, yalnızca Yasama Meclisi üyeleri gibi değil, yargıçlar gibi sıralanarak oturmuşlardı. "Burada, bu yüce sığınakta; eğer herhangi bir yerde olacaksa, evet tam burada, siyasi çılgınlıkların fırtınalarına ve ahlaksızlığın sessiz sanatlarına karşı direnç gösterilecek ve eğer Anayasa bir gün, Tanrı korusun, demogogların ve düzenbazların kutsal olan her şeye saygısız ellerinde yok olmaya mahkûm olursa, son nefesini verirken çekeceği ıstıraplara, bu zeminin üzerinde şahit olunacaktır."

Bir dinleyici grubunun dikkatini, daha önce hiç olmadığı –ve o günden sonra bir daha da olmayacağı– kadar üzerimde toplayabilmiş olduğumun farkındaydım.

"Bu yüzden şimdi hoşça kalınız diyorum sizlere, belki de sonsuza dek. Umuyorum, sizinle kurduğum ilişkilerle adil olduğumu ispatlayabilmişimdir. Fakat şayet herhangi bir durumda sizi gücendirdiysem, inanın ki, bu başarızlığım yalnızca insanidir; iyilik etme gayreti yoksunluğundan değil. Tanrı şu anda burada oturan ve bundan sonra bu odada oturacak herkesi kutsasın."

Capitol'ü, bir daha hiçbir zaman geri dönmemek üzere işte bu sözlerle terk ettim. Konuşmamın sonunda pek çok senatörün ağladığı söylendi sonradan. Elbette çok etkilenmiş olmalıydılar ki, oybirliğiyle, pek çok iltifatın yanında, "Başkan Yardımcısı'nın idaresini tamamıyla onayladıklarını" da ifade eden bir önerge sundular. Bu, tatmin ediciydi benim için. Sonraysa, bu sefer oybirliğiyle olmasa da (hitabımın etkisi geçmeye başlamıştı), hayatımın geri kalanında posta pulu ödemekten muaf tutulmama yönelik karar verdi Senato. Ancak, Temsilciler Meclisi bu kararı onaylamadı. Bu yüzden, o günden beri posta masraflarımı kendim ödüyorum.

Kısa bir süre önce, birisi, Senato'yu hangi "düzenbaza" karşı uyarmış olduğumu sordu bana. "Jefferson" diye cevap verince, şaşırdı. "Daha yeni, Anayasa'yı çökertme ve Yüksek Mahkeme'yi sarsma çabasına şahit olmadık mı? Eğer Senato onu durdurmasaydı, bunu başaracaktı da." Fakat, bunlardan hiçbiri efsaneye uymadığından, çoğu insan, Senato'yu gaspçı olan kendime karşı uyarmış olduğumu düşünüyor!

Dostlarımla vedalaşıp, yarım kalan ufak tefek işlerle ilgilenerek ve Batı'ya yapacağım seyahatin hazırlıklarını yaparak, iki hafta daha geçirdim Washington'da. Başkan'ı tekrar görmedim; ama arkadaşlarımın yeni görevlerine atandıklarını belirten bir haber yolladı bana.

Beni uğurlamak için veda partisi düzenlemek isteyenler, bu fikirden vazgeçirildiler. Siyasetten sessiz ve sakince çekilmek istiyordum. Önümdeki ihtimaller görünürde pek de parlak değildi. New York'a ya da New Jersey'ye geri dönemezdim. Richmond Hill'i kaybetmiştim. İflas etmiştim. Duldum. Kırk dokuz yaşındaydım. Yine de, büyük bir maceranın başlangıcında olduğuma inanıyordum. Tıpkı ikinci bir yaşam şansı tanınması gibiydi bu. Sabahın dördünde Philadelphia'ya doğru yola çıktığımda mutlu ve dünyadaki hiç kimseyi kıskanmayan bir adamdım.

Tamamıyla uyanık, heyecanlı ve beklentilerle doluydum; pranga, boyunduruk ve darağaçlarının önünden geçerken, şeytani Potomac'tan esen nemli ve soğuk rüzgârı bile canlandırıcı bulmuştum.

Otuz Beş

Bu öğleden sonra Bay Davis, yasal bir mesele üzerine konuşmak için Bay Craft'ı görmeye geldi. İşini bitirdiğinde, şimdi benim çalışmakta olduğum Albay'ın eski ofisine geldi.

"Hâlâ çalışmalarınızı devam ettiriyor musunuz?"

"Ya siz, sizinkileri?" Bay Davis'ten hoşlanmıyor olmam kaçınılmazdı sanırım; çünkü bu adam yalnızca beni kışkırtan kişi değil, aynı zamanda, bir şekilde rakibim de. Burr'ın hatıralarını hazırlama işini, en az yazacağım makale ve onun getireceği para kadar ciddiye alıyordum.

"Benimki yavaş ilerliyor." Albay ofisteyken, benim oturup Albay'ın söylediklerini dikte ettiğim sandalyeye oturdu Bay Davis. Ben de tıpkı Albay'ın yaptığı gibi ayaklarımı şöminenin parmaklıklarına uzattım.

Geçen hafta, tahmin edildiği üzere Whig'lerin vali adayı seçimi kaybetti. "Ama, gelecek yıl seçimleri ulus çapında kazanacağımızdan eminiz." Bay Davis her zaman iyimser biri olmuştur. "*Sizin* yardımınızla elbette." Sesindeki alaycı ton çok keskin değildi.

"Birkaç hafta içinde hazır olacağım." Aslında, asıl işi bitirdim. Şimdiyse iftira niteliğindeki üslûbu yakalamak için uğraşıyorum.

"Albay nasıl?"

"Morali iyi."

Bay Davis başını salladı; ya bu söylediğimi inkâr etmeye çalışıyordu ya da Albay'ın moralinin iyi olmasına şaşıyordu. Muğlak olmadığı görülmüş şey değildi. "Hayret verici bir insan Albay."

"İlk defa kim ateş etti?" diye sordum, "Burr mı, Hamilton mı?"

Bay Davis yine başını salladı. "Bunun cevabını kimse bilmiyor. Üstelik ben oradaydım da; çalıların arasından düelloyu izliyordum. *Sanırım*, Albay'dan bir saniye önce Hamilton ateş etti. İlk patlama sesiyle Albay'ın sallanmış olduğunu *biliyorum* –gözlerimi ondan ayırmıyordum– ve vuruldu diye korkmuştum. Ama sonradan, çizmesinin altında bir taş olduğunu, bu yüzden de dengesini kaybettiğini söyledi bana. Hamilton'ın atışının hedeften uzağa gittiğini de biliyoruz. Bana sorarsan, gözlerinin iyi gördüğünü sanmıyorum; bu yüzden de karşılaşmayı geri çevirmesi gerekiyordu. Neyse..." Bay Davis geçmişi düşünüp kederlenenlerden değildi. Albay'ın örneği bulaşıcı. Her zaman geleceği düşün.

"Peki, ilerde ne yapacaksınız, yani..." Bu seferki tonlaması hiç de anlaşılmaz değildi Bay Davis'in.

"Albay ölünce mi?"

"Bizim gibi Küçük Çete'den sağ kalanlar için düşünülemez bir şey bu."

"Bilmiyorum." Helen'le beraber Avrupa'ya gidip, hayatımı yalnızca yazarak kazanmaya çalışma planımdan hiç kimseye bahsetmemiştim.

"Avukatsınız, değil mi?"

"Henüz baroya kabul edilmedim."

"Ama edilebilirsiniz? Okumalarınızı tamamladınız mı?" Bay Davis'in tel çerçeveli gözlüklerinin arkasından görünen gözleri keskindi.

"Evet, kabul edilebilirim. Sanırım, edileceğim de."

"Bunu biliyor olmanız iyi. İngiltere'nin, esnafların memleketi olduğunu söylerler. Ee, biz de avukatların memleketiyiz. Bir avukat için her şey mümkündür. Geri kalanlarımız içinse her şey imkânsız." Sahneye yaraşır bir edayla iç çekti Davis.

Aslında, baroya giriş sınavına girip girmeyeceğime henüz karar vermiş değilim. Bay Craft, beni başarılı olacağım konusunda temin

ediyor. Fakat benim için, nefret ettiğim siyaset anlamına geliyor hukuk. Tıpkı bir aptal gibi Elhamra'yı ve Granada'yı düşlüyorum geceleri. Yıkık Mağribi bahçelerinde büyüyen vahşi gülleri. Sorrento –bu kelimeyi yazmak bile ne harika!– Yarımadası'nda, ay ışığı vuran, harabeye dönmekte olan bir villanın terasında, Helen ve beni, sadece ikimizi, hararetle tartışırken düşlüyorum.

Otuz Altı

Geceyi Albay'la geçirdim. İlk başlarda keyfi yerinde değildi. Dikkati dağınık görünüyordu; aynı soruları tekrar tekrar soruyordu. Sıradan haberleri öğrenmek istiyordu. Park Tiyatrosu'nda ne izlemiştim? Leggett'la beraber, başrolünde hiçbir oyununda Edwin Forrest'ın herhangi bir oyunda olduğu kadar başarılı olamayan Tyrone Power'ın oynadığı *Born to Good Luck'ı* izlemeye gittiğimi üç kere anlattım Albay'a. *Mirror*'ın editörünün ricası üzerine, Power'ın performansının bir eleştirisini yazmıştım. Gazetenin her zamanki eleştirmeni (ki yazılarına "Balkon Faresi" imzasını atar) hastalanmıştı. Belki... *dua ediyorum*, onun yerini almamı isterler de, bu gazetenin daimi Faresi ben olurum.

Yazmış olduğumuz ve çoktan, bir kere gözden geçirmiş olduğu hatıralarının son bölümünü verdim Albay'a. Genelde çıkardığım temiz kopyayı kontrol eder ama bu sefer istemedi. "Zihnimi toparlayamıyorum. Bayan Keese beni fazla iyi besliyor. Bana biraz şarap koysana. Genelde iyi geliyor şarap."

Albay'a bir kadeh şarap koydum ve gerçekten de işe yaradı şarap. "Mahzende, bir balya Federalist gazetenin altına gizlenmiş birkaç şişe şarap bulmuş uşak." Burr gülerek kadehini havaya kaldırdı. "Jon Jay'e, şükranlarımla."

Aklımda hâlâ Bay Davis'le aramızda geçen konuşma olduğundan, Albay'a baro sınavına girmem konusunda ne düşündüğünü sordum.

"Mutlaka girmelisin" diye heyecanla cevap verdi. "Her şeyden önce kolaylıkla belli nitelikler kazanırsın. Okumanı tavsiye ettiğim kitapların yarısından fazlasını okumamış olduğunu tahmin ettiğimden söylüyorum bunu."

"Ama avukat olmak istemiyorum."

"Kim ister ki? Demek istediğim ruhu olan hangi adam ister bunu? Canlı bir zihni öldürür hukuk. Özgünlüğü yok eder. Ama bir atlama tahtasıdır da..."

"Bay Davis de öyle söylüyor."

"Onu mu gördün?" Albay'ın kaşları çatılmıştı. "Zavallı Matt. Bitkin görünüyor, öyle değil mi? Yüzünün rengi her zamanki gibi griye çalıyordu elbette? Ama son zamanlarda hastalıklı bir *ton* almaya başladı bu gri. Eh, yaşlanıyor." Albay kıkırdadı. Sonra da: "Ayaklarımı şöminenin parmaklıklarından kaldırır mısın. Tutuşmuş olabilirler."

Dediğini yaptım. Bir İhtilal şarkısı olduğunu düşündüğüm bir şeyler mırıldandı. Gözlerini kapadı. Bizi yıllarca geriye götürdü sonra da.

Aaron Burr'ın Hatıraları – On Sekiz

Batı'daki planlarım iki varsayım üzerine kurulmuştu. Birincisi, İspanya'yla bir savaş çıkması ve böylece, bir ordu toplayarak Meksika'ya saldırma fırsatının elime geçmesiydi. İkincisi de, İspanya bir Fransa sömürgesi olduğundan ve Fransa da İngiltere'yle savaşta olduğundan, İngiliz donanmasının yardımını alacağımdı.

1805 İlkbahar'ında Washington'dan ayrıldığımda, Jefferson'dan New Orleans'taki Creole'lere kadar herkes, İspanya'yla Birleşik Devletler'in Florida'yı ele geçirmesini sağlayacak, Birleşik Devletler'in batı hududunu belirleyecek ve bana Texas ve Meksika'nın yolunu açacak bir savaşın çıkmasını beklemekle kalmıyor, bunu istiyordu da... İngiltere'ye gelince, Merry'yle Philadelphia'da görüşmüştüm (İngiliz Hükümeti, ona özellikle Washington'da yaşaması emrini vermediğinden Jefferson'ın sarayının kabalıklarından uzakta olmak için sefaretini Philadelphia'ya taşımaya karar vermişti).

Gece geç vakit, Charles Biddle'ın evinde buluştuk. Merry'nin işi başından aşkındı. "Hükümetime sizi desteklemeleri için tavsiyede bulundum."

"Önümüzdeki yılın Mart ayından önce harekete hazır olacağız, Sayın Elçi." Bu abartılı bir sözdü. Asıl planım, Mississippi baskınına gelecek sonbaharda başlamaktı.

"Emirleri beklemek zorundayım." Belirsiz davranıyordu Merry. Derken, Avrupa'daki durumu tartışmaya başladık; o günlerde herkesin yaptığı gibi, önceki yıl kendini Fransa'nın imparatoru ve neredeyse tüm Avrupa'nın efendisi ilan ederek, Fransız İhtilali'ni mahveden, olağanüstü maceracı Napolyon Bonapart'ı tartıştığımız anlamına geliyordu bu.

"Tüm dünyayı fethetmek niyetinde olduğu aşikâr." Merry başını salladı. "Tek bir insanın bu kadar güçlü ve böylesine şeytani olabileceğine inanmak güç."

"Dünyalar fethedilmek için oradalar." Konuyu hafife alıyordum ama, ciddiydim söylediğimde. Maceracı ve hayal gücü kuvvetli biri için her şeyin mümkün olduğu zamanlarda yaşıyorduk. Bonapart, kuşkusuz kötü bir şekilde, tüm bir kuşağa ilham veriyordu. Elbette, büyük oranda onun gösterdiği örnek sayesinde, ben de tüm İspanyol Amerikası'nın kurtarıcısı olarak görüyordum kendimi.

"Şimdi nereye gidiyorsunuz Albay?"

"Batıya, yeni Louisiana Valimiz General Wilkinson'la buluşmaya."

"Anlıyorum. Anlıyorum." Bence, entrikalardan, sırf entrika oldukları için hoşlanıyordu Merry. Çok şükür böyleydi; çünkü entrika çevirme kabiliyeti hiç yoktu. Olayların gidişatının göstereceği gibi, bu konuda bendeniz de çok kabiliyetsizdim.

Philadelphia'dan ayrılınca, Ohio River'dan geçerek Pittsburgh'a doğru ilerledim. On dokuz gün boyunca ıssız ormanların içinde at sürdükten sonra, nihayet Pittsburgh'a vardığımda, Wilkinson'ın daha gelmemiş olduğunu gördüm. Muhtemelen, muhakkak ki daha şişman olan General Knox'u saymazsak, tarihteki tüm generallerden daha yavaş hareket ediyordu Wilkinson.

Her nereye gittiysem hoş karşılandığımı çok sık tekrar etmemeye çalışacağım. Dünyada, her bir noktası benim için Cathay... yo, Cathay değil; Monticello, Virginia kadar yabancı olan bir yerde kahraman olarak görülmek tuhaf bir his!

O zamanlar tek zenginliği nehirleri olan kasvetli bir sınır kasabasıydı Pittsburgh. Bu nehirlerden birinde, bir öndeki yıl inşa edilmesi emrini vermiş olduğum, Nuh'un Gemisi'ne benzeyen bir tek-

nem vardı. Bu tekne evim, yirmi metre uzunluğunda ve beş metre genişliğindeydi. İki tane yatak odası ve içinde şöminesi de olan iyi döşenmiş bir mutfağı vardı. Ne yelkeni ne de kürekleri vardı; yalnızca Mississippi'den aşağı doğru süzülüyordu teknem. Bu süzülme, öylesine dinlendirici, öylesine sakinleştiriciydi ki, bazen, uyumadığımı, hâlâ var olduğumu kendime hatırlatmak için kendi kendime ismimi mırıldanmak zorunda kalıyordum.

Nehir boyunca süzülürken, suyun orta yerine geldiğimde Matthew Lyon'a rastladım. Önceleri Vermont'tan, şimdiyse Kentucky'den Cumhuriyetçi bir kongre üyesi olan Lyon, başkanlık seçimleri oylaması Meclis'e geldiğinde, beni Jefferson'a tercih etmiş; fakat kendi özel sebepleri yüzünden Jefferson için oy kullanmış ve bunun sonucunda da gereğince mükâfatlandırılmıştı. Teknelerimizi birbirine bağlayarak, Mariatta'ya kadar birbirimize arkadaşlık ederek ilerledik. Beni Tennessee Eyaleti'ndeki Nashville'e yerleşmeye ikna edebilmek için elinden geleni yaptı Lyon; bir dahaki Kongre'ye o eyaletten seçilebileceğim ve meclis başkanlığı elde edebileceğim konusunda temin ediyordu beni. Mümkün olan her kapıyı açık bırakmak istediğimden, az da olsa ilgileniyormuş gibi yaptım.

Mariatta'da benden ayrıldı Lyon. Ben de güneye doğru ilerlemeye devam ettim. Ertesi gün Blennerhassett's Island'da durdum. Burada Harman Blennerhassett adındaki romantik bir İrlandalı, vahşi tabiatın ortasında kendisine bir malikâne yaptırmış ve orada, çok hoş ve genç karısının eşliğinde hayaller kurmaya adamıştı kendini; karısı öylesine zekâ ve canlılık doluydu ki, görülmedik derecede geniş kulaklarını, fazla kalkık burnunu ve küçük çekik gözlerini fark etmiyordu bile insan; susamurununkini ya da buna benzer başka bir parlak nehir yaratığını andıran bir yüzü vardı aslında. Ancak çok iyi bir biniciydi; şiir yazıyor ve ezberden Shakespeare okuyabiliyordu.

"Kocam size tapıyor, Albay! Sizden bahsederken öyle şiirselleşiyor ki dili!" Adaya geldiğimi duyunca, beni karşılamak için koşarak iskeleye gelmişti Bayan Blennerhassett. Ben adadan ayrılmaya kalkınca da *en famille** bir akşam yemeği için ısrar etmişti.

* Fr.: Ailecek. (ç.n.)

"Bay Blennerhassett adada değil; fakat öyle olsa bile, sizin böyle gidivermenize izin verirsem, beni asla affetmez, bir daha asla konuşmaz benimle ve hiç durmadan konuşan bir adam için korkunç bir deneme olacaktır bu. Yemeğe kalın lütfen!"

Kaldım. Yemek iyi, misafirler tahammül edilebilir, Bayan Blennerhassett ise, ne zamandır konuşmaya hasret kalmış gibi görünse de eğlenceliydi. Ömrünü Ohio River'daki bir adada geçirmenin, hayatının rüyası olmadığı aşikârdı. Sonunda bu Kirke,* beni serbest bırakıp yolculuğuma devam etmeme izin verdiğinde vakit neredeyse gece yarısını bulmuştu. Geri geleceğime söz vermiştim.

11 Mayıs'ta, yaklaşık bin beş yüz nüfuslu canlı bir şehir olan ve yine çok hoş karşılandığım Cincinnati'ye vardım. Birleşik Devletler'in yeni Ohio Senatörü John Smith'i ziyaret ettim. Bu cana yakın kişinin, arka odasında New Jersey senatörlüğü görev süresi Mart ayında sona ermiş olan Jonathan Dayton'ın beni beklemekte olduğu büyük bir bakkal dükkânı vardı. Üçümüz, Indiana'da bir kanal inşa etmeyi hedefleyen bir projenin içindeydik (sonraları gerçekten de yapıldı bu kanal ama bizim tarafımızdan değil). Ayrıca, Meksika'yı bağımsızlığına kavuşturmak için başlatılan harekette de beraberdik.

Devasa peynir kutularının arasında ve füme jambonların altında dikkatle haritalarımızı inceliyorduk.

"Eli tüfek tutan ve evden uzaklaşmak isteyen, genç yaşlı herkesin desteğini alacaksınız." Senatöre benzeyen hiçbir tarafı yoktu Senatör Smith'in; iri ve sarışındı, kıyafetini temiz tutmak için bir çeşit iş önlüğü giymişti.

Dayton ise her zamanki gibi kurnaz ve yaratıcıydı. Tüm grubun içinde bana en yakın olan oydu; İspanyol ya da İngiliz otoriteleriyle işlerim olduğunda aramızda sık sık arabuluculuk yapmıştı. Diğer müttefiklerim arasında eski Kentucky senatörü John Brown ve yakında senatör olacak John Adair vardı. Askeri bir maceraya girişmeye, Jefferson'ın İspanya'yla bir savaşı kışkırtmayı tasarladığını ilk öğrendiğimiz, Jefferson'ın Gray's Ferry'deki çayırlarında yediğimiz akşam yemeğinden beri hazırdı Brown.

John Adair ise bir İhtilal kahramanı ve Kızılderililere karşı savaşmış, sakin –ve tabii ki senatörlere has– bir yaşama katlanamayan ünlü bir savaşçıydı. Pek çok Batılı maceraperest gibi, o da New

* Kirke: Odysseus'u adasına hapseden ve adamlarını domuza çeviren büyücü kadın. (ç.n.)

Orleans'ı fethetmeyi hayal etmişti. New Orleans, artık Jefferson tarafından satın alınmış olduğundan, güneye, Mexico City'ye kaymıştı hayalleri.

Planımız şöyleydi: Birleşik Devletler'in her bölgesinden gelen 5.000 kişilik bir askeri güç, Mississippi boyunca çeşitli noktalarda küçük gruplar halinde toplanacaktı. Şayet İspanya'yla bir savaş çıkarsa, hemen sınırdaki bir Amerikan ordusu gibi hareket edecekti bu adamlar. Benim liderliğim altında Sabine River'ı geçecek, Vera Cruz'daki Amerikan donanmasının da yardımıyla Texas ve Meksika'yı bağımsızlıklarına kavuşturacaktık.

İspanya'yla bir savaş çıkmadığı takdirde, Amerikan donanmasının yerini İngiliz donanması alacak ve ordumuzu New Orleans'da toplayacaktık. Şehrin önde gelen Creole'lerinin desteğiyle de, güneye doğru denizden ve karadan harekete geçecektik.

Hükümet eğer bize açıkça cephe alırsa ne olacağını merak ediyordu Dayton. Senatör Smith odanın diğer tarafında duran boş bir süt testisine, tütünle karışık okkalı bir tükürük savurdu. "Buna cesaret edemezler! Her şeyden önce, bu *bizim* savaşımız, bizim ülkemiz; onların değil."

"Ama diyelim ki Jefferson bize ihanet etti?" Dayton'ın, Jefferson'a duyduğu nefret benimkinden çok daha yoğundu; çünkü Başkan'ı hemen hemen hiç tanımıyor ve bu yüzden de, soyut bir şekilde nefret edebiliyordu ondan. Böyle bir ihtirasın, olabileceklerin en vahşisi, en mantıksızı olduğunu, azizlerin ve fatihlerin damarlarında akanın da böylesi bir ihtirasın ta kendisi olduğunu düşünmüşümdür hep. "Ona cehenneme kadar yolu olduğunu mu söylesek?"

"Niye böyle bir zahmete girelim ki?" Mississippi çamuru kadar kara bir tütün parçası ısırdı Senatör Smith. "Şu anda Washington'da; iki aylık bir mesafede; tabii, eğer benim gibi rahat bir yolculuk yapmayı tercih ediyorsan; gerçi oraya neden gittiğimi de bilmiyorum ya. İtiraf etmeliyim ki, Albay Burr, orada, ormanda kurduğunuz o Senato'yu sevmiyorum ve eğer Bayan Smith'in hatırı olmasa, inanın burada kalıp elmalarımı saymayı tercih ederim."

"Elmalara ihtiyacımız olacak" diyerek, konuyu hemen orduya erzak sağlama meselesine getirdim. İşlerin bu safhasında, Jefferson Hükümeti'nin Meksika'nın özgürlüğüne kavuşturulmasına iyi gözle baktığı izlenimini vermek konusunda dikkatliydim; bu bir yere kadar doğruydu da. Napolyon'la, Mexico City'deki benim

aramda bir tercih yapması gerekseydi, Jefferson'ın Napolyon'u tercih edeceğindense hiç bahsetmemiştim.

Ertesi gün gemime dönerek, Louisville'e doğru sürüklendim; oradan da Senatör Adair'le buluşucağım Lexington, Kentucky'e kadar at sürdüm. Wilkinson'ından, "onun desteğine güvendiğimi" söyleyen bir mektubu çoktan almıştı bile Adair.

Beni Kentucky'nin iyi niyeti konusunda temin etti Adair; çünkü, "Konu fetih olduğunda bizim halkımız eski Romalılar kadar açgözlüdür. Meksika'yı istiyoruz."

"Bizim olacak."

"Ama harekete geçmeden önce İspanya'yla savaş çıkması gerek..."

"Senatör, dostumuz Wilkinson bu savaşı bir saat içinde başlatabilir." Jamie'ye hâlâ güveniyor olduğumdan, böyle düşünüyordum.

Lexington'dan, eyaletin başkenti olan Frankfort'a geçtim. Orada, Senatör Brown'la kaldım. Brown, "Eski dostumuz Bay Jefferson'ın tek ihtiyacı olan şey, bizim onu savaşa doğru birazcık dürtmemiz. İstediğimizin bu olduğunu bir kere anladıktan sonra, gerisi kolay" diyerek, rahatlatmaya çalıştı beni.

"*Benim* istediğim bu." Bayan Brown bu konuda ısrarcı görünüyordu. "Yalnızca Sally Yrujo ve onun o İspanyol kocasına nispet yapmak için bile istiyorum bunu! Size söylüyorum, o kadının girdiği havalar beni deli ediyor! Bizim Sally McKean, İspanyol aksanı olduğunu zannettiği bir aksanla konuşmaya başladı." Kocasının yararına çalışan ender siyasetçi eşlerinden biriydi Bayan Brown. Pek çok insan, ikisi arasından senatör olması gerekenin Bayan Brown olduğunu düşünürdü. Kızımın en sevdiği insanlardan biriydi."

Kentucky misafirperverliğini çok savurgan ve içkiye pek düşkün bulmuştum. Bir hanımefendi, kendisinden "paradoks" kelimesi üzerine bir şiir yazmasını istediğinde, John Marshall'ın ürettiği o hicvin bir bölümünde belirtildiği gibiydi.

Mavi Çayır yöresinde
Bir paradoks doğmuştu.
Mısırlar taneli
Albaylar da mısırlıydı.

Frankfort'tan çıkarak, yemyeşil bir ormanın içinden Tennessee Eyaleti'ndeki Nashville'e doğru sürdüm atımı. Oraya vardığımda

Mayıs'ın 29'uydu. Tennessee milis güçlerinin komutanı Tümgeneral Andrew Jackson'a, kendisini ziyaret etmek istediğimi belirten bir mesaj yolladım. Sonra da yeni Nashville Inn'in en iyi odasında uykuya daldım. Bir saat sonra kaldığım hanın önünde toplanmış bir kalabalığın gürültüsüyle uyandım. Pencereden kendimi gösterdiğimde, epeyce alkışlandım. Alexander Hamilton'ı öldürmüş olduğum fikrinden hoşlanıyordu bu insanlar. Onların eyaletlerini, Birlik'e dahil etmek için çok uğraşmış olduğumu da biliyorlardı. Son olarak da İspanya'dan nefret ediyorlardı ve tıpkı Kentucky'liler gibi Tennessee'liler de, ganimetler söz konusu olduğunda en az bir Romalı kadar açgözlüydüler.

Ertesi sabah, daha şafak sökerken penceremin altından gelen bir haykırışla uyandım. Pencereden baktım ve karşımda, yüksek bir ata binmiş ve zaten hassas olan sinirlerini büsbütün ayağa kaldırmış bir köleye küfürler savuran General Jackson'ın ta kendisi duruyordu.

Cama çıktığımı görür görmez, şapkasını çıkartıp başının etrafında sallayarak, böğürür gibi bir sesle, "Tanrı şahit, Tennessee tarihinin en önemli anı bu! Şimdi, kahretsin, Albay, giyinin ve aşağıya gelin; kahvaltıyı benim evimde yapacağız" dedi Jackson. Bana verilen bu talimata uydum.

O günlerde, henüz kırk yaşında bile değildi Jackson; fakat bir avukat (gerçi, bugün bile kolaylıkla okuyup yazamaz) ve eyaletinden çıkan ilk kongre üyesi olarak önemli bir kariyer yapmıştı. Yaklaşık üç ay boyunca Temsilciler Meclisi'nde görev yapmış, sonra senatör olmak için buradan istifa etmiş ve daha aradan bir yıl bile geçmeden Senato'dan da istifa ederek (Geçen yıl buluştuğumuzda, "O günlerde kâhrolası, sıkıcı bir yerdi, öyle değil mi Burr?" demişti) Eyalet Yüksek Mahkemesi Yargıcı olmak üzere evine geri dönmüştü. O yaz günü buluştuğumuzda, Hermitage'i müstahkem bir binadan ortasında bulunduğu vahşi tabiata hiç uymayan bir köşke dönüştürmekle meşguldü. Virginia cuntasından nefret eden Jackson, aynen onların evlerine benzeyen bir ev istemişti. Tek dileğim, şayet eski dostum eve dönebilecek kadar uzun yaşarsa, sonunun, borçlarını ödeyebilmek için tüm mobilyaları satılmış boş odalarda ölen Virginia'lılarınki gibi olmaması.

Hermitage'a doğru dörtnala at sürerken, Jackson'ın gür kızıl saçlarını tıpkı bir atın yelesi gibi geriye savuruyordu rüzgâr (Neden en ünlü liderlerimizin çoğunun saçı kızıldı? Kelt kanı mı taşıyor-

lardı ki? Yoksa, kırmızının bir büyüsü mü var? Şimdiki Başkan'ımızın boyunun da bir seksenden fazla olduğunu eklememe gerek var mı?).

Düello hakkında görüşlerini, at üstünde bağırarak açıkladı Jackson. "Hayatımda, son zamanlarda basında çıkan kadar kahrolası bir yığın saçmalık okumadım! Karşınıza, tıpkı bir beyefendi gibi kendi özgür iradesiyle çıkan, ki affedersiniz Albay, o bir beyefendi de değildi, o Creole piçi için bunca ikiyüzlü kedi gürültüsü! Biliyorum, eğer bir beyefendi olduğunu *düşünmüyor olsaydınız*, ona meydan okumazdınız; ama değildi, Bayım. Siz, Bayım, nasıl bu Birlik'in en iyi adamıysanız, o da en kötüsüydü. En iyisi sizsiniz ve başkan diye başa geçirdiğimiz o ödlek, benli rezil herif de dahil buna. Benim tek korkum –size verdiği ve bizim çok yakında telafi edeceğimiz zarar bir yana, Bayım– düello âdetinin son bulması; peki, biz o zaman ne yaparız, soruyorum size? Burada Nashville'de bile, ben kötü bir nişancı olmama rağmen, bir gün silah doğrultacağımı bildiğim birkaç kişi var ve evet, gerçek bu. Kötü nişancıyım, görüşümdeki bir kusur yüzünden olmalı..." Bu söylev, sık çam ağaçlarıyla dolu bir ormandan geçtiğimiz sırada, Hermitage'e yaklaşırken nefes nefese ve düzensizce verilmişti.

Jackson düello etmeye benden çok daha meraklı; fakat bir örnek teşkil ettiği sınır insanı ruhu, büyük oranda, anlaşmazlıkları basın ya da kanun yoluyla değil, yüz yüze çözümlemeye yatkındır zaten. İddia ettiğine göre, benden almış olduğu ilhamla, hemen bir yıl sonra, Bayan Jackson hakkında kötü konuşmuş olan Charles Dickinson diye biriyle düello etmişti Jackson.

Hermitage'e yaptığım sonraki bir ziyarette, ben ev sahibimin almış olduğu yaralar yüzünden hâlâ bitkin olduğunu görünce telaş içine düşmüşken, "Orada olsaydınız çok heyecanlanırdınız, Albay" demişti Jackson. Kalbine çok yakın bir yere saplanmıştı kurşun ve hâlâ da orada gömülü duruyor; çıkartılamıyormuş. Ancak, Jackson'ın bu konuda söylediği tek şey, "yalnızca beni şöyle bir deldi; başka bir şey yok" olmuştu.

"İlk olarak, bilhassa o cüzzamlı herifin ateş etmesini bekledim, Bayım. Şimdi, aslında ben kötü bir nişancıyımdır; ama o lanet olası herif iyi bir nişancı; benden genç de. Bu yüzden, ben orada öylece dikildim; üstümde beni olduğumdan iri gösteren bu bol palto vardı. Ateş etti ve beni vurdu. Çok şükür, korktuğum gibi beni yere sermedi kurşun. Zihnim açıktı ve ölümcül bir yara almadığımın

farkındaydım; fakat, bana inanın ki Albay, beynimden de vurulmuş olsaydım, başından beri yapmaya niyetlendiğim şeyi yapmaya yetecek kadar uzun yaşardım."

Soğuk, donuk mavi gözlerini benimkilere diken Jackson korkunç bir şekilde güldü. "Ben yere düşmeyince yüzünün aldığı ifadeyi görmeliydiniz. Yavaşça tabancamı kaldırıp tetiği çektiğimde yüzünün aldığı o hali görmeliydiniz. O kahrolası tabanca tutukluk yaptığında görmeliydiniz onu. Bunun ardından, herkesi bir telaş aldı. Ve şahitler benim bir kez daha denememe izin verdiler. Charles Dickinson'ın yüzü kağıt gibi bembeyazdı ve ter içindeydi. Hamilton da terlemiş miydi?"

"Benden daha fazla değil."

"Ama bunun tadını çıkarmaya ve şeytanın kıvranmasını izlemeye yetecek kadar zamanınız olmamıştı sizin. Neyse, sonra tabancamı ikinci defa yavaşça kaldırdım; artık yaramdan sızan kan oluk oluk aşağıya doğru akıyor, ayaklarımın ucunda bir gölcük oluşturuyordu ve pek yakında bilincimi yitireceğimi bildiğimden bu sefer hızla, tam adamın üstüne doğru ateş ettim ve öldü, Bayım; *öldü,* boğazı kesilen bir domuzun çıkardığına benzeyen ince bir çığlık atarak! Nasıl yere düştüğünü bir görmeliydiniz!"

Anlayacağınız tam bir düellocu Başkan'ımız; ama tam mevkisinin ve zamanın adamıdır. New Orleans Muharebesi günlerindeki asker kaçaklarının da keşfetmiş olduğu gibi, adam asmaya da pek meraklıdır.

Gerçi henüz bu konuya gelmedik. Hâlâ 1805 Yaz'ındayız; Jackson ve yumuşak tavırlarları olan, şişman ve hoş karısı Rachel'le yediğim ilk akşam yemeğinden bahsediyoruz. Artık herkesin bildiği gibi, ilk evliliğini Robards adlı biriyle yapmıştı Rachel. Onlar ayrılmış, Rachel de sonra Jackson'a âşık olmuştu. Robards'ın boşanma mevzusunu hallettiğini zanneden Rachel, Jackson'la evlendiğinde hâlâ ilk kocasıyla evli olduğunu öğrenmişti. Gerçek bir boşanmanın gerçekleşmesi ve Jackson'ın Rachel'le yeniden evlenebilmesi tam iki yıl almıştı. Tüm bunlar akıllıca şeyler değildi; ama hepsi masumcaydı; ayrıca ahlaksız hiçbir şey de yoktu ortada. Maalesef General Jackson 1828'de başkanlığa adaylığını koyduğunda, ahlak bekçisi Doğululara rımız bu olayı öyle bir skandala çevirdiler ki, seçimlerden kısa bir süre sonra yüzünü duvara dönerek utançtan öldü Rachel. Çakal basınımız yüzünden sevgili karısını kaybetmiş olmanın, yeni Başkan'ın mizacını pek iyi etkilemediğini söylememe bilmem gerek var mı.

Bununla birlikte, Hermitage'de geçirdiğim o günlerde her şey güllük gülistanlıktı (O sıralarda hâlâ tadilat halindeydi Hermitage ve Monticello'ya yaptığım ilk ve tek ziyareti hatırlatıyordu bu durum bana). Şimdi de tarihi kayıtlar için şunu söyleyeceğim, Hermitage'de Rachel'in, utangaç bir kusura bakmazsanız edasıyla, mısır koçanından yapılmış bir pipoyu doldurduğunu, yaktığını ve içtiğini kendi gözlerimle gördüm.

"Dolley Madison gibi enfiye kullanmaktan çok daha iyidir!" Virginia cuntasından öyle nefret ediyordu ki Jackson. Ne de olsa, bir sınır aristokratı! Tabii, eğer bu tabirin herhangi bir anlamı varsa. Batılıları hâlâ kendi iyi düzenlenmiş toplumlarından atılmış bir dolu süprüntü olarak gören Virginia asillerinin takındığı havalara içerlemek için geçerli nedenleri vardı Jackson'ın.

Nashville'de şerefime resmi geçitli, müzikli ve halka hitaben konuşmaların olacağı bir şölen düzenlenmesi konusunda ısrar etti Jackson. Bir an için, Lyon'un teklifini kabul etmeyerek, Tennessee'den bir kongre üyesi olmadığıma neredeyse pişman oldum. Fakat size, kendilerine bir imparatorluk verecek olan bir lider gözüyle bakan bir halkın arasındaysanız, yalnızca bir kongre üyesi olmakla yetinmek kolay değil. Kendi ihtişamımın ve İspanya'nın, çizgileri net olarak belli olmayan, kanlı sınırımızda işlediği türlü zulümler ve adaletsizlikler yüzünden, Batı'nın olağan halinden de fazla galeyana geldiği, o yaz ortaya çıkan gelişmelerin tuzağına düşmüştüm.

Hermitage'da beş gün kaldım ve bana kendimi evimdeymiş gibi hissettirebilmek için elinden geleni yaptı Jackson. "Kahretsin, Rachel, nasıl olurda ancak işçilere layık bir yemek sunabiliriz Albay'a!" der ve bu hakaret gibi yemeği, kâhyanın eline geri tutuştururdu. "Philadelphia'da hayatımda yemek yediğim en güzel sofraları kurardı, Albay Burr ve yemekte *şarap* içilirdi, Rachel, böyle ekşi üzüm suları değil!"

Rachel, tıpkı havlayan bir köpeği yatıştırıcasına, "Peki, General" diye mırıldanırdı.

Yalnız olduğumuz zamanlarda, Jackson'la en ince ayrıntısına kadar Meksika'yı kurtarma projemi tartışırdık. Tennessee milisinin başkomutanı olarak, İspanya'yla olacak kaçınılmaz savaşı başlatmak için en az Wilkinson kadar uygun bir mevkideydi. "Ve emrederseniz, Bayım, başlatırım da. Bu Don'lardan, şeytanın ta kendisinden ettiğimden bile daha fazla nefret ediyorum. Söylediklerine göre, insan Şeytan'la beraberken en azından eğleniyormuş; ayrıca,

Sabine River'dan tükürük atsan ulaşacak bir mesafede yaşayarak, Don'ların Kemper Kardeşler'i kaçırdığı gibi bizim çocuklarımızı kaçırmıyor Şeytan. Üstelik *Amerikan* topraklarında oluyor bu; Tanrı cezalarını versin onların!"

"Eğer savaş olursa, benimle gelir misiniz, General?"

"Don'ları öldürmeme mani olmak için beni kapı kasasına zincirlemek zorunda kalırsınız! Tüm milisi de yanımda getireceğim! Bu bir yemindir!"

"Peki, farz edin ki İspanya'yla savaş çıkmadı."

"Çıkartırız!" Jackson elindeki pipoyu havai bir tavırla sallayarak, top atışını andıran pamuk gibi beyaz duman kümeleri oluşturdu aramızda.

"Fakat, farz edin ki İspanyollar attığımız oltaya düşmediler."

Kaşlarını çattı Jackson. "Sizin sorduğunuz, şayet Jefferson cesaretini kaybederse, Don'lar hakkında bizim ne yapacağımız."

"Evet."

"Bunu düşünmek gerek."

"Muhakkak."

"Hiçbir zaman savaşmaya meraklı olmamıştır Jefferson. Britanyalılar, onu bir tilki, hayır, ürkek bir tavşan gibi kovalarken, kuyruğunu kıstırıp, nasıl tüm Virginia'yı dolaştığını hatırlayın. Amma komikti! Amma ödlekçeydi!"

"Sizce, bir savaş çıkmaksızın *ve* Jefferson'ın izni olmadan Sabine River'ı geçmemiz hâlâ mümkün olabilir mi?" "İzin" kelimesinin onu huzursuz edeceğini biliyordum; etti de.

Jefferson'a baştan aşağı lanet okudu Jackson. Sonra da şöyle devam etti: "Şahsen, ben bu riski göze alırım. Ya Meksika'yı elinize geçirirsiniz ve Jefferson, bir başkanın başka bir başkana yazacağı gibi gerçekten nazik bir mektup yazar size; ya da kendinizi Don'lara astırtırsınız ve Washington City'den gelecek mektupların artık sizin için hiçbir önemi kalmaz."

Jackson duymak istediğimi söylemişti ve ben de planlarımı yaptım.

3 Haziran'da, ev sahibimin bana tedarik ettiği bir tekneyle Cumberland River'dan, Wilkinson'ın beni beklediği Fort Massac'a doğru yolculuğuma başladım. Dört gün boyunca Wilkinson'la beraberdik. Topladığı askerlerin listesini gösterdi bana. Ben de ona kendi listemi gösterdim. Önümüzdeki ilkbaharın, istilaya başlamak için en uygun zaman olduğuna karar verdik.

"Ama öncelikle, İspanya'yla savaşa girmemiz gerek" diyerek, *olmazsa olmazı* hatırlattım.

Wilkinson bir kuşakla sarmalanmış koca göbeğini öne çıkararak, "Bir işaretinle Sabina River'ı geçerim. İspanya'yı savaşmaya zorlarım. Hatta Jefferson'ı bile savaşmaya zorlarım. Yarın güneşin doğacağından ne kadar eminsen, benden de o kadar emin ol!" dedi. Sonra da, bana New Orleans'taki yetki sahibi kişilere gönderilmek üzere birkaç mektup verdi ve beni bir imparatora layık, bizzat kendisinin tasarlamış olduğu, parlak renklerle bezeli ve içinde on denizci ve bir de subayın olduğu bir mavnaya bindirerek uğurladı Jamie.

New Orleans'a doğru süzülürken, kendimi çoktan Meksika İmparatoru olmuş gibi hissettim. Yolculuk boyunca kıyıda dolanan aylak insanlar, daha önce hiç içinde bulunduğum tekne kadar tuhaf bir şey görmemiş olduklarından, hayretle izliyorlardı geçişimi.

Cresent City'nin bu kadar güzel bir yer olduğundan hiç haberim yoktu. Aslına bakarsanız, tarihte iz bırakacak işler yapmaya mecbur bırakılmayıp hayatımı sürekli bir çalkantı hali içinde yaşamaya zorlanmasaydım, o günlerde oraya yerleşerek, hayatımın geri kalanını Vieux Carré'de balkonlu bir evde, etrafım Amerika'nın en etkileyici kadınları ve kanımın hemen kaynadığı Creole toplumuyla çevrili olarak geçirmekten büyük bir mutluluk duyardım. Sanırım, Creole'ler de benden etkileniyorlardı. Ne de olsa anlaşılır bir şekilde Fransızca konuşabilen birkaç Amerikalıdan biriydim.

Cresent City'de, New York City'den, vali olduğu dönemde astlarından birinin sızdırdığı paralardan sorumlu tutulduğu için kaçmış olan Edward Livingston'ın evinde kaldım. Kaderin sillesini yemiş pek çok Doğulu gibi, o da Batı'ya gitmiş ve yolunu orada bulmuştu. Aslında, ben Cresent City'e gelmeden iki hafta önce, on dokuz yaşında, güzel ve zengin bir Creole hanımefendiyle evlenmişti. Çok yakında da Louisiana'dan senatör olacaktı. Bugünse herkesin takdirini kazanmış olan Fransa Büyükelçi'miz kendisi.

"Size, New York'u özlüyor musunuz diye soracaktım" dedim Livingston'a. "Fakat şimdi böyle bir soru sormaya gerek duymuyorum." Yaz çiçeklerinin kokusunun, New Orleans'ın tipik özelliği olan, her yere sinmiş kavrulmuş kahve kokusuyla iştah kabartıcı bir şekilde karışmış olduğu tropikal bir bahçede oturuyorduk. Keten kıyafetler içindeki Beau Ned, eski günlerde tanıdığım kuşatma

altındaki New York'un valisinden çok, tembel bir çiftlik sahibine benziyordu. Onu kızdıran tek konu Jefferson ve bölgenin, Virginia cuntasının iyi niyetli fakat yetersiz bir yardakçısı olan Claiborne'un ellerindeki keyfi yönetimiydi.

"Jefferson'a oy vermekle hata ettiğinizi düşünüyor musunuz şimdi?" Bir zamanlar, benim ricam olmaksızın oyunu bana vereceğini vaat etmiş olan Beau Ned'e takılıyordum. Jefferson'la benim başkanlık için yarıştığımız dönemde, Temsilciler Meclisi'nin Cumhuriyetçi bir üyesiydi Livingston.

Livingston'ın yüzü kızardı. "O zamanlar zayıftım, Albay. Ve şimdi de bize Louisiana'yı kaybettirecek zayıf bir başkanımız var. Buradaki nüfusun yarısı İspanyolları geri istiyor. Diğer yarısı da Fransızları."

"Hiç kimse" diye sordum, "bağımsızlık istemiyor mu?"

"Buralarda her zaman Birlik'ten ayrılmaktan bahsedilir. Batılıların bazıları –özellikle de Kentucky'dekiler– neredeyse New England Federalistleri kadar kötü. Ama Creole'ler, tüm Amerikalılardan nefret etme duyarlılığını gösteriyorlar; kim onları suçlayabilir ki? Onlar hiçbir zaman Birleşik Devletler'in bir kolonisi olmayı istemediler."

Livingston, yapmak üzere olduğum şey hakkında birtakım söylentileri çoktan duymuştu ve bana yardımcı olmak istiyordu. "Meksika'nın kapılarını açacak olan anahtarın, Katolik Kilisesi olduğunu göreceksiniz. İspanyollar son zamanlarda kilise topraklarından vergi toplamaya başladılar. Sonuç olarak da, Meksika'daki her rahip bağımsızlık istiyor. Ve istedikleri her şeyi elde eder o rahipler!" Benim için, New Orleans Roma Katolik Kilisesi Piskoposu'yla bir görüşme ayarladı Livingston. Piskopos benim planımı öylesine destekliyordu ki, bana ajan olarak görev yapmaları için üç Jesuit papazı tahsis etti. Bir öğleden sonra Ursulines Baş Rahibesi tarafından bile kabul edildim ve onun manastırının bahçesine kurulmuş, şarap ve kekle bezenmiş bir masada manastırdaki rahibelerle tanışarak (iki tanesi gayet hoş kadınlardı), tarikatlarının tüm kalbiyle beni destekliyor olduğu konusunda teminat aldım.

Batı eyaletlerini, Birlik'teki diğer eyaletlerden ayırmak gibi bir planım hiçbir zaman olmamasına rağmen, adları önceleri İspanyol Komplosu'na karışmış olan Senatör Brown, Senatör Adair ve General Wilkinson gibi siyasi figürlerle ittifak kurmuştum. Ama tüm bunlar geçmişte kaldı. 1805 Yaz'ında, Birleşik Devletler'de

New England dışında herhangi bir yerde Birlik'in bozulması doğrultusunda hiçbir eylem yoktu. Ülkenin çeşitli kısımlarının, zamanla kendi yollarına gideceklerine; ama bunun, benim herhangi bir yardımımla gerçekleşmeyeceğine gerçekten inanıyordum o zamanlar ve buna, şimdi de inanıyorum. Birleşik Devletler'in gelecekteki parçalanmasına, eyaletlerin bireysel egemenliğine ve istedikleri zaman Birlik'e katılıp, istediklerinde ayrılma hakkına sahip olduklarına en çok inanan kişinin, Thomas Jefferson'ın, neden olmasını tercih ederdim.

O yaz New Orleans'tan Natchez'e, Natchez'den de Nashville'e seyahat ettim (ve Jackson'ı ikinci defa ziyaret ettim); Nashville'den Lexington'a, Lexington'dan Frankfort'a; Frankfort'tan Louisville ve Louisville'den de Louisiana bölgesinin başkenti ve suçortağım Wilkinson'ın vali olarak tam bir saltanat sürdüğü St. Louis'e geçtim.

12 Eylül'de Jamie'nin başkentine vardığımda, kafam, geçit törenlerinden, yaptığım konuşmalardan, verilen ziyafetlerden ve Don'ları denize dökmek için edilmiş yeminlerden allak bullak olmuştu! Ah, o muzaffer yaz boyunca, yalnızca bakkal dükkânlarının unlu arka odalarında ve Mississippi River'ın bulantılı sularına kıvançla bakan geniş evlerin gölgeli verandalarında bile olsa, kudretli bir fatihti Aaron Burr. Batı benimdi. Neden Meksika da benim olmasındı ki?

"Orduya her gün yeni asker topluyoruz!" Wilkinson her zamanki gibi çok canlıydı. Bize katılacakları kesinleşmiş olan ve katılma ihtimalleri bulunan, ordudaki subayların isimlerini verdi Jamie. Kimseye gerektiğinden fazla bilgi vermemesi konusunda ikaz ettim onu; fakat mizacı gereği hiçbir şeyi sır olarak tutamazdı; ya da, o zamanlar ben öyle zannediyordum. Ayrıca başkalarının yanında Jefferson'a saldırmak gibi bir eğilimi vardı; benim sürekli sakındığım bir davranıştı bu. Maalesef, gerçek bir Federalist'ti Wilkinson (kendine hâkim olamayan bir hain için şaşırtıcı bir özellikti bu). "Tüm mülkü bölecek Jefferson. Eğer bunu yapmazsa bana da Wilkinson demesinler!" Devrilen ikinci şişe şarabı takip eden olağan bir konuşmaydı bu. "Paramızı elimizden alacak. Eğer bu zorbayı durdurmazsak..." Tam bunu söylerken kanlanmış gözleri yuvalarından fırlar ve sesi melodramatik bir tonla alçalırdı. "...hepimizi düzleyecek bu adam!"

Batı'yı Doğu'dan ayırmanın ne kadar iyi bir fikir olduğundan da, fazla özgürce bahsederdi Wilkinson. Yapmak üzere olduğumuz

şeye dair başkalarının üzerinde yanlış bir izlenim bırakmaması konusunda onu uyardım; ama bu konu üzerinde son derece mantıklı fikirler yürütüyordu. "Sevgili dostum, liderim, *Roi*..."

"İspanyolca, *Rey*. "

"Ne fark eder!" İspanya'yla uzun süredir ilişki halinde olan biri olarak, hiçbir zaman diğer uyruğunun dilinden bir kelime bile öğrenmeye tenezzül etmemişti. "Planımız, Don'ların moralini yüksek tutmamıza bağlı. Artık aptal değiller. Bir iş karıştırdığımızı biliyorlar. Eski İspanyol Komplosu'nu yeniden canlandırmaya çalıştığımızı düşünmelerini istiyorum. Ve sana şu kadarını söyleyeyim ki, böyle düşünmelerini sağlamayı başardım da."

Hakikaten de bunu başarmıştı! Don Carlos, Meksika üzerinde hiçbir planımız olmadığına sonuna kadar inanıyordu. Maalesef, İspanyol Elçisi'ni kandırırken Jefferson'ın tuzağına düşmüştük; daha doğrusu, Jamie'nin itmesi sonucu, ben düşmüştüm bu tuzağa. Etrafa, Birlik'i parçalamak için bir entrikaya bulaşmış olduğum yönünde bir söylenti yayılmaktaydı ve Wilkinson'ın imalı sözlerini, atıp tutmalarını ve zorba Jefferson hakkındaki konuşmalarını dinleyen herkes, bu söylentinin doğru olduğunu düşünürdü.

Ağustos ayında Philadelphia'da çıkarılan *U. S. Gazette*, Albay Burr'ın, Mississippi ve Ohio Nehirleri üzerindeki eyaletlerin bağımsızlıklarını ilan etmek amacıyla bir kongre yapılması çağrısında bulunmayı düşünüp düşünmediğine dair merakını yüksek sesle dile getirdi (ortaya böyle *sorular* atmak, yasal bir risk altına girmeden iftira atmanın gazetecilere has hoş bir yoludur). Editör ayrıca, Meksika'yı düşürmek için bir üs olarak kullanılacak New Orleans'ı zapt etmemin ne kadar zaman alacağını da "merak ediyordu." Ortaya atılan ilk soru, Hükümet'in, tüm dünyanın planımın bu olduğuna inanmasına yönelik arzusunun yansımasıydı. İkinci soruysa gayet yerindeydi.

St. Louis'den doğuya, Indiana Bölgesi valisinin evinde konakladığım Vincennes'e geçtim. William Henry Harrison, o zamanlar otuzlu yaşlarının başlarında, at suratlı, zayıf bir Virginia'lıydı. Wilkinson'dan ona getirdiğim mektubu yavaşça okuduktan sonra, yine yavaşça, "Evet, Albay, Birlik'in kaderinin, sizin Kongre'ye Indiana delegesi olarak geri dönmenize bağlı olduğunu söylüyor General."

"General Wilkinson hiçbir zaman abartmaz. Öyle diyorsa, eminim, öyledir. Ama bölgenizin şansı varmış ki, kaderim, başka bir yöne sürüklüyor beni."

Çok cana yakın bir insan Harrison; fakat hayatta genç yaşta yükselişi, bu yükselişi takip eden düşüşü kadar gizemli gelmiştir bana. Bu düşüşü bizzat kendisine de akıl almaz geliyor olmalı. Onu, Indiana Valiliği'nden, Birleşik Devletler Senatosu'na taşıyan bir kariyerden sonra, şimdi Cincinnati'deki Sulh Hukuk Mahkemesi'nde bir katip olduğunu duydum. Bu noktaya gelmeden önce, Kızılderililerle, tıpkı Monmouth Court House Muharebesi gibi basın tarafından büyük bir zafer gibi gösterilen ufak bir çarpışmaya bulaşmıştı. Gerçi, Amerikan modelinin tipik bir örneği gibi duruyor bu. Sayısız kahraman generalimize, albayımıza ve rakun derili Kızılderili savaşçılara rağmen, iş, savaşmaya geldiğinde, gerek Britanyalılar gerek Kızılderililer ve hatta İspanyollar tarafından bile yenilgiye uğratılırdı Amerikalılar. 1775'ten beri yalnızca üç muharebeyi gerçekten kazanabilmiştik: Gates'in Saratoga'da, Lee'nin Charleston'da ve Jackson'ın New Orleans'ta (Britanyalılara karşı çoktan kaybetmiş olduğumuz o malum savaştan *sonra* yapılan bir muharebeydi bu) kazandığı zaferler. Ancak, ulusal kibri aşmak öylesine güçtü ki, düşmandan nasıl bir süratle kaçmış olabileceğine bakılmaksızın, bir kurşunun havada uçarken çıkardığı vınlamayı duymuş olması, kahraman diye göklere çıkarmamıza yetiyordu birini.

Vincennes'te Harrison'ın konuştuğu tek konu Kızılderililerdi. "Bay Jefferson'a neredeyse her gün yazarak, kabileler konusunda uyarıyorum onu; ama ondan aldığım tek cevap belirsiz teoriler."

"Eşim, tıpkı babası gibi, Bay Jefferson'a *son derece* bağlıdır." Bayan Harrison kocasını korumaya çalışıyordu.

"Evet, evet." General Harrison, bardaklarımıza biraz daha elma suyu doldurdu. (Ne içki, ne sigara, ne de enfiye kullanırdı Harrison; eşinden olan bir düzine ya da daha fazla çocuğu, Paphian* bir ortamda katı bir ahlaki düzenin varlığına tanıklık ediyordu.)

"Son günlerde, toprakları karşılığında Kızılderililere *borç* para vermemi öneriyor Bay Jefferson. Şayet, ödemelerini yapma yükümlülüklerini yerine getiremezlerse, ki Jefferson'ın dediğine göre hiçbir zaman getiremezlermiş, topraklarını işgal etmeliymişim. Ama bu siyaset tarzında bir kusur var. Onlara borç verecek paramız yok. Ah, inanın ki Albay, biz burada ateşin başında rahat

* Paphian: (Yunan Mitolojisi'nde, Afrodit'in Kıbrıs'taki kutsal şehri Paphos'a ait) Özgür, evlilik dışı aşk ve cinsel ilişkinin kabul edilir olduğu bir yaşam tarzını belirtir. (ç.n.)

rahat oturuyorken bile" (halbuki, o cereyanlı kulübede donuyordum ben), "kabileler bizi mahvetmenin yolunu arıyorlar. Dünyada daha önce görülmemiş bir savaş çıkacak bu topraklarda. Ve neden biliyor musunuz?" Orada kaldığım süre içinde, Harrison'ın en ufak bir heves ya da tutku gösterdiği tek an buydu. "Çünkü vicdansızlar onlara alkol satıyorlar. Ben olsaydım, Kızılderililere bir çay kaşığı kadar bile viski satan her beyazı gözünün yaşına bakmadan asardım!"

"Ama, kimseyi asmamıza izin verilmiyor." Bayan Harrison üzgündü.

Harrisonların konutunda hiç destek görmedim. Meksika'nın nerede olduğunu bile bilmiyordu Harrison. Daha da kötüsü Andrew Jackson'ı sevmiyordu ve benim için insanları, Jackson hakkında ne düşündüklerine göre değerlendirmek bir kural olmuştu. Jackson'daki o dürüst ve ateşli ruhu takdir etmeyen biri, Amerikan ırkındaki en iyi şeyin düşmanıdır; hem de ilelebet!"

Kasım ayında Washington'a geri dönüp, Merry'yi ziyaret ettiğimde, "İhanete uğradınız, Albay" diyerek, Philadelphia *Gazette*'sinin bir sayısını gösterdi bana.

Şaşkınlığımı, elimden geldiğince gizlemeye çalıştım. "Ortalıkta dolaşan ve içlerinde, ortalama bir tahminle ancak bir tanesinin doğru olduğu binlerce hikâyeyle karşılaşmadan, böyle bir işi rayına oturtmak mümkün değil."

Bunu dedikten sonra ağzındaki baklayı çıkardı Merry. "Londra'dan hâlâ herhangi bir talimat almadım. Niye böyle oldu hiçbir fikrim yok."

"Albay Williamson'a ne oldu?"

"Hâlâ Londra'da."

"Öyleyse, hâlâ geçen yaz olduğumuz yerdeyiz."

"Korkarım, öyle."

En hafifinden söylemek gerekirse, hayal kırıklığına uğramıştım. Britanya askeri desteğine ihtiyacım vardı. Britanya'nın parasına da ihtiyacım vardı (New York kumarbazları umduğum kadar cömert çıkmamışlardı). Britanya altınını elde etmenin tek yolu, Britanya'nın çıkarlarına hizmet ediyormuş gibi görünmek olduğundan, Merry'nin hevesini tekrar canlandırmak zorundaydım. Ona, duymak istediğini söyledim. Bu da, Batılıların, Doğu'dan ayrılmak için can attıklarıydı. Louisiana halkına gelince "Hükümet'ten nefret ediyorlardı." Ki bu gerçekten de doğruydu. "Ve ay-

rılmak için savaşmaları gerekiyorsa, savaşacaklardı da." Bu da doğru olabilirdi. "Benim, onlara önderlik etmemi istiyorlar." Gerçek buydu. "Amaçlarıysa, İngiltere'nin himayesi altında bir cumhuriyet kurmak." Bunun gerçek olması sağlanabilirdi. New Orleans halkı, ülkenin iç bölgelerinde yaşayan Amerikan barbarlarından kurtulmaya can atıyordu. Eğer, onları bu beladan İngiltere kurtarırsa, onlar da İngiliz olurlardı. "Aksi takdirde, Paris'in desteğine başvuracaklar." Arzu ettiğim etkiyi, işte bu yaratmıştı Merry'nin üzerinde.

"Eğer böyle bir şey gerçekleşirse, Majesteleri'nin hükümeti bu işe çok üzülecektir." Bu konuda daha fazlasını yapmak elimden gelmiyordu. Londra'ya tekrar yazması için ilham vermiştim ona. Şimdi her şey Başbakan Pitt'in cevabına bağlıydı.

Washington'a varışımdan hemen bir gün sonra Bayan Merry, onunla hipodroma gitmem konusunda ısrar etti. O günlerde Kasım ayının her haftasında, salı gününden cumartesi gününe kadar, her türlü at yarışının düzenlendiği bir sahneydi hipodrom. Hâlâ öyle mi ki? Bu cümbüş, her yıl hipodroma yakın bir tavernada düzenlenen Jokey Kulübü Balosu'yla son bulurdu. O "sezon"un olayı da bu olurdu.

Havanın bıçak gibi soğuk fakat gökyüzünün açık olduğu bu günde, bir tentenin altında dikilerek, bu cümbüşün tadını çıkardık. Etrafımız, keskin soğuğa karşı romlarını deviren ve bahis tutuşarak hoş vakit geçiren Washington'ın taşkın sosyetesiyle çevriliydi. Bayan Merry, her zamanki gibi, güzel kadınları ve akıllı erkekleri etrafına toplamayı başarmıştı. Günün son yarışından hemen önce, hipodromun en uzak köşesinden bana doğru iriyarı ve hantal yürüyüşlü bir adam yaklaşmaya başlayana dek, imparatorluk hayallerimi neredeyse tamamen unutmuştum o gün. Bu gelen, yaşlanmış ve tedirgin gözüken yeni Başkan Yardımcısı George Clinton'dı.

Sanki beni severmiş gibi, "Burr!" diye bir çığlık attı. "Seni burada görmek ne güzel!"

"Sevgili halefim! Sevgili... oğlum. Kendimi, babanmışım gibi hissediyorum. Hayır, daha doğrusu babanın hayaleti gibi! Benim öcümü al!"

"Hmm?" Hiçbir zaman hızlı çalışan bir aklı olmamıştır Cliton'ın. "Batı'daki faaliyetleriniz hakkında pek çok şey duyuyoruz."

"Duyduklarınızın tek bir kelimesine bile inanmayın."

"Söylediklerine göre tüm yazı oralarda geçirmişsin. Eğer, dünyanın o tarafında yaşayanlar kendileri için neyin iyi olduğunu biliyorlarsa, bize bağlı kalsalar iyi ederler."

"Başkan Yardımcılığı'nın tadını çıkarıyor musunuz?"

"Gelmiş geçmiş en aptalca iş, öyle değil mi? Özellikle de bendeniz, Eski Vali George Clinton için; hele de bu yaşta!"

Ertesi gün, Başkan ve Kongre'nin bir düzine kadar üyesiyle bir akşam yemeği yedim. Jefferson'ı gayet iyi görmüştüm ve bunun nedenini anlayamamıştım. Onun bu keyifli hali merakımı öyle uyandırmıştı ki, kendisini özel olarak görmem mümkün mü diye sordum ona; o da, bana hemen bir randevu verdi.

Jefferson, bahçe aletleri ve iki tane kopya makinasıyla dolmuş olan bodrum katındaki ofisinde kabul etti beni. Anlaşılan, hakikaten çalışan, tuhaf görünüşlü bir alet ortaya çıkarmıştı sonunda. "Büyük bir kolaylık, Albay. Siz de bir tane edinmelisiniz."

"Bir yere yerleşince, muhakkak edineceğim."

"Evet." İki saat süren bir görüşme boyunca, bir kez bile yüzüme bakmadı Jefferson.

Onunla konuşurken neredeyse tamamıyla samimiydim; o da, bir kerelik, mizacının el verdiği kadarıyla samimi olmuştu bana karşı.

"Batı için kurduğum planlarla ilgili varsayımları okumuş olmalısınız." *Medias res* ile başlamıştım. Bugün mimari ya da müziğin doğası üzerine hiçbir söylev olmamasını sağlamaya yeminliydim bir kere.

"Gazeteleri okudum." Jefferson, masasının üzerindeki küre şeklindeki dünya maketini çeviriyordu. Kendi tasarladığı ve çok şaşırtıcı bir şekilde bir fırdöndü üzerinde bir o yana bir bu yana dönebilen bir sandalyede oturuyordu.

"Öyleyse size şunu söylememe izin verin ki, batı eyaletlerinin, Birlik'i bırakmaları yönünde en ufak bir ihtimal bile yok."

"Beni rahatlattınız." Konuyu hafife almaya teşebbüs etmesi cesurcaydı.

"Ayrıca, Batı'da çok seviliyor olduğunuzu da eklemeliyim." Onun da çok iyi bildiği gibi, doğruydu bu.

"Bu çok memnuniyet verici. Nefret ettiğim bu yerden kurtulduğumda, bir gün ben de dünyanın o bölgesini ziyaret etmek istiyorum."

Çabuk davranarak, "Başkanlık Ağıdı" diye nitelendirdiğim, Jefferson'ın bildik dövünmesini önledim. İlk olarak Washington'ın

söylediği ve ondan sonraki tüm başkanların da, sanki bir oratoryaymışçasına tekrarladığı bir kendine acıma şarkısıydı bu. Geçen yıl, Andrew Jackson bile kendisini başkan yapmış olan o kötü kaderin şarkısını söylemişti bana. Jackson'ın sözünü kesmiş ve ona, bu hüzünlü şarkının beni hiç de duygulandırmadığını söylemiştim. Şunu da söylemeliyim ki, bunların arasında, kendine gülebilmeyi tek becerebilen Jackson olmuştur; o da kahkahalara tutulmamıştı; ama bir tebessüm bile umut vericiydi.

"Size Batı'daki işlerin gerçek durumunu anlatmama izin verin." Ve gerçeklere elimden geldiğince uyarak, durumu anlattım da Jefferson'a.

Jefferson dikkatlice dinledi; yerinde sorular sordu; belli itiraflarda bulundu ve nihayet, "Daha önce biliyor olmam gerektiği halde bilmediğim bunca şeyin bana anlatıldığı hiç olmamıştı" dedi.

"Bunları sizinle paylaşmaktan keyif duyuyorum; çünkü öğrendiklerim benden çok, sizin işinize yarayacaktır."

Küreyi parmağıyla ekseni etrafında döndürdü Jefferson. "Seyahatleriniz hakkında okumuş olduğum daha... sansasyonel haberlere hiçbir zaman inanmadığımı söylemeliyim, Albay. Batı eyaletlerini, hiçbir zaman Birlik'ten ayırmaya kalkışmayacağınıza eminim. "

Sonraları, benim "vatan hainliği" türünden faaliyetlerde bulunuyor olduğum hakkındaki söylentileri duymuş olduğunu inkâr edecekti Jefferson. Aslına bakarsanız, bilmediği çok az şey vardı. Ne de olsa, ona karşı olabildiğince açık davranmıştım.

"General Wilkinson ve ben, bir ordu toplayarak –tıpkı sizin Michaux Çıkartması'nda topladığınız gibi bir ordu– Meksika'yı bağımsızlığına kavuşturmayı çok istiyoruz. Bildiğiniz gibi, dünyanın o kısmındaki her Amerikalının Don'ları kıtamızdan atmayı istediğini öğrendiğim batı eyaletlerine yaptığım seyahatlerin tek amacı buydu."

Jefferson bir süre cevap vermedi. Küreyle oynamaya devam etti; sonunda da küreyi Meksika üzerinde sabitleştirdi. "Beni zor bir durumda bırakıyorsunuz, Albay."

"Benim izlenimimse, sizin bu duruma gelmeyi uzun bir süredir istiyor olduğunuz. İmparatorluğunuzun Florida, Kanada, Küba ve Meksika olmadan tamamlanmış olmayacağını söylerdiniz hep."

"Evet, elbette. Ve bir gün tüm yarımküreyi elimize geçireceğiz. Bundan eminim. Ama İspanya'yla savaş çıkmadığı sürece hiçbir şey yapamam."

"Bir süredir böyle bir savaşa... hazırlanmakta ve... hâlâ da hazırlanıyor olduğunuz izlenimine kapıldım ben."

"Sizin bilmediğiniz şeyler var, Albay." Jefferson küreyi kendinden uzağa doğru iterek, tuhaf sandalyesine öyle bir yaslandı ki, düşeceğini zannettim. "İmparator Napolyon'dan henüz yeni bir teklif aldım. Her zamanki gibi savaşları için paraya ihtiyacı var. İspanyol Hükümeti'ni, Batı Florida'yı bize bırakmaya 'ikna etmeyi' –Fransız Büyükelçisi'nin kullandığı nazik kelime buydu– teklif ediyor. Bu nazik ikna eylemine karşılık iki milyon dolar istiyor. İçimden, Korsikalı bu hayduta istediği *pour-boire*'ı vermek geçiyor."

Bu teklif karşısında hayrete düşmüştüm. Jefferson'ın bunu kabul edişineyse daha da şaşırmıştım. "Fakat, parasını çoktan ödemiş olduğunuz bir şeyi satın alıyorsunuz. Batı Florida, Louisiana'nın satın alınışının bir parçası değil miydi?"

"Her zaman, bir nevi tamamlanmamış olan bir belgeyi, benim... uh, *yorumlama* şeklimdi bu. Ama ne benim yorumum ne de Kongre'nin çıkaracağı herhangi bir yasa, İspanyol Bölgesi'nin bir karış toprağını kazandırabilir bize.

"Batı yarımküreyi savaş kazandıracaktır size."

"Şüphesiz. Ama, Mobile'a bir ordu –ve bir donanma– göndermek iki milyon dolardan daha fazla paraya patlayacak. Uzun vadede daha ucuza geleceğinden, İmparator'u kiralamamız gerektiğini düşünüyor Kabine."

"Kongre bu parayı tahsis etmeyecektir."

"Doğru bir yaklaşımla kendilerine başvurulursa, eminim ki edeceklerdir."

"Öyleyse, İspanya'yla savaşa girilmeyecek."

"Korkarım ki hayır." Benim düpedüz aşikâr olan kederim, kuşkusuz, Jefferson'ın fark edilir mutluluğunun tuzu biberi olmuştu. Kendinden gayet hoşnuttu. "Dünya tarihinde, kendi topraklarını fethetmek yerine *satın alan* ilk imparatorluk biz olmalıyız."

"Şimdiye kadar hiçbir yerde, emsalsizliğimize dair herhangi bir şüphe uyanmadı."

Jefferson, sanki benim için üzülmüş gibi davranarak, "Şimdi ne yapacaksınız?" diye sordu bana.

"Bilmiyorum." Gerçekten de bilmiyordum. "Washita River'ın üzerinde satın aldığım topraklara yerleşerek... İspanya'yla bir savaş çıkmasını bekleyebilirim."

"Eminim ki o günler gelecektir."

"Eğer gelmezse... özgürlüğüne kavuşmuş bir Meksika hakkında ne düşünürsünüz?"

"Böyle bir sonucu alkışlarım." Yine Paris'te bir diplomat olduğu günlerdeki haline bürünmüştü Jefferson. Verdiği her hızlı cevap pek çok belirsizlikle doluydu.

"Ama, hazırlık safhası...?"

"Genêt'ye ve Michaux'ya verdiğim tavsiyenin aynısını size de vereyim: Hızlı davranın; başarılı olun ve bu hükümeti bu işe karıştırmayın."

Bu sözlerden sonra gitmek için ayağa kalktım.

Jefferson, şaşkınlıkla iki saattir konuşmakta olduğumuzun farkına vardı. "Zamanın bu kadar çabuk ve faydalı geçtiğini hiç görmemiştim." Yemek odasındaki bozuk bir şömineden sızan dumanın kapladığı üst kattaki cereyanlı giriş salonuna kadar geçirdi beni.

"Bacalardan bir tanesiyle ilgili sorunlarımız var."

"Arzu ederseniz, o bacayı sizin için yeniden yapabilirim." Paris'te açlıktan sürünürken, para kazanmak için birkaç bacayı yeniden inşa etmiştim. İşe yarar bir yetenektir bu.

"Albay, yegane... en azından, en *belirgin* kibirli yanıma dokundunuz. Bu evdeki tek tamirci bendenizim."

"Öyle olsun."

Uşaklardan biri çıkmam için ön kapıyı açtı. Çamurlu ön avluda, atımla beraber bir seyis beni bekliyordu. Jefferson, merakla yüzüme bakarak, "Yaşamak için buraya geri geleceğinizi tahmin etmiş olduğumu söylemek zorundayım" dedi.

Son derece hoş bir şekilde "Bu eve mi?" diye sordum.

"Neden olmasın? Ama kastettiğim Washington City'ydi, batı eyaletlerinden birinin temsilcisi olarak döneceğiniz Kongre'ydi."

"Bu hâlâ mümkün."

"Kendinizi ziyan etmemelisiniz, Albay."

"Ziyan etme işini gerçekleştirmiş olanın ben olduğumu sanmıyorum."

Jefferson'ın yüzü kızarmıştı; bu sözümden sonra uğurladı beni.

Bu noktada, Meksika projesinden vazgeçmeye hazırdım. İspanya'yla bir savaş olmadığı takdirde, batı eyaletlerindeki müttefiklerimin çoğu, silahlara sarılarak, Hükümet'i karşılarına almaya yanaşmazlardı. Daha da kötüsü, Merry'nin çabalarına rağmen, İngiltere'den hiçbir destek alamazdım.

Hevesim çok kırılmış bir halde Philadelphia'ya gittim. Orada Jonathan Dayton, beni tekrar heveslendirmeyi denedi. Bu arada, adasını satarak, elindeki parayı bu işe yatırmak istediğini söyleyen Harman Blennerhassett'tan da bir mektup almıştım.

"Aptalın teki ama çok parası var." Dayton'la Richard Dell'in mütevazı tavernasında, yanan zayıf bir ateşin başına oturmuştuk; itiraf etmeliyim ki, en az bir kış günü kadar kasvetliydim. Dayton beni canlandırmak için elinden geleni yaptı. "Gelin, Don Carlos'a başvuralım."

İspanya'nın, kendilerine ait olan Meksika'yı ellerinden almayı hedefleyen bir çıkartmanın masraflarını karşılamaya yanaşmayacağını düşündüğümü söyledim Dayton'a.

"Olayı, Don Carlos'a bu şekilde takdim etmeyi düşünmüyorum." Sırıttı Dayton; doğuştan bir sahtekârdı. "Tam tersine. Konuya şöyle girmeyi düşünüyorum: Britanya Elçisi'nin tavsiyesine uyarak, önceleri böyle bir işe girişmeyi göz önüne almış olmamıza rağmen..."

"Bilge kişi asla yalan söylemez" diyerek, bir Jesuit özdeyişini alıntıladıysam da, hiçbir işe yaramamıştı bu.

"Söyleyeceğim her şey doğru olacak; ama tersyüz edildiğinde. İspanyollar, elbette, ne iş üzerinde olduğumuzu biliyorlar ve her şeyi itiraf ettiğim takdirde bana daha çok inanacaktır Don Carlos."

"Peki, İspanya'ya önerebileceğimiz ne var elimizde?"

"İspanyol Komplosu'nun yeniden canlandırılışı."

Dayton'ın Don Carlos'la yaptığı birkaç görüşme, Don Carlos'un bize 1.500 dolar vererek, şans dilemesiyle sonuçlandı. O zamanlar, meslaktaşımın İspanya Elçisi'ne tam olarak ne söylemiş olduğunu bilmiyordum. Dayton sonunda, Don Carlos'a gerçek amacımızın Washington'ı zapt ederek, Başkan'ı ve Kongre'yi tutsak etmek, sonra da Bank of the United States'teki paraları çalıp, donanmamızın gemilerine atlayarak, bir batı cumhuriyeti kuracağımız New Orleans'a doğru hareket etmek olduğunu söylediğini itiraf edince, buna hiç memnun olmamıştım.

"Don Carlos'u, benim düpedüz bir kaçık olduğuma ikna ettiniz yani."

"Sizin için ne fark eder ki?" Küstahın tekiydi Dayton. "Planı, bize bunun için para verecek kadar ciddiye alıyor."

Tüm bu işlerden midem bulanmış bir halde Washington'a geri dönerek, bana hükümette bir görev vermesi için Jefferson'a baş-

vurdum. Ne kadar mütevazı olursa olsun herhangi bir göreve razıydım.

Görüşmemiz 22 Şubat 1806'da gerçekleşti. Ben mütevazı davrandım. Jefferson'ınsa sevinçten gözü dönmüştü. Onun daha önce hiç böylesine *ulu* bir tavır takındığını görmemiştim. Halini tanımlayabilecek başka bir kelime bulamıyorum. Tanrı'nın yüce adaletini kullanarak, gayet sakince, halk bana olan güvenini yitirmiş olduğundan, bana verebileceği hiçbir görev olmadığını söyledi.

"Birkaç gazetenin, hakkımda sergilediği güvensizlik hiç de mühim değil" diye cevap verdim ona. "Hepimiz, gazeteler tarafından karalandık."

"Doğru. Fakat maalesef, size duyulan *siyasi* güven de kayboldu."

"New York'taki son valilik seçimlerinde, yalnızca şehirde çoğunluğu sağlamakla kalmayarak..."

"Hayır, Albay. Halihazırda başkan yardımcısı olduğunuz halde, tek bir oy bile alamadığınız son başkanlık seçimlerinden bahsediyorum."

Jefferson ayağa kalkarak, bülbülün kafesiyle oyalanmaya başladı.

Mütevazı tavrımı sürdürmeye yeminli olmama karşın, artık bu kadarına da dayanamamıştım. "Tek bir oy bile almadım; çünkü adaylardan biri *olmadığımı* biliyorlardı seçmenler. Başkan yardımcılığına tekrar aday olmamamın sebebiyse, benim ya da diğer seçmenlerin değil, bizzat *sizin* kararınızdı; bu yüzden de ne benim yetersizliğimi ne de onların güvensizliğini yansıtan bir karar bu."

Jefferson, kafesindeki kuşu saldı ve kuş da uçarak, omzuna kondu. Sandalyesine oturdu; tekrar üzgün olduğunu belirtti. Benim için hiçbirşey yapamazdı. Halkın güveni bir kere kaybedilirse...

Jefferson'ın sözünü kestim; daha bir sene öncesinde Senato'da yardımıma ihtiyaç duyduğunda, ne onun ne de halkın bana karşı hiçbir güven eksikliği sergilememiş olduğunu hatırlattım ona.

"Ama o günden beri Albay, o kadar şey duyduk ki." Sesi pek yumuşaktı. "Gazeteler insanları telaşlandırdı..."

"Onların görevleri bu."

Jefferson parmağını uzatınca, kuş parmağına konarak, ötmeye başladı.

"İtiraf etmeliyim ki, Bay Jefferson, sizi bulunduğunuz bu mevkiye çıkaran adama emanet edecek *hiçbir* görev bulamamanızı son derece dikkat çekici ve tuhaf buluyorum."

Sertçe kapanmış yaşlı ağzı hareketsizdi. Elleri masanın üstüne düştü. Kuş havalanarak karşıdaki rafa kondu. "Bana bu şerefi veren halktı, Albay Burr..."

"Hayır, Efendim. Size, New York Eyaleti'ndeki zaferi veren Aaron Burr'dı ve tek bir kelimesiyle sizden başkanlığı alabilecek olan da Aaron Burr'dı."

"Ama, o kelimeyi söylemediniz, Albay Burr. Ve işte, burada olan da benim." Jefferson'ın kötü niyeti tıpkı bir balta gibi saplanmıştı bağrıma ve tüm hukukumuz bitmişti artık.

Gitmek için ayağa kalktım. "Dünya, başkan olabilmek için çevirmiş olduğunuz dolapları bilse acaba ne düşünürdü, merak ediyorum."

"İhtilal'imizin kabul görmüş olan yorumunu değiştirmek için artık çok geç." Jefferson kuşu tekrar kafesine kapattı.

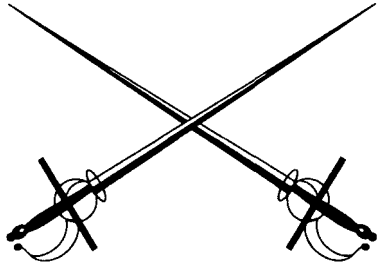
Fakat iki ay sonra, arkadaşlarımın Gazeteci Cheetham'a karşı açmış oldukları davanın New York'taki duruşması yapıldığında, Jefferson'ın destekçilerinin çoğu büyük bir sarsıntı geçirmişti. Cheetham, 1800 yılındaki seçimlerde başkanlığı ele geçirmeye çalışmakla suçlamıştı beni. Yeminli şahit olarak mahkemeye çıkan Delaware Senatörü Bayard, Aaron Burr'ın Thomas Jefferson'dan başkanlığı almak için hiçbir girişimde bulunmadığını kesin olarak belirtmekle kalmamış; aksine Jefferson'ın, Meclis'te desteklerini sağlamak amacıyla Federalistlerle yakışıksız derecede süratli bir şekilde anlaşmaya vardığını da açıklamıştı.

Jefferson'ın geçenlerde yayınlanan günlüğünde, bu suçlamaya verdiği aşırı derecede uzun ve sahtekârca cevabını ve "yalnızca kendisine iftira atmak amacıyla" alındığını belirttiği Senatör Bayard'ın yeminli ifadesinden tamamıyla benim sorumlu olduğum konusundaki çılgınca fikrini detaylıca okumak mümkün. Aslında, pek az etkim olmuştu bu dava üzerinde. Gerçeklerin açığa çıkması gerektiği konusunda ısrarcı olan Bayard'tı. Bugünlerde, bu iki adamın varisleri arasındaki savaş hâlâ devam etmekte. Yalan söyleyen kimdi? Jefferson mı, Bayard mı? Jefferson taraftarları, 1801'deki seçimlerden sonra Bayard'ın Federalist arkadaşının, Jefferson tarafından Delaware'deki Wilmington Limanı'nın tahsildarı görevinde tutulmasının bir tesadüf olduğunu iddia ediyorlar hâlâ.

Şubat ayındaki bu görüşmemiz, ilişkimizi sonlandıran hadise olmasına rağmen, Jefferson'la topluluk içinde bir kere daha yemek yedim. Ardından, 12 Nisan 1806'da ona hoşça kal demeye gittim ve bir daha da hiç görüşmedik.

1835

Bir

Son zamanlarda, yeni tanıştığım insanlara ve uzaktan arkadaşlarıma Helen'i eşim olarak tanıştırmaya başladım; gerçi halka açık yerlere çok sık gittiğimiz de yok; Helen çoğunlukla evden dışarı çıkmayı reddediyor. Sanırım, daha önceleri Bayan Townsend'in evinden tanıdığı erkeklerle karşılaşmaktan korkuyor (bu düşünce beni de endişelendirmiyor değil). Bununla birlikte, bu tür korkuları olduğunu inkâr ediyor ve kimin ne düşündüğünü umursamadığını söylüyor. Ancak, onu benimle bir yerlere gelmeye ikna etmeye çalıştığımda, evde kalarak "işiyle" uğraşmayı tercih ettiğini söylüyor. Benimle dışarı çıktığı nadir zamanlardaysa, o, sürekli somurturken, ben ...biri, onun kim ve ne olduğundan şüphe ettiği takdirde mahvolacağımı biliyor olmama rağmen, olağanüstü bir zafer kazanmış gibi hissediyorum kendimi. Eşim olduğunu söylemek, elbette tehlikeyi artırıyor. Fakat diğer taraftan da, bir gün gerçekten evlenmememiz için hiçbir sebep göremiyorum. Bütün yapmam gereken para kazanmak, kendimi hukuka adamak ve yurtdışına çıkmayı, bir Washington Irving –hatta, daha bu gece gördüğüm bir Fitz-Greenne Haleck– yaşantısı sürmeyi unutmak.

Sam Swartwout, beni akşam yemeği için Nassau Street'teki Shakespeare Tavern'a davet etti. Davetini memnuniyetle kabul ettim. Ayak işlerine baktığım günlerden birinde, bu bardaki bir müvekkile birkaç belge vermek için geldiğimde, Edwin Forrest'tan James K. Poulding'e kadar herkesin beraberce, neşe içinde içki içip, sigara tüttürdüğünü görünce hayrete düşmüştüm. Şehrin edebi-

yatçılarının ve tiyatrocularının gayri resmi kulübüydü Shakespeare Tavern; burada, onlara eşit biri gibi kabul görmek, geleceğin her yazarının ya da her aktörünün rüyasıdır. Hatta, nispeten neşeli olan siyasetçilere bile bu tavernanın barında rastlamak mümkündü; senelik baloları sabah kahvaltısıyla başlayan ve son üyesi, Flemenk mirasımızın gururlu simgesi olan lahananın altında devrilene kadar devam eden Kraut Kulübü'nün üyeleri de cabasıydı.

"Sen yalnız git, ben çalışmak istiyorum." Ücreti, sabırsız bir hanım tarafından çoktan ödenmiş olan bir elbise üzerinde iki haftadır her gün *çalışmıyordu* Helen. Girdiğimiz kısa tartışma, Helen hıçkırıklara boğulduğunda sona erdi; bu sık rastlanan bir durum değildi. "Her şeyden nefret ediyorum!" diyordu hıçkırarak.

"Benden de mi?"

Cevap olarak yalnızca sümkürdü; yüzüne soğuk su çarptı; prova mankeninin başına geçerek çalışmaya başladı. Her zamanki gibi, City Hotel'in salonlarını süsleyen kadınlardan daha fazla bir hanımefendiye benziyordu. Sanırım, onu herkese göstermek istememin sebebi de bu. Maskeli baloyu da, tehlikeyi de seviyorum.

Kutup havası kadar soğuk havadan korunmak için sarılıp sarmalanmış bir halde, donmuş kaldırım taşlarının üzerinde kaymamaya çalışarak, kararmakta olan gri sokaklardan Shakespeare Tavern'a doğru yürümeye başladım. Yürürken gözüme girmeye can atan kar tanelerinden sakınıyor, ince çıngırakları ve çan sesleriyle gelip geçen yolcu kızaklarından uzak durarak, kontrollerini kaybedip vahşice, atların ve benim gibi böylesi bir havada yürümek zorunda olan fakir fukaranın bacaklarını parçalamaya olan korkutucu eğilimlerinden kendimi korumaya çalışıyordum.

Shakespeare Tavern'ın yeşil kapısını açtığımda, sağ taraftaki ve sol taraftaki odalardan gelen seslerin gürültüsüyle neredeyse sağırlaşacaktı kulaklarım; füme kaz ve ekşi lahana kokularıyla karışmış güçlü alkol kokusu başımı döndürmüştü (Flemenk olmaktan hiç hoşnut olmamama karşın, yemek konusunda Flemenk zevkine sahibimdir).

İçerdeki ısı, soğuk vücuduma işlerken, kulaklarım çınlamaya başlamıştı; barın olduğu odaya adım atar atmaz, kısa, tıknaz bir adama çarptım ve adam da kapı kasasına doğru yıkıldı. Birbirimizden özür dilerken, birbirimizi tanıdık. "Ah, Albay Burr'ın genç hamisi!"

Her zamanki gibi kendime hâkim olamadım. Tıpkı bir aptal gibi, *Croaker Papers*'ı daha yeni okuduğumu ve hayran kaldığımı söyledim Fitz-Greene Halleck'e.

"Aman, Tanrım!" Halleck aynı yazdığı gibi konuşuyordu. Son derece kaprisli. "O eski şeyler." Arka taraftaki odaları işaret ederek, "Onları burada yazdık; Bay Drake ve ben" dedi. İçime işleyen ve bir nevi ağlamaklı bir bakış attı bana. Üstüne rom kokusu sinmişti. "*Evening Post*'taki, Old Patroon imzalı yazınızı yeni okudum. Aşk elmasına attığınız ilk diş üzerine olanı; ya da, buna artık *domates* demeliyiz belki de. Gösterdiğiniz cesarete hayran kaldım. Tıpkı dünyadaki diğer herkes gibi –tabii, Kızılderililer ve Bayan Trollope gibi bazı garip İngilizler dışındaki herkes– domatesin ölümcül bir zehri olduğunu düşündüm yazınızı okurken. Alışveriş ettiğim bakkalım bana, domatesin gönül rahatlığıyla yenilebilecek bir sebze olduğunu söylediğindeyse, güldüm ona. Fakat şimdi, sizin cesur ruhunuz ve edebi kabiliyetiniz sayesinde, yaz gelir gelmez, bizzat kendim tadacağım o telaşlı, günahkâr, al yuvarlağı."

Suratım zevkten ve şaşkınlıktan biçimsizleşmiş olmalıydı. Halleck beni övmüştü! Şu an bu cümleleri yazarken bile ondan, "Daha fazla yazı yazmalısınız ki, sizin için bir kitap yapabilelim" cümlesini duymuş olduğum için ne denli şanslı olduğuma inanamıyorum.

Halleck'in çenesi hafif aşağı kaymış olduğundan, aptalca bir sırıtışı vardı; fakat gözleri parlak, uyanık ve zekâ doluydu. "Bir aşk elm... *domatesini* tadmanın, tam olarak nasıl bir duygu olduğunu anlatın bana."

"Ağızda asitli bir tat bırakıyor" dedim. "Önce, kaynatmalısınız bu domatesi. Sonra da bolca şeker ya da şerbet ilave etmek gerek."

Halleck ürperdi. "Ben almayayım! Tekrar bir düşündüm de, ben vazgeçeceğim bu deneyden. Ne de olsa, aşk elmalarımı benim için *Evening Post*'un sayfalarında yiyecek çok zeki, genç bir dostum var." Yine aptalca ve cana yakın bir şekilde gülümsedi. "Keşke size, kulübümüze üye olmanızı teklif edebilseydim. Kulübümüzün adı, Çirkin Kulüp; amacımız, her şeydeki çirkin yanı kutlamak –buna, domatesler de dahil– fakat korkarım ki üyelik için gerekli olan başlıca nitelikten yoksunsunuz siz. Ama yine de gelip beni görün. Ne zaman isterseniz."

Bu kısa konuşmamızın ardından yanımdan ayrılarak, arka taraftaki yemek odasına doğru yürüdü Halleck; ben de barın içine

geçtim ve Sam Swartwout'u, İngiliz barlarının tipik özelliği olduğu söylenen yuvarlak barda dikilirken buldum. Etrafı, yalnızca Başkan'ın dostu olduğundan değil, New York Limanı'nın tahsildarı olarak, eyaletin en önemli federal görevlisi de olduğu için ona dalkavukluk eden bir sürü adamla çevrilmişti.

"Gelin de yanıma oturun, Charlie." Swartwout ağır kolunu omzuma attı. "Bana getirecek bir kızınız yok muydu?"

"Hayır, Efendim. O –benimle gelecek olan hanımefendi– gelmedi... gelemedi"

"İyi! İlerleyen saatlerde bize eşlik edecek hanımefendilere ayıracak zamanımız olacak; eskisi gibi olmasam da, yine de diğerlerinden iyiyim hâlâ! Beni bir masaya doğru sürükleyerek, sanki oyuncak bir bebekmişim gibi sandalyeye oturttu.

"Su kaplumbağası!" diye garsona bağırdı. New York garsonlarının çoğunun, bana, Yaz Bayramı dışında herhangi bir zamanda New York'ta su kaplumbağası bulmanın mümkün olmadığını söylemelerine ancak yetecek bir süre içinde, su kaplumbağasını masamıza getirmişti bile garson. Aslında su kaplumbağasından nefret ederim; ama Swartwout'un emrine uyarak yemeğimi yedim. Yine emri üzerine içkimi de içtim; gittikçe sersemliyordum. Swartwout ise içtikçe canlanıyordu.

Onu geçmiş hakkında konuşturmaya çalıştıysam da, o da tıpkı Albay (ve Bay Davis) gibi yalnızca geleceği düşünenlerden. Tarihle ilgilenme işinin yalnızca gençlere düştüğü aşikâr. "Texas! Yaşanacak yer orası. Gitmeniz gereken yer de orası. New York'tan ayrılın! Hamlaşmış, zayıf şehir insanlarında uzaklaşın!" Ağzına bir çatal dolusu kaplumbağa eti attıktan sonra, bardaki dostlarını işaret etti (Şehir yaşamının, dinç Amerikan bünyesinde yarattığı yozlaştırıcı etki üzerine bir yazı yazmalıyım).

"Texas'a gitmemi sağlayan, Tanrı onu korusun, Albay olmuştu."

"Ama, onun Texas planlarının başarıyla sonuçlanmış olduğunu söylemek çok zor..."

"Çok ileri görüşlüydü Albay! Mezar taşına işte bu yazılmalı. Aaron Burr, her zaman geleceği ilk gören olmuştur. Ancak, bu özelliğinin faydasını hiç göremedi. Ama, her geçen gün kendini geliştiriyor. Alman göçmenleri Texas'a yerleştirme fikri, yalnızca birkaç yıl zamansız olarak doğdu. Şimdi, birkaç ay içinde" –boğuk sesi, barda oturan adamlarının sesine oranla biraz kısılmıştı– "Texas Meksika'dan ayrılacak ve *Başkan da bu işin içinde*."

Swartwout konuştukça, Burr gibi adamların imparatorluk haritaları çizdikleri günlere gitmiştim birdenbire. Gerçi, Swartwout da, en az Burr ya da Jackson kadar o devrin kalıntılarındandı. Swartwout, Galveston Bay ve Texas Land Company denen bir projeyle uğraşıyor. Şirketin avukatı eski bir Tennessee Valisi; Jackson'ın koruması altında olan, karısından boşanıp valilikten istifa ederek, Kızılderililer arasında yaşamayı (bir de içkiyi) seçen Houston adındaki biri. Şimdi Texas'ta Houston ve Swartwout'un dediğine göre, Jackson'ın gizli desteğiyle, bu eyaleti Meksika'dan kurtarmayı planlıyor. "Albay Burr ve Başkan, vatana ihanet davasından otuz yıl sonra ilk olarak burada buluştuklarında işte bunu konuştular."

Söylediklerini izlerle dolu masanın üzerine çatalımla not düşüyormuş gibi bilinçsiz hareketler yapıyordum; umarım şimdi, başımda bir ağrı ve aklımdaysa bambaşka bir şeyin olduğu bu üç saat sonrasında, her şeyi doğru aktarabiliyorum.

Jackson'ın New York'a yaptığı son seyahat, 12 Haziran 1833'teydi. Bundan on beş gün sonra, Albay Burr, Madam Jumel'le evlendi. Texas'taki planlarını ilerletmek için neden Madam'ın parasına ihtiyacı olduğunu şimdi anlıyorum: Başkan Jackson, başkalarının bilmediği şeyler söylemişti Albay'a.

"Ah, Albay'ı, Başkan'ın Amerikan Hoteli'ndeki odasına sokmak ne güzel bir işti. Bizi arka kapıdan, görevlilerin merdivenlerinden yukarı çıkarması için otel müdürü yaşlı Boardman'ı da yanımıza almak zorunda kalmıştım."

Biz sipariş vermeden, masaya koca bir servis tabağı dolusu domuz pirzolası ve ekşi lahana getirdi garson. Swartwout da, ben de, sanki kıtlıktan çıkmışız gibi –ya da Flemenkmişiz gibi; ki gerçekten de öyleydik– yemeğe koyulduk.

"İş arayan insanların doldurmuş olduğu koridorlar tehlikeliydi ama sonunda, Albay'ı Başkan'ın odasının bulunduğu kattaki bir odaya sokmayı başardım; sekretere de, Başkan'ı görmek için özel birinin gelmiş olduğunu söyledim ve bir dakika sonra, Old Hickory'nin ta kendisi topallayarak yanımızda bitti. 'Tanrı şahidim, Albay Burr, sizi bu dünyada ya da Cennet'te tekrar göreceğimi hiç tahmin etmezdim.'"

"Bu laflar Albay'ın hoşuna gitmişti. 'Ee, Bay Başkan, eğer Cennet'e *giderseniz,* her gün ettiğim dualaların kabulu demek olacak bu.'"

"Başkan, buna o kadar çok güldü ki, sonunda oturmak zorunda kaldı... iyice... sarsaklaşmıştı artık. Hâlâ da öyle; zavallı adamın fazla ömrü kalmadı. 'Şimdi' dedi Jackson, 'sizinle Texas hakkında konuşmak istiyorum.' "

" 'Tıpkı eski günlerde konuştuğumuz gibi mi?' diye sordu Albay Burr."

"General Jackson o ince, ketum üst dudağını tıpkı bir at gibi büzerek, 'Kahretsin, Albay, bana neredeyse seçimleri kaybettiriyordunuz; siz ve sizin afacanlıklarınız!' "

"Fakat, olabileceği kadar soğukkanlıydı Albay. 'Şanslıymışsınız ki' diye cevap verdi, 'rakibiniz Bay Clay de benim dostlarımdandı.' "

" 'Evet, Bayım, bu hepsinin çenesini kapatmaya yetti. Tanrı şahit, Henry Clay'i vurmadan ve John J. Calhoun'u asmadan içim rahat etmeyecek!' Başkan, sonra da bana dönerek, 'Sam, sen yan odaya geçip, bir bardak Madeira iç. Ama, yalnızca bir kadeh. Bu arada, ben de bu Birlik'te hâlâ en çok hayranlık duyduğum kişiyle konuşacağım.' Böylece, yan odada belki bir yarım saat bekledim. Sonra, odaya geri çağrıldım ve içeri girdiğimde Başkan'ın gözlerinin yaşlı olduğunu gördüm. Ona, 'elveda' diyen Albay'a, 'hoşça kal' diyordu Jackson. Sokağa çıktığımızda, Albay'a ne konuştuklarını sordum; fakat Albay'ın verdiği tek cevap, 'Texas' oldu."

Swartwout ikimiz için bir kaz siparişi verirken, masamızın yanından Gullian C. Verplanck geçti. Swartwout'a kısa bir selam verip hiç durmadan ilerledi. Benimle tanışmış olduğunu hatırladığını sanmam. Swartwout, Verplanck'ın Hamilton için *Gazeetteer Of The United States*'in editörlüğünü yapan Fenno'nun kızıyla evli olduğunu söyledi. Hamilton'ın hesabına çalışıyordu Fenno. Bizi yönetenler hep dayanışma içindedirler.

Swartwout'un tek düşündüğü, Texas ve orada kazanılabilecek paralardı. Bana, Jackson'ın kısa bir süre önce, inceleme yapması için Houston'ı bu bölgeye yolladığını söyledi. "Çünkü, Sam Houston'da da, Albay Burr'da olduğu gibi bir imparator olma arzusu var; ama Yaşlı Hickory, Houston'ın bu kadar ileri gitmesine izin verir mi şüpheliyim. Texas'ı Birleşik Devletler'e katmak istiyor Başkan. Ve çok daha fazlasını. Ah, ne sinsidir o ihtiyar Jackson. Buradaki herkes, onun Texas'ı ilhak etmesini istiyor; ama o, parmağını bile kıpırdatmıyor. Meksika'yla yaptığı antlaşmaya uyması gerektiğini söyleyip duruyor. Ve uyacak da. Ama neden biliyor mu-

sun? Bu pek kıymetli bir entrika da ondan. Bir gün, bana, 'Sam' dedi, 'Texas bir ya da iki yıl içinde bağımsızlığına kavuşmuş olacak.' 'Bizim yardımımızla mı?' diye sordum ama bu sorumu duymamazlıktan geldi. 'Ama onların hemen Birlik'e girmesini istemiyorum.' 'Niye ki?' 'Diyelim ki, Texas Meksika'dan kurtuldu. Diyelim ki onlar da, küçük, zararsız ve bağımsız cumhuriyetlerden biri oldular. Ve diyelim ki, batı sınırlarının tam olarak neresi olduğunu belirleme konusunda sıkıntıya düştüler; çünkü dünyanın o kısmında sınırın herhangi bir yerden çizilmesi *mümkün*. Şimdi düşün ki, bu küçük ve zararsız Cumhuriyet, topraklarının Pasifik Okyanusu'na kadar gittiğini iddia ediyor. Neden olmasın ki? Ve düşün ki California ve belki de, Kuzeybatı'nın balıkçılık hakları ve hatta, Pasifik'te bir ya da daha fazla liman üzerinde hak iddia ediyorlar. Meksikalılar buna güler geçerler, öyle değil mi? Ve bu zararsız, küçük Texas Cumhuriyeti'ne cehenneme kadar yolu olduğunu söylerler; çünkü bir avuç Texas'lının Meksikalıları California'dan sürebilmek için yapabileceği hiçbir şey yoktur.' "

Garson, Swartwout'a geyik etinden yapılmış kiş ikram ederek, "Aşçımız, size saygılarını iletiyorlar" dedi.

"Kendisine teşekkürlerimi iletin. Teşekkürler." Swartwout, kişi ikiye böldü ve yağlı parmaklarımızla tarçın kokan kişi yemeye başladık. Swartwout ağzı dolu olduğu halde, bana Jackson'ın planını açıklamaya başladı. Bu zararsız, küçük Texas Cumhuriyeti, kıtamızın Pasifik kıyıları üzerinde hak iddia edecekti. Arada bırakılan nazik bir süreden sonra da, bu Cumhuriyet Birleşik Devletler'e katılacak ve Birleşik Devletler, İspanyol California'sının tümü üzerinde hak talep ederek, "Bizlere, o hain piç Jefferson'ın kazandırmış olduğundan çok daha fazla toprak verecekti! Ah, ben, bir senin yaşlarında olsaydım, ah, bir genç olsaydım!" Anlaşılan, ben hariç herkes benim yaşımda olmak istiyor.

Nihayet, ne daha fazla bir şey yiyecek ne de içecek hali kalınca, arkasına yaslanarak bana, "Albay hakkında yazdığım şu şeyle" tam olarak ne yapmakta olduğumu sordu Swartwout.

"Yalnızca yazıyorum işte. Albay'ın hayatı."

"Duyduğuma göre, aslında, Matty Van Buren'in hayatı olacakmış yazdığınız."

Hiçbir şey söylemedim; yalnızca bekledim.

Büyük kırmızı eliyle, yavaşça dudaklarındaki kaz yağını sildi Swartwout; sonra da üzerine bulaşmış olan yağlardan artık parla-

maya başlamış olan masa örtüsünün üzerinde elini temizledi. "Bildiğin gibi, Matty Van, liman tahsildarı olmama engel olmaya çalıştı. Kahrolası, kötü bir ufaklık o adam; bunu sakın unutma. Ama, işin aslı şu..." Birdenbire düşünceli bir hal almıştı Swartwout'un yüzü; yavaşça geğirerek, devam etti. "Şimdi, Albay'ın zarar görmesini ikimiz de istemeyiz, değil mi?"

Swartwout'un göstermiş olduğu bu inceliğe biraz şaşırmış bir halde, başımı salladım; sırf gayret, böbürlenme ve sahte dostluklardan ibaret biri gibi görünüyor aslında. "Sizin de canınızı sıktığını düşündüğüm bir sorunu çözmenin bir yolu var." Tıpkı Albay gibi, duygularımı belli etmeden onu dinlemeye çalışıyordum. Ama kulaklarımın ucunda hissettiğim ani sıcaklıktan, tıpkı tavşan kulakları gibi kıpkırmızı kesildiklerini anlıyordum.

Swartwout tekrar geğirerek, geniş çenesini, gömleğinin kolalı yakasının içine soktu. "Reginald Gover'ın size ne kadar para ödemekte olduğunu tahmin ediyorum. Ve bu paranın iki mislini verecek birini tanıyorum."

"Ama., ben... ben bir anlaşma yaptım."

"Bozun o zaman."

"Biraz para da aldım."

"Parayı geri verin."

"Ama bunun ne anlamı olacak ki? Albay hakkında yazılanlar değişmeyecek."

"Yazmakta olduğunuz şeyler alınıp başka birinin yazmakta olduğu bir kitabın içine sokulmadığı takdirde."

"Ama hâlâ başladığımız yerdeyiz. Bu durumda değişen tek şey, Albay'ın, benim başka birinin adını taşıyan bir kitap yazdığımı düşünmesi olur."

"Ortaya çıkacak olan kitap Bay İsimsiz tarafından kaleme alınmış basit bir bildiri olsaydı, öyle düşünebilirdi Albay. Ama çok ünlü birinin yazdığı ve bu yazarın çok ünlü isminin, kitabın tüm kapağını kaplayacağı çok büyük bir kitap olacak bu ve hiç kimse, sizinle bu kişi arasında herhangi bir bağlantı kurmayacak."

"Kim?"

"Sizin, onunla tanışmanızı sağlayacağım." Kendisinin hiçbir sırrı olmamasına karşın (komplolarla dolu birine karşı koyan biri olarak) beni meraklandırmaktan hoşlanıyordu Swartwout. "Yakında yayıncısıyla beraber şehre gelecek. Yayıncısı Philadelphia'lı."

Bu sırada, Swartwout'un diğer arkadaşları masamıza geldi ve ben de gitme vakti geldiğini anladım. Masadan kalkmadan önce, Swartwout'un ricası üzerine Bayan Townsend'in adresini verdim ona.

"O büyüleyici kadını... evini açtığından beri görmedim."

Swartwout'a teşekkür ederek ayrıldım. Verplanck'ın oturduğu masanın yanından geçerken, masasında oturan birkaç yazar ve kitap kurdu avukatı tanıdım. Keşke ben de o masada oturuyor olsaydım.

Eve geldiğimde Helen kusuyordu. Kusması bittiğinde bir bebeği olacağını söyledi bana.

Şimdi saat sabahın dördü ve uyuyamıyorum. Oturup, tekrar tekrar bu notları yazıyor, prova mankenine bakıyor (elbisenin pudralanmış kollarından birinde gelişme kaydedilmiş) ve Helen'in, benim ve çocuğun geleceğini düşünüyorum.

İki

Sabahın erken saatlerinde kar yağdı. Broadway, şimdi kalın ve beyaz bir örtüyle kaplı. Sokaklar kızaklarla dolu. Herkesin yüzü kıpkırmızı. İçerdeyken sürekli kulaklarım yanıyor; dışarıdayken de donuyor.

Öğleden sonra, Albay'ın pansiyonuna uğradım ve Jane McManus'u, Albay'ın yanı başında elini tutmuş otururken buldum. Beni görünce hiç utanmadı ve ayağa kalkarak, "Artık gitmeliyim, Albay" dedi.

"Nasıl istersen, sevgili kızım." Birinin, bu tombul kadının bir kız olduğunu düşünmesi tuhaf; sevgili ya da değil. Jane McManus, Albay'a, yakında tekrar ziyaretine geleceğine dair söz vererek, yanımızdan ayrıldı.

"Zavallı çocuk, hâlâ Madam'ın mutlu yuvamıza yaptığı baskının etkisinden kurtulamadı."

İçeri girdiğim anda kulaklarımın kavrulduğu bu son derece sıcak odada, soğuktan yakınması haricinde, gayet iyi görünüyor Albay. Ona Swartwout'la yemeğe çıktığımı söyleyince, kanepesinin yanındaki masanın üzerinde duran kağıtlarla dolu kalın dosyayı gösterdi bana. "hikâyemize artık Sam de giriyor. Etkileyici bir genç

adam Sam. Tüm Swartwoutlar gibi. Kendine zarar verecek kadar iyi kalpli..."

Dün gece hiç uyumamış olduğumu göz önüne alırsak, kendimi gayet uyanık hissetmeme şaşıyordum. Helen'se, aksine, tüm gece bir bebek gibi uyudu ve sabah uyandığında öyle neşeli ve hayatından öylesine memnundu ki, ona ne büyük bir belanın içinde olduğumuz hakkında tek kelime edecek cesareti bulamadım. Ancak bir kez bile evlilikten bahsetmedi. Hâlâ onu anlamaya başlayamadım. Sanırım, hiç düşünmeksizin hayatta sahip olduğum tek değerli şeyi, Vanderlyn'in yapmış olduğu, altın bir zincire bağlı olan, annemin minyatürünü ona vermiş olmamın sebebi de bu. Bu hediyeye çok sevindi Helen ve hemen boynuna taktı.

Aaron Burr'ın Hatıraları - On Dokuz

1806 Ağustos'unun ilk haftasında, bir daha hiç geri dönmeyeceğimi düşünerek, batıya doğru yola çıktım. Amerika'nın en önde gelen ailelerinden birkaç yüz hevesli genç adamla, 1 Kasım'da Ohio River üzerindeki Marietta'da buluşmak üzere anlaşmıştık.

Emrim üzerine İspanya'yla savaş çıkaracağına söz vermişti Wilkinson. Philadelphia'dan ayrılmadan önce, Sam Swartwout'la Dayton'ın yeğeni ve Quebec'ten eski bir dostum ve yoldaşımın oğlu olan Peter Ogden tarafından iletilmek üzere, şifreli olarak yazılmış ve savaşı başlatması talimatını içeren bir mektup yolladım Wilkinson'a.

Hakkımda açılan vatana ihanet davasında ortaya atılan başlıca delil bu mektup olduğundan, şimdi, burada aktarmam gerek bunu. Fakat, mektubun aslı çoktan kayboldu ya da beni suçlamak ve kendisini aklamak için mektubumun üzerinde oynayarak, ortaya bambaşka bir belge çıkaran Wilkinson tarafından yok edildi. Mektubumu almış ve içine kendi geveze tabirlerinden birkaçını eklemişti. Şanslıymışım ki, bu işi eline gözüne bulaştırmıştı. Mektuptaki ilk cümlemi silmeyi denemiş ama başaramamıştı. "13 Mayıs posta damgasını taşıyan mektubunuz elime geçti." Bu ciddi bir hataydı; çünkü ilk başta, benim mektubumu aldığı güne dek "plan"

hakkında hiçbir şey bilmediğini iddia etmişti. Üzerinde yapmış olduğu tüm değişikliklere rağmen, ona zarar verecek iki şeyi açığa çıkarıyordu bu mektup: Ortak bir şifremiz vardı ve Wilkinson üç ay önce bana bir mektup yazmıştı.

Peki, Wilkinson'a gerçekten ne yazmıştım? Askerlerimizin 1 Kasım'da Mississippi'de buluşacaklarını söylemiştim ona. Kasım'ın 15'inde hafif teknelere binerek, nehirden aşağıya doğru harekete geçecektik. Baton Rouge'daki İspanyol ileri karakoluna vardığımızda, burayı zapt etmeye ya da yolumuza devam etmeye karar verecektik. Ayrıca, eğer mümkün olursa, sırf Don'ların, *onların* ırmaklarının üstüne böylesine küstahça yerleşmiş olmaları fikrine katlanamayan Jackson'ı ve diğer destekçilerimi cesaretlendirmek için Baton Rouge'u ele geçirme taraftarıydım.

Ajanlarımın (New Orleans'taki şu üç Jesuit rahibi), dinlerini savunacağıma yemin ettiğim takdirde (New Orleans Başpiskoposu önünde çoktan etmiş olduğum bir yemindi bu), gitmekte olduğumuz ülkenin halkının beni destekleyeceği konusunda beni temin etmiş olduklarını da bildiriyordum Wilkinson'a. Benden sonraki en yetkili kişinin o olduğunu, istediği zaman benden para alabileceğini ve üç hafta içinde işimizi bitireceğimizi söylüyordum. Britanya Deniz Filosu'nun koruması altında olduğumuz konusunda ona garanti veriyordum; ki bu doğru değildi. Bundan sonraki talimatların, Batı'nın Washington'ının gözleri kamaşmış bir hayranı olarak (biraz samimiyetsizce) takdim ettiğim Sam Swartwout tarafından kendisine iletileceğini söyleyerek sonlandırıyordum mektubumu.

Bunlar haricindeki talimatlarsa çok basittiler: Sabine River'ın üzerinde bir olay çıkart. Yapılması güç olmayacak bir işti bu; çünkü İspanyollar geçen yıl nehri geçerek, Amerikan topraklarındaki iki ileri karakolu, Bayou Pierre ve Nona'yı işgal etmişlerdi. Bu küstahlık Jefferson'ı bile harekete geçirmişti. 1806 Şubat'ında, Savaş Bakanlığı'na İspanyol birliklerini bölgeden çıkarmaları emrini vermişti. Fakat Wilkinson, Savaş Bakanı'nın emrini göz ardı etmiş ve İspanyollar da oldukları yerde kalmışlardı. Ben de, Wilkinson'ın, hareketlerini benimkilere göre ayarlayabilmek için beklemekte olduğunu düşünmüştüm.

Haziran ayında, doğrudan doğruya Wilkinson'a, St. Louis'den ayrılarak, Sabine'deki birliklerimizin başına geçmesini ve İspanyolları buradan çıkarmasını emretmişti Jefferson. Ancak benim

mektubum eline geçtiği sıralarda (Temmuz sonunda) Wilkinson daha St. Louis'den bile ayrılmamıştı ve Washington'daki herkes, Jefferson'ın, işi ağırdan alan bu komutanını pek yakında görevinden alacağını düşünmeye başlamıştı.

Yakında görevden alınacağı konusunda kendisini uyarmak için Wilkonson'a bir mektup yazmasını söyledim Dayton'a. Bunun kumandanımızı harekete geçireceğini düşünmüştüm; artık yeni bir dünya aramaktan başka bir şansı kalmamıştı. Ancak Dayton'ın mektubu Wilkinson'da böyle bir etki bırakacağına, korkarım ki, tekrar Jefferson'ın gözüne girebilmek için bir şey yapmak zorunda olduğu konusunda ikna etmişti onu. Yapılacak bu şeyse, bana ihanet etmekti.

Mektubumun perde arkasında yaşanmış olan olaylar işte bunlardı. Elbette, mektupta ne ismini kullanarak Meksika'dan bahsediyor ne de Wilkinson'a, İspanya'yı savaşa kışkırtmasını öneriyordum. O, diğer kurmay başkanının emirlerine uyar uymaz, bunun zaten gerçekleşeceğini tahmin ediyordum.

Mektubumda, doğru olduğuna inandığım şeyi söylüyordum. Bu da, gitmekte olduğumuz yerin üç hafta içinde bizim olacağıydı. Duruşmamda, bu yerin Meksika değil, New Orleans olduğu doğrultusunda bir yorum getirmeye çalıştı savcılık. O şehirde sahip olduğum desteği (ve o zamanlar yanımızda olduğunu düşündüğüm, Amerikan ordusunun başkomutanının yardımını) göz önüne aldığımızda, üç hafta değil, üç saat içinde bizim olurdu New Orleans. Mektubumda ima edilen tek yer Meksika'ydı.

Ağustos ayının ortalarında Pittsburgh'taydım. Aklı yaşıyla beraber gelişmiş olmayan, kibirli ve aptal Albay George Morgan'la bir akşam yemeği yeme hatasını işte burada yapmıştım. Onu görmek için değil, hayat dolu üç oğlunu askere almak için gitmiştim evine. Yemek sırasında Jefferson hakkında birkaç neşeli söz sarf ettim. Bu sözlerden Başkan'a hayranlık duymadığım anlaşılıyordu ama hiçbiri de husumet dolu şakalar değildi. Albay, Amerikan ordusundaki bozulmadan ve Don'ların haklarımıza tecavüz ediyor olduklarından yakınmaya başlayınca, ona, "Ama, Bay Jefferson'ın güttüğü siyaset bu. Askeri kurumlarımızı o kadar küçülttü ki, siz ve ben, iki yüz askerle beraber, Başkan'ı ve Kongre'yi, Potomac'a dökebiliriz." Asla yaşlı ve şaşkın bir adama şaka yapmayın; özellikle de uzun yıllardır hükümeti, Indiana topraklarındaki geniş, tartışmalı bir araziyi kendisine tahsis etmesi için ikna etmeye çalış-

makta olan birine. Erdemli bir açgözlülükten ilham alan Albay Morgan, yörenin ileri gelenlerini, Bay Jefferson'ı boğmayı hedef alan kötü planım hakkında uyarmaya karar vermişti. Ayrıca, canına kastetmiş olduğum kurbanıma, tutarsız olsa da imalarla dolu bir mektup yazmıştı.

Pittsburgh'a gelişimden kısa bir süre sonra Wilkinson'dan bir mektup aldım (benim mektubum, henüz ona ulaşmamıştı). Her zamanki atıp tutmalarından sonra, "Ben hazırım!" diye bildiriyordu Wilkinson. Her şey, aleyhimize işliyormuş gibi duruyordu.

Bu arada, Theodosia'nın (Carolina havası yüzünden bozulmuş olan) sağlığı, Ohio River'da bize katılabilecek kadar düzelmişti. İyi bir alamet olarak görüyordum bunu.

Blennerhassett's Island'da, nihayet efsanevi adalıyla tanışma fırsatını edindim. Neredeyse kör sayılabilecek kadar miyop, müşkül bir geveze, kötü bir dinleyici ve değiştirilemez bir hayalci olan bu fevkalade tuhaf insan, en azından Vera Cruz'un markiliğini ele geçirme fikriyle kafayı bozmuştu; elde ederek, eski zamanların intikamını almak istediği, bana bağlı olacak Londra Elçiliği sıfatı da cabasıydı. Onu yatıştırarak, ince alevi körükledim.

Bayan Blennerhassett'sa, her zamanki gibi zeki ve telaşlıydı; çok kısa bir süre içinde bizim için mükellef bir akşam yemeği verdi. Batı'da ihtişam içinde gümüş tabaklardan yemek yiyip, İrlanda kristali kadehlerden şampanya içerek, eski çağlardan kalma vahşi bir tabiatın ortasına sanki gökten zembille indirilmiş gibi duran malikânelerde, bir lordmuşçasına hürmet görmeyi her zaman tuhaf bulduğumu söylemeliyim.

Theodosia herkesi kendine hayran bıraktı; en çok da beni. Onu özlemiştim; tıpkı hayatımın her anında özlüyor olduğum gibi. Birbirimize her şeyi söyleyebilirdik; her şeyi söyledik de.

Hanımlar yemekten sonra oturma odasına çekildi. Bense, Blennerhassett ve benimle gelmiş olan teğmenlerle beraber oturdum. Erzaklardan, paradan ve gelecekten bahsettik.

Blennerhassett büyük bir heyecan içindeydi; ben domuz etini depolayacağımız fıçılardan konuşmak isterken, onun Voltaire tartışmayı istemek gibi bir eğilimi olmasına rağmen, beraber hoş vakit geçirilebilecek biriydi ve tamamıyla yararsız da sayılmazdı; elindeki tüm parayı bu işe yatırdı.

Adada kaldığımız ilk seferde, beni ormandan kazanıldığı belli olan bahçelerde at sürmeye götürmüştü Bayan Blennerhassett.

Kayın ağaçlarıyla kaplı bir koruda bir kameriyenin yanındayken, samimi bir şekilde, bizim özel insanlar olduğumuzu ve içimizde güçlü ve garip bir yan bulunduğunu söylemişti. Merhamet doluydum (tıpkı onun hükümdarına yaraşırcasına); kocasına gizlice vaat etmiş olduğum şeyi, Londra Elçiliği'ni, onlara vereceğimi teyit ettim.

"Ama geri dönemeyiz! Bunu o da biliyor!" Atının dizginlerine asılarak durdu Bayan Blennerhassett. Üzerindeki kırmızı binici kıyafetine sarı yapraklar yapışmıştı; bir haberci gibi görünüyordu.

"Neden olmasın ki?"

"Çünkü biz, biz, biz... diğerleri gibi değiliz."

Büyükbabamın en sevdiği kitapta söylendiği gibi, Solomon'u taklit ederek, vakur bir şekilde onu süzerken, aklıma hemen evli olmayabilecekleri geldi. Bayan Blennerhassett ağlamaya başladı ve korkunç günahını haykırdı bana: "*Harman Blennerhassett'ın yeğeniyim ben*!" Benim atım şahlandı; onunkiyse kişnedi.

"Fakat bunda yanlış olan ne ki?"

"Neresi mi yanlış? Öz amcamla evlendim! İrlanda'da bizi yakarlar bu yüzden!"

"Ama İngiltere'de, muhakkak ki, şerefinize eğlenceler düzenleyecekler!"

"Öyle mi dersiniz?" Sesindeki dramatik ton, yerini hızla doğal bir canlılığa bırakmıştı. "Ben bundan hiç emin değilim. Karmaşık bir mesele bu." O atından inince, ben de indim. Beraber geçirdiğimiz bu hoş bir saat içinde, hayatının, insanı hayrete düşüren, benzersiz ve olağanüstü hikâyesini ve düzenli aralıklarla nasıl hayatını değiştirme ihtiyacı duyduğunu anlattı bana. Bu hikâyeyi her zaman hak ettiği anlayışı göstererek dinlemeyi kendime kural edinmişimdir.

Ada bir hafta içinde bir atölyeye dönüştürüldü. Mısırlar, kurutularak öğütülmüş un haline getirildi. Marietta'dan fıçılar dolusu erzak geldi ve adanın iskelesine yığıldı. Blennerhassettler tavsiyemi dinlemeyerek, tüm eşyalarını topladılar; bizimle beraber Washita Lands'e gelecekler ve Meksika'nın fethini orada bekleyeceklerdi.

İşlerin bu safhasında Wilkinson'dan, "Ben hazırım" dediği mektubundan başka hiçbir haber almamıştım. İlk defa ben de, Jefferson da, Batı'nın Washington'ı tarafından tam olarak aynı şüphe içinde bırakılmıştık.

Wilkonson ne zaman Jefferson'ın (benimkini bir kenara bırakalım!) vermiş olduğu emre itaat ederek, Sabine River üzerindeki İspanyolların karşısına çıkacaktı? Sonradan gördüğümüz üzere, St. Louis'den Eylül'ün ilk haftasına kadar ayrılmadı Wilkinson. Sonra yavaş yavaş Natchez'e doğru ilerledi ve oraya vardığında Senatör Adair ve Senatör Smith'e, içinde ateş, elinde kılıcıyla Amerikan topraklarını Don'lardan temizlemeye artık hazır olduğunu yazdı. Ayrıca, "Pek çoğumuzun uzun zamandır beklediği ve daha da fazlamızın ümit ettiği Meksika'daki İspanyol yönetimini çökertmenin günü geldi artık" diye de yazmıştı Adair'e.

Adair bana bu mektubun bir kopyasını yolladığında, şaşırmış olmama rağmen çok da memnun olmuştum. Wilkinson neden bana yazmamıştı? Hem beni hem de Jefferson'ı oyuna getirerek, Meksika'ya kendisi girmeyi planlıyor olduğu da aklıma gelmedi değil.

Eylül'ün sonlarına doğru İspanyol birliklerinin kumandanına, Sabine River'ın batı kıyısından geri çekilmediği takdirde savaş çıkacağı haberini yolladı Wilkinson. Herkesi şaşırtarak (beniyse dehşete düşürerek), tam olarak Wilkinson'ın emrettiği şeyi yaptılar İspanyollar. 27 Eylül'de Amerikan topraklarını terk etmişlerdi.

Geçen bu haftalar boyunca, Washita River topraklarının iskan edilmesi ya da Meksika'nın istilası için hazırlıklarımı yapmaya devam ettim. Her iki durum için gerekli olan asker ve erzak miktarı aynıydı.

27 Eylül'de Nashville'e vardım; Andrew Jackson, Talbot's Hotel'de şerefime halka açık bir yemek verdi; Jackson eskilerden kalma bir dilek olan, "Savunma için milyonlar vermeye; ama vergi için tek bir sent bile vermemeye!" diyerek, kadeh kaldırdı yemekte. Tennessee milisinin komutanı olarak, artık her an başlayabilecek gibi görünen savaşı başlatabilecek bir konumdaydı Jackson. Benim ricamla, 4 Ekim'de genel seferberlik emri verdi. Meksika'da atını benim yanımda süreceğine de yemin etti.

Tennessee'deki seferberlik ilanından birkaç gün sonra, Sam Swartwout ve Peter Ogden şifreli mektubumu, şimdi Meksika sınırındaki Natchitoches'te bulunan Wilkinson'a verdiler. Nihayet, Başkan'ın emrine uyarak, dört aylık bir gecikmeyle görev yerine gelen Amerikan ordusunun başkomutanını bulmaları tam iki aylarını almıştı.

Swartwout mektubumu Wilkinson'a verdi. Mektubu okuyan Wilkinson, taşıdığı mesaj her zamanki gibi, "Ben hazırım" olan

şifreli bir mektup hazırlaması için kendisine yardım etmesini istedi Swartwout'tan. Ve mektubu bana yolladı Wilkinson. Sonra da, her nedense, birdenbire başka fikirler gelmeye başladı aklına. Kendi yolladığı mektubun, adresine ulaşmasını engellemek için bir ulak yollayarak, mektubun imha edilmesini sağladı. Mektubun ana fikrini Swartwout'un anlattığı kadarıyla biliyorum.

20 Ekim'de Jefferson'a bir mektup yazarak, New Orleans'ı zapt etmek için Batı'da yapılmış olan bir planın yürürlükte olduğunu söyledi Wilkinson. Hiç kimsenin ismini vermedi. Vermesine de gerek yoktu zaten. Tek bir imada bulundu: Bu komployu kuranlar, Louisiana'daki siyahları isyana teşvik etmeyi akıllarına koymuşlardı. Massa Tom'u nasıl endişelendireceğini iyi biliyordu Jamie.

Jefferson'ın geçenlerde yayınlanmış olan günlüğüne bakarsak, 22 Ekim 1806'da, benim vatana ihanet suçu işlemiş olduğuma ikna olmuş Jefferson; önermiş olduğum çıkartmayı bu yüzden, bu vahim günde tartışmıştı Kabine. "Suçumun" tartışılmazlığına rağmen, henüz açıkça suçlanabileceğim herhangi bir suç işlememiş olduğumdan, hükümetin elinden, Batı'daki valileri, şimdilik vatana ihanet suçu işlememiş olan bir vatan hainine karşı dikkatli olmaları için uyarmaktan başka hiçbir şeyin gelmeyeceğine karar verildi Kabine'de. Jefferson'ın mantığının muhteşem örneklerinden biriydi bu karar.

Bense, Washington'da dikkatlerin üzerimde toplanmış olduğundan bihaber, asker ve erzak toplamaya devam ediyordum.

6 Ekim'de Nashville'den ayrılarak (orduma katılan en yeni asker, Bayan Jackson'ın yeğeniyle beraber) Theodosia ve bölgeye yeni gelmiş kocasıyla buluşmak için Lexington'a geçtim.

Mississippi'den aşağıya inmeye Kasım ayında başlamayı planlamıştım. Wilkinson şimdi sınırdaydı ve İspanyollara karşı garip tavırları olmasına karşın, ben de herkes gibi İspanya'yla bir savaş çıkmasını bekliyordum.

O senenin başlarında, iki eşcinsel, Frankfort'ta *Western World* adında sansasyonel bir gazete çıkarmaya başlamışlardı. Şimdi de, beni ve Wilkinson'ı, eski İspanyol Komplosu'nu yeniden alevlendirmeye çalışmakla suçluyorlardı. Sonuç olarak, Joseph Daveiss adında, Kentucky'li ve ihtiraslı bir siyasetçi, işlerime doğrudan burnunu sokmaya karar verdi. Koyu bir Federalist olan Daveiss daha önceleri bir süre, bazı seçkin Batılıların İspanyol Hükümeti'nden para aldıklarını ispatlamaya çalışmıştı. Tuhaf bir tesadüf eseri,

bu seçkin isimlerin her biri Cumhuriyetçi Parti'nin güçlü üyelerindendi. Daveiss'in ortaya attığı isimler arasında senatörler Adair, Brown, Smith, Breckeinridge ve geleceğin senatörleri olacak Henry Clay, Vali William Henry Harrison ve General Andrew Jackson vardı. Görünüşe göre hepsi, İspanya'yla kurulmuş olan ve Batı'yı, Doğu'dan ayırmayı hedefleyen bir komplonun içindeydiler. Bu seçkin isimler listesinin başına, şimdi de, Wilkinson ve benim ismimi yerleştirmişti Daveiss.

Daveiss, Jefferson'a yazdığı mektupta şüphelerini açıkladı. Başkan, kuşkusuz, böyle bir komplonun başında benim olduğumu gördüğünde çok sevinmiştir; tıpkı Batılı siyasi destekçilerinin çoğunun, baş Federalist John Marshall'ın kayınbiraderi Bay Daveiss tarafından vatan haini olarak damgalanmış olduğunu öğrendiğinde dehşete düştüğü gibi. Tedbirli davranarak, Daveiss'ten daha fazla bilgi istemişti Jefferson.

Azimli, genç Federalist, Wilkinson'la görüşmek için ilkbaharda St. Louis'e gitti. Her zaman gereğinden fazla konuşan Wilkinson, Zebulon Pike adındaki bir muazzaf subayını, istila hazırlığı için öncü olarak Meksika'ya sokmakla görevlendirmiş olduğunu açıkladı Daveiss'e. Bunun ardından Daveiss ise, Jefferson, Madison ve Galattin'e mektuplar yağdırarak, ortalıkta dolaşan her söylentiyi onlara aktarmaya başladı; sonunda, çıkan her dedikodu için en az bir tane uzun hikâye dolanır olmuştu Kentcuky'de. Cumhuriyetçi Parti'ye zarar verme gayretiyle öyle pervasız suçlamalar getirmeye başladı ki Daveiss, sonunda onu görmezden gelmeye başladı Jefferson. Fakat Daveiss'i evinde görmezden gelebilmek mümkün değildi; çünkü kendisi Kentucky savcısıydı ve bulunduğu mevki skandal yaratmaya gayet uygundu; ki o da bunu yapmaya başlamıştı zaten.

Louisville'deki büyük donanmamı ve erzaklarımı (beş tane altı düz tekne ve birkaç fıçı un) üstünkörü teftiş ettikten sonra, Frankfort'a geri döndü Daveiss ve 5 Kasım'da yerel bir yargıca, batı eyaletlerinin doğu eyaletlerinden ayrılmasıyla takip edilecek bir Meksika istilası planlamakta olduğumu belirten yazılı ve yeminli bir ifade verdi. Yargıca, kimseyi bir eyaleti ayrılmaya teşvik etmekten men eden bir yasa olmamasına rağmen (eğer olsaydı, Jefferson'ın çoktan hapiste olması gerekirdi), yine de böyle tehlikeli bir komplonun önüne geçilmesi için tutuklanmam gerektiğini söyleyecek kadar da düşünceliydi. Daveiss'in teklifini reddetti yargıç. Bunun

üzerine Daveiss, Büyük Jüri toplanmasını talep etti ve 12 Kasım'da toplandı bu heyet.

Daveiss ifadesini mahkemeye ilk sunuşunda, ben de Lexington'daydım. Hakkımda başlatılabilecek işlemlere bir son vermek için atıma atlayarak, olabildiğince çabuk Frankfort'a gittim. Ama çok geç kalmıştım. Frankfort'a vardığımda son derece karışık bir durumla karşılaştım. Gazeteler hakkımda yapılan suçlamalar ve bu suçlamalara getirilen karşı suçlamalarla dolmuştu. Bir sürü insanın kariyeri mahvolmuştu; bu insanlar arasında, Senato'ya tekrar seçilemediğinden, yerini şehrin en iyi avukatı diye bilinen yirmi dokuz yaşındaki Henry Clay'e bırakarak istifa eden arkadaşım John Adair de vardı. İşlerin vardığı boyutun farkına varınca, beni savunması için senatör seçilmiş fakat görevine henüz başlamamış olan bir avukat tuttum.

Büyük Jüri'nin huzuruna çıkmam Aralık'ın ilk haftasını buldu. Bu heyetteki beyefendiler, Meksika'ya yapılacak bir çıkartmanın o kadar da kötü bir şey olmadığı fikrindeydiler. Aslında, beni ve etkili bir konuşmacı olan avukatımı dinledikten sonra Adair'in de benim de oldukça iyi adamlar olduğumuz izlenimini yaratan bir ifadeyle, "mevcut herhangi bir kanunun çiğnenmemiş olduğu" kararına vardı heyet. Henry Clay'in kulaklarda çınlayan hitabının da bu mutlu sonucun ortaya çıkışında büyük etkisi olduğunu belirtmek gerek.

Bu arada şunu da söylemeliyim ki, günümüzün avukatlarının ve siyasetçilerinin, ilk kuşaktaki bizlerden son derece farklı oluşu sürekli şaşırtıyor beni. Bugünkülerle karşılaştırdığınızda, bizim aramızda tek bir hatip bile yoktu. Jefferson ve Madison'ın sesleri duyulmuyordu. Monroe çok sıkıcıydı. Hamilton konuyu çok dağıtırdı; ben de günümüz zevkine göre fazla yavan (ve kısa) konuşurdum. Fisher Ames, aramızda bir hatibe en çok benzeyen konuşmacıydı (Patrick Henry'nin konuşmasınıysa hiç dinlemedim). Fakat bugün neredeyse her halk adamı olağanüstü bir hatip. Hayır, aktör! Hem de fırtına gibi haykırarak gözleri yaşartabilen, insanları güldürebilen aktörlerden. Eğer Evangelist bir elçiler kuşağının (Clay, bana hep, sürüsünü tövbe etmeye çağırırken bile aklı arka sıralarda oturan hanımefendiyi baştan çıkarmakta olan, Kuzu'nun Kanı'yla yıkanmış bir vaizi düşündürmüştür) etkisi yüzünden değilse, bu değişime neyin sebep olduğunu hiç bilemiyorum ve bugünün siyasetçilerinin, bizimle kıyaslandığında çok daha büyük bir seçmen kitlesiyle uğraştıklarını da unutmamak gerek elbette. Bi-

zim yapmamız gereken tek şey, sohbet edermiş gibi bir ses tonuyla parti delegelerini büyülemekken, onlar bando ve zillerle kalabalıkları heyecanlandırmak zorundalar.

Wilkinson 25 Kasım'da New Orleans'a geldi. Jefferson'a yollamış olduğu uyarı mektubunun yerine ulaştığı gündü bu. Başkan iki gün sonra, "tüm sadık vatandaşlarını" İspanya'ya karşı yasadışı bir komplodan vazgeçmeleri için "uyaran ve emir veren" bir bildiri yayınladı. Bu bildirinin Batı'ya ulaşması birkaç hafta aldı.

11 Aralık'ta, yerel yargıcın kendi kendine verdiği kararla, büyük bir isyan olduğunu düşündüğü bir şeyi önlemek için Blennerhassett Island, genel güçlerce istila edildi. Adada zavallı Bayan Blennerhassett haricinde kimse olmadığından, askerler adadaki tüm şarapları içip medeniyete olan nefretlerini göstermek için evi yerle bir ettiler. O zamanlar bu olanların hiçbirinden haberim yoktu benim. Aslına bakarsanız, şu anda aktarmakta olduğum olayların sırasını çözebilmem tam otuz yılımı aldı.

Şerefime verilen ve Henry Clay'in çok gerçekçi bir şekilde kümes hayvanı taklidi yaptığı muhteşem bir balodan sonra Frankfort'tan ayrıldım.

Nashville'e vardığımda, General Jackson ve arkadaşı John Coffee, Clover Bottom Tavern'da ziyaretime geldiler.

Jackson çok korkmuştu. "Albay, hem beni hem de kendinizi çok zor bir duruma soktunuz."

Bu vahşi adamın, söylediklerine kulak misafiri olunmasından korktuğu için sesini alçattığını daha önce hiç görmemiştim; ama tavernanın ana salonunda, bizi meraklıların bakışlarından kısmen bir gazete rafının sakladığı bir köşede sıkıştığımız bugün, Jackson'ın tok sesi boğuk bir fısıltı olarak çıkıyordu. John Coffee ise konuştuklarımızı duyamayacağı bir yere oturmuş, bizi bekliyordu.

Jackson'a, pek yakında tekrarlamaktan bıkıp usanacağım açıklamayı yaptım. Ayrılıkçı hedeflerim yoktu. "Neden olsun ki? İstediğim Meksika. Meksika, Meksika."

"Sessiz olun!" Jackson çok endişeli görünüyordu. "Siz ve Wilkinson hakkında olabilecek en kötü raporları aldım."

"Wilkinson'a ne olmuş ki?"

"Ona güveniyor musunuz?"

"Hayır. Ama kendi menfaatlerinden şaşmayacağına güveniyorum. Jefferson onu görevinden almayı planlıyor. Bizimle çalışarak kaybedeceği hiçbir şey yok; ama elde edebileceği çok şey var."

Jefferson'ı düşünmek, bir an için Jackson'ın bildik ilmihal yönünü değiştirdi. "Her zaman, Jefferson'ın yaptıklarınızdan haberdar olduğunu söylediniz... ima ettiniz."

"En başından beri biliyordu ve Meksika'nın düşürülmesini, o da en az sizin ve benim kadar istiyor."

"Savaş çıkarmadan mı?"

"Tercihen."

Jackson endişeyle etrafı süzdükten sonra, fısıldayarak, "Wilkinson'ın İspanya'yla nasıl bir ilişkisi oluğunu biliyor musunuz?" diye sordu.

"Yıllar önce, New Orleans ve Mobile'de ticaret yapabilmek için İspanyol kraliyeti önünde yemin etmiş; ama..."

"Bu hiçbir şey değil! O yemini ondan çok daha iyi kişiler de etti. Bunun hiçbir anlamı yok. Ama, onun hep... hâlâ bir İspanyol ajanı olduğunu bilmiyor muydunuz?"

"Anlaşılan gazeteleri okumuşsunuz."

"Meksika'dan gelen raporları okumaktaydım. Benim arkadaşlarımdan gelen raporları. Ve elimde, James Wilkinson'ın en az on beş yıldır on üç numaralı İspanyol ajanı olduğunu ve hâlâ da, İspanya Kralı tarafından aylığa bağlanmış olan on üç numaralı İspanyol ajanı olarak görev yapmaya devam ettiğini gösteren deliller var."

"Size inanmıyorum. Bu mümkün değil." Hayatımda ilk defa şaşkınlığımı ve telaşımı gizleyememiştim.

Sanırım duygularımı gizleyemediğimi Jackson da fark etmişti. Acı bir zevkle, konuşmaya devam etti. "Evet Albay, tamamıyla oyuna getirildiniz. Wilkinson'ın başı, şimdi hem İspanyollarla hem de Jefferson'la dertte. İspanyollardan aldığı maaş bu sene durdurulacak ve Jefferson da ordumuzun kumandanlığı görevinden alacak onu. *Bizim ordumuz*!" Jackson'ın sesi birdenbire yükselerek, bütün odada yankılanmış ve kendisi dahil herkesin yüreği ağzına gelmişti. Sesini alçaltarak, "Kendimize başkan diye kıymetli bir at kıçı seçtiğimizi itiraf etmelisiniz ve bu açık bir gerçek. Sorarım size, Jefferson'dan başka kim Amerikan ordusunu, bir İspanyol ajanına teslim eder?"

Hiç Jackson eleştirisi dinleyecek havada değildim doğrusu. "Eğer bu doğruysa..."

"Doğru. Bu piçin görev belgesi dışında ihtiyacınız olabilecek her türlü delil var elimde."

Her şey can sıkıcı derecede açıktı. Jamie'nin neden Jefferson'ın emrine itaat etmemiş olduğunu, neden doğrudan Sabine River'a gitmeyi reddettiğini ve neden gittiği zaman da İspanyolların orayı terk ettiğini şimdi anlamıştım.

"Başınızı ilmiğe geçirdiniz, Albay ve benim başımı da yarı yarıya ipe geçirdiniz sayılır. Kendimi bu işten sıyırıyorum ben. Başkan'a, New Orleans'taki o salak valiye, aklıma gelen herkese, Don'lardan coşkuyla nefret ediyor olmama rağmen, ne sizinle ne de Wilkinson'la hiçbir ilişkim olmadığını ve sonsuza kadar da Birlik'in bütünlüğünün savunucusu olacağımı çoktan yazdım bile..."

"Bölünme yanlısı değiliz ki biz..." Aklım hiç durmadan düşünmekle meşgul olduğundan, ilk aklıma gelen şeyi söylüyordum.

"Eminim ki değilsiniz. Ne de olsa, aptal bir insan değilsiniz. Ama Jefferson sizinle işini bitirdikten sonra, herkes sizin Benedict Arnold'dan sonra en büyük vatan haini olduğunuzu düşünecek. Wilkinson'a gelince..."

"Beni ihbar edecek." Aşikâr olan gerçeği dile getirmiştim.

"Evet ve Jefferson da bu işe çok memnun olacak. Ne de olsa, kendi generalinin sadık, düşmanınınsa vatan haini olduğunu herkese ispatlamak zorunda."

"Wilkinson'ın İspanyol ajanı olduğunu biliyor mu Jefferson?"

"Wilkinson'ın casus olduğunu bana bildiren kişi –kendisi bir Don'dur, daha uzak bir kaynak değil– Jefferson'ın, bundan taa geçen ilkbahardan beri haberdar olduğunu söyledi."

"Başım *gerçekten* de ilmiğe geçmiş vaziyette." Aklıma gelen ve söyleyebildiğim tek şey bu oldu.

"Elimden geldiğince sizin yanınızda olacağım, Albay. Şimdi, eski dostum John Coffee için biraz numara yapalım. Bana göstermiş olduğunuz, Jefferson'ın imzasını taşıyan ve size sınırsız yetki veren belge hâlâ elinizde, öyle değil mi?"

Bir gerçeklik görüntüsü doğurabilmek için, arkadaşım ve müttefiğim Savunma Bakanı'nın bana vermiş olduğu sınırsız askeri yetki belgemi hep yanımda taşırdım. Ceketimin cebinde olduğunu söyledim.

"İyi. Şimdi, yaşlı John'un gözleri önünde bir cıngar çıkaracağız; sizi, bana karşı açık davranmamakla suçlayacağım; siz, Meksika hakkında her zaman söylediğinizi söyleyeceksiniz; ben de size Başkan'ın bu planları onaylayıp onaylamadığını soracağım, tamam mı? Ve siz de cebinizden o kağıdı çıkartarak, 'İşte, üzerinde imzası

olan sınırsız yetki belgesi' diyeceksiniz; bense hayatınızda gördüğünüz en aptal zenci gibi kafamı kaşıyıp, bu belgenin gerçek gibi *göründüğünü* onaylayacağım."

"Öyle zaten."

"Öyleyse, daha da iyi." Jackson'ın keyfi yerine gelmişti ve John Coffee için rollerimizi oynadık. Umarım, etkilenmiştir. Benim aklımsa başka yerdeydi. Aptal olduğunu bildiğiniz birinin oyununa gelmekten daha aşağılayıcı hiçbir şey yok.

Wilkinson'ın, New Orleans'ta bundan sonraki ortaya çıkışı, Aaron Burr'a karşı şehrin koruyucusu rolünde oldu. Albay Burr'ın "suç ortaklarının New York'tan New Orleans'a kadar uzandıklarını ve ordusunun da, gözü dönmüş yirmi bin askerden oluştuğunu" söylüyordu.

Louisiana Valisi'nin zayıf itirazları –ve diğer herkesin yüksek sesle dile getirilen itirazlarına– rağmen, sıkı yönetim ilan ederek, Dr. Bollman (bizim maceramıza katılmış olan Alman bir asker), Peter Ogden ve Sam Swartwout'u hapse attı Wilkinson. *Habeas corpus* ilkesinin öne sürülmesi yönündeki herhangi bir çabayı önlemek için de Dr. Bolman ve Swartwout zincire bağlanarak, limandan Washington'a giden bir gemiye bindirildiler.

Wilkinson New Orleans'ta Sezar'ı oynarken, ben iki altı düz tekneyle Cumberland River'dan aşağılara doğru ilerliyordum. 27 Aralık'ta Blennerhassett'ın 'donanması' da bana katıldı. On ufak teknemiz ve elli adamımız olmuştu şimdi. Cesareti kırılmış adamlarıma, casuslardan korktuğum için onlara kesin istikametimizi söylemeyeceğimi ama bizimkisi kadar küçük bir grup askerin herhangi bir çarpışmaya girme ihtimali olmadığının da herkes için açık olması gerektiğini söyledim. Aslına bakarsanız, her zaman istediğim görüntüyü veriyorduk şimdi: Washita River topraklarına doğru yol alan yerleşimciler.

10 Ocak'ta –ılık bir gündü– Natchez'in kuzeyindeki Bayou Pierre'de durup, eski bir arkadaşımın yanında konaklamak üzere kıyıya çıktım. Arkadaşım, elinde *Natchez Messenger*'ın bir kopyasıyla karşıladı beni; hem de nasıl bir haberciydi bu gazete! Merkür'ün bizzat kendisi bile böyle bir dizi sürpriz vermemiştir. İlk olarak Başkan'ın bildirisini okudum. İkinci olarak da Wilkinson'ın benim şifreli mektubumu nasıl yorumlamış olduğunu. Son olaraksa, Mississippi Bölge Valisi'nin benim için tutuklama emri çıkarttığını.

"Pekâlâ" dedim arkadaşıma, "burada, senin geyik etlerinle güzel bir ziyafet çekmeyi dört gözle bekliyordum."

"Çekeceksin de." İştahla yemek yedik. Darağacının gölgesinde başka ne yapar ki insan?

Üç

"Pek eğlenceli bir iş bu." Üzerine kitaplar yığılmış olan masasından başını kaldırarak, benim olduğum yöne doğru baktı Bay Bryant.

"Umarım fazla *korkunç* değildir."

"Bizim okurlarımız için değil."

"Ama *çözümlenmemiş* bir cinayet..."

"Ahlaki olarak kötü belki ama bugünlerde kötülüklere alıştık."

"Anti-İlgacılarınki gibi mi?" Bay Bryant'ın veya başka herhangi bir editörün gözüne girebilmek için yapmayacağım ya da söylemeyeceğim şey yok. Para kazanmak zorundayım.

Tam istediğim gibi uzun uzun güldü Bay Bryant. "Yazınızı yayınlamaktan büyük zevk duyarız; tabii, her zamanki ücreti vererek."

Konuşmamızın bunu takip eden kısmını aktarmayacağım. Ama her zaman ödedikleri paradan beş dolar fazlasını alabilmeyi başardım. Muhtemel bir baba olarak, yırtıcı bir orman hayvanı gibi New York editörlerinin peşinden ayrılmıyorum. Dün gece şafak sökene kadar çalışarak, Elma Sands cinayeti ve katil zanlısının Burr ve Hamilton tarafından nasıl savunulduğunu anlatan bir yazı hazırladım. Şimdi de Albay'ın hatıralarını bir av gibi kullanıyorum.

Bay Bryant'la diğer olasılıkları tartıştık. "Keşke, Old Patroon'un gözüyle şehre bir göz atsanız bizim için." Old Patroon diye bir karakter yaratma fikri bir yıl önce Leggett'ın aklına gelmişti. O zamandan beri de beklenmedik derecede popüler oldu. Bir konu bulduktan sonra, Old Patroon karakteriyle yazmak çok kolayıma geliyor. Önce bir gönülsüzlük gösterisi yaptıktan sonra, her şeyi denemeye hazır, cıva gibi bir Tory Old Patroon.

"Ama şehri inceleyerek bir şeyler yazıyorum zaten."

"Demek istediğim, şehri *görmeniz*. Burada yarattığımız çirkinliği görün. Hakiki taşlardan yapılan eski Flemenk evleriyle bugü-

nün kilometrelerce uzanan boyalı tuğla evlerini karşılaştırın. Bir düşünün, Bay Schuyler, *boyalı* tuğla!" Sözünü bitirince başını sinirle salladı Bay Bryant.

Bense, tuğla evlerdeki her bir tuğlanın, kenarları beyazla çizildikten sonra kırmızıya boyanması gerektiğini sanıyordum. Görünüşe göre öyle değilmiş.

"Boyanmış tuğla modern bir icat ve New York'a has bir buluş. Tıpkı, kadınlarımızın giydiği elbiseler gibi. O korkunç şapkalar, bir tarafta toplanan saçlar... Hayır, iyisi mi, hanımlarımızı gücendirmeyelim. Ama şehrimize hakikaten bir göz gezdirin ve tam olarak ne gördüğünüzü anlatın bize. Ya da şu sizin asil Old Patroon'un ne gördüğünü."

Tıpkı, boks yapan birinin gardını alırken yaptığı gibi gözlerimi kıstım; ekmeğimi, ekmeğimizi kazanmak için olabildiğince sert bakmaya hazır olduğumu Bay Byrant'a göstermeye pek hevesliydim. Gitmek için ayağa kalktığımda, ciddileşerek yeniden oturmamı işaret etti.

"Görüyorum ki, bir bildiri yazarı olmak üzeresiniz."

Acaba New York'ta yazdığım bildiriden haberi olmayan bir kişi var mıydı? Fakat nasıl olsun ki, şehrin yarısını yiyip bitiren siyaset tutkusu.

"Size şunu söylemeliyim ki, Bay Schuyler; Van Buren'in gelmiş geçmiş en iyi başkanlarımızdan biri olacağına eminim." Sanki bir diploma töreni nutku atıyormuş ya da ezberden "Thanatopsis"i okuyormuş gibi konuşuyordu Bay Bryant. "Ve kuşkusuz, General Jackson'ın başlattığı soylu işlerin devamını getirecektir."

Cevap vermedim. Söylenecek hiçbir şey yoktu. Bayan Townsend'in müessesesinden bir fahişeyle yaşadığımı, kızın hamile olduğunu, benimse kırmızıya boyanmış tuğla evlerden, seçim tartışmalarından ve para kazanma derdinden uzak bir dünyada, Akdeniz'de özgürlüğün hayalini kuruyorken, şimdi bu kızla evlenmek zorunda olduğumu nasıl açıklayabilirdim ona? Bir kafese kıstırıldım; *ama, çıkacağım bu kafesten.*

"Yazdıklarımı gördünüz mü?" Birkaç gün önce, Leggett'a bildirinin bir kopyasını vermiştim. Yazdıklarımı ondan başkasına da göstermedim.

Bay Bryant başını sallayarak, "Evet, okudum" dedi.

"Siz Van Buren'i destekliyor, o ise desteklemiyor olduğundan, Leggett'ın bu yazıyı size göstermesine şaşırdım doğrusu."

"Durumlar değişti. Leggett yakında size bunu açıklayacak."

Bildiri hakkında Leggett'la konuşma fırsatım olmadı; evinde hasta yatıyor.

"Bildiğiniz gibi, Senatör Johnson artık aday değil. Tecumseh'in beyefendi katili, Bay Van Buren'in yardımcısı olmayı gizlice kabullendi."

"Leggett, Van Buren'i destekliyor demek mi oluyor bu?"

"*Faute de mieux.** Fakat, Leggett'ın, herkesin, Van Buren Hükümeti'nden hoşnut kalacağını tahmin ediyorum."

"Eğer böyle bir hükümet olursa."

"Evet, eğer böyle bir hükümet olursa." Bay Byrant, elindeki kağıt parçasıyla kuş tüyü kalemini silerek, temizledi. Ardından bir kez daha temizledi.

Bir süredir sonucunu yalnızca benim belirleyeceğim fikriyle kendimi kandırmakta olduğum bir seçimden vazgeçmemek niyetiyle, "Başka yarışmacılar da var" dedim. "Tennessee'den de bir aday var, öyle değil mi?"

"Hugh White. Evet, Batı'dan biraz destek alıyor."

"Ve her zaman için Whig'lerin adayı Henry Clay de var."

"Evet, her zaman için Henry Clay de var." Bay Byrant kalemini üçüncü defa temizlemeye başladı; sonra da gereğinden fazla temizlediğinin farkına vardığından olacak, durdu. "Bay Schuyler, bildiriniz olağanüstü büyük bir zarar verebilir."

"Benden bu bildiriyi yazmamı istediğinde, Leggett'ın amacı da buydu zaten." Kesin bir dille mesuliyeti Leggett'a atmıştım.

Bay Bryant yüzünü buruşturdu. "Evet, tahmin ediyorum ki öyleydi. Kararlarında her zaman çok sert ve çok aceleci olmuştur dostumuz."

"Bildiriyi yayınlamamamı mı tercih ederdiniz?"

"Evet." Bay Bryant'ın cevabı da hem sert hem de aceleciydi.

Son zamanlarda, umutsuzluk beni kurnazlaştırmıştı. "Bay Bryant, yakında evleniyorum ben."

"Tebriklerimi..."

"Teşekkürler. Hiç param yok. Baroya kabul edilmek için henüz sınava girmedim. Aslında, sizin de bildiğiniz gibi, uzun zamandır gazeteci olmayı umuyorum."

* Fr.: Daha iyisi olmadığından. (ç.n.)

Bay Bryant telaşını kontrol altına almaya çalışıyordu. "Şu anda, korkarım ki, çok fazla gazeteci ve açık olan çok az pozisyon var..."

"Hayır, Efendim. Sizden iş istemiyorum."

Hemen rahatladığı öyle belliydi ki. "Elbette, ne yazarsanız yazın, bu kalitede oldukları sürece..." Eliyle *The Mystery of Elma Sands*'e dokunmuştu. "Burada, gururla yayınlanacaklardır. Ne de olsa, yazılarınızı sürekli takip eden bir okur kitlesi var." Dudaklarında belli belirsiz bir gülümseme belirdi. "Fitz-Green Halleck, hakkınızda övgü dolu sözler söyledi bana. Old Patroon yüzünden bir domates yemeye niyetlenmiş; ya da öyle söylüyor."

Genellikle, böyle bir övgü karşısında kızarır ve söyleyecek söz bulamazdım. Fakat bu sabah, iltifatı tam olarak fark etmedim bile. "Geçimimi sağlamak için yazabildiğim kadar yazacağım. Ama bana öyle geliyor ki, bundan daha fazlasına ihtiyacım var. Özellikle de, eğer..."

"Bildiriyi *yayınlamazsanız* mı?"

"Evet. Ne de olsa, beş bin dolardan vazgeçmiş olacağım. Alacağım parayı merhametsizce beşle çarpmıştım. Ölçüyü aşan bir vuruştu bu; ama Bay Bryant söylediğime inanmış görünüyordu.

"Bu çok yüklü bir meblağ." Favorilerini çekiştiriyordu Bay Bryant. "Gerçi pek çok insan, Van Buren'i yok etmek için can atıyor."

"Doğru. Ama ben onlardan biri değilim. Bildiğiniz gibi, bir gün buraya Albay Burr'ın evliliği hakkında kaleme aldığım bir yazıyla gelmiştim ve ben, daha ne olup bittiğini anlayamadan, Leggett, Van Buren'le Burr'ın ilişkisi hakkında bir yazı yazmaya ikna etti beni."

"Korkarım ki, dostumuz Leggett sizin –ve bizim– başımıza iş açmış oldu. Bunun, sizin ya da herhangi bir başkasının suçu olmadığının farkındayım. Yalnızca, çağımızın tarafgir tutkularının suçu bu." Bay Bryant felsefiydi; ama o favorileriyle, bir Aristo büstüne benzerken nasıl olmasın ki?

"Sanırım bu işten vazgeçebilirim" dedikten sonra durdum. Başımı başka yöne çevirdim. Bay Byrant'ın masasının üstünde duran Irving'in son kitabı *A Tour of the Prairies* dikkatimi çekti. Bronz bir mektup açacağı, bir cinayet bıçağı gibi kitabın birinci bölümünün arasına saplanmıştı. Elma Sands'i kimin öldürdüğünü düşünüp meraklandım ansızın. Albay'a kimden şüphelenmiş olduğunu sormalıyım.

"Hükümet üzerinde bir etkimiz yok." Bay Bryant da *A Tour of the Prairies*'in görüntüsünü rahatlatıcı bulmuşa benziyordu.

"Eğer, bildiriyi yayınlamazsam ve Van Buren seçilirse..." Gerçek bir şaşkınlıkla bakıyordum Bay Bryant'a. Ondan ne isteseydim ki?

"Bize yardımı dokunabilecek birisiyle konuşacağım."

"Yakında mı olacak bu? Pazartesi günü yayıncıyla buluşuyorum da."

"Sizin için elimden geleni yapacağım. Yani, Bay Van Buren için."

"Siyasetten nefret ettiğim konusunda uyarmalıyım sizi."

Bay Bryant, Irving'in kitabının kapak kısmını çevirdi. "Gençken, tek istediğim Milton gibi kusursuz bir şair olmaktı. Hayır, hayır, Thomas Grey gibi. Ne de olsa, Milton siyasi bir figürdü. Sonra da buraya geldim." Hücreye benzeyen odasını dolduran, ölmüş haberlerin anısına dikilmiş, sararmış mezar taşlarını andıran eski gazetelerle dolu ciltlenmiş dosyaları işaret etti. "Bir şekilde yaşamam gerekiyordu. Fakat sonra, yavaş yavaş böyle şeylerle ilgilenmeye başladım."

"Ben hiçbir zaman ilgilenmeyeceğim."

"Ama Albay Burr sizi çok ilgilendiriyor."

"Yalnızca bir karakter olarak..."

"Ben de bir zamanlar Burrcıydım." Birden yüzüne bir gülümseme yayıldı Bay Bryant'ın. "On üç yaşındayken, Jefferson'a bir saldırı yazısı yazmıştım. Nazım şeklinde bir yazıydı bu. Başlığı, 'Ambargo'ydu." Sesi birden bir ton alçaldı Bay Bryant'ın.

Git, filozof, git ve Sally'nin cazibelerine bırak kendini
Miskince yayıl onun siyah kollarında;
Fakat, daha yetenekli ellere bırak devlete yardım etmeyi.

Yazdığı şiiri okumayı kesip gülmeye başladı. "Kimse, on üç yaşındayken yayınlamamalı. Otuzunda da. Belki de hiç yayınlamamak en iyisi!"

"Başından beri siyasetle ilgilendiğiniz aşikâr!"

"Öyle görünüyor olmalı. Ama şimdi..." Bay Bryant, bana dönerek, "Albay Burr'dan bugüne kadar hep korkmuş olduğumu itiraf etmeliyim, delikanlı. Zekâsından korkuyorum. Emsalinden korkuyorum."

"Ben, Albay'ın çok değerli bir insan olduğu kanısındayım, Bay Bryant. Eğer oynadığı oyunu, Jefferson'ın kazandığı oyunu kaybetmemiş olsaydı, başkaları da benim gibi düşünecekti."

"İşte bu! Düşündüklerimi siz dile getirdiniz. Burr'ın oyun olarak gördüğü şey, iyi ve kötü arasında bir savaştı Jefferson için." Gerçekçi editörün yerini, birdenbire tumturaklı ve ahlak dersi veren William Cullen Bryant almıştı. "Burr'ın keskin ve sürekli çalışan bir aklı olduğunu kabul ediyorum; ama entelektüel büyüklüğe erişmedi, erişemedi. Ahlak anlayışına gelince..."

"O günlerde yaşamış olan ya da bugünkü herhangi birinden daha kötü sayılmazdı" diyerek, gitmek için ayağa kalktım.

Bay Bryant şaşırmıştı. Görüşmelerimize son veren genellikle o olurdu. Beni yatıştırmaya çalışarak, "Zaten biz de, localarda oturmuş, büyük oyuncuları eleştiren bir sürü eleştirmenden başka neyiz ki?" dedi.

Beni kapıya kadar geçirdi Bay Bryant. "Napoli'de yaşayan dürüst bir ayakkabıcı varmış" dedi; "Poteswollee'ye giderken yolun sağ tarafındaki Murgaleena'da otururmuş (İtalyanca isimlerin nasıl yazıldığını tahmin ederek yazıyorum). Her sabah, tam güneş doğarken küçük köpeği evin dışına koşarak, Vesuvius'a havlarmış."

Dört

Bay Bryant'ın ofisinden çıkınca Dördüncü Cadde'ye doğru yola koyuldum. Kapıda beni görünce kocasını görmemi istemedi Leggett'ın eşi; ama Leggett salondan gelen sesimi duyunca, aşağıya doğru, "Yukarı gel! Sıkıntıdan ölüyorum! Sarıhumma, sıtma da cabası; tabii bir de..." diye bağırmaya başladı.

O şikayet listesini bitirmek üzereyken, yatak odasına girdim. "...balgam ve verem." Sanki her an ölebilirmiş gibi görünüyordu Leggett; benzi sararmıştı ve yüzü boncuk boncuk ter içindeydi; kinin ve çürüyen beden kokusuyla kaplanmıştı oda.

Biraz uzağına oturarak, Bay Bryant'la yaptığım görüşmeyi anlattım ona. Leggett güldü, öksürdü, hırıltılar çıkardı, mendiline tükürdü; bu iş onu eğlendirmişti. "Onu müdafaya çekilmek zorunda bırakmış gibi görünüyorsun. Aferin sana. Napoli'deki o küçük köpekten yalnızca telaşlandığı zamanlarda bahseder. Bu hikâye onun tiki gibi bir şey." Üzerindeki battaniyeleri bacaklarına doğru itti. "Pekâlâ, seni bu işe ben soktum ve şimdi de benim çıkarmam gerekiyor."

"Önümüzdeki hafta yayıncıyla görüşeceğim."

"Ne istiyorsun?"

"Sence? Para. Helen hamile."

"Aferin sana." Leggett, ancak birkaç hastalıktan ölmek üzere olan bir insan kadar anlayışlıydı. "Onunla evlenecek misin?"

"Ben evlenmek istiyorum."

"*O* mu istemiyor?" Kaşları şaşkınlıktan yay gibi olmuştu.

"Evet. Ya da istemediğini söylüyor. Ama ne yaparsak yapalım, avukatlık yapmaya, daha fazla makale yayınlamaya başlamak zorundayım..."

"Yani, New York'ta kalacaksın?"

"Başka bir şansım var mı ki?"

"Hükümette bir görev alman mümkün olabilir."

"Önümüzdeki haftadan önce mi?"

"Bu yeterli bir zaman sayılmaz."

"Hayır, değil." Leggett'tan ve Bay Bryant'tan her ne koparabilirsem alacağım ve bu konuda vicdanım da rahat; tıpkı Swartwout'un yayıncısından ne kapabilirsem kapacağım gibi. Onlar, bana karşı nasıl acımasız oldularsa, ben de onlara karşı o kadar acımasız olmaya kararlıyım.

Ne tuhaf. Burada oturmuş, prova mankeninin önünde çalışan Helen'i (artık çok gayretli çalışıyor) seyrederken, çocuğun kız olacağından eminim; diğer herkesin sahip olduğu zengin olma güdüsünden yoksun olduğum halde, önümdeki yolların büsbütün kapanmış olduğu ve diğer herkes gibi şehirde mücadele etmek zorunda olduğum fikri, aslında hoşuma da gidiyor. Şimdiye kadar arzu ettiğim tek şey, kafamın içinde kendime ait bir yaşamım olmasıydı. Şimdiyse, hayatımın sonuna kadar benden başka iki kişi için daha çalışmak zorundaydım ve böylesine uzun bir kölelik düşüncesi canımı sıkmıyor; tam aksine... Aptalın tekiyim ben. Yaşasaydı, annem de Helen'i severdi diye düşünüyorum.

"Bryant araştırma yapacağını mı söyledi?" Leggett bir havluyla yüzünü kuruladı.

"Evet."

"Bu bir şeyler yapacağı anlamına gelir. Ben de yapacağım. Aramızda kalsın ama, senin bir konsolosluk almaman için hiçbir sebep yok."

Leggett'ın yüzüne hayretle baktım. Kurduğum hayallerin hiçbiri böylesine büyük olmamıştı.

"Konsolosluk, genellikle partiye sunulmuş olan hizmetlerin mükâfatıdır; ama senin durumunda..." Sırıtınca, Leggett'ın ağzındaki kırılmış dişler ortaya serilmişti. "...büyük bir başarıyla partiye *sunulmamış* olan hizmetlerin mükâfatı olacak bu."

"Gerçekten bana bir konsolosluk ayarlayabilir misin?"

"Zamanla, evet. Bu mümkün."

"Zaman..." Kaşlarımı çattım.

"Tanrı Aşkına, Charlie, o kahrolası şeyi yayınlama! Eğer yayınlamazsan, sana yemin ederim ki –Bryant'ın küçük Napolitan köpeğinin başı üzerine– sana iyi bir iş ayarlayacağız. Bu ciddi bir yemin, Charlie!" Bunu söylerken kaslı, ölümün izi değmiş olan kalkan gibi göğsüne bir fiske atmıştı; ben de bu yüzden, bildiriyi yayınlamayacağıma yemin ettim. Fakat *Evening Post*'un "şarkı söyleyen küçük melekleri"ni ciddiye alabilir miydim? Böyle güçleri olabilir miydi? Konsolosluk hayali kurmayı reddediyorum; çünkü eğer kurarsam, gerçek olmaz.

Beş

Bay Bryant'ın bir zamanlar bir Burrcı olduğunu Albay Burr'a söylediğimde çok güldü. "Köşesini, içimde şimdiye kadar eksik olan bir sıcaklıkla okuyacağım bundan sonra." *Evening Post*'a, kanepenin yanındaki masanın üzerinde, şeref konuğuna yaraşır bir yer açtı Albay. Sonra da, "Bana biraz kırmızı şarap koysana. Bugün içimde bir ürperti var" dedi.

İkimize de birer kadeh şarap koydum. Albay'ın vücudu her geçen gün çelimsizleşiyor ama aklı hâlâ zinde. En azından bugün öyleydi. Diğer günler, unutkanlığı üzerinde oluyor; kelimelerin yerlerini karıştırıyor. Bundan en çok rahatsız olan da kendisi. "İhtiyarlık matah bir şey değil, Charlie."

"İnsan genç mi ölmeli?"

"Hayır. Yalnızca yaşlanmaktan kaçınmalı. Bir yolu olsa gerek. Ben bunu keşfettiğimi sanmıştım."

"Peki neydi o?"

"Kadın sevgisi." Ama belli bir noktaya geldikten sonra, onların vücutları bile geçkin elmalar gibi buruşmamıza engel olamıyor. Öyle!" Şarabını bitirdi Albay.

"Meksika'da nasıl bir hükümet kurmayı düşünüyordunuz?"

"Hükümet mi?" Bana boş gözlerle baktı Albay. Kafasını salladı. Eski günleri hatırlamaya çalışıyormuş gibiydi. "Orada neyle karşılaşacağımıza bağlıydı bu."

"Herkes sizin bir imparator olmak istediğinizi düşünüyor."

"Ah, hayır! Büyük Napolyon'un unvanını kendime mal etmeyi isteyemeyecek kadar alçakgönüllüydüm. Kral olmak benim amaçlarım için yeterli olurdu. İspanya Kralı'nın yazışmalarına başladığı gibi, *Yo el Rey*. Sıkıcı ama yerinde bir tabir. 'Ben, Kral...' "

"Ama ne amaçla bir Kral olmayı istiyordunuz?"

"Bu bomboş kıtada bir medeniyet kurabilmek için!" Birdenbire, daha önce hiç görmediğim bir şey gördüm Albay'ın yüzünde; genellikle müthiş bir nüktedanlık ve sakin bir iyi huyun altına gizlenmiş olan bir tür gazap ve küçümsemeydi bu. "Jefferson'ın sahtekârca lafları ve Hamilton'ın zehirli egoizmi arasında sıkışan bu devlet, kurulduğundan beri iyi işlemiyor. Şimdi, yaşlı Jackson'la beraber değişmeye başladı. Umuyorum ki, iyiye doğru değişecek. Ama seni temin ederim ki, Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki devletimiz, iyi bir dünyada yaşamak isteyen, gerçek bir medeniyet yaratmak isteyen ve bu medeniyeti seçilmiş bir sürü insanla paylaşmak isteyen birinin yaşayabileceği bir yer değildi. Meksika'da işte böyle bir medeniyet kurmak istiyordum ben. Maalesef, bir kral olmayı beceremedim –gerçi neredeyse bir başkan oluyordum– ama kendi tarzımda, her zaman şanslı oldum; çünkü hayattaki gerçek tutkum olan başkalarına bir şeyler öğretmeyi, kadınların ve erkeklerin içindeki cevheri dışarı çıkarmaktan haz duymayı, onlara *yaşadıklarını* hissettirmeyi başarabildim ve bu dünyada bir krallık kurmayı becerememiş olsam da, geçtiğim yerlerde küçük insan egemenlikleri kurdum; kadınların ruhu olduğundan şüphe edenlere, bu gerçeği ispatladım ve yüz kadar oğlanı, şikayet ve sahtekârlık olmaksızın, hayatlarını en iyi şekilde değerlendirmeleri için eğittim."

Bu hiç de Albay'ın tarzı olmayan iç döküşten sonra (büyük bir bardak kırmızı şarabı çok hızla içmiş olmasının sonucuydu bu), uzun bir süre sessiz kaldı Albay; gözlerini ocakta yanan kömürlere dikti. Sonra da, hiçbir başlangıca gerek duymaksızın, günün çalışmasına başladı.

17 Ocak 1807'de, Mississippi Bölge Valisi'ne memnuniyetle teslim oldum. Memnuniyetle diyorum çünkü Wilkinson'ın yargılama yetkisi kapsamına girdiğim takdirde mahkemeye ya da herhangi başka bir yere çıkacağım günü görmeye yetecek kadar uzun yaşamayacağımı biliyordum. New Orleans'ı zapt edeceğim ordunun elli kişiden bile az sayıda adamdan oluştuğunu ve elimizde, yeni bir ülkeye yerleşmeye giden göçmenlerin, avlanmak için kullanacakları silahlardan başka silah olmadığını gören Mississippi Valisi çok utanmıştı.

"Özür dilerim, Albay Burr; fakat korkarım ki, New Orleans'ın diktatörü bizi yanılttı."

Vali, bana karşı kibar; yalnızca "diktatör" değil, "aylıkçı" diye de nitelendirdiği Wilkinson'a karşıysa öfke doluydu. Görünüşe göre, Batı'daki herkes Jamie'nin İspanya için çalıştığını biliyordu; ben hariç.

Atımı, Mississippi Bölgesi'nin merkezi Washington şehrine doğru sürdüm ve 5.000 dolar kefalet ödemek için, Jefferson'ın başsavcısının babası olduğundan kendini ünlü zanneden Yargıç Rodney'in huzuruna çıktım; siyasi yükümlülüklerini, hukuki olanlardan daha iyi biliyordu Rodney.

Büyük Jüri Şubat ayına kadar toplanmayacak olduğundan, zavallı ordumun ve donanmamın yanına geri döndüm. Bunu takip eden birkaç haftada başlıca işim, Wilkinson'ın casusları tarafından kaçırılmaktan sakınmaktı. Doğu'ya canlı olarak ulaşırsam, "komplomuzda" kendisinin oynamış olduğu rolün su yüzüne çıkacağını biliyordu Wilkinson.

Zamanı geldiğinde, "Birleşik Devletler'in kanunlarına karşı herhangi bir suç işlememiş olduğuma" karar verdi Büyük Jüri. Ayrıca, işin yönünü değiştirerek, Wilkinson ve Jefferson'ı kanunlara kayıtsız davranmakla ve Anayasa'yı tehlikeye atmakla suçladılar.

Jüri'nin kararı Yargıç Rodney'in o kadar canını sıkmıştı ki, ödemiş olduğum kefaleti bana geri vermeyi reddetti. Sanıyorum, Amerikan hukuk tarihinde eşi benzeri olmayan bir davaydı bu. Büyük Jüri'nin suçsuz bulduğu biri, yargıcın gözünde hâlâ suçluy-

du. Bu arada, Dr. Carmichael adlı birini ve ordudan iki teğmeni beni öldürmeleri emriyle, bölgeye yollamıştı Wilkinson. Mississippi Valisi'nin, bu kişilerin görevlerini öğrendiğinde dehşete düştüğünü ve Dr. Carmichael'i başarıyla, bu kanlı görevden vazgeçirdiğini bildirmekten mutluluk duyuyorum. Ancak iki subay komutanlarına sadıktılar; ayrıca, her açıdan en az komutanları kadar da yetersizdiler ve onlardan kolaylıkla kurtulmayı başarmıştım.

Mahkemeye haber göndererek, bana ne zaman ihtiyaç duyarlarsa huzurlarına çıkacağımı ama bunu koruma altında yapmayı tercih ettiğimi bildirdim; fakat şimdilik, hayatım tehlike altında olduğundan, saklanmayı tercih ettiğimi de açıkladım. Kefaletime, anında (ve yasadışı olarak) el konuldu ve Vali de, tehlikeli Aaron Burr'ı yakalayacak kişiye 2.000 dolar ödül vermeye ikna edildi.

Böylece tüm ümitlerim suya düşmüştü. Küçük Çete'mle buluştum. İsterlerse, Washita Lands'e doğru yol almaya devam etmelerini söyledim onlara. Sonra da teknelerimi ve sahip olduğum her şeyi onlara verdim. Böylece birbirimizden ayrıldık.

Birkaç gün sonra bütün arkadaşlarım tutuklanmışlardı; her zamanki gibi yasadışı olarak. Çok şükür, Blennerhassett ve diğer iki kişi dışında hepsi kısa zamanda serbest bırakıldılar. Şunu da belirtmeliyim ki, bugün bile, vaktiyle komutanlık muhafızlarım olan bu kişilerden mektup alıyorum. Çoğu, Natchez'e ve civarlarına yerleşti. Çoğu, hâlâ yapabilecek olduğumuz şeyin hayalini kuruyor.

Yanıma bir rehber alarak, geniş ve çamlık Mississippi ormanlarına saklandım. Tanınmamak için biçimsiz pantolonlar ve battaniyeden yapılmış bir palto giyiyordum; başımdaysa, yüzümün artık belki de tanıdık olmuş hatlarını saklamak için giydiğim geniş kenarlı, yumuşak bir şapka vardı. Omuzlarıma, sol ucundan teneke bir fincan; sağ ucundansa kafa derisi soyulan bıçaklardan birinin sarktığı deri bir kayış da takıyordum. Bu noktada, başta Jamie Wilkinson olmak üzere, kafalarından derilerini yüzmek istediğim pek çok insan olduğunu da itiraf etmeliyim.

Hayatımda, o Şubat ayında uçsuz bucaksız Mississippi ormanına düştüğü kadar çok yağmur yağdığını görmedim. Üzerimizdeki giysiler hiçbir zaman kuru durmuyordu. Yağmur bir dakika için durduğunda bile, dar, şişmiş, çamurlu çayların içinden geçtiğimizden, kendimizi tekrar sırılsıklam etmeyi başarıyorduk; bu çaylardan geçerken, yanımızda yüzen, iğrenç bir şekilde hayat bulmuş ince dallara benzeyen yılanlara da çabuk alışmıştık.

18 Şubat'ın gecesinde, nerede olduğumuzu tam olarak kestiremesek de, doğru yönde ilerlediğimizi düşünürken (varınca İngiltere'ye giden bir gemiye binmeyi umduğum İspanyol Florida'sındaki Pensacola'ya doğru yürüyorduk), sonradan hayati önem taşıyacak olan Wakefield Village olduğunu öğrendiğimiz (o günden sonra, hiçbir zaman Goldsmiths'i okumaya cesaret edemedim) ormanın içindeki bir açıklık çıktı karşımıza.

Köyün girişindeki ilk kulübenin kapısını çalarak, eski bir arkadaşımın evinin yerini sordum. Konuştuğum bu genç adam, sonradan, üzerimdeki pejmürde kıyafetlere ve yüzümün sarıp sarmalanmış olmasına rağmen, gözlerimin olağanüstü parlaklığı ve güzelliğinin, kendisini, kapısının eşiğinde duran adamın şeytani Aaron Burr ve cebinde de şimdiden 2.000 dolar ödül olduğuna ikna ettiğini açıkladı. Beni ele veren şeyin, kor kömürler gibi gözlerimin ihtişamı değil, üzerimdeki hiçbir şeye uymayan bir çift New York çizmesi olduğundan şüpheleniyorum. Ne de olsa, bir insanın önce tüfeğine, sonra da çizmesine bakarlar Batılılar. Gözler, fark edilecek en son uzuvdur.

Arkadaşımın evine vardığımızda onun kasabada olmadığını öğrendik. Ama karısı bizi nazikçe evine kabul ederek, mutfakta uyuyabileceğimizi söyledi. Bir saat geçmeden, konuştuğum delikanlının, vatan haini Burr'ın köyde olduğunu kendisine haber vermiş olduğu kasaba şerifi kapıda belirdi. Kısa bir konuşmadan sonra, muhtemel Meksika fatihini tutuklamanın hiç de halkın çıkarları doğrultusunda bir davranış olmayacağına karar verdi şerif. O da Don'lardan nefret ediyordu. Böylece, üçümüz, geceyi rahatça mutfakta oturup sohbet ederek geçirdik.

Ertesi sabah şerif, son derece dostane bir tavırla, bize topraklarından çıkış yolunu göstermeyi teklif etti. Maalesef, bu arada, diğer genç adam yerel ordu garnizonunu uyarmıştı. Wakefield'ın iki mil uzağında tutuklanarak, Stoddert Fort'a götürüldüm.

Garnizondaki askerler, bana karşı iyi duygulara sahiptiler; Wilkinson'ın her yere uzanan elinden korkmama rağmen, bu iyi ruhlu genç adamlardan korkmam için hiçbir sebep olmadığını biliyordum. Hatta kumandanları, "Burada bir hafta daha geçirseydiniz, Albay, hepsi peşinizden Meksika'ya gelirdi" diye bir itirafta bile bulundu bana.

Sekiz askerin muhafızlığında, Washington City'e gönderildim.

Günde kırk mil yol alıyorduk; kocaman siyah kargalar bizimle dalga geçerken, yorgun atlarımız, kaygan kızıl çamurlarda kayıp tökezliyorlardı. Refakatçilerim, Başkan benim hakkımda ne düşünürse düşünsün, Batı'da yaşayan insanların gözünde hiç de vatan haini olmadığımın kısa zamanda farkına vardılar. Taşraya özgü birkaç çılgınca alkışla karşılaşmamızdan sonra, bana eşlik eden askerler, kasabalardan tamamıyla uzak durmanın daha akıllıca olduğuna karar verdiler; bu yüzden, yolumuza her gece soğuk, ıslak ormanda uyuyarak devam etmeye başladık.

Yol üstündeyken, istikametimizi, Washington City'den, vatana ihanetle yargılanacağım Richmond, Virginia'ya çevirmemiz için emir geldi. Sözde ihanetlerimin, Virginia'nın bir parçası olan Blennerhassett's Island'da gerçekleşmesine karar verilmişti. Mahkemeye çıkacağım yerle ilgili böyle bir değişiklik yapılmasının ardından, kaderimin ne olduğuna çoktan karar kılınmış olduğunu düşünmüş olmalıydı Jefferson. Başkan'ın kendi eyaletinin başkentinde mahkemeye çıkacak olan Aaron Burr'ın ne gibi bir şansı olabilirdi ki?

26 Mart 1807'de Richmond'daki Golden Eagle Tavern'a vardık; beni, tavernanın ikinci katındaki, içi, düşünceli taverna sahibi tarafından gazetelerle doldurulmuş olan bir yatak odasına kilitlediler. Dünyanın dışında kaldığım haftalar boyunca neler olup bittiğini incelememe olanak sağladığı için minnet borçluyum bu adama. 16 Ocak'ta, John Randolph'un (artık Jefferson'ın dostu değildi) Başkan'dan, yayınlamış olduğu bildiriyi Kongre'ye izah etmesini nasıl talep ettiğini özel bir ilgiyle okudum. Bu gizemli komplocuların *kim* olduklarını soruyordu Randolph ve hangi amaçla kurmuşlardı bu komployu?

22 Ocak'ta, Kongre'ye cevabını yollamıştı Jefferson. "Başlıca komplocu olarak, suçunun tartışmasız olarak açık olduğu, Aaron Burr'ın" adını vermişti. Kategorik olarak, Birlik'i Alleghenies'ten ikiye ayırmak istediğimi ama Batı'nın kurmuş olduğum planlara karşı isteksiz olduğunu görünce, fikrimi değiştirerek, New Orleans'ı zapt etmeye, buradaki yerel bankaları soymaya ve buradan da Meksika'ya geçmeye karar vermiş olduğumu söylüyordu Jefferson. İş delil göstermeye geldiğinde hiçbir zaman bağnaz biri olmamıştır. Suçumu ispatlayan çeşitli mektuplar aldığından bahsediyorduysa da, bu mektupları kimlerin yazmış olduğunu söylemiyordu. General James Wilkinson'ıysa, ismini açıkça teleaffuz ederek,

komplocuların birkaçını tutuklamış olduğundan ötürü övmüştü ("bir askerin onuru ve iyi bir vatandaşın sadakatiyle").

Sonradan, Randolph'un Meclis'te ortaya attığı sorudan iki gün sonra (ve Jefferson'ın Kongre'ye verdiği cevaptan dört gün önce), Wilkinson'ın üzerinde değişiklikler yaptığı, ona yollamış olduğum şifreli mektubun, Başkan'ın masasına ulaştığını öğrendim. Suçumun "tartışılmaz" olduğu gibi olağanüstü bir iddanın ortaya atıldığı, Jefferson'ın Kongre'ye yolladığı mesajın pervasızlığını ancak bu açıklayabilir. Tüm bunlara şahit olanlar içinde, meseleye ilişkin ahlaki –haydi, yasal olanı bir kenara bırakalım– ilkeyi savunan tek kişi John Adams olmuştu. "Burr'ın suçu öğle vakti gökteki güneş kadar açık olsa bile, bir jüri tarafından yargılanmadan önce Başkan'ın, Burr'ın suçlu olduğunu telaffuz etmemesi gerekirdi."

Fakat Jefferson bir cinnet hali içindeydi artık. Kongre'ye gönderdiği mesajdan bir gün sonra, Senato'daki parti idari sekreteri Virginia'lı Giles'a, anayasal bir hak olan *habeas corpus* hakkının geçici olarak durdurulması için gizli bir Senato oturumu düzenlenmesi talimatını verdi. Swartwout ve Dr. Bollman'ı hükümet gözetimi altında tutmayı hedefleyen bir hareketti bu. Dostum Bayard'ın, Anayasa'nın böyle korkunç bir şekilde saptırılmasına karşı çıkan güzel konuşmasına rağmen, Senato itaatkâr bir şekilde, *habeas corpus*'u geçici olarak kaldırdı.

Temsilciler Meclisi ise bu kadar istekli değildi. Gizli bir oturumda bir araya gelmeyi hemen reddettiler. Sonra da, Jefferson'ın kendi damadı (karısının babasını çok iyi tanıyordu), "bu hükümetin idaresi altında, kişisel özgürlüğün şimdiye kadar hiçbir zaman tek bir bireyin iradesiyle durdurulmadığını" açıkladı. Temsilciler Meclisi, *habeas corpus*'u kaldırmayı reddetti. Yine de, Dr. Bollman ve Swartwout, Washington City'deki askeri bir hapishanede tutuluyorlardı ve şimdilik, Anayasa'nın kapsamı dışındaydılar.

En komik olanıysa, Demokratların şahı Jefferson ve İspanyol ajanı Wilkinson aynı saflardaydılar. Wilkinson'ın, Jefferson'ın emirlerine itaat etmemiş olduğu çoktan unutulmuştu. New Orleans'ta kurduğu askeri diktatörlük göz ardı edilmişti. Louisiana Valisi, Başkan'a, Wilkinson'ın davranışları hakkında itirazlar getirdiğinde, Bağımsızlık Bildirisi'nin yazarı, elimde bir kopyası bulunan (Edward Livingston vermişti bu mektubu bana), dikkate değer bir mektupla cevap vermişti bu şikayetlere. "Olağanüstü durumlarda"

diyordu, Fesat Yasası'nın cezalandırıcısı, "her iyi subay, halkın korunması görevi bunu gerektirdiğinde, kanunun kesin çizgisini aşarak, kendini tehlikeye atmayı göze almak zorundadır." Ardından da, Hükümet'e muhalif olanların, "askeri tutuklamalar ve vatandaşların sınır dışı edilmesiyle özgürlüklere tecavüz edilmiş olmasını" Hükümet aleyhinde kullanmaya çalışacaklarını kabul ediyordu Jefferson; "fakat bu tecavüzlerin kapsamı, Swartwout, Bollman, Burr, Blennerhassett, vb... gibi suçlularla sınırlı kalıyorsa, halkın onayıyla desteklenecekleri" de ilave ediyordu. Başka türlü söylemek gerekirse, halkın görüşleri yok yere galeyana getirilmediği takdirde, rahatça Anayasa'yı bir kenara bırakarak, düşmanlarını yasadışı olarak tutuklayabilirdi insan. Eğer bu mektup o zamanlar yayınlanmış olsaydı, Anayasa'nın uygulanmasına engel olup, Anayasa'nın kurallarını saptırmaya ön ayak olarak, göreve geldiğinde Anayasa'yı savunmak ve korumak için etmiş olduğu yemini bozan bir başkanı suçlayıp görevinden edebilecek fevkalade bir dava açılabilirdi.

23 Ocak'ta Dr. Bollman cezaevinden çıkartılarak, yoğun bir güvenlik altında Dışişleri Bakanı'nın ofisine götürüldü. Madison'ın yanı sıra Başkan'ın da kendisini beklemekte olduğunu gören Dr. Bollman çok şaşırmıştı.

Sonraları, "Bay Jefferson'ı daha önce hiç görmemiştim" demişti bana Doktor, "bu olağandışı adamla karşılaşmaya hazırlıklı değildim. Olağanüstü gergindi. Baş ağrısından şikayet ediyordu ve görüşmemiz boyunca, sürekli elleriyle gözlerini ovuşturdu. Bir defa bile yüzüme bakmadı. Soruların çoğunu Bay Madison sordu. Sonunda, söylediğim hiçbir şeyin, konunun aydınlatılması dışında herhangi bir amaçla kullanılmaması şartıyla, planlarınız hakkında bildiğim her şeyi onlara anlatacağımı söyledim."

" 'Pekâlâ' dedi Bay Jefferson. 'Size bu anlaşmaya uyacağıma söz veriyorum.' Sonra da, sizin Meksika'da nasıl bir devrim yapmak niyetinde olduğunuzu onlara anlatmaya başladım; ikisi, yemin ederim ki tıpkı bir çift zabıt kâtibi gibi oturup, not aldılar."

" 'Fakat, muhakkak ki' dedi Bay Madison, 'Albay Burr'ın, New Orleans üzerinde de planları vardı.' Sizin bize hep söylediğiniz şeyi söyledim onlara: New Orleans'taki toplar Fransız malı olduğundan onlara ve Vera Cruz yolunda ele geçirme imkânı bulacağınız tüm *yabancı* gemilere el koymaktan hiçbir vicdan azabı duymayacağınızı. Benim iki katip hayal kırıklığına uğramıştı."

"'Peki, ya Albay Burr'ın Batı'yı Birleşik Devletler'den ayırma planları?' diye sordu Bay Jefferson. Not tuttuğu defterden bir sayfa çevirirken elinin titrediğini fark ettim. Böyle bir planın olmadığını söyledim ona.

" 'Ama, Albay Burr'ın İspanya elçisine böyle bir teklifte bulunduğunu biliyoruz' dedi Bay Madison. Onlara doğruyu söyledim; yani bunun, Senatör Dayton'ın para toplamak için döndürdüğü bir dolap olduğunu ve başarısızlıkla sonuçlandığını."

" 'Ya Albay Burr'ın Britanya elçisiyle yaptığı sohbetler?' diye sordu Başkan. Bay Merry'yi korumak için bir sürü saçmalık anlattım onlara; İngiltere'nin tek arzusunun, sizin Meksika maceranıza destek olmak olduğunu söyledim. Başkan'a, İspanya'ya karşı hemen bir savaş ilan edip, sizin işinize devam etmenize izin vermekle, Birleşik Devletler'e büyük bir hizmette bulunacağını belirterek bitirdim sözlerimi. Bunu duyduğunda sinirden kaleminin ucunu kırdı. Ardından, Bay Madison söylediklerimin yirmi sayfalık bir metnini verdi bana; metni dikkatlice okuduktan sonra imzaladım."

" 'Bu belgeyi, Dr. Bollman, hiçbir zaman yanımdan ayırmayacağım' diyerek Başkan, beni hapishaneye geri yolladı."

Şairane bir avukat olan Francis Scott Key, Dr. Bollman adına bir *habeas corpus* ilanı yayınladı. Fakat, bu ilan bir işe yaramadı; çünkü mesai arkadaşlarımı vatana ihanetle suçladı Jefferson ve onlar da hapishanede tutulmaya devam ettiler.

Tam bu sırada, gözü pek Tory, ayyaş, dahi ve eşsiz Luther Martin (bizim zamanımızın en iyi duruşma avukatı olduğu hiç çekinmeden söylenebilirdi), arkadaşlarımın yardımına koştu ve salıverilmeleri için Yüksek Mahkeme'ye başvurdu.

21 Şubat 1807'de, Başyargıç John Marshall konuyla ilgili görüşünü açıkladı. Wilkinson'ın üzerinde değiştirmeler yaptığı şifreli mektubumu ve hükümetin topladığı "söylentilerden ibaret delilleri" inceledikten sonra, Anayasa'nın hükümleri göz önüne alındığında, kimsenin herhangi bir vatana ihanet suçunun işlememiş olduğunu ifade etmek zorunda kalmıştı Marshall. Maalesef, tüm gevezeliğiyle, vatana ihanet türünden davranışları nelerin oluşturduğuna dair gevşek ve tehlikeli bir tanımlamaya da girişmişti. Vakti gelince, bu *obiter dictum*'dan detaylıca bahsedeceğim. Dr. Bollman ve Swartwout, Yüksek Mahkeme kararıyla serbest bırakıldılar.

Göz altında tutulduğum mekânın belli bölümlerinden, dünyanın bu kısmında şimdiden açmakta olan bahar çiçeklerinin harikulade görüntüsünü izleyebildiğim, nergislerin ve kızılcığa benzeyen ağaçların tadını çıkarabildiğim ve kendimi, Richmond'ın zarif hanımefendilerini tanıyor olmamın sağladığı (beni bu zevkten hiçbir zaman mahrum bırakmıyorlardı gardiyanlar) keyiflere bırakabildiğim Richmond'da geçirdiğim bu büyüleyici dönemin arka planında yaşananlar işte bunlardı.

Jefferson'ın kötü talihi devam ediyordu (terazide, onun kötü talihinin karşısına, çok daha ağır ve benzeri olmayan, uğursuz kaderimi koymalıyım). O beni kendi eyaletinde yargılatmak için acele ederken, Richmond'daki mahkemeye başkanlık eden yargıcın, eski düşmanı Başyargıç'tan başkası olmadığı gerçeğini gözden kaçırmıştı Jefferson. Gerçi, Jefferson'ın bu gerçeği gözden kaçırdığını yalnızca *tahmin ediyorum*. John Marshall'sa, diğer taraftan, duruşma için Richmond'ın seçilmiş olmasının kasıtlı bir karar olduğunu düşünüyor.

Marshall duruşmadan epey bir zaman sonra Luther Martin'e, "Tıpkı Yargıç Chase'yi görevinden uzaklaştırmayı denediği gibi, beni de uzaklaştırmak istiyordu" demiş. "Yüksek Mahkeme'yi yok etmek için yapılmış kasti bir çabaydı bu. Tek yapmam gereken, Burr'a en ufak bir müsamaha göstermem, kanunda bir kereye mahsus olarak yanlış bir noktaya değinmemdi; *beni* hemen Senato'da yargılatacak ve benimle beraber Anayasa da sanık kürsüsüne çıkacaktı." Çok şükür, hata yapacak biri değildi Marshall. Ona bakılırsa, ben de öyle biri değildim.

30 Mart 1807'de, Golden Eagle Tavern'ın barında Başyargıç'la buluştum. Bu rahat meyhane, ön kapısının üstünde, Birlik'teki en büyük tabelanın asılı olmasıyla ünlüydü. O zamanlar henüz tanınmayan Thomas Sully'nin yaptığı, iki buçuk metre boyunda ve bir buçuk metre eninde, kanatları sonuna kadar açılmış olan altından bir kartal tabelasıydı bu.

Bar kalabalıktı. Sanıyorum eyaletteki her avukat oradaydı. Ülkenin en yetenekli avukatlarından bazıları şimdiden savunmam için bir araya gelmişlerdi bile. Çoğunun Federalist olduğunu söylememe gerek yok. Hoşunuza gitsin ya da gitmesin, bir gece içinde, Jefferson ve onun otoriter hükümetine olan muhalefetin simgesi olmuştum.

Uzun boylu Başyargıç'ı odaya girer girmez tanıdım. Üzerinde tozlu binici giysileri vardı (Başkan olan kuzeninden bile daha da-

ğınık biriydi) ve siyah saçlarının taranmaya ihtiyacı vardı. Bense, siyah ipekten yeni kısa takımımı giyiyordum ve saçlarımı da daha yeni pudralamış ve at kuyruğu yapmıştım (Batı'dan döndüğümden beri büyük bir sadakatle bana refakat eden pirelerden bile kurtulmuştum). Topluluğun arasından geçerken, aylardan beri ilk defa, kaderimin bir kez daha kendi kontrolüm altında olduğu hissine kapıldım. Kanunun olduğu yerde, hiç kimseden korkmam.

Başyargıç'a selam verdim, o da beni selamladı. "Daha tenha bir köşeye çekilmemizin çok daha iyi olacağını düşünüyorum, Albay." Ve böylece, bizi izlemekte olanların üzgün bakışları arasında, küçük bir yan odaya geçtik; Marshall'a, Mississippi Bölgesi'nden neden ayrıldığımı burada açıkladım.

Hiç yorum yapmadan, ciddiyetle anlattıklarımı dinledi Marshall. Serbest bırakılmayı talep ettim. Birleşik Devletler avukatı George Hay de, davamın, İspanya'ya karşı bir savaş planlama fiilinden ve Birleşik Devletler'e karşı bir savaş planı yaparak vatana ihanet suçundan yargılanmak üzere Büyük Jüri'ye devredilmesini talep etti.

Sonraysa, 2.500 dolar kefaletle serbest bırakıldım ve Eyalet Capitol'ünde (bizzat Jefferson tarafından tasarlandığına inandığım, görkemli, Yunan mimarisinin korkunç bir taklidi olan bir binaydı) buluşacağımız ertesi güne kadar mahkemeye ara verildi.

Ertesi sabah, etrafım, iyi dileklerini iletmek için gelmiş insanlarla çevrilmiş bir halde, mevsimin ilk sarı yeşil renkleriyle kaplanmış Richmond'ın manzarasını izleme fırsatı bulduğum binanın sütunlu girişine çıkan dik yokuşunu tırmandım.

Eyalet Capitol'ünün merdivenleri başındaki çimlerde otlayan birkaç keçiyi iteleyerek, beni, her biri düşünceli bir şekilde tütün tükürülmesi için beyaz kumla doldurulmuş küçük kutularla donatılmış, rahatsız sıraları olan ve bir kasaba kilisesini andıran Delegeler Meclisi'ne götüren güvenlik görevlisini takip ettim.

İlk günümüz, George Hay'in suçlamalarıyla bizi sıkıştırmasıyla geçti. Benim hapse atılmamı ve herhangi bir kefalet hakkı sunulmaksızın orada tutulmamı istiyordu.

1 Nisan'da, Marshall bu konudaki görüşlerini bildirdi. Bir mahkûmun, ancak hakkında getirilen suçlamaların "tamamen asılsız" olduğu ortaya çıktığı takdirde serbest bırakılabileceğini söyledi. Benim bu kategoriye girdiğime inanmıyordu. Diğer taraftan, yasaların, "kötülüğün elinin, nefretini yöneltebileceği ya da kaprisle

yakalayarak, gizli bir suçla itham edip, masum olmasına rağmen cezalandırabileceği herhangi bir bireyi yakalamasına" izin vermeyeceğini de belirtmişti. Bu konuşma kasti olarak Jefferson'a yönelik olarak yapılmış olmasına rağmen (ve herkes tarafından da böyle yorumlanmıştı), Marshall sonradan büyük bir ciddiyetle, aklındaki kişinin Jefferson değil, Wilkinson olduğunu söylemişti.

Marshall, ortada, birlikleri bir vatan hainliği amacıyla toplamış olduğuma dair hiçbir ikna edici delil göremeyişti bu noktada ve benden 10.000 dolar kefalet ödememi isteyerek, bana yöneltilen suça (İspanya'ya karşı bir savaş çıkarmayı planlamak) mahkeme önünde cevap vermeme karar vermişti. Büyük Jüri, 22 Mayıs'ta toplanacaktı.

Savcılık makamının görevini şimdi Jefferson üzerine almıştı. Her gün, delil ve şahit toplamak (ve yaratmak) için Batı'ya haberciler gönderiyordu. Burada şunu da belirtmek gerek ki, bu dönem süresince yaptığı birkaç özel sohbette, hedefimin elbet Meksika olduğunu gayet rahatlıkla kabul etmişti Jefferson. Ancak, halkın önünde, beni bir bölücü ve dolayısıyla da bir vatan haini olarak damgalamak için gösterdiği çabaları sürdürdü. Damgala öyleyse beni! Hayır, as beni!

Büyük Jüri toplanmadan önceki üç hafta boyunca, Richmond'ın iyi insanları beni çok güzel ağırladılar. Şehrin ileri gelenleri tarafından fazla sevilmiyordu Jefferson. Ancak, sıradan insanlar ona hayrandılar; ağzı iyi laf yapan bir terzinin, Golden Eagle Tavern'da, "tozun ve küllerin cumhuriyetine giderken, Aaron Burr'a eşlik edecek kenevirin şerefine" kadeh kaldırdığını duymuştum.

Gözaltından çıkmamdan hemen hemen bir hafta sonra, Richmond'daki hukukçulara verdiği yemekli davetleriyle ünlü, büyüleyici ve insanlarla bir arada olmayı seven baş avukatım John Wickham'in evinde yemekli bir partiye davet edildim.

Elime, Golden Eagle Tavern'dayken geçen davetiyede, "Siz, şeref misafirimiz olacaksınız" yazıyordu. Böylece, partinin verileceği günün öğleden sonrası, Shockoe Hill Mahallesi'ne gittim.

Misafir odasına girdiğimde John Marshall'ın da davetliler arasında olduğunu görünce çok şaşırdım. Beni gördüğüne o da şaşırdıysa bile, bunu hiç belli etmedi. Wickham sonradan, Marshall'ın, bir yargıcın pek yakında bu ağır suçla huzuruna çıkacak olan birisiyle yemek yemesinin ne kadar akıllıca olacağını adamakıllı sor-

guladığını; fakat yine de, yemeğe katılmaya karar verdiğini söyledi.

Birbirimize karşıdan selam verdik ve ben, doğruca çeşitli avukatlarımın yanına yöneldim (hanımefendilerin yanına gitmeyi tercih ederdim fakat Bay Wickham'ın hukukçuların katıldığı partilerine hiçbir zaman hanımefendiler katılmıyordu). Bu arada, o dönem hanımefendiler için muhteşem bir dönemdi; belki de, onların hayranları için demeliyim. İmparatorluk modası denen moda tüm Amerika'yı sarmıştı ve en saygıdeğer genç kızlar bile (ve yazık ki en olgun, orta yaşlı evli hanımefendiler de) göğüs kısımlarının üçte ikisini açıkta bırakan yüksek korseler giyiyorlardı. 1807 Yaz'ında, hangi sorunun halkı daha çok kaygılandırdığı tartışmalı bir konuydu: Benim sözde vatana ihanetimin mi, yoksa her kürsüden Yehova'nın gazabıyla ilgili uyarılar yükselmesine yol açan, göğüslerin utanmazca ve yaygın olarak açılışının mı? Şehvete düşkün basın organlarının sevinçten gözü dönmüştü: Memeler ve vatan hainliği. Bu kadar popüler başka bir eşleşme olabilir miydi?

Yemekten sonra John Randolph'un yanıma oturduğunun farkına vardım. Büyük, derin gözleriyle ters ters bakıyordu bana ve her zamanki gibi (gayri ihtiyari bir titremeyle), yanaklarındaki, tuhaf ve çok fazla süre açık havada kalmış bir oğlan ya da kız çocuğununki kadar ipeksi tüyleri fark ettim. "Sizi evimin önünden geçerken gördüm, Albay; birkaç hafta önce."

"Zafer alayımdır!"

"Belki de bir zaferdi. Yakında anlayacağız!" Kulağımda yankılanan sesi yırtık ve nahoştu. Ancak Kongre'nin salonunda çok hoş ve baştan çıkarıcı gelebilirdi kulağa. Uzun, zarif parmakları kirliydi; tırnakları kırık ve simsiyahtı. "Birlik'i yalnızca yüz adamla nasıl parçalamaya niyetlendiğinizi çok merak ediyorum doğrusu..."

"Kırk yedi..."

"Kuzenim Tom'un kendine has hesaplama yöntemini uygularsak, bunun yarısı bile çok tehlikeli."

Randolph, Marshall ve Jefferson'ı çıkarmış olan bu aile, nasıl bir aileydi böyle! İlki deli, ikincisi son derece tuhaf, üçüncüsüyse ateşli bir riyakârdı. Paylaştıkları kana ve deliliğe ilaveten, üçü de birbirlerinden nefret ediyordu.

"Size şunu söylememe izin verin, Albay, bana kalırsa, Birlik'i dağıtmaya *çalışmak* için anayasal her hakka sahipsiniz." Randolph,

eyaletlerin bütünlüğüne, Jefferson'dan bile daha sadıktı. "Kuzen Tom normalde size katılırdı. Zaten hepimiz kardeş, hepimiz Amerikalı değil miyiz?" Başkan'ı acımasızca taklit ediyordu Randolph.

Nazik bir şekilde, tarafsız kalmayı tercih ettim.

O gece Marshall'la aramızda geçen tek konuşma yemek salonundan ayrılırken gerçekleşti. "Washington'ın hayatı hakkında yazdığınız kitabı okuyorum" dedim. Hakikaten de, bu olağanüstü sıkıcı çalışmanın (konusunu öyle iyi yansıtıyordu ki) ilk dört cildinin içinden çıkabilmek için elimden geleni yapıyordum.

"Ah, Albay, o çok kötü bir çalışma."

Bu dünyada yazarlardan daha kibirli kimse olmamasına rağmen, kayda değer bir istisnaydı Marshall. Ama onun kibri, belki de en büyüğüydü: En ufak bir yeterliliği olmaksızın böylesine büyük bir işe kalkışmak.

Benim övgülerime rağmen, kendisini kınama konusunda katıydı Marshall. "Kitabı, gereğinden çok önce yayınlamam konusunda baskı yapıldı. Ve bu yüzden de hataları var. Daha da kötüsü, bazı bölümler hiçbir şey ifade etmiyor. Yeterince zamanım olmadı; şey için..." diyerek diplomatik bir el hareketi yaptı Marshall, "...tüm bunlar için."

"Fakat, son cildi de bitirdiniz, değil mi?"

"Ha, evet. Baskıya yollandı bile. Bu ciltte, Washington'ın başkanlık dönemiyle uğraşıyorum. Diğerlerinden daha iyi. En azından, ben öyle olması için dua ediyorum."

"İlk cildi son derece özgün buldum." Yüksek Mahkeme Başkan'ı, *Tristram Shandy* gibi, yalnızca kitabın kahramanının doğuşunu anlatmak için koca bir kitaba ihtiyaç duymuştu.

"Sizden başka kimse öyle düşünmüyor. Yayıncım, pek çok abonenin ödemiş olduğu parayı geri istediğini söylüyor bana."

"On bin aboneniz olduğunu duymuştum."

"Hiçbir yerde buna yakın sayıda abonemiz yok. Daha fazla olabilirdi; tabii, eğer..." Sustu Marshall; boşboğazlık ettiğinin farkına varmıştı.

Cümlesini onun yerine ben bitirdim. "Eğer, Hükümet çalışmalarınızı, Cumhuriyetçi Parti'ye siyasi bir saldırı olarak görmeseydi."

Marshall başını salladı; bunu kendisi söylemek zorunda kalmadığı için memnun görünüyordu. Sonra, "Biliyorsunuz, kitaplar abonelere postane müdürleri aracılığıyla satılıyor" diye ekledi. "Ne

tuhaf ki, Cumhuriyetçi postane müdürlerinin hepsi, *George Washington'ın Hayatı* adlı kitabı satmayı reddetti."

"Çok tuhaf" diyerek, söylediğini onayladım. Sonra da diğer misafirlerin arasına karıştık. Richmond'da beraber olduğumuz yedi ay süresince, Marshall'la yaptığım tek "özel" sohbet bu oldu. Cumhuriyetçi basın organlarının bu karşılaşmayı pek çok amaç için kullandığını tahmin edersiniz; Marshall'ın –ne olabilir ki?– yargılanmasını telep etmişlerdi.

22 Mayıs 1807'de, saat 12:30'da, Birleşik Devletler'in Virginia Bölgesi Gezici Mahkemesi, Delegeler Meclisi'nde görülecek işler için kapılarını açtı.

Etrafıma bakındığımda, tıpkı bir tiyatro oyunu gibi, diye düşündüm. Mahkeme salonu öyle kalabalıktı ki, izleyicilerin bazıları açık pencerelerin önünde dikilmek zorunda kalmışlardı (öyle sıcak bir yaz olmalıydı ki, ben bile havanın yeteri derecede ılık olduğunu hissediyordum).

Tam önümde, son Fransa Kralı döneminden saray mensupları gibi görünen, Richmond'ın seçkinleri oturuyordu. Onların yanındaki kalabalıksa, sınırdan gelenler ve rakun derisi şapkaları ve deri ceketleriyle, çiğnedikleri kapkara tütünleri rasgele etrafa tüküren Piedmont'lulardan oluşuyordu; böylesine dar bir alanda, hedeflerini çoğunlukla şaşırarak, Londra'dan alınmış bir sürü pahalı ceketi kirletiyorlardı.

Kalabalığın içinde birkaç sevecen yüz de görmüştüm. Bazılarını tanıyor, çoğunuysa tanımıyordum. Günler birbirini kovaladıkça, bilhassa, ana kapının devasa kilidinin önünde dikilen, muazzam irilikte ve bir kahramana yaraşır bir vücudu olan genç bir adam dikkatimi çekmeye başladı. Bir intikam meleği gibi odanın üstünde yükseliyordu. Yirmi yıl sonra, bu genç adamı Albany'de, Martin Van Buren'in evinde gördüm. Artık acemi bir avukat olan bu adam, General Winfield Scott'tu. Son derece sıcakkanlıydı. "Hayatımda, sizin Richmond'da olduğunuz kadar kendine hâkim olabilen birini görmediğimi söylememe izin verin, Albay. Tıpkı bir Canova'nın mermer heykelleri gibi delinmez ve yerinden oynatılamaz görünüyordunuz."

John Randolph da mahkeme salonundaydı; her zamanki imtiyaz havasıyla, yargıç kürsüsüne dayanmış, elindeki biniş kamçısını uzun bacaklarından birine doğru sallıyordu; başında da bir çiftçi şapkası vardı.

Beni en çok rahatlatansa, Andrew Jackson'ın da orada bulunması olmuştu. Salonun arka taraflarında dikilip, aleyhimde şahitlik yapanları uğursuz bakışlarla süzüyordu.

Birkaç gün sonra, Eyalet Capitol'ünün önündeki yeşilliğin kenarında bir bakkal dükkânının önüne toplanmış Burr karşıtı bir kalabalığa laf atınca, az kalsın ezilecekti Jackson. Ama adamlar üzerine yürüdüğünde o, yerinden kımıldamayarak, bir sürü küfür savurup, benim siyasi bir zulmün kurbanı olduğumu ve Wilkinson'ın söylediği tek bir kelimeye bile inananın kahrolası bir salak olduğunu; çünkü Wilkinson'ın yalancının teki ve Cehennem'den gönderilip, İspanyol Hükümeti'nden para alan bir piç olduğunu haykırdı kalabalığa. Zavallı dostum, Richmond da zor günler geçirdi ve korkarım ki –şimdi inanması her ne kadar güç olsa da– toplumun alt tabakalarından olan bu adamlar, geleceğin idolü Andrew Jackson'a o zamanlar aslında *gülüyorlardı*. En azından ben, bana gösterdiği dostluktan ötürü ona minnettardım.

Büyük Jüri toplandı. Jefferson'ın adamı Senatör Giles'ı Jüri dışında bırakmayı başarmıştım. Ama suçlu olduğumdan kesinlikle emin olduğunu söylemiş olmasına karşın, yine de Jüri Başkanı yapılan John Randolph'tan kurtulamamıştım.

Delil yokluğuna rağmen, Hükümet vatana ihanetle suçlanmamı istedi. Hafif suçlar onları tatmin etmemişti. Ayrıca, vatana ihanet suçuyla yargılananlar kefaletle serbest bırakılamıyorlardı; Hükümet de, serbest olduğum takdirde, mahkemede, şahitleri olan Wilkinson'ın karşısına çıkmaktansa adaletten kaçacağıma inanıyormuş numarası yapıyordu. Sonunda, Marshall benden toplam olarak tam 20.000 dolar kefalet ücreti talep etmek zorunda kaldı.

Savunmama, batı eyaletlerinde aynı suçtan üç defa yargılanmış olduğuma ve her seferinde de suçsuz bulunduğuma işaret ederek başladım. Askeri kuvvetler tarafından tutuklanmamın yasadışı olduğundan bahsettim. Bu konuda, Jefferson'ın siyasi çıkarlarının neler olduğundan bahsettim. Wilkinson'ın yaptığı hileyi açıkladım. Anlattıklarımın, Marshall'dan çok, salonu tıka basa doldurmuş kitle üzerinde etkisi olmuştu; yoğun ter ve ucuz tütün kokusu salan ve bedensel varlıklarından korkmaya başladığım bir seyirci grubuydu bu.

Beni, İspanya'ya karşı bir savaş açmayı planlamak suçundan mahkûm edebilmek için Dr. Bollman'ın "itirafına" güvendi Jefferson bir süre. Dr. Bollman'a, yeminli yazılı ifadesinin kendisin-

den başka kimsenin eline geçmeyeceğine söz vermiş olmasına rağmen, bu belgenin bir kopyasını, imzaladığı bir af kararıyla beraber Hay'e yollamıştı. Eğer Dr. Bollman ifadesinin delil olarak kullanılmasına izin verirse, serbest bırakılacaktı. Dr. Bollman, Başkan'ın teklifini, hiçbir suç işlemediğinden af da edilemeyeceği gibi mükemmel bir gerekçe göstererek reddetti. Başkanı da, sözünden cayan güvenilmez bir alçak olmakla suçladı. Jefferson'ın bu suçlamaya cevabı çabuk geldi. Hay'e bir mektup yazarak, "Bollman'ı vatana ihanet ya da müessir bir fiilden mahkûm edin" diye bildirdi.

Benim şahsi (ve kanıtlamanın mümkün olmadığı) görüşüme göre, Jefferson'ın aklı, bu dönem boyunca yerinde değildi. Yedi ayını mahkemelerde, onun iki kuzenini gözlemleyerek ve böylece, onların yalnızca sayısız tuhaflıklarını değil, birbirlerine ve Jefferson'a olan şaşırtıcı benzerliklerini de fark edebilme şansına erişmiş biri olarak söylüyorum bunu. Jefferson'ın baş ağrıları ve sinirli çıkışlarıyla birleşen, aleyhimde delil gösterebilmek ve yaratabilmek için harcadığı olağanüstü miktarda para (Jefferson halkın parasını *asla* harcamazdı), Jefferson'ın o dönemdeki mantıksızlığının göstergesiydi benim için. Hükümetin bana karşı açmış olduğu davayı, İspanyol ajanı olduğu bilinen ve bırakın tüm perişan Birleşik Devletler Ordusu'na, bir müfrezeye bile kumandanlık etmesine izin verilmemesi gereken birinin delillerine dayandırmak, aklı başında bir adamın yapacağı iş değildi.

Jefferson'ın davranışları, kendisini reddeden erkeği –ya da erkekleri (Marshall da, Jefferson için en az benim kadar büyük bir hedefti)– mahvetmeye karar vermiş olan bir kadının davranışlarına benziyordu. Bana karşı açılan dava çökmeye başladığında, öfkeli Başkan, silahlarını bizzat Anayasa'nın üstüne çevirdi. Tüm suçu, "ulustan bağımsız bir yargı"nın üzerine attı. Anayasa'yı değiştirme tehditleri savurdu. Yargıçların, Başkan'ın ve Kongre'nin arzusu doğrultusunda görevlerinden alınabilmesi gerektiğini iddia ediyordu.

Çok şükür, uzun yaz günleri daha da uzar ve üç kuşak avukat, benim ya da hükümetin saflarında yer alarak kariyerlerini ilerletirken, (ya da geriletirlerken), Jefferson'ın kurduğu tuzaklardan teker teker kurtuldu uyanık John Marshall.

Benim tarafımdaki bir galaksi dolusu hukuki yeteneğin arasında vaktiyle Washington'ın başsavcısı olan, ünlü Virginia'lı Ed-

mund Randolph da vardı. Hükümetin tek seçkin avukatıysa, zarar verici derecede zarif biri olan ve bir aktöre benzeyen William Wirt'ti. Hükümetin başsavcısı George Hay'sa pek iyi bir avukat değildi. Fakat yakında James Monroe'nün damadı olacağından, iyi bir avukat olmaya ihtiyacı da yoktu zaten. Ah, bu cunta!

Çarpışmanın ilk haftalarında, pek az şey tespit edilebildi. Wilkinson aramıza katılmadan, davasına başlayamayacaktı Hükümet. Bu arada ben de, Büyük Jüri'yi eğlendirip, belki, biraz da hukukçuluğumu konuşturmaya karar verdim.

Eylemlerim hakkında almış olduğu çeşitli mektuplara ve ardından da orduya ve donanmaya verdiği bazı emirlere değindiği bölümlere dikkat çekerek, Jefferson'ın Kongre'ye göndermiş olduğu mesajı okudum Jüri'ye.

"Eğer Sayın Yargıç da onaylarsa, bu emirlerin kopyalarını elde edebilmek için Donanma Bakanı'na başvurdum. Kendisi bu emirleri bize göstermeyi reddetti. Başkan'a yazılmış olan mektupların kopyalarını ele geçirme çabaları da başarısızlıkla sonuçlandı. Şimdi, beni suçlayanların hakkımda söylemiş olduğu şeylerle ilgili kesin bir bilgim olmazsa, bir savunma hazırlayamam. Başkan'ın ve bakanlarının, orduya ve donanmaya verdikleri, şahsımı ilgilendiren emirleri de bilmeliyim. Bu yüzden, bu yüce mahkemeden, Birleşik Devletler Başkan'ına bir *duces tecum* mahkeme çağrısı gönderilmesini talep etmek zorundayım..."

Bunu söyledikten sonra kısa bir süre susarak, birkaç yüz kişinin, tuttukları, tütün kokan nefeslerini verdiklerinde çıkan sesin tadını çıkardım. "...ve Saygıdeğer Thomas Jefferson'ın yanında, savunmam ve adaletin yerini bulması için gerekli olan belgeleri de getirerek, bu salona gelmesini."

Bunu duyan Hay ayağa fırlayarak öylesine hızlı konuşmaya başladı ki, kekeliyordu. "Doğal olarak, Sayın Yargıç, mahkemenin –ve yalnızca mahkemenin– önemli addettiği bu belgeleri ele geçirmek için elimden geleni yapacağım; ama..."

Başyargıç, bazı zamanlarda başkan olan kuzeninin fısıldar gibi ses tonunu andıran kısık sesiyle, "Fakat Bay Hay" diye mırıldandı, "mahkeme hiçbir şeye ulaşamazken, *neyin* önemli olduğuna nasıl karar verebilir?"

"Sayın Yargıç, muhakkak ki, Başkan'ı mahkemeye çıkarmak için gösterilen bu... bu küstah... çabayı dikkate almayı düşünmüyorsunuzdur."

"Mahkeme bu konunun tartışmalı olduğunu düşünüyor ve üzerinde detaylıca düşünecek. Oturuma, yarın sabaha kadar ara verilmiştir."

Hay, ertesi gün, beni yargılamakta olan mahkeme yalnızca bir Büyük Jüri olduğundan, yasal sürecin diğer herhangi bir imtiyazından yararlanma hakkım olmadığı gibi yanıltıcı bir fikir ortaya attı.

Bunun üzerine sahneye Luther Martin çıktı. Toprak bir viski testisinden bir yudum alarak, salonun ortasındaki boşluğa doğru ilerledi. En hafifinden söylemek gerekirse, darmadağan bir görüntüsü vardı. Son iki geceyi, Golden Eagle Tavern'daki yatak odamın zemininde, elbiseleriyle uyuyarak geçirmişti; ben de onu kaldırmaya yeltenmemiştim. Luther Martin yerde (ya da dolabın içinde; dolaplara karşı tuhaf bir meyili vardı) uyumaya karar vermişse, buna itiraz etmenin yararsız olduğunu deneyimlerimden biliyordum. Düştüğü yerde kalır ve yüksek sesle horlamaya başlardı; muhtemelen halinden memnun da olurdu. Ayık ya da sarhoş, ne müthiş bir avukattı!

Luther Martin de benim gibi Savaş Bakanlığı'nda bir yerlerde, Wilkinson'a verilmiş olan ve ölümümün işin içindeki herkes için uygun olacağını ima eden bir emir olmasından şüpheleniyordu. Aklında bu şüpheyle, hükümet belgelerine ulaşmak için uğraşırken karşılaştığımız zorlukları açıkladı Jüri'ye. Bu son derece şaşırtıcı dedi. Son derece şaşırtıcı. Sonra toprak testiden ayıltıcı, büyük bir yudum aldı; tıka basa insanla dolu havasız mahkeme salonu tam bir sessizliğe gömülmüştü. İzleyicilerin dikkatini onun gibi üzerinde toplayabilen bir aktörü hiçbir sahnede görmemiştim.

"Bu tuhaf bir dava, Baylar." Küçük kanlanmış gözleri önce Marshall'a, sonra yeniden Jüri'ye doğru çevrildi. "Bir devlet başkanının, daha düşük kıdemde birisinin değil, Kongre'ye yolladığı bir mesajda, tekrarlıyorum, *'suçluluğu tartışmasız olan'* diye bildirerek, müvekkilim aleyhinde önyargı oluşturmaya kalkıştığı çok tuhaf bir davayla karşı karşıyayız." Başını, insanoğlunun alçak doğasına, tüm insanlığın kalleşliğine kederlenircesine salladı Luther Martin.

Salonda, gerilim tırmanıyordu. Kalabalığın idolü, Tanrı Jefferson'ın ta kendisi, tıpkı herhangi bir ölümlü gibi, burada, onların karşısına çıkmaya çağrılmaktaydı. Daha da kötüsü, insan haklarının en büyük savunucusu, yalnızca kincilikle değil, adli süreci önyargıya düşürmekle de suçlanıyordu.

"Öyle görünüyor ki" –Luther Martin'in sesi artık tenor ayarındaydı; insanın üstünde, *uğultulu* bir fırtına öncesinde çalan özel bir *piyano* etkisi bırakıyordu bu ses– "Tanrı'ya mahsus bilgiye muktedir olduğunu düşünüyor Başkan." Sesi, tenordan baritona düşmüştü şimdi. "Kendisini mükâfatlandıran halkın önünde, eski Başkan Yardımcısı'nı vatan haini ilan etti. Savaş köpeklerinin, zulmün Cehennem tazılarının sesleri çıkıyor ağzından." Bariton, yerini Jovian bir basa bırakmış ve salon bu güçlü sesle çınlamaya başlamıştı. Kimsenin kılı kıpırdamıyordu. "Ve şimdi de, bu saçma yaygaraya yol açan bu Birleşik Devletler Başkanı, bir insanın hayatı söz konusu iken, bu duruşma için istenen belgeleri saklamaya mı çalışacak?" Soru, çatının kirişinden seken ölümcül bir kurşun gibi savruldu salona.

Luther Martin, sonra da tıknaz parmağını, *loca presentis* bir edayla Hay'e doğrultarak, "Albay Burr'ın masumiyeti ispatlanırsa, Başkan'ın bundan *üzüntü* duyacağını mı anlamalıyız?" Jefferson'ın tarafgirlerinden öfkeli bir haykırış yükseldi. Bunun üzerine, seyircileri, salonu boşaltmakla tehdit etti Başyargıç.

Bu konu, birkaç gün hararetle tartışıldı. Bir başkan, resmi bir emirle, herhangi bir mahkemenin önüne çağrılabilir miydi? Hay, başkan sıfatıyla çağırılamaz; ama bir birey olarak çağırılabilir diye cevap veriyordu bu soruya. Anayasal düzenin bu ülkede ne denli muallakta olduğunun bir göstergesiydi bu cevap. Aynı zamanda, idari kadro arasındaki "gizli haberleşme"nin ayrıcalıklı vesaire olduğunu da iddia ediyordu Hay.

13 Haziran'da Jefferson'ın cevabı Jüri'ye okundu. "Halkın çıkarlarının, kendisine başkan sıfatıyla gelen hangi belgelerin açığa vurulabileceğine izin verdiğine, diğer tüm otoritelerden bağımsız olarak karar verme hakkını" Birleşik Devletler başkanında saklı tutuyordu Jefferson. İzin verilir olarak gördüğü belgeleri, elbette, bize sunacaktı. Wilkinson'ın ona yollamış olduğu 21 Ekim tarihli mektubu vermeyi kabul ediyor; fakat konuyla ilgisi olmadığını düşündüğü kısımları gizli tutacağını söylüyordu. Orduya ve donanmaya verilmiş olan emirlere gelince, ona hangi emirleri görmek istediğimizi söylersek, bize yardımcı olmak için elinden geleni yapacaktı. Bu bizi nazik bir duruma sokmuştu; hiçbirini görmemiş olduğumuz askeri emirler içerisinden, hangilerini görmek istediğimizi belirtecektik!

Marshall bu meydan okuyuşa karşılık verdi. Karar verilmesi gereken konu basitti. Bir başkan, yasal bir emirle mahkeme önüne

çıkmaya çağrılabilir miydi ve eğer çağrılabilirse, Başkan Jefferson bu duruşmaya çağrılmalı mıydı? Marshall bu sorunu temiz bir şekilde çözüme ulaştırdı. Evet, dedi, *ex cathedra*, bir başkan yasal bir emirle, gerçekten de mahkeme huzuruna çağrılabilir. "Söz konusu olanın bir kral olduğu durumlar haricinde." "Monokrat" Marshall, apaçık tadını çıkarıyordu bu durumun. Anayasa'da ya da herhangi bir tüzükte bunu yasaklayan hiçbir madde yoktu. Fakat bir başkanın tam olarak bir kral olmadığına mutlulukla dikkat çekti Marshall (demokrasi havarisinin, Federalist bir yargıç tarafından, dünya üzerindeki canavarlar içinde en nefret edileniyle, taç giymiş bir tiranla karşılaştırıldığını duyan Cumhuriyetçilerin diş gıcırtıları açıkça duyulabiliyordu salonda).

Marshall, her zamankinden daha yüksek bir sesle konuşarak, fakat kibarca, "İki temel farktan söz ediyorum" dedi. "Kral hiçbir zaman hata yapamaz; ona, hiçbir suç atfedilemez ve adı herhangi bir tartışmaya karıştırılamaz. Fakat bir başkan hata yapabileceğinden ve adı herhangi bir tartışmaya karışabileceğinden, kutsanmış bir kral değildir ve dolayısıyla da tıpkı herhangi bir birey gibi, kanun karşısında hesap vermek yükümlülüğü altındadır." Bunları söyledikten sonra da, Başkan Jefferson'ı Richmond'a çağırdı John Marshall.

Mahkeme salonunun içinde neredeyse bir ayaklanma çıkmıştı. Marshall'ın gösterdiği bu inceliğin boyutlarının, ertesi güne kadar farkına varmaya başlayamadık. Öncelikle, mahkemenin bir başkana, yargı önüne çıkması için çağrıda bulunma gücüne sahip olduğunu ortaya koymuştu Marshall. Sonra, General Wilkinson'ın *asıl* mektubu ve bununla ilgili belgeler mahkemeye gönderildiği takdirde, mahkemenin tam olarak tatmin olacağını ekleyerek –neredeyse bir dipnot gibi– anayasal bir kriz çıkmasını önlemişti. Bu belgeler mahkemenin eline geçtikten sonra, Başkan'ın Washington'dan Richmond'a kadar yorucu bir yolculuk yapmasına gerek kalmayacaktı.

Sonradan, bu kararı duyduğunda Jefferson'ın hakikaten çıldırdığını ve hemen geri dönen postayla George Hay'e cevap yollayarak, benim eski bir dostum olduğundan, başından beri gizli planlarımdan haberdar olması gerektiği ve bu yüzden de, işlenen vatan hainliği suçunun bir parçası olduğunu gerekçe göstererek, Luther Martin'i tutuklaması için ısrar ettiğini anlattılar bana. Jefferson'dan önceki hiçbir başkan böyle tavırlar sergilememişti ve bir

daha da hiçbir başkanın sergilemeyeceğini umalım. Luther Martin, elbette, tutuklanmadı.

Washington'dan tam zamanında birkaç belge yollandı mahkemeye ve anayasal kriz sona erdi. Ancak, mahkemenin, halen görevde olan bir başkanı huzuruna çağırma gücü üzerine edecek birkaç acı sözü vardı Jefferson'ın. Özellikle, Marshall'ın "öyle görünüyor ki... Başkan'ın görevleri, tüm zamanını almadığı gibi, sürekli olarak devam da gerektirmiyor" diye sinsi bir yorum yapması çok canını sıkmıştı. Jefferson'ın başkentten sık sık ve uzun süreli olarak ayrılmasına yapılan bu gönderme, Jefferson'ın, "Halkın işleriyle, burada her gün ilgilendiğimden daha fazla ilgileniyorum Monticello'da!" diye feryat etmesine yol açtı. Kuzenler birbirlerini nasıl yaralayacaklarını iyi biliyorlardı.

Büyük bir tesadüf eseri, Marshall'ın Başkan'ı mahkemeye çağırdığı gün, James Wilkinson içi tıka basa dolu olan Golden Eagle Tavern'a gelmişti. Ama o günlerde tüm Richmond patlayacak gibi kalabalıktı zaten. Ülkenin her tarafından insanlar, şu büyük vatana ihanet davasını seyretmeye gelmişti ve hepsi de bu davanın tüm tiyatrolardan daha iyi olduğunu düşünüyordu; en cahil taşralı bile, söz konusu olanın Başkan ve Yüksek Mahkeme, milliyetçiler ve bölücüler, Jefferson ve o gün bile New England'lı Federalistlerin kahramanı ve şimdi can çekişmekte olan bu partiyi yeniden canlandırmayı –eğer bunu isteseydim– becerebilecek tek kişi olan Burr arasında ölümüne bir savaş olduğunu biliyordu.

Jamie içeri girdiğinde Golden Eagle Tavern'ın salonunda oturuyordum. Altın kordonlar, apoletler ve viski yüzünden ışıl ışıl parlıyordu Jamie. Bir hindi gibi hareket ediyordu; gıdısı bir kılıf gibi aşağı sarkmış, sırtını kabartmıştı; karnıysa öyle bir dışarı fırlamıştı ki, sanki doğru dürüst yürüse, vücudunun ağırlık merkezi tamamen şişman göbeğine kayacak, o da dümdüz yere çakılacaktı. Yanında, ona eşlik eden bir sürü yaver ve Batı'dan gelen "şahitler" vardı.

Jamie beni, etrafım Küçük Çete'mle çevrili bir halde görünce, avcunun içini dışa doğru çevirerek, sağ eli ve sağ koluyla tuhaf, neredeyse teskin edici bir hareket yaptı; bense, onun gözlerinde yakarışa benzeyen bir pırıltı yakalamıştım. Sonra da, başka bir odaya yönlendirdiler Jamie'yi.

Sam Swartwout onu düelloya çağırma taraftarıydı. "Sorunumuzu çözmenin en iyi yolu bu değil" dedim.

"Ama bu piç kurusu beni iki ay zincire bağlattı ve altın saatimi çaldı!"

"Meydan oku ona!" Andrew Jackson, tamamıyla benim tarafımı tutuyordu artık ve pervasızca açıksözlüydü. Fakat buna cesaret edebilecek bir konumdaydı da açıkçası; Vali Claiborne'a ve Jefferson'a yazdığı mektuplar, onun Birlik'e olan sadakatini öyle açıkça ortaya koymuştu ki, savcılık ilk başta, onun bana karşı tanıklık etmesini istemiş; fakat Jackson, benim masum olduğumu ilan ederek Richmond çevresinde bağıra çağıra dolaştığından, hükümet, zayıf davalarına zarar verecek tam bir baş belası olarak görmeye başlamıştı onu.

Luther Martin'in keyfi yerindeydi. "Onunla mahkemedeki işim bitmeden, o orospu çocuğuna dokunmayacaksın, oğlum."

Fakat, ertesi sabah, ki bir pazar günüydü, Wilkinson tavernanın önünde hava alırken, Sam Swartwout hızla ona doğru yürüyüp, güçlü bir omuz darbesiyle kaldırımın üzerinden karşı taraftaki su yoluna kadar savurdu onu. Wilkinson'ın yaverleri kılıçlarını çektiler. Çılgına dönmüş hayranlarıysa, Batı'nın Washington'ının ayağa kalkmasına yardım ettiler.

"Şahidin, beni Golden Eagle'da bulacaktır" diye, Wilkinson'a seslendi Sam. "Sana, aslında olmadığın biri, bir beyefendi gibi muamele ettiğim için gurur duy."

Yüzü kızaran Wilkinson cevap vermedi. Sam'se, Jackson ve benim, pencerelerinden, bir şeyi önleyemiyorsak, bari tadını çıkaralım düşüncesiyle, üzgünüm ama zevkle bu sahneyi izlemiş olduğumuz tavernaya geri döndü.

Genç Sam yanımıza geldiğinde büyük bir keyifle, "Tanrım, bunu yaptığım için kendimi daha iyi hissediyorum!" dedi.

Jackson da pek keyifliydi. "Şahidin ben olacağım, oğlum. Ama önce tabancayla biraz atış talimi yapacağız. Düellodan önce talim her zaman iyi gelir, öyle değil mi, Albay? Muhtemelen, Allegheniesin bu tarafındaki, yemin ederim, en geniş bağırsak torbası olan bir herifin karşısındayken bile."

Bu çifte –hayır, üçlü– ajan hakkındaki üstün bilgime dayanarak, "Jamie asla karşına çıkmayacaktır" dedim Swartwout'a; haklıydım da. Swartwout, Wilkinson'ı korkağın teki olmakla suçladığı bir yazı yayınladığında bile, hiç oralı olmadı Tuğgeneral. Tanıdığım tüm hainlerin tersine, Jamie'nin canı çok kıymetliydi.

Başkomutan Pazartesi günü, tıpkı bir fatih gibi girdi duruşma salonuna. Ne de olsa, Başkan'ın adamı değil miydi? Ve Başkan'ın kendi eyaletinin merkezine gelmemiş miydi?

Komik bir şekilde, tanık kürsüsüne doğru ilerlerken, sağa ve sola dönerek selam veriyordu Jamie; tıpkı yorgun düşmüş bir çiftlik atı gibi mahmuzları takırdıyor, koşu takımları gıcırdıyordu.

Kürsüye çağrılana kadar Jamie'yi görmemezlikten geldim. Sonra da dönüp şöyle bir süzdüm onu. Karşı karşıya gelişimiz bundan ibaretti.

Savcılığın başlıca delili, benim Wilkinson'a yollamış olduğum şifreli mektuptu. Luther Martin, Jamie'yi bu konuda sorguladı. Neden metnin üzerinde değişiklikler yapmıştı General? Neden, Albay Burr'ın mektubunun, kendisinin yollamış olduğu başka bir mektuba cevap olarak yazıldığını açığa çıkaran, söz konusu mektuptaki ilk cümleyi silmeye çalışmıştı? Ve neden, deliller Albay Burr'la şifreli olarak yazışmalarının aslında 1794'e kadar uzandığını gösterirken, bu yazışmaların 1804'te başladığını iddia etmişti? Wilkinson cevap verirken kekeledi, kendi söyledikleri içinde çelişkiye düştü ve birtakım yalancı şahitlik suçları işledi.

John Randolph, işte o zaman Wilkinson'ın "tepeden tırnağa kadar bir hain" olduğuna karar vermişti; aynı gece Golden Eagle Taven'ın barında ve hainin duyabileceği bir mesafedeyken de yüksek sesle ifade ettiği bir duyguydu bu.

Jüri başkanı olarak, bu şifreli mektup üzerinde durmaya başladı Randolph. Wilkinson mektupta niçin değişiklikler *yapmıştı*? Albay Burr'ın planının bir parçası olduğu anlaşılmasın diye mi? Başkan'ı yanıltmak için mi? Yoksa, General'in on beş yıl önceki İspanyol Komplosu'nun başaktörü olduğu gerçeğini saklamak için mi? John Randolph birdenbire Başyargıç'a dönerek, General Jamie Wilkinson'ın derhal vatan hainliğiyle suçlanmasını talep etti.

Savcılığın morali bozulmuştu. Wilkinson çok tutarsızdı. Büyük Jüri'yse, hükümetin başlıca şahidini suçlayıp suçlamayacaklarına karar vermek için görüşmeye çekildi. Sonunda, Jüri'nin yedi üyesinin Jefferson'ın generalini suçlamayı onaylayıp, dokuzunun buna karşı çıktığını öğrendiğinde Jefferson'ın buna ne tepki verdiğini düşünmeden edemiyor insan. Oyların birbirine çok yakın olduğu uğursuz bir oylamaydı bu.

24 Haziran'da, Büyük Jüri, Blennerhassett'ı (*in absentia*) ve beni, bir İspanyol kolonisine çıkarma başlatmak fiilinden ve Birleşik

Devletler'e karşı vatana ihanetten suçlu buldu. Şaşırmamıştım. Ne de olsa, Büyük Jüri'nin neredeyse tamamı Jefferson'ın yandaşlarından oluşuyordu. Yine de, koruma altında Richmond Belediyesi Cezaevi'ne götürülürken, en azından, Jefferson'ın bana karşı çıkarabildiği tek şahidin bizzat kendisinin, benimle birlikte halkın paralarıyla misafir edilmekten kıl payı kurtulduğu gerçeğini düşünerek, kendimi kutlayabiliyordum.

Altı

Sam Swartwout, bu akşam City Hotel'in barında buluşmayı teklif etti. Bu kırmızı suratlı, iri cüsseli adamı bir zamanlar Amerikan ordusunun başkomutanını düelloya çağırmış ve Andrew Jackson'ın ta kendisini de şahidi yapmış olan ateşli delikanlıyla bağdaştırmakta zorlandığımı söylemeliyim.

"O meydan okuyuş, şan ve şerefimin başlangıcıydı, Charlie!" İçine karanfil katılmış sıcak rom içiyordu Swartwout. "Çünkü General Jackson, işte tam o zaman ve orada, eğer bir oğlu olsaydı, oğlanın benim gibi öfkeli bir çılgın olacağına karar verdi ve Tanrı'ya şükür, hâlâ da böyle düşünüyor hakkımda!"

"Albay Burr hiç, ciddi olarak, batı eyaletlerinin Birlik'ten ayrılmasını tartıştı mı sizinle?"

"Elbette tartıştı. Hepimiz tartışırdık bunu. Richmond'daki duruşma sırasında, John Marshall'la John Randolph'un bile ayrılmayı tartıştıklarına tanık olmuştum. Bir gece geç saatte barda oturuyorduk –Albay hapisteydi o zamanlar– ve beraber olduğumuz gruptaki, bendeniz yaşlı Sam hariç herkes akıllı avukatlardı; biz bu konudan bahsetmeye başlayınca, John Randolph, 'Eğer, Virginia'nın bu Birlik'ten istediği zaman ayrılabileceğini düşünmüyor olsaydım, bu eyaletlerden ayrılarak, Avustralya'nın en uzak bölgesinde bir yuva bulurdum kendime' dedi."

"John Marshall, bunu duyunca gülerek, 'Kendinize bir tekne bulsanız daha iyi edersiniz, Kuzen John; çünkü hiçbir eyaletin böyle bir hakkı olmayacak' dedi."

" 'Anayasa'nın dediklerine aldırış etmeden mi, Kuzen John?' "

" 'Evet, o ne derse desin; aslına bakarsanız' dedi Başyargıç, 'ne *demediğine* dikkat etmek daha isabetli olur!' "

" 'Siz, Kuzen John, gaddar bir monarşistmişsiniz!'"

" 'Ve siz de, Kuzen John, gaddar bir Jacoben ve mükemmel bir Demokrat!'"

" 'Hayır, Kuzen John' dedi John Randolph, 'mükemmel bir Demokrat sayılmam. Özgürlüğü seviyorum ama Tanrı şahidim, eşitlikten nefret ediyorum!' Ah o kuzenler yok mu! Ne kıymetli çifttiler."

Swartwout romunu masaya bıraktı. "Şimdi, Charlie, yazdığınız şu şeyi satın alacak kişi ve yayıncısıyla tanışacaksınız."

"Ne kadara?"

Swartwout göz kırptı. "Diğer kişilerden ne kadar alıyorsunuz?"

"Başlamak için iki bin; iki bin de bitirdiğim zaman." Böylesine iyi pazarlık edebildiğim için kendimden memnundum.

Swartwout şaşkınlıkla homurdandı. Yoksa saygıdan mıydı? "Sen zaten iki bin dolar almadın mı?"

"Geri ödemem gerekecek o parayı."

"O zaman, beş bin isteyin, sonunda da dört binde anlaşın."

"Yedi isteyip, beşe anlaşacağım." Böyle olağanüstü rakamlardan bahsederken başım dönüyordu; bu parayla Helen, ben ve çocuğumuz Avrupa'da rahat rahat beş yıldan fazla yaşayabilirdik.

Otelin ikinci katındaki uzun, tozlu bir koridorun sonunda, bir kapının önünde durduk. Swartwout kapıya hızlıca vurdu. Kapı açıldı. Küçük, endişeli bir yüz bize doğru baktı. "Buyrun, buyrun" diye fısıldadı. "Geç kaldınız. Neredeyse gitmek üzere. Acele etmemiz gerekecek."

İçeri girdik. Üzerinde yalnızca atleti olan bir adam, ayaklarını karyolanın pirinç başlığına uzatmış, yatıyordu. Sağ elinde bir damacana viski sallanıyordu. Karşısındaki uzun ince iskemledeyse, ikinci bir endişeli adam oturuyordu. Biz içeri girer girmez ayağa kalktı.

"Yayıncı işte bu" diyen Swartwout, endişeli görünen adamlardan ilk karşılaşmış olduğumuzu işaret ediyordu. "Philadelphia'lı Bay Robert Wright." El sıkıştık.

"Ve bu beyefendi de kitabı yazacak olan kişi." Bay Wright diğer endişeli görünen adamı gösterdi. "Aslında, arkadaşımız için kitabın çoğunu yazdı bile." Bay Wright kaygıyla, yatakta kendi kendine bir şarkı mırıldanan adama bir göz attı. "Arkadaşımızın" keçeleşmiş, darmadağın ve kırlaşmaya başlamış saçlarının altındaki gözleri kapalıydı anlaşılan.

"Sizin yardımlarınızı" dedi kitabı yazacak olan beyefendi, "dört gözle bekliyorum."

"Elbette." Şaşkına dönmüştüm.

Aniden yataktan bir ses gürledi. "Bir sürü Meksikalı kulampara, Tanrı hepinizin cezasını versin!"

"Kulampara mı? Sam Swartwout kulampara değildir!" Swartwout bunu söyledikten sonra, yatağın üzerine boylu boyunca serilmiş olan adamın üzerine atladı. Sarhoşça kucaklaştılar. Vahşi adam sonra küçük kanlanmış gözlerinin üzerindeki saçları, başının arkasına atıp, bize ters ters baktı.

"Biraz erken konuştum, Sam. Fakat şaka bir yana, şu üçüne bir baksana. Şimdi üç tane Meksikalı kulampara var burada; bana karşı çıkmaya kalkma çünkü burnum, bunlar gibilerin kokusunu iyi alır." Bu profesyonel sınır adamının konuşmasını, burada tekrarlayabilmek için elimden geleni yapıyorum.

"Haydi!" Swartwout çok canlıydı. "Kalk ayağa. Bir arkadaşımla, Charlie Schuyler'le tanışmanı istiyorum..."

Vahşi gözleri olan adam, büyük bir yudum viski içip, uzatmış olduğum elimi sıkmayı reddederek, "Kulamparalar, *Meksikalı* kulamparalar" diye mırıldandı.

"Charlie, bu Albay Davy Crockett." Tennessee'li meşhur, "rakun-derili" Kongre üyesiyle tanışmam işte böyle oldu. Bu adam çok hoş biri olarak bilinir. Niye, hiçbir fikrim yok. Geçen sene, okumaya hiç niyetli olmadığım sözde hayat hikâyesini yayınladı. Kitabın çok komik olduğu söyleniyor; Batılıların üslubuyla yazılmış ve epey de sattı. Bugünlerde Whig Partisi'nin parlayan yıldızı ve Jackson'ın ve Van Buren'in en azılı düşmanlarından biri.

"Ve şimdi de..." Bay Wright, endişeyle bu ayyaş "yazarına" bir göz attı. "İkinci bir kitap yazıyoruz. Bunun çok gizli bir kitap olduğunu söyleyebiliriz. Anladığım kadarıyla konuyu biliyor olduğunuzdan, bu sizin için bir sır değil, Bay Schuyler..."

"Bense, kitabın yalnızca adını biliyorum. Bu da bir şeydir, öyle değil mi Sam?" Albay Crockett yastığın üzerinden doğruldu. "Kitabımın adı, *Martin Van Buren'in Hayatı: Hükümetin Görünürdeki Mirasçısı ve General Andrew Jackson'ın Şimdiden Atanmış Varisi...* Birinci sınıf bir Meksikalı kulampara."

"Bu, kitabın adının bir parçası değil" dedi asıl yazar. Bu adamın ismini hiç öğrenemedim.

"Old Hickory aleyhinde tek bir cümle bile istemiyorum!" Swartwout, Crockett'in elindeki viski şişesini alıp kafasına dikti. Bu kükreyen iki yaşlı delikanlı birbirine ne kadar da çok benziyor. Crockett en az elli yaşında olmalı.

"Old Hickory, Batı'daki her bir Kızılderili'yi becerdi. Dostlarım Creekleri, Chereokeeleri, bu kahrolasıca ülkedeki en iyi insanları. Peki, ne yapıyor diyeceksiniz; gidip, onlarla yapmış olduğumuz antlaşmaları bozuyor. Niye mi? Çünkü onların topraklarını çalıyor... Ah, ne düzenbazdır o Old Hickory; ama ne kadar kötü olursa olsun, onu Matty Van'la karşılaştırmak, pırlantayla boku karşılaştırmaya benzer."

Bay Wright gülümsemeye çalıştıysa da nahoş bir şekilde başarısızlığa uğradı. "Kitabımız yalnızca Bay Van Buren'le ilgili olacak. Başkan'la değil..."

"Kitabın adı!" diye bağırdı Albay Crockett. "Kitabımın ismini söylemeyi henüz bitirmedim. *General Andrew Jackson'ın Şimdiden Atanmış Varisi.* Meksikalı..."

"Kulampara. Ne dediğini duyduk, Davy." Swartwout, şişesini geri verdi Albay'a.

"*Kısa ve Öz Bir Tarihle Beraber, Karakterini Şekillendiren Otantik Her Ayrıntıyı İçeren...*" Crockett'in çenesi birdenbire göğsüne düştü. Uykuya dalmış gibi görünüyordu.

Asıl yazar, paltomun cebindeki müsveddelere bakarak, "Anladığım kadarıyla, elinizde bize yararı dokunabilecek bazı ilginç malzemeler var" dedi.

"Kesinlikle var." Swartwout dürüst komisyoncuyu oynuyordu. "Charlie, Matty Van'ın Aaron Burr'ın oğlu olduğunu ispat etmekle kalmıyor, onun aynı zamanda, bu vatan hainiinin yarattığı bir siyasetçi, bir çeşit katip, hayır, daha da kötüsü, bir pigme olduğunu da kanıtlıyor." Swartwout bunları söylerken bana göz kırpmış; fakat diğerlerinin dikkati cebimden çıkarttığım ve artık elimde tuttuğum müsveddeye kilitlendiğinden, bunu benden başka kimse görmemişti.

Kağıt destesine uzanan Bay Wright, "Kanıt mı?" diye sordu.

"Mümkün olduğu kadar da kesin kanıtlar." Soğukkanlılığımı koruyordum. "Görüyorsunuz ya, aynı zamanda Albay'ın biyografisini de yazıyorum."

"Burr'ın biyografisini yazanın" dedi Bay Wright, "Matthew L. Davis olduğunu sanıyordum."

"Her ikimiz de yazıyoruz. Ama Bay Davis, yazdıklarını yayınlamak için Albay'ın ölümünü beklemek zorunda. Benimse böyle bir zorunluluğum yok."

"Birkaç sayfasına... *bakmamıza* müsaade eder misiniz?" Bay Wright, sürekli kağıtlara uzanan elini kontrol edemiyordu artık. Sayfaları ona vermemi beklemeden, uzanıp kendisi aldı.

Asıl yazar ve yayıncı hemen hemen bir saat boyunca yazmış olduğum bölümlerden bazılarını birbirine okudu; daha fazla detay alabilmek ve yazılanların doğruluğunu teyit edecek ek bilgilere ulaşabilmek için arada sırada bana ve Swartwout'a sorular soruyorlardı. "Fazla titiz olmamız gerektiğinden değil" diyerek, beni rahatlatmaya çalıştı Bay Wright. "Davy Crockett üslûbu, uzun hikâyelere öyle benzer ki, arzu ettiğimiz hemen her şeyi söyleyebiliriz."

"Bu bizim için harika olur. Tam olarak harika." Asıl yazarın gözlerinden, yalnızca insanlara has açgözlülük değil, hakiki bir Whig'in beklenmedik fanatikliği de okunuyordu."

"Tüm bunlarla Matty Van'ın hakkından gelebileceğinizi düşünüyor musunuz?" Swartwout meraklanmıştı.

Bay Wright başını ciddiyetle salladı. "Ne de olsa, Davy Crockett ne yazarsa yazsın..."

"Hayatımda, kahrolası tek bir cümle bile yazmadım! Kitaplardan nefret ederim! İmla kuralları, gramer, hepsi de doğaya aykırı şeyler." Davy Crockett'in gözleri hâlâ kapalıydı.

"Sizin elinizdeki malzeme, Bay Schuyler, Crockett üslûbuyla ifade edildiğinde, Van Buren'i hem siyasetçi hem de bir erkek olarak mahvedecek."

"Bir erkek olarak *değil*" diye yataktan seslendi Crockett, "o parfümlenmiş bıyıkları olmasa, bir erkek mi yoksa kadın mı belli olmuyor. Giyinişine baksana; korse bile giyiyor. O ağza almaya değmez, sivilceli Meksikalı..." Konuşurken, sesi yavaş yavaş kısılmış, sonunda da horlamaya başlamıştı Crockett.

Bir saat boyunca sıkı bir pazarlık ettik. Sonunda, benim 5.400 dolar, Bay Wright'ınsa yazdıklarımın hepsini ve onlara vermeyi kabul ettiğim bazı belgeleri (Albany'deki mahkeme kayıtları, vesaire) almasında karar kıldık. Görünüşe göre Crockett'in kitabı çoktan yazılmış; ama asıl yazar benim çalışmalarımın varolan metne katılmasının kolay bir iş olduğunu söylüyor. Hepimiz el sıkışarak ayrıldık.

Deli gibi yağan karın altında, koşarak eve geldim. Kapıyı bir tekmeyle açıp Helen'e, "Zenginiz!" diye bağırdım. Buna, boynu bükük bir tavırla, "Zengin olsak iyi ederiz; başka ne diyebilirim ki!" diye cevap verdi Helen.

"Bebek doğar doğmaz, New York'tan ayrılırız. İspanya'ya gideriz. Granada'ya gideriz. Elhamra'ya gideriz!"

Helen dediklerimden bir kelime bile anlamamış olmasına rağmen gülümsedi.

Bu gece hayatımın en mükemmel gecesi oldu. Artık zenginim (gerçi daha, Gover'den aldığım 500 dolar iade etmem gerekiyor). Helen'le artık evlenebilirim. Ve New York'u terk edebilirim. En iyisi de Albay Burr'a hiçbir zararımın dokunmayacak olması! Albay'ın benimle Davy Crockett arasında hiçbir zaman bir bağlantı kurması mümkün olmadığı gibi, eğer Crockett'in üslûbu tahmin ettiğim gibi çıkarsa, hiç kimse o ayyaş, kalın kafalının adıyla yayınlanan tek bir kelimeyi bile ciddiye almayacaktır. Sorunlarım sona erdi.

Yedi

Bu sabah, bir aydır ilk defa Reade Street'teki ofise gittim.

Kendine yeni bir ortak buldu Bay Craft ve (benim yerime) bir de yeni katip aldı; yeni döşenmiş ve taze ilkbahar çiçekleriyle dolu vazolarla süslenmiş olan Albay'ın eski ofisinde şaşırtıcı bir sıcaklıkla karşıladı beni. "Bunları kızım yaptı." Çiçekler için özür diliyordu sanki. "Haziran'da evlenecek."

Onu tebrik ettikten sonra, hemen, "Ben de yakında evleniyorum" dedim. Kafamda kurduğum şeyi *söylemeden* edemem; ya da aklımdan geçenleri.

"Ne güzel bir haber bu! Genç hanımı tanıyor muyuz?"

"Hayır. Thomas Street'te oturan teyzesiyle kalmak için Connecticut'tan daha yeni New York'a geldi." Neden yelkenimi her zaman fırtınaya doğru sürmek zorundayım ki? Doğru denizci tabiri buysa şayet.

"Zannedersem, hukuktan vazgeçtiniz artık?" Yeni yıldan kısa bir süre sonra ofise gelmeyi bırakmıştım.

"Şimdilik."

"Baro kabulleri başlamadan, gerçekten de son imtihanınızı vermenizi tavsiye ederim."

"Bunu yapmak için her zaman vaktim olacak. Şimdi gazeteler için yazıyorum."

Bay Craft başını salladı. "Biliyorum." İnsanlar bana yazdıklarımı okuduklarını söylediklerinde, bu beni hep mutlu ediyor. "*Evening Post*'ta yazdığınız makalelerin çoğunu okudum. Old Patroon sizsiniz, öyle değil mi?"

Ben olduğumu itiraf ettim. Diğer gazetelerde ve dergilerde yazan (ve Whig'leri öven) Sceptic'in ve oyun eleştirisi yapan ve Edwin Forrest'ın zamanımızın en iyi aktörü olduğunu düşünüp, geçenlerde İngiltere'ye doğru yolculuğa çıkmadan önce bunu açıkça dile de getiren (gerçi, Fare, Forrest'ın *The Broker of Bogata*'daki yorumundan tam olarak memnun olmadığını itiraf etmek zorunda kalmıştı) Balkon Faresi'nin de ben olduğumu söylemedim Craft'a.

"Pek çok yazar, aynı zamanda avukattır da! Bay Verplanck'a bakın. Sonra..."

Fakat Bay Craft'ın bu konuyu sürdürmesine izin vermedim. Buraya geliş sebebim olan işimi yaptım (Albay Burr'ın özel dosyalarını toplamak) ve oradan ayrıldım.

Albay'ı bodrum katındaki arka pencerenin başında otururken buldum. Yukarı kaldırdığı yüzüne, zayıf nisan güneşi vuruyordu; ne hikmetse, mahzende kök salan çok eski bir ayçiçeği gibi ışığı ve ısıyı kendine çekmeyi beceriyor Albay.

Bir deste belgeyi uzattım ona. Oturduğu iskemlenin yanına, yere bıraktı onları.

"Dün gece tiyatro nasıldı?"

"James Sheridan Knowles kendine yarar sağladı." Knowles'ın, seyircinin sevdiği türden gürültülü bir oyun olan *The Hunchback* de dahil olmak üzere, şimdiye dek yazmış olduğu tüm oyunlardan parçalar sunduğu çeşitli sahneleri anlattım Albay'a.

"Tiyatro'yu özlediğimi itiraf etmeliyim." Şimdiye dek Albay'ın ağzından çıktığını duyduğum yakınmayı andıran tek söz buydu. Işığa sırtını döndü Albay; bir ayçiçeğini değil, yuvasına geri dönen bir köstebeği andırıyordu artık.

"Yüzyılın duruşmasına devam edelim!" Burr eline kalın bir dosya aldı. "Duruşmamın bir *özeti* bu. Asıl kayıtlar bin yüz sayfaya varıyor. Eğer bir gün böyle marazi işlere ilgi duyarsan, oku onları. Fakat şimdilik, meseleleri özetleyeceğim; bir bakıma, lehime de olacak bu!"

Vatana ihanet suçu hususunda, Anayasa'nın hükümleri çok açıktı: Vatan hainine, Birleşik Devletler'e savaş açmak ya da Birleşik Devletler'in düşmanlarına yandaşlık ederek, yardım ve destek sağlamak eylemleri üzerindeyken iki kişinin tanıklık etmesi gerekiyordu. 1806 Aralık'ında, isyan "ordumu" toplamış olduğum iddia edilen yer Blennerhassett's Island olduğundan, Kongre'ye işlediğimi söylediği suçu, hakikaten işlemiş olduğumu kanıtlaması gerekiyordu Jefferson'ın.

Ancak gerçekler pek de etkileyici değildi. Savcılığın kanıtlayabildiği tek şey, benimle ilişkisi olan otuz kişinin Ohio'ya doğru ilerlerken söz konusu adada duraklamış olduğuydu. Adamlar silahlı değillerdi. Şiddet içeren hiçbir eylemde bulunmamışlardı (yerel milisin aksine). Hiç kimseyi tehdit etmemişlerdi. Washita River Lands'e doğru ilerlediklerini söylüyorlardı. Ama General Wilkinson bu silahsız adamların New Orleans'ı zapt edip, Meksika'da devrim yapmak niyetinde olduklarını iddia ettiğinden, *yorumlama yoluyla*, Birleşik Devletler'e savaş açmaktan suçlanıyorlardı ve benim de bu kişilerin davranışlarından sorumlu olduğum düşünüldüğünden (Virginia'da Birleşik Devletler'e böylesi bir "savaş" açıldığı sırada, ben Kentucky'de olmama rağmen) ben de *yorumlama yoluyla* vatana ihanetten suçluydum.

Bu arada, yorumlama yoluyla vatana ihanet kavramının Anayasa'ya aykırı olduğunu ve Jefferson hariç, Birleşik Devletler'deki her avukatın da bunu böyle bildiğini söylememe izin verin. Fakat umutsuzdu Jefferson. Beni ele verecek neredeyse elli şahit toparlamış olmasına rağmen (bu elli kişinin yarısından fazlası kendisinin ayarladığı yalancı şahitlerdi), Birleşik Devletler'e savaş açtığıma ya da Blennerhassett's Island'daki otuz adama böyle bir savaş açmalarını öğütlediğime dair hiçbir delil yoktu elinde.

Duruşma sırasında Virginia Valisi, son derece nazikçe, Richmond'ın dışındaki yeni cezaevinde üç odalı bir daire tahsis etti bana. Hayatımda nadiren böylesine iyi bakılmışımdır. Gardiyan beni büyük bir saygıyla karşıladı ve burada rahat edeceğimi umduğunu belirtti.

Kibarca, "Bundan hiç şüphem yok" dedim.

"Umuyorum ki, Bayım, hava karardıktan sonra bu kapıyı sürgülememin sizin için bir mahsuru yoktur?" Bunu söylerken dairemin ön kapısını işaret etmişti.

"Katiyen, Bayım. Davetsiz misafirleri dışarıda tutabilmek için bunu tercih bile ederim."

"Ayrıca, Bayım, tüm ışıkları saat dokuzda söndürmek de kurallarımızdan biri."

"Korkarım ki, bu mümkün değil, Bayım. Hiçbir zamam on ikiden önce yatmam ve her zaman iki tane mum yakarım." Yatağa ancak üzüntüyle ve kendimi zorlayarak girdiğimi ilave etmedim.

"Nasıl arzu ederseniz, Bayım. Başka türlü olsaydı çok memnun olurdum ama..." İçini çekti gardiyan. "Ama nasıl arzu ederseniz, Bayım."

Gardiyanla çok iyi arkadaş olduk; özellikle de özel üniformalı uşakların, saat başı bana getirdikleri hediyeleri onunla paylaştığım zamanlarda: portakallar, limonlar, ananaslar, ahududular, kayısılar, tereyağı ve hatta o tropik kuşakta bir lüks olan buz.

2 Ağustos'ta Theodosia ve kocası Richmond'a vardılar ve Luther Martin'in evine yerleştiler. Theodosia hemen Richmond sosyetesinin kraliçesi olmuştu; Golden Eagle'a öyle bir cazibeyle hâkimiyet kurmuştu ki –kötü sıhhatine ve doğal olarak benim için endişeli olmasına rağmen– Luther Martin, "Onunla evlenmek zorundayım, Albay. O değersiz kocasını öldüreceğim ve böylece, bileğimin hakkıyla benim olacak Theodosia" demişti bana.

"Dualarım sizinle." O sırada, herhangi birinin, Jefferson tarafından tutuklanmaktan kaçınmak için beni ihbar etmek dışında her şeyi yapmış olan damadımı öldürmesine hiç de aldırmayacağımı itiraf ediyorum. Zayıf karakterli, hayatta karısından ve oğlundan başka hiçbir şey düşünmeyen bir insandı Alston. Müşterek tutkumuz yüzünden, tüm yaptıklarını affettim.

Bu arada Blennerhassett bana katılmıştı. O da zan altındaydı ve keyfi de pek yerinde değildi. İlk görüşmemizin pek uyum içinde geçtiğini söyleyemeyeceğim; bunun en büyük sebebiyse Blennerhassett'in tam Richmond'lı bir hanımefendi (hemen eklemeliyim ki, genç bir duldu bu hanımefendi), iyi yürekli gardiyanın nezaretinde yanımdan ayrılmak üzereyken, beni ziyaret etmeyi uygun görmüş olmasıydı.

"Sizi eleştirmek niyetinde değilim, Albay..."

"Öyleyse, bu niyetinizin gereğini *yerine getirin*, sevgili dostum ve eleştiriden sakının."

"Fakat herhangi bir çeşit ahlaksızlık, herhangi bir çeşit *serbestlik?*"

"Haydi, ama." Ensest düşkünü amcayı yatıştırmak için elimden geleni yaptım.

"...ve bir *cezaevinde* üstelik!"

"Ah, pek *uygun* değil. Ne demek istediğinizi şimdi anladım."

"Hayır, değil." Bunu dedikten sonraysa, girişimimize bağışlamış olduğu parayı geri istediğini söyledi Blennerhassett. Onu memnun edecek bir imkânım olmadığını öğrenince, son derece Don Kişotvari bir edayla kendisini savunmak için bir avukat tutma önerimi reddetti. Çok şükür, beni destekleyen avukat grubu Blennerhassett'i darağacından kurtarmaya gönüllüydü.

Damadımın onların adına şahitlik yapacağına inandırılmıştı Hükümet. Ama biz, onların bu inancını boşa çıkardık. Duruşmanın yapılacağı gün olan 3 Ağustos'ta mahkeme salonuna Alston'la kol kola girdim.

Her zamanki jüri heyeti listesinin içinden bir jüri oluşturmak bir haftamızı aldı. Sonradan anlaşıldı ki, olası her jüri üyesi benim suçlu olduğumu düşünüyormuş. Eğer Marshall, davalının suçlu olduğuna dair, *düşünmeksizin* sahip olunan bir görüşün –*kasten* sahip olunanın aksine– jüri üyesi olmayı engellemediğine hükmetmeseydi, şu an hâlâ Richmond'da olabilirdik. Bu mükemmel karar George Hay'i memnun etmişti. Fakat tartışmalar sürdü gitti.

Sonunda, savcılığın kabul etmesi şartıyla, mevcut jüri heyeti listesinden herhangi bir sekiz kişiyi seçmeyi teklif ettim. Şaşkına dönen Hay, bu teklifimi kabul etti. Ne de olsa tüm jüri heyeti benim suçlu olduğumu düşünüyordu ve hiçbiri de bu görüşlerinde pek de kararsız gibi durmuyordu. Beyefendilerin adaletine güvenebileceğimden emin olduğumu belirterek, neredeyse rasgele sekiz kişi seçtim. Sonradan bunun mükemmel bir hareket olduğu ortaya çıktı ve anında, bunun pek de önemi olduğundan değil ya, bir ya da iki kişinin görüşünü kendi lehime çevirmeyi başardım. Beni yalnızca kanunların kurtarabileceğini biliyordum; jürinin bununla bir ilgisi yoktu.

Wilkinson'dan sonra hükümetin en önemli şahidi, üzerindeki, Berberilerden esinlenerek hazırlanmış kıyafeti, sözde sunmuş olduğu hizmetler dolayısıyla Birleşik Devletler Hükümeti'nden na-

file talep ettiği para ve kendisine bir çeşit söhret kazandıran Kuzey Afrika'daki birkaç ilginç çatışma yüzünden kendisine "general" diyen, maceraperest William Eaton'dı.

Eaton'la Washington'da karşılaşmış ve Meksika hakkındaki planlarımla ilgili bir şeyden bahsetmiştim ona. O da bu konuya ilgi göstermişti ve hepsi buydu. Şimdiyse, birdenbire, anlatacak olağanüstü bir hikâyesi olmuştu Eaton'ın. Görünüşe göre, başkenti zapt etmeyi, Başkan'ı öldürmeyi ve bunun gibi şeyler planlamıştım ben. Mahkemeye, beni durdurmak için Jefferson'a giderek, beni sahneden çıkarmak için bana yabancı bir ülkede elçilik verilmesini önerdiğini söylemişti Eaton. Münasebetsizce, onu öldürmek niyetinde olduğumu Jefferson'a söylemeyiyse unutmuştu.

Mahkemede Eaton'ı, Birleşik Devletler Hükümeti'ne yönelttiği talep konusunda sorguladım. İstediği para ödenmiş miydi? Cevap vermemeye çalıştı Eaton. Sonunda, istemeyerek, benim tutuklanmamdan kısa bir süre sonra hükümetin birdenbire onun talebinin ne kadar haklı olduğunu gördüğünü ve kendisine on bin dolar gibi bir para ödendiğini itiraf etmek zorunda kaldı.

Morgan Ailesi de şahitlik yaptı. Yaptığımız sohbetle ilgili olarak anlattıkları, yarım yamalak ve kendi içinde çelişkiliydi. Yine de, Eaton gibi onlar da, kendilerine tartışmalı Indiana arazilerinin bahşedilmesini sağlayan Jefferson tarafından mükâfatlandırılmışlardı.

Ekim başında, sevgili Fransız Albay de Pestre'ye de, gizlice, aleyhimde şahitlik yapması karşılığında, Amerikan ordusunda bir görev teklif edilmişti. Bu teklifi reddetmişti Albay. Jefferson'ın dalkavuğu Editör Duane, Blennerhassett'e bile yaklaşmış ve ona, beni etraflıca suçladığı takdirde, kendisine yöneltilen tüm suçlamaların düşürüleceğini söylemişti. Şaşırtıcı ama Blennerhassett bu teklifi geri çevirmişti. Sanıyorum, eğer asılırsam, bana borç olarak verdiği paranın bir kuruşunu bile göremeyeceğini düşünmüştü. Jefferson adına çalışan diğer şahitlerse, mahkeme üzerinde fazla bir etki bırakamamıştı.

Marshall, nihayet, Birleşik Devletler'e karşı sözde bir "savaş" hareketinin başlatıldığı meşhur 10 Aralık gününde Burr'ın Blennerhassett's Island'da olduğuna dair başka herhangi bir "delili" olup olmadığını sordu Hay'e. Hay de, başka bir delili olmadığını söyledi.

John Wickham, mahkemenin bundan sonra başka hiçbir ifadeyi kabul etmemesini önerdi. Ayrıca, Birleşik Devletler'e savaş açıl-

dığı zaman, vatan haininin savaşın açıldığı yerde olmadığı takdirde, vatana ihanet suçunun işlenmesinin mümkün olmadığını belirterek –ve yüzlerce zeki yolla bu görüşü tekrar tekrar yeniden belirterek– iki gün boyunca mahkemeyi etkisi altına aldı. Bu sav, savunmamın temelini oluşturuyordu. Gayet basitçe, 10 Aralık'ta Blennerhassett's Island 'da değildim. Ama anayasal tartışma, benim boynumdan bile daha önemliydi (o zamanlar, bunu inkâr ederdim belki de).

Wickham'ın hedefi, çok eski bir fikir olan "vatana ihanet kastı"ydı. En saf anlamıyla, olası bir vatan hainine iyi dileklerini sunan herhangi birinin, savaş hareketinin başlatıldığı noktadan kilometrelerce uzakta olsa bile, en az vatan haininin kendisi kadar suçlu olduğu anlamına geliyordu bu tabir. Wickham, mahkemeye, Anayasa'nın vatana ihanetin kesin bir dille ve sınırlı olarak tarif edildiği yegâne belge olduğunu hatırlattı. Vatan haininin, aslında, Birleşik Devletler'e savaş açma eylemi üzerindeyken yakalanması gerekiyordu. Ona iyi dileklerini sunan, hatta ona ilham dahi vermiş olabilecek bu namevcut kişilerin, Anayasa'nın hiçbir yerinde bahsi geçmiyordu ve dolayısıyla da vatan haini değillerdi.

Bu noktanın büyük bir dikkatle ayrıntılı olarak açıklanması gerekiyordu; çünkü John Marshall daha önce Bollman-Swartwout davasını yönetirken, bu konuda ciddi bir hata yapmıştı. Blennerhassett's Island'da açılmakta olan herhangi bir çeşit savaşa dair herhangi bir kanıt bulamamış olmasına rağmen –kuşkusuz, mahkemenin tarafsızlığıyla Jefferson'ı etkileme isteğiyle– şöyle buyurmuştu Marshall: "Bir kişinin, ülkesine karşı silah kaldırmamış olduğu takdirde, söz konusu suçtan suçlu bulunamayacağını söylemek değildir mahkemenin niyeti. Aksine, eğer savaş gerçekten açılırsa, yani, bir grup insan vatana ihanet türünden bir gayeyi, kuvvet yoluyla gerçekleştirmek amacıyla gerçekten bir araya gelirse, *ne kadar ufak ya da eylemin gerçekleştiği alandan ne kadar uzakta olursa olsun, genel komplonun içinde herhangi bir rol oynayan ve bu komplonun müttefiki olan herkes vatan haini sayılacaktır.*"

Marshall'ın, Ortaçağ Asiller Meclisi'nin* aldığı kararları hatırlatan bu olağanüstü gafı yüzünden ölene dek pişmanlık duyduğu-

* Ortaçağ Asiller Meclisi (Star Chamber): 14. ve 15. yüzyılda, Kral, yargıçlar ve Kral'ın Danışma Meclisi'nin diğer üyelerinin, yargılama sürecini gerçekleştirmek için oturduğu, Westminister'daki Kraliyet Saray'ında bulunan bir dairenin adı. (ç.n.)

nu işittim. Kendisinin de pek yakında farkına varacağı gibi, denize eğer böylesine geniş bir ağ atılırsa, sonradan Birleşik Devletler'e savaş açacak birine, "Uğurlar ola" deme gafletinde bulunmuş kimse bu ağın içine düşmekten kurtulamaz?

Savcılık, Marshall'ın onlar için hazırladığı silahı kullanmakta yavaş davrandı. Benim 10 Aralık'ta Blennerhassett's Island'da olduğumu kanıtlama konusunda öylesine kararlıydılar ki, ben, kolaylıkla, o gün başka bir yerde olduğumu ispatladığımda, başarısızlıkları gereğinden fazla bir etki bıraktı Jüri'nin üzerinde. Şayet, iddialarını, adadaki askerlere *uzaktan* liderlik etmekte olduğum ve Richmond'a gelmeleri için Jefferson tarafından para ödenen yalancı şahitlere son derece rasgele söylemiş olduğum vatana ihanet türünden sözler üzerinde sınırlamaları tavsiyesini almış olsaydılar, onlar için çok daha iyi olurdu.

Savunmanın görevi, Marshall'ın "vatan hainliğine iştirak" doktirinini değiştirmekti şimdi. Ancak değişik bir istikamete doğru yol almaktaydı Bay Yargıç. Daha basit bir konu olan, 10 Aralık'ta Birleşik Devletler'e hakikaten bir savaş açılmış olup olmadığı sorusuna eğilerek, kendi kendine kurmuş olduğu tuzaktan mümkün olduğunca sakınmaya çalışacaktı Marshall ve şayet böyle bir savaş açıldıysa, Anayasa'nın gerektirdiği üzere, bu eyleme tanıklık etmiş olan iki şahit çıkarabilecek miydi hükümet?

Wickham'ın sunuşu öylesine esaslı ve ustacaydı ki, savcılık duruşmaya ara verilmesini istedi (bu istekleri yerine getirildi); daha fazla şahidin dinlenmesini de talep ettiler ve bu şahitler dinlenildiyse de fayda etmedi.

Sonraysa karşı saldırı başladı. Blennerhassett's Island'ı, Şeytan'ın ta kendisinin, Aaron Burr'ın, zavallı Blennerhassett'in (Adem ve Hava'nın ucube bir karışımı) kükürt kokan baştan çıkarıcısı olarak indiği mükemmel ve masum bir Cennet adası olarak betimledi William Wirt. Bu el değmemiş Cennet adasını Cehennem'e çevirmişti Burr. Bu fevkalade süslü betimlemeyle, Amerika hukuk tarihine olmasa bile, Amerikan nesir tarihine ismini kazımayı başardı William Wirt. Bu olağanüstü taşkın laf kalabalığının, ülkedeki her okulda, Tanrı bilir neyin örneği olarak, hâlâ okutulduğunu duydum! Bu Cumhuriyet'te süregiden kara şöhretimin, tamamıyla, üç nesil Amerikan öğrencilerinin Aaron Burr hakkında bildikleri tek şeyi, William Wirt'in nutkunu hafızalarına işlerken öğrenmiş olmalarına bağlı olduğunu zannediyorum.

Kısa zaman önce, vesayetim altındaki çocuklardan birisinin, Wirt'in Aaron Burr'a karşı yaptığı saldırıyı, böylesine zengin ve mübalağlı tabirlerle suçladığı kişinin yaşlı, sevecen Gamp'ı olduğunun farkında olmadan gururla ezberden okumasını dinleme şerefine eriştim.

Wickham'ın sunumundan sonra savunmaya çekilen George Hay, fazla bir özen göstermeksizin, Yargıç Chase'in bir davada önceden hüküm vermek suçuyla görevinden alındığını hatırlatarak, John Marshall'ı tehdit etmeyi seçti. Savunma, Hay'in bu tehdidini iyi kullandı. Marshall'sa akıllıca davranıp, konunun üzerine gitmedi. Luther Martin ve Edmund Randolph savunma tarafı adına, davayı 29 Ağustos Cuma günü kapattılar.

Cumartesi ve Pazar gününü kendi görüşünün sunumunu hazırlamakla geçirdi John Marshall. Hazırladığı bu metni, 31 Ağustos günü üç saat boyunca bize okudu. Yasal ve anayasal bir bakış açısıyla, çoğunlukla zayıf ve çelişkiliydi sunduğu görüş. Bollman-Swartwout Davası'nda sergilediği yönetimle kendisini (ve Anayasa'yı) neredeyse mahvetmiş olan Marshall, Birleşik Devletler'e savaş açılmasına katkıda bulunmuş herhangi bir kimsenin, savaşı gerçekten çıkarmış olan kişi kadar suçlu olduğuna dair kendi değerli ifadesini elinden geldiğince göz ardı ederek, oldukça farklı bir konuya değinmişti.

Vatan hainliğini ispatlamak için, ilk olarak, Birleşik Devletler'e karşı bir savaş hareketi başlatılmış olduğunu, ikinci olaraksa, belirli bir bireyin bu eylemle ilişkisi olup olmadığını kanıtlamak mecburiyetindeydi hükümet. Başka bir deyişle dava, tersinden sunulmuştu. Gerçekliği henüz kanıtlanmamış olan bir savaş açma eylemine karışmış olduğu iddiasıyla Aaron Burr'ı tutuklamıştı hükümet. Dahası, hükümetin iddiası, henüz kanıtlanmamış olan savaş hareketi açıldığı zaman, Burr'ın suç mevkisinde olduğuydu. Marshall hararetle bu konuyla ilgilendi: Mahkeme, Burr'ın başka bir yerde olduğuna inanıyordu.

Sonra da, savcılığın ileri sürdüğü hayati noktayla ilgilenirmiş gibi yaptı Marshall: Burr başkalarını vatana ihanet etmeye teşvik etmiş miydi? Eğer etmişse, kendisi vatana ihanetten suçlu muydu? Şimdi büyük bir zarafetle önceki konumundan uzaklaşıyordu Başyargıç. Burr'ın belirli bir gün ve belirli bir yerde, Birleşik Devletler'e savaş açma eylemiyle suçlandığına işaret etti. Şimdi, bu söz konusu günde, Burr o yerde değildi. Yine de, soru olduğu yerde duru-

yordu: Orada olanları vatana ihanete teşvik etmekten suçlu muydu? Eğer suçluysa, Anayasa'nın hükümleri altında vatana ihanetin teşvik edilmesinin suç sayılmadığı gibi mükemmel bir sebep yüzünden, hükümetin Burr'ı bu suçla *suçlamadığına* dikkat çekmek zorundaydı mahkeme. Hukuk tarihimizin hangi yöne gitmek üzere olduğunu gördüklerinden, mahkeme salonundaki avukatlardan bir uğultu yükseldi.

"Vatan hainliğini tavsiye etmek ya da buna imkân sağlamak..." Ansızın yükselmiş ve berraklaşmıştı Marshall'ın sesi. "...komplonun ya da vatan hainliğini kurgulamanın doğası gereğidir..." Aşikâr olan, beklenmedik bir vurguyla ifade bulduğunda, bunun kulağa yeni geleceğinin kuşkusuz farkında olan Marshall duraksadı. Sonra da konu hakkındaki görüşünü belirterek, tarihteki yerini aldı; "...kendi başına vatana ihanet değildir bu." Bu formülle, altı ay önce yine kendisinin verdiği kararı bozmuştu Marshall.

Mahkeme salondaki uğultu yükselmeye başladığından, sabırla, kuşkusuz böyle bir kanunun olması *gerektiğini*; fakat şimdilik böyle bir kanun olmadığından, görüşünü ifade etmeye gereğince devam edeceğini açıkladı Marshall. Bu arada, Blennerhassett's Island'da "gizli, sinsi bir toplantının", bir savaş açma eylemi niyetiyle düzenlendiğine hâlâ ikna olmuş değildi; eğer bu toplantının bu yönde bir maksadı vardıysa da, Aaron Burr'ın o adada bulunmaması, onu bu planın dışında bırakıyordu; ve orada gizlice bir araya gelmiş olan bu adamlara verebileceği herhangi bir tavsiye, Anayasa'da tarif edilen bir Birleşik Devletler'e karşı savaş açma eylemi olarak göz önüne alınamazdı.

Hükümetin davasının sonu olmuştu bu. George Hay elindeki kağıtları, savcılığın masasının üzerine çarptı. Bu hareketiyle, Marshall'ın tüm dikkatini üzerine çekti ve en ılımlı ses tonuyla hitabına maruz kaldı.

"Bu mahkemenin gücü gasp etmeye cüret etmediği son derece doğru." Mahkeme tam bir sessizliğe bürünmüştü. Herkes Jefferson'ın gazabının artık Başyargıç'a odaklanacağından emindi. Peki, Başyargıç nasıl karşılık verecekti buna? John Marshall bu hususta dolaysız konuştu: "Bu mahkemenin, görevini yerine getirmekten çekinmeye tevessül etmediği de bundan daha az doğru değil." Jefferson'ın, onu suçlayarak görevden alma ve Yüksek Mahkeme'yi dağıtma tehditlerine rağmen, takındığı tavrı ve neden bu düşüncesinden vazgeçmeyeceğini herhangi bir Martin Luther gibi basitçe

açıkladı Marshall. Bu açıklamadan sonra, Jüri görevini yapmak için dışarıya davet edildi.

Ertesi gün, ki bir salı günüydü, "bu itham altında, bize sunulan hiçbir delille suçlu olduğumun kanıtlanmadığına" karar vermişti Jüri. Rahatlamıştım; öfkelenmiştim. Asılmayacaktım; beraat da etmeyecektim. Jüri, "suçlu" ya da "suçsuz" diye cevap vermeyi reddederek, tüm âdetleri çiğnemişti. Marshall mahkeme kayıtlarının olağan ve süssüz "suçsuz" kararıyla donatılacağının altını çizerek, Jüri'nin kullandığı tabirin iddianamede olduğu gibi kalmasına izin vermeyi seçti.

Ertesi gün, kefaletle cezaevinden salıverildim ve zaferimizi kutlamak için John Wickham tarafından verilen yemekli davete katıldım.

O gece Theodosia bana eşlik ediyordu ve beraberce eğlendik. Kızımın sağlığı için endişeli olmam ve mahkemelerde geçireceğim günlerin henüz bitmediğini bilmem dışında mutluyduk da. Hastalığının, annesininkinin seyrini takip etmemesi için dua ediyordum. Ancak, o gece esprili, göz kamaştırıcı ve muzafferdi Theodosia.

Sekiz

Albay birdenbire sustu. "Devam edemeyeceğim." Kalemimi masaya bıraktım. "Hasta mısınız?"

Başını salladı. "Hayır. Yorgunum."

"Bayan Keese'i çağırayım mı?"

"Hayır." Kanapesine iyice yaslandı Albay, derin bir nefes aldı... Bunun, son nefesi olmasına şaşırmazdım ama anladığım kadarıyla hasta değil.

Birkaç dakika, gitsem mi kalsam mı diye düşünerek, orada oturup onu seyrettim. Sonunda gözlerini açtı ve bana doğru döndü. "Yalnızca yorgunum" diye tekrarladı, "bu her ne kadar beklenmedik görünse de. Bu benim için kolay değil. Tüm bunları tekrar yaşamak."

Albay kullanmakta olduğu ciltlerce yasal referansı işaret etti. "Bunları kendin incelemelisin. Neyin üzerine yorum yapmamı istediğine sen karar ver. Ben bunu becerebiliyormuş gibi görünmüyorum..."

"Çok fazla şey yapıyoruz." Uzun uzadıya özür diledim Albay'dan.

Ama Albay beni dinlemiyordu. Theodosia'nın portresine bakıyordu. Sonunda, "Aslında anlatacak fazla bir şey kalmadı. Richmond'da iki ay daha kaldık ve Meksika'yı istila etmeyi isteme fiilinden masum olduğuma karar verildi. Ama Marshall korkmaya başlamıştı. Neredeyse her gece sokaklarda benim ve onun kuklalarını yakıyorlardı; benim alışkın olduğum ama Jefferson'ın insanları galeyana getirme kabiliyetinden korkan Başyargıç'ı –gayet mantıklı bir şekilde– tedirgin eden bir onurdu bu. Bu yüzden, Meksika'ya savaş açmaya kalkışma fiilinden Ohio'da yargılanmama karar verdi Marshall. Halkın nezdinde ve Jefferson'ın önünde utanç verici bir çöküştü bu. Kral Henry'nin Jack Cade'in önünde diz çöküşünü anımsatıyordu. Çok şükür, dava konusunda hiçbir zaman baskı yapmadı Ohio ve ben de özgür kaldım. Ama adımın üstüne bir gölge düşmüştü.

"Luther Martin'le beraber, onun Baltimore'daki evine gittim ama sokağa dökülen kalabalıklar yüzünden oradan ayrılmak zorunda kaldım. Sonra Philadelphia'ya giderek, hayatımı yeniden toparlamaya çalıştım. Hâlâ Meksika'yla ilgili umutlarım vardı. İngilizlerin ve Fransızların yardımıyla orada hâlâ bir şeyler yapılabilirdi. Ayrıca Texas da vardı. Oradan destek alıyordum..." Albay uzun süre durakladı.

Sonra da sesindeki ton, dağınık bir ağıttan kuru bir anlatıya döndü. "1808 Haziran'ında Bay H. E. Edwards adıyla Avrupa'ya doğru yelken açtım. Temmuz'un ortalarında Londra'ya vardığımda, Napolyon'un kardeşi Joseph'in –evet, Madam'ın mutfağında domuz etiyle lahana yiyen New Jersey'deki komşumuz– İspanya ve elbette Meksika Kralı olacağını tam zamanında öğrenmiştim. Meksika maceramın sonu olmuştu bu. Kral Joseph'in, yeni elde ettiği imparatorluğu parçalamakta bana yardım edecek hali yoktu. İngiltere'nin de, çok yakında Bonapartları kovmak için İspanya'yı onun adına istila edeceği, bir önceki Kral'ın imparatorluğunu parçalayacak bir durumu yoktu..."

Uzun bir süre daha duraksadı Albay. Sonraysa, "Dört yıl boyunca kazandığım parayı hemen harcayarak yaşadım. İngilizler orada kalmama izin vermeyeceklerdi; bu yüzden İsveç'e gittim. İnsanları sıcakkanlıydı; havaysa öyle değil. Almanya'ya, oradaki çeşitli prensliklere geçtim. Önceleri Fransa bana giriş izni vermiyordu.

Nihayet, beni kabul ettiklerindeyse, bu sefer de dışarı çıkmama izin vermediler. Gece gündüz gözleniyordum. Onu ilgilendirecek planlarım olmasına rağmen, İmparator'a takdim edilmemi sağlamayı başaramadım."

Albay ansızın gözlerini açtı, çok canlanmıştı. "Biliyor musun, Charlie, bana İhtilal'den önceki Albany'yi hatırlatmıştı Paris. Tam ortasından bir su oluğunun aktığı aynı leş gibi sokaklar! Her at arabası sürücüsünün, siyah Fransız sevgilisinin memnun bakışları altında, yayaları ıslatabileceği anlamına geliyordu bu. Ama, Paris kötülüğü kabul etmezken, Albany kendini düzeltti."

Albay bunu söyledikten sonra, elinde gazetelerle uşak girdi içeri. Albay'ın bitkin olduğunu görünce, bana sitemkâr bir bakış attı. "Vali şekerleme saatini kaçırdı" dedi (Albay'a her zaman "Vali" diyor bu uşak; Vali Clinton için çalıştığı zamanlarda edindiği bir alışkanlık bu).

"Evet, 'Vali' pek kendinde değil." Albay bana hafifçe gülümsedi. "Şayet bu kendisi *değilse*. Bu kendisiyse de, Tanrı Vali'yi iyi etsin; çünkü insanoğlu bunu yapamaz."

Duruşma raporlarını yüklenip, oradan ayrıldım.

Dokuz

Tarih 1 Haziran 1835. Olanların hepsini şimdi yazmadığım takdirde, bir daha hiçbir zaman bunu yapamayacağım.

Yeniden başla.

Bir hafta önce, Martin Van Buren ve "Tecumseh" Johnson, Baltimore'daki Demokratik Kongre tarafından başkan ve başkan yardımcılığı için aday gösterildi. Bay Van Buren, bu şerefin peşinde olmadığını söyledi. Eyalet delegelerinin çoğu, başkan yardımcılığına iki siyah kadının aşığı olan Johnson'ı çıkarma *utancının* peşinde koşmadıklarını söylediler ama Johnson'ı kabul etmek zorunda kaldılar.

Hayır. Yeniden başla.

Bu öğleden sonra saat dört sularında Frenoloji Profesörü George Orson Fuller, Helen ve benim ziyaretime geldi. Birkaç ay önce

Evening Post'ta onun hakkında bir yazı yazmıştım. Şimdi, frenoloji ilmi hakkında daha çok makale yazacağımı düşünüyor; ben de öyle düşünüyorum ve daha yeni ayağa kalkıp, etrafta dolanmaya başlayan fakat Bay Bryant Avrupa'dayken, gazetenin yönetimine geçen Leggett da bizimle aynı fikirde.

Profesör Fuller. Ufak tefek bir adam; bir maymunun ellerini andıran ufacık elleri var; neredeyse ağzını bile örtecek siyah bir palto giyiyor. Kel ve sivri kafatasındaki her bir tümsek, bir kadın şapkası kutusunda taşıdığı alçı uygulama modelindekiler gibi parlıyor.

"Bayan Schuyler, şeref duydum. Büyük şeref." Üzerinde Alman eyaletlerinin haritası gibi numaralanmış bölümler olan doğal büyüklükteki alçı kafayı yerleştirmek için çalışma masasında bir yer açmasına yardım eden Helen'e selam verdi Profesör.

Gözlerini kafadan ayıramayan Helen, "Her şey çok dağınık" diyerek, özür diledi. "Çay mı tercih edersiniz yoksa şekerli su mu?"

"Su. Uyarıcılara elimi sürmem." Profesör sol kulağının hemen önündeki favorilerinin başlangıcına hafifçe vurdu. "Beslenme güdüsünün kaynağı bu." Profesör'e boş gözlerle bakıyordu Helen. "Fazla geliştiğinde, oburluğa yol açıyor; yemeğe ve kuvvetli içeceklere bağımlılık" diye izah etti Profesör. "Gördüğünüz gibi, *herhangi* bir gelişimden yoksunum ben. Sizse..." Bana göz kırptı Profesör. "...yemeği seviyorsunuz."

"Evet" diye Profesör'ü onayladı Helen. "Böyle yemeğe devam ederse, şişmanlayacak da."

Helen, beslenme yumrularımızı sırasıyla önce doyurup sonra aç bırakmaya hazırlanırken, Profesör, Old Patroon'un yeni bir ilim dalı olan frenoloji üzerindeki gözlemlerinden ne kadar hoşlandığını anlattı bana.

"Gerçi, çalıştığımız alan insanların zannettiği kadar yeni bir ilim dalı değil. Bu ilim dalının kurucusu, 1784 yılındaki sinir sistemi üzerine çalışmalarıyla, kafatasının *içindekiyle* –beyinle– *dışındaki* –kafa şekli– arasında bağlantı kuran Viyanalı Profesör Prochaska'dır."

Helen, gözlerini sanki müzede sergilenen bir parçayı izlermişçesine Profesör'e dikerek, ona suyunu uzattı. Son zamanlarda benden eve misafir getirmemi istiyor. "Tabii, eğer benden utanmıyorsan. Bana arkadaşlık edecek, bütün gün karnımı tekmeleyen *bu* kız olsa da, evde böylece otururken kendimi yalnız hissediyorum." Bunu söylerken şefkatle karnını okşuyordu.

"Şimdi, Bay Schuyler, elimde Old Patroon'un –ve *Evening Post*'un– benzersiz olduğuna katılacaklarını düşündüğüm bir şeyler var." Cebinden defalarca katlanmış bir çizim kağıdı çıkardı. Bu katlanmış kağıt parçasını dikkatlice açtığında, altları çizilmiş belirli birkaç numara dışında, tam olarak yanında getirdiği modelin aynısı bir kafa resmi ortaya çıktı. "Washington City'de çalışan bir meslektaşımın ele geçirdiği Martin Van Buren'in kafatasının ilk frenolojik incelemesi bu."

Ansızın umutsuzluğa kapılmıştım. Bay Van Buren'den hiç kurtulamayacak mıyım? "Eğer bu gerçek bir incelemeyse, sanırım *Evening Post* bu işe çok sevinecektir."

Helen, "Çok büyük bir kafa" diye bir gözlem yaptı.

"Çok *üstün* bir kafa!" Profesör işini çok seviyor ve ben de bu yeni ilim dalının ne kadar kapsamlı olduğunu gördükçe daha çok etkileniyor ve bu ilme sırt çevirmekten çok, inanmaya meyliyorum. Profesör, bizim için uzun uzun Başkan Yardımcısı'nın kafasını ve karakterini açıkladı. Sıkı ağızlılık (squamous suture'un gerideki kısmı) ve Kendine Güven çok gelişmiş. Ayrıca, İhtiyatlılık (parietal yükseklikte belirgin bir genişleme) ve İstikrarlılık (bregma'nın arkasından, obelion'un önüne doğru uzanan yüksek bir sagittal suture).

Profesör Fuller'in bana bıraktığı grafiği, henüz detaylıca incelememiş olmama rağmen, Old Patroon'un bundan etkileneceğinden oldukça eminim; elbette, her zaman yaptığı gibi, önce modern dünyanın her yeni şeye inanma konusunda gösterdiği saflığa iyice bir ateş püskürdükten sonra.

Profesör'ü, elimden geldiğince, kurnazca sorguladım. Temsilcisi olduğu ilim dalına yöneltilen itirazlara işaret ettim. "Örneğin, oyun yazarı Sheridan'ın zekâ yumrusunun iyi gelişmiş olmadığı biliniyor. Halbuki, çağının en kıvrak zekâlı yazarıydı."

"Ama, zeki *değildi* Sheridan. Ah, ilmimiz insanoğlunun olduğu kadar, edebiyatın da ne enfes bir eleştirmeni!" İlminin inceliklerinden ve paradokslarından çok zevk alıyor Profesör. "Görüyorsunuz ya, Sheridan'ın zekâsı *hakiki* bir zekâ değildi ve hiçbir eleştirmenin bilemeyeceğini, nihayet frenoloji teyit etti. Bu da, Sheridan'ın kafatasındaki en belirgin yumruların Hafıza ve Karşılaştırma olduğudur. Şimdi, bu ikisi, güçlü bir birliktelik neticesinde, zekâ görüntüsü verebilir (Sheridan da zaten, başka insanların kullandığı zekâ ürünü kelimeleri *hatırlayıp*, onları sanattaki ideallerle

*karşılaştır*mıyor muydu?); fakat zekâ görüntüsü, Sheridan'ın yazılarının da tam olarak kanıtladığı gibi, zekânın kendisi değildir."

"Peki, benim zekâ durumum nedir?" Helen bana gülümseyerek kafasını öne doğru eğdi.

"Memnuniyetle söylüyorum ki ufak. Zekâ, cinsi latife yakışmıyor. İzin verir misiniz? Şöyle bir bakabilir miyim?" Profesör'ün maymun pençesi gibi elleri Helen'in kafasının değişik yerlerini hafifçe yokladı; bunu yaparken, kendi kendine bir arı gibi vızıldıyordu Profesör.

Nihayet, "Çok iyi" dedi. "Philo-progenitiveness *çok* gelişmiş." Alçıdan yapılmış kafatası modelinin arka tarafına vurdu Profesör. "İşte burası. Squama occipitis'in üstü. Görüyor musunuz?" Helen sersemlemişti. "Çocuk sevgisi demektir bu. Hem kadınlardaki hem de maymunlardaki çocuk sevgisi erkeklerdekinden daha yüksek olduğundan, bu yumru, çoğu kadında ve maymunda son derece belirgindir."

"Öyle mi!" Helen kafasının arkasını yokladı. Sonra, beni hayrete düşürerek, "Sanırım, bana moral vermesi için güçlü bir içkiye ihtiyacım var" diyerek, Profesör Fuller'in önünde kendisine küçük bir bardak Flemenk cini doldurdu.

Profesör biraz tedirgin bir şekilde güldü. "Halbuki, Beslenme Güdüsü'nden yoksun gibi *duruyorsunuz*..."

"Öyleyim. Burası çok havasız. Müsaadenizle" diyerek yatak odasına geçti ve kapısını kapattı Helen.

"Sizin, Bay Schuyler, tıpkı benim gibi kusursuz bir Yapıcılık yumrunuz var."

Profesör kaşlarıyla favorileri arasında, ortada kalan bir noktayı bastırdı. "Biliyor musunuz, bu yumrunun anlamı Antwerpli Profesör Gall tarafından son derece ilginç bir yöntemle keşfedildi. Bir gün eşiyle beraber Antwerp'in önde gelen şapkacısına giderler ve şapkacı, hanımın kafasındaki bu bölgenin çok gelişmiş olduğunu fark eder. Bayanın kafası diğer hiçbir yönüyle sıradışı olmadığından, bu gelişimi, mantıken, kadının şapka yapma konusundaki meşhur yeteneğine atfeder Gall. Ama elbette ilimde tek bir örnek hiçbir zaman yeterli değildir. Tezini ispatlamak için teyide ihtiyacı vardır Profesör'ün. Bu teyit nihayet, yıllar sonra Profesör Gall İtalya'da bir seyahatteyken, ressam Rafael'in olduğu varsayılan bir kafatasını inceleme imkânı bulduğunda gelir; bir de ne görsün, şapkacı kadınınkiyle *aynı* yumru durmaktadır önünde."

Yan odadan gelen seslerden, Helen'in kusuyor olduğunu anlamıştım. Bu olağandışı bir durum olmadığından, önemsemedim; bunun yerine, kendi sesinden başka hiçbir şeyi duymayan Profesör'ü dinlemeye devam ettim.

"Şimdi, size gizli planımı açıklamak istiyorum." Parlak kafasını, dehasının yumrularını bir mendille uyarıp, okşayarak özenle sildi Profesör.

"Tarihin başlangıcından beri insanoğlu, tanrılar gibi olmanın hayalini kurmuştur." Bir derse girmiş olmamdan korkuyordum ve Old Patroon'un pek yakında *Evening Post* okurlarına anlatacağı üzere, öyleydim de.

"Evet, Bay Schuyler, tanrı olmamız artık mümkün. Shakespeare'in yeniden doğmasını istiyor muyuz? Evet mi? İstiyor muyuz? Güzel! Öyleyse tek yapmanız gereken, bana sıhhatli bir oğlan bebek getirin ve ben de onu, *bununla* Shakespeare'e dönüştüreyim!"

Profesör Fuller yanındaki şapka kutusundan, deri sırımlar ve tahta disklerden oluşan tuhaf bir ağ çıkardı. "Bu patentli mekanizmayı, çocuğun daha oluşmamış yumuşak kafasına takacağım ve çocuk büyüdükçe, yavaş yavaş, çocuğun İdeallik yumrusu, Yapıcılık yumrusu, bu yumuşak fakat sağlam basınçlara itaakarca cevap vererek gelişecek. Kafa tam olarak geliştiğinde, sahibi, Avon'un ölümsüzlüğünün Ozanı *olmaksızın,* Shakespeare'in yeteneğine sahip olacak..."

Profesör Fuller, son cümlesini söyler söylemez, Helen'in çığlığı duyuldu.

Koşup, yanına vardığımda, yatağımızın yanında yere sere serpe uzanmış; bacakları, tıpkı ipleri bozulmuş bir kukla gibi iki yana açılmıştı.

Yavaş yavaş kırmızılaşan beyaz eteğine bakarak, "Özür dilerim" dedi Helen. Eteğinde önce, serpilmiş gül goncaları gibi birkaç damla kan belirdi; sonra, ben salakça ona bakarken, korkunç bir medcezir gibi oluk oluk akmaya başladı kanı.

Bundan sonraki çığlık benden geldi. Profesör Fuller'i doktor bulması için alelacele dışarı yolladım. Dokuz defa doğum yapmış olan ve Tanrı'ya şükür, ne yapılması gerektiğini bilen bir komşumuzu çağırdım.

Helen, yardımcı olabilmek için çok geç kalan doktorun verdiği ilaçlardan iyice uyuşmuş bir halde uyuyor şimdi.

"Böyle bir şeyin asla olmaması gerekirdi" diye tekrarlayıp duruyordu doktor. "Eşinizin durumu son derece normaldi. Nerede sorun çıkmış olabileceğini hiç bilemiyorum." Oğlumuzun vücudunu eski bir yastık kılıfıyla toparlayıp, yanında götürecek kadar kendindeydi doktor.

On

9 Temmuz 1835

Kafalara şekil vermeyi onaylamayanlardan gelecek beklenen tepkiyi tahmin etmekle yükümlü olmama rağmen, Profesör George Orson Fuller'i mutlu ettim. Ne de olsa, Old Patroon'un da bilgece söylediği gibi: Farz edin ki, kayışlardan biri gevşedi ve Yapıcılık yerine Yıkıcılık fazla gelişti? Ve geleceğin mimarı, bir Atilla oldu?

Bu sabah Leggett'la, ofisinde beraberdik. "Sarhoşluk. Bundan sonra işleyeceğin konu bu." Leggett, ayaklarını Bay Bryant'ın masasının üzerine uzatarak, oturuyordu. Washington Irving'in kitabı hâlâ eski yerinde duruyor ve hâlâ okunmamış. Leggett ölü gibi görünmesine rağmen, turp gibiymiş gibi davranıyor. Neden olduğunu bilemiyorum ama keyfinin yerinde olduğuna şüphe yok. *Evening Post*'un her penceresi en az bir kere kırılmışken, Leggett da her gün sokaklarda Anti-İlgacılar tarafından tehdit ediliyor.

"Frenoloji mevzusunu tükettiğimi düşünüyorsun, değil mi?"

"Beni tükettin. Al şunları." Leggett elime birkaç bildiri tutuşturdu. "Anlaşılan, Birleşik Devletler'de yarım milyon kadar ümitsiz alkolik varmış. Bunun nedenini bilmesi gereken, ıslah olmuş bir şarap tüccarına göre, günahın neticesi bu. Ama bana sorarsanız, şehirlerde sürdüğümüz sağlıksız yaşantının sonucu." New York City'nin havasının ne kadar sağlıksız olduğunu kanıtlamak için bir öksürük krizine tutuldu Leggett.

"Bu yüzden, şehir insanını incele. Klasik Yankee tipini betimle: Vahşi tabiatın sıska, meşin derili, uzun çeneli, küçük kafalı fatihini. Bu tipin nasıl da çökük göğüslü ve çok fazla alkol almaktan yu-

muşak bir göbek yapmış, hastalıklı ve solgun bir mahlukata dönüşmekte olduğunu göster."

"Ben yenilenmeyi tercih ederim."

"Bu Old Patroon'un mu, yoksa Flemenk Charlie'nin mi görüşü?"

"İkisinin de." Tüm Flemenkler gibi ben de, ülkemizi bizden alan merhametsiz, akıllı Yankeelere içerleyerek doğmuştum. Van Buren'le gurur duymamak ve onun Amerika'nın ilk Flemenk başkanı olmasını umut etmemek zor benim için.

Bay Sedwick, dışarıdaki ofiste reklam vermek isteyen birinin beklediğini söylemek için kapıda belirdi.

Leggett ayaklarını masanın üzerinden indirdi. "Ofise reklam vermek için geliyorlar. Sonra da *eskiden* reklam veren kişiler olarak ayrılıyorlar buradan." İkimiz de ayağa kalktık. "Helen nasıl?" diye sordu Leggett.

"Sağlığı iyi."

"Morali?"

"İyi bir nekahet dönemi geçiriyor." Bu doğruydu. Ama karakteri çok değişti. Eskiden hep evde saklanmak isterken, şimdi hep dışarı çıkmak, yeni insanlarla tanışmak ve eğlenmek istiyor. Ondaki bu değişiklikten hoşlandığımı söyleyemem. Neredeyse tüm gün boyunca çalışıyorum ve sık sık, çalışmalarım geceye de sarkıyor. Çalışmadığım zamanlardaysa okuyorum ve kısa zaman önceye dek, onun bu sessiz paylaşımımızdan zevk aldığını düşünüyordum. Her birimiz, kendi yöntemimizle çalışıyorduk. Fakat şimdi her tür sessizlik onu huysuz ediyor. Yerinde duramıyor. Şikayet ediyor. İkimizi de New York'tan kurtarmak için sabırsızlanıyorum.

Leggett'a konsolosluk meselesini sordum. Bugüne kadar bundan hiç kimseye bahsetmedim. Burada bile bu konuya değinmeye gönülsüzüm. Batıl inançlar.

"Çarklar dönüyor. Van Buren yapmış olduğun şeyi biliyor ve kendine kahramanca hâkim olabildiğin için minnettar sana."

"Seçileceği kesin, öyle değil mi?"

"Şu yukardaki son pencerenin kırılacağı kadar kesin." Leggett, sonra da Yayıncı Reginald Gower ve "iğrenç Matt Davis'i" sordu bana.

Gower'a borçlu olduğum parayı geri ödediğimi söyledim. "Sanırım, ikisi de oldukça şaşırdılar. Bay Davis epey –ve isabetli olarak– şüphelenmişken, Gower da kızmıştı. Rakip bir teklif olabile-

ceğinden korkan Davis, daha önce üzerinde anlaşmış olduğumuz ücretten biraz daha fazlasını ödemesini önerdi Gower'a; fakat meselenin para olmadığını, Albay'a ihanet etmeye içimin elvermediğini söyledim onlara; Gower da, tekliflerini reddetmemin nedeni hakikaten buysa bile, bana üzerinde anlaşmış olduğumuz fiyattan bir kuruş bile fazlasını ödemeyeceğini söyledi. Bunun ardından, Matt Davis, bunun trajik bir "malzeme" ziyanı olacağını söyleyerek, Birleşik Devletler'i Van Buren'den korumak istemiyor muydun, diye sordu bana. Ben de –tam olarak doğruyu söyleyerek– *kimin* başkan olduğunun umurumda olmadığını söyledim ve böylece, onların ilgisini kaybederek, nefretlerini kazanmış oldum.

Elimde viskinin zararlarıyla ilgili bir sürü yazıyla beraber, Leggett'ın yanından ayrıldım.

Broadway'de yürürken, karşıma ansızın William de la Touche Clancey çıktı.

"Hayret!" Son heceyi, tenezzül ve korkunun nahoşça birbirine karıştığı bir edayla uzatarak söylemişti. "Old Patroon elini bundan sonra neye atacak acaba?"

"Zannedersem, Vauxhall Garden'a." Clancey'ye duyduğum nefret neredeyse fiziksel. Yine de, büyülenmişçesine bakıyorum ona; dışarı fırlamış gözlerinin sarımtrak olduğunu, kendini kontrolsüzce kaşıdığını, dilinin tıpkı sinek avlayan bir kertenkele gibi, konuşurken ağzının içinden fırlayıp, içeri geri girdiğini unutmayın.

"Orada oynaştığınız ağız sulandıran su perilerinden mi bahsedeceksiniz?"

"Ağız sulandıran faun'lardan* bahsedeceğim ve onların keçiye benzeyen arkadaşlarından da elbette."

"Uh-huh..." Eğleniyormuş gibi görünmek için çıkardığı bu sesi de uzatmıştı Clancey; fakat başarısız bir çabaydı bu. "Editörünüzün zencilere duyduğu, olmayacak tutkunun her geçen gün daha utanç verici olduğunun farkındasınızdır umarım. Onun yerinde olsam gözümü dört açardım. Karanlık bir gecede ansızın *ortadan kaybolabilir*."

"Öldürülür mü? Yoksa köle olarak mı satılır dersiniz?" Geçenlerde, kölelik kurumunun her yüksek medeniyetin ayrılmaz bir

* Faun: Roma Mitolojisi'nde, ormanlarda yaşayan, keçi gibi bacakları ve boynuzları olan tanrılar. (ç.n.)

parçası olduğundan (ve Eski ve Yeni Ahit'in yanı sıra, On Emir'i de takip eden milletlerin geleneklerine tuhaf derecede iyi uyum sağladığından) bahisle, fakir beyazların da, siyahlar gibi alınıp satılması gerektiği fikrini önererek, hayranlarını pek sevindirmişti Clancey.

"Zavallı hasta Bay Leggett'ın, pazarda yüksek bir fiyat getireceğini tahmin etmiyorum. Hastalıklı aklı, özel koleksiyonculardaürkütücü bir ilgi uyandırabilir yalnızca. Diğer taraftan sizinse, çok yüklü bir meblağ etmeniz gerekir."

"Ödediğiniz her zamanki iki dolarlardan fazla mı dersiniz?" Erkek bir fahişenin bugünlerdeki ücreti iki dolar.

"Çok daha fazla! Sırf o pembe Flemenk yanaklarınız için bile!" Clancey'ye verecek ölümcül bir cevap bulduğumu söylemek hoş olurdu ama öylesine öfkelenmiştim ki, aklıma söyleyecek hiçbir şey gelmedi ve son sözü onun söylemiş olmasına izin vererek, yanından ayrıldım.

Bir kitapçının camında şöyle bir duyuru asılıydı: Albay Crockett'in yeni kitabı bu yaz satışa çıkacak. Kitabın henüz bir adı yok.

On Bir

Temmuz ayı için soğuk bir hava. Haftalardır ilk kez bugün Albay'ın ziyaretine gittim (bu sabahki gazetelerde çıkan, John Marshall'ın uzun ölüm ilanları, suçluluk duygusuyla Albay'ı hatırlattı bana).

"Çok şükür, felakat haberlerine dayanacak gücüm var." Albay'ın yüzünde, korkarım, neredeyse tamamen dişsiz kalmış ağzını açığa çıkaran sinsi bir tebessüm belirdi. Şahane gözleri dışında, Burr'ın efsanevi, esmer, melek gibi güzelliğinden eser kalmamıştı.

"Şimdi bir tek Jemmy Madison ve ben kaldık. Zafere önce hangimiz ulaşacak dersin? General Jackson aşkına, bu tam bahis konulacak bir at yarışı! Bu leziz, diriltici ilaca rağmen." Elindeki Matchless Sanative etiketli, patentli ilaç şişesini havaya kaldırmıştı Albay. "Zavallı ihtiyar Jackson, belki de ikimizden de önce gidecektir. Başkan'ı New York'ta gördüğümde, bana, bir değil tam üç defa sağlığını bu özel ilaca borçlu olduğunu söyledi. Hayatımda ondan

daha kötü görünen birini görmediğimden, fazla etkilendiğimi söyleyemem. Fakat sonra düşündüm, işte karşında kalbinin yanına saplanmış bir kurşunla yaşayan ve bir düzine hastalıktan mustarip Jackson; hâlâ ölmemiş olması, pekâlâ bu Matchless Sanative'e bağlı olabilir. Bu yüzden, şişenin üzerinde yazan kullanma şekliyle ilgili talimatlara her zaman dikkat ederek, her gün alıyorum bu ilaçtan. Talimatlara harfi harfine uymam konusunda uyardı beni General. Ve şunu söyleyeceğim ki, bu ilacı canlandırıcı buluyorum. Sanırım, afyonla elma rakısı karışımı bir ilaç." Tüm bunları belirgin bir şaşkınlıkla kaydediyorum. İki tarihi isim, otuz yıl aradan sonra ilk defa bir araya geldiğinde, konuştukları şey Matchless Sanative oluyor!

Leggett'ın, hatıralarını okuduğunu ve onunla, bunlar hakkında konuşmak istediğini Albay'a söyledim. "Neden olmasın? Artık, geçmişten konuşmaktan başka ne yapabilirim ki?" Albay'ın ansızın büründüğü acı dolu ruh hali, kısık bir sesle, "Kongre Üyesi Verplanck'ın Vali'yi görmeye geldiğini" bildiren uşağın içeri girmesiyle kesildi ve ardından, şişman, ihtiyar ve gutlu Verplanck'ın ta kendisi kapıda belirdi.

Bizi tanıştırırken, "Bay Verplanck, şimdi avukatlara avukatlık yapıyor" dedi Albay.

Söze, "Sizinle, Bay Irving'le beraberken tanışmıştım, Bayım" diye başladım.

"Hatırlıyorum. Old Patroon sizsiniz, öyle değil mi?"

Kulaklarım kızardı; kendi kanımın yükselişini hissedebiliyordum. "Evet, Bayım. Yapmaya çalıştığım..."

"Bay Irving'in saçmalıklarından çok daha fazla seviyorum Old Patroon'u. En azından, siz bir Flemenk'siniz ve bizden, tuhaf tahta ayakkabıları ve tuhaf tahta bardakları olan bir cin türüymüşüz gibi bahsetmiyorsunuz."

Kongre'yi, Albay Burr'a, İhtilal'den kalan borçlarını ödemesi için ikna etmeye çalışıyor Bay Verplanck. Bu konuda iyimser de. Fakat Albay'ın insanlar üzerinde böyle bir etkisi oluyor zaten.

On İki

27 Ağustos 1835

Bu tarihi yazıyorum...

Yeniden başla. En başından.

Leggett dün sabah, Anti-İlgacıların, başkanlığını bizzat Belediye Başkanı'nın yapacağı bir toplantı düzenlemeyi planladıkları parka, onunla beraber gitmemi istedi benden. Son birkaç gündür, ülkenin dört bir yanında ayaklanmalar çıkıyor; kölelere özgürlüklerinin acilen verilmesinde ısrar ederek, köleliği destekleyip siyahlardan nefret eden beyaz çoğunluğun öfkesini serbest bırakan o New England'lı ve New York'lu çılgınların işi bu. Birleşik Devletler'i yok etmeden rahat etmeyecekler bu İlgacılar . Evet, artık ben de bir Anti-İlgacı'yım.

Her şey göz önüne alınırsa, berbat bir yaz geçiyor; soğuk, fırtınalı ve tuhaf... ve herkes, özellikle de şu an benim için felaketlerle dolu bir yaz bu.

Helen bir süredir çok garipleşti. Evet, çocuğumuzun ölümünden beri soğuk, fırtınalı ve tuhaf. Ama dün, sevgi dolu ve benimle kendini rahat hissettiği o eski haline geri döndüğünü düşündüm. Bana gelince, evde olduğum zamanlarda daha az çalışmak, onunla daha çok konuşmak ve onu neredeyse her gece dışarıya çıkarmak için çaba sarf ediyorum.

"Kavga çıkacak mı?" Helen'e toplantıdan bahsettiğimde, en ufak bir tedirginlik dahi göstermedi.

"Umarım çıkmaz. Belediye Başkanı orada olacak."

"Öyleyse, yeni şapkamı takacağım." Bir şapkacının kafasındaki Yapıcı oyuğun icadı olan, boyanmış tüylerden ibaret çok büyük bir şey bu şapka.

Bizimle önceden kararlaştırmış olduğumuz yerde buluştu Leggett: Geçenlerde Astor'un inşaatı henüz bitmemiş otelinin önündeki kaldırımların üzerine çöken duvarın yanında.

Helen, en cüretkâr bakışını fırlattı Leggett'a. "Ee, şu Ay'a ne diyorsunuz?" diyerek, otelin bitmemiş ön cephesinin üzerinden an-

cak seçilebilen kırmızı yuvarlağı işaret etmişti. "*Sun*'da yayınlanan, Ay'da yaşayan insanların neye benzediğine dair yazıları okuyor musunuz?"

Leggett güldü. "Tam bir palavraya benziyor bu."

"Bunu, *Sun*'ı kıskandığınız için söylüyorsunuz" dedi Helen.

Oldukça haklıydı da. Leggett kıskançlıkla doluydu. New York'un tüm editörleri, halka her gün menfur bir yenilik sunarak, bir servet kazanan bu ucuz gazeteyi kıskanıyorlardı. *Sun*, bugünlerde, Britanyalı bir gökbilimcinin teleskopundan gözlemlendiği şekliyle, Ay'daki insanların yaşam şekilleri üzerine bir dizi makale yayınlıyor. Tam bir saçmalık bu hikâyeler; ama cahil insanlar, bunu İncil'miş gibi kabul ediyorlar.

City Hall Park'taki toplantı, beklenileceği üzere sönük geçti. Tüm konuşmacılar art arda, kölelerin mülk olduğunu ve mülkün de kutsal olduğu gerekçesiyle, İlgacıları yerden yere vurdular. Başkan Jackson'ın geçenlerde postane müdürlerine verdiği, tahrik edici addeddikleri herhangi bir İlgacı yayını yok etme emri hayli övgü buldu. Başkan'ın konuşma özgürlüğünü kısıtlaması karşısında şaşırtıcı derecede hoşgörülüydü Leggett. Fakat onun gibi radikaller, işlerine geldiği zaman ilkelerinden feragat etme konusunda, diğer insanlardaki ilkeden yoksunluğu kınamakta olduğu kadar acelecidirler zaten. Old Patroon beni ele geçiriyormuş gibi duruyor. Çok tutucu ve herkese karşı hoşgörüsüz olmaya başlıyorum.

Toplantının savaş çıkmadan sona ermesi Helen'i hayal kırıklığına uğrattı. "Elbette, şapkam hasar görmedi; ama yine de biraz kargaşa çıkacağını umuyordum. Şimdi ben eve geri döneceğim."

Şaşırmıştım. Geceyi dışarıda, insanlarla beraber geçirmek istememiş miydi? "Hayır, hayır" dedi Helen; kararını vermişti. "Siz ikiniz devam edin."

Parkın köşesine gelmiştik. Kocaman Ay artık gökyüzünün ortalarına kadar yükselmişti ve hâlâ kızıldı... Acaba Ay'daki insanların arasında savaş mı çıkmıştı?

Helen'i bizim sokağa kadar götürmemiz konusunda ısrar ettim. Üzüldüğüm şey, onun... (dikkatli ol, yanlış yapmamaya özen göster) eve gidiyor olmasına sevinmiştim (gerçeği söyle; aptalın teki olduğum için lanetlenmeliyim ben); Leggett ve ben, tıpkı eski günlerdeki gibi şehirde beraberce tur atabilme imkânı bulduğumuz için sevinmiştim.

Washington Market'ın hemen arkasında bize veda ederek, yanımızdan ayrıldı Helen. Evimizin olduğu binaya doğru yürürken, kafasında sallanan kocaman şapka gülünç ve dokunaklı görünüyordu. Binanın kapısının önünde durdu; dönüp bize el salladı. O içeriye girince, Leggett ve ben, bir faytonu durdurup, Vauxhall Garden'a doğru yola çıktık.

Geceyarısı eve geldiğimde, çok fazla bira içmiştim. Gürültü yapmamaya dikkat ederek bir mum yaktım; salonda soyundum; sessizce yatak odasına doğru süzüldüm ve boş, buz gibi yatağımıza girdim.

Helen, prova mankeninin göğsüne madalya gibi tutuşturulmuş bir not bırakmıştı. "Artık gidiyorum. Beni hiçbir yerde arama. Yarın süt dağıtımı var ve sütçü çocuğa iki haftalık borcum var; ona parasını sen ver; ben ona para vermeyi ve senden özür dilemeyi unutup duruyorum. Helen Jewett."

Gözlerimi Helen'in bıraktığı bu nota dikmiş, oturuyorken, düşünebildiğim tek şey bu "özrün" ne için olduğuydu? Beni terk etmesi mi? Yoksa süt parasını ödemeyi unutması mı?

On Üç

Bayan Townsend açıksözlüydü. "Evet, Helen burada. Ve seni görmek istemiyor."

Bayan Townsend'in odası –hayır, küçük kilisesi– içleri parlak sonbahar yapraklarıyla dolu vazolarla kaplıydı. Tüm kaygılarıma rağmen, eğer Buda'dan vazgeçtiyse (o altın put gitmişti), şimdi, Pan ya da başka bir toprak perisine mi dönüşmüştü diye merak etmekten kendimi alamadım.

"Yalnızca onunla konuşmak istiyorum; ona..."

"Bay Schuyler, ahlaksızsınız siz." Mermere, mezar kitabeme, yazgıma çarpan bir keski gibi yankılandı bu sesler kulaklarımda. "Buraya ilk gelişinizde iyi niyetli olduğunuzu düşündüm ve iyi niyetle, ben de sizi ailemize kabul ettim. Thomas Street'te bize böyle hitap ediliyor; bir aile. Size güven de duydum; ilham verici pek çok sohbet ettiğimiz bu odaya kabul ettim sizi. *Sonra*..."

Yüzünde sert bir ifadeyle, lambanın fitilini kıstı Bayan Townsend; benim için yağ israf etmeyecekti. "Aile hayatının olağan

ufak tefek sıkıntıları haricinde burada mutlu olan basit bir kızı kaçırdınız. Sizin evinize geçmek için benim evimi terk etmesinin sebebi olan –eğer gerçeğe katlanabilirseniz– bunun *tek* sebebi olan, Helen'in kızdığı o hırsız zenci kadını o günden sonra işten attım. Şimdi Helen'e karşı özel bir ilgisi olan ve sanki burası Saratoga Kaplıcaları'ndaki Grand Union, Helen de burada tedavi gören bir hastaymış gibi, ona gün boyu defalarca sıcak su taşıyan İrlandalı saygıdeğer bir hizmetçim var. Unutun onu, Bay Schuyler. Ona verecek hiçbir şeyiniz yok."

"Onunla evlenmek istiyorum."

Bayan Townsend, İncil'ine doğru uzandı ve sanki Şeytan'ı defetmek istercesine, karnına bastırdı İncil'i. "Tekrar ediyorum, Bayım, ahlaklı değilsiniz. Bazı şeyler uygundur. Bazılarıysa değil. Helen bunu anlıyor. Sizse anlamıyorsunuz."

"*Siz* anlamıyorsunuz. Biz birlikte mutluyuz."

"Zannetmiyorum. Elbette, beni görmeye geldiği zamanlarda..."

"Dün geceden *önce* mi?"

"Haftada en az bir kere ziyaretime gelirdi." Bayan Townsend'in yüzünde beliren zafer ifadesi, ansızın, öldürme, bir insanın boğazını parmaklarının arasına alıp, canı çıkana kadar sıkma dürtüsünü anlamamı sağladı. "Ah, bana yaptığı ziyaretleri sizden saklıyordu. Bunu öğrenmenizden çok korkuyordu."

"Helen *buraya* mı geliyordu?"

"Misafirlerimi City Hall'de kabul etmiyorum."

"Buraya geliyor ve erkekleri mi görüyordu?" Bayan Townsend'in kar topağı gibi yüzü buz kesti. "Böyle bir soru sormak sizin terbiyenize, cevaplamak da benim terbiyeme yakışmaz. Ama ağlamaya, sizin yanınızda mutsuz olduğunu, sizinle yaşamanın ne denli tuhaf olduğunu bana anlatmaya gelirdi buraya."

"Size inanmıyorum!" Bunu söylemiştim; ama insan en kötüsüne bile inanıyor böyle anlarda. "Anne olmak istiyordu, benim eşim olmak istiyordu..."

"İkisi de yanlış ve önemli olan da bu. Sanırım, en iyisi sizin buradan gitmeniz olacak, Bay Schuyler."

"Şu kesin ki, hayatını bir fahişe olarak geçirmek istemiyordu Helen."

Sandalyesinin yanındaki yemek ziline bastı Bayan Townsend. "Terbiyenizi takının, Bayım. Bayan O'Malley size kapıyı gösterecek..."

Odayı yerle bir etmeye hazırdım. "Bunları polise anlatacağım..."

"Neyi anlatacaksınız? Beraber günah içinde yaşadığınız, hamile bıraktığınız kızın benim yanıma döndüğünü ve mutlu olduğunu mu? İçimde neşe olsaydı benim de yapacağım gibi, suratınıza gülerler. İçimde pişmanlık ve her yere bulaşmış günah hissi dışında herhangi başka bir şey kalsaydı, tıpkı benim de yapacağım gibi."

Bayan O'Malley ön salondan Bayan Townsend'in odasına girdi. "Beyefendi hangi odaya gidiyor, Hanımefendi?"

"Kapıdan *dışarı* gidiyor, Bayan O'Malley ve eğer aklı varsa, oradan da bir kiliseye gider."

"Ah, durum o kadar vahim, öyle değil mi?" Suratıma, ona sanki bir cüzzamlının aslanınkine benzeyen yüzünü göstermişim gibi baktı Bayan O'Malley.

Thomas Street'teki evden ayrıldım ve Helen'i camda, gülerken görmekten korktuğumdan bir kez bile dönüp arkama bakmadım. Hayır, böyle şeylere gülmez Helen; ağlamaz da. Yalnızca canı sıkılmış gibi görünür.

Bir senemi, tıpkı Pygmalion gibi kendi Helen Jewett'imi yaratmaya ayırmıştım ve şimdi kendi Helen Jewett'i olmaya geri döndü Helen. Parasını ödeyen herhangi birine, ara sıra da bana ödünç verilen, tamamıyla Bayan Townsend'in yarattığı biri mi yoksa o?

Fiyatını ödeseydim, beni görür müydü Helen? Bu düşünce öyle mide bulandırıcı ki, bundan başka hiçbir şey düşünemiyorum. Onu nasıl mutsuz ettim?

On Dört

20 Kasım 1835

Bugün New York'taki en nefret edilen insan, sanırım, William Leggett'tır; fakat eminim ki en cesuru da o. Bu sonbahar onunla bolca vakit geçirdim; siyasete olan nefretim süredursun, Leggett'ın Tammany Hall'ü birbirine karıştırmasını izlemekten büyük zevk aldım. Üyeler sözde Jackson taraftarları; ancak aralarındaki Bay

Davis ve Mordecai Noah gibi cesur olanların çoğu, gizlice Bank of the United States'ten para yardımı alan Whig'ler.

Birkaç hafta önce Leggett'la, Tammany Wigwam'da bir toplantıya gittik. Kalabalık toplantı salonuna girdiğimizde, Mordecai Noah, mültecileri yerden yere vuran bir konuşma yapıyordu. "Demokrasimizi yok edecekler" diye bağırıyordu. Noah'ın kendisi pek sevilmese de, izlediği yolun dinleyicileri coşturacağı tahmin edilmişti ve coşturdu da. "Oy kullanma hakkı için gerekli şartları katılaştırmalıyız. Bu insan müsvettelerinin... bu *Roman Katolik* insan müsvettelerinin..." Dehşet verici kelime telaffuz edilmiş, salon sessizliğe bürünmüştü. "...şu anda olduğu gibi binlercesinin, beraberlerinde hummayı, Roman Katolikliği salgınını getirerek kıyılarımıza çıkmasını daha da zorlaştırmalıyız; çünkü şunu unutmayın ki, Roman Katolikliği ve tiranlık aynı şey demektir!" Noah'ı onaylayan haykırışlar yükseldi salondan; aslına bakarsanız, Bay Davis'in önderliğinde coşkunca bir alkıştı yükselen.

Leggett yanımdaki iskemleye çökerek, "Söyleyecek söz bulamıyorum" diye mırıldandı.

Noah'ın ardından, Native American Democratic Association* adına Bay Davis bir konuşma yaptı. "Temmuz ayından beri örgütümüz şehirden çok destek almakta ve buradan, St. Tammany Derneği'nden tam destek alacağımızı umuyoruz. Derneğimizin gazetesi *The Spirit of 76*..."

Leggett ayaklanmıştı. "Demokratik Dernek'iniz, Demokrat aday Bay Van Buren'i destekleyecek mi Bay Davis; yoksa gerçek Demokratik Parti'nin oylarını bölmek için kurulmuş gizli bir Whig icadı mı bu dernek?" Salonun içinden yüksek sesli birkaç yuhalama duyuldu.

Bay Davis rahattı (yalan söylerken bile haysiyetli bir tavır takınıyor bu adam). "Cemiyetimiz, yalnızca yerli Amerika kurumlarını korumak için varlığını sürdürüyor. Elbette, buradaki hiç kimse seçmen kitlemize, ülkemizi Katolik bir Avrupa devletine çevirmeye kararlı olan, hırslı bir papazlığa gözü kapalı ve pasif bir şekilde itaat eden, ahlakı bozuk yabancıların hâkim olmasını istemiyor." Bay Davis'i de yuhalayan birkaç kişi oldu; yine de Roman Katolizmi karşıtlığı popüler bir mesele ve Whig'ler bunu her fırsatta sö-

* Native American Democratic Association: Yerli Amerikalılar Demokratik Derneği. (ç.n.)

mürüyorlar. Bu tavrın cazibesini çok iyi anlıyorum. Ben de İrlandalıları ve onların papazlarını sevmiyorum; fakat, sanıyorum ki, Leggett'ın sayesinde göçmenlerin, bizim için, onların siyasi düşmanlarından çok daha az tehlike arz ettiklerini de biliyorum.

"Bana öyle geliyor ki, Bay Davis, düzenlediğiniz –sözümona Papa'ya karşı olan– son kampanya, aslında Başkan Johnson'a karşı; ve bu kampanyanın masrafları da –tıpkı sizin de olduğunuz gibi– Bay Biddle ve Bank of the United States tarafından karşılanıyor!" Salondaki radikallerin arasından alkış sesleri; çoğunluktansa öfkeli haykırışlar yükseldi.

"Sizin bu kadar koyu bir General Jackson taraftarı olduğunuzu bilmiyordum, Bay Leggett." Mordecai Noah yeniden ayaklanmıştı. "Sevgili Başkan'ımız –Dokuzuncu Bölge'de de söyledikleri gibi, tüm Hıristiyan azizleri onu korusun– kısa zaman önce, kölelik karşıtı yazınların posta yoluyla dağıtılmasını yasakladı. Kölelik yüzünden bir iç savaş çıkmasını istemediğini söyledi Sevgili Başkan'ımız. Peki ya siz ne düşünüyorsunuz, Bay Leggett? Sevgili Başkan'ımız haklı mı, haksız mı?"

Kendine yaraşır bir cevap verdi Leggett. "Bu ülkenin insanlarının neyi okuyabileceğine iki kuruşluk bir postane müdürünün karar vermesine karşıyım." Salondaki Anti-İlgacılar, neredeyse Leggett'ın üzerine atlayacaklardı. "Ayrıca" –canı istediği zamanlarda, güçlü bir enstrüman görevi görebiliyor Leggett'ın sesi– "ne kadar fanatik olurlarsa olsunlar İlgacıların korunmasını onaylıyorum!" Şiddetli haykırışlarla inliyordu salon; yumruklar havaya kalkmıştı; havada bir ayaklanma kokusu vardı. Tammany üyelerinin hemen hemen hepsi İlgacılardan nefret ediyor.

Noah kalabalığın arasından öne çıkarak, bağırdı. "Elinde bir meşaleyle Beyaz Saray'ı yakmak isteyen birini korur musunuz?"

Leggett bağırarak karşılık verdi, "Kuvvet, fanatizmi yok edemez!" Fakat birkaç yüz kişinin öfkeli sesi, Leggett'ı bozguna uğratmıştı artık. Sesini duyuramadığından, gitmek için ayaklandı. Salondaki sıraların arasındaki merdivenlerden kapıya doğru inerken, onu takip ettim. Leggett'ın yarım düzine kadar hayranı da aynı şeyi yaptı.

Salonu ansızın derin bir sessizlik kaplamıştı; ayrılışımızı izlemek üzere bize çevrilmişti tüm gözler.

Bay Davis sakince salondakilere seslendi. "Başkan'ın bir iç savaşı önlemek için gösterdiği çabayı desteklemiyor Bay Leggett. Biz,

Native American Democratic Association olarak, Başkan'ı destekliyoruz."

Leggett kapının önüne gelince durdu. "Herhangi bir başkandan önce konuşma özgürlüğünü destekliyorum."

Leggett'ın bu cevabı, salondaki herkesi kızdırdı. Sıradan bir Amerikalı için konuşma özgürlüğü, diğer herkesin söylemekte olduğu şeyi tekrar etmekten ibarettir.

Noah, Leggett'ın ardından haykırdı. "Siz iç savaşı destekliyorsunuz, Bay Leggett! Ve General Jackson'ın da arkadaşı falan değilsiniz!"

William Leggett'ın sonu olmuştu bu. Posta idaresi, ertesi gün, *Evening Post*'ta yayınladığı reklamları iptal etti. Kısa süre sonra Tammany de, bildirilerini *Evening Post*'ta yayınlamayı kesti. Daha da kötüsü, Leggett'ın her zamanki taraftarları, işçiler, onun aleyhine döndüler. Canını en çok yakan da bu oldu Leggett'ın.

"Anlamıyorum. İşçiler de köledir. Yine de, Kuzey'deki özgür siyahlardan nefret ediyorlar."

"İşlerini kaybetmekten korkuyorlar." Bunu açıklayacak başka bir sebep bulamadığımdan, alışılmış olana işaret etmiştim. Köle veya hür, siyahlardan fazla hoşlandığımı söyleyemem; ama Leggett'ın ilkeleri yüzünden herkesin –Jackson'ın, işçilerin, Tammany'nin, İlgacıların *ve* Anti-İlgacıların– yoluna çıkmasını hayranlıkla izliyorum. Albay Burr'a benziyor. Hayır, Albay'dan daha asil Leggett. Albay Burr, kendinde olan bir kusur veya yaptığı bir seçim dolayısıyla olmaksızın, New York'un nüfuz sahibi ailelerinin ve Virginia cuntasının yolunda bulmuştu kendisini ve bu iki grup ona karşı birleştiğinde, yalnızca talihsizliğe katlanma şekliyle göstermişti asaletini. Leggett ise, bizi yönetenlere karşı savaş açmayı tercih etti. Şimdi de kaybetti bu savaşı.

Five Points yakınlarında, yeraltındaki bir barda, "Sırtımdaki yükü bu öğleden sonra atmış oldum" dedi Leggett. Hastalığına ve almış olduğu yenilgiye rağmen olağanüstü neşeli. "*Evening Post*'tan istifa ettim."

"Şimdi ne yapacaksın?"

"Kendi gazetemi kuracağım."

"Bay Bryant ne diyor bu işe?"

"*İki defa* Vesuvius'a havlayan küçük köpekten bahsetti. Ama kibar davranıyor." Bira üstüne bira içiyordu Leggett. "Şimdi, Bayan

Townsend'in evine gitmek istiyorum..." Başladığı cümleyi bitirmedi Leggett. "Orada senin için çok fazla hatıra var, değil mi?"

"Çok fazla" dedim. Helen'in Connecticut'a geri döndüğünü sanıyor Leggett.

Yeni bir kabus: Leggett, Bayan Townsend'in evine gidiyor ve Helen'in odasına yollanıyor. Bayan Townsend, bunu bana zevkle yapar. Peki, Helen yapar mı?

Pearl Street'te, Swedenborg Şapeli'nin yanında yeni açılan bir yere gittik. Sanırım tüm dertlerini unuttu Leggett. Bense, gerçekten unuttum. Kızların çoğu Alman ve çok temizler. En iyisi de, Bayan Townsend'in burada olmaması. Mekânın sahibi, eskiden Hamburg'taki bir sirkte palyaçoluk yapmış olan, yaşlı, hoş bir Alman beyefendisi (Sanki *Evening Post* için yazan Old Patroon'muşum gibi, yazılarımı kendim için yazma alışkanlığını edinmeye başlıyorum. Gerçekler, gerçekler!).

Şafak sökene kadar oradan ayrılmadık.

Belsoğukluğu kapmış olabilirim. İşediğimde, yakıcı bir his duyuyorum ve penisimin üst derisi iltihaplandı. Old Patroon bu işe ne diyecek?

On Beş

18 Aralık 1835

Ben de şehirdeki diğer herkes gibi tüm gece uyanıktım. Birinci Bölge'nin yarısı yandı.

Dante'nin Cehennem'ini andırıyordu şehir: Buz ve ateş bir aradaydı. Çalan çanların, takırtılarla gidip gelen itfaiye araçlarının, yıkılan evlerin korkunç gürültüsü birbirine karışmıştı. Geceyarısı kızıl bir seher vakti gibiydi gökyüzü. Bugünse, okuma yazma bilen her New York'lu *The Last Days of Pompeii*'den bahsediyor.

Gördüklerimi betimlemek zorunda olmadığım için çok mutluyum. Hafıza da kordan imgelerle dolu. Alevler içinde bir Wall Street. Ateş dolu dondurucu bir rüzgâr esiyor. Bir anomali.

Yeni yapılmış olan Merchants' Exchange binası, dev bir alev dalgasının içinde kayboluyor aniden. Bir dakika sonra da, yıkılan duvarların *arasından* kubbenin altındaki Alexander Hamilton heykelini görebiliyordum.

Nereden geldikleri belli olmayan yarım düzine kadar genç denizci, binanın içine doğru koşturarak, heykeli kurtarmaya çalıştılar. Heykeli temelinden çekip çıkarmayı başarmışlardı ki, polis tam zamanında denizcileri zorla binadan dışarı çıkardı; çünkü onlar çıkar çıkmaz, kubbe tıslamayla karışık bir iniltiyi andıran gürültüyle binanın içine çöktü ve ortadan kayboldu Hamilton (muhtemel kurtarıcısı Donanma'dan genç bir subay olacaktı neredeyse. Bir bankacının oğluydu bu subay; başka ne olabilirdi ki?).

İtfaiyeciler hortumlarını alevlerin üzerine doğrulttular ama pompalardan su akmıyordu. Ya da bir an için akan su, hemen buz sarkıtlarına dönüşmüştü.

Bugün, dumandan kızarmış gözlerle dolaşıyor herkes; kırmızı gözlerdeki kederse cabası. Aşağı yukarı on dokuz blok yok oldu (yaklaşık yedi yüz bina). Toplam mal mülk kaybının bedeli on beş milyon dolara yaklaştı. Bu sabahtan itibaren şehirdeki her sigorta bürosunun iflas etmiş olduğu anlamına geliyor bu.

Öğle vakti, Leggett'la beraber Wall Street boyunca yürüdük. Yıkıntılardan hâlâ alevler çıkıyor. Aslında, North River'ın yakınlarında azalmış olsa da devam ediyor yangın.

Bu manzara karşısında ağzımdan dökülen tek şey, "Dünyanın sonu gibi" oldu.

"Keşke öyle olsaydı. Şu işadamlarının bazıları için." Katı yürekliydi Leggett.

Ellerinde yağmalanmış şampanya şişeleriyle, bir grup sarhoş İrlandalı bize doğru yaklaştı. Leggett'ı hemen tanıdılar ve aralarından biri, "Artık şu yüzde beş kâr paylarından yapamayacaklar, öyle değil mi?" dedi. Adamın şivesini anlamanın zamanımızı aldığını itiraf ediyorum; ama adam baş parmağını Merchants' Exchange'in enkazına (harap olmuş bir Roma tapınağı gibi görünüyor şimdi) doğrultup, aşağıya doğru çevirerek yenilgi işareti yapınca ve bu esnada, "aristokrasi" ile ilgili bir şeyler gevelemeye başlayınca, adamın meramını anladık; Leggett sırıtarak, başparmağını yukarı doğru kaldırdı ve işlerin yolunda olduğunu gösterdi adama.

Yan sokaklardaki esnaf, yangından geriye kalanları görebilmek için hüzünle küllerin arasını kazıyor. Kaldırımlara yığılmış kilo-

metrelerce yanmış elbiseyle kaplıydı Pearl Street. Fulton Street ise, mobilyalarla. Neredeyse şehrin her sokağı, harap olmuş eşyalarla dolu açık bir pazara dönmüştü. Kendilerine ulusal tatil ilan eden ve her tarafa yayılan domuzlar gibi... fakirler de, ne bulabilirlerse çalıyorlar; bilhassa yiyecek. Ordular halinde, sokaklar boyunca koşturuyor domuzlar, enkazların arasına dalıyor, yanmış milyonlarca yiyecekle karınlarını doyuruyorlar. Şehirden yükselen tek mutluluk sesi, eskiden tavernalar, bakkal dükkânları ve evlerin dikildiği yerleri kazarak, ortaya lezzetli yiyecekler çıkartan domuzların tiz ve homurtulu ciyaklamaları.

Öğle sonrası, Albay Burr'ın huzuruna alındık. Leggett'ı yeniden gördüğüne sahiden de sevinmişti Albay. "Lütfen oturun. Banà hoş bir şeyler anlatın. Biliyorsunuz, çok yaşlıyım." Albay, Leggett'a hiç de yaşlı olmayan bir bakış attı.

"Merchants' Exchange bir harabeye döndü... bu yeterince hoş mu?" Terbiyesizlik ediyordu Leggett.

"Ne kadar da yeni bir binaydı, ne kadar pahalıya..."

"Hamilton'ın heykeli yıkıldı." Bu da benim katkımdı.

"Ah alevler, arındıran alevler! Yalnızca beden için değil, kurşuni vekili için de." Odanın sıcaklığı bunaltıcı olmasına rağmen ürpermişti Albay. "Şimdi ısıya duyduğum ihtiyacı anlamaya başladın mı, Charlie? Kendime bir çeşit bağışıklık sağlayarak, bundan sonraki dünyaya hazırlanıyorum."

Leggett'ın *Evening Post*'tan ayrılmasına üzüldüğünü söyledi Albay. "Siyasetle ahlaki yönden ilgilenmeye çalıştığınız için benzersiz bir yaklaşım bu."

"Görünüşe göre, lanetli de." Leggett, mümkün olduğunca dikkatli davranarak, çok büyük bir mendile öksürdü. O öksürürken, Albay da ben de, başka yöne doğru baktık.

"Oldukça lanetli" diyerek, Leggett'ın fikrini onayladı Albay. "Amerikalılar kişisel çıkarlarını ahlaki yönden haklı çıkarsalar da, *gerçek* çıkarları hiçbir zaman ahlaki değildir. Ancak, paradoksal olarak, yalnızca Amerikalılar –birkaçı elbet– siyasette ahlaklı davranmaya çalışırlar."

"Büyükbabanızın üzerimizdeki tesiri."

"*Herhangi* bir iyi etkisi olabileceği kimin aklına gelirdi."

Leggett'ın meydan okuyucu bir havada olmamasına şaşmıştım. Meksika macerasından hiç bahsetmedi. Bunun yerine, Avrupa'da geçen yıllarını sordu Albay'a. Onları dinlerken not tuttum ama Al-

bay'ın hatıralarının şu anki şekliyle, bu sohbet arasında bir ilişki kurmam çok zor.

"Jeremy Bentham'ı gerçekten tanıyordunuz, yani?" Leggett'ın sesindeki huşunun, Albay'ın tam olarak hoşuna gittiği söylenemezdi.

"Evet, Jeremy Bentham da beni gerçekten tanıyordu, Bay Leggett."

Bugüne dek, Bentham'ın, benim için, yasal çevrelerde Blackstone'a yazmış olduğu yazılı bir saldırıda, kanunun bu devini, güçlü insanları görgüsüzce kayırmak ve böylece, yasal reformu imkânsız kılmakla suçlamasıyla bilinen bir isimden ibaret olduğunu itiraf ediyorum.

"Bentham'ın çağımızın en iyi aklına sahip olduğunu düşünüyorum." Leggett bu övgüyü başkaları için de yapmıştı; fakat her zaman samimidir o.

"Evet, o eşsiz bir insandı" diyerek Leggett'a katıldı Albay. "Bentham'la 1808 yılında tanıştığımda, o kırk yıldır yazmaktaydı. Yine de, koca Amerika'da onu yalnızca iki kişi anlamıştı. Gallatin ve ben. Onun zekâsının Montesquieu'nunkinden bile üstün olduğuna inanıyorum. Kuşkusuz, ondan önce hiç kimsenin anlayamamış olduğu ve ondan sonra da hiç kimsenin anlayamadığı kadar iyi anlıyordu hukuktan. Londra'nın dışında, Barrow Green'deki evinde onunla beraber kalırdım. Tuhaf, cüce gibi ufak tefek bir adamdı." Albay, başka insanların ufak tefekliğinden her zaman olduğu üzere, kendi halinin hiç farkında değilmiş gibi bahsediyordu.

Leggett, "Demokrasi konusu tartışıldığında sık sık ondan alıntı yaparım" dedi.

"Öyle mi?" Albay nazikti. "Demokrasiyi deneyimleme şansı çok az olmasına rağmen, bu çok ilgisini çekerdi Bentham'ın. 'En fazla sayıda insanın, en büyük mutluluğuna ilişkin eski deyişi sık sık tekrarlamaktan çok hoşlanırdı."

"Siz bu görüşe *inanmıyorsunuz* sanırım?"

Bu konuda çok hassas davrandı Albay. "Bu kadar çok insan için böylesi bir mutluluğu kim *istemez*? Ben bu dileği burada gerçekleştirebileceğimizden kuşkuluyum yalnızca."

Leggett, "Sizi temin ederim ki, bunu henüz başaramadık..." diye söze başladı. Ama onu dinlemiyordu Albay. Geçmiş, bugünden daha canlıydı artık onun için. Nihayet, yaşlanmıştı Albay.

"Bentham'ın Barrow Green'deki evinde, sırtımızı yanan büyük bir ateşe vererek, aynı uzun masada çalışırdık. İkimiz de hiçbir zaman doğru dürüst ısınamıyorduk. Saatlerce, sessizce çalışırdık. Arada bir, Amerikan hukuku hakkında sorular sorardı bana. İngiltere için yasaları kodluyordu o aralar. *Kodlamak*. Bu tuhaf kelimeyi türetenin o olduğunu biliyor muydunuz? 'Minimize etmek' de onun türettiği bir deyimdi. 'Kodlamak' hoşuma gidiyor; ama, 'minimize etme'yi hiçbir zaman benimseyemeyeceğim."

"Peki ya, maksimize etmeyi?" Albay'a yetişebilmek için gösterdiğim yegane çaba bu soruyu sormak olmuştu.

"Ve elbette, Meksika'nın özgürleştirilmesiyle de yakından ilgileniyordu Bentham. Bir süre için benimle Meksika'ya gitmek istedi. Beraberce ideal bir toplum kuracaktık orada. Bir ara, Meksika üzerine bulabildiği tüm bilgiyi toplamıştı. Bitki örtüsü, hayvan türleri, ekonomisi. Meksika'daki ölüm oranı dikkattini çekene dek, özellikle iklimi cezbediyordu onu. 'Çok uğursuz bir durum' dedi. 'Benim uzun yaşamam lazım, Burr. Yapacak çok işim var ve olasılıklar şunu gösteriyor ki, senin vatandaşlarından biri olursam bir yıl bile sağ kalamayacağım. Oradaki çok sayıda insan, nahoş hastalıklar yüzünden genç yaşta ölüyor.' Ona, beraberce kendi yaşamımızı olduğu kadar onların da yaşam sürelerini uzatacağımızı –hatta, maksimize edeceğimizi– anlatmaya çalıştıysam da, bundan kuşkuluydu Bentham."

"Bentham'ın fayda ilkesini kabul ediyor musunuz?"

"Kim buna karşı koyabilir ki? Hayatında hiç böyle bir şey duymamış olan Charlie dışında."

Günün şamar oğlanı bendim anlaşılan. Bu yüzden, bir okul çocuğu gibi sessizce notlarımı tutmaya devam ettim. Görünüşe göre, insanoğlunun iki temel arzusu olduğunu düşünüyordu Bentham: Kazanç ve zevk. Bu iki arzuyu varoluşumuzun gerçekleri olarak kabul ediyor (St. Paul'den nefret ediyordu) ve bunlardan, temel taşı faydacılığın etkili bir savunusu olan bir felsefe geliştirmeye çalışıyordu. Eğer New York'ta yaşasaydı, evinde gibi hissederdi kendini.

Bentham'dan sonraysa, Albay'ın seyahatlerinden bahsettiler. Özellikle, Albay Burr'ın 1810 yılının başlarında Weimar'ı ziyaret etmiş olduğunu ve orada J. W. von Goethe'yle tanıştığını öğrenince heyecanlandı Leggett.

"Weimar'da ilgimi çeken başlıca şeyin Bay Goethe olmadığını itiraf etmeliyim." Albay bir puro yaktı. "Seyahatimde takip ettiğim

güzergâhın yaklaşık yetmiş mil kadar dışındaydı Weimar; fakat dükün sarayındaki bir hanımefendiyi ziyaret etmek için bu *détour*'u* göze aldım. Bu hanımefendi büyüleyiciydi; Weimar da öyle. Bay Goethe ve benim konuşma dilimiz olan Fransızca'yla sahnelenen bir oyun izlediğim tiyatro da dahil olmak üzere, şehirdeki her şeyin, bu tombul ve asil zatın idaresi altında olduğu minyatür bir ülkeydi. Bay Goethe ile benim, birbirimize söyleyecek, hatırlamaya değer pek sözümüz yoktu aslında. O zamanlar, ben onun yazmış olduğu eserlerden hiçbirini okumamışken, onun da Birleşik Devletler'e olan ilgisi hayal kırıklığı yaratacak kadar azdı. Ne tuhaf. Neredeyse tamamen hafızamdan silinmiş Goethe; ama çok şişman olan metresini, eskiden metresi olan çok şişman karısını ve hepsinden de daha net olarak, dükalığın Madam Recamier'i ve Goethe'nin metresi değilse bile, sevgili bir arkadaşı olan zarif Barones Von Stein'ı çok iyi hatırlıyorum. O da şişmandı. Ayrıca, Bay Goethe'nin hayvan morfolojisiyle ilgilendiğini de hatırlıyorum. İnsanlardakinin benzeri olduğunu düşündüğü küçük bir maymun kemiği bulmuştu. Sanıyorum, çene kısmındandı bu kemik. Onu çok heyecanlandırmıştı bu."

Leggett, Burr'ın Paris'teyken tanıştığı çeşitli Napolyon dönemi figürleri hakkında sorular sordu Albay'a. Sohbetimiz boyunca öğrendiklerimizin arasında, Talleyrand'ın sofra adabının tiksindirici olduğu da vardı. Bu değerli elçi, çatal dolusu yemeği art arda ağzına tıkarmış. Ve ağzı artık daha fazla alamayacak kadar dolduğunda da, ağzını kapamadan yavaş yavaş ve iğrenç bir şekilde çiğnemeye başlarmış ağzındakileri. Albay'ın anlatacak çok hikâyesi vardı; ama siyaset bu hikâyelerin içinde değildi. Leggett'la beraberken ihtiyatlı davranıyordu; tüm gazetecilere karşı böyle davranırdı Albay.

Leggett'ın Albay'ın Batı'daki macerasına yaptığı tek gönderme, Albay'ın, "Zavallı Jamie Wilkinson'ın sonu kötü oldu. Meksika'da afyon bağımlısı olarak öldüğünü daha yeni öğrendim. Son senelerinde, pek münasipçe, Amerika İncil Cemiyeti için İncil dağıtmaya adamış kendini" yorumundan gayrı bir cevap doğurmadı.

Uşak içeriye girdi; gitme vaktimiz gelmişti.

"*Sizin* gazetenizi okumayı dört gözle bekliyorum, Bay Leggett."

* Fr.: Yol değiştirme. (ç.n.)

"Ben de öyle."

"Charlie, yakında yine gelmelisin; ben de dağılmış aklımı toparlamaya çalışacağım."

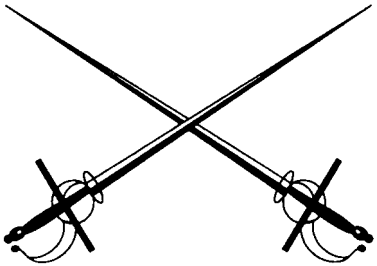
Haftaya geleceğimi söyledim Albay'a. Gazetelere bu kadar çok yazı yazdığım için çok memnun Albay. "Fakat unutma ki, bugün bahsettiğimiz iki fevkalade insan, Bentham ve Goethe avukattılar."

"Bunu unutmasına izin vermem" dedi Leggett.

Tahmin edilemeyecek kadar yumuşaktı hava. Soluk bir duman Doğu Yakası'nı sis gibi kaplamıştı. Yağmalamak için bir şeyler arayan hırsızların gölgeleri her yerde seçilebiliyordu. Islak kül kokusunu burunlara taşıyordu rüzgâr.

Hayatımda hiç bu kadar perişan olmamıştım.

1836

Bir

11 Nisan 1836, Pazar

Fitz-Greene Halleck'le Shakespeare Tavern'da geçirilen uzun bir geceden sonra öğlene kadar uyumaya niyetliydim.

Ama daha gün doğarken, ev sahibim odama dalarak, "Kaçın, Bay Schuyler! Sizin için geldiler!" diye bağırmaya başladı.

Salakça, kadının yüzüne bakıyordum; başım çatlayacak gibi ağrıyordu. "Kim benim için geldi?" Beni uyarmaya gelmiş olan ev sahibim, muhtemelen çatıda saklanmak üzere yukarıya kaçmıştı bile.

Gelenler polisti. Pala bıyıkları ve ellerinde sıkıca kavradıkları sopalarıyla karşıma dikilen bu iki polis, pek sert görünmüyordu. "Sen Charles Schuyler misin?"

"Evet." Artık uyanıktım ve gerçekten de rüya gördüğümü düşünüyordum.

"Bizimle geliyorsun. Şimdi kalk, giyin. Aptalca bir şey yapmaya da kalkma."

Yataktan fırladım; polisler geriye doğru sıçradılar; benden daha fazla korkmuş gibi görünüyorlardı. "Aptalca bir şey yapmaya kalkma." Başlıca tavsiyeleri buydu. Bu yüzden, elbiselerimi giymekten başka hiçbir şey yapmadım.

Neden tutuklandığımı bana söylemeyeceklerdi. Pek yakında *Evening Post*'ta okuyacakları bir ihmaldi bu.

Polis karakolundaki polis şefi, "Pek fazla uzağa kaçamadın, öyle değil mi?" diyerek karşıladı beni. Sonra da, karakola gelirken bana eşlik etmiş olan polisleri, hevesleri ve cesaretleri için tebrik etti.

İlk başta kapıldığım korku (kendi hayal gücünün kurduğu tiyatroda, herkes bir şeylerden suçludur) artık kızgınlığa dönüşmüştü. Herhangi bir İrlandalı hırsız gibi muamele görmeyecekti Old Patroon. "İlk olarak, beni niye burada tuttuğunuzu öğrenmek istiyorum. Sonra da, Reade Street'te çalışan avukatım Bay W. D. Craft'ı buraya çağırmanızı istiyorum..."

"Cinayetten tutuklandınız, Charlie. Bu yüzden, kefaleti falan düşünüyorsanız..."

"Cinayet mi?" Oturmak istedim. Elma Sands. Elma Sands'i öldürmüştüm. Tek düşünebildiğim buydu. Aklımı kaçırmıştım. Yine de, gayet serinkanlı bir tonla, "Peki, kimi öldürmüşüm? Ve neden? Ve nerede?" diye soran kendi sesimi duyabiliyordum.

Uzaktan bir yerden yükselen bir sesin, "Dün gece saat on birle on iki arasında, Rosanna Townsend'in işlettiği bir genelevde yaşayan Helen Jewett adlı bir kadının odasına alındınız. Küçük bir baltayla söz konusu Helen Jewett'i yatağında öldürdünüz. Sonra, kadının yatağını ateşe verdiniz ve arka pencereden kaçtınız. Arka bahçedeki çitin üzerinden atlayarak oradan uzaklaştınız. Sonraysa..." Tüm vücudumu soğuk bir ter kapladı. Uzaktaki ses konuşmaya devam ediyordu; ama ben dinlemeye devam edemedim. Bayıldım.

Akşam vaktinden önce serbest bırakıldım. Bayan Townsend bir hata yapıldığını itiraf etti. Yeni hizmetçinin Helen'in o geceki son "ziyaretçisini" tarif edişinden, bu kişinin ben olduğumu sanmıştı. Asıl katil şu anda Bridewell Cezaevi'nde tutulan Richard Robinson adlı biriydi. Kimliği hizmetçi tarafından tespit edilmişti. Baltanın üzerinde bulunan et parçalarının arasına katilin giydiği pelerinden küçük bir parça da karışmıştı; pantolonunda da kireç lekesi vardı (Thomas Street'teki evin arka tarafındaki çit daha yeni boyanmıştı). Son olarak da, yakalandığında, benim Helen'e vermiş olduğum minyatürü Robinson'ın üzerinde bulmuşlardı.

İki

Hizmetçiye, Bayan Townsend beni görmeyi kabul etmediği takdirde, her ikisine karşı da yanlış bir tutuklamaya sebebiyet vermek ve iftira atmaktan dava açacağımı söyledim.

Bayan Townsend beni görmeyi kabul etti. "Yeni hizmetçimizin yaptığı tarif beni yanılttı. "

"Yalnızca fahişe değil, aynı zamanda bir yalancısınız da."

"Sizin gibiler, her ikisi de olmam için para ödüyorlar bana." Ansızın bana sırtını döndü Bayan Townsend; dönerken kabaran eteği bir yığın dini yayını yere saçtı.

"Kim öldürdü onu? O adam neden Helen'i öldürdü?"

"Sana yalnızca yalan söylerim."

Bayan Townsend konuşurken ona öylesine yaklaşmıştım ki, sürdüğü hemen hemen uçmuş esansın kokusunu alabiliyor, nefesindeki asitli kokunun yaydığı korkuyu sezebiliyordum. "Richard Robinson" dedi.

"O kim?"

"Bay Hoxie'nin tezgâhtarı. 19 yaşında. Bir süredir düzenli olarak Helen'i görüyordu. Maalesef, yeni hizmetçimiz onu dün geceden önce hiç görmemiş ve bu yüzden de..."

"Bunu neden yaptı?"

"Bilmiyorum."

"Eğer, saat on birde Helen'in odasına çıkmışsa, o zaman..."

"Hayır, saat onda. Saat on birde hizmetçi onlara şampanya getirmiş. Helen uyur gibi görünüyormuş. Oğlansa yatağa uzanmış gazete okuyormuş. Hizmetçi, kilitli odanın kapısının altından duman çıktığını sonradan görmüş. Kapıyı beraberce kırdık. Helen alev alev yanan yatağın içinde, çok korkunç, çok kanlı bir şekilde öldürülmüş olarak yatıyordu."

"Bunu neden yaptı?"

"Sen neden Helen'i buradan dışarı çıkardın?"

"Çünkü ben... çünkü, onun yanımda olmasını istiyordum."

"Öyleyse, seni Helen'i buradan çıkarmaya sevk eden *aynı* güç, o adamı da, onu öldürmeye sevk etti. Şehvet aptaldır, Bay Schuyler ve bu yüzden de yöneldiği şeye zarar verir."

Üç

Bay Bryant'a, yanlış yere tutuklanma hikâyemi kendimce yorumladığım bir yazı verdim. Yazıyı dikkatlice okuduktan sonra yırtıp attı. "Şansınız varmış ki, şu ana kadar hiçbir gazete sizin... bu son derece alçakça ve hakikaten korkunç olayla herhangi bir ilişkiniz olduğundan bahsetmedi."

Bay Byrant'ı daha önce hiç bu kadar sarsılmış görmemiştim. Bense sakinim; birini, tercihen Richard Robinson ya da Rosanna Townsend'i öldürmek için enerjiyle ve güçlü bir arzuyla doluyum.

"İtiraf etmeliyim ki, sizin böylesine genç bir kadınla herhangi bir cemiyette tanışmış olmanız beni şaşırttı."

"Hayatındaki bu döneminin öncesinden tanıyorum onu." Tam olarak doğruyu söylüyordum.

"Lütfen. Bu konu hakkında bir şey duymak istemiyorum, Bay Schuyler. Eminim ki, sizin bu kadınla olan ilişkiniz son derece masumaneydi. Hiçbir beyefendinin böyle... böyle bir müesseseyi ziyaret etmiş ya da böyle bir kadını tanımış olamayacağını çok iyi biliyorum."

Bay Bryant'ın, bu sözleri söylerken tek bir kelimesini bile düşündüğüne inanamıyorum. Bu adamın *hiç* mi bir hayatı olmadı? Ama bilgeliğini kabul ediyorum. Manidar bir edayla, eğer hükümette bir görev almak istiyorsam, Helen'le olan ilişkimi ifşa etmek için deli olmam gerektiğini söyledi bana.

Helen öldü.

Dört

6 Haziran 1836

Jay Malikânesi yıkılacak. Hafta boyunca, Albay'ın tüm dostları ve (ailenin Edwards tarafından olan) akrabaları, eşyalarını, köşkten Staten Island'daki Winant's Hotel'e taşıdılar.

Elimizde kitaplar, gazeteler ve resimlerle, Albay'ın bodrum katındaki dairesine gidip duruyoruz. Bay Davis'i, Sam Swartwout'u, Yargıç Ogden Edwards'ı –Albay'ın Staten Island'da yaşayan ve bu taşınma meselesine ilham veren kuzenini (geçenlerde, işçilerin sendikalaşmasının "suç teşkil eden bir komplo" olduğunu açıklayan Yargıç Edwards'ın ta kendisi; Edward'ın, Leggett'ın gözdelerinden biri olduğu söylenemez)– her gün görüyorum.

Bayan Keese durmaksızın ağlasa da, Albay'ı, yaptığı yemeklerle sık sık ziyaret edeceğine yeminler ediyor. Uşaksa kendisine çoktan yeni bir "vali" buldu bile.

Albay'ın keyfi pek yerinde değil. Sanıyorum, artık yaşamdan iyice elini eteğini çekmeye başladı. Ancak canı konuşmak istediğinde (ki bu nadiren oluyor), aklı her zamanki gibi zehir gibi çalışıyor.

Helen'in öldürülmesinden birkaç gün sonra Albay'ı ziyaret ettim. Keyifsiz olduğumu fark etmesine rağmen, ona bunun nedenini anlatmadım. Herkesin yaptığı gibi o da bu vakayla ilgili konuşmaya başladığında bile Helen'den bahsetmedim; aslına bakarsanız, insanlar bu cinayetten başka hiçbir şeyi konuşmuyor bugünlerde; benim elimden gelen tek şeyse, sessiz kalıp, bu konuya kayıtsızmışım gibi davranmak.

"Sende bir huzursuzluk görüyorum, Charlie. Parmaklarındaki eklemleri ısırıp duruyorsun. Bu kötüye işaret."

"Özür dilerim. Ama bu, *gerçekten de* kötüye işaret. Huzursuzum ve bazen, yaşamaya nasıl devam edebileceğimi de merak etmiyor değilim."

"İnsan sadece yaşar, Charlie."

"Bazı şeyler insanı öldürebiliyormuş."

"Öyleyse öl. Bunu hepimiz yapmak zorundayız. Ama dedikleri gibi, oyun oynarmış gibi öl."

Albay tekneyle Staten Island'a doğru yol alırken, Sam Swartwout'la beraber ona eşlik ettik. Güzel bir gündü. Batıdan esen ılık bir rüzgâr, nehrin gri sularına gümüşi bir ton katıyordu.

Albay bir sedyeye uzanmış, geride bıraktığımız New York City'in gözden kayboluşunu son kez izliyordu. Buna inanmak, yazması kadar kolay değil. Bence, Swartwout da ben de, onun bir sabah ansızın uyanacağını ve yatağından fırlayarak, "Yaşasın Texas" diye haykırıp, görkemli yaşantısına yeniden, en başından başlayacağını bekliyoruz gizlice.

Geniş bir şapka Albay'ın başını güneşten koruyor; gözleriniyse bizden gizliyor. Gözleri, nehrin vaktiyle Richmond Hill'e bakan kısmını gizleyen geminin direğine dikilmişken, hepimiz sessizliğe bürünmüştük.

"Dün gece rüyamda Quebec'i gördüm." Burr'ın sesi öylesine alçaktı ki, onu ancak ben duyabiliyordum. "En azından, gördüğüm yerin Quebec olduğunu zannediyorum. Bir kızağın üzerindeydim. Karlı bir yamacın eteklerinde. Hızla aşağıya doğru kayıyordum. Son derece hoş bir duyguydu."

İri cüsseli bir gemi aslanı gibi, poz vermekte olduğu geminin pruvasını terk etti Sam Swartwout. "Staten Island'ı seveceksiniz, Albay. Bilirsiniz işte, tüm o büyük evleri ve bahçeleriyle, hâlâ eskiden olduğu gibi Staten Island."

"Ah, Sam, Staten Island dünyevi bir Cennet!" Albay'ın haylaz yanı hâlâ kendini belli ediyor. "İhtilal'de, daha Charlie'den bile genç bir delikanlıyken, orada sessizce koylara girip çıkar, ormanlardan geçerken." Düşüncelerinin akışını ansızın kaybetmişçesine sustu Albay; fakat kaybetmemişti. Kaldığı yerden sözüne devam ettiğinde, sesinde umulmadık bir keder seziliyordu. "Şansım varmış ki, adada olduğum zamanlar, hemen hemen her zaman geceye tekabül ederdi. Eğer gündüz vakti orada olsaydım, bu yöne doğru bakabilir ve eğer baksaydım, kendimi, yarım asır sonra aynı nehirde, bir mavnaya uzanmış, sonuna dek bir imparatora yaraşırcasına yaşamış, yarı bir ceset olarak görebilirdim." Başını salladı Albay. "Bu görüntü karşısında genç Aaron neler düşünürdü bilemiyorum... Eğer hâlâ o yeşil ormanlar arasında saklanıyor ve bize doğru bakıyorsa, şu anda neler düşünüyor, bilemiyorum."

Yargıç Edwards, bizi iskelede bekliyor. Bir doktor ve (Albay'ı dehşete düşüren) Papaz P. J. Van Pelt de yanında.

Winant's Hotel'in iskelesinden geçerken, Albay'ın sedyesinin yanında yürüyorum.

Otele varmadan, kulağıma, "Eğer bir gün Flemenk Reformist Kilisesi'nin bağrında öldüğümü duyarsan, ya soylu bir aklın, sonunda tamamıyla altüst olduğunu ya da bir rahibin yalancı tanıklık ettiğini bilmelisin" diye fısıldadı Albay.

"Bunu hatıralarınıza dahil edeceğim. Fakat neden herkesi şaşırtıp, iyileşmeyesiniz ki?"

"Artık arzum bu değil." Hamallar sedyeyi sarstığında, acıyla yüzünü buruşturdu Albay. "İşim tamamen bittiğinden değil. Ne de

olsa yüz yaşına kadar yaşamış olan bir amcam var; ki bu da, ele avuca sığmayan talihimin peşine takılmak için önünde yirmi yılı olan bir delikanlı yapıyor beni."

Winant's Hotel ufak bir yer ama hoş ve temiz. Albay'ın, iyi havalarda ferahlasın diye çıkarılabileceği bir balkonu da bulunan odalar, otelin ikinci katında. Otel sahibi, otelinde ölerek, Albay'ın kendisine vermeye niyetli olduğu şerefin son derece farkında görünen, kırmızı suratlı, hafif kalın kafalı bir adam. Canlı ve zarif biri olan ve Albay'a hiç benzememesine rağmen, ona duyduğu sevgi ve korkuyla karışık hayranlığın her halinden belli olduğu komşusu Yargıç Edwards'tan, Albay'dan etkilendiğinden bile daha fazla etkilenmiş görünüyor Bay Winant.

Beş

7 Haziran 1836

Duruşma sona erdi; Elma Sands'in duruşmasına çok benziyordu; aralarındaki tek fark, Levi Weeks'in Elma Sands'i gerçekten öldürdüğüne dair bazı şüpheler varken, Richard Robinson'ın Helen Jewett'i öldürdüğüne dair hiçbir şüphe olmamasıydı.

Son üç günümü mahkeme salonunda geçirdim ve oturacak boş bir yer bulmak son derece zor oldu. Çok şükür, Old Patroon her yerde hoş karşılanıyor.

Duruşmanın daha ilk gününde, Robinson'ı daha önce bir yerlerde görmüş olduğumdan emindim. Son moda giyinen, yakışıklı, al yanaklı bir delikanlı. Ayrıca, çok da seveni var. Mahkeme salonunun yarısı, tıpkı onun gibi genç tezgâhtarlarla doluydu ve lehine çalışan bir şakşakçı grubu vazifesi gördüler; yargıç ve Jüri'ye gelince, onlar da bu olumlu havadan gereğince etkilenmişlerdi.

Bayan Townsend kimseyi etkileyemedi ve İncil'e yaptığı göndermeler salondan kahkahalar yükselmesine yol açtı. Tek tek kürsüye çıkarak, Robinson'ın cinayet gecesinde Thomas Street'te olduğuna şahitlik eden kızlar da Bayan Townsend'den daha iyi bir etki yaratmayı başaramadılar. Ne zaman bir kız konuşmaya başlasa,

tezgâhtarlar, tanık kıpkırmızı kesilip kekelemeye başlayıncaya dek kıkırdayıp duruyorlardı.

Duruşmanın ikinci gününde, Helen'i (hiçbir zaman saptanamayan sebepler yüzünden) Robinson'ın öldürdüğünden kimsenin şüphesi kalmamıştı; Robinson günahkâr kadınların arasına düşmüş, çekici ve kendini iyi ifade edebilen bir delikanlı olduğundan da, mahkemenin merhametini hak ettiğinden de, aynı oranda şüphe edilmiyordu. Zaten, bu mahkeme için süpürülüp göz önünden kaldırılması gereken bir döküntüden başka neydi ki Helen Jewett? Şu aşikârdı ki, benden başka hiç kimse sanık kürsüsündeki o gül rengi güçlü boynun, Tombs'taki darağacında gerilerek kırılmasını istemiyordu.

Ah, yalnızca bir saatliğine New York'un sokaklarına salıverilen Tamerlane olmak için neler vermezdim. Bayan Townsend'in bağırsaklarını deşer, Yargıç'ın kafasını bir kazığa geçirir, Robinson'ı ise tüm uzuvlarını yavaş yavaş keserek, yine yavaş yavaş dört parçaya ayırırdım!

İntikamla dolu gündüz düşümden, sıralar arasındaki yola ulaşabilmek için yan tarafımdan geçmeye çalışan tanıdık bir simayı fark edince ayıldım. Beni görür görmez kaşlarını çatan William de la Touche Clancey'ydi bu kişi. Kaşlarını çatmak için iyi bir sebebi vardı. Her şeyi hatırlamıştım.

Vauxhall Garden'ın gölgeleri altında gizlice dolaşan Clancey ve erkek fahişeyi. Helen oğlanla dalga geçmişti; Richard Robinson'la dalga geçmişti.

"Durun! Elimde bir delil var!" diye bağırmak istedim. Ama hiçbir şey söylemedim; hiçbir delilim yoktu. Neler olduğunu yalnızca tahmin edebiliyordum.

Bayan Townsend'e göre Helen, Robinson'dan hoşlanıyordu; Robinson'sa Helen'in "çok hoş biri olduğunu" düşünüyordu; "elimde olmadan çekildiğim bu yerdeki –yani, o türden bir insan için– ondan uzak duramıyordum, Sayın Yargıç ve uzak durmak istiyordum, para biriktirmek istiyordum... onunla evlenebilmek için." İri mavi gözleri yaşlarla doluyordu Robinson'ın.

Cinayete sebep olan güdü savcılık tarafından hiçbir zaman tespit edilemediğinden (gerçek ya da uydurulmuş, bunun tespit edilmesi gerekiyordu), sanıkla ilgili suç teşkil eden detaylar, akıllı savunma avukatı tarafından tek tek mazur gösterildi. Henüz kurumamış kireç badana pek çok çitin ve kapının üzerinde ve dolayısıy-

la da, pek çok masum pantalonun paçasındaydı. Minyatür (Onu hiç geri alabilecek miyim? Geri almak istiyor muyum ki?), Robinson'a cinayetten birkaç hafta önce *verilmişti*. Baltanın üzerinde bulunan pelerinin şeritleri? Kimsenin, hizmetçi O'Malley'in Helen'in odasında bırakmış olduğu Robinson'ın pelerininin parçalarının, baltanın üzerinde kaldığını inkâr ettiği yoktu ki.

Fakat, şayet Robinson masumsa, kim suçluydu?

Savunmanın bu aşikâr soruya verdiği cevap ustacaydı. "Geceyarısı dolaylarında Robinson, Bayan Townsend'in evinden ayrıldıktan kısa bir süre sonra, Helen Jewett'in odasına bir başkası gelmişti. Şimdi bir an için duralım ve söz konusu çeşitli detayları, bu yeni bilginin ışığı altında gözden geçirelim. Örneğin, savcılığın, Robinson'ın kaçarken takip ettiğini iddia ettiği *evden* çıkış yolu –avludan geçip, kazık çitin üzerinden atlamak– pekâlâ gerçek katilin, eve girmek için kullandığı yol olabilir ve size şunu da söyleyebilirim ki, Jüri'nin saygıdeğer beyefendileri, bu *adamı* bulma ihtimalimiz çok yüksek; evet, çok yüksek."

Tüm mahkeme salonunun benim kalbimin atışını dinlediğinin farkında olarak nefes almayı kesmiştim bu noktada.

"Çünkü, talihsiz Helen Jewett'in beraber yaşamış olduğu bir adam var bu şehirde. Maktulün, yaşama şansı bulamayan çocuğunu doğurduğu bir adam; hayatının tehlikede olmasından duyduğu korkuyla terk ettiği kinci bir adam. Bu canavar yüzünden, Thomas Street'teki şeytani ev, Helen Jewett için yalnızca bir fuhuş yuvası olmaktan çıkmış, ayrıca, Tanrı bu zavallı kıza acısın, son bir emniyet –böyle umuyordu Helen– son bir sığınak da olmuştu."

Kalbimin çırpınışı durmadan önce, yeniden nefes alabilmem zaman aldı. Elimden geldiğince soğukkanlılıkla, aklımda kanunları tekrar gözden geçirdim. Delilleri düşündüm. Çok az bir suçlanma ihtimali bulunduğunu ve ceza almam içinse hiçbir ihtimalin olmadığını gördüm. Her şeyden önce, cinayet gecesi sabahın ikisine kadar Fitz-Green Halleck'le beraberdim.

On beş dakikalık bir "görüşmeden" sonra Robinson'ı serbest bıraktı Jüri. Dava hâlâ kapanmadığından, her gece kendimi uyuşturarak yattığım tam olarak dört saatlik bir uykudan sonra uyanarak, beni tutuklayacaklar mı diye merak ediyor, şafak sökene dek yatağımda düşünüyorum.

Biraz önce aynada kendime bakıp, "Elma Sands'i sen öldürdün!" dedim.

Altı

30 Haziran 1836

Bu sabah Washington City damgası taşıyan bir mektup aldım. Mektubun içinde kalın, beyaz bir kart vardı ve üzerinde şu kelimeler kazılıydı: "BAŞKAN, *9 Temmuz Pazartesi* günü *saat 17.00'da, Bay Schuyler'in,* kendisine, akşam yemeğinde eşlik etme şerefini vermesini (gerçekten böyle yazıyordu) rica ediyor. Daveti kabul ettiğinizi bildiren bir cevap mektubu göndermeniz arzu edilir." Daveti kabul ettiğimi bildiren bir mektup yazmak birkaç dakikamı, üzerinde sade bir şekilde yazılmış, "Başkan, Beyaz Saray, Washington City" adresinin apaçık görünür olduğu mektubu postane memurunun eline tutuşturduğumda, adamın yüzünün aldığı ifadeyi görünce zevkten dört köşe olduğum geçici postaneye koşturmaksa yirmi dakikamı aldı.

Adamın elinden, "Sanırım, herkes bir iş istiyor!" demekten başka bir şey gelmiyordu. Ona kibarca gülümseyip, mektubumun ücretini ödedikten sonra, Pine Street'e doğru yola koyuldum.

Beyaz Saray'a davet edildiğimi söylediğimde, Bay Bryant memnun olmuştu ama şaşırmış görünmüyordu. "Bay Van Buren böyle şeyler husunda çok titiz davranır. Fakat başarısının sırrı da bu zaten. Borcunu ya da verdiği bir zararı asla unutmaz."

"Bu kadar çabuk harekete geçeceğini hiç tahmin etmezdim."

"Belki de General Jackson, Old Patroon'la tanışmak istiyordur." Kendimi o meşhur savaşçının karşısında bulacağım düşüncesiyle ansızın tedirgin olmuştum.

"Seçilmeden *önce* seni Beyaz Saray'a çağırmış olması, bence, Bay Van Buren'in sana duyduğu güveni gösteriyor."

"Kendine olan güvenini bir yana koyarsak elbette" demeden duramamıştım. "Ama o veya bu şekilde, New York'tan, bir devlet görevi alsam da almasam da ayrılacağım."

"Old Patroon çok özlenecek. Ama Avrupa'dan da bize yazılar göndereceksiniz gerçi. Ve elbette, insanın gençken yurtdışına çıkması gerekli." Helen Jewett'la olan ilişkim yüzünden hâlâ tedirginlik duyuyor Bay Bryant. Leggett, benim yolunu kaybetmiş ma-

sum bir delikanlı olduğuma onu ikna etmeye çalıştıysa da, beni kurtarılması imkânsız biri olarak gördüğünden, benden umudunu kesti Bay Bryant. Haklı da.

Bu kısa konuşmanın ardından, Old Patroon'un, yapımı henüz yeni tamamlanmış olan Brooklyn-Jamaica Demiryolu üzerindeki dehşet verici yolculuğunu betimlememi zevkle okudu (ya da öyle söyledi) Bay Bryant. Paramı ödedikten sonra, yeni vefat etmiş olan James Madison'ın anısına bir yazı yazmaktan kendini kurtardı.

Yedi

Albay iyice kuvvetten düştü; odasından hiç ayrılmıyor. Elinde yakılmamış bir puroyla, her yanı gazetelerle kaplı yatak örtüsünün üzerinde otururken buldum onu. Haberleri çoktan duymuştu. "Ee, en son ben *kaldım*, değil mi? Ve sen de Dolley'ye bir mektup yazmama yardım etmek için tam zamanında geldin. Anladığım kadarıyla, cebinde bir penisi bile kalmamış. Oğlu bütün servetini harcamış." Albay az da olsa sevinmiş görünüyordu. "Şimdi nasıl yaşayacak hiç bilemiyorum; zavallı kız. Para harcamaktan öylesine hoşlanır ki."

Albay, sonuna imzasını atmakta güçlük çektiği hoş bir mektup yazdırdı bana; son zamanlarda ellerinde titreme başladı. Ben mektubu mühürleyip, üzerine adresi yazarken, o bitkin bir halde arkasına yaslandı. Pencereden görünen Atlantik'e doğru bakarken, "Jamie benden en az beş yaş daha büyüktü" diye mırıldandı.

"Papaz Van Pelt'i sık görüyor musunuz?"

"Her fırsatta ziyaretime geliyor. Fakat çok usturuplu. Şimdiye kadar, günah çıkarmamı istemedi benden. Zaten, genç de değil ve günahlarımı anlatmaya bir başlarsam bitirmem en az on yıl sürer. Aslına bakarsan, yalnızca bir kez *münasebetsizce* davrandı. Bana, 'kurtarılmayı' bekliyor muyum diye sordu. Son derece münasebetsiz bir soru, sence de öyle değil mi?"

"Ona ne cavap verdiniz?"

" 'Bu konuda', dedim 'çekingenimdir!' "

Beyaz Saray'dan aldığım davetten bahsettim Albay'a. Meraklanmıştı. "Şimdi, kim ayarladı bunu ve ne için?"

"Leggett ve Bay Bryant. General Jackson'ın... Beyaz Saray'daki dönemi hakkında bir yazı kaleme alacağım."

Albay, beni süzerken düşünceliydi. "Matty'nin son derece cana yakın ve iyi bir insan olduğunu göreceksin. O da senden hoşlanacak. Aslına bakarsan, ona senin hakkında bir şeyler yazdım bile."

Albay'a mümkün olduğunca masum bir ifadeyle baktım. "Sizce Bay Van Buren da akşam yemeğinde olacak mı?"

"Büyük ihtimalle, Charlie!"

"Sizden bahsedeyim mi?"

"Sen bahsetmezsen, o edecektir." Sonra da ona bir şeyler okumamı rica etti Albay. "Senin için sıkıcı olduğunu biliyorum; ama bana bir şeyler okunması, afyondan bile iyi geliyor."

Yatağının başucundaki masanın üzerinden *Tristram Shandy*'yi alıp, bir saat okudum Albay'a. İkimiz için de eğlenceliydi bu. Kitap sesli okunduğunda, içinden okunduğundan daha iyi anlaşılıyor. "Tüm yazarlar içinde Sterne'i biraz kayırıyorum" dedi Albay, "ve onu çok geç yaşta keşfetmiş olduğuma pişmanım. Aslına bakarsan, eğer gençken daha fazla Sterne okuyup, daha az Voltaire okusaydım, bu dünyada hem Hamilton'a hem de bana yetecek kadar yer olduğunun farkına varabilirdim."

Staten Island'dan ayrılmadan önce, Beyaz Saray'da nasıl davranmam gerektiği hakkında bana tavsiyelerde bulundu Albay. "Çok cesaret kırıcı olabilir; bilhassa, evin hanımı orada değilse." Bir anda hatırladığı bir anısı onu gülümsetti. "Dolley, bir yabancıyla karşı karşıya geldiğinde, hemen konuşacak bir konu bulabilmek için, elinde her zaman bir kitap taşırdı. Kızım bir gün Dolley'ye, 'Hangi kitabı okuyorsunuz?' diye sormuştu. '*Don Kişot*' dedi Dolley, 'her zaman *Don Kişot*.'"

"Theodosia, ona Cervantes hakkında ne düşündüğünü sorduğundaysa, 'Eğer kitabı *okursam* söyleyecek hiçbir şeyim kalmaz. Ama, yıllar geçtikçe, endişeli misafirlerden, kitabın anlattığı hikâye hakkında oldukça şey öğrendim' dedi."

Albay kıkırdadı. "Parası olsa da olmasa da, hayatın altından kalkacaktır Dolley. Daniel Webster'ın ona âşık olduğunu duydum; ona teklif edilen hiçbir rüşveti geri çevirmediğine göre, Dolley'yi alıştığı tarzda yaşatmaya yetecek kadar parası olacaktır."

Sekiz

8 Temmuz 1836, Washington City

Eğer gerçek Cehennem burası değilse, bununla da idare edilebilir. Hayatımda hiç böyle bir sıcak görmedim. Albay Burr'ın neden başkan olmak istediğini şimdi anlayabiliyorum. Bu kasvetli tropikal bataklığın boğucu sıcağında cümbüş yapmak için.

4 Temmuz'da Kongre tatile girdi ve herkes, şehrin boş olduğu konusunda temin ediyor beni. Ortada şehir diye bir şey olmadığından, bundan nasıl emin olabilirler anlamıyorum. Kaldığım Indian Queen Hotel'in önünde asfaltlanmış küçük bir yol var; fakat anlaşılan o ki, hemen toprak bir patikaya dönüşüp, ormandan ayırt edilemez oluyor bu yol. Washington'ın bir merkezi yok; ya da birkaç merkezi var. Bunlardan birincisi, yabani, fazla şişkin bir tepenin üzerine kurulmuş olan, biraz gülünç olsa da, yine de etkileyici görünen Capitol. Pennsylvania Avenue'nun bir ucundaki Beyaz Saray da etkileyici; ancak, şehrin bu iki heybetli noktası arasındaki büyük boşluk, her iki binanın görkeminin de azalmasına yol açıyor.

Sabahı Capitol'de geçirdim. Senato odasının içi bilhassa güzel ama salonda yüzlerce tükürük hokkası olmasına rağmen, yerlerdeki halıların üzeri yapışkan tütün suyundan iyice kararmış. İki köle tembel tembel halıyı temizliyorlardı. Siyahlar bile sıcağa mağlup olmuş burada.

Başkan Yardımcısı'nı görmeye gittim ama dışarı çıkmıştı. Kartımı sekretere bıraktım. Leggett'ın görmemi tavsiye ettiği birkaç kişi vardı. Onlara ulaşmaya çalıştıysam da, kısa sürede pes ettim. Senato'nun tatile girmesiyle, herkes dağlara kaçmış ya da "evlerine gitmiş." Anlaşılan, her tarafa yayılmış siyahlar dışında hiç kimse, yazın en sıcak günlerini Washington'da geçirmiyor. Daha önce hiç Güney'de bulunmamış, dolayısıyla da, en azından bilinçli olarak, hiç köle görmemiş olduğumdan, etraftaki siyahlar huzursuz ediyor beni. Bu arada, dünyanın bu kesiminde "köle" kelimesi asla kullanılmıyor. Hiçbir şey yapamamış olsalar bile, Güneyli beyazları kendini bilir yapmayı becerebilmişler İlgacılar. Hizmetkârların-

dan, siyahlarından, halklarından bahsetseler de, asla kölelerinden bahsetmiyorlar.

Geceyi, otelin barında birkaç Batılı'yla içki içerek geçirdim. Old Hickory hakkında anlatacak pek çok hikâyeleri vardı. Onlara yarın nerede akşam yemeği yiyeceğimi *söylememiş* olmama kendim de şaştım. Karakterim gün geçtikçe gelişiyor. Hem Başkan hem de Başkan Yardımcısı'nın, ayın onunda şehri terk edeceğini öğrendim. Demek ki yarın öğleden sonraki yemek, sezonun son Beyaz Saray daveti olacak.

Dokuz

9 Temmuz 1836

Saat on. Boğucu bir gece... Yatağımın etrafında sivrisinekler vızıldıyor; ışığı söndürüp uyumam gerek; ama bir türlü yapamıyorum. Bu akşam başımdan geçenleri anlatmak zorundayım.

Saat dört buçukta, titrek güneş ışınları altında oldukça yavaş hareket ederek, Beyaz Saray'a doğru yürümeye başladım; yeni aldığım yakadaki kolanın erimesinden korkuyordum. Bir saray daveti için giyindikten sonra, saraya ulaşmak için boş ve tozlu çayırlardan yürümek zorunda kalmak tuhaf bir duygu; henüz inşaa edilmesi gereken bu "sokaklar" boyunca süregiden görkemli ilerleyişinizin yegâne tanıkları şimdilik yalnızca küçük siyah çocuklar olsa da, bu çayırların gelecekte tekabül edecekleri mekânlar, üzerlerine iyimserce "Connecticut Avenue" gibi efsanevi isimlerin kazındığı kaba taşlarla işaretlenmiş.

Beyaz Saray'a vardığımda, diğer davetlilerin faytonlarıyla geldikleri sarayın sütunlu girişine doğru ilerlerken karşıma çıkan, tütün çiğneyen muhafız, bana hiç dikkat etmedi. Anlaşılan, davete yürüyerek gelen tek kişi bendim.

Girişe, Edward Livingston ve eşi, yeni aldıkları Hansom marka faytonlarından iniyorlarken vardım. Beau Ned diye bilinen birisi için, oldukça sade görünüşlü biri Bay Livingston. Bayan Livinston'ınsa gençliğinde güzel olduğunu düşünüyor insan; fakat

şimdi, gözlerinin altında derin kara halkalar olan kilolu bir kadın.

Serin ana hole geçmek için Livingstonları takip ettim. Buradaysa, tuhaf sarı terlikler giyen (acaba yürürken ses çıkarmamak için mi?) zenci bir kapıcı ya da teşrifatçı (başkanların hizmetkârlarına ne dendiğini kontrol etmeliyim), her bir misafirin karşısında yerlere kadar eğilerek, bizleri oval bir odaya doğru yönlendirdi.

İçeriye adım atar atmaz, mobilyaların pejmürdeliği dikkatimi çekmişti. Renkleri solmuş perdeler toz içindeydi; sandalyelerin çoğunun daha önceden kırıldığı, sonradan da gelişigüzel tamir edildiği belliydi; içleri mide bulandırıcı derecede dolmuş tükürük hokkası bolluğuna rağmen, yerdeki halı tütün suyu lekeleriyle doluydu. Fakat, odanın kendisi etkileyici bir orantıyla tasarlandığı gibi, Potomac River ve Virginia'nın dumanlı, mavi-yeşil tepelerine bakan muhteşem bir manzaraya da hâkimdi. Pencerenin aşağısındaki kahverengi çimenlikte, gecenin ilk ateşböceğini gördüm.

"Bir saray için iyi bir *konum*." Britanya Hükümeti için bir çeşit göreve çıkmış olduğu sonradan ortaya çıkan genç bir adam söylemişti bunu. Adını hiç öğrenemedim; ama konuşacak birisini bulduğum için minnettardım. Washington'lı siyasetçilerin, Tammany Wigwam'daki barın etrafında dolananlardan hiçbir farkları yok. Onlar da birbirlerine yapışmış gibi duruyor, alçak sesle konuşuyor ve diğer gruplardan olanlara şüpheyle yaklaşırken, tam olarak telaffuz *edilmeyen* sözlere kahkahalarla gülüyorlar.

İngiliz delikanlı, "Bu ünlü kişiler kim?" diye sordu.

"Ben de bir yabancıyım" itirafında bulundum genç adama. Fakat hiç değilse, önceden New York'ta görmüş olduğum Livingstonları ona tanıtabilmiştim. Bunun haricinde, ikimiz de, etrafımızı saran renkli, demokratik vahşi hayvanlar koleksiyonunu, redingotları içinde terleyen (haydi Old Patroon'un söyleyemediğini de söyleyeyim) ve leş gibi kokan devlet adamlarını izlemekten şaşkına dönmüştük. Birkaç Batılı, sınırda yaşayan erkekler gibi giyinmişken, Kızılderili eşleri son dönem Paris modasını takip etmekteydiler. Batılıların hepsinin yüzlerinin sarı oluşu dikkatimi çekmişti. Sıtmaya mı tutulmuşlardı ki? Güneylilerse, genellikle kırmızı suratlıydı. Viski yüzünden.

Başkan Yardımcısı sessizce odaya süzüldüğünde, misafirler, o, rahatça sağdan sola doğru ilerleyip, herkesin yanına gelerek, kısık bir sesle her biriyle tek tek konuşabilsin diye, sanki önceden aldık-

ları bir sinyale uyarcasına, bir yelpaze gibi açıldılar Başkan Yardımcısı'nın önünde. Bay Van Buren'in odadaki en zarif kişi olduğu kolaylıkla söylenebilirdi; gürültücü Batılılar dahi, onunla konuşurken seslerini alçaltarak, doğuştan gelen bu hakiki üstünlüğe boyun eğmek zorunda kalmışlardı. Aslında, Bay Van Buren sanki çoktan hükümdar olmuş gibi, bazı Batılı hanımlar karşısında reverans bile yaptılar.

Van Buren beni hemen tanıdı. "Bay Schuyler. Gelmeniz ne büyük incelik."

"Büyük şeref duydum, Efendim; son derece..." Sözlerim anlaşılmıyor olmalıydı.

"Başkan adına da konuşmama izin verirseniz, şunu bilin ki, o şeref bize ait." Van Buren'le tam olarak aynı boyda olduğumuzu bir kez daha fark ettim.

"Bilmenizi isterim ki Efendim, ben... şey, bir taraf değildim. Şu malum meselede demek istiyorum."

"Elbette. Elbette." Sesindeki yumuşaklık boşboğazlık etmeme mani olmuştu. Şayet "Diplomasi" ve "Sır Tutma" yumruları ırsiyse, Van Buren söz konusu olduğunda, bu özellikleri kimden aldığını tahmin edebiliyor insan. Albay'a öylesine benziyor ki. "Sizin şu Old Patroon'un yazılarını severek okuyoruz" dedikten sonra, sert bir dille Flemenkçe bir şeyler söyledi Van Buren.

"Korkarım ki, Efendim... "

Yine o büyüleyici gülümseme. "Ölmekte olan dilimizi konuşamıyorsunuz?"

"Maalesef, Efendim. Hiç Flemenkçe bilmiyorum."

Odanın karşı tarafında bir hareketlenme baş gösterdi. Birkaç kişinin fısıltıyla "Başkan" dediğini duydum. Fakat, Bay Van Buren tüm dikkatini bana yöneltmeye devam ediyordu. "Albay Burr nasıllar?"

Van Buren'e, Albay'ın Staten Island'a taşınmış olduğunu anlatırken, (bakışlarımın olmasa da) dikkatimin, General Jackson'ın biraz önce odaya girmiş olduğu kapının girişinde olduğunu itiraf ediyorum.

"Fırsat bulabilirsem, seçimlerden önce kendisini ziyaret edeceğimi söyleyin Albay'a." Kapıldığım şaşkınlığı ona belli etmemeye çalıştım. Başkan olmak isteyen hiç kimse herkesin gözü önünde Albay Burr'ı ziyaret edemez. "Fakat" diye kibarca devam etti Van Buren, "şayet Staten Island'a gidemezsem, tüm kalbimle yanında olduğumu iletin Albay'a."

Siyahlara bürünmüş uzun ince birinin odanın tam ortasında dikilmekte olduğunu göz ucuyla görebiliyordum.

"Aaron Burr'ı, ününün zirvesinde tanıma fırsatını bulamamakla çok şey kaçırdınız, Bay Schuyler. Bizim için bir tanrıydı o."

"Onun muhteşem olduğunu düşünüyorum, Efendim; eşi benzeri olmayan biri."

"Sizi çok seviyor. Kısa zaman önce bunu açıkça dile getirdiği bir mektup yazdı bana." Hafifçe eğilip bana selam vererek, fısıldarcasına, "İzninizle" dedikten sonra, yanımdan ayrılarak kırık ve tozlu bir avizenin altında dimdik duran yaşlı General'in yanına doğru yürüdü Van Buren.

Davetlilerin Bay Van Buren'in salona girişi vesilesiyle aldıkları yelpaze şeklindeki diziliş, ana ekseninde, sol elinde asa gibi siyah bir baston tutan Başkan'ın olduğu daha işlevsel bir tekerlek şekline dönüşmüştü.

Bir alay sözcü gibi, tek tek Başkan'ın çevresinde dolandı davetliler. Her bir davetli bir sekreter tarafından Başkan'a takdim ediliyorsa da, davetlilerin çoğunu tanıyormuş gibi duruyordu Başkan ve çoğunlukla da, sekreterin takdimi bitmeden selamlıyordu onları.

Sıra bana gelince iş değişti. Sekreter elindeki listeye başvurarak, "New York'tan Bay Schuyler" dedi.

New Orleans fatihinin şaşırtıcı derecede yumuşak elini sıkarken bir an için başım döndü. Yerlere kadar eğilerek selam verdim Jackson'a. Başkan, "İyi akşamlar, Bayım. Bay Van Buren, sizi methediyor. Aramıza katılmakla bize şeref verdiniz" dedi. Başkan'ın yinelediği resmi karşılama ifadeleri baştan savma olsa da, gözleri öyle değildi. Sizinle konuşurken, gözlerini asla yüzünüzden ayırmıyor. Yırtıcı bir hayvanın gözleri gibi diye düşündüm; bir katilin gözleri; ama sonra Richard Robinson'ın gözlerinin de ilkbaharda açan kasımpatılara benzediği geldi aklıma. Hayır, Jackson'ın gözleri, Cehennem'deki ıstıraplara hükmeden merhametsiz bir ölüm meleği ya da şeytanınkine benziyor. İnsanın üzerinde böylesine huzursuz edici ve amansız bir etki bırakan şey mavi bakışlarındaki cüretkâr ve uyanık kayıtsızlık. Böyle bir ifadeyi daha önce de, kafeslenmiş bir kurdun gözlerinde görmüştüm. Karşı karşıya olduğumuz bu kısa süre zarfında birbirimize neler söylediğimiz hakkında hiçbir fikrim yok. Çok şükür, geç olmadan yemeğin hazır olduğu bildirildi.

Kolunu Bayan Livingston'a uzatıp, davetlileri arkasına katarak, yemek odasına geçti Başkan. Sanki canı yanıyormuşçasına yavaş yürüdüğünü fark etmiştim. Kuş tüyüne benzeyen beyaz saçlarının çevrelediği ölü gibi beyaz yüzü, yaz güneşinde erimekte olan bitkin bir kardan adam görünümü veriyordu ona. İkinci bir dönem seçilebilecek kadar uzun yaşamış olması bir mucize.

Yemek masasında, yalnızca pilav yedi ve şaraba hiç dokunmadı Başkan. Geri kalanlarımızsa tıka basa midemizi doldurduk. Bundan nasıl kaçınabilir ki insan? Hayatımda hiç bu kadar iyi ve bu kadar çok yemek yememiştim.

Solumda oturan hanımefendi, kendini solunda oturan bir senatöre öylesine kaptırmıştı ki, onunla tek kelime bile konuşmadım; ama diğer yanımda oturan (ve bana adını iki kere söylemiş olmasına karşın, iki seferinde de unuttuğum) Batılı bir kongre üyesinin eşi, bana karşı son derece kibar davrandı. "Kendisine yardım edecek bir eşi olmadığı halde, bence, Beyaz Saray'ı fevkalade iyi idare ediyor General. Elbette, burada olduğu zamanlarda kızı da çok şekerdi; ama hiçbir zaman bir eşin yerini tutamaz, öyle değil mi? Fakat yemekten doğrusu iyi anlıyor Başkan. Neden derseniz, o buraya gelmeden önce, bu evde hiç böylesine güzel yemekler yememiştim. Adamslar ziyaretçilerine haşlanmış et ve son derece soğuk bir ortam ikram ediyorlardı."

Washington'da her yerde kulaktan kulağa Başkan'ın ekonomik olarak battığı ve yarın, malikânesini kurtarabilmek için memleketine gideceği fısıldanıyor. Eğer hakikaten iflas ettiyse, bunun sebebini anlamak zor değil. Ziyaretçilerine karşı son derece cömert.

Üzerine düzenli aralıklarla yüksek kandillerin yerleştirilmiş olduğu uzun bir masada oturuyorduk. Özel üniformalar giymiş olan yirmi kadar garson bize hizmet ediyordu. Her bir davetlinin önünde, dört yapraklı yoncayı andıracak şekilde katlanmış bir peçete duruyordu. Peçetenin ortasında, insanı, genellikle Güney'de servis edilen tek ekmek çeşidi olan mısır ekmeği yemekten kurtaran bir dilim kepek ekmeği vardı. Her tabağın sağ tarafındaysa, farklı şaraplar için kullanılmak üzere tasarlanmış, değişik boyutlarda bir yığın kristal bardak dizilmişti. Önümde dokuz tane kadeh saydım.

Oturduğumuz masanın paralelindeyse, en az yemek masası kadar büyük olan ve üzeri özenle hazırlanmış soğuk ve sıcak yemeklerle donatılmış bir başka masa duruyordu. Servis edecekleri yemekleri işte bu masadan seçiyorlardı garsonlar ve davetlilerin ku-

laklarına, "Sığır eti ister misiniz, Efendim? Ya sülün, Efendim?" diye fısıldayarak, bir davetliden diğerine geçiriyorlardı tabakları.

İlk tabak, yanında bir başka tabak balıkla servis edilen balık çorbasıydı. Bardaklaraysa şeri doldurduldu.

Yanımda oturan Batılı kongre üyesinin eşi, balık çorbasını övmeye başladı. Kaşığını büyük bir keyifle üzerinden buharlar çıkan tabağa daldırarak, "Maryland yengeci!" diye haykırdı. "Bu şehrin nadir güzelliklerinden biridir yengeç." Hayatlarını, halkın parasıyla yaşamak için Washington City'e ulaşmaya adayarak geçirmiş olan tüm erkeklerin (ve kadınların), buraya geldikten sonraki şanlı günlerini, paylarına düşen yazgının yasını tutarak geçirdiklerini anladım. Onların anlatmasına bakarsanız, Detroit, Cincinnati ve Memphis, başkentten kat kat daha görkemli.

Balık tabağından sonra (burada yediğim yengeç hayatımda yediğim en güzel yengeçti) ördek ve sülün getirildi masaya. Yemek arkadaşımın bir ördek butunu ve dörtte bir sülünü tabağına almasını hayretle izledim. "Kocamı bilirsiniz –ah, öyle eğlenceli biridir ki!– bu ördekleri otel odamızın camından vuruyor. Görüyorsunuz ya, bataklıkların başladığı K Street'in diğer ucunda yaşıyoruz biz. Kocam kuşları vurmaya başlayınca, oteldeki yaşlı ve huysuz Yankeelerden bazıları gürültüden şikayet etseler bile, çok heyecanlı oluyor."

Ördeğe pek düşkünlüğüm yoktur; sert olmadığı takdirde sülünü sevmeyiyse öğrenebilirdim. Benim sülünümse sertti. Fakat sert olduğu kadar da güzel. Sofraya gelen bir sonraki yemekse, düz ve geniş bir tabağın içinde bir arada servis edilen bütün bir domuz budundan yapılmış jambon ve yine bir bütün hindiydi; art arda dizilmiş koyun pirzolaları, uyluk ve keklik etlerinden oluşan küçük tepelerin üzerinden ikiz dağlar gibi yükseliyorlardı.

Yemek arkadaşım ağzını şapırdattı. Evet, çok şişman bir kadındı. Korkarım ki, Old Patroon görevini yerine getirmiyor. Bu davete dair tasvirlerim tıpkı sonunda Başkan'ın verdiği yemeğin içimden çıktığı gibi parça parça çıkıyor kalemimden. Bu mükellef yemeğin ardından hastalandım. "Ah, bu jambon nehrin diğer yakasından, Alexandria yakınlarındaki o yerden gelmiş. O yaşlı zencinin nasıl bir füme yeri var anlatamam! Hepimiz ona gideriz." Biraz daha jambon ve hindi aldı (bu sefer koca bir budu değil); sonra da bir pirzola (çatalı ikinci bir pirzola üzerinde tereddütte kaldıktan sonra, uyluklara saplandı). Ona yetişebilmek için elimden geleni yaptım.

"Politika hakkında yazıyorsunuz, değil mi, Bay Schuyler?" Radikal ve *yüzkarası* (sorusunu sorarken, ciddi olduğunu göstermek için kıkırdamıştı) *Evening Post*'la olan bağlantım davetin başlarında kurulmuştu.

"Pek sık değil. Genellikle gördüklerimi tasvir ediyorum. Eski New York gibi, tiyatro gibi ve..." Gerçekten de, ne iş *yapıyor* Old Patroon? Leggett'tan hazzetmeyen –ya da hazzetmiyor olan– yaşlıca okurları memnun etmek için modern olan her şeyi kınıyor.

Garsonlar şimdi de garnitürleri dağıtıyorlardı masaya. Yemek arkadaşım hepsinin tadına baktı. Bense ancak yarısının. Servis edilen yemekler arasında makarna, (tadı hâlâ damağımda olan) istiridyeli kiş, ıspanak, safran, karnabahar, ağır ateşte pişirilmiş kereviz vardı... Ve bu arada kadehlerimiz dokuz değişik ithal şarapla doldurulmuştu.

İki buçuk saat yemek masasında kaldık; yalnızca pilav yiyerek, Başkan'ın ne denli bilgelik göstermiş olduğunu anlamıştım. Bizden sıkılmış mıydı? Bu sorunun cevabını vermek zor. Sağ tarafında oturan yabancı hanımefendi çok güzel bir kadınken, solunda oturan Bayan Livingston şen şakrak bir arkadaş gibi görünüyordu. Arada sırada, hanımların önünden hafifçe uzanarak, şu ya da bu adamla konuşuyordu; ama söylediklerinin tek kelimesini bile duyamamıştım. Sesi tiz fakat nahoş değil; kesinlikle yüksek sesle konuşmuyor. Herkesin kart ve çılgın bir horoz gibi, "Tanrı şahit!" diye haykırarak yaptığı Jackson taklidi gerçekten uzak gibi duruyor. Daha çok Albay Burr ve diğer İhtilal kalıntıları gibi bir ağırbaşlılık abidesi ve ince elenip sık dokunmuş bir asaleti var. Eğer Kasım'da başkan seçilirse, Van Buren, İngiliz kralının tebası olarak doğmayan ilk başkanımız olacak.

Old Patroon'a yaraşır düşüncelere dalmış, Andrew Jackson'ı izliyorum; fakat ortamın ihtişamına rağmen, masanın başında oturan soluk yüzlü yaşlı adamın bedensel bir acı içinde olduğunun ve takma dişlerinin yerlerine tam oturmadığının son derece farkındayım; o kendini rahatlatmak için dudaklarını boş yere büzedursun, ağzının içinde yer değiştiren dişleri karşıdan görebiliyor insan.

"Tanrı affetsin!" Yemek arkadaşım, tabağının içine ağız dolusu bir kuş eti tükürmüştü. Bunu tarif edecek başka bir kelime yok. "Bu zavallı keklik avda değil, bir savaşta ölmüş!"

Zamanında uyarıldığımdan, hindi yedim ve Maderia içtim. Batı'dan gelen hanımefendi, karşımızda oturan ve yemek boyunca

kimseyle kibar bir ya da iki sözcüğün ötesinde bir şey konuşmayan Bay Van Buren'e dair övgülerle doluydu. Başkan Yardımcısı kibarca gülümsüyor ve birkaç nazik cümle haricinde konuşmuyordu. "Ona burada, Washington'da, 'küçük sihirbaz' diyoruz. Ve öyle de! Gerçekten öyle! İşleri siyasi olarak nasıl da hallediverdiğine bir baksanıza! Kocam, Matty Van başarmak istediği işlere bir kaplan gibi geceleri yaklaşır diyor!" Bu tabirden çok hoşlanan kadın, bunu Ohio'lu kongre üyesine atfetmeyi unutmamamı sağlamak için tekrar etti söylediğini (memleketlerinin Toledo olduğunu şimdi hatırladım).

"Çok içki içmesine ve çok kumar oynamasına karşın, Senato'daki en iyi insan olan Bay Clay ne düşünürse düşünsün, Van Buren başkan olacağı için, doğal olarak, mutlu... *çok mutluyuz*. Ben alkolden kaçınırım."

Kongre üyesinin eşine Birleşik Devletler'deki alkoliklerin oranı hakkında ilginç istatistikler verdi Old Patroon. Fakat hanımefendi bununla ilgilenmemişti.

"Fakat Beyaz Saray'da bir hanımefendinin nazik dokunuşundan yine mahrum kalacağız. Bay Van Buren yalnızca bir dul değil, bir kızı ya da gelini de yok. Bu yüzden, bu güzel evde, başka bir bekarla yetinmemiz gerekecek. Bir eş, bazen bir baş belası da olabiliyor elbet. Duyduğuma göre Bayan Monroe öylesine kibirliymiş ki, Doğu Odası'nda kendisine bir peron yaptırmış ve orada, tıpkı kraliçe gibi bir *tahtta* otururak kabul ediyormuş *hoi polloi*."

Dolley Madison'ın *Don Kişot* hikâyesini anlattım ona. hikâyeyi bir nebze yanlış anlatmış olmalıyım ki, anlattıklarımda komik bir yan göremedi hanımefendi.

Tuhaf şekillerdeki kalıplardan çıkarılmış dondurmalar, peltelerin, pastaların ve kremaların eşliğinde masanın üzerinde dönmeye başlamıştı. Bunun ardından da tabaklara piramitler gibi dizilmiş meyveler ikram ettiler bize. Öleceğimi zannettim. Ayrıca, masadakilerin çoğu gibi ben de sarhoş olmuştum. Fakat Washington City, Batılıların idare ettiği bir Güney şehridir zaten. Bu da, insanlar, burada, New York'ta içtiklerinden çok daha fazla içki içiyor olsalar da, toplum içinde nadiren sarhoşmuş gibi göründükleri anlamına geliyor.

Şampanya kadehleri birbirine tokuşturularak, dilekler dileniyordu. Hepimiz Başkan'ın sağlığına içtik. O da bizim sağlığımıza. Başkan'ın yarın yapacağı yolculuğunun güvenli –ve başarılı– geç-

mesi için kadeh kaldırdı Bay Van Buren. Başkan da Van Buren Hükümeti'nin şerefine kadeh kaldırdı. Ve bu böylece sürüp gitti.

Sonra da ayağa kalkarak, davetlileri, ellerinde kahve tepsileriyle garsonların beklemekte olduğu bir kabul solonuna götürdü Başkan.

Bay Van Buren, iyi vakit geçirdim mi diye sordu bana.

"Evet, Efendim, yalnızca, hayatımda hiç bu kadar çok yemek görmemiştim. Hiçbirinin hakkını veremedim."

"Haydi ama, Old Patroon'un bu Yankeelere her zaman yetişebileceğinden eminim." İşin komik tarafı, "Yankeeler" yerine, Flemenkçe'de havlayan köpek anlamına gelen "Jankiler" demişti Van Buren. Sonraysa, geleceğin şeref kaynağı üzerinde daha fazla hak talep eden diğerleri tarafından yanımdan uzaklaştırıldı.

Kısa bir süre Edward Livingston'la sohbet ettim. Bay Livingston son derece sıcakkanlıydı ve kendisini Albay'a hatırlatmamı rica etti benden. Sarhoş cesaretiyle lafı 1800 yılındaki seçimlere getirdim.

Bu "çok zor zamanlardan" bahsetmekten sakınmıyordu Livingston. "Ayrıca çok da tehlikeli günlerdi. Bir süre için, hiçbir zaman bir başkan seçemeyebilirmişiz gibi görünüyordu."

"Ama her oylamada Jefferson'ı desteklediniz."

"Oh, evet. Baştan çıkarıcı başka şeylere rağmen."

"Albay'ın yaptıkları mı?"

Livingston üstü kapalı konuşuyordu. "Albay Burr başkan seçilmeyi çok istiyordu."

Bunu duyduğuma inanamıyordum; şunu söylemekle yetindim: "Eğer seçimi kazanmak isteseydi, tek yapması gereken Delaware'li Bay Bayard'a tek bir kelime söylemekti."

Livingston gülümsedi. "O tek bir kelimeyi söyleyemezdi; çünkü başkanlığa bir Cumhuriyetçi olarak gelmek niyetindeydi. Bunun yanında, tüm Federalistler zaten onu destekliyorlardı. Asıl ihtiyacı olan şey, ben, Lion, Clairborne ve diğer bir iki Cumhuriyetçi'nin oylarını değiştirmesiydi."

"Sizden oyunuzu değiştirmenizi *istedi* mi Albay?"

Sorumu duymamazlıktan geldi Livingston. "Albay Burr çok talihsiz bir maceraperestti; New Orleans'a beni görmeye geldiğinde, bunu kendisine de söylemiştim. Ama Bay Jefferson'dan çok daha iyi bir başkan olurdu; çünkü her bakımdan ondan daha asil bir insandı. Korkarım ki bir hata yaptık. Ve herkes bu hatanın bedelini ödedi."

Albay'a Livingston'ın anlattıklarında doğruluk payı olup olmadığını sormak için sabırsızlanıyorum. Albay, her zaman Livingstonların, Jefferson'dan rüşvet aldıklarını iddia etmiştir. Livingstonların ondan *uzak* durmaları için mi rüşvet aldıklarını kastediyordu Albay? Bu bir muamma.

Salonun, Başkan'ın dikildiği köşesine yaklaşabildiğim kadar yaklaştım. Bu, yalnızca, onun Albay Crockett'in Texas'taki ölümünden bahsetmekte olduğunu duymamı –ve içime bir sıkıntı düşmesini– sağlamıştı.

"Geride bıraktığımız yıllar boyunca Albay'la fikir ayrılıklarına düştüğümüz oldu. Ama sonunda yaşamına güzel ve mert bir nokta koyduğunu itiraf ediyorum." Vakur görünüyordu Başkan. Sonraysa, Batılılardan biri, Albay Crockett ve bir avuç Texas'lının, kendisi de Sam Houston tarafından tutsak edilmiş olan Meksikalı Santa Ana tarafından nasıl katledildiklerinin en son ve en efsanevi yorumunu anlattı bize. Otuz yıl önce Aaron Burr yaptığında vatana ihanet kabul edilen şeyin, şimdi, basına göre, "Birlik'in Batıya Doğru Olan Kaçınılmaz İstikametini İşaret Eden Tanrı'nın Eli" olması ne ironik.

Çok içki içen bir Batılı, "Albay Crockett hakkında *senin* görüşün nedir, Matty?" diye sorarak Başkan Yardımcısı'na sataştı.

"Başkan'a tamamıyla katılıyorum. İyi ve mert biri olarak öldü." Küçük sihirbaz, hokus pokus yapar gibi elini salladı. "Elbette, benim de onunla fikir ayrılıklarım olmuştur."

Aniden sertleşen Başkan, "Evet, Bayım" dedi, "ve Davy bu fikir ayrılıklarını, benim bu eve sokmayacağım bir kitaba döktü." Jackson'ın yüzüne yavaş yavaş renk gelmeye başlamıştı işte. Benim yüzümdense, hiç şüphesiz, tüm kan çekilmişti.

"Kitabı okumadım ama duyduğuma göre Davy'nin bana gösterdiği muamele son derece... son derece mizahiymiş." Fikir ayrılığı meselesinin bir kenara atıldığını görünce rahatlamıştım. Şimdiye kadar kimse Crockett'in yazdığı kitapla benim aramda bir bağlantı kurmadı. Fakat diğer taraftan, ben de dahil olmak üzere hiç kimse kitabı okumadı da. Yazarın fevkalade ölümü, siyasi karalamaya doğru yaptığı akının izlerini yok etti bile. Davy Crockett'i, sonunda Alamo'nun yıkıntılarına, ezilmiş... Meksikalıların arasına düşene dek, çıplak elleriyle sürülerce Meksikalıyla savaşmış olan efsanevi bir kahraman olarak hatırlamayı kat kat tercih edecektir dünya.

On

Bay Bryant, "Beyaz Saray'da Bir Akşam Yemeği" tasvirimden hoşnuttu ve yazıma birkaç siyasi detay eklememde bana yardımcı oldu.

"Bay Van Buren sizin hakkınızda iyi şeyler düşünüyor" diye beni rahatlatmaya çalıştı Bay Bryant.

"Bu konuda hiçbir fikrim yok. Kendisi hiçbir şey *söylemedi*."

"Ne zaman söylüyor ki? Ama Kasım'da o seçilecek ve sizin de hükümette bir görev alacağınıza hiç şüphe yok. Şimdi, size Avrupa'da ufak bir yolculuk programı çıkarmama izin verin." Ve *Evening Post*'un işi başından aşkın editörü, bir saat boyunca seyahat etmem gereken yerlerin listesini hazırladı. Akdeniz'in Amerikalı yazarların pek çoğunu kendisine çekiyor oluşu şaşırtıcı: Irving Granada'ya, Cooper Sorrento'ya, Bryant Roma'ya meyilliydi; şayet parası olsaydı dünyanın o bölümünde yaşayacak olan benim gibiler de cabası.

Pine Street'teki ofisi terk edip, Broadway'e doğru yürürken arkamdan bir kadının, "Charlot!" diye seslendiğini –hayır, haykırdığını– işittim. Arkamı döndüm ve karşımda, içinde Madam'ın oturduğu altından bir balkabağını andıran fayton duruyordu işte.

"Gir içeri! Gir!" Bana emredileni yaptım. Kim yapmıyor ki?

Madam'ı iki yıldır görmüyordum ama hiç değişmemiş buldum onu. "Saratoga Springs'teydim, *pour la santé*.* Battery'ye!" diye bağırdı faytoncuya ve gulyabani gibi bir gülümsemeyle, "Harabelerin arasından!" diye ilave etti. Kanlanmış gözlerini bana çevirdi Madam. "Yangının, dolara tapan bunca ahlaksıza ettiklerini görünce içten içe sevindiğimi itiraf ediyorum." Madam'ın kendi üstünlüğünün kaynağını ve her daim sadık olduğu tutkusunu eleştirdiğini duyacağım hiç aklıma gelmezdi. "Bunca zamandır seni niye görmüyorum, Charlot! Beni neden terk ettin?"

"Öylesine meşguldüm ki."

"Biliyorum. *J'ai lu vos piéces!*** Ne yeteneklisin! Benim evim hakkında yazmalısın. New York'tan geriye kalan *son* şey. Şimdi söyle bana. Doğruyu söyle. *O* nasıl?"

* Fr.: "Sağlık için." (ç.n.)
** Fr.: "Piyeslerinizi okudum." (ç.n.)

"Albay'ı Temmuz ayından beri görmüyorum; son gördüğümdeyse çok halsizdi. Doğru dürüst konuşmadı bile."

"Ah, zavallı adam! Boşanma kararı verilmeden onu görmeye kalkışsam mı acaba? Davanın sonuçlanması Eylül'ün ortasını bulacak." Ansızın kaşlarını çattı Madam. "*Mon Dieu*! Onu boşayınca, armamı da mı değiştirmek zorunda kalacağım?"

Bu soru karşısında aptal aptal, Madam'ın suratına bakakaldım.

"Ben de Old Patroon'un gözünden hiçbir şey kaçmaz sanıyordum." Anlaşılan Madam'ın faytonunun kapıları hem Birleşik Devletler Başkan Yardımcısı'nın arması hem de Burr Ailesi'nin rozetiyle süslüydü.

Kesin bir dil ve büyük bir zevkle, "Kapıları yeniden boyamanız gerekecek" dedim.

Madam içini çekti. Ona haksızlık etmeye devam ediyordu dünya; ama William Street'teki yanıp kül olmuş binalara attığı bir bakış ona iyi gelmişti. Etrafta çöp karıştıranları ceza almakla tehdit eden sayısız uyarı olmasına karşın, dilenciler hâlâ enkazları kazmaya devam ediyorlar. Manhattan Island'ın tüm aşağı kısmı ticari binalara ayrılacak artık. Bölgenin eski sakinleri şehrin üst kısımlarına, Fourth Street'e, hatta daha da yukarılara doğru taşınıyorlar. Bense New York'tan taşınıyorum.

Battery'ye vardığımızda fayton durdu; biz faytonun içinde kalarak, olağan geçit törenini izledik. Karşımızda karabuğday ekmeği satan bir adam, tüm gün boyunca hiçbir şey yemediğimi hatırlattı bana. "Hayatımda hiç *–sauf l'Empereur–* böyle bir adam tanımadım." Madam birdenbire burnunu çekti. Ağlıyor muydu? Hayır, nezleydi.

"Onu ziyaret etmelisiniz."

"Rahat mı?"

"Öyle görünüyor. Yargıç Edwards ona iyi bakıyor ve herkes de onu görmeye gidiyor." Ancak, Washington City'den döndüğümden beri Albay'ı görmemiştim. Ona bir not yolladım ama hiçbir cevap almadım. Önümüzdeki birkaç gün içinde, Başkan Jackson'ın müflisliği hakkındaki haberleri ona iletmek için ziyaretine gideceğim; *herhangi* bir başkanın yoksulluk içinde olduğu düşüncesi Albay'ı müthiş canlandırır.

"Aşkımız her zaman fırtınalıydı, Charlot." Sanki çok eski sevgilisinin, Staten Island'dan kopan bir fırtına gibi bize doğru savrulacağını beklermişçesine, hasretle North River'a bakıyordu Ma-

dam. "En başından beri, ben daha bir *jeune fille en fleur** iken, Fransız tatlıcısında Albay'la karşılaştığımızda –Albay hayatımda gördüğüm en yakışıklı adamdı bu arada ve New York'taki her kadın ona tapıyordu– daha o ilk anda, o da, ben de, bir gün beraber olacağımıza yemin etmiştik. Ve olduk da! Beni ilk kez kollarının arasına aldığı o yaz gecesinde evlendik. Kulaklarıma inanamıyordum, '*en fin*' diye düşündüm. Ama hayır, inanmaya fazla hazır, fazla romantiktim. Benim için, onun için, bizim için artık çok geç olduğunu anlayamamıştım. Nasıl anlayabilirdim ki? Çünkü *onun* karakteri tamamıyla oturmuştu ve bekarlığın tüm bencil alışkanlıklarından kurtulması mümkün değildi artık. Onun Jersey City'deki garsoniyerini ve o fahişe Bayan McManus'ın varlığını öğrendiğim gün, hayatım boyunca hayalini kurmuş olduğum aşkın –bu aşkın bütünlüğünün– artık mümkün olmadığını biliyordum! '*C'est ça*!' dedim kendi kendime ve Bay Alexander Hamilton'la temasa geçip, bir boşanma davası açması talimatını verdim."

"Öyleyse, sizi rahatsız eden Albay'ın paranızı harcama şekli değildi?"

Bu düşünceyi aklıma sokmuş olan kişinin ta kendisi, "Kim aklına soktu bunu?" diye sordu bana. "Para, harcanmak içindir, *nes't-ce pas*?" Madam'ın tavrı tamamıyla değişmişti. "Hayır, ben bir kadınım, Charlot; tutkulu bir kadın ve tam, tam..." Durdu Madam, kendini ifade edecek kelimeyi arıyordu. Her ikimizin aklına da öyle çok kelime geliyordu ki, ağzımdan ölümcül bir tanesi kaçabilir korkusuyla sessiz kalmıştım.

"Bir kahraman istiyordum ben; bir erkek. Albay her ikisiydi de. Ama hiçbir zaman tamamıyla benim değildi. Buna rağmen..." Madam'ın gözlerinin birinde bir damla gözyaşı akmak için debeleniyordu. "Ona, dualarımda her gün onu hatırladığımı söyle."

"Söyleyeceğim."

Madam hafifçe, ıslak burnunu silti. "Karar verildiğinde, onu görmeye gideceğim."

Bizi şehrin üst kısımlarına, Leggett'ın evine götürmesini emretti faytoncuya Madam. "Sevgili Aaron'ımı benden daha önce göreceğine göre, kalbimin sonsuza dek onun olduğunu söyle ona. Ayrı-

* Fr.: Çiçeği burnunda bir genç kız. (ç.n.)

ca, eğer elinde atların ve faytonun satışından aldığı bir makbuz varsa, bir kopyasını da tutanaklarım için bana yollarsa minnettar olacağımı da ilet. O ne demek istediğimi anlayacaktır."

On Bir

14 Eylül 1836

Bugün, öğleden sonra saat ikide Aaron Burr öldü; tam seksen yıl ve yedi ay yaşamıştı.

Albay'ın ölüm haberini Bay Bryant'ın yolladığı bir haberciden aldığımda Leggett'ın evinde, yeni çıkaracağı gazetenin ilk sayısı üzerinde çalışıyorduk.

"Vefat ilanını bizim için yazacaksın, değil mi?" Leggett soğukkanlıydı.

"Hayır, hayır. Gidip onu görmeliyim." Kafam tuhaf bir şekilde karışmıştı.

"Ama o *orada* değil ki, gidip göresin" dedi Leggett. "Yaşlı arkadaşın artık yok."

"Yine de, o neredeyse oraya gitmek zorundayım." Ve karşıya, Staten Island'a geçtim; ben oraya vardığımda Winant's Hotel'in salonu Albay'ın dostları ve akrabalarıyla dolmuştu.

Bay Davis beni görünce, "Yukarıya çıkmak istiyorsundur" dedi. "Seni ben götüreyim." Otelin dar merdivenlerinden beraberce çıktık. "Huzurlu bir ölümdü. Neredeyse son ana dek açıktı şuuru. Söylediği son kelime, 'Madam' oldu."

Çok şaşırmıştım. "Eşinden mi bahsediyordu?"

Bay Davis omuz silkti. "Bilmiyoruz. Yanında oturan Bayan Keese adlı hanıma seslendiğini düşünüyorum ben. Hâlâ, Albay'ın yanında Bayan Keese."

Cansız akşam ışığının altında, yüzüne kapadığı ellerinin içine göz yaşlarını akıtan Bayan Keese'in görüntüsü, deniz manzarasıyla çerçevelenmiş bir resim gibiydi. Yanı başında, başı öne eğik dikilen Papaz Van Pelt dua ediyordu.

Dar yatağın içindeyse Albay yatıyordu; beyaz bir çarşaf çenesine dek çekilmişti. Tavana asılmış bir kandil, yüzünü aydınlatıyordu. Yaşlı insanların, öldükleri zaman olağanüstü genç göründükleri söylenir. Albay'sa, benim baştan sabuna benzettiğim, fakat sonra sıva parçaları olduğu ortaya çıkan favorilerine karışmış beyazlıklar haricinde, tıpatıp onu son ziyaret ettiğimde göründüğü gibi görünüyordu; ölüm maskesi çoktan sıyrılmıştı yüzünden. Yüzü her zamanki gibi görünmesine karşın (hafif kaşlarını çatmış, şekerleme yapıyor gibi duruyordu Albay), Albay ölüme soyunduğunda, o hayattayken insanın nadiren farkına vardığı şeyi, tıpkı ergenliğe girmemiş bir oğlan gibi, ne denli ufak olduğunu, fark ettim.

Albay'ın yatağının yanındaki masanın üzerinde duran Theodosia'nın portresinin yüzü duvara doğru döndürülmüştü. Portrenin yanı başında sayfaları açık bırakılmış bir kitap duruyordu. *Tristram Shandy* miydi bu kitap? Albay'ın kitabı okumayı bıraktığı yer, sekiz köşeli gözlükleriyle işaretlenmişti.

Bay Davis saygıyla bakıyordu Albay'a. "Ayın on altısında Princeton College'ta yakılacak. Albay'ın ve diğerlerinin arzusuydu bu."

Ansızın derin bir ses çınladı odanın içinde. "Dünya malının hükmü geçti." Papaz Van Pelt'e aitti bu ses.

"Korintliler" diye hıçkırdı Bayan Keese. "Yedi."

"Her şey beyhude!" diyerek boş yere fikrini belirtti Aziz Rahip.

"Kilisede mi öldü?" diye sordum.

Papaz Van Pelt başını salladı. "Hayır, kilisede ölmedi. Korkarım, ona yardım edemedim. Sonunda istediği..."

Ölmüş babasının bedenini görür görmez hıçkırıklara kapılan Aaron Columbus Burr'ın odaya girmesiyle kesildi sözümüz. Elinde bir tespih, yatağın yanında dizlerinin üzerine çöktü Columbus. Bu Katolik gösteri karşısında, Papaz Van Pelt dahi ilk kez ağlayacakmış gibi duruyorken, Bayan Keese bundan o kadar etkilenmişti ki, öncesinden daha da yükses sesle ağlamaya başladı.

Gözlerimde alevlerle, koşarak çıktım odadan. Keşke Albay'la son bir kez daha konuşabilseydim.

Salonda viski servisi yapılıyordu. Viski içenler arasında şaşırtıcı derecede sakin görünen Jane McManus da vardı. "Daha dün onunla beraberdim" dedi bana dönerek. "Öleceğini biliyordu Albay. 'Bir mavnanın içinde, kıyıdan gittikçe daha çok uzaklaşarak' diyordu, 'nehrin üzerinde süzülmek gibi.' Tek söylediği bu oldu.

Son günlerde çok az konuşuyordu. Hiç ağrısı yoktu. Sonunda, geri dönemeyecek kadar uzaklara doğru süzüldü; işte hepsi bu; bizi terk etti."

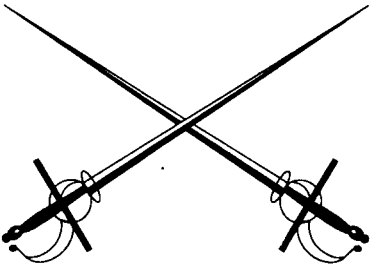
Karlı bir tepeden aşağılara doğru süzülen bir kızak düşündüm; yüzüme soğuk bir rüzgâr çarpıyordu; düşüyordum sanki, uçuyordum. Her şey bitmişti.

Tahmin edileceği üzere, bizi ayıltan kişi Sam Swartwout oldu. "Haydi iç, Charlie! Biliyorsun ki, keyfimizin yerinde olmasını isterdi."

"Ama keyfimin pek yerinde olduğunu zannetmiyorum ben."

"Pekâlâ, seni bu güldürecek öyleyse!" Swartwout cebinden yasal bir belge çıkardı. "Tanrı üstüne yemin ederim, ölümünden bir saat sonra geldi bu. *Albay'ın boşanma belgesi*... Albay Burr artık Lisa Bowen'la evli değil. O artık özgür biri, Charlie!"

1840

8 Aralık 1840, Amalfi;
Sicilya Krallığı

Güneş batarken terasta oturmuş, önümde uzanan denizin kış güneşi altındaki görüntüsünü tam olarak hangi kelimelerle dile getirebileceğimi bulmaya çalışıyorum; açık mavi ve yeşilin değişik tonlarının aniden en koyu yakut rengine can verişini (hayır, mücevhere gönderme yapmak yok; hilekârlık olur bu); tıpkı güneşli bir yaz gününün sonunda lacivertleşen Akdeniz'in suları gibi... bir laciverti doğuruşunu tanımlayabilmek için. Her akşam villanın terasından gördüğüm manzarayı betimlemeye henüz kadir olamadım. İyi havanın habercisi olan sis, denizle gök arasındaki çizgiyi yok ettiğinden, denizle gök aynı unsurmuş gibi görünüyor ve bir opal taşının serin ateşinin merkezindeymiş hissine kapılıyor insan gibi basit ifadelerle yetinmek zorundayım. Pekâlâ, yalnızca tek *bir* mücevherden bahsettim. Benim yerimde Washington Irving olsaydı en az bir düzine kullanırdı.

Pantaleone, ne zaman bir Amerikalı buraya beni ziyaret etmeye gelse ve bu yüzden de kaba bir ismi takdim etmek zorunluluğu doğsa, takındığı o telaşlı ifadeyle terasa çıktığından beri, bir yandan başıma neler gelmiş olduğunu anlamaya çalışırken, diğer yandan da kalemimi işletmek amacıyla, belki de yüzüncü defa bu tasviri yapmaya yelteniyorum.

"Signor Consol, c'é un americano, un colonello." Pantaleone'nin söyledikleri arasından yakalayabildiğim isim "Svaduz" oldu. Görevim, Amerikalı gezginler –özellikle de albaylar– geldiğinde evde

bulunmak olduğundan, ziyaretçiyi terasa buyur etmesini söyledim Pantaleone'ye.

Frakımı düzelttim. Bugün Bakire Meryem'i Anma Günü olduğundan ve benim de meydanda düzenlenecek şenliklerde Birleşik Devletler'i temsil etmem beklendiğinden resmi giyinmiştim.

Denize bakan terasa açılan kemerin altından tökezleyerek bana doğru yürüyen iri, ağır bir karaltı göründü. "Eee, Charlie, eğer beni gördüğüne memnun olmadıysan –ve neden olasın ki?– hemen geri dönerek, tırmandığım tüm o merdivenlerden aşağı inerim. Tanrı adına yemin ederim ki, hayatımda, bu insaların sokak diye adlandırdıkları bunca basamağı bir arada görmedim. Dur da önce bir soluklanayım! Bakıyorum da kendi başına oldukça iyi işler becermişsin. Şu manzarana baksana!"

Tüm bunları söyleyedururken, terasın benim olduğum kısmına geçmişti bile Sam Swartwout. Tam bir aptal gibi suratına bakıyordum. Ne yapmam gerekiyordu? Onu buradan kovmalı mıydım? Polis mi çağırmalıydım? Durduğum noktaya mıhlanmış, öylece dikilirken, şanlı Cumhuriyet'imizi hayranlık uyandırıcı şekilde temsil edemiyor olduğumun farkındaydım. Benim yerimde Washington Irving olsaydı, acaba ne yapardı diye biçare merak ediyordum.

Tekmelenmeyi bekleyen iri bir köpek gibi tereddütle pençesini bana doğru uzattı Sam. Ne yaptığımı bilmeden, uyuşmuşçasına uzattığı elini sıktığımda rahatladı.

"Seni görmeyeli uzun zaman oldu, Charlie."

"Uzun zaman" diyerek aptalca söylediğini tekrarladım. En azından kendi ismimi de tekrarlamamıştım.

Çok şükür, altımızdaki Amalfi Limanı'ndan atılan birkaç el gürültülü havai fişek sohbetimizin ilk devresini sonlandırdı. "Bu da neydi böyle?" Sam sanki birisi ona ateş etmiş gibi havaya sıçramıştı.

"Havai fişek atıyorlar. Bugün *festa*'nın başlangıcı. Geçit töreni yapılacak ve... "

"Aşağıda bir çeşit 4 Temmuz kutlaması olduğunu anlamıştım."

"Otursana." Aklıma gelen en iyi şey bunu söylemek olmuştu. Manzarayı övmeye başladı Sam. Kim övmüyor ki? Kiraladığım villa, Napoli'nin deli eski kraliçesinin yaptırdığı harabeye dönüşmüş gözetleme kulesinin tam yanında. Altımızda, kayalık dar koyunda sıkışmış gibi duran Amalfi var: Beyaz duvarlar, kırmızı çatılar, sır-

lanmış yeşil ve sarı çinilerden oluşan ufak kubbeli bir katedral. Şehrin evlerinin üstünü süsleyen dar teraslarsa, portakal ağaçlarının turuncuları ve defne ağaçlarının koyuluklarıyla parlıyor. Bu ortamda, Arkadia'da bir Forth Avenue tramvayı gibi duruyor Sam Swartwout.

"Limandaki Amerikalı bir kaptan seni bana tarif edene dek, buradaki konsolosun sen olduğundan emin olamamıştım; ama, kaptanla konuştuktan sonra, aynı ismi taşıyan ve aynı görünüşte olan iki insan olamayacağından emin oldum. Şu gördüğün benim teknem." Bu sabah, çoğunlukla limandaki Amerikan bayraklı gemileri ziyaret edip, gemilerin kaptanlarıyla bir önceki gece tutuklanan gemicileri serbest bırakmanın en iyi yollarını tartışmaktan ibaret olan şehirdeki günlük konsolosluk turlarımı atarken dikkatimi çeken küçük, güzel bir yelkenliyi işaret ediyordu Swartwout. Amerikalıların öperek yemin etmeleri için, yanında eski bir İncil taşımak zorunda olan, barışın adaleti ve papazlığın birlikteliğinin temsilcisiyim. Bu İncil'e yalancı tanıkların kitabı diyorum ben.

"Bir buçuk yıldır buradayım..."

"Biliyorum. Ve buradan önce de Antwerp'teydin. Ve daha geçen gün, senin orada yazmış olduğun kitabın bir kopyasını gördüm. Lowlands'te çıkılan şu küçük gezintilerle ilgili bir şeydi..."

"Öyle bir şey, evet." Yayıncının son derece isabetli bir kararla ilk kitabım için seçtiği başlığı hatırlamayı şimdiye dek hiç kimse başaramadı.

"Antwerp konsolosu olarak göreve getirildiğinden beri, eve gittin mi hiç?"

"Konsolos vekili. Hayır, hiç geri dönmedim."

"Bense, bir yıl önce oradan ayrıldım."

"Evet. Ayrıldığını biliyorum."

Limandan atılan bir fişek, yeni ayın soluk çehresinin önünden geçtikten sonra etrafa beyaz alevler saçarak patladı.

"Biliyorsun ya Charlie, otuz yedi buhranına yakalandım. Senin de bildiğini tahmin ettiğim gibi, gerçekten kötü zamanlardı. Biliyorsun ya, her şeyimi şu İngiltere'deki kömür madenlerine yatırmıştım. Altın kadar değerli diyordu herkes ve her zamanki gibi herkes yanılmıştı. Büsbütün mahvolmuştum. Bu yüzden de... Amerika'dan ayrılmak zorunda kaldım."

1839 Ağustos'unda, New York Limanı Tahsildarı Samuel Swartwout İngiltere'ye doğru yelken açtı. Birkaç hafta sonra, kamu fonla-

rından bir milyon iki yüz elli bin dolar para çalmış olduğu ortaya çıktı: şimdiye kadar bir Amerikalı tarafından çalınan en yüksek miktarda para değilse bile, hiç şüphesiz, Amerikalı bir devlet görevlisi tarafından şimdiye kadar çalınmış en yüksek miktardı bu. İlk kızgınlık dalgası sona erdiğinde, şüphesiz bir halk kahramanı olacak Sam Swartwout. Bu aradaysa, Sam'e böylesine büyük çaplı bir vurgunun yolunu açmaktan sorumlu olan eski Başkan Jackson'ın itibarı zedelenmiş oldu. Daha da kötüsü, hırsızlığının yol açtığı skandal, geçen ay yapılan seçimlerde Whig'lerin adayı William Henry Harrison'ın, Başkan Van Buren'i alt etmesine yardımcı oldu. Tüm bu tarih dersinin dokunaklı sonuysa, gelecek bahara Amalfi'de yeni bir Amerikan konsolosunun olacağı. Sam'in işlediği suçun ölçüsüzlüğüne her ne kadar hayranlık duysam da, bu suç yüzünden işimi kaybediyor olmanın hoşuma gittiğini söyleyemeyeceğim.

"New York'ta pek çok karışıklık baş gösterdi." Fişeğin ayın üstünde patlamasıyla ortaya çıkan dumanın gökyüzünde bıraktığı izi seyrediyordu Sam. "Ve de benim...uh, işlerim hakkında ortaya atılan belirgin oranda bir yanlış anlama var."

"Açıkçası buna şaşırmadım."

"Çok seyahat ediyorum. İspanya. Fransa. Haftalardır da İtalya kıyılarında seyir etmekteyiz. Buradan sonraysa Kuzey Afrika'ya yelken açacağız. Cezayir'in güzel bir yer olduğunu söylüyorlar."

Bu arada eşim terasta belirdi. Sam ayağa kalktı. Ben de onları tanıştırdım.

"Büyük bir şeref Donna Carolina." Büyük bir nezaketle Carolina'nın elini öptü Sam.

Eşim İngilizce konuşamadığı için özür dilediğini söyledi; sıkılacağını düşünüyorsa, İngilizce konuşmayacağı anlamına geliyordu bu. Aslında çok iyi derecede İngilizce, Almanca, Fransızca ve elbette İtalyanca konuşur; babası, (İspanyol kökenli bir Napolili olan) annesinin babasının da olduğu gibi son Sicilya Kralı'nın sarayındaki saray nazırlarından biri olan İsviçreli Jost Josef de Traxlet. Caserta'da Kral Ferdinand'a ilk kez takdim edildiğimde tanıştım Traxlet Ailesi'yle. Mal mülk ve din (Tarxletlerde her ikisinden de bolca varken, ben hiçbirine sahip değilim) üzerine ailesiyle yaptığım sert tartışmalarla geçen bir senenin sonunda, nihayet altı ay önce evlendik. İlk çocuğumuz Haziran ayında doğacak.

"Size kahve ikram edebilir miyiz?" Bunu kısık bir sesle, İngilizce olarak sormuştu Carolina.

"Eğer alkollü bir içeceğiniz yoksa."

Carolina yanımızdan ayrıldıktan sonra, Sam'a bir şişe brendi getirdi Pantaleone. Brendiyi çay içer gibi içti Sam. "Sana şunu söylemek zorundayım, Charlie, sıla özlemi çekiyorum. Önümde duran tüm bu güzelliklere rağmen böyle hissedeceğim aklıma gelmezdi." Bunu söylerken elini denize doğru sallamıştı Sam. O elini sallarken, bir yıldız kaydı. Benim konsolosluğumdu bu.

"Bir daha hiçbir zaman geri dönebileceğini sanmıyorum." Beni bir yana bırakalım, Başkan Van Buren'e yapmış oldukları için az da olsa acı çekmesini istiyordum.

"Eee, şimdi, tüm hikâye bir kez açığa çıktıktan sonra, sanıyorum ki..." Gittikçe bir mırıltıya dönen sesi sonunda kesilmişti. Bir "açıklaması" olmadığı için müteşekkirdim. Sonra bana dönerek, "Peki ya sen, Charlie? Güzel karını, Tanrı'nın şehrinde yaşamaya ne zaman götüreceksin?"

"Bana kalırsa, Papa'nın ülkesinde yaşamayı tercih ediyor o."

"Ya sen?"

"Bilmiyorum." Carolina'nın, Amerika'yı görmeyi hiç arzu etmediğini ve hayalinin, bir gün Traxler Şatosu'nun bulunduğu Unterwalden'deki Stans'te, İsviçre'de yaşamak olduğunu, Sam'e söyleyecek halim yoktu. Maalesef, şimdiki zevkime göre çok fazla sakin, çok romantik bir ülke İsviçre. Güller ve Mağribi kemerler ilgimi çekmiyor artık. Bunun yerine, (Tammany'nin yaptığı sıkı çalışmaları bunaltıcı bulduktan sonra!) Napoli'deki siyasi durum cezbediyor beni. Dumandan Vezüv gibi patlaması kaçınılmaz olan bir sonraki ihtilaller devrini hevesle bekliyorum. Peki bu devir geldiğinde... ne yapacağım? Sokağa koşarak, havlayacağım. Açıkçası yaradılışım böyle. Leggett yavaş yavaş toprağa dönüşürken, ben de Leggett'a dönüşüyorum.

Leggett'tan bahsediyordu Swartwout. "Matty Van'a hakkını vermek lazım; hiçbir zaman kin gütmez. Leggett'ın çıkardığı gazete batınca, böyle bir rica dahi almaksızın, onu Guatemala'ya elçi yaptı Matty Van."

"Ama, Başkan'ı her zaman desteklemişti Leggett."

"Her zaman desteklemiyor değildi diyelim." Sam göz kırptı. Sora da içkisinden büyük bir yudum alarak, aşırı duygusal bir havaya büründü. "Zavallı adam. Guatemala'ya hiçbir zaman ulaşamadı."

Bir sene önce Mayıs ayında Leggett öldüğünde, dul kalan karısına bir mektup yazmıştım; o da uzun bir mektupla cevap vermiş-

ti bana; maalesef, bu mektubu taşıyan torba yanlışlıkla Salerno Koyu'na düşürülmüş ve mektuptaki tüm mürekkep uçup gitmişti. Leggett'ın ölümünün detaylarını hâlâ bilmiyorum; ama tahmin edebiliyorum.

Aşağıdaki meydandan yükselen ışıklara bakılırsa, geçit töreninin başlamak üzere olduğunun ve benim de, pek yakında, ulusumuzu temsil etmem gerekeceğinin farkına vararak, "İstersen burada kalabilirsin" dedim Sam'e.

"Hayır, hayır. Teşekkür ederim. Teknemde kalıyorum. İngilizlerden oluşan iyi bir mürettebatım var. Çok da iyi bir kaptanım; o da İngiliz ve benim gibi brendiye ve iskambil oyunlarına pek düşkün."

"Görevim dolayısıyla meydanda hazır bulunmak zorundayım" dedim.

Sam ayağa kalktı. "Neşeli insanlara benziyorlar." Sam'in yabancı halklara karşı büyük bir ilgisi olduğu söylenemez.

Carolina çoktan aşağıya inmiş olduğundan, oturduğumuz villadan şehrin ana meydanına kadar olan bin merdiveni Sam'le beraber indik. Yeşil bir gökyüzü yeşil bir denize değiyordu; aynı yıldızları ve orak gibi duran aynı ayı paylaşıyorlardı.

"Albay Burr hakkında yazdığın kitaba ne oldu?"

"Bay Davis'in yazdığı biyografinin yayınlanmasını bekliyorum."

İki yıl önce Albay'ın günlüklerini yayınladı Bay Davis ve içlerinden bazı bölümleri çıkarmış olmasına rağmen, Amerikan halkı için yine de şok edici olmuştu sonuç; Albay'ın ünü şimdi eskisinden de Şeytani.

Swartwout bir an için sustu. Derin bir nefes aldı. Sarhoştu. "Seni çok seviyordu Albay; hem de çok!"

"Ben de onu seviyordum." Swartwout'la Albay hakkında konuşmak istemediğimden, ileri doğru yürüyerek, *festa*'ya geç kaldıkları için yanımızdan aceleyle seyirten köylü bir aileye iyi akşamlar diledim.

"Evet, Bayım, tüm grubun içinde en çok seni severdi... ya da neredeyse en çok."

"Buna memnun oldum." Başımı öne eğerek, aceleyle yürümeye devam ettim.

Swartwout bana yetişmeyi başardı. "Aslında, Staten Island'dayken... senin hakkında Matty Van'a bir mektup yazmıştı Albay."

"Evet, böyle bir mektup yazdığını biliyorum."

"Ondan, sana göz kulak olmasını rica etti. Aslına bakarsan, sana bu görevi vermesini Albay istedi." Swartwout bir kahkaha attı. "Ah, tüm bu meseleler Albay'ı ne kadar da eğlendiriyordu. Çoğu insanı şaşırtan şeylerin, Albay'ı her zaman nasıl da tebessüm ettirdiğini bilirsin. 'Matty neden genç Charlie'ye göz kulak olmasın ki?' demişti Albay bana. 'Ne de olsa, onun büyük ağabeyi.' "

Merdivenlerin köşelerinden birine çarparak durdum. "Ne dedin sen?"

Swartwout kararsız kalarak ansızın durdu; iriyarı bedeni, alacakaranlıkta sallanan devasa bir gölge yapıyordu. "Üzgünüm, Charlie. Bildiğini sanıyordum."

"Bilmiyordum."

"Özür dilerim" diye tekrarladı Swartwout.

Meydana gelince ayrıldık. Yapay ağaçlardan renkli kandiller sarkıyordu. Kalabalık meydanı öylesine tıka basa doldurmuştu ki, ancak bir jandarmanın yardımıyla katedralin merdivenlerinin dibine inmeyi becerebildim.

Nerede olduğumdan habersiz, yüksek mevkili kişiler için inşa edilmiş tahta platformun basamaklarını tırmandım. Platformda Belediye Başkanı, Kral'ın temsilcisi ve eşim beni bekliyordu. Katedralin girişinde üniformalı bir bando marşlar çalmaktaydı. Limanda havai fişekler patlıyordu. Sağır olmuştum; gözlerim kamaşmıştı.

Sağa sola dönerek etrafa selam vermeme ve törenlerle ilgileniyormuş gibi görünmeme karşın, tek düşünebildiğim Albay Burr ve birbirimize söylememiş olduğumuz şeylerdi: O inceliği yüzünden sessiz kalmıştı, bense cehaletim.

"*Ecco la Vergine*!" Carolina ellerini çırptı. Bakire Meryem'in uzun, gösterişli kıyafetler giydirilmiş bir sureti, meydandaki yüksek bir tahtırevanda yakılırken, kalabalıktan bir inilti yükseldi. Şeklin üzerinden içlerine tütsüler yerleştirilmiş kaplar yükseliyordu. Görkemli giysiler içindeki bir piskopos, kalabalığın başında yürüyordu.

Fişekler patlıyordu. Kararmış denizin üzerine beyaz yıldızlar yağıyordu. Gökleri kaplayan kırmızı, sarı, yeşil ışıklar göz kamaştırıyordu. Müziğin sesi yüksekti. İnsanın içini bayan bir tütsü kokusu sarmıştı şehri. Yeryüzünün kenarları ansızın çekilmeye başladı ayaklarımın altından. Gözlerim kararıyordu. Kendi kendime,

"Bayılmamalıyım. Ölmemeliyim" diyerek, sıkıca sarıldım Carolina'nın koluna; böylece, nefsimi terbiye ederek, ölmedim; bayılmadım.

Denizden esen rüzgârla gümüş rengi ipler uçuşuyordu üstümüzde; Bakire Meryem'in, başına taç giydirilmiş olan figürü tam karşımızdaydı artık.

"*Ah, chiedi una grazia! Chedi una grazia*!" Carolina kulağıma eğilerek, "Bir dilek tut. Çabucak! Meryem Ana dileğini yerine getirecektir!" diye fısıldadı.

Fakat, dileyebileceğim, babam Aaron Burr tarafından çoktan yerine getirilmemiş hiçbir şey kalmamıştı.

Sonsöz

Niye bir tarih kitabı değil de, tarihi bir roman yazmayı tercih ettim? Benim için, tarihi romanın cazibesi, yazarının romanı yazarken bir tarihçi kadar dikkatli (ya da dikkatsiz!) olabileceği gibi, aynı zamanda da olayları yeniden düzenleme ve en önemlisi de, bu olaylara çeşitli güdüler yükleme hakkını kendinde saklı tutabilmesi; dürüst bir tarihçi ya da biyografi yazarının kati surette yapmaması gereken bir şeydir bu.

Burr'ı hazırlamak ve yazmak için uzun yıllar harcadım ve bu süreçte bilinen gerçeklere sadık kalmaya çalıştım. hikâyede üç kere, tarihi gerçeklerden bağımı koparark, romanın kurgusu gereğince hareket ettirdim kahramanlarımı. Burr Cambridge'den ayrıldıktan bir sene sonrasına kadar, James Wilkinson Cambridge'e gelmemişti. Janothan Dayton'ın, Burr'la beraber Kanada Çıkarması'na katılmamış olduğu gibi bir gerçek de söz konusu. 1836 Temmuz'unda vuku bulan Charlie ve Edward Livingston arasındaki bir ağıtı andıran sohbet, bundan tam iki ay önce Büyükelçi Livingston'ın, bir zamanlar benim de yaşadığım Dutchess County'nin birkaç mil uzağında ölmüş olduğu anımsandığında, bir nevi doğaüstü görünse de, bütünüyle açıklanabilir oluyor. Edward Livingston'a yeniden can verdim; çünkü romanın bu noktasında ona ihtiyacım vardı. Bu üç örnek dışında, romanda adı geçen tüm karakterler doğru zamanlarda, doğru yerlerde, gerçekte de yapıyor oldukları işleri yaparken çıkıyorlar karşımıza.

Karakterler arasında geçen çeşitli sohbetlerin benim hayalimin ürünü oldukları aşikâr; ancak, mümkün olan her durumda konuşmacıların gerçek sözlerini kullandım. Jefferson'ın kitapta dile getirdiği fikirler, elbette, gerçek hayattan alınma ve çoğunlukla da bizzat Jefferson'ın kullanmış olduğu kelimelerle ifade ediliyor. Her şey hakkında oldukça fazla konuşup, yazan biriymiş Jefferson. Her şey göz önüne alındığında, benim Jefferson'a olan itimatım Burr'ınkinden fazla sanıyorum; diğer taraftan, Burr'ın Jackson'a

olan düşkünlüğünü paylaşmıyorum. Romanın görüş açısı Burr'ınkiyle eşdeğer olmak zorundaydı; ama buna rağmen, anlatılan hikâye yaratı değil, tarihtir. Aslında, kabaca, gizemli romancı Charles Burdett'i esas alarak yarattığım Charlie Schuyler ve pek tabii, hiç kimseyi esas alarak yaratmış olamayacağım William de la Touche Clancey karakterleri dışında (Helen Jewett ve Bayan Townsend de dahil olmak üzere) romanda karşımıza çıkan tüm karakterler hakikaten de yaşamış olan simalar.

Kitabın sonunda bir kaynakça vermek de aklımdan geçti; fakat uçsuz bucaksız ve siyasi bir bölüm olacaktı bu. Konu olarak ele alındığında, Amerikan tarihi bir savaş alanı bugün; ve ben, atış menzili dışında kalmayı tercih ediyorum. Ancak, Leonard W. Levy'nin, *Jefferson ve Sivil Özgürlükler* ismindeki küçük fakat harika çalışmasına karşı bir önyargım olduğunu da itiraf edeceğim.

Kitapta, hatalarla ve anakronizmle ender karşılaşmış olmanız *gerekiyor*. Şayet karşılaşırsanız, en ufak kestirme yola dahi başvurmama izin vermemiş olan editörüm Lynn St. C. Strong ya da tarihçi Mary-Jo Kline'a hiç suç atmayarak, tüm sorumluluğu kendim üstleniyorum.

G. V.
7 Haziran 1973